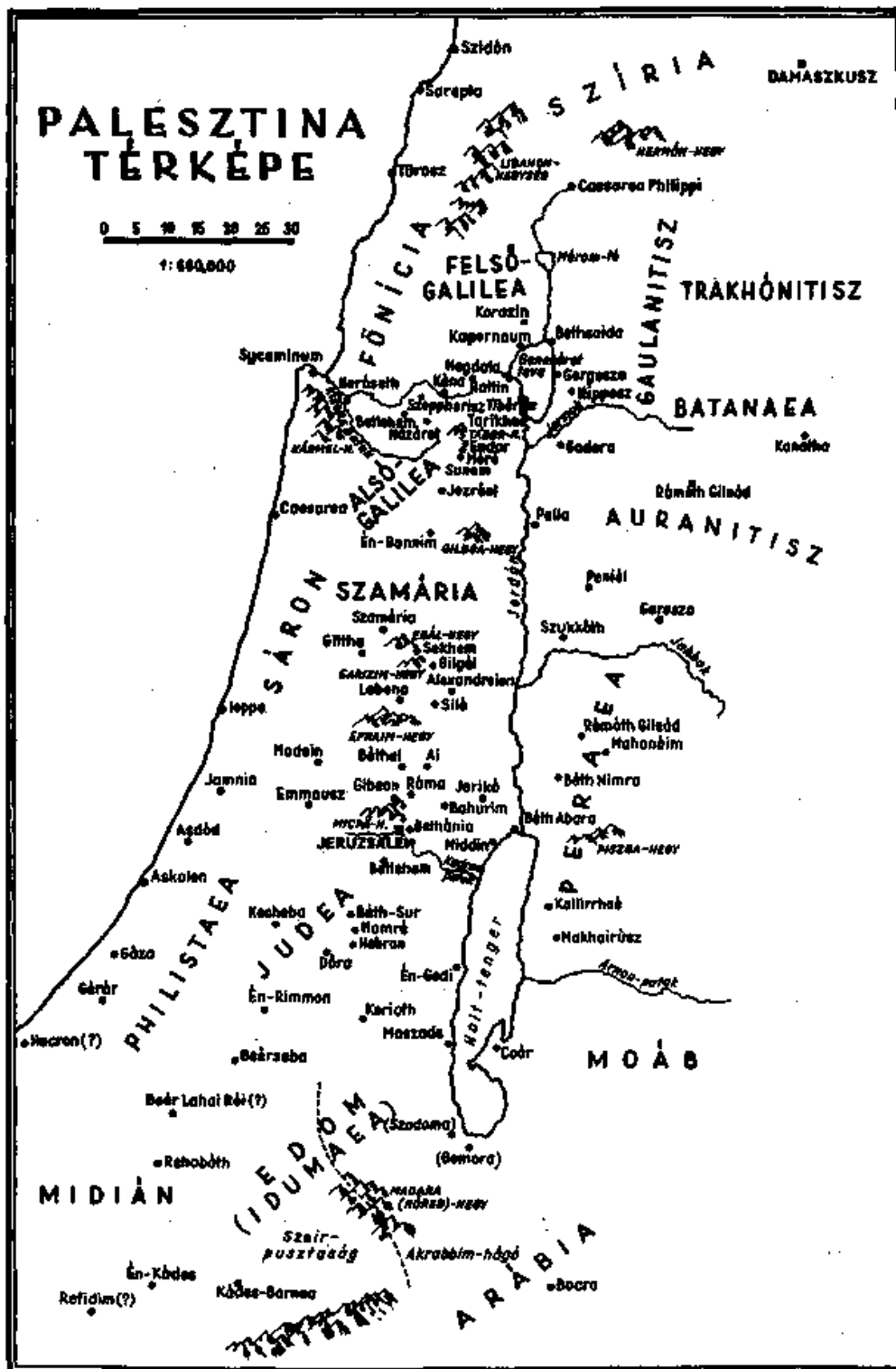

ROBERT GRAVES

JÉZUS
KIRÁLY

ROBERT GRAVES
JÉZUS KIRÁLY

HARMADIK KIADÁS
GONDOLAT BUDAPEST · 1971
Az angol eredeti címe ROBERT GRAVES: KING JESUS
Cassel-London Seventh Edition January 1966
Fordította TERÉNYI ISTVÁN
ROBERT GRAVES 1946

ELSŐ RÉSZ

Az Egyiptomiak Szerint Való Evangéliumban Sálom megkérdezte az Úrtól: „Meddig fog tartani a halál uralma?” ő így felelt: „Ameddig ti, asszonyok gyermekeket fogtok szülni...” „Sálom újabb kérdést intézett hozzá: „Akkor hát én jól tettem, hogy nem szültem gyermekeket?” ő ezt válaszolta: „Minden növényből egyetek, csak a keserűt ne egyetek...” Amikor pedig azt tudakolta Sálom, hogy mikor válnak ismeretessé azok a dolgok, amelyek felől kérdezősködött, imígyen felelt neki az Úr: „Amikor ti, asszonyok a szemérem köntösén tapodtok, és amikor a kettőből egy lesz, és amikor a hím és a nőstény viszonyában nem lesz többé sem hím, sem nőstény...” És ugyanazon Evangéliumban mondotta a Megváltó: „Én azért jöttem, hogy leromboljam a Nőstény műveit.”

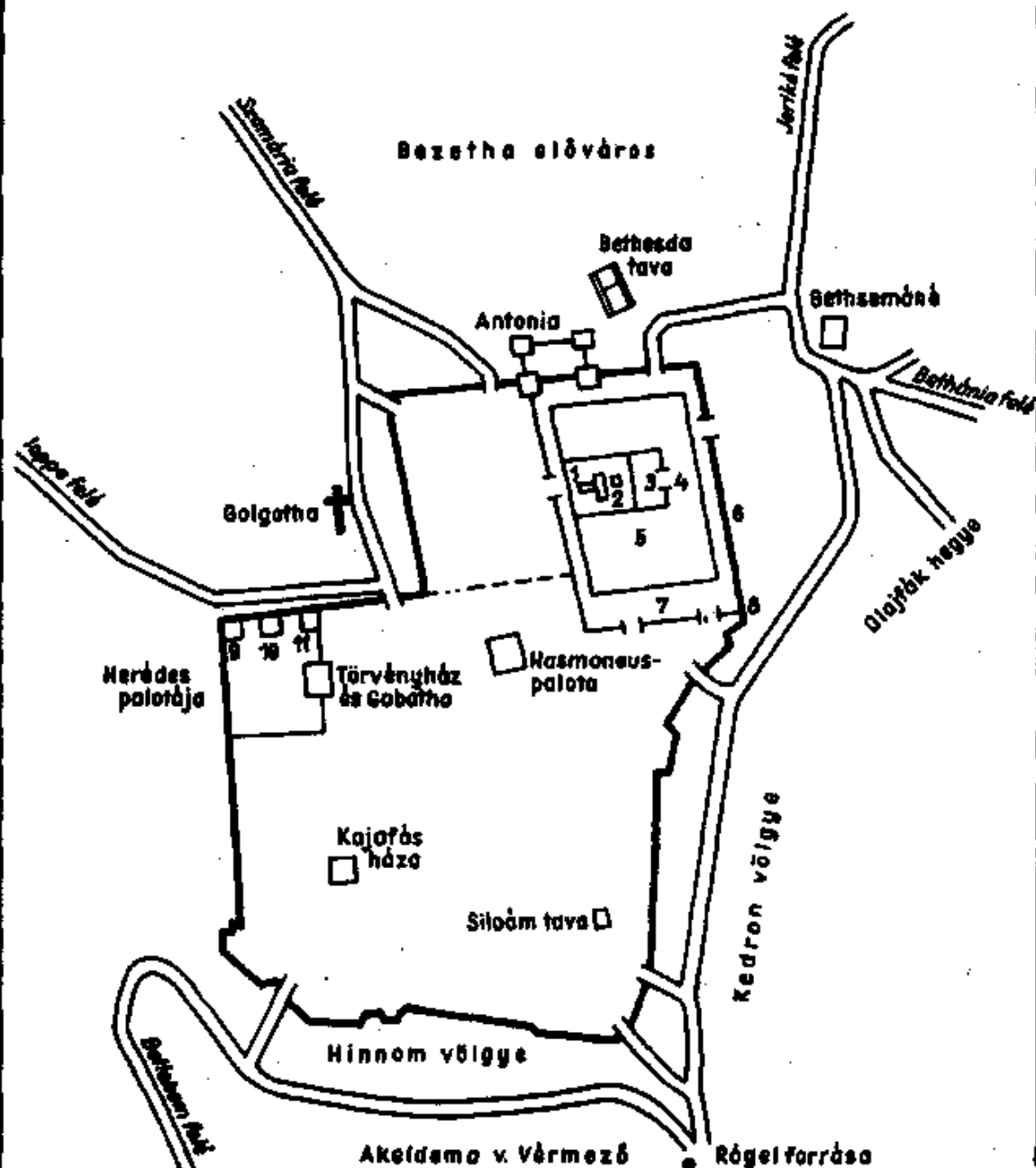
Alexandriai Kelemen (Stromata, III.)

.. .Kommentátorok Edom gonosz királyságával kapcsolatban említik Jesu-ha-Nocrit [azaz Jézust], mivelhogy az volt az ő népe... Egy húsvét előestéjén felakasztották... Közel volt a királysághoz [ti. utódlás tekintetében].

Balaam, a Sánta [azaz Jézus] harminchárom esztendő volt, amikor Pintiasz, a Rabló [Pontius Pilatus] megölte... Ügy mondják, hogy anyja fejedelmektől és uralkodóktól származott, de ácsokkal keveredett.

Lexicon Talmudicum. „Abarbanel” alatt és babiloni Talmud Zanhedrin 106b, 43a, 51a.

JERUZSÁLEM AZ ÚJTESTAMENTUMI IDŐKBEN

1. Templom 2. Égőáldozatok Oltára 3. Asszonyok Udvara 4. Szép Kapu
 5. Pagányok Udvara 6. Salomon tornáca 7. Királyi tornác 8. A Templom párkányzata
 9. Hippikusz - torony 10. Fázael - torony 11. Mariamme - torony

ELSŐ FEJEZET

EGYÜGYŰEK

Én, a dekapoliszi Agabosz, Alexandriában kezdtem írni ezt a művet, Domitianus császár uralkodásának kilencedik évében, és Rómában fejeztem be, ugyanezen uralkodó kormányzásának tizenharmadik esztendejében. * A csodatévő Jézus históriája ez, Heródes zsidó király országának törvényes örököséé, akit Tiberius császár uralkodásának tizenötödik évében halálra ítelt és kivégeztetett Pontius Pilatus, Júdea főkormányzója. Jézus számos tette közül korántsem a legkevésbé csodálatos az, hogy bár annak rendje-módja szerint keresztre feszítették, és hóhérai hivatalosan megállapították halálát, majd sírboltba helyezték – két? nappal később visszatért Jeruzsálembe, galileai barátaihoz, és bebizonyította nekik, hogy nem kísértet; majd búcsút vett tőlük, és ugyanolyan titokzatos módon eltűnt. Jézus királyt (mert jogosult volt erre a címre) istenként imádja egy szekta, amelynek tagjai pogány-khresztianoszok néven ismeretesek.

Így szokták általában nevezni a khresztianoszokat, a Krisztus -hívőket, vagyis „a Felkent Király követőit”. Khresztianosz annyit jelent, mint „a Khrésztoosz vagy Jó Ember követője”. A „jó” itt egyszerű, egészséges, őszinte, tiszta, kedvező, szerencsés értelemben veendő – tehát e kifejezés kevésbé kelt gyanakvást a hatóságokban, mint a „khresztianosz” elnevezés. A „khrésztoosz” szó ugyanis kihívást sugalmaz a császár ellen, aki kifejezésre juttatta azt a szándékát, hogy egyszer s mindenkorra kiirtja a zsidó nacionalizmust. A „khrésztoosz” szót persze becsmérlő értelemben is lehet használni, mivel hiszékenyét, egy ügyűt, ostoba fajankót is jelent. „Khrésztoosz ei! – Micsoda együgyű fickó vagy te!” Pontius Pilatus mondta ezt megvetően Jézusnak a keresztre feszítés reggelén. Mivel a keresztények kérkednek az ő együgyűségükkel, amelyet közülük a legőszintébbek a végletekig visznek, eltűrik, hogy a világ ugyanúgy megvesse őket, ahogyan Jézus királyt, és nem utasítják vissza „az együgyűek” elnevezést.

Ezt a hitet eleinte csak zsidók vallották, ők azonban olyan képet alkottak maguknak Jézusról, amely nagyon eltért a pogány-khresztianoszok által népszerűsített képtől. A palesztinai zsidók köréből a Jézus-hit áttért a más vallású népek között szétszórta, ún. diaszpórában élő zsidóságra, amelynek közösségei a világ majd minden országában megtalálhatók: Babilóniában, Szíriában, Görögországban, Itáliában, Egyiptomban, Kis-ázsiaiban, Líbiában, Hispániában. Ma már nemzetközi ez a vallás, és hívei között határozottan a nem zsidók vannak többségben. Tárzusi Pál, a látnok ugyanis, aki a nem zsidókból álló szakadár felekezetet vezette, és maga is csak félig volt zsidó, kész örömmel fogadta be egyházába azt az igen sok, „istenfélők” néven emlegetett, zsidó hitre tért pogányt, akik visszariadtak a körülmetéléstől meg a júdaizmus rituális szigorától, s ezáltal nem válhattak Ábrahám tiszteletbeli fiaivá. Pál kijelentette: a körülmetélés nem szükséges az üdvözüléshez; maga Jézus sem tulajdonított jelentőséget a zsidó szertartási törvényeknek azon az alapon, hogy Jehova, a zsidó Isten előtt többet nyom a latban az erkölcsi érték, mint az aprólékos rituális pontosság. Pál még azt is hirdette, hogy Jézus (akivel egyébiránt sohasem találkozott) feltámadása után elrendelte, hogy testének szimbolikus evése és vérének

jelképes ivása állandó szent szokás legyen a khrésztoszi egyházban. Ez az „eukharisztia” néven ismert rítus ügyesen megépített hídként köti össze a júdaizmust a görög és szíriai misztérium-kultuszokkal – mármint azokkal, amelyekben a hívők Tammúz szent testét szentséggként eszik, és Dionüszosz szent vérének szentséggként isszák. És ezen a hídon a konvertiták – az új hitre térők – ezrei mentek át. A zsidó-khrésztianoszok azonban bálványimádásnak bélyegezték és elvetették az eukharishtiát. Mint istenkáromlást elvetették azt a pogány-khrésztianosz nézetet is, hogy Jézus ugyanolyan viszonyban áll Jehovával, mint például Dionüszosz isten Zeusszal, aki őt Szemeié nimfával nemzette. Egy nemzett istennek – mondják a zsidók – logikai szükségszerűséggel anyjának is kell lennie; márpedig Jehova sohasem enyelgett sem nimfákkal, sem istennőkkel.

A dolog a következőképpen áll. A zsidóság elhitette magával, hogy a Földközi-tenger partjain élő népektől egy nagyon fontos szempontból különbözik – abban, hogy sohasem hódolt sem a Nagy Hármás Holdistennőnek, akit a közhit a mediterrán fajok őspanyjának tart, sem pedig másféle istennőknek vagy nimfáknak. Állításuk azonban tarthatatlan, mivel szent könyveikben világos nyomai vannak korábbi vallási kötelmeiknek, nevezetesen azokban az elbeszélésekben, amelyek hőrosaikról: Ádámról, Noéről, Ábrahámról, Jákobról és Mózesről szólnak. A babonás emberek éppen a Holdistennő kérlelhetetlen haragjának és bosszújának tulajdonítják, hogy a civilizált népek között talán a zsidóknak jutott a legnyomorúságosabb sors – szétszóródtak, hazátlanok, gyanakvás veszi őket körül. Mert a Holdistennő ellen irányuló vallási mozgalomban a zsidók vitték a főszerepet nemcsak a saját hazájukban, hanem mindenütt, ahol közösségeik voltak. Azt hirdették, hogy Jehova a világmindenség egyedüli ura, az Istennőt pedig holmi démonnak, boszorkánynak, ringyók királynőjének, parázna lidércnek és fő-fő bajkeverőnek bélyegezték.

Jehovát – ez világosan kitűnik – valamikor a Nagy Istennő odaadó, hűséges fiának tekintették, aki mindenben engedelmeskedett neki, és kegye folytán elnyelte a rivális istenek és istenecskék egész sorát – a terebintusistent, a villámistent, a gránátalmaistent, a bikaistent, a kecskeistent, az antilopistent, a borjúistent, a delfinistent, a kosistent, a számáristent, az árpaistent, a gyógyítás istenét, a holdistent, a Sirius-csillag istenét, a napistent. Később (ha szabad magam így kifejezni) pontosan azt tette, amit római megfelelője, a capitoliumi Jupiter cselekedett: mennyei szentháromságot formált magából és a Hármás Istennő két tagjából, név szerint az Oroszlánok Anatóliából és a Galambok Aserájából, akik Juno és Minerva megfelelői. A Holdistennő harmadik személy, akinek neve Seól, visszavonult, hogy az alvilági tájakon uralkodjék, mint a görög Hekaté. A legtöbb zsidó szerint még most is ott uralkodik, mert azt mondják: „Jehova nem szól bele a Seól dolgaiba”, s idézik a száztizenötödik zsoltár szavait: „Nem a meghaltak dicsérik az Urat, sem nem azok, akik alászállanak a csendességbe.” Jupiter azonban – akinek felesége és korábban anyja, Juno, ma is a női ügyek egyedüli intézője és akinek az úgynevezett leánya, Minerva, mind a mai napig minden szellemi tevékenység fő védnöke –, nos, ez a Jupiter, aki maga kétnemű, sohasem gondolt olyasmire, amit Jehova tett, mielőtt még fogságba hurcolták Babilóniába: arra tudniillik, hogy két istennőtársát eltaszítsa, s

magányos dicsőség tündöklő ragyogásától övezetten próbáljon uralkodni férfiakon és nőkön egyaránt. Az olümposzi Zeusz sem merte ezt megtenni. Mint mondják, valamikor Zeusz is odaadóan engedelmes fia volt a Hármass Istennőnek, de később megdöntötte uralmát, miután férjét, Kronoszt megfosztotta férfiasságától. Ám a női dolgok intézését átengedte a feleségének, Hérának, a nővérének, Demeternek, valamint leányainak: Artemisnek, Aphroditének és Athénének. Időnként bizonyára szigorú volt hozzájuk (ha hinni lehet a mítoszköltőknek), de nélkülük nem tudott kielégítő módon uralkodni. Mind a rómaiak, mind a görögök megegyeznek abban, hogy isten istennő nélkül fogalmi képtelenség; a zsidók azonban tagadják ezt.

Ezékiel próféta könyvének egyik, meglehetősen obszcén passzusában megtalálható Jehova szakításának okmánya két istennőtársa ellen, akik ott Oholá és Oholibá néven szerepelnek. Mindazonáltal a háromság felbomlatlanul megmaradt a felső-egyiptomi Elephantine zsidó templomában, egészen az ötszáz évvel ezelőtti időkig.

Senki sem értheti meg Jézus történetét, ha azt nem az égi patriarchátusra vonatkozó zsidó megszállottság fényében szemléli. Mert nem szabad elfelejteni: Jézus minden látszat ellenére, még az eukharisztikus rítus látszólagos támogatása ellenére is gyermekkorától fogva hű maradt Jehovához, és egyetlenegyszer sem vétett az iránta való tisztelet ellen. Sálomnak, a bábaasszonynak, aki őt a világra segítette, ezt mondta egyszer: azért jött, hogy lerombolja a Nöstény műveit. Elfogadta a „Dávid fia” címet – Dávid király volt az, aki megszilárdította a zsidó monarchiát, rávette Anat papnőit, akik addig nemzetségek és törzsek büszke fejedelmnői voltak, hogy legyenek az ő királyi háremének asz-szonyai, s ériék be ezzel. És Második Ádámként Jézus azt a feladatot tűzte maga elé, hogy megsemmisíti a bűnt, amit a patriarchális legenda szerint az Első Ádám követett el, mivel bűnös módon hallgatott feleségének, Évának csábító érveire.

Hogy vajon a férfiak és a nők egymáshoz való viszonyának örök problémájára jobb megoldás-e a patriarchátus, az apajogú társadalom, mint a matriarchátus, az anyajogú társadalom, vagy pedig azok a különféle kompromisszumok, amelyeket a civilizált népek elfogadtak és gyakorolnak – ki tudná eldönteni? Itt én csak azt tartom szükségesnek feljegyezni, hogy a zsidók történelmük egy bizonyos kritikus szakaszában elhatározták: szent rítusaikban papnők többé nem vehetnek részt. A nők – úgymond – zavaró, nyugtalanító hatással vannak a vallási életre: beleviszik a szexuális elemet, ami elkerülhetetlenül azzal a következménnyel jár, hogy a misztikus eksztázis erotikával keveredik. E nézet mellett nyomós érvek szólnak, mivel az ünnepek idején szokásos szexuális szabadosság lazítja a családi élet kötelékeit, és bomlasztja a társadalmi rendet. De a zsidó elméletnek volt egy politikai oldala is: az a nép, amely a világ útkereszteződéseinél telepedett meg, csak úgy remélhette fennmaradását, ha szigorúan ragaszkodik ősi szokásaihoz, ha kerüli az idegenekkel való keveredést, amelybe szerelmes és fényűzést kedvelő királynők meg papnők szokták bele vinni alattvalóikat. Mindazonáltal a zsidók, akik csak részben keletiek, sohasem voltak képesek teljesen alárendelt helyzetben tartani asszonyaikat, következésképpen sohasem tudták Jehovát azzal a tisztasággal szolgálni, amelyet hirdetnek és vallanak. A Nagy Istennő, akihez eredetileg Palesztina földje tartozott, minduntalan elgáncsolja

és ostobaságokra csábítja őket. Legkorábbi neve Belili volt, amit ők Béliálnak ejtenek ki; az utóbbi végromlást, végpusztulást jelent. Miután elpártoltak az Istennőtől, egy ideig lelkiismeret-furdalást éreztek, és Jeremiás próféta, aki abban az időszakban élt, feljegyezte, hogyan vélekedtek némelyek: „Füstölőáldozatot viszünk az ég királynéjának, és néki italáldozattal áldozunk, miképpen cselekedtünk mi és a mi atyáink és a mi királyaink és a mi fejedelmeink Júda városaiban és Jeruzsálemnek utcáin, mert akkor beteltünk kenyérrel, és jó dolgunk volt, és semmi rosszat nem láttunk. De amióta nem áldozunk többé az ég királynéjának füstöléssel, és nem viszünk néki italáldozatot: mindenben szűkölködünk, és fegyver és éhség miatt emésztetünk.” A zsidók többsége azonban szilárdan kitartott elhatározása mellett.

Érdemes meglátogatni az Istennő tiszteletre méltó templomát Hierapoliszban, az Eufrátesz felső szakaszának szíriai partján, azon a vidéken, amelyet a bibliai legenda Ábrahám és Izsák ősatyák történetéhez kapcsol. Ott egy Dionüszosz – Apollón – Zeusz-féle, bikán lovagoló Napisten házasságra lép anyjával, a Holdistennővel, aki oroszlánon ül, és kígyót szorongat a kezében. Az Anyaistenség uralma alatt álló hármass istencsoport harmadik személye egy bizonytalan, kétnemű istenség, akinek szent állata a galamb. A templom, amelyben jósnők és eunuch papok teljesítenek szolgálatot, Kelet felé néz; kapuin kívül két óriási phallikus oszlop áll, amilyenek Salamon Templománál voltak; belül csupa arany és drágakő és márvány minden. A rítusok nagyon bonyolultak, van azokban házasság előtti prostitúció fiatal nőknek, öncsonkítás fiatal férfiaknak; a többiek számára közbenjárások, átkok, dicsőítő himnuszok, italáldozatok, vallási célú tisztító szertartások, tömjénezések, birka-, kecske- és gyermekáldozatok; terebintusfákra akasztott élő áldozati állatok megégetése; jövődölések szent halakból és izzadó szobrokból. A hagyomány szerint a templomot Deukalión (a zsidók Noénak nevezik) építette a Holdistennő tiszteletére, miután az Ázsiát elárasztó vízözön végre leapadt. Deukalión emlékére egy akácfa-ból készített szent bárkát helyeztek el, és vizet csorgatnak egy földhasadékba, amelyen keresztül – mint mondták – a nagy vizek visszahúzódtak.

A kánaániták, akiket Izrael fiai Józsuá vezérletével meghódítottak és leigáztak, ennek az istennőnek a hívei voltak. Maradékaik most is ragaszkodnak a terebintusfa, a galamb és a kígyó kultuszához, mind a mai napig árpakalácsokat sütnek az istennő tiszteletére, s még mindig szokás náluk, hogy a fiatal lányok szent prostitúció révén gyűjtik össze a hozományukat.

Elismerem annak politikai célszerűségét, hogy bizonyos, Jézus születésével és származásával kapcsolatos, figyelemre méltó tényeket eltitkolnak a tömegek előtt, és azokat csupán a khrisztianoszok legbelső, beavatott köre ismeri. Türelmes és tapintatos kér-dezősködés révén fedeztem fel e körülményeket. Ha ezek a császár elé kerülnének, aligha lehetne őt hibáztatni gyanakvásáért, amely szerint a khrisztianoszok másvilági vallási kommunizmusa nem egyéb, mint a harcos zsidó monarchizmus leplezése. Elismerem Pál azon elhatározásának célszerűségét is, hogy az új hitet a lehető legnagyobb mértékben igyekezett különválasztani attól a régibbtől, amelyből eredt. Valótlanság lenne azt állítani, hogy a zsidóság mint nép elutasította Jézust, másrészt viszont tény, hogy a zsidó nacionalisták gyér maradványai Jeruzsálem

eleste óta a pogány-khészrtianoszokat éppúgy utálják és gyűlölik, mint a zsidó-khészrtianoszokat. Az utóbbiak ugyanis szerintük nagy bűnt követtek el, amikor gyáván és hazafiatlan módon nem akartak részt venni a Szent Város védelmében, hanem elhagyták Ju-deát, és a Jordánon túl, Pellában telepedtek le.

A zsidó-khészrtianoszok szigorúan ragaszkodtak a Törvény betűjéhez első vezetőjük, Jakab alatt (Jeruzsálem püspökére gondolok, aki Jézus féltestvére volt). Nem voltak gyávák, csak éppen bűnnek tartották a háborúskodást; mivel maga Jézus jövendölte meg Jeruzsálem végzetét, meg is siratván a Várost, aligha lehetett azt várni tőlük, hogy a falak védelmezésével kockára tegyék örök üdvösségüket. Miután Titus elfoglalta Jeruzsálemet, sokan közülük úgy döntöttek, hogy megtagadják a júdaizmust, mivel kettős hátrányuk származott belőle: a rómaiak keményen bántak velük mint zsidókkal, a zsidók pedig megvetették őket mint árulókat. De Jézust persze nem akarták megtagadni. Mit tegyenek hát? Módosítsák elveiket, csatlakozzanak a pogány-khészrtianosz egyházhoz, amelynek Fülöp apostol volt az első vezetője, s amelyet Fülöp halála után korábbi ellenségük és üldözőjük, Pál szervezett újjá – ugyanaz a Pál, aki egykor Jakabot lehajította a templom lépcsőin? Ez annyit jelentene, hogy egyesülnének a különböző osztályokból származó, különböző helyzetű körülmételeken, rituális tekintetben tisztátalan khészrtianoszokkal, akik közül alig akad egynéhány, aki pár héber szót ismerne, s akik valamennyien úgy vélekedtek, hogy a mózesi Törvényt hatályon kívül kell helyezni.

Nehéz választás volt, és csak kevesen döntöttek a hősiesebb út mellett, vagyis hogy hívek maradnak a Törvényhez. A pogány-khészrtianoszok alkalmazkodtak a hozzájuk csatlakozókhoz, mivel Jakab már nem élt, Pál sem élt, Péter sem élt. Jézus pedig olyan tanítást hagyott rájuk, hogy bocsássonak meg ellenségeiknek. Nagyon fontos volt, hogy a testvéri szeretet vallását ne bontsák meg méltatlan széthúzások. Bár a körülmételezés problémáját többé fel sem vetették, elvi engedményekkel hidalták át azt a szakadékot, amelyet ez a kérdés támasztott közöttük. Sőt mi több, a pogányok a rosszat jóval viszonzták – ahogyan ők mondták –, kisegítették a júdaistákat anyagi nehézségeikből. Tudni kell ugyanis, hogy Pálnak az ősi egyházzal való perlekedése főleg pénzügyi természetű volt. Pál a kisázsiai megtértektől nagy summa pénzt gyűjtött össze, és egy epileptikus transzban átélt égi látomásra hivatkozott, amely – úgymond – feljogosította őt az apostoli tisztségre. Igényét hidegen elutasították mondván, hogy a szellem adományát nem lehet pénzen megvásárolni, és hogy a látomása illetlenül nagyravágyó.

A kompromisszumnak – mint minden egyezkedésnek – megvoltak a maga hátrányai. Közöttük a legnagyobbat az jelentette, hogy az egymással rivalizáló tradíciók egyesítése folytán az apróbb ellentmondások egész tömege került a Jézus életére és tanításaira vonatkozó hivatalos elbeszélésbe. A két csoport között a galileai Péter apostol követői játszották a közvetítő szerepét. Ez a Péter – elég különös módon – megtért zelóta, fanatikus rajongó, vagyis harcos nacionalista volt, akit Jakab követői azért utasítottak el, mert Pál követőivel érintkezett, Pál követői meg azért, mert Jakab követőivel is kapcsolatot tartott. Amint Jézus előre látta, végül is a Péter-féle kősziklán alakult meg az egyház: az oltáron elhelyezett kis táblácskákon, a

diptychonokon most Péter neve megelőzi Pálét.

Senkit se vezessenek félre azok a rágalmak és vádak, amelyeket az egyházak formális kibékülése ellenére a római khrisztianoszok ma is terjesztenek általában a zsidók, de különösen a farizeusok ellen. A pogány-khrisztianoszok azzal vádolják a zsidókat, hogy egyetemlegesen elvetették Jézust. Ismétlem: a zsidók egyáltalán nem tettek ilyesmit. Jézus tanítványai mind zsidók voltak. A zsidó-khrisztianoszok tisztességtől alkottak Júdeában és Galileában egészen az úgynevezett „pellai kivonulásig”. Ezt megelőzően magától értetődőnek tartották, hogy részt vegyenek a templomi kultuszban és a zsinagóga életében. Ami korántsem meglepő, hiszen maga Jézus is így cselekedett, és a számáriai Sekhemből való asszonynak világosan megmondta: „Az üdvösség a zsidóktól jön.”

Azzal is vádolják a zsidókat, hogy a béth dinben, a vallási fő-törvényszéken megtartott formális tárgyalás után hivatalosan keresztthalálra ítélték Jézust. Nem csináltak ők semmi effélét. Aki csak némileg is járatos a zsidó törvényes eljárásokban, az nagyon jól tudja, hogy nem a béth din ítélte Jézust halálra, hanem római katonák feszítették keresztre Pontius Pilatus parancsára.

Ami a farizeusokat illeti, akik a vádaskodók szerint Jézus legádázabb ellenségei voltak, nos, az igazság a következő. Jézus sohasem bélyegezte meg ezt a felvilágosult szektát a maga teljes egészében, hanem csupán egyes olyan tagjait ostorozta, akik a magasrendű morális követelményekhez méltatlanoknak bizonyultak, vagy olyan kívülálló személyeket, akik farizeusnak hazudtak magukat. Főleg pedig azok ellen kelt ki, akik kötetlen beszélgetésen és vitán alapuló tanítási módszerét mintegy megnyergelve a forradalmi jellegű kijelentések csapdájába akarták őt csalogatni. Mert az igazi farizeusok figyelemre méltó emberséggel enyhítették a régi mózesi Törvény szigorú rendelkezéseit, és ugyanazokat az erényeket hirdették, illetve gyakorolták is, amelyekről a pogány-khrisztianoszok most azt állítják, hogy kizárólagosan khrisztianosz eredetűek. A farizeusok erkölcskódexét először nem sokkal a számkivetettség után fogalmazták meg annak az eredeti ároni papságnak az ivadékai, amelyet Salamon király uralkodása alatt magas tisztétől megfosztottak a bitorló cádokiták, más néven szadduceusok. Mivel illetményben nem részesültek, és hivatalos kötelességek sem terhelték őket, képesek voltak szellemi, lelki erények finomítására anélkül, hogy azok politikai színezetet kaptak volna. A farizeusokat megbélyegző Jézus – mily képtelenség! Olyan ez, mintha Szókratészt úgy tüntetné fel valaki, hogy általában megbélyegezte a filozófusokat – , mert bizonyos szofisták érvelését hibáztatta.

A szükségképpen politikával is foglalkozó szadduceus papságnak vajmi csekély érzéke volt ahhoz a sajátos szellemi küldetéshez, amelyet a zsidóság egésze magáénak érzett. Mindig hajlandók voltak idegeneknek messzemenő engedményeket tenni, szándékosan elhomályosítva népük sajátosságait. Amikor a farizeusok – akiknek neve „elkülönülő”-t jelent, olyan embereket, akik elkülönítik magukat a tisztátalan dolgoktól – a Makkabeusok vezérletével és a nép támogatásával vallási felkelést szerveztek a zsidóságot elgörögösíteni törekvő Szeleukidák, Nagy Sándor szíriai utódai ellen, a szadduceusok hatástalanná tették egész művüket. A későbbiek során

rábeszélték az első Makkabeusok utódait, hogy ismét nyissanak egy kis kaput a hellenizmus, az elgörögösítő törekvések előtt. A farizeusok meggyőződése szerint csakis a vallási szabadság védelmében lehet fegyvert fogni. A szadduceusok azonban sutba dobták ezt az elvet. Ennek bizonyítéka, hogy a kis királyság később támadó háborúkat viselt Edom meg Szamária ellen, s rovájukra növelte saját területét

A pogány-khészianoszok, akik szerint Jézus súlyos bírálatokkal illette a mózesi Törvényt, nem veszik észre, hogy csupán helyeslően idézte Hillélnek, a legnagyobb tiszteletben álló farizeus tanítómesternek kritikai megjegyzéseit. És olvasóim tudomására kívánom hozni, hogy bizonyos távol eső szíriai falvakban, ahol zsidó-khészianoszok és zsidók ma is békességben élnek egymás mellett, a khészianoszok részt vehetnek a zsinagógái istentiszteleten, és a farizeusok alszektájának tekintik őket.

Elismerem, hogy Jézus idejében a farizeusoknak különféle csoportjai voltak. Mint Jézus hangsúlyozta, az anyagi jólét gyengítő hatással van a lelki fogékonyságra; sok farizeus csak névlegesen volt az, mivel elfelejtette a Törvény szellemét, és csupán betűjére emlékezett. Általában azonban a szellem diadalmaskodott a betű fölött, és a farizeusok legkonzervatívabb rétegét alkotó esszénusok a szellemiséget jobban valósították meg és a szeretet erényeit emberibb módon gyakorolták, mint a mai khészianosz közösségek bármelyike, amely a maga fegyelmét nem pontosan az esszénusokéről mintázta meg.

Az olvasóban bizonyára felvetődik a kérdés: miért terjesztik a vádaskodók ezeket az állításokat, ha szemernyi igazság sincs bennük? A válasz egyszerű. A még meglevő zsidó-khészianoszok ma sem hajlandók isteníteni Jézust, mivel a zsidók számára csak egyetlen Isten létezik. De nem csupán erről van szó! A pogány-khészianoszok nem tudnak héberül, ennél fogva a júdaisták nagy előnyben vannak a Jézusra vonatkozó messianisztikus jövendöléseknek, valamint Jézus összegyűjtött morális tárgyú beszélgetéseinek, fejtegetéseinek és nyilatkozatainak magyarázását illetően. Ez féltékenységet és haragot szült. Olyan igazságok, amelyek az olümposzi hitben nevelkedett pogány szemében merőben eredeti és újszerű fényben ragyognak, a júdaista számára a farizeizmus logikai fejleményeinek tűnnek.

Egy római khészianosz szeretetlakomán, ahol mint vendég voltam jelen, az egyik hívő lelkendezve harsogta:

– Figyeljetek, fivéreim és nővéreim Krisztusban, örömhírt mondok tinéktek! Jézus begöngyölte a Mózesnek adott Tízparancsolat tekercsét, s azokat két saját parancsolatával váltotta fel. Az egyik: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből.” A másik: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.”

Nagy taps.

A mellettem ülő, aki júdaista volt azelőtt, kissé rám hunyorított, majd szárazon megjegyezte:

– Igen, testvér, ezt jól mondotta a Krisztus! És mostanában úgy hallottam, hogy azok a cudar zsidó másolók ellopták az ő bölcsességét, és a Tízparancsolatot túlszárnyaló egyik parancsát becsempészték Mózes ötödik Könyvének hatodik részébe, a másikat pedig Mózes Harmadik Könyvének tizenkilencedik részébe.

– Isten bocsássa meg tolvaj gonoszságukat! – kiáltotta egy jámbor matróna az asztal túlsó végéről. – Meg vagyok róla győződve, hogy a farizeusok keze volt a dologban!

Nem akartam zavart kelteni. Így hát nem emlékeztettem őt arra, hogy Jézus dicsérő szavakkal szólt a farizeusokról. „Bűnbánatra nem szoruló igazaknak” meg „orvosra nem szoruló egészségeseknek” nevezte őket. A tékozló fiúról szóló példázatában pedig róluk formálta meg a tisztességes, jóra való fiú típusát, aki otthon maradt: „Fiam, te mindenkor én velem vagy, és mindenem a tiéd.”

A khrisztianosz egyházközösségekben csakúgy, mint az orfikusoknál – a görög misztérium-kultusz beavatottjainál – és más vallásos társulatokban, főként dráma formájában tanítják a titkos tanokat. Ez a vallási igazság közvetítésének kétségkívül ősi és nagyszerű módja, de bizonyos hátrányai vannak olyan esetben, amikor a dráma alakjai nem annyira mitikus, mint inkább történeti személyek, és amikor a hívők szó szerinti igazságnak fogják fel azt, ami csupán drámai kitalálás. Itt fekszikelőttem a Jézus születéséről szóló drámának az egyiptomi egyházban manapság használatos egyik másolata. A dráma főszereplői: Gábiel arkangyal; Mária, Jézus anyja; Mária unokatestvére, Erzsébet; Erzsébet férje, Zakariás pap; Mária férje, József; három juhász; három asztrológus; egy bába, Sálom; Heródes király; végül Anna, a prófétanő és Simon, a pap. A darab egyszerűen, de ügyesen van megírva, és mint hitbuzgalmi irodalmi termékben semmi kifogásolnivalót nem találok benne. Célja annak bizonyítása, hogy Jézus a zsidók által várt Messiás, sőt az az Isteni Gyermeke, akinek eljövételét megjövendölték az ősrégi görög, egyiptomi, kelta, örmény és indiai misztériumok. Példának megemlítem, hogy a darab harmadik jelenete elsötétített színpadon kezdődik, amely a betlehemi istállót ábrázolja.

A Kakas (kukorékolva): „Krisztus megszületett!”

A Bika (böggve): „Hol?”

A Szamár (ordítva): „Betlehemben!”

Mellesleg szólva ezek a teremtmények nem Aiszóposz meséiből kölcsönzött sajátos karakterek, hanem szent állatok. A kakas a lelkeket vezető Hermész és a gyógyító Aszklépiosz szent szárnyasa. Szétkergeti az éjszaka sötétjét, ő az újjászületett Nap hírnöke. Az olvasó talán emlékszik rá: mielőtt Szókratész kiürítette a méregpoharat, egyik barátjának megmondta – majdnem utolsó szavai voltak ezek –, hogy egy kakast ígért Aszklépiosznak. Gondolom, a feltámadásba vetett reményének adott kifejezést. A kakas Jézus kínszenvedésének történetében is szerepel, s ma Jézus feltámadása előhírnökének tekintik, bár véleményem szerint ez túlzás. A bika meg a szamár a két megígért Messiásnak – József Fiának és Dávid Fiának – szimbolikus állata; a khrisztianoszok mindkét Messiást Jézussal azonosítják. „A barmok és a szamarak lábai” kifejezést, amely Ézsaiás Könyvének harminckettedik részében fordul elő, a zsidó kommentárok egyértelműen a két Messiásra vonatkoztatják.

De térjünk vissza a színdarabhoz. Az állatok rövid párbeszéde után megvirrad, és a nappali fényben láthatóvá válik a Szent Család. A Szűzanya és a Gyermeke a hagyományosan ismert pózban: az anya kék köntöst és ezüstcsillagokból álló koronát visel, a kisdud jászolban fekszik; a delphoi meg az eleusziszi misztériumokban a jászol

szintén a bölcső szerepét tölti be. Kissé távolabb a szakállas József támaszkodik a botjára. Fejét nem ékesíti korona, testét nem fedi bíborköntös – ő az igaz lelkű, derék ember típusa, aki érényessége jutalmaként az isteni megvilágosultság kegyében részesült. A távolból egyre erősödő zene: dob és síp hangja hallik. Három örvendező juhász lép a színre; éppen olyanok, mint az Ida-hegyi pásztorok, akik a kiseded Zeuszt imádták... Vagy (ha szabad elárulnom) mint a pásztornak öltözött misztérium játékvezetők azon az adventi szertartáson, amelyről az eleusiszi misztériumok kapták a nevüket; amikor fáklyafényben behozzák a szüztől született kisededet, s közben ezt kiáltják: „Örvendezetek, vigadjatok, mert megtaláltuk a mi Királyunkat, a Tenger Leányának Fiát, aki ebben a kosárban feküdt a folyóparti nádasban!”

Nos, én nem firtatom annak a tradíciónak az igazságát, hogy a kiseded Jézust jászolba fektették, meg hogy pásztorok mentek imádására. De a jelenet többi részét nem szabad betű szerint igaznak venni, hanem inkább „filozófiai értelemben igaznak”, hogy azzal a kifejezéssel éljek, amelyet Arisztotelész használ Poetikájában. És – jóllehet forrásaim megbízhatók – nem állíthatom teljes határozottsággal, hogy Jézus születésének története úgy, ahogy én elbeszélem, minden részletében pontos. De szeretnék hangsúlyozni valamit. A görög szobrok és kerámiák szakértője rendszerint helyre tudja állítani egy csonka műalkotás hiányzó darabjait. Vegyünk példának egy fekete alakos vázát, amelyben Orpheusz alvilágjárásának valamelyik jelenete van ábrázolva. Ha ott látjuk rajta a Danaidákat korsóikkal, és mellettük egy alaktalan foltot, de efölött a szakértő felfedez némi szőlőfürt-maradványokat, két görcsösen feléjük nyújtott emberi ujjat, a háttérben pedig egy kietlen sziklát, neki ennyi már elég: képzeletben már látja a szomszúságtól epedő Tantaloszt, és látja Szisüphoszt, amint a roppant sziklát görgeti felfelé. Az én rekonstruáló munkám sokkalta nehezebb, mivel nem mítoszlól, hanem történelemről van szó. Mindazonáltal Jézus története születésétől fogva oly közeli párhuzamban marad ahhoz, amit eleve elrendelt mitikus mintának lehet nevezni, hogy számos esetben meg tudtam sejteni bizonyos eseményeket, amelyeknek tényleges megtörténését később történeti kutatásaim igazolták. Ezért merem remélni, hogy elbeszélésemnek azok a részei, amelyek történetileg nem bizonyíthatók, még sincsenek teljesen igazság híján. Így például Jézus és Perszeusz, a hős – a szörny Medúza legyőzője – alakjában igen sok a közös vonás; ezért Jézus története szempontjából is fontosnak látszik Akrisziosz királynak az a szándéka, hogy megölje a gyermek Perszeuszt. Ez az Akrisziosz Perszeusznak a nagyapja volt.

Alkalmam volt végignézni egy másik vallásos drámát is, amely Jézus kínszenvedéséről és haláláról szól. A khrisztianoszok nagy gonddal vigyáztak, nehogy megsértsék a rómaiakat, s ebbéli igyekezetükben a színlelés valóságos mesterművét alkották meg. Kizárólag olyan eseményeket vittek színre, amelyek e kínos alkalom kapcsán a nyilvánosság előtt hangzottak el vagy történtek. Ennek folytán Pilatus gyalázatos magatartása egyenesen nagylelkűségnek tűnik, és a bírói ítélettel végrehajtott gyilkosság egész ódiума áttételes módon a zsidókra hárul, akiknek szószólója a darab szerint a főpap.

Ám attól is óvnom kell olvasóimat, hogy huszonnégy karátos aranytakarék fogadják el

a zsidó iratokat. Egyedül csak a héber költők rapszódiait, az úgynevezett „prófétai könyveket” lehet gyanakvás nélkül olvasni – a többi irat szövegét alighanem meghamisították a papi szerkesztők. De még a „prófétai könyvek” többségének keletkezési idejét is helytelenül, pontatlanul adják meg, és olyan szerzőknek tulajdonítják, akik nem jöhetnek számításba. Az ilyen tudománytalan praktikákat a zsidók így igazolják: „Mindegy, hogy valami jó dolgot nem az mondott, akinek a szájába adták. Az a fő, hogy üdvös legyen.” A zsidók történeti könyvei és törvénykönyvei részint a véletlen, részint a kiadási manipulációk folytán idővel olyannyira korrumpálódtak, hogy még a legagyafúrta tudósok is képtelenek lennének kibogozni az összegubancolt szálakat és helyreállítani az eredeti szöveget. Mégis, ha a héber mítoszokat egybevetjük a kánaáni népi mítoszokkal s a zsidó történelmet a szomszédos népek történelmével, általános képet nyerhetünk a Jézus titkos története szempontjából legfontosabb régi eseményekről és törvénykezési szokásokról, amelyeket itt mind figyelembe kell venni.

Milyen rendkívüli ez a történet! Rabja vagyok a könyveknek, valósággal habzsolom őket, de meg kell mondanom, sohasem olvastam hozzá fogható históriát. És ha a pogány-khésztyanoszok a bálványimádást határozottan tiltó zsidó Törvény ellenére istenként imádják Jézust, ha szubsztanciáját vélik magukba fogadni a szimbolikus eukharishtiában, s ha így beszélnek róla: „Hozzá hasonló sohasem volt előtte, a jövőben sem lesz, ameddig ő vissza nem tér a földre!” – nos, a vallásos zsidóktól eltekintve, ki vehetné ezt rossz néven tőlük? Újszülöttként jászolban feküdt, koronás királlyá lett, önként szenvedett a kereszten, legyőzte a halált, halhatatlanná vált: ez volt a világ legtiszteletreméltóbb királyi családjából sarjadt legutolsó és legnemesebb ivadék sorsa.

MÁSODIK FEJEZET RÉKÁB GYERMEKEI

Anna, az Áser törzséből való Fánuel leánya, már hatvanöt éve özvegy volt. Mivel azonban férje annak idején sok adománnyal támogatta a Templomot, s mivel maga is ájtatos lélek lévén, szinte éjjel-nappal a Templomban, az Asszonyok Udvarában tartózkodott, tiszteletre méltó hivatallal bízták meg –, ő lett a templomi szüzek gyámánya. Ezek a hajadonok a Templom leányai voltak, s Anna nevelte őket: engedelmességet és alázatosságot csöpgtetett beléjük, zenére, táncra, fonásra, hímzésre, háztartási ismeretekre oktatta őket. Valamennyien Áron leányai voltak, vagyis az ősi levita nemesség tagjai; szüleik többnyire azért szentelték őket a Templomnak, hogy elkerüljék a méltatlan házasságkötés eshetőségét. A templomi szüzek számára mindig lehetett jámbor, gazdag és jó családból származó férjet találni. Nemzetségük tanainak ismeretébe a gyámánya vezette be őket, akit a főpap megbízottja levizsgáztatott, hogy kellően ismeri-e a templomi szertartásokat, s egyben magaviseletének feddhetetlenségét is ellenőrizte. Azt azonban nem várták el tőle, hogy tökéletesen értse a vallási tanítást, ezt nem is lehetett megkívánni egy asszonytól. Mióta a leviták Esdrás vezetésével visszatértek a babilóniai fogságból, nem engedték meg Áron leányainak, hogy papnők lehessenek, mint azelőtt. A többi nővel együtt ők sem léphettek be a Szentélybe; csak az Asszonyok Udvarában tartózkodhattak, amelyet tömör fal választott el a Szentélytől, meg a tágas Férfi Udvarban, amelyet Izrael Udvarának is neveztek.

Anna mindig halk, ájtatos kántáló hangon beszélt a papokkal meg a templomszolgákkal, de amikor egyedül volt a növendékeivel, a felsőbbség hűvös hangnemét használta velük szemben.

A hajadonok között Miriam volt a legidősebb, akit a khrésztyanoszok Máriának neveznek. Egyetlen gyermeke volt a levita Joakimnak, aki az úgynevezett Dávid Örökösei vagy Királyi Örökösök közé tartozott. Miriam ötesztendőskorában került a templomi szüzek közé, és ugyanazon a napon született, amelyen a kőművesek dolgozni kezdtek Heródes király templomán. Ez a nagyszerű építkezés évről évre többet nyelt el a rozoga, viharvert régi Templomból. Az utóbbit Zorobábel templomának nevezték, és Salamon király egykori templomának romjaiból épült, de idegen seregek több ízben is elfoglalták, és sokat vesztett tekintélyéből azóta, hogy Antiokhosz Epiphanész szíriai király meg-szentségtelenítette. Az új építkezés kezdetétől tizenhárom esztendő telt el. Azalatt elkészült a központi Szentély – Jehova Udvara és a Papok Udvara –, úgyszintén a két belső udvar nagyobbik része. De még további hetven év kellett ahhoz, hogy az építők befejezzék a Pogányok Udvarát meg a kerítésfalakat. Az új templom kétszer akkora alapterületű volt, mint a régi, és a hegytető déli oldalán nagyarányú alapozó munkálatokat kellett végezni, hogy elegendő hely legyen.

Annára rábíztak bizonyos mennyiségű festett lent, amit az egyiptomi Péluszionból hozattak. Fonalat kellett belőle sodorni a Szentek Szentjének nevezett szent helyiség függönyéhez, amelyet minden évben újjal cseréltek ki. Ezt a feladatot egyedül a

templomi szüzek végezhatték el. Anna sorsolással döntötte el sorjában, hogy idősebb növendékei közül kik fonják a bíbor, a skarlát, a lila meg a fehér fonalat, mert ez megtiszteltetésnek számított. A bíborszín Miriámnak jutott; emiatt irigykedtek rá a többiek, és ingerkedve „kis királynőnek” csúfolták, mivelhogy a bíbor királyi szín. Anna azonban rájuk szólt:

– Lányok, hasztalan berzenkedtek a sorsolás ellen, mert abban az ég akarata nyilvánult meg. Gondoljatok arra, hogy rajta kívül ki viseli köztetek a Miriam nevet? Senki. És vajon nem Miriam, Mózes királyi nővére lejtett-e társnőivel diadalmi táncot a bíbor tenger partján?

A második sorsolásban a skarlátszín szintén Miriámnak jutott. Anna, hogy elejét vegye a többiek irigykedésének, tüstént megjegyezte:

– Lehet-e csodálkozni rajta? Van-e köztetek még valaki, aki Kochebából való?

Kocheba falu Dávid csillagáról kapta nevét, és Dávid örökösei birtokolták.

Az egyik hajadon, akinek Thámár volt a neve, megkérdezte:

– De anyám, a skarlát fonal nem a parázna nők jele?

– Thámár kérdezi ezt tőlem? Az egyik Thámár, Hérnek, Júda elsőszülött fiának felesége nem paráználkodott-e apósával? A másik Thámár nem paráználkodott-e a testvérbátyjával, Amnonnal, Dávid elsőszülött fiával? És most egy harmadik Thámár nem azért sóvárog-e a skarlát fonal után, mert úgy akar cselekedni, mint amazok?

– Van-e feljegyzés arról, anyám – kérdezte higgadtan a fiatal leány –, hogy a két Thámár megbűnhődött vétkeiért? Hogy meddők maradtak, vagy hogy megkövezték őket?

– Most más idők járnak, gyermekem. Ne gondold, hogy ha az első Thámár nyomdokaiba lépsz, akkor majd egy másik Dávid dicső ősanyjai közt fognak téged emlegetni.

– Anyám – szólalt meg most Miriam –, engedd meg, kérlek, hogy Thámár segítsen nekem megfogni a skarlátot. Annak a skarlát fonálnak az emlékére, amelyet Thámár, Hér felesége kötött Zerákhnak a csuklójára. Zerákh a mi közös ősünknek, Perecnek volt az ikertestvére. Már az anyaméhben azon civakodtak, hogy melyikük legyen az első.

A lila és a fehér len két másik szűznek jutott. Hogy a fonás zavaró surrogását ne lehessen hallani a Templomban, a négy leány magánházakban látott munkához. Miriámot unokanővérénél, Lüsziánál, az emmauszi József leányánál helyezték el. József felesége – aki már nem élt – Miriam anyjának legidősebb nővére volt. Négy fiat és két leányt szült Józsefnek. Lüszia, az idősebbik leány egy jeruzsálemi bíborkereskedőhöz ment feleségül, aki szintén az Örökösök közé tartozott. A Templom közelében laktak, a Híd túlsó oldalán. Ebbe a házba járt el reggelenként Miriam és Thámár; ott fonogattak egész nap, majd este együtt tértek vissza a Hídon meg a Szép Kapun keresztül a templomi szüzek otthonába, az Asszonyok Udvarába.

Elmondom Miriam születésének történetét. Anyjának, Hannának tízévi házassága után sem született gyermeke, ami nagy szomorúsággal és szégyennel töltötte el a lelkét. Ilyen körülmények között férjének, Joakimnak a gazdagságában sem tudta örömét lelteni. Joakim minden esztendőben, az arra kijelölt napon Kochebából

Jeruzsálembé utazott, hogy adományt ajánljon fel a Templomnak. Nemes származása és gazdagsága folytán rendszerint ő vezette az ajándékhozók sorát, Izrael virágokkal hímzett, hosszú babilóniai díszruhába öltözött előkelőit. Amikor aranyait egymás után behullajtotta a pénzgyűjtő perselybe, ezt szokta mondani:

– Amit a jövedelmemből adok, azt a népnek szánom. Ezeket a pénzdarabokat azért dobtam be. De a többi, amit most dobok be, már a vagyonomat csökkenti. Ez az Urat illeti. Így kérem bocsánatát, ha olyasmit cselekedtem volna, ami helytelen, ami visszatetsző az ő szemében.

Joakim, a főtörvényszék bírása, farizeus volt. Nem tartozott a „váll”-farizeusok közé, akiket azért neveznek így, mert úgy járnak-kelnek, mintha vállukra akasztották volna saját jó cselekedeteik teljes listáját. Nem volt számítgató farizeus sem, aki folyton ezt latolgatja magában: „Erényeim most többet nyomnak a mérleg egyik serpenyőjében, mint bűneim a másikban.” Sőt azt sem lehetett róla mondani, hogy a takarékoskodó farizeusok fajtájából való, akik így okoskodnak: „A vagyonomból félreteszek valamicskét jótékonykodásra.” Joakim az istenfélő farizeusok közé tartozott, akik ennek az emberszerető szektának a döntő többségét alkotják: a khrisztianoszok gúnyosan beszélnek róluk, de csak azért, mert szellemi téren sokat köszönhetnek nekik, s ez a tény gyűlöletet kelt bennük.

Abban az esztendőben, Heródes uralkodásának tizenhetedik évében, szintén ott várakoztak a Templomban Izrael előkelői, hogy a meghatározott időpontban az adományok ládjához járulhassanak. Joakim mögött Rúben állott, Abdiél fia, aki a szadduceusok régi iskolájához tartozott. Nemrég perelte Joakimot egy kút miatt, amely a hebroni hegyekben volt, de a pert elvesztette. Bosszantotta az a gondolat, hogy Joakim bőkezű adományában tulajdonképpen a kútnak is nagy szerepe van, hiszen értékes, bővizű kút az, még rekkenő nyáridőben is ezer birka itatására elegendő. Nem bírta türtőztetni magát, és jó hangosan, hogy mindenki hallja, ilyen szavakkal támadt az előtte állóra:

– Joakim szomszéd, miért tolakodtál a sor élére? Miért kérkedsz azzal, hogy te különb vagy mindnyájunknál? Minket, Izrael-előkelőit, gyermekekkel áldott meg az Úr. Vannak fiaink, akik olyanok, mint az élettől duzzadó fiatal fák, és leányaink, akik olyanok, mint egy pompás palota finom faragványdíszei. Mindannyiunknak vannak gyermekeink, csak neked nincsenek. Magtalan vagy. Az Úr nemtetszése ugyancsak súlyosan nehezedik a fejedre, hiszen mindenki tudja, hogy az utóbbi három évben három fiatal, egészségtől viruló ágyast vettél magadhoz, és mégis száraz fa maradtál, amelyen nem zöldültek ki friss hajtások. Alázd meg szívedet, farizeus, és eredj hátrább a sorban.

– Bocsáss meg nekem, Rúben szomszéd – válaszolta Joakim –, ha a kút miatt magamra haragítottalak. Mert gondolom, ez az oka, hogy szemrehányást teszel nekem, nem pedig valami durva törvénysértés, hiszen tudtommal ilyet nem követtem el. Remélem, nem veszed semmibe a bíróságnak döntését?

Rúben fivére, aki tanúként szerepelt a kútperben, s aki ott állt hátrább a sorban, bátyja védelmében ezt mondta:

– Joakim szomszéd, nem szép tőled, hogy fölényeskedsz a bátyámmal, amiért az

Állkapocs Kútjának ügyében te maradtál fölül. Miért nem felelsz neki egyenesen arra, amit gyermektelen-segédre mondott?

– Az Úr tiltja nékem, hogy bárkivel odaálljak vitatkozni a Templom szent hegyén, és hogy rossz gondolatoknak adjak helyet a szívemben – mondta szelíden Joakim. Majd Rúbenhez fordult:

– Mondd meg nekem, Abdiél fia, sohasem voltak-e Izraelben olyan tiszteletre méltó emberek, akik gyermektelenek maradtak haláluk napjáig?

– Mutass nekem olyan helyet a szent szövegekben, amely mérsékli annak az isteni parancsnak az erejét, hogy növekedjünk és szaporodjunk. Ha tudsz ilyent mutatni, ám maradj meg az első helyen. De úgy gondolom, hogy még a nagy eszű Hillél sem tudna neked ilyen kibúvót keresni.

Most már a sorban mindenki felfigyelt a szóváltásra. Csendes nevetés és halk pisszegés támadt; majd Joakim felemelte a köpadlóról két pénzes zacskóját, és szégyenszemre beállt a sor legvégére.

Kudarcának híre villámgyorsan elterjedt a Templom udvaraiban. A tudós tanítómesterek, akiket az emberek megkérdeztek a dolog felől, egyöntetűen így vélekedtek:

– Jól tette, hogy átengedte a helyét. Mert ilyen szöveg valóban nincs a szent iratokban, áldassék az Úr neve!

Joakim szokásos szavai kíséretében adta át adományát, és a kincstárnok áldást mondott rá, mint rendesen. Utána azonban Joakim úgy találta, hogy társai kerülnek, mintha olyan teremtmény volna, aki balszerencsét hozhat rájuk. Már éppen haza akart indulni szomorú szívvel, amikor odalépett hozzá egy templomszolga, üdvözölte, és halkán az alábbiakat mondta neki:

– Egy prófétanő üzenetét hozom, kegyes jótevő. Ne térj most vissza Kochebába, hanem maradj itt egész éjjel, és imádkozzál. Reggel pedig menj ki a pusztaságba, Edom felé. Csak egy szolgát vigyél, és utazásod közben minden szent helyen alázd meg magad az Úr előtt, csak sáskababot egyél, csak vizet igyál, tartózkodj a kenőcsöktől, az illatszerektől, az asszonyoktól, és addig folytasd utadat déli irányban, amíg jelt nem kapsz az Úrtól. A sátoros ünnep utolsó napján, amely utazásod kezdetétől számítva a negyvenedik nap lesz, légy újra itt, Jeruzsálemben. Lehetséges, hogy az Úr meghallgatja fohászkodat, és megmutatja kegyelmét.

– Ki az a prófétanő? Azt hittem, nincs többé ilyen Jeruzsálemben.

– Áser leánya, egy öreg és ájtatos özvegy, aki sokat imádkozik és böjtöl Izraelért.

Joakim egy kivételével hazaküldte szolgálait, s az éjszakát a Templomban töltötte, és térden állva, buzgón imádkozott. Hajnaltájt szolgálja kíséretében nekivágott a pusztaságnak: nem vitt magával más eledelt, csak egy zsákocskát sáskababot, itálnak pedig tiszta vizet egy kecskebőr-tömlőben. Az ötödik nap reggelén, amikor átlépte Edom határát, sátorlakó rékábiták, más néven kéniták egy csoportjával találkozott össze. Ezzel a kánaánita törzsszel a zsidók még Mózes ideje óta szövetséges viszonyban voltak. Joakim udvariasan üdvözölte őket, majd tovább akart menni, de a kéniták főnöke marasztalta:

– Napnyugta előtt nem találsz vizet, uram, hacsak nem hajszolod állataidat a

forróság óráiban is, ez pedig kegyetlenség volna. Meg aztán ma este kezdődik a szombat, amikor Törvényed tiltja az utazást. Légy Rékáb Gyermekének vendége, amíg véget nem ér a szombat.

Joakim elfogadta a meghívást. A rékábiták, akik mellesleg szólva kovácsok voltak, egy völgyben mindjárt felverték sátraikat. A közelben némi víz is akadt. Amikor Joakim levette bur-nuszát, amely a hőségtől meg a portól védte fejét-arcát, a főnök meglepődve kiáltott fel:

– Ó, hiszen mi ismerjük egymást! Te vagy a kochebai Joakim, akinek gabonaföldjeire szoktunk menni minden évben, télen, hogy lantjainkat pengetve magasztaló énekeket zengedezzünk az Úrnak. Fiatal férfiaink és asszonyaink pedig táncot lejtenek a te termékeny földeden, meg imákat mondanak, hogy jól sarjadjon a vetés, és dús, tömött kalászkok érlelődjenek.

– Most ismerlek csak fel! – örvendezett Joakim. – Te vagy Kéna, Rékáb Gyermekének főnöke! Igazán örülök, hogy a véletlen így összehozott bennünket. A te embereid javítgatják az én munkásaim ásóit, kapáit, sarlóit, ágnyeső késeit, katlanait és üstjeit. Kiváló munkát végeznek. De nem én szoktalak titeket meghívni, hogy földemen végezzétek el mezei vallási szertartásaitokat, hanem a tisztartóm, ő kánaánita, én meg izraelita vagyok.

Kéna felnevetett:

– Nekünk, kánaánitáknak, régebbi jussunk van a földhöz, így hát természetes, hogy mi tudjuk legjobban, milyen szertartásokat fogad szívesen a termőföldek istensége. Gondolom, nincs okod panaszkodni a termésre!

– Az Úr fölöttébb bőkezű volt hozzám – felelte Joakim. – És ha a ti közbenjárásotok is nyomott valamit a latban, ennek el nem ismerése hálátlanság volna tőlem. De hát hogyan tudhatom én azt, tartozom-e nektek köszönettel, vagy sem?

– A tisztartód tisztességesen megjutalmazott minket. A magtáraidból jó néhány zsák gabonát adott nekünk. És ha te nem is tudod, mennyit ér a segítségünk, mi azért jóindulattal vagyunk irányodban. Ennek a jele az is, nemes Joakim, hogy három nappal ezelőtt megálmodtam a jöveteledet. Azt álmodtam, hogy eljöttél, és népemnek ajándékoztad az Állkapocs Kútját, Kusán mellett. Ugyanazt a kutat, amely miatt Rúben, a szomszédod neheztel rád. Nekünk adtad önként, örökre. Nagyon szívesen adtad, mert azt mondtad, olyan boldog vagy, hogy szíved majd kiugrik a helyéből. Még olyasmit is mondtál, hogy akár hét ilyen kutat is örömet adnál, ha lenne neked, a belőlük itatott birka-nyajakkal együtt.

Joakim kellenetlenül vonogatta a vállát:

– Némely álmok Istentől jönnek, nemes Kéna, mások azonban a Gonosztól származnak. Hogyan tudnám én megmondani, mit tartsak a te álmodról?

– Úgy, ha türelmesen várakozol.

– Hány napig kell türelmesnek lennem?

– Még harmincöt hiányzik a napok megjelölt számából. így mondta az álom.

Itt a megígért jel, gondolta Joakim. Kéna álma... Igen, máskülönben honnan tudná Kéna, hogy őt a prófétanő negyvennapos útra küldte?

Azon az estén, a fekete kecskeszörből szőtt sátorban, Joakimnak nem kellett

mentegetőznie, amiért nem iszik bort. A rékábiták ugyanis nem birtokolhatnak szőlőföldet, sőt a szőlőfürtnek sem a levét, sem a magját, sem a héját meg nem ízlelhetik – csupán évente egyszer ehetnek szőlőt, ötnapos ünnepük alatt, amikor simára borotválják a koponyájukat. Joakimot tehát nem is kínálták meg borral. Hanem amikor Kéna észrevette, hogy vendége hozzá sem nyúlt a külön neki sütött gyenge báránypecsenyéhez, a pisztáciával ízesített kis mézeskalácsokhoz meg az illatosított aludttejhez, aggódva kérdezte:

– Csak nem vagy beteg, nemes Joakim? Vagy talán finomabb ételekhez vagy szokva? Avagy netán akaratum ellenére megbántottunk valamivel, hogy nem akarsz együtt enni velünk?

– Nem, nem! De köt egy fogadalmam. Adass nekem sáskababot, és meglátod, milyen mohón eszem majd abból.

A szolga sáskababot hozott neki. Étkezés után csendesesen üldögéltek. Később egy fiatal férfi, Kéna nővérének fia, elővette lantját, és hangszerét pengetve énekelni kezdett. Egy Hanna nevű asszonyról jövendölt, Dávid egyik örökösének feleségéről, aki majdan gyermeket fog szülni, és gyermekének híre-dicsősége fényesen ragyog majd sok-sok nemzedéken keresztül. Hanna egy lesz az ezüst arcú Sárával, aki sokáig meddő maradt, és csak nevetett, amikor az angyal azzal biztatta Ábrahám atyát, hogy asszonya gyermeket fog szülni neki. Hanna egy lesz a göndör fürtű Ráchellal, aki hasonlóképpen meddő volt eleinte, de aztán József és Benjámín patriarcha anyja lett, s így az izraelita nép fiainak-leányainak számtalan ezrei tisztelik benne őspanyukat.

A lant szelleme megszállta az énekes lelkét. Az ifjú szinte óriássá nőtt a hallgatók szemében, amikor hangnemet váltva egy csodálatosan erős és ügyes vadászról, egy vörös hajú királyról kezdett énekelni, aki háromszázhatvanöt daliás harcos élén vágatott a csatába; gyors szamarak vontatta harci kocsiján éppen errefelé, ezen a határon száguldott keresztül, elkergette a bitorló óriásokat Hebron szép völgyéből meg a mamréi tölgyesből, amelyet Ráháb annyira szeretett. Ruháit borfoltok festették pirosra, oldalán párducok ugrándoztak, lehelete édes volt. Delfinbőrből való lábbelit viselt, kezében fenyőpálcát tartott, vállát őzbőrből készült köpeny takarta. Nimródnak hívták. De másik neve is volt: Jérahméel, a Hold Kedveltje.

Majd többször egymás után ezeket a szavakat énekelte a ké-nita:

– Dicsőség, dicsőség, dicsőség Edom földjének, mert a Szőrös visszajön újra, hogy széttörje a jármot, amellyel sima bőrű testvére, a csaló, leigázta!

Azután abbahagyta az éneklést, de még halkán tovább pengette a húrokat. Joakim megkérdezte tőle:

– Ez a Nimród, akit az imént magasztaltál, csak nem ugyanaz a Nimród, akiről a Szentírásban van szó?

– Én csak azt éneklek, amit lantom sugall nekem – mondta a kénita, majd így folytatta jövendöléseit: – Nimród egyszer még visszatér. Felszárnyal a magasba, nyolc griffszárnyon repülve, és haragjától füstölögnek a hegyek... Nimród ő, akit a három királynő ismer. Kiáltásatok: ah! – Nimródra, aki Jérah-méelnek neveztetik. Kiáltásatok: ah! – a három királynőre, akiknek mindegyikét háromszor negyven szűz udvarhölgy koszorúja veszi körül! Az első királynő szülte és nevelte őt; a második

szerелеmmel szerette és megölte; a harmadik bebalzsamozta és nyugovóra helyezte a Csigavonalas Házban. Lelkét a harmadik királynő bárkája a vízen át visszavitte az első királynőhöz. Öt napig tartott az akácfabárka útja a vízen. Öt napig tartott az utazás a Meg Nem Születettek Országából. A Születés Városáig öt nap volt az út. öt tengeri állat vontatta a bárkát zene hangjaira. Ott a királynő megszülte őt, és nevezé Jérahméelnek, a Hold Kedveltjének.

Aztán a Napról énekelt, aki három, egyenként százhusz napos egyiptomi évszakot leírva teszi meg szent esztendejének pályáját. Nyár derekán romboló szenvedéllyel perzsel, majd egyre gyengülve halad tovább, a téli napfordulón elér a még hátralevő öt naphoz, átszeli a szakadékot, és ismét megindul visszafelé; akkor gyermekké, a saját fiává válik, akinek Jérahméel a neve. Jérahméel is, Nimród is Kozinak, az edomiták szőrös, vörös napistenének volt a megszólítása. A sima arcú izraeli holdisten azonban rég kiszorította, és elbitorolta tőle a dicsőséget. Ez a cselekmény Jákob és Ézsau mítoszában tükröződik, és világosan felismerhető a zsidók kalendáriumában. A zsidók az esztendő futását már a Holddal számítják, nem pedig a Nappal, mint a régi időkben.

– Arról a gyermekről énekeltél, akit majd Hanna fog szülni – szólalt meg Joakim.
– Fiú lesz-e, vagy lány? Erről mondj jóvendölést.

A kénita, akinek arcán még a lant szellemének ihletése sugárzott, így válaszolt:

– Ki tudná megmondani, hogy a Nap lett-e előbb vagy a Hold? De ha a Nap lesz a gyermek, legyen a neve Jérahméel, mint a Napé. Ha pedig a Hold lesz, annak nevét viselje, és legyen Miriam.

– Nálatok Miriam a Hold neve?

– Költőink sok nevet adtak neki. ő Lilith és Éva és Astarót és Ráháb és Thámár és Lea és Rachel és Mikál és Anat. De Miriam olyankor, amikor csillaga este szerelmesen kiemelkedik a sós tengerből.

Joakimot kétség fogta el:

– Látom, hogy a hangszered antilop villás szarvából készült. Az antilop nem tisztátalan állat. De miből vannak a húrok meg a húrfeszítő pecek? Lehet-e bízni a jóvendöléseidben?

– A lantom antilop szarvából készült, a sánta mester csinálta.

A húrokat sziklai borz háromszögletes fogai tartják. Maguk a húrok vadmacskabélből vannak sodorva. Ti a borzot is, a vadmacskát is tisztátalan állatnak tartjátok. De ezen a lanton ilyen húrok és ilyen pecek voltak már a levita törvények előtti időkben is, amikor Miriam játszott rajta. Tiszta volt akkor, és tiszta most is, Rékáb Gyermekai kezében.

Joakim nem kérdezősködött tovább, hanem amikor a fiatal kénita letette hangszerét, emelt hangon, ünnepélyesen kijelentette:

– Halljad, költő, és légy a tanúm! Ha az Úr megáldja feleségem méhét – mert magam a Dávid örökösei közé tartozom, «s őneki Hanna a neve –, és ha asszonyom gyermeket szül, akkor a törzseteknek ajándékozom az Állkapocs Kútját, ahogyan nagybátyád, Kéna álmodta, és annyi juhot adok, amennyi a feleségem és az én éveimnek száma – ez most kilencven. A gyermeket pedig Istennek szentelem, a Templomban fog nevelkedni, akár Jérahméel lesz, akár Miriam. Erre is légy a tanúm.

Csodálkozó felkiáltások, tetszésnyilvánítások fogadták Joakim szavait. Kéna ékkövekkel díszített puzdrát ajándékozott unokaöccsének.

– Édes énekeddel nagy gyönyörűséget szereztél mindannyiunknak – dicsérte meg a fiatalembert.

Azután maga vette kezébe a lantot, és siratódalt énekelt Tubálkáinról.

– Tubál ivadékaik vagyunk, Tubálkáint gyászoljuk és siratjuk! Szarufaragó volt és ács; aranyműves volt és drágaköcsiszoló; ezüst műves volt és ónműves. Ő adott nekünk kalendáriumot, ő foglalta össze törvényeinket. Siratjuk Tubáit, a hatalmast, akinek ivadékaiból oly kevesen maradtak meg! Nehéz lett a sorunk azóta, hogy a szőrös férfi Nap eltűnt a hegyek mögött, és egy sima orcájú férfi Hold jött fel egyedül. De azért még ma is skarláttal, bíborral és fehérrel tiszteljük Ráháb Anyánkat; még nincs minden elveszve, nem vagyunk az a halálra ítélt nép, aminek látszunk. Nem Tubái ivadéka-e Káleb? Kutya képében őrizte nagybátyjának, Jábálnak juhait; kutya alakjában fedezte fel a bíborhalat másik nagybátyja, Jubál számára. Káleb Tubáinak tökéletes megtestesítője. Uralkodott, hatalma megdőlt, ismét uralkodott, és egyszer megint uralkodni fog. Amikor eljön az óra, amikor a Hold Szüze fogan az ő méhében, amikor újra meg-fogamzik a Nap Fia Káleb személyében, amikor Jérahméel bocrai skarlát ruhát ölt magára, és Edom bátor férfiai ujjonganak örömükben – akkor ismét nagy nép leszünk, mint a régi időkben.

Kéna elragadtatott szavai annyira távol estek a zsidó Szentírás gondolati körétől, hogy Joakim jámbor iszonyattal igyekezett azokat elméjéből kirekeszteni; de azért udvariasságból bólintott egyszer-egyszer.

A kénitákkal maradt még, akik lassan vándoroltak észak felé. Amikor pedig a negyvennapos időszak már majdnem letelt, barátságban elvált tőlük, és reménykedő szívvel sietett vissza Jeruzsálembe.

HARMADIK FEJEZET MIRIAM SZÜLETÉSE

Amikor Joakim szolgálai visszatértek Kochebába, csupán ennyit tudtak mondani Hannának:

– Urunk megparancsolta, hogy jöjjünk haza, csak az istállószolgát tartotta vissza. Úgy gondoljuk, valami utazásra határozta el magát.

Úrnőjük faggatására aztán elmondták, milyen megaláztatásban volt része Joakimnak a templomi kincstár ajtaja előtt. Hanna mélységesen elszomorodott, és így szólt Judithhoz, a kis szolgálóhoz:

– Hozd ide a gyászruhámat.

– Jaj, úrnőm, csak nem halt meg valamelyik rokonod?

– Nem, de gyászolni akarom azt a gyermeket, akit soha meg nem szülök. És gyászolni akarom a férjemet is, aki egyetlen szó nélkül elhagyott engem. Félek, azért ment el, hogy csinos ágyast, sőt talán másik feleséget keressen magának.

Judit vigasztalni próbálta:

– Te még fiatal vagy és szép, a gazdám pedig öreg. Ha betegségbe esik és meghal, akkor a levirátus-törvény szerint a fivére köteles téged feleségül venni és gyermekeket nemzeni az ő emlékezetére. Márpedig ő húsz évvel fiatalabb a férjednél, erős, derék férfi, akinek ágyékából már eddig is hét szép gyermek született.

– Az Úr őrizzen meg attól – felelte Hanna –, hogy én valaha is a férjem halálát kívánjam. Sohasem sajnált tőlem semmit, és igaz lelkű, jámbor ember.

Tövig lenyírta a haját, és gyászruhát öltve bánkódott. Így telt el négy szombat.

Egy kora reggel Judit lelkendezve sietett be Hannához:

– Úrnőm, nem hallod, hogyan lármáznak és zenélnek oda-künn az utcákon? Nem tudod, hogy már itt a sátoros ünnep? Vesd le gyászruhádat, és szomszédaink társaságában menjünk Jeruzsálembe. Ott majd megszállunk a nővérednél, és megüljük a szeretet ünnepét.

– Hagyj magamra bánatommal! – mondta haragosan Hanna. De Judit nem tágított:

– Úrnőm, minden faluból felmennek rokonaid az ünnepre, és ha nem találkozol velük, ha elmulasztod a híreket, a pletykákat, tudom, hogy egy évig fogod bánni. Mire jó a nyomorúságot nyomorúsággal tetézní?

– Mondtam már, hogy hagyj békén – ismételte Hanna, de most már szelídebb hangon.

Judit még jobban nekibátorodott, kezét csípőjére rakta, szétvetett lábakkal odaállt úrnője elé, s újra rákezdte:

– A bírák idején élt egy asszony, őt is Hannának hívták, és gyermektelen volt, mint te. És mit cselekedett? Nem gubbasztott ám gyászosan otthon, mint valami vén bagoly a bozótban. Felment az Úr fő szentélyéhez, amely akkor Silóban volt, hogy megünnepelje az újévet, és ott evett-ivott, leplezve bánatát. Utána átölelte a szentély egyik oszlopát, és gyermekért imádkozott az Úrhoz. Némán és elszántan fohászkodott, szinte küzdött, mint aki mindenáron első akar lenni a birkanyíró-versenyben. Éli főpap, az én gazdám őse, látta, hogy ajkai mozognak, és vonaglik a teste. Először azt

hitte, hogy részeg. De az asszony elmondta neki nagy bánatát, hogy meddő, és hogy emiatt a szomszédok lenézik, gúnyolják. Éli ekkor azt mondta neki, hogy másnap nagyon korán, még pirkadat előtt jöjjön vissza imádkozni a szentélybe, és meglátja, majd jóra fordul minden. Hanna szót fogadott, és kilenc hónapra rá csodálatos gyermeket hozott a világra. Valóban csodálatosat, mert az lett Sámuel, a próféta.

– Hozz nekem tiszta ruhákat – mondta hirtelen elhatározással Hanna. – Alkalomhoz illő darabokat válogass ki, mert mégis elmegyek Jeruzsálembe. És te is velem jössz.

Alig mondta ki ezeket a szavakat, a pap magas tenorhangja csendült fel a falu főutcáján:

– Keljetek fel, és menjünk fel Sionba, az Úrnak Házához! Még aznap útnak indultak, fehér szamarak vontatta kocsin.

Joakimnak hat pár fehér szamara volt, és Hanna most a legjobb két állatot fogatta a kocsi elé. Hamarosan utolérték azokat a kochebaiakat, akik néhány órával előbb indultak el: gyalogszerrel bandukoló, ünneplőbe öltözött férfiakat, nőket, gyermekeket, vállukon kosarakkal, amelyekben a Templomnak szánt ajándékokat vitték: szőlőt, fügét, galambokat. Előttük egy kövér áldozati ökröt hajtottak; szarvait bearanyozták, és fejére olajágakból font koszorút tettek. Az ünnepi menet élén fuvalások haladtak. Júda minden faluja ugyanilyen módon hódolt Jehovának, s az utakon porfelhő kavargott. Jeruzsálem lakói kivonultak a város kapu elé, sorfalat álltak, és üdvözlő kiáltásokkal fogadták az érkezőket.

A város utcái erdőhöz hasonlítottak. Zöld ágakkal és gallyakkal díszítették fel a házakat; mindegyik városkapunál, minden téren és minden háztetőn lombsátrakat állítottak fel. A piacokon rengeteg élő állatot és szárnyas jószágot kínálgattak az árusok, és kezeskedtek róla, hogy mindegyik megfelel az áldozati előírásoknak. De árultak gyümölcsöt, édességeket, bort is; mindenütt kisfiúk szaladgáltak, nyalábszámra árusítva a thürszoszokat meg a birsalmagallyakat. Ezekre szükségük volt mindazoknak, akik részt akartak venni az égőáldozatok oltárát körüljáró, örvendező processzióban: jobb kezükben thürszoszt, baljukban birsgallyat vittek.

Judit megkérdezte Hannától:

– Úrnőm, igaz-e, hogy ez az ünnep emlékezés arra az időre, amikor őseink a pusztában vándoroltak Mózesrel, és nem kőházakban, hanem lombsátrakban laktak? Nehezen tudom elhinni, hogy a pusztában olyan sok lombos fa lett volna.

– Igazad van, leányom. Ezen a hegyen már évszázadokkal Mózes születése előtt is megülték az ünnepet. De meg ne mondd senkinek, hogy tőlem hallottad, mert úgyis letagadnám.

– Úgy látom, az én úrnőm többet tud a papoknál. Hadd kérdezzek még valamit. Miért kötik a thürszoszokat három növény: a fűzfá, a pálmafa és a mirtusz gallyaiból? És miért van az, hogy a pálmát mindig középre, a mirtuszt jobbra, a fűzet balra rakják?

– Nem tudok többet a papoknál, de én legalább elmondhatom neked, amit tudok. Ez az ünnep a Gyümölcsök Ünnepe, Éva Teliholdjának Ünnepe. Egyszer, még az Édenben, amikor telihold világított, ősanyánk, a Második Éva mirtuszvirágot szakított, beszívta illatát, és azt mondta: „Ez a fa jó lesz a szerelem lugasának”, mert Ádám

csókjaira vágyott. Majd leszakított egy pálmalevelet, legyezőt hajtogatott belőle, mondván: „Itt van egy legyező, mellyel fel lehet szítani a tüzet”, mert akkor Ádám még csak úgy szerette őt, mint nővérét. Ezt a legyezőt elrejtette. Azután letépett egy pálmaágat, amelynek még nem bomlottak ki a levelei, és azt mondta: „Íme, egy királyi pálca. Odaadom Ádámnak, s így fogok szólni hozzá: »Ezzel a jogarral kormányozzál engem, ha akarod.«, Végül ágakat tépett le egy fűzfáról, amelynek piros volt a kérge, és lándzsahegy alakú volt a levele, és azt mondta: „Ezekből a vesszőkből bölcsőt lehet fonni.” Mert az új hold bölcső alakúnak tűnt, és Éva gyermekre vágyott.

– Hát a birsalmafaágakat miért viszik a menetben, úrnőm?

– Úgy mondják, Éva anyánk birsalmát adott enni Ádámnak. Ezáltal kényszerítette olyan szerelemre, amilyenre sóvárgott.

– No és a birsalma csillaga, amit gyermektelen asszonyok szoktak enni abban a reményben, hogy...

– Annak nincs semmi hatása – vágott közbe Hanna. – Hét esztendő óta minden ünnepen eszem olyat, és minden imádságot elmondok hozzá.

– Azt mondják, hogy a korkürai birsalma mindegyiknél hatékonyabb.

– Hát nagyon tévednek. Két ízben hoztattam onnan birsalmát, egyszer magáról Makriszról. Kidobott pénz volt.

Judit sajnálkozva hümmögött.

– Mindent megpróbáltam – sóhajtott Hanna. Egy ideig némán ültek a kocsiban.

– Azt hallottam egy nagyon öreg jebuzeus asszonytól – törte meg a csendet Judit –, hogy az Első Éva ültette azt a bizonyos fát a Paradicsomkertben, meg hogy Ádám szakította le a tiltott gyümölcsöt, és ezért az Első Éva kikergette őt a kertből.

– Hallgass! – szólt rá elvörösödve Hanna. – Az a vénasszony bizonyosan részeg volt. Te pedig visszaélsz bizalmammal. Ne halljak tőled többé efféle veszedelmes mendemondákat, megértetted?

Judit csak nevetett magában, mivel maga is jebuzeus volt.

A jebuzeusok alkották Jeruzsálem legszegényebb rétegét. A kánaánita őslakók ivadékai voltak, s mivel jó szolgáknak és cselédeknek bizonyultak, a zsidók elnézték nekik bálványimádó babonáikat. Ezen az ünnepen titokban még mindig Anat istennőt imádták, akiről Bethánia falu kapta a nevét, és akinek szent nőstény oroszlánjától származott Júda törzse; húsvétkor, a kovásztalan kenyér ünnepén pedig Anat meggyilkolt fiát, Tammúzt, az Árpakéve Istenét gyászolták.

Hanna nővére szívesen fogadta vendégeit. Letelepedtek a lapos háztetőn felállított lombsátorban, és himnuszokat énekeltek, történeteket meséltek, tereferéltek egészen éjfélig. Másnap kezdődött az ünnep. Ezen az első napon bűneik engeszteléseképp egy kecskebakot, továbbá két kost, tizenhárom aranyozott szarvú ökröt és tizennégy bárányt áldoztak fel. A kecskebak az elmúlt évet jelképezte, a két kos a nyarat meg a telet, a tizenhárom ökör a tizenhárom újholdat, a tizennégy bárány egy-egy hónap első tizennégy napját, amikor még fiatal a Hold. Mindegyik állattal együtt lisztet és olajat meg sót is áldoztak, hogy a lángok kékes színben lobogjanak.

Majd a Nők Éjszakája következett. A Templomban, az Asszonyok Udvarában magas, négykarú, aranyozott gyertyatartókat állítottak fel, és papok meg leviták

trombiták hangjaira fáklyatáncot lejtettek a lobogó gyertyák körül. Közben ritmikusan rázták thürszoszaikat, először a négy égtáj, majd a zenit felé. Ezeket a mozdulatokat valamikor régen Anat tiszteletére végezték, így mutatván meg az istennő hatalmát jelentő piramis öt pontját; most azonban Jehova tartott igényt minden tiszteletadásra.

Estefelé Judit így szólt Hannához:

– Úrnőm, menjünk most az Asszonyok Udvarába, utána meg vegyüljünk el az utcán a vigadozók között.

– Az Udvarba elmegyünk, de utána visszajövünk ide, ebbe a házba. Mivel elutazott a férjem, nem tudom, hová, illetlenség lenne tőlem, ha az utcákon kószálnék veled, és azt a látszatot kelteném, hogy önfeledten szórakozom.

– De hát Éva holdja csak egyszer süt ki évente. Itt vannak az alkalomhoz illő ruhák, amelyeket parancsodra kiválasztottam a cédrusfa ládából.

Hanna a ruhákra pillantott, s felismerte menyasszonyi öltözkékét. Ezt viselte az esküvőjén, tíz esztendővel ezelőtt. Mereven Judit szemébe nézett, és szigorúan kérdezte:

– Miféle bolondság ez, te leány? Judit elvörösödött:

– A szokás azt kívánja tőlünk, hogy ma vígan legyünk, és öltsük magunkra legszebb ruhánkat. Ez a te legdrágább ruhád, és melyik nő érezhet nagyobb örömet, mint az, aki menyasszonyi ruháját viseli?

Hanna gyengéden babrálgatta a tarka hímzéseket, és csak nagy sokára szólalt meg:

– De lányom, hogyan öltözhetek én menyasszonynak? Hiszen már tíz éve asszony vagyok.

Ezt azonban olyan hangon mondta, amelyből kisejlett, hogy szívesen engedné magát meggyőzni.

– Ha a menyasszonyi ruhádat veszed fel – bizonygatta Judit –, senki sem fogja feltételezni rólad, hogy férjes asszony vagy. így aztán kedvedre szórakozhatsz az utcákon.

– De hiányzik a fejdísz. A molyok kirágták a gyapjút, ezért félretettem a kijavítandó holmik közé.

– Van itt egy másik, és ez még szebb, mint amaz volt. Fogadd el ajándékkul a te Juditodtól, aki teljes szívéből szeret téged.

Hanna rápillantott a gyöngyökkel szegélyezett, arany és skarlát fonallal hímzett, bíborszínű fejdíszre, és szigorú hangon kérdezte:

– Kitől loptad ezt a szép holmit?

– Nem loptam én senkitől. Mielőtt hozzád kerültem, az én uramnak egyik nőrokonát, Jemimát szolgáltam, aki ékszereket meg ruhákat örökölt a mostohaanyjától. Amikor elmentem tőle, megdicsért kötelességtudásomért, és ezt a fejdíszet adta nekem. Azt mondta: „Ezentúl a kochebai Joakim házában fogsz szolgálni, aki Dávid Örökösei közül való. Ezzel a fejdísszel talán megnyerheted új úrnőd kegyét, vagy meglágyíthatod a szívét, ha esetleg megneheztelne rád. Én nem származom királyi vérből, úgyszintén te sem. Ezért mi nem viselhetjük ezt a holmit.”

Hanna szeméből kibuggyantak a könnyek. Hatalmas erővel rohanta meg a vágy, hogy felvegye a ruhát meg a fejdíszet. De még mindig nem merte rászánni magát.

- Meddig akarod még megalázni magadat, úrnőm?
- Ameddig az én kettős bánatom tart. Csekély dolog-e, hogy gyermektelen vagyok? Csekély dolog-e, hogy hirtelen elhagyott a férjem?

Judit vidáman biztatta:

- Mosd meg az arcodat, fess ki (szemedet sínai rézporból készült zöld festékekkel, dörzsölj nárdusolajat a kebleid közé. Oltsd magadra a menyasszonyi ruhát meg ezt a királyi fejdísz, és menjünk el innen, de gyorsan, amíg a ház népe odafent lakomázik.

– Eredj a szemem elől! – kiáltotta mérgesen Hanna. – Sohasem vetkeztem a férjem ellen, és annyi év után most kezdem el? Örültség... Te alighanem valakitől kölcsön kaptad ezt a fej-dísz, hogy szégyenemre kicsalogass vele a vigadozó sokadalomba... A szerelmesedtől, aki azt akarja, hogy cinkosod legyek a féktelen mulatozásaidban.

– Az Úr a tanúm, hogy a fejdísz istenfélő, jámbor asszonytól kaptam! Arra ingerelsz, hogy dühös szavaidra átkokkal feleljek? Meg is tenném, ha átkokkal észre téríthetnék. De önteltség lenne többet mondanom, amikor az Úr maga átkozott meg azzal, hogy elzárja méhedet, és termékeny nővéreid rajtad köszörülik nyelvüket.

Ezzel kirohant a szobából.

Hanna kezébe vette a bíbor fejdísz. Fő ékessége egy ezüst holdsarló volt, amely arany- és skarlátszálakból hímzett, hatágú Dávid-csillag köré ívelődött. Anat istennő aranypiramisa volt ez, amelyet a skarlátszínű háromszög kapcsolt egybe. A csillag mindkét oldalán hímzett mirtuszgallyacskák, csengettyűk, cédrusfák, fésűskagylóhéjak, gránátalmák ékeskedtek – a királynői hatalom jelképei. Hanna sokáig nézegette a fejdísz, majd hirtelen elhatározással a homloka fölé illesztette, de ugyanabban a pillanatban észébe villant: kurtára nyírt hajához sehogy sem illik e remekmű. Az ágy mellett észrevett egy nagy, kerek kosarat, amelyet Judit tett oda. Aranyszőke, bodrozott fürtű egyiptomi párka volt benne. Felpróbálta – éppen a fejére illett. Újra felkötötte a fejdísz, majd elővette rézből csiszolt tükrét, és megszemlélte magát: „Igaza van Juditnak – gondolta. – Még fiatal vagyok, még szép vagyok.” Képmása biztatón – Gyere ide, Judit! – kiáltotta elragadtatva Hanna. – Gyere gyorsan, nézd, milyen gyönyörű fészkét találtam!

Nem kapott választ. Kissé csodálkozva visszament az ajtóhoz. Az ajtó be volt reteszelve, Judit pedig eltűnt. De Hanna mégsem volt fogoly, mert az ajtót belülről reteszelték be. Tűnődve visszament a lugashoz. Ott egy homályos sarokban meglátott egy bíbor kelmével letakart heverőt, amelyet az imént nem vett észre. Végignyúlt rajta, fejét egy puha vánkosra hajtva, jóleső érzéssel felsóhajtott, és felmosolygott a verébfészekre.

Azután behunyta szemét, és imádkozni kezdett, némán és elszántan, ahogyan egykor a névrokona fohászkodott Silóban. Amikor ismét felpillantott, komoly tekintetű, szakállas férfi hajolt föléje. Olyan ragyogó pompával volt öltözve, hogy valamely istenség követének látszott. Nyakáról kék zsinóron tojás alakú ékszer függött alá, tizenkét különböző színű, csillogó drágakőbe foglalva. A kövek csak úgy szikráztak a gyertyafényben. A férfi megfogta Hanna jobb csuklóját, és mély zengésű hangon így szólt:

– Fohászkod meghallgatást nyert, Hanna. Fogd ezt a serleget, és idd ki az Ünnep Urának tiszteletére.

– Ki vagy te, uram?

– Én szolgája vagyok annak, akiről meg vagyon írva: „Megveti a Város sokaságát.”

– És mi az a tojás formájú ékszer a nyakadban, uram?

– Amikor a gyermektelen sunamita asszony ugyanezt kérdezte Elizeus prófétától, ő így válaszolt neki: „Isten embere, kérdezd meg fejdíszed ezüstholdját.” Most pedig így, amiképpen a sunamita asszony is ivott.

Kezébe adott egy serleget. Hanna a szájához emelte, és engedelmesen ivott. Édes bor volt, fűszeres illatú, kesernyés utóízű. Úgy tűnt, hogy csodálatos zenét hall, bár sehol sem látott zenészeket. Majd hirtelen kialudtak a gyertyák, és vibráló fáklyák szórták fényüket, nyolcszöget formálva. Az ismeretlen egy lótuszmagot helyezett Hanna ajkai közé, mondván:

– Egészen nyeld le ezt a magot, Mikál leánya. Meg ne sértsd a fogaddal, mert egy emberi lelket fogadsz magadba.

Hanna lenyelte a magot. Kisvártatva elzsibbadtak tagjai, és ájulás környékezte. Füle zúgni kezdett, mintha tengeri vihar tombolna körülötte; a földkerekség kifordult sarkaiból, és a csillagok örült táncot jártak; a Hold és a Nap iszonyatos robajjal egymásba rohant. Majd egy forgósél felkapta őt, az égbe repítette – és attól a pillanattól fogva nem tudott többé semmiről.

Amikor magához tért, saját ágyában feküdt a nővére házában, és, este volt, az ünnep második napjának estéje. Összeütötte tenyerét, hívta Juditot. A lány az ágyához sietett, és sírt örömeiben.

– Úrnőm! Úrnőm! Már azt hittem, meghaltál, olyan mély ájulásban feküdtél. Egy teljes éjszakát meg egy egész napot aludtál át.

– Hogyan kerültem ide? – kérdezte Hanna még mindig kábultan.

Judit tágra nyílt szemmel bámult rá.

– Hogyan kerültél ide? Nem értem, mit kérdezel, úrnőm.

– Azt kérdezem, hogyan jöttem vissza. Nélküled találtam haza abból a babérfás kertből?

– De úrnőm! Egy teljes éjszakán és egy egész napon át itt feküdtél mozdulatlanul azóta, hogy ezt a tükröt a kezédbe vetted.

Hanna csak akkor vette észre, hogy nem a menyasszonyi ruha van rajta, hanem az, amelyikben Jeruzsálembe utazott. A fejéhez nyúlt – nem volt azon sem paróka, sem fejdísz. Nagyot sóhajtott:

– Az Úr irgalmas volt hozzám. Nagy kísértést éreztem, és talán téged is bűnbe sodortalak volna, ha akkor velem jössz.

– Isten őrizz! Nem tudom, mire gondol az én úrnőm.

– Ehelyett azonban – folytatta Hanna – csodálatos álom lett a jutalmam. Azt álmodtam, hogy kimentem a házból a menyasszonyi ruhámban, aranyfürtös parókával meg azzal a királyi fejdíszsel, amelyet te kínáltál fel nekem. Mentem, mentem, míg végül egy babérlugasba értem. Arany kandeláber gyertyái ontották a fényt. A lugasban ezüsből készült fészket láttam, tele arany verébfiókákkal. Lefeküdtem egy kerevetre,

és buzgón imádkoztam. Egyszer csak megjelent az Úr egyik angyala, nevemen szólított, és azt mondta, hogy könyörgésem meghallgatásra talált. Illatos bort adott inni, meg egy lótuszmagot, hogy nyeljem le egészben, és valamilyen forgószerű a harmadik égbe ragadta föl az én lelkemet.

– Csodálatos egy álom, úrnőm! Bárcsak örvendetes jövődölésnek bizonyulna!

Együtt imádkoztak, buzgón könyörögve az Úrnak. Majd Hanna a szolgáló lelkére kötötte:

– Ne szólj az álmomról senkinek.

– Tudok én titkot tartani, úrnőm.

– Kedves és hűséges cselédem voltál mindig, meg is jutalmazlak érte. Még mielőtt hazaindulunk Kochebába, veszek neked három rőf finom kelmét meg egy szép köpenyt.

– Hálásan köszönöm, úrnőm, de én már megkaptam jutalmamat bőségesen mindenért, amit netán tehettem érted.

– Amiért ilyen szerényen feleltél, hat rőf kelmét kapsz tőlem, és a köpenyen kívül egy pár sarut is veszek neked.

Pedig Judit az igazságot mondta. Már visszavitte a királyi fejdísz meg a parókát Annának, a templomi szüzek gyámányjának.

– Szent Anya – mondta neki –, itt vannak azok a holmik, amelyeket rám bízál. Dicsérj meg, ha úgy tetszik, és ismerd el, hogy jól teljesítettem parancsaidat.

– Megdicsérlek, leányom – válaszolt Anna –, és anyád még a mai napon hús aranyat kap, hogy jóra való férjet szerezhessen neked. De ha te bárkinek csak egyetlen szóval is elárulod, mit cselekedtél az éjjel, rettentő halállal pusztulsz el családdal együtt.

– Tudok én titkot tartani.

Elmúlt a sátoros ünnep. Kochebában Hanna egy reggel odament Joakimhoz, és a fülébe súgta:

Férjem, azt hiszem, várandós vagyok.

Joakim furcsán nézett rá, majd némi hallgatás után csak annyit mondott:

– Szólj megint, ha majd biztos leszel a dolog felől. Nem hiszem, hogy lenne valami.

Egy hónappal később, amikor visszatért Jerikói útjáról, Hanna ezzel fogadta:

– Férjem, most már biztosan tudom, hogy áldott állapotban vagyok.

Átkarolta Joakim nyakát, és örömkönnyeekre fakadt.

Joakim meg is lepődött, meg nem is. Tüstént magához hívatta tisztartóját, és meghagyta neki, hogy áldozatra válogasson ki hibátlan állatokat – tizenkét bárányt, tíz borjút és hús gödölyét. Ezeket másnap szekéren Jeruzsálembe vitte, és a Templomnak ajándékozta. Gesztusát azzal indokolta, hogy szerencse érte. De nem mondta meg, hogy milyen szerencse.

Még kételyek mardosták, amikor a Papok Udvarának lépcsőjéhez közeledett. De azért a templomi szertartásoknak megfelelően fellépkedett rajtuk – oly fürgén, mintha egy várost akarna megrohamozni. Közben ezt gondolta: „Ha az Úr valóban kegyes volt hozzám, és meghallgatta könyörgésemet, akkor azt meg fogom látni a főpap süvegének aranylapján, amely a homloka fölött van.”

Azon a napon ugyanis maga a főpap teljesített szolgálatot, mivel újhoid ünnepe volt. Ott állt az áldozati oltárnál, amikor Joakim elébe járult, hogy engedélyt kérjen az áldozat bemutatására. Közben merően nézte az aranylapot, hogy az fényes-e vagy homályos. Amikor látta, hogy szinte vakítóan ragyog, örömprevesse gondolta: „Most már tudom, hogy vétkeim megbocsáttattak, és az Úr meghallgatta könyörgésemet és feleségem könyörgését.”

A főpap készségesen megadta az engedélyt, nevén szólította Joakimot, s megkérdezte tőle, hogy békesség honol-e a szívében.

Egy pap átvette a templomszolgáktól Joakim áldozati állatait. A rúgkapáló állatok láttán a pap megjegyezte, hogy kitűnő erőben vannak. Majd egymás után végzett velük: fejüket északi irányba fordította, rövid áldást mondott, átvágta a torkukat, vérüket ezüstedényben felfogta, és az oltár köré locsolta. Utána a tetemeket levita mészárosokra bízta. Azok márvány asztallapokon ügyesen kimetszették a belső részeket, és tüstént megmosták az udvaron álló medencében; majd kivágták az áldozati darabokat a combból, azután pedig a mellrészt meg a jobb lapockát, amely mellékjövedelemként a levitákat illette meg. Az áldozati darabokat belekbe csavartak, és két réteg hájba burkolták. A pap az áldozati darabokat sorjában arany tálra helyezte, szentelt tömjénnel és sóval meghintette, mezítláb felvitte az oltár enyhén emelkedő feljáróján, s rövid imát mondva rádobta az áldozati tűzre. A lángok abban a pillanatban magasra csaptak. A füst egyenesen gomolygott fölfelé, nem kavargott fojtón közvetlenül az udvar szintje fölött, mint ahogy ez télidőben gyakran előfordult. Joakim ezt is kedvező jelnek tekintette.

A pap közölte vele, hogy szolgálival elvitetheti a megmaradt húst, de ő nem tartott igényt rá.

– Nem, nem – mondta –, legyen a maradék a templom -szolgáké. Szerencse ért, és nem akarok semmit visszavenni abból, amit áldozatul szántam.

Boldogan, könnyű szívvel távozott a templomból. Útközben véletlenül összetalálkozott Rúbennal, és igen nyájasan köszöntötte. De nem szólt neki semmit; nem akart idő előtt dicsekedni, nehogy a felesége elvetéljen, vagy nyomorék gyermeket hozzon a világra.

Teltek-múltak a hónapok. Nyár derekán Hannát vajúdási kínok lepték meg, és leánygyermeket hozott a világra. Amikor karjába vette az újszülöttet, és meggyőződött róla, hogy épkezláb csecsemőt szült, túláradó boldogsággal kiáltott fel:

– Az özvegy nem özvegy többé, és a gyermektelen asszony anyja immár! Ki szalad el a szomszédba, hogy megmondja Rúben gúnyolódó feleségének, hogy milyen szép gyermeket szültem?

– Nem, ne menjen senki – mondta Joakim. – A kicsi csak most született, még nem lehet tudni, életben marad-e.

Mivel azonban lelkiismeretes ember volt, azonnal elküldött két szolgát a rékábita Kénáért, hogy a törvényes formások szerint neki és népének ajándékozza az Állkapocs Kútját, és emellé még kilencvenkét juhot is adjon.

Egy héttel később Kéna tanúk kíséretében megérkezett a Kármel hegyéről. Elkészítették és hitelesítették az ajándékozásról szóló okiratot. Kéna unokaöccse

lantját pengetve lágy hangon próféciákat énekelt. Kéna barátságot esküdött Joakimnak, mondván:

– Ha akár neked, akár feleségednek, akár a gyermeknek bármikor is szüksége lenne a segítségünkre, ezek a sátrak a ti sátraitok, és ez a nép a ti népetek.

Miután visszatért legelőire, titokban egy asszonyt menesztett Annához, a templomi szüzek gyámanyjához. A sorshúzásért és a jóslatért ajándékot küldött neki: vésett művű egyiptomi ékszereket, edomi, barna kalcedonból faragott sorsolókupát meg egy fehér vászonkendőt, amelyet a sorsolásnál szoktak használni.

Mindenki elégedett volt – a házakban lakók éppúgy, mint azok, akik sátrakban éltek.

NEGYESIK FEJEZET

AZ A VALAKI

Joakim és locsogó természetű sógora, Kleopasz, halkan beszélgetett a kochebai kútnál, az eperfá alatt. Gondosan ügyeltek arra, hogy ki ne ejtsék Heródes király nevét. Mindig csak így emlegették: „ő” vagy „az az ember”, vagy „az a valaki”; legfeljebb egyszer-kétszer célzott rá Joakim e szóval: „az edomita”. Ezen a helyen ugyan nem kellett félniük, hogy Heródes sokfelé nyüzsgő besúgóinak valamelyike kilesi megjegyzéseiket, de már megszokták az óvatosságot. Tudták, hogy Heródes olykor a haját faszénnel feketére festi, arcvonásait elváltoztatja, közönséges ruhába öltözik, és mint saját maga fő-fő kéme, kimegy a nép közé.

– Ahhoz képest, hogy egy bizonyos valaki fölöttébb erőszakos és önfejű, meglepően türelmesen szövögeti terveit – mondta Kleopasz. – Hány éve is annak, hogy először ült a nyakunkba?

– Bizony, már több mint huszonöt esztendeje.

– Többnek tűnik. Ha nem gyűlölném őt annyira, mint Istenünk titkos ellenségét, még talán csodálni is tudnám politikai ügyességét és erélyes kormányzását, amely mégiscsak békét és bizonyos fokú jólétet hozott Izraelnek.

– Jólétet? – fakadt ki Joakim. – Annak csak árnyképét, de nem igazi jólétet! A palota a kunyhó rovására gazdagodott, a díszruhákat a paraszt vére festette vörösre. És békét, azt mondod? Római béke az, amelyet a mészárlást túlélőkre erőszakoltak.

– Igaz, igaz – helyeselt neki Kleopasz. – Sohasem szabad elfelejtenünk, hogyan támadt a Szent Városra az az istentelen, hogyan hánytak kardélre dühöngő katonái a szűk utcákban öregeket, gyermekeket, asszonyokat. Bár azt színlelte, hogy fékezi a gyilkosokat, mégiscsak ő volt annak a veszett fenevad

50

bandának a vezére. És sohasem szabad elfelejtenünk azokat a vezető embereket, akiket azért gyilkoltatott meg, mert hűségeseik maradtak Antigonosz királyhoz, a Makkabeushoz, és akiknek elkobzott kincseivel megtöltötte a ládáit. Negyvenötöt öletett meg, köztük Fineást is, a nagybátyámat. Ezt soha nem lehet kitörölni az emlékezetünkől. Mégis, nem különös-e, hogy bár szívünk mélyén tudjuk: az edomita a mi Istenünk ellensége, oly kevés nyílt törvényszegést vethetünk a szemére? Az alexandriai törvény tudók, akiket külön azért tart, hogy tetteit igazolják, még a rókánál vagy a kígyónál is ravaszabbak.

– Hallom, hogy a fosztogatókról kiadott rendelete ügyében megint jogi diadalt aratott.

– Az ám.

– Beszélj nekem erről, kedves Kleopaszom. Én csak a szolgálimtól hallottam egyet-mást pletykáim róla.

– Nos, mint te is értesültél, húsvét hetében fényes nappal számos betörés történt Jeruzsálemben, majd purimkor még több házat fosztottak ki. Mindez egyetlen nagy betörőbanda műve volt. A gazemberek néhány csodálatos fogást csináltak; ugyanis olyankor osontak be, amikor az egész háznép a Templomban imádkozott, és rendszerint csak egy vénségtől megrokkant cseléd maradt otthon. Az ünnepek idején

persze rengeteg idegen nyüzsg az utcákon, és ha a tolvajok egyszer már kijutottak zsákmányukkal a házból, egyszeriben nyomuk veszett. Az áldozatok minden esetben olyan edomiták, görögök és egyiptomi zsidók voltak, akik annak az embernek a pártjához tartoznak. Ez természetesen nagyon bosszantotta az illetőt. A múlt héten kiadott egy rendeletet, amelynek értelmében a fosztogatóktól – feltéve persze, hogy rájuk lehet bizonyítani a bűn elkövetését – el kell kobozni minden vagyonukat, és örökre száműzni kell őket. A főtörvény-szék elnökei megrökönyödtek. Tüstént tiltakozó küldöttséget menesztettek ahhoz a bizonyos valakihez, és kifejtették, hogy a rendelet szöges ellentétben áll a mózesi Törvénnyel.

– Igazuk is volt. A lopás vétkében elmarasztalt személy – bizonyos kivételektől eltekintve – az eltulajdonított érték négyszeresét köteles megfizetni. Ha erre nem képes, úgy hat esztendőnél nem hosszabb időre el lehet adni rabszolgának. De csak zsidónak szabad eladni, idegennek nem, hogy továbbra is tagja maradjon a gyülekezetnek.

– A küldöttség – folytatta Kleopasz – azzal érvelt, hogy az országból száműzött személy elszakad a gyülekezettől, és még az ünnepekre sem térhet vissza, amikor minden zsidónak kötelessége részt venni a nyilvános ájtatosságokon.

– Pontosan erről van szó!

– Az illető is azt mondta. „Pontosan erről van szó – válaszolta a küldöttségnek. – A betöréseket mindig ünnepnapokon követték el, éppen ezért meg kell akadályozni, hogy olyankor tolvajok tartózkodhassanak a Városban. Rendeletem Béliál fiai ellen irányul, akik ahelyett, hogy a többiekkel együtt vallásos buzgalommal imádkoznának a nyilvános ájtatosságokon, szöges ellentétben a vallással, betörnek olyan emberek házába, akik a Templomban tartózkodnak.” A küldöttség tovább tiltakozott: „De egy bűnöst száműzni az országból egyetlen garas nélkül annyi, mint idegenben eladni őt rabszolgának, és ez homlokegyenest ellenkezik a Törvénnyel.” „Nem úgy van – mondta az az ember. – Mózes idejében a sivatagi tábor határain túl még nem voltak izraelita közösségek. De most az Úr népéből országomon kívül éppen annyian laknak, mint országom területén, vagy még többen. És ha vannak köztük olyanok, akik nem imádhadják az Urat az ősi módon, arról én nem tehetek. Gyakran közbenjártam érdekükben, nem is sikertelenül. Hát csak menjenek a tolvajok az Alexandriában, Damaszkuszban, Babilóniában, Pontoszban élő rokonaikhoz, vagy ahová akarnak, de országomban nem vagyok hajlandó megtérni őket.” A küldöttség tagjai felkiáltottak: „Jól mondta Dávid, hogy inkább legyen az Úr házában ajtónállója, mint a pogányok legkényelmesebb sátrának lakója!” „Melyik tisztességes ember nem ezt akarná? – mondta erre az a bizonyos valaki. – De a nyolcadik parancsolat a leghatározottabban kimondja: »Ne lopj.« És a lopás a parancsolatokban együtt szerepel a szombatnap megszegésével, a házasságtöréssel, a gyilkossággal, a bálványimádással, az istenkáromlással, a varázslattal, a hamis tanúzással – tehát mindazokkal a bűnökkel, amelyeknek halál a büntetése. Tudós férfiak, nem gondoljátok, hogy helytelen az a felfogás, hogy a tíz parancsolat közül a nyolcadikat a halálbüntetéstől vagy a megbecstelenítéstől való félelem nélkül meg lehet szegni?” Erre a küldöttek mélyen meghajoltak, hogy fejük majdnem a padlót érte, és alázatosan így szóltak: „Kik

vagyunk mi, hogy firtassuk a Törvény bölcsességét?” „Menelaosz – mondta ekkor az a valaki –, hozd elő nekem a Törvény régi tekercsét! Keresd meg benne a tolvajlásra vonatkozó részt!”

– Milyen jól utánzó! Akárcsak őt magát hallanám.

– Nos, Menelaosz, az a hitvány hájtömeg, odadöcögött a könyvespolchoz, és matatni kezdett a málladozó papirusztekercsek között. Szuszogó hangon felolvasott egy passzust Mózes Második Könyvéből. Ezt a részt senki sem ismerte. Az áll benne, hogy aki ünnepnapon betör szomszédja házába, halállal büntetendő, mivel nemcsak a szomszédját károsította meg, hanem az Urat is megbántotta. Az a bizonyos valaki az alábbi szavakkal bocsátotta el a küldöttséget: „Hallottátok a szót. És vajon az én törvénytekercsem tekintélye nem nagyobb-e a tiéteknél, tudós férfiak? Olvassátok el a címét. Nem Ezékiás király uralkodásának idejéből való-e? Nem vitte-e Egyiptomba az az óniás főpap, akinek egyenes ági leszármazottjától kaptam értékes ajándékként? Bizony, tartok tőle, hogy a gondatlan kezelés és a hanyag másolás folytán hiányosak a ti tekercseitek.” Ezek után a rendelet érvényben maradt. Senki sem meri hamisítással vádolni az illetőt, sem azt nem merésze nyilvánosan felhozni a betörők védelmében, hogy az egyiptomiak kifosztása nem bűn, meg hogy az Úr keresztülhajtotta saruját Edom fölött, rabságra vetvén ezáltal az edomitákat.

– Testvér – mondta Joakim – , nagyon jó, hogy efféle gyerekes érvek nem hallatszanak. A mi tudós tanítómesterünk, Hillél arra intett bennünket, hogy tegyünk különbséget Istenünk különleges és általános parancsolatai között. Különleges parancsot kaptak ősünk akkor, amikor az Úr elrendelte, hogy fosszák ki azokat, akik őket kirabolták és szolgaságba hajtották. De nem szörnyűség ezt úgy értelmezni, hogy manapság is nyugodt lélekkel szabad megcsalni és meglopni az egyiptomiakat? Az Edomra vonatkozó szöveget is hamisan, összefüggéseiből gyalázatosan kiszakítva idézik. Egyszer, valamikor évszázadokkal ezelőtt az Úr haragja felgerjedt Edom ellen, de ez nem jogosítja fel napjainkban a betörőket arra, hogy elvigyék edomita személyek értéktárgyait. Ami pedig a rendeletet illeti, majd elvállik, meglesz-e az az elrettentő hatása, amelyet a szerzője remél tőle. De az újítás nem tetszik nekem. Inkább köveznék halálra a gazembereket a szombat megtörése miatt. Behatolni egy lezárt házba – kétségtelenül munka, mint ahogyan a harcolás is az. Harcolni pedig ünnepnapon szigorúan tilos. De hogy a tolvajokat száműzésre ítéli az edomita, túrhetetlennek találom.

– Mondd csak, Joakim testvér, miért nevezed őt edomitának? Hiszen te is jól tudod velem együtt, hogy bár Edomban született, éppoly kevésbé Ézsau ivadéka, mint jómagam.

– Azért nevezem edomitának, hogy ne legyen kénytelen tisztesebb névvel illetni. Igen, én is tudom, hogy nagyapját még gyermekkorában magukkal hurcolták bizonyos edomita rablók, akik megrohanták és kifosztották a filiszteusok földjén fekvő Askalont. A gyermek apja, aki a helybeliek által tisztelt ocsmány napisten papja volt, nem tudta megfizetni az igen nagy összegben megszabott váltságdíjat. Így hát a fiú ott maradt a rablóknál, és edomitaként nevelkedett fel. De ha csak afféle közönséges filiszteus gyerek volt, miért követeltek érte ekkora váltságdíjat? És amikor felnőtt,

miért emelték őt oly magas polcra az edomiták? És később miért kereste kegyeit Makkabeus Alexandrosz Jannaios király? A gyerek apja az Isten Rabszolgája volt, de ez a kifejezés a filiszteusoknál általában valamely fogságba esett vagy odamenekült papi testület tagját jelölte. Allíthatod-e teljes bizonyossággal, hogy filiszteus volt? A damaszkuszi Nikolaosz azt írja, hogy ama bizonyos illetőnek az ősei betlehemi kálebiták voltak, és Esdrással együtt tértek vissza Babilóniából.

– A damaszkuszi Nikolaosz közismert hazudozó!

– Nikolaosz kiváló ügyvéd, s mint ilyen, lelkiismeret-furdalás nélkül csüri-csavarja az igazságot, de azt sohasem tapasztaltam nála, hogy történeti tényekkel mesterkedett volna. És lehetetlen-e, hogy az az ember valóban betlehemi kálebita, és atyái az Ocsmányság bál ványait szolgálták azokban az időkben, amikor kiestünk a kegyelem állapotából? Olyan valószínűtlen az a feltevés, hogy a makkabeusi háborúk idején a papok bálványaikkal a filiszteusok földjére menekültek, ahol szívesen fogadták őket?

Kleopasz kétkedően hümmögött:

– Bárhogyan történt is, rossz óra volt az, amelyben Alexandrosz Jannaios király barátságot kötött annak az embernek a nagyapjával, aki egymás után gyilkoltatta le a Makkabeus-ház utolsó férfi sarjait.

A két sógor egy darabig némán tűnődve forgatta elméjében a történeteket. Azután Kleopasz szólalt meg ismét, mivel eszébe jutott Mariamménak, Heródes Makkabeus-vérből való feleségének halála:

– Ott voltam, amikor annak a bizonyos embernek a feleségét kivégezték. Ó, ki tudná leírni a szépségét! Egy hősi faj utolsó, ragyogó virága volt ő. Sáron rózsája dudva hozzá képest. De főreg tanyázott a vérében. Anyja, akit vele együtt ítélték el, őrijongva vádolta, hogy ledérsége pusztulásba sodorta mindkettőjüket. Tudom, némelyek szerint azért beszélt így Alexandra, mert azt remélte, hogy leánya becsülete árán megmentheti saját életét. De az én fülemben igaz csengésük volt szavainak. Sajnos, ezt kell mondanom! Mariamme túlságosan is döllyfösen viselkedett ahhoz, hogy ártatlannak lehessen őt tartani. Haj, Joakim, a házasságtörés olyan bűn, amelyre bocsánatot vagy mentséget nem lehet találni. Igaz, hogy Mariamme férjének lelkén szárad az asszony apjának, fivérének, nagybátyjának és tiszteletre méltó, megcsonkított nagyapjának halála. Meg aztán két ízben, mielőtt veszélyes útra indult, olyan parancsot hagyott hátra, hogy ha nem térne vissza, öljék meg a feleségét. De azért legyünk igazságosak hozzá. Sohasem emelt kezét Mariamméra, sohasem ripakodott rá, és az asszonynak kötelessége lett volna őt tisztelni, mint törvényes férjét és gyermekeinek apját. Egy asszony engedelmeskedjék a férjének, és maradjon hűséges annak ágyához, bármi sérelem érte. Mert legyen bár az asszonyok legjobbika, mégis csupán nő; ellenben a férje férfiember még akkor is, ha nemének legaljasabbjai közé tartozik.

– Szigorú törvény ez, és súlyos felelősséget ró az apára, amikor vőt szemel ki magának. Örülök, hogy engem nem terhel ilyen felelősség. Simonnak, a főpapnak a dolga lesz, hogy férjet keressen majd a lányomnak, Miriámnak.

– Simon minden hibája ellenére tiszta lelkiismerettel áll Isten s ember előtt. Biztos lehetsz afelől, hogy majdani vőd nem hoz szégyent a fejedre. No de eltértünk a

tárgytól. Mariamme hűtlenségéről volt szó.

– Némelyek szerint az edomita nagyon szerette. Még az a gondolat is elviselhetetlen volt számára, hogy más férfi ölelje, amikor maga már nem él. Ezért adott – úgymond – olyan parancsot, hogy miután ő meghalt, öljék meg a feleségét is. Sokan emlegetik, milyen különös módon gyászolta Mariammét. Sőt egy undorító históriát is mesélnek, amely szerint mirhában tartósította a holttestet, hogy megbecstelenítse. Azt azonban elfelejtik, hogy éppoly nagy fájdalmat mutatott akkor is, amikor Mariamme fivére a Jerikói fürdőben lelte halálát. Hivatalosan véletlen szerencsétlenségnek nyilvánították az esetet, de mi tudjuk, hogy az áldozatot az ő egyenes parancsára fojtották vízbe. Azért színlelt őrzöngő fájdalmat, hogy egyfelől kiengesztelje a halott szellemét, másfelől elaltassa a közvélemény gyanakvását. Sohasem szerette a feleségét. Csak azért vette el, hogy hasznat húzzon abból a népszerűségből, amely oly régóta övezte a Makkabeusokat Izraelben. A Makkabeus-ivadékokat azután egymás után eltette láb alól, végül könyörtelen hidegvérrel pusztította el a tulajdon feleségét. És – jegyezd meg szavaimat – éppúgy végez majd azokkal a csinos fiúkkal is, akiket Mariamme szült neki, és akik iránt oly nagy atyai szeretetet színlel.

– Megjegyzem a szavaidat, de mégsem tudom elhinni, hogy képes lenne megölni saját fiait csak azért, mert Makkabeus volt az anyjuk. És mellesleg szólva: ha nem szerette feleségét szenvedélyesen, miért akarta, hogy halála esetén öljék meg az asszonyt?

– Gondolom, attól félt, hogy Mariamme férjhez megy valamelyik ellenségéhez, és új dinasztia alapít. Elviselhetetlennek érezte azt a gondolatot, hogy ne az ő ágyéból származó ivadékok uralkodjanak Izrael fölött legalább annyi nemzedéken keresztül, mint Dávid sarjai.

– No de akkor miért gondolod, hogy meg akarja gyilkoltatni Mariamme fiait? Talán kételkedik benne, hogy ő az apjuk? De hiszen erősen hasonlítanak rá.

– Azok nem számítanak előtte semmit. Gyűlöli őket, mert tudja, hogy titokban azt mondjuk róluk: „Legalább az anyjuk révén előkelő születésűek.” De vannak más fiai is. Ne feledkezz meg a legidősebbikről, Antipatroszról, akit a trónra kiszemelt. Miatta kellett Mariamménak meghalnia, és miatta követik majd őt a halálba a fiai. Ne kicsinyeljük le Antipatrosz esélyeit. Könnyen megeshet, hogy apja egy napon társuralkodónak teszi meg, egyiptomi módra.

– Egészen megfeledkeztem róla. Ugyan miféle ember?

– Behatóan érdeklődtem felőle, és nem állíthatom, hogy akár egyetlen rossz szót is hallottam azoktól, akik jól ismerik. Az a híre, hogy megfontolt, nemes lelkű, távol áll tőle a becsvágy meg a rosszindulat, mindig pontosan fizet, gondosan betartja a Törvény rendelkezéseit, ráadásul remek vadász, aki sok-sok sivatagi struccot, antilopot elejtett már. Mindazonáltal könnyen lehetséges, hogy valamennyi jó tulajdonsága ellenére sem különb az apjánál. Talán éppoly képmutató, alakoskodó, amióta csak szandált visel a lábán. De elég most ennyi. Legsötétebb sejtelmeimet nem akarom neked elmondani addig, amíg annak a bizonyos valakinek a tervei meg nem érlelődnek. Ha olyan híreket hallasz majd, hogy Mariamme fiai már nincsenek az élők

sorában, jöjj el ismét a házamba, és újabb jövődölést mondok neked. Addig érd be egy utalással, amelyből megértheted aggodalmaim okát. Emlékszel-e még a dórai aranyfétis történetére?

Kleopasz mosolygott.

Ez a színaranyból készült, valószínűleg egy régi egyiptomi ötvösműhelyből származó, belül üres fétis vadszamár fejet ábrázolt. Szemét vörös drágakőből csiszolta, fogát elefántcsontból faragta a mester. A fétist háborúban zsákmányolta Alexandrosz Jannaiosz király az edomitáktól Dóra vagy Adorajim városában, Hebron közelében. (Mialatt ugyanis a zsidók fogságban voltak, az edomiták elfoglalták régi területeiket Dél-Judeában.) Nagy becsben tartották ezt a fétist, amelyet Nimród halotti maszkjának neveztek. Miután diadalmas menetben Jeruzsálembe vitték, egy Zabidosz nevű edomita, aki úgy tett, mintha áruló lenne, Alexandrosz Jannaiosz elé járult, s azt mondta neki:

– Nyilván nem tudod, milyen szerencsés fogást csináltál. Ennek a maszknak a segítségével végképp és teljesen legyőzheted Közit, más nevén Nimródot, Dóra ocsmány istenségét, s kiűzheted őt az egész vidékről.

– Hogyan? – kérdezte Alexandrosz, aki főpap és király volt egy személyben.

– Bizonyos varázsigékkel erre a hegyre lehet csalogatni a Gonoszt.

– Az ilyesmit tiltja a Törvény.

– Én meg tudom csinálni úgy, hogy a Törvényen nem esik csorba.

Alexandrosz beleegyezett, de csak akkor, amikor Zabidosz vállalta, hogy a szükséges varázsigéket a templomkörzeten kívül fogja elmondani, a Jebuzeusok Völgyében, amelyet a Sajtárosok Völgyének is neveznek.

Zabidosz levette az arany maszkot a Szép Kapuról, amelyre fel volt tűzve, sötét színű takaróba burkolta, s a batyut felrakta a városfal egyik magasan kiugró párkányára. A bámészkodó kíváncsiakat figyelmeztette:

– Ha kedves az életetek, tartsátok távol magatokat ettől az átokkal sújtott hadizsákmánytól!

Azután tetőtől talpig fehérbe öltözött, leereszkedett a völgybe, és annak alján megállott. Nem volt vele senki. Fejére kerek faramát helyezett, amelyben egymástól egyforma távolságban tizenöt gyertya égett, színes ablakú lámpásokban. A rájának volt egy belső gyűrűje is, abban öt fáklya lobogott. Zabidosz ezzel a fakerettel a fején lassú táncba kezdett, különféle mértani alakzatokat írva le; közben fennhangon áldotta Jehova nevét, majd felszólította Dóra istenét, hogy siessen Jeruzsálembe, s ott engedelmesen hódoljon törvényes urának, Izrael istenének. A városfalakról meg a hegyoldalról rengeteg zsidó figyelte, mit művel Zabidosz, de közelebb nem merészkedtek, s egyetlen hangot sem hallattak, nehogy megtörjék a varázslat erejét. A sötét, holdtalan. éjszakában megbűvölten nézték a völgy mélyén fel-fel villanó pici fények játékát. Zabidosz hol spirál alakban forgott, hol ellipszist írt le, hol meg nyolcszögletű idomot formált lassú tánclépéseivel. Egyszerre éles kiáltást hallatott: a kétségbeesés vagy a borzalom hangját; a fények abban a pillanatban kialudtak, és tüstént utána hátborzongató jajveszékelés verte fel a csendet.

Senki sem tudta, mi történt. Némelyek úgy vélték, hogy Zabidoszt vakmerőségéért

halálra sújtotta Jehova. Mások éppen az ellenkezőjét állították: Zabidosznak igenis sikerült a varázslat, és amit hallottak, az a dórai förtelmes isten halálkiáltása volt. De senki sem mert leereszkedni a völgybe, hogy megállapítsa, mi történt valójában. Megvárták a hajnalt. Akkor lementek, és megtalálták a fakeretet a gyertyákkal, mellette szép rendben összehajtogatva azt a fehér ruhát, amelyet Zabidosz viselt – de semmi egyebet nem láttak. Később a király egyik szolgája felment a falakra, hogy a kiugró párkányról levegye a batyut, és a benne levő aranymaszkot újra felerősítse a Szép Kapura. De amikor kibontotta a bugyrot, nem talált benne mást, csupán egy vörös agyag göröngyöt, amelyet az edomiták kézjegy gyanánt szoktak használni. A maszk soha többé nem került elő.

– Hát igen, vakmerő fickó volt az a gazember – mondta Kleopasz. – De ez már régi história. Nemigen bánt engem, hogy egy arany számárfej hiányzik a templomi kincsek közül.

– Meggyőződéseim – jelentette ki nyomatékosan Joakim –, hogy a maszk az edomita birtokában van. Zabidosz családjától kapta meg, amikor feleségül vette a Dórából való Dóriszt. Azt hiszem, gonosz dolgokat akar művelni vele, Nimród nevében. Egyébiránt tévedsz, ha közönséges számárfejnek gondolod azt a maszkot. A háziszámárra annyi terhet rakhatsz, amennyit akarsz, és ütlegheted kedvedre. De aki ugyanezt merné tenni egy vadszámárral, az vagy bolond, vagy Sámsonnak kell lennie. A vadszámár megöli az embert, ahogyan az már gyakran bebizonyosodott a cirkuszi arénában, amikor hadifoglyoknak kellett vele viaskodniuk. Gyors, mint a fecske, alattomos, mint az ikneumon: az egyiptomi fáraómacska, és vérengző, mint az arab haramiák.

– De kicsoda vagy micsoda az a Nimród? Amelyikről én tudok, az Kus fia volt, és legalább kétezer éve halott.

– Beszennyezném a számat, ha elmondanám neked, kinek és minek tartják őt az edomiták. De elhiheted, hogy olyan hatalom, amellyel számolni kell. Annyit azonban te is tudsz, ugye, hogy Nimród háromszázhatvanöt harcosa élén üldözte Ábrahámot, mert az nem akart hamis isteneknek hódolni? Nos, attól félek, az a bizonyos valaki Nimród nevében ugyanazon okból fogja üldözni Izraelt.

– A mi Urunk Istenünk óvjon meg attól! – riadozott Kleopasz.

Heródes Rómába vitte Mariammétól született fiait. Augustus császár palotájában helyezte el őket, fejedelmi bőkezűséggel ellátta pénzzel, és zsidó nevelőket hagyott mellettük. Az utóbbiak becsületes, jó szándékú, ortodox nézeteket valló emberek voltak ugyan, de – és Heródes főként azért szemelte ki éppen őket – hiányzott belőlük az erély és a tekintély. Valószínűleg az volt a király titkos célja, hogy fiai kedveljék meg a római ifjúság feslett erkölcsseit, maguk is kicsapongó életmódot folytassanak, és így módon megcsúfolva Izrael törvényeit, önmagukat romlásba taszítsák. Amikor pár esztendő elteltével Heródes megbizonyosodott afelől, hogy fiai teljes mértékben romanizálódtak, hazarendelte, és Jeruzsálemben szigorú vallási fegyelem alá helyezte őket. Egyiküket összeházasította Salóme nevű nővére leányával, a másikat Arkhelaosznak, Kappadokia jelentéktelen királyának a leányával. Mindkét fiatalember elégedetlen volt a házasságával, végtelenül unta a héber szent iratok kényszerű

tanulmányozását, a komor és terjengős ájtatosságokat, a bosszantó formaságokat, a Törvény evésre, ivásra, szórakozásra vonatkozó megszorításait, a szombatnap megünneplésének egyhangúságát. A ravasz Heródesnek arra is volt gondja, hogy fiai a palotai személyzettől meghalljanak egyet-mást olyan eseményekről, amelyeket addig eltitkoltak előlük. Azt akarta ily módon elérni, hogy meggyűlöljék őt, anyjuk és rokonaik gyilkosát. Az idősebbik fiúnak, Alexandrosznak besúgták, hogy azok a pompás ruhák és gyönyörű ékszerek, amelyeket apjuk új feleségei viselnek, valamikor az édesanyjáé voltak, így hát azoknak ő a törvényes örököse. A fiatalabbiknak, Arisztobulosznak pedig azt a gondolatot sugalmazták, hogy becstelennek érezze magát, amiért feleségül vette annak a Salóménak a leányát, akinek vádaskodásaira kivégezték az anyját. Heródes hosszú ideig az elnéző apa szerepét játszotta, s úgy tett, mintha észre sem venné, hogy fiai felgerjedt gyűlöletükben egyre kihívóbban viselkednek. Várt, amíg még tovább merészkednek, és megérlelődik bennük az az elhatározás, hogy megtorolják anyjuk erőszakos halálát.

Akkoriban történt, hogy Heródes elutazott Kisázsiaiba, s ott meglátogatta Agrippát, régi barátját, az actiumi csata győzelmes hadvezérét, Augustus császár után a leghatalmasabb embert az egész birodalomban. Agrippa akkoriban a keleti haderők főparancsnoka volt, de már elhatározta, hogy lemond tisztségéről. Heródes arra kérte, hogy bizonyos ión városokban letelepedett zsidó kereskedőknek adja vissza régi kiváltságaikat, amelyeket a görög polgári hatóságok megtagadtak tőlük. Ezek között három privilégium volt a legfontosabb: hogy az ottani zsidók szabadon, az ősköltől örökölt formák szerint gyakorolhassák vallásukat; adományokat küldhessenek a jeruzsálemi Templomnak; ne kelljen katonai szolgálatot teljesíteniük. Agrippa őszintén megköszönte Heródesnek, hogy felhívta figyelmét a visszasságokra, megerősítette a kereskedők privilégiumait, és Rómába küldött jelentésében elítélő szavakkal ecsetelte a görögök arcátlan rosszindulatát. Amikor Heródes a jó hírrel visszaérkezett Jeruzsálembe, és ebből az alkalomból az évi adók negyedrészt elengedte, a vezető pozíciókat betöltő zsidók minden elképzelhető boldogságot kívántak neki. Most az egyszer őszintén.

Távollétében Arisztobulosz és Alexandrosz egyre nagyobb gyűlölettel gondolt rá. Most már egészen nyíltan hangoztatták, hogy Rómába mennek, és vádat emelnek ellene a császárnál, amiért hamis tanúvallomásokat koholtatott, s azok alapján kivégeztette ártatlan anyjukat. Sokat emlegették a kappadokiai Arkhelaoszt mint olyan valakit, aki majd támogatja ügyüket, és segítséget nyújt jogaik érvényesítésében. Mindezt oly nyíltan beszélték, hogy a közvélemény nem is nagyon hibáztathatta Heródest, amikor az legidősebb fiát, Antipatroszt – akinek nem Mariamme volt az anyja – fogadta kegyeibe, mintegy figyelmeztetve fiait: ha nem viselkednek jobban, könnyen kitagadás lehet osztályrészük. Antipatrosz addig ki volt tiltva Jeruzsálemből; csak azokra az ünnepekre mehetett fel a városba, amelyeken az egyheti utazási távolságon belül lakó zsidóknak részt illet venniük. Megjelenése a palotában keserű haragra gerjesztette a két királyfit. Állandóan sértegették, gorombáskodtak vele, Antipatrosz azonban tűrte támadásaikat, és magára erőltetett higgadtságával elérte, hogy Heródes a nyilvánosság előtt megdicsérte türelméért. Antipatrosz meglelt férfi

volt már, szokásai végleg kialakultak, jelleme feddhetetlenné formálódott; mivel azonban az alexandriai zsidó kolóniában nevelkedett, nem a legtisztább attikai görög nyelvet beszélte, a latint meg úgy kerékbe törte, mint a barbárok. Egy díszlakomán Alexandrosz ismét beléje lövöldözte gúnyjának mérgezett nyilait, elmondván őt faragatlan vidéki tuskónak, akinek fogalma sincs a világ dolgairól. Heródes erre nyájasan megjegyezte, hogy hozzásegíti Antipatroszt a fogyatékoságok leküzdéséhez: rövid időn belül elküldi Rómába, ott majd csiszolt modorú, művelt embert faragnak belőle. És ha visszatér onnan – fűzte hozzá –, talán Alexandrosz is jobb véleménnyel lesz róla.

Valóban el is küldte Antipatroszt Rómába, Agrippa védőszárnyai alá. Antipatrosz kedvező benyomást keltett a császári családban, nem úgy, mint annak idején két féltestvére. Heródesnek már az apja megkapta a római polgárjogot, így Antipatrosz a harmadik nemzedék jogán mondhatta magát római polgárnak. Ezért Augustus kinevelte egy szövetséges lovasezred parancsnokává. A kinevezés nem jelentett üres rangot; Antipatroszról rövidesen az a vélemény alakult ki, hogy erélyes és tehetséges tiszt. Amikor sikereinek híre eljutott Jeruzsálembe, Alexandrosz féltékenységeben szenvedélyes kifakadásokra ragadtatta magát anyósa, Salóme jelenlétében, aki mindent visszamondott Heródesnek. A király szigorúan figyelmeztette Alexandroszt. Nagyon elégedetlen – úgymond – Alexandrosz és Arisztobulosz magaviseletével. Eddig türelemmel viseltetett irányukban, anyai ági őseik iránti tiszteletből; ha azonban sürgősen nem térnek jó útra, kénytelen lesz végrendeletét megváltoztatni – legidősebb fivérük javára.

Alexandrosz mérget szerzett be, állítólag azért, hogy elpusztítsa apját, mielőtt az megváltoztatná végrendeletét. De nem bizonyos, hogy valóban azért vásárolta. Éberen leskelődő kémek ellopták tőle a mérget. Heródes mind Alexandroszt, mind Arisztobuloszt Rómába vitte, tanúk kíséretében, és bevádolta őket Augustusnál, hogy apjuk életére törtek.

A két herceg ügye merőben reménytelennek tűnt. A császár hosszú ideje lekötöleztette volt Heródesnek, aki a közel-keleti béke fenntartásában mindig lojálisán támogatta őt. Ezért hajlott arra, hogy a testvérekre kimondja a halálos ítéletet. Csakhogy a császár nővére, Octavia, Marcus Antonius özvegye, aki római tartózkodásuk idején megkedvelte őket, a védelmükre kelt. És nem volt egyedül, mert melléje álltak bizonyos befolyásos szenátorok is, akik segélykérő leveleket kaptak a kappadokiai Arkhelaosztól.

Augustus úgy nyilatkozott, hogy a bizonyíték nem perdöntő erejű. Véleményét ekképpen foglalta össze:

– Kedves Heródesem, a mérgezők titokban dolgoznak. Nem kürtölik világgá szándékukat, márpedig, mint hallottam, a te fiaid így cselekedtek. Véleményem szerint Alexandrosz és Arisz-tobulosz vásott gyerekek módjára viselkedtek, nem pedig megrögzött bűnözőkként. Egyszerűen arról van szó, hogy irigykednek a bátyjukra, aki okosságával és szerénységével megbecsülést szerzett magának. Erről jut eszembe: tudomásukra kell hozni, hogy az én drága nővéremmel, Octaviával együtt ő is kegyelmet kért számukra, őszinte jóakarattal van irántuk, ahogyan azt egy idősebb

testvértől el lehet várni. Bízom benne, hogy méltatlan féltékenykedésüket a hála és a csodálat érzése váltja majd fel. Nincs szívem halálra ítélni őket, hiszen magam is oly sok családi nyomorúságot szenvedtem el, és oly sok fiatalembert láttam már, akik töredelmesen megbánták vétkeiket, s jó útra tértek.

Mihelyt a hercegek feje felől elmúlt a veszély, keserűen gondoltak arra, hogy Antipatrosz látta megaláztatásukat, és fogcsikorgatva fogadták gratulációját. Pedig valóban az volt az igazság, hogy a nemes lelkű Antipatrosz nem kívánta a trónt féltestvérei élete árán. Alexandrosz és Arisztobulosz azonban – ki mint él, úgy ítélt – képmutatónak tartották, aki csak azért kért számukra kegyelmet, hogy elterelje magáról a gyanút.

Valamennyien visszahajóztak Júdeába. Heródes összehívta a vezető embereket, és informálta őket a történekről Majd a szintén jelenlevő Antipatrosz nagy zavarára az alábbiakat mondotta:

– A császár kegyesen megengedte, hogy magam válasszam meg utódomat. Szívem szerint Alexandroszt és Arisztobuloszt, a szerencsétlen sorsú Mariammétól született fiaimat tenném meg országom trónörökösének, hiszen ők a Makkabeusok királyi véréből származnak, ama dicső hősök ivadékai, akik Izrael számára kivívták a szabadságot, amelyet én az Úr kegyelméből a legnagyobb veszedelem éveiben is meg tudtam őrizni nektek és gyermekeiteknek. Sajnos, ők még nem bizonyultak méltónak Izrael kormányzására. Ha korábbi végrendeitem érvényben maradna, s ma éjjel lelkemet elszólítaná az Úr, nyomorultul halnék meg, abban a tudatban, hogy pár hónap alatt semmivé válik majd mindaz, amit megalkottam. Ezek a fiaim nem értik meg, hogy híven meg kell tartani a Törvényt. És ami kifogásolható egy magánember magatartásában, ötszörte súlyosabb véték egy királyéban, akitől nagy tömegek várnak irányítást. Úgy döntöttem tehát, hogy nemes lelkű és jámbor életű fiamat, Antipatroszt nevezem ki utódomul. De az ő halála után közösen Alexandrosz és Arisztobulosz uralkodjanak, még akkor is, ha Antipatrosz fiákat hagyna maga után. Ám csak abban az esetben léphetnek trónra, amennyiben ti méltónak ítéletek őket az uralkodásra. Ha pedig közületek bárkinek oka van kifogást emelni elhatározásom ellen, remélem, most mindjárt bátran elmondja a véleményét, még mielőtt írásba foglaltatom és lepecsételtem új végrendeletemet.

Senki sem mert ellenvéleményt nyilvánítani. Nem fért hozzá kétség, hogy a három testvér közül Antipatrosz a legalkalmasabb, és azonfelül mégiscsak ő Heródes legidősebb fia.

Antipatrosz felállt, és röviden megköszönte atyjának, hogy ilyen jó véleménnyel van róla; a maga részéről igyekezni fog továbbra is méltónak bizonyulni a kitüntető kegyre; reméli azonban, hogy még sok-sok évig nem lesz királykoronázás Jeruzsálemben. Beszédét így fejezte be:

– Ha úgy fordulna a dolog, atyám, hogy testvéreim magaviselete tetszésedre változnék meg (mert meggyőződéseim szerint szívük mélyén nemesebb emberek, mint amilyeneknek meggondolatlan szavaik feltűntetik őket), nem fogom zokon venni, ha nekik hagyod örökölni anyai őseik trónusát. Sőt, örülni fogok a boldogságuknak, hiszen mindhárman egy apa fiai vagyunk, és a testvéri szeretet természetes kötelékei fűznek

minket egymáshoz. Csupán egy szerény kérésem volna, amelyért senki sem hibáztathat, mivel Istenünk azt parancsolja, hogy éppúgy tiszteljem anyámat, mint atyámat. Kérlek, fogadd ismét kegyedbe anyámat, Dóriszt, akit eltávolítottal magadtól, amikor feleségül vetted Mariammét. Addig is, azóta is mindig hűséges volt hozzád, és bár pártfogó gondoskodásodat megvontad tőle, egyetlen panaszos szó sem hangzott el ajkáról e sok esztendő alatt.

Heródes szívesen teljesítette a kérelmet. Ott mindjárt rendeletet diktált, amelyben Dóriszt visszahelyezte korábbi jogaiba, és az okmányt azonnal alá is írta.

Alexandrosz és Arisztobulosz nem várt szövetségesre letek nagynénjükben, Salóméban. Salóme beleszeretett egy Szüllaiosz nevű arab kiskirályba, de Heródes kijelentette, hogy csak akkor engedi meg a házasságkötést, ha a férfi körülmetélkedik. Szüllaiosz váltig kérlelte, tekintsen el ettől a rítustól, mert őt a népe halálra kövezné, ha körülmetéltetné magát. Heródes azonban nem adhatta nővérét egy körülmetéletlen pogány hoz, mivel egy ilyen házasság gyengítette volna pozícióját a zsidók között. Így hát inkább vállalta a viszálykodást Salóméval és Szüllaiossal. Salóme valósággal őrzöngött dühében. Aligha volna érdemes kibogozgatni az egymást követő palotai intrikák és ellenintrikák szálait, amelyeknek szövögetésébe Heródes asszonyai közül is többen belekeveredtek. Salóménak végül is sikerült befeketítenie Heródest Rómában, mégpedig kedvesének, Szüllaiosznak, valamint azoknak a befolyásos iónoknak segítségével, akiket Heródes a zsidó kereskedők ügyével kapcsolatban megsértett.

A dolog azzal kezdődött, hogy feltűzelték Heródest: küldjön kisebb büntető expedíciót Arábiába, ahol Szüllaiosz – aki nagy összegekkel tartozott neki – rablóbandáknak adott menedéket; ezek a csoportok az ő támogatásával fosztogatták Heródes határszéli falvait. A hadjárat sikerrel járt; a rablókat elfogták, a tartozást behajtották. Mintegy huszonöt arab elesett a csatározásokban. Szüllaiosz Rómába menekült, és panaszt tett Augustusnál, hogy Heródes hatalmas hadsereg élén betört Arábiába, amelyet teljes egészében le akar igázni.

– Kétezeröt száz vezető polgárunkat pusztította már el – sopánkodott Szüllaiosz –, és mérhetetlen mennyiségű értéket hurcolt el.

Augustus valahogy elhitte ezt a képtelenséget, és éles hangú levélben közölte Heródessel: „Mostantól fogva alattvalómnak tekintsed magad, mert barátom nem vagy többé.” Egyetlen kiskirálynak sem volt szabad ugyanis támadó háborút indítania a császár külön engedélye nélkül. Augustus levelének tartalma kiszivárgott, és az az általános vélemény alakult ki, hogy Heródes trónja ingadozik. Ekkor Salóme segítségével Alexandrosz és Arisztobulosz megvesztegette Heródes két testvérét, hogy gyilkolják meg urukat, amikor az a pusztában vadászik, de oly módon, mintha véletlen baleset történne. Szóbeli ígéretet kaptak a szadduceus párt vezetőitől, hogy Heródes hirtelen halála esetén támogatni fogják trónigényüket. Végül megegyeztek az Alexandreion-erőd parancsnokával, aki megígérte: mihielyt kipattan a szerencsétlenség híre, ideiglenesen menedéket nyújt nekik. Heródes azonban még idejében értesült az ellene tervezett merényletről – éppen Salóme révén. Az asszony hirtelen rádöbbsent saját meggondolatlanságára, és arra, hogy Szüllaiosz nem szerette igazán. Biztosította Heródest: tulajdonképpen az ő érdekében cselekedett, amikor rávette ellenségeit, hogy

idejekorán mutassák ki a foguk fehérét. Ha Heródes elmegy Rómába, könnyen vissza tudja nyerni a császár bizalmát, hiszen mielőtt katonáit Szüllaiosz ellen küldte, előrelátóan megszerezte a legközelebbi császári hatóság hozzájárulását; neki, Salóménak tudomása van erről.

Heródes haladéktalanul elutazott Rómába, és tisztázta magát Augustus előtt. A császár mentegetőzött, amiért kételkedett benne, és elrendelte, hogy állítsák Szüllaioszt bíróság elé, mert megbontotta a birodalom békéjét, összeesküvést szőtt Heródes élete ellen, és hamisan esküdött. Heródes ügyvédei a bírósági tárgyalás elhalasztását kérték addig, amíg Szüllaioszt őrizet alatt Antiochiába szállítják, ahol Saturninus, Szíria főkormányzója majd eldönti, hogy az Arábiában zsákmányolt pénz fedezi-e Heródes követelését. Augustus teljesítette a kérést, és Szüllaioszt azonnal útnak indították Antiochia felé.

Heródes azután jelentette a császárnak Alexandrosz és Arisz-tobulosz újabb gyilkossági kísérletét, és azzal is megvádolta őket, hogy az egész arábiai összeesküvés mozgatói voltak. Augustus, szívesen engedélyezte, hogy a testvéreket mint apagyilkosokat halálra ítélje.

Kleopasz ekkor ismét meglátogatta Joákinót Kochebában. A tarlón talált rá sógorára, aki a kévék behordását ellenőrizte.

– Meghívtál, hát eljöttem, Joakim testvér.

– Isten hozott. De nem értem, miféle meghívásról beszélsz. Nem küldtem én neked meghívót.

– Annak idején azt mondtad nekem, hogy amikor egy bizonyos valakinek a két fia már nem él, látogassalak meg. Nos, a két fiút három nappal ezelőtt megfojtották Szamáriában. A játék véget ért. A damaszkuszi Nikolaosz volt a vádló, és Antipatroszt hallgatták ki tanúként a két gyilkos testőrrel kapcsolatban, akiknek vallomásait megszerezte. Mondd el hát a jóslatodat!

– Ez rossz hír!

– Miért? Gonosz emberek voltak, haláluk híre tehát jó hír.

– Rossz hír, ha mondom. Mert a múlt éjjel álmomban láttam villogni Zabidosz lámpásait, és hallottam pogány varázsigéit, de odabent, a Templom udvaraiban énekelte. Láttam szentségtörést, istenkáromlást, bálványimádást, három iszonytató banyát vihogva tombolni az áldott Szentélyben, úgyhogy Izrael egész gyülekezete meg volt gyalázva... A mi Urunk Istenünk oltalmazza meg az ő szolgáját, Izraelt mindazoktól, akik a vesztére törnek!

– Te előre láttad Alexandrosz és Arisztobulosz halálát, meg azt is, hogy Antipatrosz lesz a trónörökös. Most mit látsz a jövődőben?

– Felelj nekem egy kérdésre, és megkapod a választ. Nem olyan talányos fejtörő, mint amilyenekkel hajdanában Salamon király meg a türoszi Hirám szórakoztatták egymást, hanem egészen egyszerű kérdés. Miért tanúsított Heródes oly nagy előzékenységet a rodosziak iránt, újjáépítve undok Napistenüknek, Apollónnak a templomát; és Kosz lakossága iránt, amely sziget szintén Apollón szent helye; és a bérütszi, türoszi, szidóni föníciaiak iránt; és a spártaiak, a lükiaiak, a szamosziak, a müsziak iránt, akik ilyen vagy olyan néven ugyanazt a fortéimét imádják? Miért

vette rá nagy ajándékokkal az éliszieket, hogy adományozzák neki az olümpiai játékok örökös elnöke címet?

– Nem tudom megmagyarázni, miért tette ezeket a dolgokat. Csak elítélni tudom, mert meg van írva: „Ne legyenek néked idegen isteneid énelöttem.”

ÖTÖDIK FEJEZET MIKÁL ÖRÖKÖSNŐJE

Miután Heródes megdöntötte elődjét, Makkabeus Antigonosz királyt, először egy merőben ismeretlen babilóniai zsidót emelt a főpapi tisztségbe, akinek Ananél volt a neve, és Cádók házából származott. Hamarosan azonban elcsapta, és Mariamme testvérét, a Makkabeus-család egyik tagját ültette helyébe, aki tizenhét esztendő volt mindössze. A tömeg lelkesedése nem ismert határt, amikor ez a gyermekember a főpapi szertartásokat végezte a sátoros ünnepen. A nagy lelkesedés azonban halálos ítéletét pecsételte meg. Egy este a Jerikói nyilvános fürdőben Heródes udvaroncai két csapatra oszolva vidám alábukási versenyt rendeztek; a gyanútlan ifjú is csatlakozott hozzájuk, s hogy, hogy nem – vízbe fulladt. Ismét Ananél lett a főpap, de nem sokáig. Utána egymást váltogatták a főpapok, míglen Heródes úgy gondolta, hogy Simon, Boéthosz fia lesz a legalkalmasabb e tisztség betöltésére.

Simon Alexandriában született, s bár levita volt, nem származott főpapi családból. Alacsony termetű, okos, szerény, egyenes gondolkodású idealista volt, Alexandria egyik legbecsületesebb tudósa, akiről úgy tudták, hogy vallási dolgokban nincsenek előítéletei. Heródes egyszer megbízta, hogy vizsgálja át egy bizonyos papjelölt családfáját, akinek családja már több nemzedék óta Armeniában lakott. Simon lelkiismeretesen feltárta jelentésében a családfában talált hézagokat, mit sem törődve azzal, hogy az aspiránsnak számos rokona ült a szanhedrinben, s így az ő genealógiájuk is hézagossá vált. E szanhedrin-tagok között volt néhány, aki erősen kifogásolta Heródes származását. Simon előzékenyen vállalkozott arra, hogy bebizonyítsa, miszerint a király családja messze előkelőbb, mint azt ő maga gondolná. Heródes úgy vélte, hogy Simon képességeihez Alexandria kicsi. Elterjesztette magáról, hogy halálosan szerelmes Simon leányába, nem tud nélküle élni. De hogyan vehetné feleségül – kérdezte fivérétől, Ferorastól – , ha az apját nem emeli magas méltóságra, hogy többi felesége ne nézhesse le szíve választottját? így aztán letette az akkori főpapot, a cádokita Jésuát, és Simont nevezte ki a helyébe. Simon leánya történetesen csinos volt, s így a világ elhitte, hogy a kinevezés a királyi házasság előjátéka. Senki sem sejtette, hogy Heródes elhatározása mögött másfajta szándék lappang.

A király tisztelettel és nagylelkűen bánt Simonnal, és az hűséges odaadással szolgált, mivel végtelenül nagy hálával viseltetett iránta. A főpap a Kanthera-családból származott; ez a név a skarabeusbogarat jelenti, amely Egyiptomban a halhatatlanság szimbóluma, ősei tulajdonképpen farizeusok voltak, de a görög filozófia annyira átítatta őket, hogy az eredeti héber szent iratokat csupán egy barbár korszak furcsa maradványainak tekintették. A Törvény előírásait pontosan megtartották ugyan, de csak azért, mivel ily módon akarták emlékeztetni a felvilágosulatlan tömegeket arra, hogy „az Úr félelme a bölcsesség kezdete”. Vagyis úgy gondolták, hogy az összhang még egy barbár vallásban is jobb az ateista anarchiánál vagy az egymással versengő kultuszok marakodásánál. Leikük mélyén sajnálkoztak a zsidók konzervatív felfogásán, amely szerint Jehova egyedüli, magányos isten, nincs

kapcsolata semmiféle más istennel, és népe az egyetlen, a választott nép. Ez a merev nézet megvetést vagy féltékenységet támasztott az idegenekben aszerint, hogy a zsidóság sorsa hanyatló vagy felfelé ívelő tendenciát mutatott.

A Kanthera-család számára Jehova csupán az olümposzi Zeusz különleges, helyi jellegű változata volt. És szívből kívánták, hogy megszűnjenek mindazok a különbségek, amelyek Jehovát elválasztják Zeustól, illetve a neki megfelelő római, egyiptomi, szíriai, perzsiai és indiai istenségektől, mert akkor a világ népei békességben élnének egymással. Isten-konceptiójuk oly nagyvonalú és elvont volt, hogy hozzá képest Jehova nem látszott többnek holmi törzsi démonnál. A zsidóknak – úgymond – valahogy közös alapra kellene jutniuk a szomszédos görögökkel. Ó de hát a görögök még meglelt korukban is annyira gyerekesek, mókázó kedvűek és tiszteletlenek! A zsidók pedig már gyermekkorukban olyan komolyak, öregesek és ájtatoskodók! Ha másként lehetne, milyen boldog lenne mindenki! Meg kellene engedni a fiataloknak, hogy kedvükre élvezzék az életet, és népies módon képzeljék el az isteneket és istennőket, mint sudár termetű, ragyogó arcú, természetfölötti erővel rendelkező, ugyanakkor nagy emberi szenvedélyeket is érző férfiakat és nőket, akik konok szeszélyeikkel gyötrik az emberiséget meg egymást is. Később, amikor már felnöttekké válnak, fokozatosan be kellene avatni őket az ősi mítoszok erkölcsi és történelmi értelmébe, míg végül idős korukban megtudnák, hogy az istenek és istennők csupán metaforák, hogy Isten nem más, mint a fizikai természet fölött álló halhatatlan bölcsesség, válasz minden elképzelhető kérdésre.

Hillél tanítását követték, aki a fő törvény szék egyik társelnöke és korának legnagyobb tiszteletben álló teológusa volt. Hillél azt tartotta, hogy a Szentírást képletesen kell értelmezni, mivel alig akad benne olyan szövegrész, amely pontosan azt jelentené, amit a szavak kifejezni látszanak. Így például a „szemet szemért, fogat fogért” ősi törvény nem azt jelenti, amit a barbár törvénykódexekben – vagyis hogyha valaki (akár véletlenül is) kiveri szomszédja szemét, akkor az övét is ki kell verni; vagy ha kiüti szomszédja fogát, akkor büntetésből neki is ugyanazt kell elszenvednie.

– Az elveszett szemet vagy fogat nem pótolja, ha a tettes szemét vagy fogát kiverik – jelentette ki Hillél. – Az Úr az ő bölcsességében úgy rendelte el, hogy a sérelmet szenvedett személyt a kárnak megfelelően, pénzzel, jószággal vagy földdel kell kárpótolni ,

Simon nem volt teljesen olyan, mint nemzetségének többi tagja. Abban egyetértett velük, hogy – elméletileg – Homérosz és Hésziódosz műveit istenektől ihletett vallási szövegeknek lehet tekinteni, amelyek éppúgy megfelelnek céljuknak, mint Mózes könyvei; hiszen egy igazi filozófus bármilyen szögre felakaszthatja a maga szürke köpeny egét. Ugyanakkor azonban azt is vallotta, hogy gyakorlatilag a zsidó szent iratoknak, főleg a prófétai könyveknek, van egy óriási előnyük: fenntartják a jövőbe vetett hitet s az emberiség tökéletesedésének hitét. Van-e más nemzeteknek olyan irodalmi terméke, amelyről ugyanezt lehetne elmondani? Még Jehova egyedülvalóságának eszméje is helyeselhető: Jehovát úgy lehet felfogni, mint annak az őseredetű, egyedüli igazságnak a típusát, amelyet az egymásnak ellentmondó, helyi igazságok mindenütt elhomályosítottak, zavarossá tettek. És ami a zsidókat illeti, egy

vonatkozásban valóban egyedülállók: ők az egyetlen nép a világon, amely Isten eszméjét állandóan a szívében hordozza.

Heródes nem volt sem filozófus, sem költő. Mulatságosnak találta, hogy Simon megosztja csodálatát Platón és Ezékiel próféta között, ő maga a hatalom nyers gyakorlásában hitt – ezt a hatalmat a zsidóság szentélyének birtokbavételével szerezte meg, majd kiterjesztette azáltal, hogy a szomszéd népeket olyan isten szolgálatára kényszerítette, akit királyi hatalmával a saját nagyságának eszközévé tett. Mindamellet leke mélyén azt a misztikus hiedelmet melengette, hogy Jehova nagyszerű kiengesztelése által egy napon majd megújul ifjúsága, és valamiféle halhatatlanság lesz a jutalma. Nem az az ember volt, aki visszariadt volna bármilyen elszánt vagy akár természetellenes tétől, ha azzal olyan dicsőséget szerezhethet nevének, mint Héraklész, Ozirisz, Nagy Sándor és más halandó uralkodók, akik világraszóló cselekedeteik révén istenné magasztosultak.

Simon nem ismerte Heródes törekvéseit a maguk teljességében, de néha észrevette benne a nagyravágyást, amelyet – ha hébe-hóba megengedte magának, hogy eltöprengjen rajta – nagyon, de nagyon vallástalan vonásnak kellett bélyegeznie, persze csak gondolatban. Rosszallása azonban sohasem ért el olyan fokot, hogy lemondjon a főpapi méltóságról. Mi lelte ezt a Heródest? – tűnődött néha. Talán azt képzei magáról, hogy ő a megígért Messiás? A római birodalom katonai ereje elegendő biztosíték ahhoz, hogy Heródes ne kezdhesen elhamarkodott hódító vallásháborút. Igaz, a maga akarát kényszerítette a törvény tudókra sok esetben, amikor a Törvényt többféleképpen lehetett értelmezni; de azért korántsem vádolható azzal, hogy dacol a Törvénnyel. És bármennyire nyomasztónak érzi is, hogy királyi becsvágya korlátok közé van szorítva, egész életén át az oly sokszor legyőzött Jehova alázatos szolgájának kell maradnia. Ugyanakkor kénytelen azt is belátni, hogy nem több kis királyocskánál, aki a római birodalom kliense; végül neki is meg kell halnia, mint bárki másnak. Csak nem gondolja, hogy erényei jutalmául elevenen felszáll a mennybe, mint Énókh vagy Illés próféta? Nem, nem – a római légiók hatalma és a mózesi Törvény tekintélye között igen szűk az a terület, ahol Heródes ambíciói érvényesülhetnek.

Mihelyt Antipatrosz lett a trón várományosa, Simon szoros barátságot kötött vele. Antipatrosz Alexandriában Simon egyik rokonának tanítványa volt. Jobban ragaszkodott a Törvény betű szerinti értelmezéséhez, mint a Kanthera-család tagjai, bár hajlandó volt elfogadni a könyörtelen szigorúságú szakaszok Hillél-féle, liberális tolmácsolását. De a görög filozófiával szemben ellenérzéssel viseltetett, mivel úgy vélekedett, hogy az veszélyezteti a Szentírás tekintélyét. Apja, Antigonosz király leányával házassította össze. Felesége azonban már nem élt. Házasságukból egy fiú meg egy leány született. A fiú, akit szintén Antipatrosznak hívtak, Egyiptomban nevelkedett, a Kanthera-család felügyelete alatt. Csendes, szorgalmas ifjú volt. A leányt, aki a Küprosz nevet kapta, gyermekkorában eljegyezték Arisztobulosz fiával, a későbbi híres Heródes Agrippa királlyal. Antipatrosz – mármint az idősebbik – Arisztobulosz serdületlen leányát jegyezte el. Felesége tehát nem volt, így nagyon egyedül érezte magát. Apja biztatta, hogy szándékában áll megfelelő feleséget keresni

a számára, addig tartson szeretőket. Ezt Antipatrosz nem akarta; azon farizeus felfogást vallotta, hogy gyermeknemzési szándék nélkül asszonnyal hálni olyan cselekedet, amely nem tetszik az Úrnak, amint azt Ónán története is bizonyítja. Viszont attól a gondolattól is viszolygott, hogy egy zsidó vagy edomita nőtől gyermekei legyenek, mivel a törvényes házasságon kívül született fattyúk nem lehettek Izrael gyülekezetének tagjai. Görög, föníciai vagy más idegen ágyasokról sem akart hallani, mivel a Törvény tiltotta az ilyenekkel való nemi érintkezést.

Néhány hónappal Alexandrosz és Arisztobulosz kivégzése előtt, egy tavaszi reggelen Antipatrosz meglátogatta Simont fényűzően berendezett templomi lakosztályában, amely Izrael Udvarára nézett.

– Nyugtalan a lelked, herceg – mondta Simon, mihelyt magukra maradtak. – Ritkán látlak derűsnek mostanában. Homlokod redőkbe vonva... Aggódok miattad.

Antipatrosz éppen csak megnedvesítette ajkát a borral, amellyel a főpap megkínálta. A tálból kimarkolt néhány tejes mandulát, szórakozottan széttördelte őket, és a darabocskákat mértani ábrákká rakosgatta össze az elébe tett arany tányéron.

– Igen, Simon, nyugtalan az én lelkem – szólalt meg nagyot sóhajtva. – Szomorú dolog, ha valaki király Izraelben vagy a király fia és helyettese, de alattvalói lenézik, mert felkapaszkodottnak tartják. Atyám nevében kiadott rendelkezéseimet végrehajtják ugyan, de csak ímmel-ámmal. Az imént, amikor keresztüljöttem az udvaron, találkoztam néhány előkelővel, akik olyan gúnyos alázatossággal köszöntöttek, hogy minden egyes üdvözlő szót korbácsütésnek éreztem. Tudom, mit gondoltak magukban: „Ugyan mi jogon ült az apja Izrael trónjára? Ellenségeinknek, a pogány rómaiaknak köszönheti királyi címét. Ez a fia pedig? Egyetlen csöpp Makkabeus-vér sem csörgedezik ereiben. Pogány edomita nő az anyja, annak az átkozott Zabidosznak az unokahúga.” Ha szigorú vagyok hozzájuk, mint elnyomójukat gyűlölnek, ha elnéző vagyok, megvetnek, mint gyöngye akarató puhányt. Pedig én tudom, a csontjaimba és a véremben érzem, hogy az ő fajtájukhoz tartozom, hogy Jeruzsálem az én városom is, a világ legcsodálatosabb városa. Azért jöttem most ide, hogy megkérdezzem tőled: remélhetem-e egyáltalán, hogy valaha is meg tudom nyerni népem szeretetét és bizalmát?

Simon oly hamar válaszolt, mintha már várta volna a kérdést:

– Megmondom, herceg. A fenség a fenség tudatából fakad, mint ahogyan a szabadság lényege a szabadság tudatában rejlik. Tudd magadat királynak, és homlokról a fenség aranyfénye sugárzik. Hidd magadat felkapaszkodott jövevénynek, és földre nyom ólomsúlyával saját hiedelmed.

– Sovány vigasz – mondta Antipatrosz. – Nem változtathatok helyzetemen azzal, ha elhitetem magammal, hogy legalább az anyám Makkabeus volt.

Simon szárazon felnevetett:

– Hercegem, ugyan kicsodák-micsodák ezek a királyi Makkabeusok? őseik még százötven esztendővel ezelőtt asztalosok voltak Modeinban. A Makkabeus szó, mint tudod, kalapácsotjelent. Ez volt a ragadványneve Júdásnak, az asztalos Mata-thiás fiának, aki a Szeleukida-uralom elleni lázadást vezette. Testvéreire is efféle szerszámneveket ragasztott az apjuk. így lett például Eleázár neve „Avarán”, vagyis

lyukasztóár. A Makkabeusok leszármazási táblázata, ha az ember visszafelé keresgél két vagy három nemzedékkel Matathiás, az asztalos előtt, annyira tele van lyukakkal, akár egy rosta. Még az sincs bizonyítva, hogy Matathiás levita volt. Semmiképpen sem származott Áron nemzetségéből.

- Mindezek ellenére a Makkabeusok bátorságuk és erényeik révén királyi méltóságra küzdöttek fel magukat.

- Atyád ugyanezt tette.

- Az előkelők mégis csúfolják egymás között. Nekik ő „az askaloni Heródes” meg „az edomita rabszolga”, és visszautasítják mint idegent és mint bitorlót. Így beszélnek: „A Makkabeusok felszabadítottak minket egy idegen járom alól. Ez az askaloni pedig egy másik, erős igát rakott a vállunkra.”

- Sohasem említette atyád, hogy te ezerszer nemesebb származású vagy, mint a Makkabeusok? Nem mondta meg neked, hogy egyenes ágon Kálebtól, Jefunné fiától származol, aki Józsua idején meghódította Hebront?

- Célozgatott rá, hogy kálebiták vagyunk, de én nem vettem komolyan. Dús lakoma után elméjében csapongva kergetik egymást a szeszélyes gondolatok.

- Pedig igazat mondott. Tőlem tudta meg. A te dédapád nagyapja betlehemi kálebita volt, aki Askalonba menekült. Dédapádat onnan rabolták el gyermekkorában az edomiták, és később fejedelemségre emelték.

- Nem azért mesélted ezt neki, hogy a kedvében járáj?

- Herceg, én inkább vonnám magamra a király haragját, mintsem hogy eljártsszam jó híremet tudóstársaim között.

- Nem vádoltalak hazugsággal. Csak arra gondoltam, hogy talán egy régi legendát mondtál el neki, amelynek történeti valóságát nem bizonyítottad be.

- Nem szokásom az ilyesmi.

- Kérlek, bocsáss meg.

- Megbocsátok. Neked is elmondom bizonyító érveimet. De csak akkor tudod követni gondolatmenetemet, ha kivered fejedből azt az elképzelést, hogy Kaleb ősed Júdeabeli volt, Júda dédunokája, a fattyú Perek révén. Kaleb ugyanis hebroni kénita volt, márpedig Hebron a régi időkben Edom szívének számított. Az a genealógiai táblázat, amely a Krónikák Első Könyvének második részében található, újabb keletű betoldás. Megbízhatóbb az a mítosz, amelyet mi Egyiptomban megőriztünk. Eszerint Húr, Kaleb fia és a kenizzita Hecron unokája feleségül vette Miriámot, Áron nővérét, bár az nem volt „sem szép, sem egészséges”, és nem sokkal utóbb meghalt a pusztában. Húr segített Mózesnek a refidimi csatában. Kaleb egyike volt annak a tíz harcosnak, akik Józsua támadása előtt kikémllették Kánaán földjét. Átvonult Hebronon, amely akkor az anákok kezén volt, felkereste Makpelá barlangjában ősenek, Ábrahámnak a sírját, és ott bátorítást nyert attól a papnőtől, aki Ábrahám állkapcsából mondott jövendöléseket. Amikor megkezdődött a támadás, Kaleb elfoglalta Hebront, elkergette az óriásokat, és feleségül vette Azuba Jériót, „a Sátorfüggönyök Elhagyott Asszonyát”. Később a betlehemi Efratát is nőül vette.

- Hogyan értelmezed ezt az elbeszélést?

- Ügy, hogy a kálebiták edomi kéniták voltak (a kenizziták a kéniták egyik ágát

alkotják), akik eredetileg Hebront birtokolták, de onnan kiszorította őket egy magas termetű északiakból álló törzs. Akkor a Sinai-sivatag szélére menekültek, a hebroni midianitákkal együtt, akik szintén Miriam istennőt imádták, mint ők maguk. A Ráháb néven is ismert Miriam a tenger istennője volt, az ő jele a skarlát fonál. Amikor Izrael fiai Mózes vezérletével megérkeztek Egyiptomból, a kálebiták szövetségre léptek velük, és később részt vettek Kánaán elfoglalásában. A midianiták azonban nem akartak belemenni a kockázatos vállalkozásba, s így a velük való szövetség felbomlott. Miután a kálebiták kikémlelték a vidéket, elfoglalták Hebront, és ismét összeházasodtak Ábrahám jóshelyének papnőivel, akiket az óriások vad menekülésük során otthagytak. Majd uralmukat kiterjesztették néhány mérfölddel észak felé, Efratáig, vagyis Betlehem környékére. Gondolom, aligha vonhatod kétségbe, hogy magyarázatom józanul hangzik?

Antipatrosz zavartan nézett maga elé. Simon folytatta fejtegetéseit:

– De amint az efratai kálebiták később beleolvadtak szövetségeseikbe, a benjáminitákba, ugyanúgy szívódtak fel a hebroni kálebiták a maguk szövetségeseibe, vagyis a júdaiakba. És egy vagy két évszázaddal később Hebront a zsidó királyságba kebelezte be a kálebita Dávid; mert Dávid kálebita volt, Húrtól származtatta magát. Akkor a törzsi genealógiát oly módon változtatták meg, hogy Káleb Júda leszármazottja legyen. Később még egy betoldást eszközöltek, miáltal Kenáz, a kenizziták névadó őse, Káleb egyik fia lett, ami képtelenség. A kálebiták azonban mind a mai napig makacsul ragaszkodnak ahhoz, hogy ők kenizziták és Edom fiai. E törzs történetével kapcsolatosan kialakult kedvezőtlen zsidó nézetre jellemző, hogy a krónikás milyen neveket adott Káleb és Azuba Jériót gyermekeinek: „Makacsság”, „Visszaesés” és „Pusztítás”. Nyilvánvaló, hogy nem akarták elfogadni a zsidó hitben bekövetkezett változásokat, és makacsul ellenálltak minden ilyen irányú próbálkozásnak. És mivel még sátorlakók voltak, elkerülték a babilóniai fogságot oly módon, hogy valamennyien Edom földjére menekültek, ahonnan nem sokkal később edomitákból álló fegyveres kísérettel tértek vissza. Egyik nemzetségük, Szalma nemzetsége, elindult, hogy visszafoglalja Efratát. Főnöke feleségül vette a betlehemi papnőt, és te, hercegem, az idősebb ágon ettől a nemzetségtől származol.

Antipatrosz megint mandulát markolt ki a tálból, és ötágú csillagokat kezdett kirakni belőlük.

– Nem tudom megcáfolni az érvelésedet – jegyezte meg vontatott hangon. – De nagyon kínos arra gondolnom, hogy a Szentírásban betoldások vannak.

– Nem jobb-e elhinni, hogy betoldások akadnak benne, mint elfogadni egy történeti valótlanságot? Nos, én elmondtam mindezt a királynak. Származását be is bizonyítottam azoknak a kutatásoknak az eredményeivel, amelyeket Askalonban, Dórában, Hebronban és Betlehemben végeztem. Megállapításaimat olyan genealógiai adalékokkal támasztottam alá, amelyeket babiloni, petrai és damaszkuszi kollégáim bocsátottak rendelkezésemre. A farizeus tudósokkal azonban nem vagyok képes elfogadtatni, annyira elfogultak Heródesssel szemben. De van itt még egy másik nagyon fontos történelmi titok, amelyről sohasem beszéltem vele, és nem is fogok.

– Úgy értsem, hogy nekem elmondod?

– De csak akkor, ha megígéred, hogy nem közlöd senkivel, amíg atyád életben van.
– Felcsigázod a kíváncsiságomat. De miért vagy hajlandó nekem elmondani azt, amit atyám előtt eltitkolsz?

– Azért, mert atyád teljesen elégedett azzal a jogcímmel, amelynek alapján a trónt birtokolja. De ha tudná, amit én tudók, nyugtalanná válna, és esetleg veszedelmes akcióba kezdene.

– Igazán nem tudom, meghallgassalak-e vagy sem. A titok birtokában engem kevésbé fenyeget az a veszély, hogy a vesztembe rohanok, mint őt?

– Ahogy gondolod. De figyelmeztetlek: nyugtalan marad a lelked mindaddig, amíg meg nem tudod azt a valamit, ami a trónhoz való jogodra vonatkozik.

– Simon – fakadt ki Antipatrosz –, neked mint atyám barátjának nincs jogod ahhoz, hogy ilyen nehéz választás elé állíts. Nem akarok tudni olyan államtitkokat, amelyeket el kell hallgatnom atyám előtt.

Hirtelen elbúcsúzott.

Simon visszament az asztalhoz, és elgondolkodva szemlélte azokat az egymásba illeszkedő háromszögeket meg csillagokat, amelyeket Antipatrosz rakott össze mandulaszemekből. Azután gyors mozdulatokkal összekuszálta az ábrákat, nehogy valamelyik szolga mágikus abrakadabrának vélje azokat. „Nagy baj lenne, ha most egyenesen a királyhoz menne, és jelentené, amit mondtam! – dünnyögte. – De nem fogja tenni, ha Isten is úgy akarja. A horog már a szájába akadt, ebben biztos vagyok. Ha Isten is úgy akarja, a horgászsinór nem fog elszakadni!”

Két nappal később ismét beállított Antipatrosz, izgatottan, sápadtan:

– Simon, kész vagyok megesküdni a titoktartásra. Szavaid annyira megragadtak, hogy nem bírok aludni tőlük.

– Herceg, nagy hibát követtem el, nem lett volna szabad előhoznom a dolgot. Esküt nem kívánok tőled. Pusztá szavad is elegendő biztosíték nekem.

Ezek után beavatta Antipatroszt egy olyan történeti elméletbe, amelyet mindennek lehetett volna nevezni, csak éppen ortodoxnak nem.

– Izraelben – mondotta – minderi régi törzsfő vagy király a női ág jogán uralkodott; úgy került hatalomra, hogy feleségül vette a terület tulajdonosnőjét, aki örökség jogán bírta a földet. Ilyen házasságot kötött Ádám Évával; Ábrahám Sárával, Hágárral és Keturával; Izsák Rebekával; Jákob Leával, Ráchel-lal, Bilhával és Zupával; József Aszenáthtal; Káleb Efratával és Azubával; Húr Miriámmal; Dávid a kármeli Abigaillal és a hebroni Mikállal; és utána minden egyes Dávid-házbeli király Mikál valamelyik matrilineáris leszármazottjával.

Azt is elmondta Antipatrosznak, hogy a monarchia megszűntével Mikál női ágát kisajátította magának Éli háza, vagyis az Árontól származott papok idősebbik ága; azért nevezik őket most Dávid örökösének vagy Királyi Örökösöknek.

Simon az alábbi ünnepélyes szavakkal fejezte be fejtegetését:

– Herceg, most hadd mondjam meg azt, amit nem közöltem atyáddal, Heródessal. Csakis olyan királynak van igazi jogcíme Izrael trónjára, aki nemcsak kálebita, hanem Mikál örökösneként férje is. És az örökös nő sohasem az elsőszülött – hanem mindig a legfiatalabb leány, nem pedig a legidősebb.

Antipatrosz eleinte hitetlenkedve hallgatta, és ellenkezni próbált:

– Erről az elméletről egyetlen szót sem találni sem a szent iratokban, sem a kommentárokbán.

– De azok találnak, akik tudnak a sorok között olvasni.

– Különösnek és valószínűtlennek érzem az egészet.

– Nyilván jól tudod, hogy például Egyiptomban a fáraó mindig a testvérhúgát veszi feleségül.

– Tudom hát; de sohasem jutott eszembe, hogy az okát firtassam.

– Megmondom az okát: az ország tulajdonjoga mindig szigorúan anyáról leányra száll. Ugyanígy volt valaha Kréta szigetén, Ciprus szigetén, Görögországban. Sőt Rómában is, amikor ott még királyok uralkodtak.

– Hogy miként volt Krétán, Cipruson meg a régi Hellaszban, arról nem tudok semmit. De abból, amit az iskolában tanítanak, világosan kiderül, hogy Rómában nem így volt.

– Az iskolában tanított történeteknek mindig az a céljuk, hogy dicsőítsék a meglevő intézményeket, és elhalványítsák a régi, kiszorított intézmények emlékét. Mindjárt megmagyarázom, mire gondolok. Nyilván emlékezel még arra a történetre, amely elmondja, hogyan üzték el a Tarquinius-dinasztiát, és hogyan alapította meg Lucius Brutus a római köztársaságot. Amikor latin retorikát tanultál, tanítómestered bizonyára íratott veled szónoklatot erről a tárgyról, nem igaz?

– Igen, minden tanuló kapott ilyen feladatot. Várj csak, hogyan is van ez a história... Az első Tarquiniust egy bizonyos Tullius követte az uralkodásban, jöllehet Tarquiniusnak volt egy felnőtt fia, Tarquinius Superbus, vagyis a Dölyfös Tarquinius. És ez a Tullius Tarquinius egyik leányát vette feleségül; úgy emlékszem, két leánya volt...

– Nos, miért nem a fia lett az első Tarquinius közvetlen utóda? Miért nem fordult elő a korai római királyságban egyetlenegyszer sem, hogy a királyt a fia követte volna a trónon? A magyarázat egyszerű: azért, mert a királyi jogcím nem a férfi, hanem a női ágon öröklődött. Az lett a király, aki feleségül vette elődjének legfiatalabbik leányát. Mivel a testvérházasság, amely Egyiptomban meg volt engedve, Rómában vérfertőzésnek számított, a király fia rendszerint egy idegen fejedelemlányt vett feleségül, és örökre búcsút mondott hazájának. A Dölyfös Tarquinius esete rendhagyó volt. ő végül mégis megszerezte magának a trónt úgy, hogy feleségül vette Tullius leányát, Tulliát.

– A történetírók úgy mondják, hogy Tarquinius Superbus bitorlónak tekintette Tulliust.

– Ez természetes. És abban sem volt semmi rendkívüli, hogy Tarquinius Superbus Tullia segítségével ölte meg Tulliust. Éppen ellenkezőleg: abban a régi korban minden király el lehetett rá készülve, hogy mihelyt tisztségének ideje lejár, megöli őt a veje. De Tullia beszenyezte magát apja vérével, és emiatt kénytelen volt visszavonulni a magánéletbe. Így Tarquinius elvesztette a trónra való jogot. Ezt csak oly módon szerezhette volna vissza, ha feleségül veszi a következő törvényes örökösöt, Lucretiát, unokafivérének, Collatinusnak a feleségét, aki Numa király feleségének

egyik nővérétől származott. Nem Lucretia szépsége, hanem jogcíme volt az, amely Tarquiniust vonzotta. Mert Lucretia volt az ősi Carmentakirályi ház egyetlen élő örökösnője. (Illetve rajta kívül még ketten lettek volna, de azok nem jöhettek számításba – Tarquinius nővére, Tarquinia, Lucius Brutus anyja, aki koránál fogva már nem szülhetett gyermeket; és Tullia, aki apja vérével szennyezte be magát.) Tarquinius elrabolta Lucretiát, hogy erőszakkal feleségévé tegye; Lucretia azonban inkább az öngyilkosságot választotta. Így aztán sem Collatinusnak, sem Tarquiniusnak nem volt többé joga a trónra, és a monarchia megszűnt, mivel Tarquiniusnak nem voltak leányai, Brutusnak meg Collatinusnak pedig nővérei. Tarquiniust a felbőszült nép elkergette, Brutus és Collatinus viszont társuralkodók lettek – Brutus mint Tarquinia fia, Collatinus mint Egeria fia; ez az Egeria Numa király azonos nevű nővérének a leszármazottja volt. Királynak azonban nem nevezhették magukat, mivel házasságkötés révén ilyen jogcímet nem tudtak maguknak szerezni; ehelyett felvették a consul címet, ami tanácsadót jelent. Lucretia nem csupán egy asszonyt ölt meg, amikor végzett magával: Carmentát is megölte.

– Carmentát?

– Ez egy arkadiai istennő, akit Evander király vitt Itáliába a trójai háború előtt. Az istennő a föniciai Búbloszból költözött Árkádiába. Az „istennő” szón természetesen egymást követő papnők sorát értem; a papnőket az istenség megtestesülésének tartották. Ugyanúgy, ahogyan Miriam (vagy Ráháb) a Mikál-ág egymást követő leszármazottaiban ölt testet.

– Most már értem elméleted – mondta Antipatrosz. – Mielőtt azonban megvizsgálom, hogy áll-e a zsidók történetére is, meg kell jegyezmem, hogy a Krónikák Első Könyve szerint Éli háza nem tekinthető az Áron-nemzetség idősebbik ágának. És nincs-e ez a ház isteni átok alatt Éli óta?

– Az az átok csak legenda. Hatszáz évvel ezelőtt, Jósiás király uralkodása idején toldották be a szövegbe. Éli fia, Abjátár, Dávid király főpapja, a király halála után hűséges maradt Adóniához, a törvényes trónörököshöz, akit Salamon Cádók nevű papjának segítségével kitűrt a hatalomból. Cádók pedig Salamon segítségével kitúrta Abjátárt. Azóta a cádokiták mindig magukat tekintették törvényes főpapoknak.

– De hát Cádók Eleázártól, Áron idősebbik fiától származott, Abjátár meg Eleázár öccsétől, Ithamártól! Nem így van? Éppen tegnap olvastam a Krónikák Első Könyvét.

– Nem, herceg, az a rész is betoldás, ugyanabból az időből.

Sámuel Első Könyvéből világosan kitűnik, hogy Éli, Abjátár őse származott az eredeti papi családból; a Királyok Második Könyvéből pedig nem kevésbé világosan megállapítható, miszerint Cádók nem tartozott ebbe a családba. Cádók tehát éppoly bitorló volt, mint Salamon, és leszármazottai meghamisították a genealógiai táblázatokat. Hitelt érdemlő okot kellett találniuk, amely -lyel megindokolhatják Abjátár kitűrését. Mesét költöttek valamiféle „Isten emberéről”, aki megjövendölte, hogy a főpapi tisztség el fogja hagyni Éli házát, mivel Éli elnézően bánt gonosz fiaival, és hogy egész nemzetsége koldusbotra jut majd. A cádokiták azonban otrombán csinálták a dolgot. Célravezetőbb lett volna, ha csupán egyetlen históriát koholnak, és ahhoz ragaszkodnak. Tehát ha vagy azt állítják, hogy Cádók az

idősebbik, Abjátár pedig a fiatalabbik ágból származott; vagy azt, hogy Abjátár az idősebbik ág sarja volt ugyan, de Éli átka miatt elvesztette ősi kiváltságait, ők azonban azt is állították, hogy Abjátár a fiatalabbik ághoz tartozott, meg azt is, hogy elvesztette azokat az ősi kiváltságokat, amelyeket mint az idősebbik ág tagja élvezett. A kettő kizárja egymást. Mint már említettem, a szövegeket Jósiás király idejében hamisították meg, majdnem négyszáz évvel Salamon uralkodása után, amikor Jósiás a cádokiták segítségével minden papi hivatalból kiszorította Abjátár ivadékait.

– Elviselhetetlen számomra az a gondolat, hogy a történeti valóságnak meg nem felelő passzusok csúsztak be a szent iratokba. De még szörnyűbb arra gondolni, hogy hamisítások is vannak bennük.

– Hidd el, még mindig jobb, ha az ember lenyeli az efféle keserű pirulát, mint ha logikai képtelenségek elfogadásával gyöngíti értelmét. Nem gondolod?

Antipatroszt azonban nem egykönnyen lehetett meggyőzni.

– Meglehet, Rómában és más nyugati városokban meg szigeteken valóban olyan volt az utódlási törvény, amilyennek leírtad. De azt még be kell bizonyítanod nekem a Szentírásból, hogy az egészen korai időkben, Ábrahám korában, vagy akárcsak Saul és Dávid idejében tekintetbe vették-e egyáltalán az anyai ági leszármazást.

– Könnyen be tudom bizonyítani – mondta Simon. – Az idevágó szövegrészt Mózes Első Könyvének tizenkettedik részében találod meg. Amikor Ábrahám Egyiptomban tartózkodott, saját feleségét, Sárát, nőül adta a fáraóhoz. Szerintem nem a fáraó volt az, hanem Pharosz pelaszi király, akit a görögök Próteusznak neveznek. Sára Ábrahám apjának, Thárénak volt a leánya, de mégsem számított Ábrahám nővérének, mivel más anyától született. Ebből az következett, hogy Ábrahám korában nem apai, hanem anyai ágon tartották számon a leszármazást az Égei-tenger mellékén; és az asszonyoknak több férjük is lehetett. Izsák felesége, Rebeka hasonlóképpen lett egy gérári király felesége, még első férje életében. Az imént már említettem, hogy Júda magába olvasztotta Kálebet. Ezt sem akarod elhinni. Nos, az eseményt, ha homályosan is, megőrizte az az elbeszélés, amely elmondja, hogyan közösült Júda a saját menyével, Thámárral, miután meghalt a fia, a gonosz Her (akin a kálebitákat kell érteni). Thámár ugyanis pálmafát jelent, és Hebron régi istennőjének ez volt az egyik címe. A történet megtalálható Mózes Első Könyvének harmincnyolcadik részében. Ugyanez a fejezet azonosítja Thámárt Ráhábal; Thámár eljuttatja a parázna nő szerepét, ikreket szül Júdának, és Ráháb skarlát fonálát köti Zerákh csuklójára, akit aztán kitűrt jogaiból a testvére, Perc. Ezt a fattyút, Percét tették meg a júdaiak Kaleb dédapjává, így akarván bizonyítani, hogy a kálebiták becsstelen senkiházik. De Zerákh edomita volt, egy bölcsességéről híres nemzetség őse; következésképpen ikertestvérenek, Percnek szintén edomitának kellett lennie. De menjünk tovább. Barzillai történetéből világosan kitűnik, hogy Dávid azért lett Izrael uralkodója, mert feleségül vette a tizenkét törzs örökösnőit (Lévi törzsének kivételével). Az északi törzsek rosszallták, hogy királyi kíséretével nem járta sorba a törzsi szentélyeket, hanem Júda törzsére pazarolta kegyeit, és állandóan Jeruzsálemben tartózkodott. Panaszkodásuk-ra a király kihívó választ adott: a tíz északi örökösnővel megszakított minden házastársi érintkezést, és szerelmével egyedül Júda örökösnőjét boldogította,

aki valószínűleg Eglá volt, Mikál legfiatalabb leánya.

Antipatrosz mélyet sóhajtott, és némi töprengés után így szólt:

– Nos, hadd bizonyosodjam meg afelől, hogy valóban jól értettem-e fejtegetéseidet. Azt mondtad, hogy atyám a kénita – tehát edomita – Kálebtól származik, akinek fiait Júda törzséhez sorolták, és egyikük, Szalma, később Betlehem ura lett. Néhány évszázaddal később ennek a háznak a fejét a Makkabeusok elűzték Betlehemből, feltehetően azért, mert bálványimádó volt. Ő Askalonba menekült, ahol Héraklész – Melkart isten papja lett. Az edomiták rátörtek a városra, elrabolták az unokáját, az én dédapámat, mert kálebita vér folyt az ereiben, és fejedelmükké tették. Mivel Dávid királyi ága kihalt, Izrael trónja visszaszállt a Szalma-nemzetségre. Ezt elmondtad atyámnak is. Azt azonban már nem közölted vele, hogy a hagyományok értelmében jogcíme csak akkor tökéletes, ha feleségül veszi a még most is létező Mikál-ág örökösnejét, aki egy Éli házából való levita leánya. Simon némán bólintott.

– De miért nem beszéltél atyámnak Mikál örökösnejéről?

– Több okból. Az első: Éli háza gyűlöli atyádat, és sohasem egyezne bele a házasságba. A második: már csak azért sem adnák hozzájárulásukat, mivel atyádat idegennek tekintik. A visszautasítás annyira felbőszítené őt, hogy hamarosan levágott emberfejek gördülnek lefelé Jeruzsálem meredek utcáin. A harmadik: ha netán mégis sikerülne feleségül vennie az örökösnejét, akkor a te anyád meg az én leányom, akik most a király első asszonyai, minden befolyásukat elvesztenék az udvarnál. A negyedik: a király ragaszkodnék hozzá, hogy a leány apját főpapi tisztségre emelje, és akkor én kénytelen volnék lemondani, aminek nem örülnék. Az ötödik: ha a házasságból gyermek születne, utódlás tekintetében háttérbe szorulnál te is, meg az unokám is; pedig nagyon remélem, hogy egyszer majd ő lesz a te fiatalabb uralkodó társad. A hatodik: a király most boldog, mivel nem tud semmit. A hetedik: azt a leányt apja az én gyámságom alá helyezte, és nem férne össze a lelkiismeretemmel, hogy feleségül adjam a királyhoz, mivel jól tudom, mennyi baj forrása lenne egy ilyen házasság.

– Jól van, megértem, hogy miért nem akarod atyámhoz adni a lányt. De nem tudom megérteni, miért avattál engem a bizalmadba. Talán azt kívánod, hogy én vegyem el a lányt? No de ha Éli háza nem Úré, hogy atyám vegye feleségül, akkor nekem sem engedné meg.

– Igaz, de ha te vennéd el, a házasságot titokba lehetne tartani. Ellenben, ha atyád...

– Nem volna illő olyan házasságot kötnöm, amelynek révén erősebb jogcímem lenne a trónra, mint atyámnak.

– De csak elvi értelemben, hercegem. A politikai hatalom, amellyel atyádat a rómaiak ruházták fel, az övé marad, és te továbbra is a fiatalabb társuralkodó szerepét töltöd be mellette. Egyébiránt tudomást sem szerezne a titokról. Senki sem tudná, csak te meg én és még egy-két teljesen megbízható ember.

– Képtelenség, merő képtelenség... És minő haszonnal járna rám nézve ez a jogcím?

– A fenség tudatát oltaná beléd, amely téged erőssé tenne, ellenségeidet pedig

megszégyenítené. Éreznék, hogy jog szerinti királyuk előtt állnak. Sőt, a kedvéért még azt is megtanulnák, hogy szeressék és tiszteljék atyádat.

– Ki az a leány?

– Templomi szűz, tehát az én gyámságom alatt áll. Anyja Hanna, a levita Joakim felesége.

– Furcsán adod tudtomra, hogy Joakim az apja.

– A törvény szerint ő az apja, de a lány régebbi törvény hatálya alatt született. Nem érted még, mire gondolok! Olvasd el újra a gazdag sulamita (helyesebben sunamita) asszonynak és fiának meg Hannának, Sámuel anyjának történetét. A leány bizonyos értelemben az Úr gyermeke. Mindenesetre anyai ősei révén örökölte a jogcímet. Az, hogy Hanna Joakim felesége, genealógiai szempontból merőben jelentéktelen körülmény.

– Mondj még valamit a lányról.

– Fiatal, szép, jólelkű, fennkölt, őszinte. Királyi méltósággal viselkedik.

– A neve?

– Miriam.

– Mi a szándékom, Simon? Hogyan vehetnem feleségül titokban? Két nap leforgása alatt az egész világ megtudná.

– Mindenre gondoltam. Amíg el nem ismerheted királynédnak, úgy kell feltüntetni a dolgot, mintha valaki másnak lenne a felesége. Ártatlan cselfogás, nem árt sem neki, sem másnak. *~Bízzál csak rám mindent'*

– Elvegyek valakit, akit a nyilvánosság előtt nem merek feleségemnek elismerni?

– Ne félj, nem tart sokáig a titkolózás.

– Mire alapozod ezt a kijelentésedet?

– Félek, atyád már nem sokáig él. Ezt a szomorú hírt nemrég közölte velem bizalmasan az orvosa. Tudod, a koszi Makhaón.

Antipatroszt valósággal letaglózta a hír. Neki erről sejtelve sem volt.

– Beteg az atyám? Nem tudom elhinni... Hiszen könnyebben hordja vállán a maga hetven esztendejét, mint sokan az ötvenet! Szegény... Bár csak éltetné az Úr még sokáig! Megmondta neki Makhaón, hogy...

– Makhaón bölcsen nem szólt neki semmit. A király beleiben daganatot fedezett fel, amely a halál biztos hírnöke. Legfeljebb egy-két év, és bekövetkezik a vég, amely nagyon gyötrelmes lesz. Ennek tudatában bátorkodtam a házasságkötésről beszélni.

– Ha atyám halála ennyire közel van, inkább elhalasztóm ezt a házasságot.

– A leány már házasságra érett. Nem halogathatom sokáig az esküvőjét.

– Erőszakos vagy.

– Sürget az idő. Jelenleg azonban Miriam lent fon a szent függönyhöz, úgyhogy még néhány hónapig ennél a munkánál tarthatom.

– Hiszed-e – kérdezte némi hallgatás után Antipatrosz –, hogy nyugodt lelkiismerettel mehetek bele ebbe a házasságba? Nem véték-e az Úr ellen és atyám ellen?

– Efelől megnyugtathatlak. Jogod van atyád beleegyezése nélkül is házasságra lépni. Ézsau esete erre a klasszikus példa. Ézsau szomorúságot okozott szüleinek, mert

idegenekkel házasodott, de nem tilthatták meg neki, hogy azt vegyen el, akit akar. Arra sem kényszeríthették, hogy kergesse el asszonyait. És nincs olyan törvény, amely téged arra kötelezne, hogy magánügyeidről részletesen beszámolj atyádnak.

– No de hogy az ember tulajdon feleségét másvalaki asszonyának tüntesse fel...

– Ábrahám – olvasd csak el figyelmesen a történetet – nemcsak eltitkolta Sárával kötött házasságát, hanem megengedte neki, hogy feleségül menjen az egyiptomi fáraóhoz. És hasonlóképpen Izsák nemcsak eltitkolta Rebekával kötött házasságát, hanem megengedte neki, hogy feleségül menjen a gérári Abimélekhez. Én természetesen nem azt mondom neked, hogy olyan messzire menj a félrevezetésben, mint ez a két patriarcha tette. Miriam névleges férje semmiképpen sem kap engedélyt a vele való nemi érintkezésre; nem úgy, mint a fáraó meg Abimélek, akiktől a történet szerint ez az engedély nem tagadtatott meg.

– Megvetek mindenfajta cselt meg furfangot, és megvetem azokat is, akik ilyesmikhez folyamodnak.

– Ej, ej, hercegem, túlságosan kategorikus ez a kijelentés. Ha így gondolkodói, nemcsak Ábrahámot és Izsákot veted meg, hanem Jákobot is, akinek egész életét keresztül-kasul szőtték a cselek, és aki nem habozott becsapni öreg, vak apját, hogy az Ézsaunak szánt áldás az övé legyen. Jákobból mégis Izrael lett, és hallatlanul vakmerőnek kellene lenned, ha nyíltan kijelentenéd, hogy megveted Izraelt. Arra gondolj, hogy elvégre te vagy a király legidősebb fia. Elsőszülöttségi jogodnál fogva te öröklöd a trónt, mind a zsidó, mind a római törvény szerint. Atyád már rád adta áldását, és uralkodó társává fogadott. Mire való hát ez a finnyáság? Ézsau felfingerelte apját, mert idegen nővel kötött házasságot. De én olyan hajadont kínálok neked feleségül, aki a saját törzsedből való. Csakis e házasság révén lehetsz Izrael igazi királya.

– Simon, szavaid józanok, elismerem. De nem kerülte el figyelmemet, hogy hangodban szenvedély vibrált, bár igyekeztél azt visszafojtani. Valid be, hogy nem csupán azért unszolsz e veszélyes lépésre, mert a boldogságomat kívánod!

Simon nem felelt. Ivott a borból egy kortyot, és kis szakállát babrálgatta.

– Simon, olyan különösen ragyog a szemed. Még sohasem láttam ennyire csillogónak. És hogy remeg a kezed, amint szakálladdal játszol! Mondd meg őszintén, mit forgatsz elmédben. Filozófus vagy, és szigorú filozófiai elvek szerint élsz. Féken tartod a reményt meg az örömet, mint a rakoncátlan csödröket szokás. De azok szilajul harapdálják zablájukat, ágaskodnak, ficáncolnak, és szájuk tajtékzik.

– Jól van, herceg – szólalt meg végül Simon érdes hangon –, megmondom. Jeruzsálem világrészek találkozási helyén fekszik. Erődként uralkodik azokon az egymást keresztező országutakon, amelyeken oly sok nép menetelt már a történelem hajnala óta.

Jeruzsálem félúton fekszik India és Hispánia között, egyforma távolságra van az északi Fehér-tenger fagyos tájaitól, ahol a finn farkasemberek laknak, és a déli Punt országán túl elterülő, elviselhetetlen forróságú sivatagoktól, ahol a majomemberek iszonyatosan ordítózva döngetik szőrös mellüket, és ahol összekeveredik a Kelet és a Nyugat. Jeruzsálem az ismert világegyetem központja. Itt mi központi helyet

foglalunk el a Térben. És az Idő tekintetében? Az egyiptomiak egy nép életét nyolcezer évre teszik. Nos, a mi időszámításunk szerint két esztendő hiányzik Ádám négy ezredik születésnapjához.

– Én másként hallottam. Nekem úgy mondták, hogy a negyedik évezred másfél évszázaddal ezelőtt telt le, Makkabeus Júdás korában.

– Júdás tévesen számolt. Ádám napjának delelőjén vagyunk. A negyedik évezred vége gyorsan közeledik, és eddig mindegyik évezred végét valamilyen nagy esemény tette nevezetessé. Az első évezred végén elevenen az égbe ragadtatott fel Énókh, a Tökéletes, a Könyvek őrzője. A második évezred végén kötötte meg szövetségét az Úr Ábrahámmal. A harmadik évezred végén ünnepelte meg nagy pompával Salamon király az első Templom felavatását, amikor is a Mindenható látható jelét adta pártfogó kegyelmének, ó, herceg, nem dobogtatja-e meg szívedet a büszkeség és a reménység, ha arra gondolsz, hogy vajon mit tartogat számunkra az Úr adakozó nagylelkűségében e negyedik évezred végén, népünk sorsának fele útján? Ádámot az Úr saját kezével alkotta meg; Énókh, a Könyvek őrzője büntelen volt; Ábrahám rendíthetetlen hittel engedelmeskedett az Úrnak; Salamon, akit álmában megkérdezett az Úr, hogy milyen ajándék után sóvárog leginkább, a bölcsességet választotta. Mind a hárman népünk patriarchal, és leszármazási vonaluk azonos. Hátha ez a negyedik évezred egy olyan király megjelenésével zárul, aki elődeinek minden tulajdonságát egyesíti magában: isteni származású lesz, mint Ádám, büntelen, mint Énókh, erős hitű, mint Ábrahám, és bölcs, mint Salamon!

Antipatrosz arcán zavart mosoly játszadozott.

– Sohasem hittem volna, Boéthosz fia – jegyezte meg csodálkozva –, hogy ekkora hévvel tudsz beszélni a negyedik millenniumról. Nem tudom, mit felelhetnék neked. Legfeljebb egy kérdésttehetek fel: hogyan vélekedsz Mózesről? Mert Mózes leszármazási vonala nem azonos a többi patriarchával, de hogy hasonlóan magasztos személyiség volt, azt senki sem tagadhatja. És sem születése, sem halála, sem pedig életének egyetlen jelentős eseménye nem kapcsolódik egy ezredév végéhez. No és mit lehet mondani Noé patriarcháról, akivel minden bizonynyal egy új korszak kezdődött?

– Bölcsen szóltál – felelte Simon nagyon komolyan. – Ha nem említetted volna Noét és Mózes, talán nem is tudtalak volna teljesen meggyőzni érvelésem helyességéről. De éppen az ő esetük teszi megcáfolhatatlanná azt, amit mondtam. A dolog úgy áll, hogy a negyedik millennium vége egybeesik egy Főnixesztendővel. Mint te is tudod, a háromszázhatvanöt napból álló napévből minden évben hátramarad néhány óra. Nos, ezek a maradékidők ezernegyszázhatvan esztendő alatt egy teljes évet tesznek ki. Egyiptomban ezt nevezik Főnix-évnek vagy Nagy Szóthisz évnek, mivel a Mennyei Madár akkor hamvasztja el magát Ón-Héliopoliszban, pálmafából rakott máglyán, és hamvaiból feltámad az új Főnix. Mózes Héliopoliszban imádta a Mindenhatót, és amikor paptársaival eltávozott abból a városból, éppen véget ért az a Főnix-korszak, amely Noé patriarchával kezdődött – Noéval, aki Énókhhoz hasonlóan méltónak ítéltetett arra, hogy az Úrral járjon. Az új Főnix-korszak a Sinai-hegyen kezdődött, a mózesi Törvény bevezetésével. Ez a korszak most közeledik a végéhez – a régi Főnixnek meg kell halnia, és új Főnixnek kell születnie. Most tehát nemcsak a

Térnek, hanem az Időnek is a keresztútján állunk: nemcsak Ádám napjának delelőjén, hanem azon a ponton is, ahol a Főnix-vonal és a millennium-vonal metszi egymást. Ilyen körülmények között nem természetes-e, hogy királyom legidősebb fiának olyan házasságot kívánok, amely a lehető legnagyobb áldások özönét ígéri Izraelnek és az egész emberiségnek?

– Csakhogy én edomita vagyok, és Ézsau egy tál lencséért eladta az elsőszülöttségi jogát Jákobnak, meg elveszítette az atyai áldást is.

– Ézsau kényszerűségből cselekedett, az a tál lencse az éh-haláltól mentette meg. Jákob pedig gonosz dolgot művelt, amikor Ézsauval megfizettette azt, amit a vendégjog szerint ingyen kellett volna adnia. Az áldást meg egyenesen ellopta; márpedig meg van írva, hogy a tolvajnak négyszeres kártérítést kell fizetnie. Maga Izsák is úgy gondolkodott, hogy Ézsau nem veszítette el örökre sem az áldást, sem az elsőszülöttségi jogot. Világosan kiderült ez Mózes Első Könyvének huszonhetedik részéből, ahol Izsák azt mondja Ézsauinak: „A te öcséd jőve el álnoksággal, és ő vévé el a te áldásodat...” „És fegyvered után élsz, és öcsédet szolgálod. De léssen, amikor ellene támadsz, letöröd igáját nyakadról.” És Ézsaiás kibővíti ezt Könyvének hatvanharmadik részében, a Messiásról szóló látomásban: „Ki ez, ki jő Edomból, veres ruhákban Bocrából, aki ékes öltözetében, ereje sokaságában büszke?” És jő a válasz: „Én; aki igazságban szólok, elégséges vagyok a megtartásra.” Ézsaiás ismét kérdez: „Miért veres öltözeted és ruháid, mint a bornyomó ruhái?” És ismét jő a válasz: „A sajtót egyedül tapostam [ezt így kell érteni: Jákob nélkül]... és megváltottaim esztendeje eljött.”

– Ki a megváltott?

– Edom lett megváltva. Az idézett szövegrésznek az az értelme, hogy Jehova eredeti népe nem Izrael fiai, hanem az edomiták. Miután Jákob kitúrta Ézsaut, Jehova gyermekeivé fogadta Izrael fiait, és csodálatos jósággal viseltetett irántuk; ők azonban fellázadtak ellene. Most az edomiták kérik, hogy emlékezzék meg róluk, és így kiáltanak hozzá: „Mi a tied vagyunk. Te sohasem voltál az ő Istenük. Nem őket nevezték először a Te neveddel, ők eltiporják a Te Szentélyedet.”

– Így hát a megígért Messiás edomita lesz? – ámuldozott Antipatrosz.

– Hogyan lehetne különben a Második Ádám? Mert Edom és Ádám ugyanaz a személy, Hebron Vörös Embere. Vagy hogyan lehetne a Második Dávid? De anyjának Lévi törzséből kell származnia, Áron leányának kell lennie. Mivel pedig Káleb, Edom királyi része most Júdához számítódik, a Tizenkét Patriarcha Testamentumában az a jövődőlés olvasható, hogy „a Messiás Lévi törzséből támad, mint főpap, és Júda törzséből, mint király; és szentséges szent lesz az ő személye”.

Melle szinte zihált a felindulástól, s ajkáról Lévi Testamentumának prófétai sorai áradtak.

Akkor majd új papot támaszt az Úr,
Akinek kinyilatkoztatja igéit,
És aki az igazságosság ítéletét fogja végrehajtani
Ezen a földön a napok számtalan sokaságán keresztül.

Csillaga az égen fog ragyogni, mint egy királyé, úgy árasztja a tudást, mint a nap a fényt,
Nevét magasztalják széles e világon,
És elúzi a sötétséget, mint a nap tündöklése.
Mindenütt béke honol az ő napjaiban,
Ujjong az ég, és örvendez a föld.
A Mindenható dicsősége jár mellette,
Bölcsesség és szentség nyugszik rajta.
Az Úr Isten fenségét ajándékozta
Fiainak az igazságban mindörökre.
Senki sem lesz utódja az emberi nemből.
Papsága minden embert tanít a földön,
És kegyelem által kezdődik el az a világosság,
Amelynek vége a bűn vége lesz.

HATODIK FEJEZET

A JELENÉS

Antipatrosz Izrael Udvarában imádkozott. Mindennap kora hajnalban kelt, és a völgyön át felment a Templomba, hogy ájtatosságát elvégezze. Azon a reggelen is térden állva imádkozott, ahogyan a zsidók általában szoktak. Hirtelen zavaros hangokra riadt fel, és tüstént megérezte, hogy valami borzasztó esemény történt. Megfordult, és komor arcú öregeket pillantott meg, akik sietős léptekkel jöttek felfelé. Durva zsákvászon ruha volt rajtuk, hangosan jajveszékelték, fejüket hamuval hintették meg; Izrael Udvarában elsuttogták gyász hírüket az ott levőknek, s azok elszörnyedve kezdtek szaggatni köntösük szegélyét. Hamarosan általánossá vált a hangos siránkozás.

Antipatrosz odasietett legközelebb álló ismerősehez, aki történetesen Rúben volt, Joakim haragosa. Éppen komoly beszélgetésbe volt elmerülve a cádokita Zakariással.

– Mi történt, Abdiél fia? – szólította meg Antipatrosz. – Milyen szörnyű csapás sújtott le ránk?

Rúben nem felelt. Elfordult, és csatlakozott a siránkozókhoz, akik fennhangon fohászkodtak Jehovához, hogy álljon bosszút szentségtörő ellenségein. Zakariás követte példáját.

Antipatrosz otthagya őket, és átment az Asszonyok Udvarába. Az szintén olyan volt, mint a megbolygatott méhkas. Mindenki kerülte a tekintetét. Antipatrosznak az a kínos érzése támadt, hogy az óbégatások és átkozódások részben neki szólnak.

– Én is gyászoljak? – töprengett magában. – Nem, addig nem, amíg meg nem tudom, mi történt.

A Pogányok Udvarában összetalálkozott Karmival, a templomőrség parancsnokával, aki éppen felvonult a levita gárdával, hogy biztosítsa a rendet.

– Karmi – szól rá éles hangon Antipatrosz – , mit jelentsen ez a zenebona? Senki sem akar válaszolni nekem. A hangzavarból kihallom a „megszentségtelenítés” meg a „förtellem” szavakat, de sehogyan sem értem a dolgot. Úgy tűnik, ezek a derék emberek azzal vádolnak engem, hogy részem van valamilyen szentségtörő cselekedetben. Ezt határozottan zokon veszem tőlük, mert lelkiismeretem tiszta az Úr előtt és az emberek előtt. Ha akaratom ellenére valahogy mégis vetkeztem volna, bocsásson meg nekem az Úr!

Karmi szertartásosan köszöntötte a trónörököst. Ez a magas, sovány pap, aki közismerten Heródes egyik kreatúrája volt, nagyon ritkán jött ki a sodrából, de most meglehetősen nyugtalannak látszott.

– Fenség – jelentette –, az a képtelen szóbeszéd kering a városban, hogy tolvajok hatoltak be Dávid és Salamon király sírboltjába. Sőt némelyek – a pimasz kutyák! – a te királyi atyádat merészelik megvádolni azzal, hogy ő vezette a tolvajokat.

Erős hangon beszélt, hogy mindenki hallja. Antipatrosz megdöbbszent:

– Adj a te királyi atyádat merészelik megvádolni azzal, hogy ő vezette a tolvajokat.
– Adj a te királyi atyádat merészelik megvádolni azzal, hogy ő vezette a tolvajokat.
vénasszony csoszogott hozzájuk, és
megragadta Antipatrosz köntösének ujját.

– Ohó! Ártatlan vagy, mi, akár a ma született bárány? – rikácsolta. – Csak most hallottad a hírt, mi?! Hát akkor tudd meg, hogy egy bizonyos edomita rabszolga, aki gyalázatos rendeletet adott ki a betörők ellen, az elmúlt éjszaka körülmételetlen görög kutyákból összeválogatott bandát vezetett a királysírokba. Öszvérfogatok sora állt a bejárat előtt, azokra rakták fel a kihozott ezüstrudakat – ezer talentum volt a súlyuk –, és az egészet a palotába szállították. Hogy milyen egyéb kincseket raboltak el, nem tudni, mert azokat zsákba dugták. Mondják, hogy hatvan aranypajzs és hét bronztál volt köztük. De az ezüstrudakat, azokat látták, és meg is számolták. Valid be, mekkora részt kapsz a lopott zsákmányból, he? Hiszen a fia vagy annak a rabszolgának!

Az öregasszonyt letartóztatták, és elvezették, de még akkor is eszelős nevetéssel kiabálta:

– A vén kecske kifosztotta az élőket, most meg kifosztja a holtakat. Az Úr azonban minden bizonnyal ítéletet mond rá, mégpedig az ő saját gyalázatos rendelete szerint, és királyságából letaszítja a feneketlen mélységbe!

Amikor Antipatrosz visszatért a palotába, meglepődve és egyben szomorúan vette tudomásul, hogy ott senki sem cáfolja a hírt. Csupán annyit fűztek hozzá, hogy a király nem törte fel a sírkamrák pecsétjét, csak a szomszédos kincseskamrákat fosztotta ki. Az ügyre maga Heródes derített fényt. Amikor egy cádokitákból álló küldöttség kereste fel, hogy tiltakozzék az istentelen rablás ellen, azt mondta nekik:

– Ó, ti képmutatók. Én vagyok-e az első, aki ezüstöt vett kölcsön Dávid és Salamon kincses tárából? Erre feleljetek!

Zakariás, a küldöttek szószólója, őszintén válaszolt a kérdésre:

– Nem, fenség. Egyszer már megtörtént, akkor, amikor a szíriai Antiokhosz ostromolta a várost. Makkabeus Hürkanosz király háromezer ezüst talentummal vásárolta meg a békét, és ezt Dávid király sírboltjából vették ki. De hát akkor népünket katasztrófa fenyegette, és a dolog nyilvánosan történt.

– Csodálkozom az arcátlanságodon, te pap. Hürkanosz elvitt a sírból háromezer ezüst talentumot, hogy lepénzeljen vele egy erőszakos betolakodót, ahelyett, hogy Istenének hatalmába és embereinek bátorságába vetette volna bizodalját. És te ezt jogos cselekedetnek tartod! Én ennek az ezüstmennyiségnek nem is a harmadát vettem kölcsön a sírból, ezt is csak azért, hogy ki tudjam fizetni azokat a munkásokat, akik az Úr Templomának újjáépítésén dolgoznak. És te mégis úgy jártatod itt a szádat, mintha közönséges tolvajlást követtem volna el. Mióta lettél farizeus, Zakariás?

– Az Úr óvjon meg attól, hogy valaha is az legyek.

– Így hát nem hiszel a feltámadásban?

– Szadduceus vagyok, szadduceus apának a fia.

– No de ha Dávid és Salamon nem támad fel, mi hasznát veheti az ezüstrudaknak, az aranypajzsoknak, a bronztálaknak? Mindaz, amit a sírjukból elvettem, az Örökké Élő Istent szolgálja. Nem maga Dávid mondotta egyik zsoltárában, hogy meztelenül jött ki anyja méhéből, és meztelenül kell visszatérnie a földbe? Sírjának gazdagsága ellentétben áll az írás szavaival.

A kincseket pedig azért vitettem el titokban, mert nem akartam botrányt. Ha nyíltan csináltam volna, most még hangosabban méltatlankodnátok szemérmertlenségemen.

No, eredjetez innen, ti konokfejúk, és ne háborgassatok többé.

Zakariás, látva, hogy a jelenlevő farizeusok mosolyognak a felsülésén, megkérdezte:

– Felség, ha farizeus volnék, és hinnék a feltámadásban, ugyan mit feleltél volna a tiltakozásomra?

Heródest elöntötte az indulat. Ménelaosz, a kövér könyvtáros előrelépett, és szemrehányó hangon szolt Zakariáshoz:

Tisztességes dolog-e, hogy egy alattvaló így beszéljen királyával? De a király nevében hadd feleljek én – nem neked, hanem az itt jelenlevő farizeusoknak. A végítélet napján, amikor Dávid király és az ő fia, Salamon király együtt feltámadnak dicsőségben, elszámolást kérnek majd Énókhtól, a Könyvek őrzőjétől, és ujjúkkal a Templomra mutatva ezt fogják mondani: „Milyen tömör falak, milyen szép udvarok! Tudod-e, miből fedezték az építkezés költségeit? Nem abból a pénzből-e, amelyet kamat nélkül mi kölcsönöztünk fiunknak, aki utánunk uralkodott, és igaz jámborsággal bevégezte az általunk megkezdett művet?”

– Tudnak-e halott emberek pénzt kölcsönözni? – kérdezte Zakariás.

– Ha valakinek pénze van, azt kölcsön is adhatja – felelte Ménelaosz. – Ha pedig halott embereknek nem lehet saját pénzük, akkor Heródes király nem sértette meg sem Dávidot, sem Salamont, amikor kincset vitt el a sírjukból.

A farizeusok nem bírták megállni, hogy elégedetten össze ne sűgjanak. Ameddig a vallási problémákat sikerült a farizeusok és a szadduceusok közti vitákra korlátozni, addig Heródesnek nem kellett általános lázadástól félnie.

Valahogy kiszivárgott, hogy két ember nem tért vissza azok közül, akik Heródeszel behatoltak a sírokba. Némelyek úgy vélekedtek, hogy amikor megpróbálták felnyitni a Salamon csontjait tartalmazó kőszarkofágot, egy hirtelen fellobbanó tűzsugár megölte őket. Mások szerint maga Heródes végzett velük, mivel olyat láttak, amit nem lett volna szabad látniuk. Minthogy azonban mind a két ember kelta volt, halálukat nem vették szívükre a zsidók. Annál inkább megbotránkoztatta őket az a fehér kőből faragott emlékmű, amelyet Heródes a sír bejáratánál állíttatott fel. Felirat nem volt rajta, de kúpszerű formája olyan oltárookra emlékeztetett, amilyeneket a Nagy Istennő tiszteletére emelnek. A görögök meg a szírek azonban így suttoztak egymásnak:

– Bölcsen cselekedett! A halottak lelke a Nagy Istennőhöz, Hekatéhoz tér vissza. Az elhunyt királyok sírjába tett kincs neki szóló áldozati ajándék, és aki ezer ezüst talentumot elrabol tőle, bizony, jól teszi, ha nagy kárpótlást ad érte. Azokat a kelta katonákat a király bizonyára azért ölte meg, hogy kiengesztelje a Kutyafejű Istennőt! Nagyon jól tette!

A Hal-kapu táján lakó jebuzeusok lázas izgalomban voltak. Vajon csak azért fosztotta ki Heródes a sírokat, mert pénzre volt szüksége? Azt rebesgették, hogy egyetlen aranytömböt sem találtak bennük, mert Hürkanosz mindet elvitte már. Meg hogy a szekerekre* rakott ezüstrudak is csupán kövek voltak, amelyeket megtévesztés végett hagytak a sírokban. Talán az is szándékában állt Heródesnek, hogy elvegye az aranyjogart Dávid koporsójáról meg az aranykutyát Salamon koporsójáról? És vajon sikerült-e neki?

A jebuzeusok minderről semmit sem szóltak zsidó szomszédaiknak. Csak egy-két évvel később kezdtek beszélni az emberek Jeruzsálem utcáin bizonyos csodajelekről, amelyeket érthető módon a királýsírok kifosztásával hoztak összefüggésbe.

A legtöbb ilyen csodás dolog éjnek idején történt – fehér páncélba öltözött alakok fehér lovon vágtattak eszeveszett iramban az utcákön, majd hirtelen eltűntek, mintha elnyelte volna őket a föld; profetikus kiáltások és kopogtatások hallatszottak a templomudvarok kövezete alól; titokzatos tüzek lobbantak fel a királyi palota tetején, és úgy tűnt, mintha az egész épület lángokban állna. Hasonló csodákról jöttek hírek Betlehemből, Hebronból, Szamáriából és máshonnan. Éjszakánként kardokat láttak villogni az égbolt nyugati csillagai között; sivatagi sziklából vér csöpögött; a Jordán partján, a Holt-tenger közelében fiatal krokodilust fogtak, nyakán ékköves láncsal, noha addig mindenki azt hitte, hogy csak a Nílusban élnek krokodilusok.

Az embereket nyugtalanság kezdte gyötörni. Különös álmokat álmodtak, nyomasztó látomásokat láttak; legtöbbször fantomhadseregek vívtak szörnyű csatákat a felhők között. Készülő csodák érzete feszült az emberek idegzetében, csodáké, amelyek a Messiás nevéhez kapcsolódnak. Pedig az országban békesség honolt, gazdag termést hozott a föld, az évszakok normálisan váltották egymást, és nem érkeztek rendkívüli hírek sem Itáliából, sem Egyiptomból, sem a Keletről.

Bejelentették, hogy Antipatrosz herceg rövidesen Rómába utazik, magával viszi atyja végrendeletét, és azt jóváhagyás végett a császár elé terjeszti. De legfontosabb dolga az lesz, hogy vádat emeljen Szüllaiosz ellen, akit időközben visszavíttek Antiochiából Rómába, mert ott állítják bíróság elé. A csodák, amelyek egy idő óta megszűntek, most nagyobb számban jelentkeztek, mint valaha, és még különösebbek voltak: fej nélküli kísértetek kószáltak; trombitahang harsant fel a csendes éjszakában; a Jerikói úton magas, lefátyolozott női alakot láttak, aki kézen fogva vezetett egy majmot...

De a legkülönösebb jelenés az volt, amelyet egy este Zakariás látott a Templom Szentélyében.

A Cádok házából származó Zakariás házassága révén rokonságba került Joakimmal, mivel Hanna legidősebb nővérét, Erzsébetet vette feleségül. Hannának négy nővére volt, közöttük kettő olyan férfihoz ment feleségül, aki nem tartozott a Királyi Örökösök nemzetségéhez; a nemzetségen belül ugyanis nem találtak maguknak megfelelő férjet. Zakariás volt a legkonzervatívabb gondolkodású ember a templomi szolgálatot ellátó idősebb papok között, és ama kevesek közé tartozott egész Jeruzsálemben, akiket nem izgattak fel a kísértetjárások.

– Vagy látomásokról van szó – jelentette ki –, vagy pedig valaki gálád tréfát üz velünk. Ezek a dolgok nem az Úrtól jönnek, ő nyíltan szokta kinyilvánítani akaratát. Az igazi hívő mit sem törődik az efféle jelenésekkel.

Azon a napon Zakariás teljesített szolgálatot a tömjénoltárnál. A papok csoportokba voltak beosztva, ő a nyolcadikba, az Abija-csoportba tartozott, amelyre minden második év nyolcadik hónapjában, a búzaaratás havában került a szolgálattétel sora. Zakariás előzőleg böjtölt, és szertartásosan tisztán, kifogástalan öltözkében lépett be napnyugtakor a Szentélybe, hogy megtisztogassa a hétágú arany kandeláber

gyertyáinak kanócát, és édes illatú tömjént hintsen az oltárra. Egyedül tartózkodott ott, mialatt a gyülekezet künn imádkozott. Gyöngéd és gyakorlott mozdulatokkal csípte le a koppantóval az elhamvadt kanócvégeket; a tálakat színültig megtöltötte szentelt olajjal; a falifülkéből tömjénkúpokat vett elő, s azokat egy aranyedénybe helyezte. Majd leborulva imádkozott; utána felkelt, és fogó segítségével az oltár izzó parázsára rakta a tömjénkúpokat; meghintette sóval; ismét leborult, ismét imádkozott; miközben a tömjén átható illata kezdte betölteni a Szentélyt.

A gomolygó füst kiáradt a gyülekezethez, és Zakariás hallotta az Aszáf fiainak nevezett templomi kórus énekét:

Minden bizonnyal te vagy az Úr, a mi Istenünk, és atyáink Istene; a mi Királyunk és atyáink Királya; a mi Megváltónk és atyáink Megváltója; a mi Teremtőnk és atyáink Teremtője; a mi Megmentőnk és Szabadítónk. Örökkévaló a te neved, nincsen Isten rajtad kívül. A megváltottak új éneket zengtek a te nevedhez a tengernek partján. Együtt magasztaltak, és királyuknak vallottak téged, és hirdették: „Az Úr fog uralkodni, Izraelnek, az ő népének Megváltója...”

A kórus elhallgatott és Zakariás tudta, hogy most az esti bárányt áldozzák fel, és darabjait elégetik az előudvarban álló oltáron. Nemsokára neki is oda kell mennie, hogy elmondja a papi áldást, és átvegye a hús- meg az italáldozatokat.

Amint nyugodtan várakozott, egy hang törte meg a Szentély tökéletes csendjét; halk hang volt, félig sutogó, félig lihegő, mintha egy bűnös lelkiismeret szólalt volna meg.

– Zakariás! – mondta a hang.

Zakariás felfigyelt: a hang a Szentek Szentjéből jött, ahová senki emberfia be nem teheti a lábát, egyedül a főpap, de ő is csak évente egyszer: abban az üres szobában maga Izrael istene lakozik.

Szíve majd kiugrott a helyéből, torka összeszorult, s csak nagy nehezen bírta kinyögni:

– Itt vagyok, Uram! Szólj, mivel hallja a Te szolgád!

Archaikus csengésű szavak voltak ezek: egykoron, sok nemzedékkel előbb, Silóban a gyermek Sámuel felelt ugyanígy, amikor egy hang szólította:

– Zakariás – kérdezte most a halk hang – , mi az, ami itt ég az oltáromon?

– Édes illatú tömjén, Uram – dadogta a pap – , így rendeli a Törvény, amelyet szolgádnak, Mózesnek adottál.

– Hát szajha vagy hímringyó-e a Szentség Napja? – kérdezte szigorúan a hang. – Storaxot, fésűskagyló záróizmát, tömjént, narthexet kell-e orrlyukaimnak szagolniuk egyszerre, mindezek együtt égvén cédrusfa parázson? Izzasztó fürdőt akarsz talán készíteni a Szentség Napjának?

A szentelt tömjén ősrégi recept szerint készült. Hajdanában Ráhábnak, a szerelem istennőjének papnői a májusi szerelmi orgia előestéjén szoktak ilyen összetételű tömjént égetni a szentély padlózata alatti Üregben. Az Üreg nyílása fölött fókabőr sátor állott; ide léptek be sorjában a nők, lekuporodtak a nyílás fölé, s addig maradtak ebben a helyzetben, amíg bőrük megizzadt és magába szívta az illatot; ezáltal ellenállhatatlan gerjedelemre lobbantották szeretőiket. A füstölőszert olyan anyagokból keverték össze, amelyek növelték a nemi vágyat. A storax egy platánhoz

hasznos, fehér virágú, Izisnek szentelt fa mézgája; neve egy görög szóból származik, amelynek a jelentése: „nemi gerjedelmet okozó”. A fésűskagyló Aphroditénak, a ciprusi és föníciai szerelemistennőnek volt szentelve; a mítoszok szerint az istennő egy óriási, delfinektől vontatott fésűskagyló-héjban utazott a tengeren. Szerelmi ünnepein rengeteg fésűskagylót ettek meg Askalonban meg Faphosban; a kagyló záróizma pedig a nemi kapcsolat szimbóluma volt. A tömjén, amelyet Dél-Arábiából meg az átellenben fekvő afrikai partvidékről hoztak, a tömjénfa piros foltokkal tarkázott fehér, jó illatú, tejszerű gyantája. Füstjéről azt hitték, hogy aki beszívja, szerelmes szavaival minden nőt meg tud hódítani. A Főnix-madár is – úgymond – tömjénágacsokból rakott máglyán égeti el magát Héliopoliszban. A narthex nem egyéb, mint a ferula nevű növény, amely Szilénoszhoz, a dionüszoszi orgiák öreg kéjencének jelvénye. Prométheusz egy ilyen növény üreges szárába rejtette el az égből lopott tüzet. Mézgája kissé kellemetlen illatú, de a szent keverékben levő storax és tömjén erős szaga kipótolta ezt a hiányosságot, és a kagyló záróizmának kellemetlen szagát is elnyomta.

Zakariás nem tudott mit felelni, hanem homlokával hétszer megérintette a padlót, s nem mert felpillantani. Hallotta a félrehúzott függöny suhogását, majd méltóságteljes léptek közeledtek a márványpadlón. Pár pillanatra csend lett, majd hirtelen sisterség hallatszott az oltár felől. A léptek eltávolodtak, és Zakariás elvesztette az eszméletét.

Amikor néhány perccel később magához tért, egy ideig nem tudta, hol van, s hogy mi történt az imént. A gyertyák egyenletes fénnel égtek, de az oltáron kialudt a tűz. Észrevette, hogy ruhájának széle nedves – az oltár lapjáról víz csöpögött a padlóra. Ismét erőt vett rajta a rémület. Felnyöszörgött, és lassan a szent függöny felé fordította tekintetét, mintha meg akarna bizonyosodni, hogy Isten nem haragszik rá.

Amit ott látott, attól megint az ájulás környékezte. A függöny és a fal között iszonyatos alak állt; ruhája úgy csillogott, mint holdfény a hullámozó víztükrön. És borzalom... A feje vadszamar feje volt, szeme csillogó vörös golyó, fogai vakítóan villogtak, arannyal patkolt patáival a királyi jogart és kutyát szorította melléhez.

Éles hang tört elő a szörnyeteg szájából:

– Ne félj, Zakariás! Most menj ki, és mondd el őszintén az én népemnek, amit hallottál és láttál!

Zakariás szívdermesztő rémületében elfedte arcát köntösével, homlokát hétszer a padlóhoz érintette, és kibotorkált az elő-udvarba, ahol a hívők már nyugtalankodtak késlekedése miatt.

Becsukta maga mögött az ajtót, és zihálva megállott. A hűvös levegőn kissé összeszedte magát. Egy ideig mereven bámult rokonaira és Aszáf énekeseire, akik mit sem sejtve álltak előtte. Mély lélegzetet vett, hogy kimondja a szívében támadt rettenetes szavakat:

– Izrael férfiai, halljátok! Mi nemzedékeken keresztül, anélkül, hogy tudtunk volna róla, nem az igazi Istent imádtuk, hanem egy aranyszamarat!

Ezt akarta mondani, de csak az ajka mozgott, hang nem jött ki a torkán. Megnémult.

Rokonai gyengéden karon fogták, és hazavezették. Egyikük, Rúben, Abdiél fia azonban ott maradt, mivel rá hárult az a kötelesség, hogy hirtelen rosszullet vagy véletlen rituális beszennyeződés esetén helyettesítse Zakariást. Most ő mondta el az

áldást, átvette a húst meg az italáldozatokat, és jelt adott Aszáf fiainak, hogy énekeljék el az esti zsoltárt.

Amikor az istentisztelet végeztével a papok és az énekesek elszéledtek, Rúben belépett a Szentélybe, hogy körülnézzon, rendben van-e minden. Ijedten látta, hogy nem ég a tűz, az oltár körül pedig szennyes vízfoltok éktelenkednek. Csak nem tébolyodott meg a komoly, higgadt Zakariás? Utána mindjárt arra gondolt, hogy a nyolcadik szolgálattevő csoportot mekkora gyalázat éri, ha ez az eset kitudódik. Nem! Senkinek sem szabad megtudnia, hogy az oltár tüze kialudt. Némán fohászkodott, hogy amit tenni készül, ne legyen helytelen. Azután sietve eltávolította az oltárról a nedves salakot, bebugyolálta a köpönyegébe, majd új tüzet rakott, és az előírás szerint friss tömjént hintett rá.

Amikor ezzel megvolt, egy kendővel kezdte feltörölgetni a márványpadlót. Hirtelen ugyanolyan rémület fogta el, mint amilyen Zakariást kerítette hatalmába; érezte, hogy hátán jeges borzongás fut végig. A padlón nedves patanyomokat fedezett fel, amelyek a Szentek Szentje felé vezettek. Rúben sokáig nézte a nyomokat – nem, nem lehet tévedés, ezek egy öszvérnek vagy szárnak a patanyomai. Agyában vadul kavarogtak a gondolatok. De csupán egy magyarázatot tartott lehetségesnek. Azt, hogy Zakariás fekete mágiára adta fejét, és felidézett egy Lilithet, egy számárdémont, s az oltotta ki az oltáron égő tüzet. Igen, csakis valami démon lehetett... Mert hol van a vizeskorsó, amelyet a tűz eloltására szoktak használni? Amikor Zakariás kilépett az előudvarba, nem volt nála semmiféle korsó.

– Ó, jaj, ó, jaj – kiáltotta Rúben, a földre vetette magát, és hangos szóval könyörgött:

– Seregek Ura, védelmezd meg a Te szolgádat! Zárd le pecséttel azoknak a száját, akik faggatni akarják! Mert én sohasem fogom kibeszélni nemzetségem gyalázatát, hacsak eskü alatt nem kényszerítenek rá a főtörvényszék színe előtt!

Reggel a főtörvényszék bizalmas ülésén a főpap szelíd szavakkal próbálta kiszedni Zakariásból a történeteket. írotáblát tétetett elébe, de Zakariás csak a fejét rázta, és félretolta a táblákat. Arra a kérdésre, hogy jelenést látott-e, bólintott. De akkora rémület ült ki az arcára, hogy a főpap nem folytatta a kérdezősködést. A tanács azt javasolta, hogy Zakariás hagyja el Jeruzsálemet, és vonuljon vissza birtokára, Én-Rimmonba. Ez a virágzó község Beérsebától északra feküdt, kilenc mérföldnyire. A vizsgálatot bizonytalan időre elnapolták, amit Rúben nagy megkönnyebbüléssel vett tudomásul.

A legkülönfélébb mendemondák keltek szárnyra az országban arról, hogy mit látott Zakariás. Ezért az Abija-csoport papjai tanácskozássra gyűltek össze, hogy eldöntsék: milyen választ kell adni a kíváncsiskodóknak. Rúben nem jelent meg a gyűlésen, és távollétében Abija fiai arra a közös véleményre jutottak, hogy Zakariás minden bizonnal angyalt látott, aki meglepő családi hírt közölt vele. Az történt ugyanis, hogy amikor Zakariás hazatért Én-Rimmonba, felesége, Erzsébet azzal fogadta, hogy több mint húsz esztendei meddőség után végre anyának érzi magát. Pedig – és éppen ez a legcsodálatosabb a dologban – amikor Zakariás hat héttel azelőtt Én-Rimmonból Jeruzsálembe készült a húsvéti ünnepekre, a helyi vallási előírások szerint minden

nemi érintkezéstől tartózkodnia kellett, és az utazását megelőző harminc nap alatt csak szűziesen tiszta csókokat váltott Erzsébettel. Mivel az asszony hűségéhez a kétség árnyéka sem férhetett, Zakariást szerfölött meghökkentette a hír; némaságában keresett menedéket, és írásban sem volt hajlandó közölni semmit. Rokonaiban az a vélemény alakult ki, hogy Zakariásnak egy angyal jelent meg a Templomban, és megjövendölte neki: az a gyermek, akit felesége szülni fog, szent életével nagy nevet szerez majd magának. És ezt a történetet terjesztették Jeruzsálemben.

Erzsébetet nagyon kellemetlenül érintette, hogy a rokonság oly nagy érdeklődést tanúsít állapota iránt. Ha látogatók jöttek, visszavonult a ház egyik belső szobájába. Az én-rimmoni ház tágas, gazdagon berendezett épület volt; nagy kiterjedésű gyümölcsös és szőlő vette körül, amelyet egy forrás vize öntözött. Ez a forrás valaha Rimmonnak, a gránátalma-istenségnek volt szentelve. Rimmon kultuszát elnyelte Jehova kultusza. Jehova átvette Rimmon címeit és jelképeit; a főpap ornátusát például apró arany gránátalmák díszítették, kis csengettyűkkel váltakozva, amelyek a nyíló gránátalmavirág formáját utánozták, és a Templom márványoszlopaiba is nagy gránátalma-alakzatokat véstek. De a falusi emberek nem felejtették el Rimmont. Tavasszal, a gyönyörű skarlátpiros gránátalmavirágok feshése idején, továbbra is megülték az isten tiszteletére rendezett hagyományos szerelemünnepet. Olyankor valaki felöltözött gránátalma-királynak, arcát a gyümölcs héjából kivont festékekkel skarlátszínűre mázolta, s a virágok királynőjével trónusra ülve fogadta híveinek hódolatát. Mellesleg szólva, Galilea félreeső részeiben mind a mai napig meg szokták ülni ezt az ünnepet. Az ünnepség résztvevői álarcot és mindenféle furcsa öltözetet viselnek. Az ünnepi énekek szövegei megtalálhatók a Szentírás egyik könyvében, az Énekek Énekében, amelyet Salamonnak tulajdonítanak. Az egyik így szól:

Felkelvén menjünk a szőlőkbe, lássuk meg, ha fakad-é a szőlő, ha kinyíltott-é virágja, ha virágzanak-é a gránátalma-fák: ott közlöm az én szerelmimet veled.

A görög mítoszköltők szerint a megölt Dionüszosz véréből sarjadt ki az első gránátalmafa; ezért az athéni nők a Theszmophoria-ünnepen nem eszik meg a gránátalma magvait. Ciprus szigetén Dionüszosz neve Adónisz, Szíriában Tammúz. Hogy Saul király milyen névvel szólította meg a benjáminita Gibeában levő szent gránátalmafa-liget istenséget, az nincs feljegyezve; de valószínűleg Rimmonnak nevezte. Nyilvánvaló ugyanis, hogy Rimmon a kánaánita Dionüszosz, az év életörömtől duzzadó istene, aki az esztendő „szent királyában” ölt testet. Skarlátvörös virágainak nyílása idején dicsőség övezi, de mire karmazsinszínű gyümölcse megéri, meg kell hálnia. A babilóniai fogság után Jeruzsálem papsága Rimmon nevét szándékosan összekeverte „Ramman”-nal, a mennydörgés istenével; az utóbbi Jehovának egyik címe vagy titulusa. A főpap díszruhájának szegélyére varrt gránátalma-díszítéseket abszurd módon úgy magyarázták, hogy a villámlást jelképezik, a gránátalmákkal váltakozó csengettyűk pedig – úgymond – a mennydörgést szimbolizálják. Pedig valójában mindkét fajta dísz Rimmon isten tiszteletére varrták oda, hogy vidám csilingelésük távol tartsa a rossz szellemeket. Erzsébet cselédei azt suttogták, hogy a közelgő szülés titka Rimmon szerelmi ünnepével függ össze, mivel az időpontok megegyeznek. Mindenesetre nagy dolgokat

vártak a gyermektől.

HETEDIK FEJEZET MÁRIA ÉN-RIMMONBAN

Valamelyik este az egyik nőcseléd halkán bekopogtatott Erzsébet szobájába. Az úrnő éppen hímezgetett.

- Egy idegen fiatal nő van itt, és köszönteni kíván.
- Ma nem fogadok vendéget.
- Megmondták neki szolgálid, de ő nem tágít.
- Ki az a tolakodó személy?
- Nem mondta meg a nevét.
- Ki hozta őt ide?
- Sátorlakó rékábitákkal jött, de azok mindjárt továbbnyargaltak szamaraikon. Jó nagy porfelhőt kavartak.

- Rékábiták? És mit mondott az a nő, amikor belépett a kapunkon?
- Azt mondta: „Az Anya nevében.” Erzsébet mérgesen főrmedt a cselédre:
- Te teveivadék, miért nem ezzel kezdted?! Adtatok enni az úrnőnek? Megmostátok a lábát? Ó, ti semmirekellők! Tüstént hozzál vizet meg egy mosdótálat, hozzál szappant és vászontörülközőt. Ételt is, a legjobbat, ami csak van a háznál. És édes bort. Eredj már, mit állsz itt?

Erzsébet ledobta a hímzőráját, és maga is kisietett. Kisvártatva visszatért, kézen fogva vezetve a látogatót, s mihelyt becsukta az ajtót, ünnepélyesen így szólt a fiatal nőhöz:

- Az Anya nevében, ez a ház a te házad, ezek a szolgák a te szolgálid, bárki vagy, és bármilyen dologban jársz is.

Válasz helyett a fiatal nő gyors mozdulattal ledobta fátyolát, megcsókolta Erzsébet mindkét orcáját, és halkán elsírta magát. Erzsébet majd kővé dermedt ámulatában:

- Lehetséges-e? Igaz lehet-e? Hiszen ez az arc szakasztott mása az én Hanna húgom fiatalkori vonásainak. Ugyanazok a tengerzöld szemek, ugyanaz az egyenes vonalú orr, ugyanaz a bátorságra valló áll. Ugye, Hanna leánya vagy, gyermekem? Mária bólintott, s ujjáival letörölte könnyeit.

- De hát miért sírsz?

- Örömben sírok, hogy itt vagyok a te biztonságos hajlékodban.

Erzsébet erélyesen összezsattantotta tenyerét, és kikiabált a cselédeknek:

- Siessetek, lotyók, siessetek, mintha farkasok loholnának a sarkatokban!

Azok hanyatt-homlok rohantak befelé. Az egyik meleg vizet hozott ezüstkancsóban; a másik domborművű halfigurákkal díszített ezüstmedencét, illatosított szappant és hímzett törülközőt; a harmadik nagy réztálat, amelyen kis tányérek álltak az édes mártással, olajbogyóval, uborkával és egyéb étvágygerjesztő előételekkel, aromás füvekkel töltött, k JZÍ salátával körített hideg galambsült körül. Erzsébet felszeletelt Máriának egy finom búzalisztból sült cipót, és meghintette reszelt birsalmasajttal. Közben a válla fölött hátraszólt a cselédeknek:

- Hol van a Jerikói datolya? Meg a ciprusi borban áztatott édes füge?

- Azonnal itt lesz, úrnőm! Már hozzák is, egy kancsó édes libanoni borral együtt.

– Jól van, gyerekeim, mehettek a dolgokra! Majd magam mosom meg a vendég lábát.

A cselédek nagy szemeket meresztettek, és kiosontak a szobából.

Erzsébet gyengéden megfogta Mária állát, és maga felé fordította, hogy egészen közelről lássa az arcát.

– Úgy látom, majd elájulsz az éhségtől – mondta. – Itt a kézmosó víz, aztán láss neki az evésnek-ivásnak. Mit habozol? Egyél csak, közben megmosom a lábadat.

Mária elmosolyodott:

– A rékábiták fekete sátraiban ismeretlen fogalom a szappan. Derék, jóra való emberek, de piszkosak. Mielőtt ennék, hadd élvezzem egy ideig azt a fényűzést, hogy ujjaim ebben a finom meleg vízben fürösztethetem.

– Az édesanyád is ilyen volt mindig, ő sem szerette, ha sürgették.

Mária jó étvágygal evett-ivott. Amikor már jóllakott, ismét kezét mosott, megtörölgette a száját, elmondta a hálaimát, és csendesesen üldögélt.

Erzsébet várta, hogy megszólaljon.

Mária végül is észrevette nagynénje állapotát, és udvariasan mondta:

– Az Úr áldása legyen a te méhednek gyümölcsén!

– Amikor megcsókoltál, magzatom rúgkapált örömében.

– Hogy van a nagybátyám? Remélem, jól!

– Jól van, eltekintve attól, hogy megnémult, amint te is nyilván hallottad. De hát a némaság nem nagy fogyatékoság egy férjben. Most legalább nem vitatkozhat a barátaival a Törvény paragrafusain. Ezt a szokását sohasem szívelhettem. Zakariás előlről-hátulról, kívülről-belülről ismeri a Törvényt, és a vitában érveivel soha nem vallott kudarcot, bár ellenfelét nem mindig sikerült meggyőznie a maga igazáról. Hát a te kedves anyád meg a tudós Joakim hogy vannak?

– Amikor legutóbb láttam őket, jó egészségben voltak. Évente háromszor meg szoktak látogatni, amikor a nagy ünnepekre felutaznak Jeruzsálembe.

– Minden évben elhatároztam, hogy én is felmegyek, de aztán mégis elmaradt az utazás. Nem bírom elviselni a tömeget. És mondd csak, mikor akarnak a szüleid kiváltani és férjhez adni? Már itt az ideje, és húsz éven alul mindössze tíz sékelt kell egy lányért fizetni megváltás fejében.

– Engem örök ajándéku ajánlottak fel az Úrnak. Ennélfogva a főpapot illeti meg az a jog, hogy férjhez adjon. Sőt, ez már meg is történt. Férjhez adtak.

– Kihez? Mikor? Miért nem hívtatok meg az esküvőre?

– A főpap úgy határozott, hogy az emmauszi Józsefhez ad, aki a te nővéredet, Abigailt vette feleségül – mondta zavartan Mária, majd sietve hozzátette: – Lüsziánál laktam, az unokahúgodnál. Végtelen kedves volt hozzám.

– Az emmauszi József! Ez aztán a választás, mondhatom! Hiszen közel jár a hetvenhez, és hat felnőtt gyereke van. Még hogy József! Nem gazdag. Nem tanult. Nem tartozik a befolyásos emberek közé. Emlékszem, mi, lányok hogyan fintorogtunk, amikor Abigail vőlegénye lett. No de hát persze Abigailnak tuskólábai voltak, egyéb hátrányairól nem is szólva.

– Úgy mondják, hogy József jó ember.

– Ó igen, túlságosan is az bizonyos értelemben. Jólelkűsége és jámborsága már az együgyűség határát súrolja. Jól bánik veled?

– Sohasem láttam.

– De hiszen azt mondtad, hogy hozzá mentél!

– Nem, nem így mondtam.

– De ha megvolt az esküvő, miért nem vesz téged a házába? Miért futottál ide hozzám mint valami szökevény?

– Kérlek, bocsáss meg – suttogta Mária – , de ezt nem mondhatom el neked.

– Nem mondhatod el? Hogy értsem ezt? Megtiltották, hogy elmondjad, vagy pedig nem tudod magad sem?

Mária könnyekre fakadt:

– Ne faggass, drága néném... Kérlek, adj nekem békességes menedéket. Ne tudja meg senki, hogy itt vagyok. Senki az égvilágon.

Erzsébet töprengett, sehogy sem értette az egészet.

– Rékáb fiai kísérték ide – mondta némi hallgatás után. -De ki küldött?

– Anna, Fánuel leánya, a mi gyámnyánk.

– Ravasz öregasszony. És József tudja, hogy ide jöttél?

– Nem vagyok benne biztos. De ha tudja is, nem hinném, hogy sokat törődik vele.

– Nem törődik vele, hogy mi történik a hites feleségével? – csattant fel indulatosan Erzsébet.

– Nagyon kérlek, ne kérdezősködj – rimánkodott Mária. – Alázatos cseléded leszek, szalmán hállok, és babhéjon is elélek, ha kell, mindenben kiszolgálak, csak ne faggass. Már így is többet mondtam, mint szabad lett volna.

Erzsébet elnevette magát:

– No jó, drágám, nem gyötörlek a kíváncsiságommal, bár szavamra mondom, fölöttébb különös ez a te látogatásod. Egyet azonban tudni akarok. Bajban vagy? Azért szöktél-e meg Jeruzsálemből, mert valami bűnt követtél el? Legalább erre felelj!

– Az Úr a tanúm, hogy nem követtem el semmiféle vétket!

– Jól van. Csak azért kérdeztem, hogy tudjam, mihez tartsam magam. Nem szeretném kompromittálni az én szegény Zakariásomat azzal, hogy tudta nélkül bűnöst fogadok a házukba, bár természetesen a vendég az vendég. Meg aztán a bűnösségnek vannak fokozatai. Minden lány ki van téve annak, hogy valami férfi miatt bolondságot műveljen. Nem ítélnék meg, ha veled is ilyesmi történt volna. Nos hát, csak ezt akartam tudni. Nagyon örülök, hogy terhességem ideje alatt velem maradsz. Remélem, jelenléted majd visszatart attól, hogy idegeskedjem a cselédekkel. Meg aztán szeretem az anyádat, ő volt a kedvencem születése napjától fogva mindaddig, amíg a férjhez menés el nem választott minket egymástól. Az ő kedvéért úgy foglak ajnározni, ahogyan gyermektelen római matrónák szokták babusgatni irdiai selyemmajmocskáikat.

Mária bágyadtan elmosolyodott:

– De mit szól majd Zakariás nagybátyám?

– Semmit. Hogy én kit fogadok az asszonyok közül magam mellé, ahhoz neki semmi köze. Meg különben is: ez a birtok el volt zálogosítva, a hozományommal én

váltottam ki. Nélkülem az egészset elveszítette volna. Értesz a dámajátékhoz? Tudsz-e ügyesen hímezni? Hát lanton játszani?

– Templomi neveltetésünk nagyon alapos volt – válaszolta Mária szerényen.

– Remek! Most pedig mesélj! Mi újság Jeruzsálemben? Mi történik a palotában? Kegyen áll-e még Dórisz királyné? Jól ismerem őt. Nincs messze ide Dóra, ahol a családja lakik. Ott töltötte a számkivetés hosszú éveit. Hát Antipatrosz herceg elutazott-e már Rómába?

Mária szóra nyitotta ajkát, de lenyelte, amit mondani akart.

– Nos, miért hallgatsz? Ezek talán csak nem hétpecsétes titkok?

Mária igyekezett fesztelenül válaszolni:

– Nem tudok semmit Dórisz királynéről. A fia egy hónappal ezelőtt szállt hajóra Caesareában. De – fűzte hozzá nagy sietve ő most már király, atyja maga mellé vette társuralkodónak.

– Mit beszélsz? – kérdezte hitetlenkedve Erzsébet. – Biztos vagy benne?

– Miben? Abban, hogy hajóra szállt?

– Abban, hogy társuralkodó lett.

– Persze. Ott voltam magam is a Pogányok Udvarában, amikor kihirdették. A léviták trombitát fújtak, és mindenki kiabált: „Isten óvja a királyt!”

Erzsébet felkelt a padlóról, ahol keresztbe vetett lábakkal üldögéltek, és nyugtalanul járkálni kezdett a szobában.

– Ugyan, mi a csudát jelenthet ez az új sakkhúzás? Mit szólnak hozzá ott Jeruzsálemben? Aggódnak? Meg vannak ijedve?

– Ugyan, már miért volnának megijedve?

– Nyilván tudod, miként vélekednek az emberek Heródes királyról.

– Sok mindent hallottam felőle, jót is, rosszat is.

– De kevesebb jót, mint rosszat, ugye?

– Jóval kevesebbet, az igaz.

– Nem lepett-e meg mindenkit, hogy Heródes társuralkodónak tette meg a fiát? Nem gondolták, hogy ez sehogyan sem illik féltékeny és zsarnoki természetéhez?

– Nem hallottam, hogy bárki is meglepődött volna. Antipat-rosz király sohasem sértette meg atyját semmivel. Még akik okkal gyűlölik Heródes házát, azok is elismerik, hogy Antipatrosz istenfélő és nemes lélek. Meg aztán Heródes király megöregedett. Én vajmi keveset tudok ezekről a dolgokról, de nem természetes-e, hogy miután Alexandrosz és Arisztobulosz hercegben csalódott, Antipatroszra támaszkodik mint olyan botra, amely sem el nem törik, sem a kezét nem sérti fel?

– Milyen melegen beszélsz Antipatroszról. Szerencse, hogy most nincs itt a nagybátyád. Mennyire utálja Zakariás a herodiánusokat!

– De miért kellene Jeruzsálem népének aggódnia amiatt, hogy Antipatroszt atyja a királyi diadémra tartotta érdemesnek?

– Azért, mert ha Heródes nagylelkűnek mutatkozik, akkor veszedelmes. Tudós apád, Joakim tette éppen ezt a megjegyzést férjemnek és nekem. Azóta évek múltak el, és gyakran kellett megállapítanunk, mennyire igaza volt. De most jut eszembe: vannak-e még kísértet járások a városban?

– Az emberek még mindig nevetséges históriákat mesélnek arról, hogy mit láttak, hallottak vagy álmodtak. Én ügyet sem vetek mindezekre.

– Én komolyan veszem a kísértet járásokat, mert akár valódiak, akár a képzelet szüleményei, rendszerint véres tettek előjátékai.

– Az Úr irgalma tartsa távol a borzalmakat!

Erzsébet álmatlanul forgolódott ágyában. Egyre csak az esti beszélgetés járt eszébe. Mária azt mondta, hogy hozzáadták Józsefhez. Ugyanakkor elismerte, hogy József talán, nem is tudja, hol van ő most; és ha tudja is, nem törődik vele. Csak nem hazudott ez a Mária? Az anyja, Hanna sohasem hazudott; ha valamire nem akart felelni, kitért a kérdés elől, de hazudni nem hazudott. És József, a képtelenségig becsületes, öreg József igazán nem az az ember, aki megvetően és tiszteletlenül bánná Joakim leányával. Olyan udvarias, hogy az gyakran már kész nevetség. Egyszer valamelyik vendége ellopott tőle egy ezüst-kancsót, mire József utána küldte a szolgáját a kancsóhoz tartozó fedéllel és ezzel az üzenettel: „Uram, ez is hozzátartozik a gazdám ajándékához.” De mégis, Józsefet szemelni ki Mária férjéül – fölöttébb különös választás, annyi bizonyos. Az öreg Joakim dúsgazdag ember. Mária az egyetlen gyermeke, mindent ő fog örökölni.

Erzsébet tovább szőtte gondolatait. Hátha az történt, hogy Máriát elcsábította valaki, aki nem akarja feleségül venni? Vagy nem áll módjában, hogy elvegye? Hátha a főpap sietve rátukmálta a lányt az öreg Józsefre? József pedig a menyasszony pénz lefizetése után rájött, hogy becsaptak, és mivel nem akarta vállalni egy idegen férfi gyerekének apaságát, szépen visszaküldte Máriát a templomi szűzek közé? Anna pedig, hogy elkerülje a botrányt, a főpap tudtával rábízta Máriát egy csoport rékábitára, s idekísértette? De viszont Mária megesküdött rá, hogy semmiféle vétek nem terheli a lelkét. Talán megerőszakolták?

Hirtelen eszébe jutott valami. Mária először azt mondta, hogy férjhez ment. Később meg eljegyzésről beszélt. No de ha egy nő egyszer már férjhez ment, addig nem lehet ismét menyasszony, amíg a házasságát fel nem bontják. Erre gondolt volna Mária?

Nem valószínű. És említette-e egyetlenegyszer is, hogy József a jegyese? Nem említette. Csak annyit mondott: a főpap úgy határozott, hogy eljegyezteti.

Erzsébet sehogy sem tudta meglelni a rejtély kulcsát. Végre elunta a fejtörést. Abban reménykedett, hogy egy napon Mária elszólja magát, és akkor majd megtudja a titkot.

Két kellemes hónap telt el, amikor Jeruzsálemből Én-Rimmonba érkezett férjével együtt a rehobóthi Sálom, aki régebben Erzsébet bizalmas komornája volt. Erzsébet azért üzent érte, mert tudta róla, hogy nagyon ügyes bába. Egy olyan asszonnak, aki harminchat esztendősen vár először gyermeket, nehéz szülésre kell felkészülnie.

Sálom, akinek apósa valamikor szintén a birtokon szolgált tisztartói minőségben, sok hírt hozott magával. Például, hogy milyen zavarok vannak Heródes palotájában.

– Igen, úrnőm, az egész város fel van kavarva, sajnos, hogy ezt kell mondanom. Senki sem tudja, hogyan kezdődött az egész, sem azt, hogy mi lesz a vége. Elutazásunk napján azt mondta a sógornőm: „Szegyen-gyalázat, ami itt folyik. Mintha nem is az istenfélő Jeruzsálemben élnénk, hanem a barbár parthusok között.” A

sógornőm ideges természetű asszony, de sokan vannak ilyenek abban a negyedben, ahol lakunk. Borzasztóan felkavarja őt, hogy éjszakánként üvöltés hallik a palotából. Az eunuchok még a nőknél is borzalmasabban sikoltoznak, ha kínvallatásra fogják őket. Gondolom azért, mert nincs bennük férfibüszkeség.

– Szörnyű lehetett hallani. De még nem mondtad el, kedves Sálom, mi is történt voltaképpen?

– Semmit sem tudok biztosan, és igazán nem szeretném, ha úgy ítélnél meg engem, mint Salamon király a fecsegőket meg a pletykahordókat. Mégis, elmondom, amit beszélnek. A história Jókebeddel kezdődik, Ferorasnak, a király fivérének feleségével. ő, mint te is tudod, Bethániából való; apja gyümölcsfák oltásával és metszésével foglalkozott, vidékről vidékre vándorolva. Jókebedről személyes tapasztalataim nincsenek, de férjem családja szerint a legagyafúrta cselszövő egész Izraelben. „Fel sem foghatom ésszel – így a férjem –, hogyan vehetett Feroras herceg egy ilyen alacsony származású nőt feleségül. Alighanem megbabonázta az az asszony.” Hogy történt, mint történt, ki tudná megmondani? Annyi azonban bizonyos, hogy Jókebed szoros szövetséget kötött a nacionalista farizeusokkal. Nyilván emlékszel még rá, hogy Heródes súlyos pénzbüntetéssel sújtotta őket, mert vonakodtak hűségesküt tenni a császárnak. Akkor Jókebed magára vállalta a bírságok kifizetését, amivel persze nagyon lekötölte az illetőket. Hízelegtek neki, és azt kezdték jósolgatni, hogy Heródes jogarát egykor majd az ő férje veszi át, és akkor ő királyné lesz. Heródes a kémeitől hamarosan megtudta a jóslatot, és megparancsolta fivérének, hogy váljon el a feleségétől. Mire Feroras kijelentette, hogy inkább meghal, de nem hajlandó elválni. A feszültséget még csak fokozta az a körülmény, hogy Dórisz királyné bizalmas barátságban van Jókebeddel, Antipatrosz király pedig Feroras herceggel, aki jólelkűen támogatta unokaöccsét, amikor az még nagyon szerény viszonyok között élt. Azután Heródes király nővére, Salóme is beleszólt a játékba. Heródes jó viszonyban van vele, amióta férjhez adta Alexasz nevű barátjához, a gazdag filiszteushoz, akiről úgy hírlik, hogy Livia császárné titkos ügynöke. Salóme meggyőzte Heródest, hogy a jóslat valamiféle Messiásról szóló mendemondával függ össze, mögötte pedig Heródes ellen szőtt összeesküvés rejlik, amelyben tevékeny szerepet vállalt Bagoasz királyi kamarás. Salóme másokat is megnevezett, és azokat Heródes mind becsukatta.

– Talán Feroras lenne az a bizonyos Messiás?

– Ó nem, úrnőm, nem Feroras herceg, hanem a fia, akit a jóslat szerint Jókebed fog szülni neki. És Bagoasz fia lesz majd a Messiás főminisztere. Heródes persze – aki, ha szabad magam így kifejezni, saját magán kívül semmiféle Messiásról nem akar hallani – sietett megcáfolni a próféciát...

Erzsébet felkacagott:

– No hát ez nagyon komikusán hangzik, kedves Sálom! Vagy rosszul hallottad a nevet, vagy pedig egy másik Bagoaszról van szó. Bagoasz, a királyi kamarás tudniillik már gyerekkora óta eunuch!

– Akár komikus, akár tragikus, mégis ez az igazság, úrnőm.

A prófécia szerint a gyermek Messias csodálatos módon visszaadja majd Bagoasznak a férfiasságát, és képessé teszi őt a nemzésre. Heródes király, mint már

említettem úrnőmnek, sietett megcáfolni a jóslatot. Egyszerűen úgy, hogy megfojtatta Bagoaszt. A vezető nacionalisták közül kilencet kivégeztetett. Azok, farizeusok lévén, természetesen hittek a test feltámadásában. Heródes még ezt a reményt is elvette tőlük, mert elevenen megégettette őket. Rajtuk kívül még huszonhárom férfit végeztetett ki, négy asszonyt pedig megfojtatott. És karóba huzattá a csinos kis Gratust, az örömfűjút, aki az ágyában be szokta őt takargatni, és csókokkal kívánt neki jó éjszakát. De Feroras és Jókebed ellen ekkor nem tett semmit. Gondolom azért, mert nem volt rá bizonyíték, hogy valami közük lett volna az összeesküvéshez. Feroras felháborodva tiltakozott a felségárulás gyanúja ellen, megfogadta, hogy tüstént elutazik fejedelemségébe, a Jordánon túlra, s amíg a király él, nem jön többé Jeruzsálembe.

– Merész kijelentés. Gondolom, azóta Heródes eltette láb alól a szegény fickót!

– Igen, úrnőm, Feroras nem sokkal utóbb meghalt. Holttestét a király visszavitette Jeruzsálembe, csak azért, hogy bebizonyítsa: Feroras hazudott. Költséges gyászpompával temettette el. Azoknak a családtagjainak szokott ilyeneket rendezni, akiket ő segített a másvilágra, és annyi könnyet sírt, hogy egy korsót meg lehetett volna vele tölteni.

– És mi lett Jókebeddel? Ahogy én Heródes módszereit ismerem, fogadni mernék, azzal vádolta meg, hogy megmérgezte a férjét.

– Úrnőm, valóban jól ismered a király módszereit. Ezúttal azonban bonyolultabb haditervet főzött ki, mint gondolnád. Kijelentette: Jókebed szerelmi bájitalt akart itatni a férjével, s nem is sejtette, hogy az a főzet méreg. A szert – úgymond – Dórisz királynétól kapta, aki pár hónappal előbb az arab Szüllaiosz révén jutott hozzá. Heródes kínvallatásnak vetette alá Feroras udvarának hölgyeit és cselédeit, és kérdéseivel megpróbálta rávezetni őket, hogy vádolják be a királynét. A szerencsétlenek eleinte nem értették, mit akar tőlük Heródes, míg végre az egyik nő kitalálta, és így kiáltott fel a kínpadon: „A földet és eget kormányzó Isten büntesse meg Dórisz királynét, mert egyedül ő az oka az én gyötrelmeimnek!” Erre a király azonnal meglazítottatta a kínzóeszköz szorítócsavarjait, és a nő megesküdött a mérgezési históriára. A többiek, akik sorukra vártak a kínpad mellett, különféle részletekkel megerősítették a vallomását. Erre aztán Heródes elvette Dórisztól értékes díszruháit és ékszereit, s ráparancsolt, hogy költözzön ki a palotából.

– Szegény Dórisz barátnőm! Micsoda história! És mondd csak, ezekben a vallomásokban Antipatrosz király ellen is elhangzott valamilyen vád?

– Antipatrosz király neve nem szerepel a kiadott hivatalos bírósági közleményben.

– Mindjárt gondoltam. Ennek ellenére Antipatrosz nagy veszélyben van.

– Igazán úgy gondolod? Az összeesküvésnek – ha valóban szóttek illet – az volt a célja, hogy Heródest megdöntsék, és Feroras herceget ültessék a trónra. Ennélfogva képtelenség bűn-részességgel vádolni Antipatroszt. Az emberek úgy beszélik, hogy Heródes csupán azért rendezte az egész cirkuszt, mert meg akart szabadulni Dórisztól. Dórisz kissé szigorúan bánt a király fiatalabb feleségeivel, kínos pontossággal ügyelt az udvari illemszabályokra, talán azért, mert oly sokáig élt számkivetésben. Emiatt dühös lett rá a király. Sokak szerint újra visszafogadja, mielőtt Antipatrosz hazatér

Rómából. Antipatroszt természetesen nagyon lesújtja majd a szomorú hír, de saját biztonságáért semmiképpen sem kell aggódnia. És ha van ebben a sötét ügyben valami biztos dolog, akkor az az, hogy Antipatrosz király a leghűségesebb fiú, akit gonosz apa valaha is nemzett.

– Abban igazuk van, hogy Antipatrosz nem fog nyugtalankodni. Fiúi lojalitása vakká teszi, nem látja a reá leselkedő veszélyt. Pedig biztos vagyok benne, hogy veszély fenyegeti, még hozzá halálos veszély.

– De hát miből gondolod, úrnőm, hogy Heródes Antipatrosz halálát kívánja?

– Nem tudnám megmondani. Én csak egyet tudok: Heródes sohasem tette volna őt királlyá, ha nem akarná hamarosan elpusztítani. Most, hogy Dórisz véglegesen elhagyta a palotát, Antipatrosznak éppannyi esélye van az életben maradáshoz, mint a szarvas viperával játszadozó kisgyermeknek.

Mária, aki a beszélgetőktől kissé távolabb ülve hímezgetett, halkan felsikoltott.

– Mi van veled, leányom? – riadt fel Erzsébet. – Milyen sápadt az arcod! Akár egy fantomé...

– Megszúrtam az ujjamat, nézd, vérzik!

– Ugyan, eredj már! Évek óta tűvel dolgozol, igazán megszokhattad volna, hogy ügyet se vess egy kis szúrássra. Annyira megrémít az az egy-két csepp vér?

– Nagyon éles szúrás volt... Mintha a szívemet érte volna.

– Sálom, hozz gyorsan szíverősítőt, ott van azon a polcon. No nézd csak! Elájult! Nem különös?

– Én figyeltem őt. Láttam, hogy azért szúrta meg az ujját, mert ájulás környékezte; nem azért ajúlt el, mert megszúrta magát. Úrnőm, nem titkolhatod el előlem az igazságot. Amikor először jöttem atyád házához, Hanna húgod ugyanilyen idős volt, vagy valamivel fiatalabb, és ez a leány teljesen olyan, mint ő. Az Úr áldása legyen ezen a szép arcon! Itt a szíverősítő. Engedd, hogy én tartsam az ajkához. Emlékezz csak vissza, úrnőm, hogy amikor Hanna húgod lebetegedett, engem küldtél el hozzá bábának. Ez az a gyermek, akit én akkor a világra segítetttem.

– Sálom, egy szót se többet! Szemtelen vagy, mint mindig.

– Igen, úrnőm, és szokásod szerint ezúttal is meg fogsz nekem bocsátani.

Mária magához tért, és nyugodtan folytatta hímzőmunkáját, mintha mi sem történt volna, majd nemsokára néhány mentegetőző szóval visszavonult, és lefeküdt.

Néhány nappal később Erzsébet Sálom társaságában kint ült a kőfallal körülvett kertben. Nagy halom levágott rózsaszirmok közöttük a kőlapokon. Azzal foglalatoskodtak, hogy letép-dessék a rózsaszirmokat; azokból majd illatszer készül.

– Úrnőm – szólalt meg Sálom –, egy bizonyos ifjú hölgyről szeretnék beszélni veled, aki itt van nálad, de akiről nekem nem szabad tudnom semmit. Nem figyelted meg az arcszínét?

– Nem. Mit akarsz ezzel mondani?

– Azt, hogy néhány hónap múlva, amikor te már szerencsésen túlestél a szülésen, megint szükség lesz bábára. Látom én azt jól az arcszínéről.

– Nem tréfálsz? Te úgy szeretsz bolondozni. Igaz lenne, amit mondasz?

– Igaz bizony. De miért nézel rám olyan furcsán? Hallottam a leány házasságáról,

bár fogalmam sincs róla, miért küldték őt ide.

- Mit tudsz te tulajdonképpen?

- A férjem bátyja templomi írnok, ő szövegezte meg a házassági szerződést a gyermek és a te sógorod, a Dávid házából való emmauszi József között. Ezt megemlítette a férjemnek, mert emlékezett rá, hogy én valamikor a gyermek anyjának szolgálatában álltam.

- De mikor volt az esküvő?

- Azt nem tudom. De a gyermek állapotából ítélve nyilván röviddel azután.

- Sálom, szavamra mondom, roppant kellemetlen helyzetben vagyok, és ami a legrosszabb, éppolyan keveset tudok, mint te.

- Attól tartasz, hogy a születendő gyermeknek nem József az apja?

- Nem engedhetem meg magamnak, hogy ilyesmire gondoljak. És neked is megtiltom, hogy ilyen gondolatot sugallj nekem.

- Ahogyan parancsolod, úrnőm.

- Sálom, te derék teremtes vagy. Mellettünk kell állnod.

- Természetesen, számíthatsz rám. De nem hagy békén egy kérdés. Miért ájult el a gyermek? Talán olyasmiről beszéltünk akkor, amihez személy szerint köze van?

- Dehogyan. Feroras hercegről, a feleségéről meg Antipatrosz királyról volt szó. Talán nem is figyelt a beszélgetésünkre, el volt merülve a saját gondolataiban, és hirtelen elfogta a szorongó aggodalom – maga miatt, meg a gyermeke miatt. Akkor ájult el, amikor a szarvas viperával játszó gyermeket említettem. Gondolom, ezektől a szavaktól borzadt meg.

- Lehetséges. Vajon tudja-e, hogy áldott állapotban van?

- Talán még nem tudja. De hamarosan rájön, és akkor csak kell majd valamit mondania nekem. Addig azonban nem szólok neki. Te se szólj, kérlek.

Még aznap este történt, hogy Mária félre vonta Sálomot:

- Sálom, a nagynéném azt mondja, hogy te jól tudsz titkot tartani.

- Erzsébet úrnő nem szokta pazarolni a dicsérő szavakat. Hálás vagyok, hogy jó véleménynyel van rólam.

- Sálom, meg kellene tenni valamit, de nem kérhetem rá az úrnőd. Talán te hajlandó vagy a segítségemre lenni. Nagyon fontos dologról van szó. Van valaki Itáliában, akinek üzenetet akarok küldeni. A múltkor említetted, hogy a férjed kapcsolatban áll caesareai kereskedőkkel. Nem tudná elintézni, hogy a titkos üzenet eljusson az illetőhöz? Van nálam némi arany, neked adom, ha gyorsan el tudod intézni az ügyet. És nézd csak, itt egy babilóniai dísztü. Színarany. Ezt is neked adom, bár drága anyámtól kaptam ajándékba.

Sálom nagyon szelíden csak ennyit mondott:

- Tartsd meg a tüdet, gyermek. Az üzenet már elment. Mária értetlenül meredt rá:

- De hiszen még meg sem mondtam az üzenetet...

- De igen. Amikor megszúrta az ujjadat.

- Nem értelek.

- Az üzenet azon a napon ment el, amelyen elhagytam Jeruzsálemet.

- Képtelenség! Kinek ment el?

– Annak, akire gondolsz. Figyelmeztető üzenet apjának szándékairól. Nem mondtam meg Erzsébet úrnőnek, hogy én már előre láttam azt a veszedelmet, amely barátodat fenyegeti.

– Szellemelek segítenek talán?

– Nem. Szeretlek, ennyi az egész. És amióta itt vagyok, még egy üzenetet küldtem ugyanannak a valakinek. A férjem egy hete vitte el, és Jamniában majd átadja az illető ottani ügynökének.

– Mit üzentél?

– Közöltem vele állapotodat.

– Milyen szavakkal?

– Ezekkel a szavakkal.

Sálom lehajolt, és óhéber betűket írt ujjával a porba:

TETH -KAFM -DALETH -HE HE + JODH - ALEF + JODH LAMEDH -BETH + TETH + VAV

– Merőben szokatlan írásmód – mondta Mária. – Talán számokat jelentenek a betűk? Úgy hat, mint valami varázsigé.

– Olyan varázsigé, amely majd felderíti az illető szívét.

– Miért nem akarsz többet mondani?

– Sokkal többet mondtam, mint te nekem.

Mária hosszan nézett Sálomra, de az nyugodtan állta tekintetét, mintha ezt mondta volna: „Megtettem kötelességemet.”

– Különös asszony vagy te – jegyezte meg végül Mária.

– A kellő időben meg fogsz érteni engem, Lótusz Leánya!

Jeruzsálemben Kleopasz és Joakim a meredek úton együtt mentek felfelé, a Templom irányában.

– De nem igaz, ugye? – kérdezte Kleopasz.

– Már miért ne volna igaz? Simonnak mint főpapnak joga van őt férjhez adni ahhoz, akit megfelelőnek talál. És az emmauszi József tiszteletre méltó családból való.

– Igen, de nem levita.

– Mégis hozzáment a te meg az én feleségem nővére.

– A tuskólábú. Abban az időben József középkorú és gazdag kereskedő volt. Most öreg, kopasz, és vagyonát nagyjából már elosztotta négy fia között.

– Emmauszi birtoka még megvan.

– Valamit eltitkoltak előtted, te becsületes Joakim – mondta indulatosan a sógor. – Az a gyanúm, hogy a főpap azért jegyezte el Józseffel, mert nem talált más férjet a számára.

– Hogy érted ezt? – hökkent meg Joakim, s megállt, mintha hirtelen földbe gyökerezett volna a lába.

– Ó, talán valami bolondságot követett el – mondta Kleopasz erőltetett könnyedséggel a hangjában.

– Az én leányom? – Joakim szeme összeszűkült, de hangja szelíd maradt. – Testvér, fékezd a nyelvedet, ne sértegezz engem.

Ujjai görcsösen markolázták mandulafából faragott botját.

– Dehogyis akarlak én sértegetni – dadogta Kleopasz. – Csak hát a leányok gyakran meggondolatlanul viselkednek, kiváltképpen ünnepek idején... Kompromittálják magukat, sokszor ártatlanul... Itt van például a saját nővérem, aki...

– A nővéred talán igen, de az én leányom nem! – Ezzel Joakim hátat fordított Kleopasznak, s lassan megindult visszafelé. Nem akart háborgó szívvel a Templomba lépni.

Kleopasz dühös volt magára, amiért olyan ostobán viselkedett. Ő csak azt szeretne volna megtudni Joakimtól, mi igaz a szóbeszédből. Azt rebesgették, hogy József hajlandónak mutatkozott ugyan a házasságkötésre, és el is vitte a főpapnak a tíz sikelben megszabott mátkapénzt, de a házassági szerződés aláírása valamilyen okból elmaradt. Bárcsak ne csúszott volna ki a száján az a szerencsétlen megjegyzés! Most halálosan megbántotta Joakimot, egyik legjobb barátját, és lesz mit hallgatnia a saját feleségétől, akinek Joakim felesége a testvére.

Egy ideig tanácstalanul álldogált azon a helyen, ahol a sógora faképnél hagyta, azután ő is visszafordult, és Joakim után eredt. Amikor utolérte, megráncigálta köntöse ujját:

– Joakim testvér, bocsáss meg, amiért bolondságot beszéltem! Meg vagyok írva: „Még a bolond is bölcsnek számít, ha hallgat.” De én a bolondnál is rosszabb vagyok, és így még az írás szavaival sem vigasztalhatom magam.

– Ugyanabban a könyvben – válaszolta Joakim – az is meg vagyok írva: „A szelíd felelet elfordítja a haragot.” Meg az is: „Tisztelet adassék annak, aki abbahagyja a civakodást.” Jöjj, menjünk fel a Templomba, és dicsérjük együtt az Urat.

Amikor már majdnem felértek a hegyre, Joakim csendesen megszólalt:

– Kleopasz, helytelenül dicsekedtem neked azzal, hogy megszabadultam a vőkeresés terhes felelősségétől. Te elismerted, hogy bolondot beszéltem, és éppen ezzel bizonyítottad be, hogy bölcs ember vagy. Így hát beavatlak titkos bánatomba, amely túlságosan nagy ahhoz, hogy egyetlen szív el bírja viselni. A főpapnak egy álma azt sugallta, hogy gyermekemet jegyezze el az emmauszi Józseffel. Józsefnek van egy férjes asszony leánya, Lüszia, az ő házában fonta az én Máriám a szent függönyhöz való bíbor lent. Nos, a főpap üzenetet küldött Józsefnek Emmauszba, hogy hajlandó-e fontolóra venni a házasságkötést; ha igen, úgy egy bizonyos napon jöjjön fel Jeruzsálembe, és hozza magával a mátkapénzt. József hajlandónak mutatkozott, de egy nappal megkészt. Az előző nap reggelén, amikor az én szegény gyermekem egyik társnőjével elhagyta a templomi szüzek otthonát, hogy Lüszia házába menjen, valamelyik szűk sikátorban rablók rohanták meg őket, és mindkettőjüket elhurcolták. Később a másik leányt a városkapukon kívül szabadon bocsátották. Sértetlenül tért vissza, még az arany ékszereit sem vették el. Az én gyermekemnek azonban nyoma veszett. A főpap nem merte fellármázni a várost, nehogy hírbe hozza őt. Abban reménykedett, hogy a rablók hamarosan megüzenik, mekkora váltságdíjat követelnek, s azt majd titokban megfizeti. De azóta sincs róla semmi hír. Gondolhatod, mennyire gyötör az aggodalom.

– Joakim testvér, nem akarom bánatomat még tetézni. Erős a gyanúm, hogy egy bizonyos valakinek a keze van a dologban. Ha a rablók váltságdíjat akartak volna

kicsikarni, miért engedték el a másik leányt? Vagy legalábbis miért nem vették el az ékszereit? Gondolj arra, hogy mostanában messiási próféciaák szállnak szájról szájra. Talán az a bizonyos valaki nem akarja, hogy Dávid házának egyik sarja és a Királyi örökösök egyik leánya között házasság jöjjön létre. Talán megparancsolta valamelyik levita kreatúrájának, hogy rontsa meg a leányodat. Ismered a Törvényt. Az elrablás időpontjában, amikor még szűz volt, a házassági szerződés nem volt aláírva. A csábítónak tehát nem kell egyebet tennie, mint azt, hogy felajánlja a gyámnak a mátkapénzt, és akkor feleségül veheti a lányodat.

– Ha valóban úgy van, ahogy gyanítod, ha az a Szodoma Embere lopta el az én ártatlan báránycámat, biztosíthatlak, hogy nem kerüli el a bosszúmat. Idős ember vagyok, de van még bennem akkora erő, hogy megfojtsam.

Kleopasz összeráncolta szemöldökét. Kezét figyelmeztetően felemelte, s hangjában szigorú rendreutasítás csengett:

– Hallgass, bolond! Gondolj az írás szavaira: „Enyém a bosszúállás, mondja az Úr, én majd megfizetek.”

Joakim remegő ajakkal viaskodott önmagával. Végül lecsillapodott:

– És az is ott áll az írásban: „Aki hallgat a feddésre, megértésre lel.” Köszönöm neked, Kleopasz testvér!

Továbbmentek, és amikor beléptek a Templomba, békesség lakozott a lelkükben az Úr iránt és egymás iránt.

NYOLCADIK FEJEZET

ANTIPATROSZ KIRÁLY PÖRBE FOGÁSA

Hónapokba tellett, míg Antipatrosz király, aki Heródes küldöttségét vezette Rómába, végre elérte, hogy a senatusi bíróság elnöke kimondta a halálos ítéletet az arab Szüllaioszra.

Ez húsz ezüst talentumjába került, mivel az elnököt Szüllaiosz barátai is megvesztegették, s megpróbálták rávenni, hogy addig ne hozzon ítéletet, amíg a Heródes-féle küldöttség haza nem utazik Judeába. Arra számítottak, hogy ha már nem lesz Rómában senki, aki a császárt a büntett súlyosságára figyelmeztesse, talán sikerül Szüllaiosz életét megmenteni.

Egyéb teendőit Antipatrosz már korábban elintézte, többek között előterjesztette a császárnak Heródes végrendeletét. Augustus a végrendeletet készséggel jóváhagyta, és megőrzés végett átadta a Vesta-szüzeknek. Antipatrosz azonban addig nem szállhatott hajóra, amíg kötelező ígéretet nem kapott a praetorianus gárda parancsnokától, hogy Szüllaiosz kivégzését semmiképpen sem fogja elhalasztani. Ügy számított, hogy ez is belekerül három vagy négy talentum ezüstjébe.

Tíz nappal később, amikor még javában alkudozott a parancsnokkal, névtelen levelet kapott, amely inkább mérgecsütte, mint nyugtalanította. A négy hónappal korábban keltezett levelet Jeruzsálemből küldték. Reggelizés közben találta meg, összehajtogatott asztalkendőjében. Az ismeretlen levélíró részletesen beszámolt a nacionalista összeesküvésről, Feroras haláláról, az udvarhölgyek kínvallatásáról, a Dórisz királyné ellen emelt vádakról. Antipatrosz azonban mindebből semmit sem akart elhinni, mivel az apja későbből keltezett, rendszeres tájékoztatásaiban még csak célzást sem tett ilyesmire.

Megmutatta a levelet kísérete két hűséges tagjának, s azt várta tőlük, hogy osztoznak felháborodásában. Meglepetésére azonban nem ez történt. Bevallották, hogy megbízható jeruzsálemi forrásokból maguk is értesültek e hírekről, de nem akarták Antipatroszt nyugtalanítani. Antipatrosz leolvasta az arcukról, hogy a levél nem mondott nekik semmi újat. Kérték, maradjon Rómában, a császár oltalma alatt, amíg megtudja, nem gyanúsítja-e őt Heródes azzal, hogy része volt a nacionalisták összeesküvésében vagy Feroras meggyilkolásában.

Antipatrosz szemükre vetette hiszékenységet. A tiszta lelkiismeret – mondotta – a lehető legjobb páncél a hazugságok és a rosszindulatú rágalmak ellen; ezt éppen atyja bizonyította be nemrég, amikor minden idézés nélkül Rómába jött, hogy válaszoljon Szüllaiosz vádjaira, ő, Antipatrosz tehát, mihelyt Szüllaioszt ki végzik, visszatér Jeruzsálembe.

Azonnal levelet írt Heródesnek; közölte, hogy remélhetőleg tíz nap múlva hazaindulhat, és tételenként felsorolta római kiadásait. Sajnálkozva jegyezte meg, hogy a Szüllaiosz-ügy elintézése rengetegbe került: majdnem kétszáz ezüst talentumot emésztett fel, ebből hatvanat bírák és törvényszéki tisztviselők lepénzelésére kellett fordítania.

Augustus őszinte sajnálkozását fejezte ki, amikor Antipatrosz búcsúkihallgatásra jelentkezett nála. Értékes ajándékokat adott neki meg egy ajánlólevelet, hogy vigye el

Heródesnek. A levélben szójátékot rögtönzött Antipatrosz nevével kapcsolatban: „Egy ilyen kötelességtudó fiút nem Antipatrosznak, hanem Phüopatórnak kellene hívni – azaz nem Apjával Ellenkezőnek, hanem Apját Szeretőnek. Irigyellek, kedves Heródes, amiért király társad egy olyan Philopatór, akiben megbízhatsz, aki leveszi válladról a közügyek súlyos terhének egy részét. Párját ritkító módon ragaszkodik hozzád.”

Augustus természetesen tudta, hogy az Antipatrosz név nem „Apjával Ellenkezőt” jelent, hanem az „anti” előjáró szócskának egy másik értelmével függ össze, s igazi jelentése: „Aki apja megbízottjaként cselekszik.” Szokásos előnév volt a Heródes-családban. Eredeti jelentése talán az lehetett: „Héraklész-Melkart papja”.

A császár ezután részvevő szavakkal említette Feroras halálát, amelyről nemrég, az Antiochiából kapott legutóbbi negyedévi hivatalos jelentésből értesült.

– Ó, hát mégis igaz? – kiáltott fel Antipatrosz, s nem bírta visszafojtani könnyeit.

– Okos ember kevés szóból is ért – mondta Augustus jóindulatúan. – Nem hivatalos jelentésekből az is tudomásomra jutott, hogy anyád, Dórisz királyné kegyvesztett lett. Azt tanácsolom, ne harcolj érte vak elszántsággal, amire a magadfajta nemes fiúi lélek hajlamos. Atyád ingerlékeny természetű. Fogadd el tényként anyád bűnösségét mindaddig, amíg megcáfolhatatlanul be nem tudod bizonyítani ártatlanságát.

– Mivel vádolják az anyámat, Caesar? – kérdezte Antipatrosz. A császár azonban nem kívánt többet közölni.

– A jelentések nem voltak hivatalosak – mondta, majd nyájas mosollyal elbocsátotta Antipatroszt.

Szüllaioszt szeptember idusán végezték ki, és Antipatrosz a küldöttség tagjaival a „Fortuna” nevű gyorsgályán már másnap elindult hazafelé. A Ión-tengeren viharba kerültek, a krétai vizeken szintén; de már csendes és derült időben pillantották meg Cilicia partjait. Ott találkoztak egy Caesareából jövő postahajóval. Átvették a postaküldeményeket. Volt köztük egy levél, amelyet Heródes írt Antipatrosznak Rómába; kérte a fiát, haladéktalanul térjen haza, akár befejeződött a Szüllaiosz-ügy, akár nem, mivel a közügyektől való hosszú távollétét napról napra jobban érzi. Kedvesen írt, megemlékezett Feroras halálát is, de csak mellékesen, amiből Antipatrosz arra következtetett, hogy apjának egyik korábbi levele nem jutott el hozzá. Célzott továbbá arra, hogy „némi nehézsége” támadt Dórisz királynéval, aki „kissé mostohaanyai szigorral” bánt a fiatalabb feleségekkel, s amikor ő, Heródes, ezért megdorgálta, Dórisz királyné nem fogadta a figyelmeztetést olyan jó szívvvel, mint kellett volna. „De majd jóra fordul minden, Királyi Fiam, ha Te újra itt leszel velünk mint anyád iránti szerelmemnek élő záloga. Ezért és a már fentebb említett okok miatt arra kérlek, ne késlekedj, hanem feszítsd ki vitorláidat, hogy beléjük kapjon a nyugati szél.”

Antipatrosz úgy érezte, mintha súlyos kő gördült volna le a «hívéről. Megmutatta a levelet ugyanannak a két bizalmas emberének:

123

– Olvassátok csak. Azt a másik titokzatos levelet ellenség írta, hogy viszályt támasszon köztem és szerető atyám között. Nem csoda, ha nem írta alá a nevét. Mennyire örülök, hogy nem hallgattam a tanácsotokra!

– Kívánjuk, Felség, hogy örömed tovább tartson. Kérjük, felejtsd el, mit tanácsoltunk neked.

Antipatrosz később apró héber betűk rejtélyes csoportját fedezte fel a levél hátlapján. Ezek nyilván számokat jelentenek – gondolta. Eszébe jutott, hogy hasonló betűcsoportot látott egy másik levélen is, amelyet pár héttel azelőtt kapott Jeruzsálemből. Előszedte iratait, és keresni kezdte azt a korábbi levelet. Úgy emlékezett, hogy valami jelentés volt, jamniai birtokának tisztartója írta. Hamar meg is találta, és összehasonlította a számokat. A korábbi csoport így festett, keleti módon jobbról balra olvasva:

1 19 17

18 18 8

12 3 27

A másik csoport pedig:

ξ 2 9

4

10 1 5

1

ϵ 1 32

5

Antipatrosz megállapította, hogy mindkettőt ugyanaz a kéz írta. De mit jelenthetnek a számok? Titkosírás? Ha az, akkor az üzenetek nem neki szólnak, hiszen nem állapodott meg senkivel, hogy ily módon levelezzenek. Talán kíséretének valamelyik tagja a címzett? Vagy csupán egyszerű iktató számok, amelyeneket a postaszolgálat használ?

Kis pergamenlapra másolta át mindkét jelcsoportot, és elmélyedt buzgalommal kezdte tanulmányozni, ahogyan unatkozó utazók szokták törni a fejüket jelentéktelen dolgokon, hogy azzal is múlják az idő. De nem jutott semmire. Főleg azt találta nagyon különösnek, hogy a betűk formái olyanok, mint a legrégibb szent-írási szövegekben használt írásjelek, amelyek meglehetősen különböznek a mostani szögletes betűformáktól.

A hajó az Orontész folyón felfelé haladva kikötött Antiochiában. Antipatrosz partra szállt, hogy tisztelgő látogatást tegyen Quinctilius Varasnál, Szíria új helytartójánál, akivel már régóta szívélyes viszonyban volt. Varus barátságosan fogadta, de igencsak furcsa pillantásokat vetett rá. Úgy intézte, hogy négyszemközt maradjanak, s várta, hogy vendége könnyekre fakadva vallomást tegyen, vagy segítségéért rimázkodjék. Antipatrosz azonban derűsen csevegett mindenféle folyó ügyekről és közös ismerősökről. Varus növekvő türelmetlenséggel hallgatta, s végül minden kertelés nélkül nekiszegezte a kérdést: Feroras halála nem nehezítette-e meg a helyzetét?

– Nem, ezt nem állíthatom Kegyelmességednek. Nem volt köze semmi olyan üggyhöz, amely az én hatáskörömbe tartozik. De nem tagadom, halálhíre váratlanul ért, és nagyon megrendített. Szerettem Ferorast. Több, mint nagybátyám, apám volt ő nekem számkivetettségem napjaiban. Bevallom, keservesen sírtam, amikor megtudtam, hogy nincs többé. Zsákruhát öltve és fejemre hamut hintve böjtöltem egy

teljes napig. Nálunk így szoktak gyászolni.

– Felség, miért nem vagy bizalommal irántam? A barátod vagyok. Miért nem mondd el nekem?

– Mit kellene elmondanom?

– Indokolt aggodalmaidat.

– Nem értem Kegyelmességedet.

– Én sem értem Felségedet. Jól van, én is tudok hallgatni, akárcsak te, de valamit azért hadd mondjak meg. Atyád meghívott Jeruzsálembe egy törvénykezési ügyel kapcsolatban. Nem közölte, miről van szó, de én sejtem. Néhány nap múlva Jeruzsálembe utazom, előbb azonban útba ejtem Damaszkuszt, ahol valami határvitában kell igazságot tennem. Nagyon örülnék, ha megoszthatnám veled a kocsimat. Véleményem szerint kedvezőbb fogadtatásban lesz részed, ha mint az én barátom érkezel meg Jeruzsálembe, nem pedig mint anyád fia vagy atyád uralkodó társa és örököse. Elég világosan fejeztem ki magam?

– Kegyelmességed igazán nagyon kedves. De ha királyi atyám kételkedik hűségemben – mert, gondolom, erre céloztál – , gyanakvását még csak fokoznám azzal, hogy a te védelmed alá helyeztem magam. Ezzel mintegy elismerném bűnösségemet. Meg aztán atyám arra kért, siessek haza, és én nem tudom megtenni, hogy ne engedelmeskedjem neki. Tengeren folytatom utamat, és ha a széljárás nem változik meg, négy nap múlva otthon leszek.

– Nemes lélek vagy, Felség, de nem olyan korban élünk, amelyben a nemeslelkűség gyakran elnyerhetné a jutalmát. Maradj velem, a késésért magamra vállalom a felelősséget, és minden hatalmammal a segítségedre leszek, ha atyád vádat emelne ellened. Kéz kezet mos, és ha majd egymagád fogsz uralkodni, minden bizonnyal nem felejtet el, mivel tartozol nekem. De ha visszautasítod ajánlatomat, könnyen megeshet, hogy egyetlen barátot sem találsz, aki támogatna a bajban.

– Bocsáss meg, kérlek, de az atyám iránti kötelességem az első. Varus türelmének fonala elszakadt. Leplezetlen ingerültség csendült ki a hangjából:

– Azt mondják, Felség: a bolondot nem lehet meggyőzni arról, hogy a szivárvány nem gyaloghíd. Jól van, a sorsodra hagylak. De ha majd a híd elolvad a lábad alatt, és a vízbe zuhansz, ne várd tőlem, hogy kihúzzalak. Atyádnak vannak még fiai, akik nálad jobban fognak igyekezni, hogy megnyerjék pártfogásomat és barátságomat.

– Nem félek attól, hogy a vízbe fulladok. Ahogy a ti csodálatos Pindaroszotok írja:

Ha az Ég meg akar menteni, akkor sem eshet bajod, Ha szitában hanyódsz az óceán közepén.

Így váltak el egymástól, és a „Fortuna” Antipatrosszal a fedélzetén ismét kifutott a tengerre. Amint a gálya ki akart kötni Szidónban, beleütközött egy elsüllyedt hajóroncsba, és léket kapott. A javítás több napot vett igénybe, s amikor végre folytathatta útját, heves északkeleti szélviharba került, árbocai eltörték, és Alexandria felé sodródott. Már alig néhány mérföldre volt a várostól, amikor nagy nehezen sikerült megállítani és evezőkkel lassan visszafelé hajtani. Közben a legénységből többen megsérültek, és az élelmiszerkészlet kifogyott.

A hajó csak október utolsó napján vergődött be Caesarea szép kettős kikötőjébe,

amelyet Heródes óriási költséggel vágatott ki az alaktalan partból. Augustus monumentális szobra magasodott fölője, amely mérföldekre ellátszott a tengeren. Éppoly tágas volt, mint a peiraieuszi kikötő. A hosszú móló, amely megtörte a hullámvészerejét, és bekerítette a külső kikötőt, kétszáz láb széles volt; a belső kikötő rakodóhelyeit pedig erődök védték. A gyönyörű várost templomok, fürdők, piacterek, testőző csarnokok meg egy tiszta görög stílusban épült amphitheatrum díszítették. A „Fortuna” besiklott a külső kikötőbe, amelynek bejárata északra nézett, és a kapitány odakiáltott a kikötőmesternek:

– Hé! Itt a „Fortuna” gyorsgálya, őrtartalma 200 tonna, én vagyok a kapitánya, Firmicus Sidonius. Rómából tartunk hazafelé, őfelsége, Antipatrosz király van a fedélzeten. Szidónból réz-tömböket szállítunk. Lázbetegünk nincs, de tíz emberünk megsérült a legutóbbi viharban, orvosra van szükségünk. A Királyi Lak mellett szeretnénk kikötni, a Drusus-erőd mögött.

Kisvártatva a kikötőmester egyik jó torkú rabszolgája bömbölő hangon adta meg a választ:

– Halljátok az utasítást! Álljatok be a rézkikötőbe a nyugati rakparton, és rakodjatok ki!

– Hé! – harsogta vissza a kapitány. – Megismétlem: Antipatrosz őfelsége van a fedélzeten, a Királyi Laknál szeretnénk kikötni!

– Utasítást megismétlem! – jött a válasz. – Álljatok be a rézkikötőbe, és rakodjatok ki! Orvost küldünk!

A kapitány mentegetőzve lépett Antipatroszhoz:

– Felsőg, a kikötőmester konok fickó, afféle kiskirály. A te hozzájárulásod nélkül nem merek ellenkezni vele. Mondd meg, mit tegyek?

– A Királyi Laknál talán valami roncs miatt néni lehet horgonyt vetni. Irányítsd a hajót a rézkikötőbe, a kikötőmester utasítása szerint. Szívesen sétálok a rakparton végig a városig. Alig várom már, hogy szárazföld legyen a talpam alatt.

A „Fortuna” belavírozott a rézkikötőbe. Alighogy horgonyt vetett, rabszolgák futottak fel a fedélzetre, hogy segítsenek felszedni azokat a léceket, amelyek a fedélzeti nyílást borító ponyvát szorították le.

– Vissza, kutyák! – ordított rájuk a kapitány, korbácsát suhogtatva. – Engedjétek őfelségét partra szállni, mielőtt bemocskoljátok a deszkáimat!

Leeresztették a pallóhidat, és hozzáerősítették egy kikötőbakhoz. Antipatrosz segédtisztjei bíbor szőnyeggel borították be, majd végigszaladtak rajta, és fontoskodva várakoztak a parton, hogy köszöntsék hazai földre lépő urukat.

– Fura egy hazaérkezés ez – súgta oda egyikük a szomszédjának. – Emlékszel, mekkora pompával búcsúztattak minket, amikor elindultunk Rómába?

– És miért nincs itt a Drusus-erőd parancsnoka, hogy üdvözlje a királyt? Mindenki megbolondult Ceasareában?

Antipatrosz még a fedélzeten maradt.

– Előbb a sérülteket szállítsd partra – mondta a kapitánynak –, és küldj el valakit, hogy vásároljon friss gyümölcsöt a szegény fickóknak.

Miután ez megtörtént, és az orvos megérkezett, Antipatrosz is partra szállt. Ekkor

valamelyik épület mögül előbukkant Heródes testőrgárdájának egyik altisztje, egy szakasz katona élén. Tisztelgett Antipatrosz előtt, majd így szólt:

– Felség, Heródes király sürgősen látni kíván Jeruzsálemben. Azonnal postakocsiba kell ülnöd.

A kíséret meglepődött. Csak egy altiszt! Valaki megkérdezte tőle:

– Hol a parancsnokod? Miért nem jött ide maga, hogy üdvözlje a királyt?

– Egyenesen Heródes őfelségétől kaptam parancsot, hogy kérdéseitekre ne válaszolják, és ne engedjek meg semmiféle késedelmet – mondta az altiszt. – A postakocsi amott a mázsaház mellett várja őfelségét. Nekem kell őfelségét Jeruzsálembe kísérenem. Arra is parancsom van, hogy fegyverezzem le őfelségét.

– Nem hordok fegyvert magamnál – jegyezte meg Antipatrosz.

– Meg kell motoznom Felségedet.

– És mi legyen a kíséretemmel?

– A kíséretedre vonatkozóan nincsenek utasításaim. Bérelt lovakon elkísérhetnek, vagy itt maradhatnak, ahogy tetszik.

– Jó egészségben van-e atyám, a király?

– Bocsáss meg, Felség, de semmiféle kérdésre nem felelhetek.

– Mutasd az írott parancsot.

A parancs rendben volt, s így Antipatrosz megengedte, hogy az altiszt megmotozza. Azután beszállt a kocsiba, és a zömök lovak ügetve elindultak a part mentén. A kíséret tagjai elképedve bámultak a kocsi után. A hűségesebbek azonban csakhamar begyalogoltak a városba, lovakat béreltek, és Antipatrosz után nyargaltak. Jeruzsálem huszonöt mérföldnyire feküdt a parttól.

Utol is érték a kocsit, de Heródes testőrei a városkapu előtt feltartóztatták őket. Így Antipatrosz csak az altiszt kíséretében érkezett meg a palota elé. Az altiszt átadta őt a főkapusnak, aki szótlánul, mogorván mérte végig, s fölöttébb hanyagul üdvözölte. Senki sem jött elő, hogy köszöntse. Egy fiatal tiszt, akivel jót tett valamikor, közeledtére sietve visszahúzódott, és elbújt egy oszlop mögé.

Antipatrosz emelt fővel lépett a mozaikkal kirakott ítélkező Csarnokba, ahol már várták, mert amikor megérkezett Caesareába, füst jelek azonnal továbbították a hírt Jeruzsálembe. Heródes sápadtan, megsoványodva ült vánkosokkal kibélelt trónusán. Jobbján Varus foglalt helyet elefántcsontból faragott curulisi széken. Éppen egy vitás kérdést tárgyaltak; arról volt szó, hogy bizonyos szíriai nomád törzseknek van-e legeltetési joguk a Jordánon túl.

Antipatrosz szertartásosan köszöntötte őket. Hirtelen csend támadt, amikor felment a trónushoz vezető lépcsőkön, és előre hajolt, hogy megölelje apját.

Heródes heves mozdulattal visszalökte, s fejét elfordítva így kiáltott fel:

– Az Úr zavarja meg elmédet, te nyomorult! Hozzám ne merészelj érni! Ó, Varus, hát mondd, nem az apagyilkosok mintapéldánya áll itt? Hitszegő módon életemre tör, most meg összenyálazna a csókjaival! El a szemem elől, hitvány gazember, és készülj fel a védekezésre abban a néhány órában, amit még meghagyok neked! Holnap ítélőszék elé kerülsz, és Quinctilius Varus őkegyelmessége, aki szerencsés véletlen folytán ma érkezett ide, lesz a bírád.

Antipatrosz ereiben megfagyott a vér. Könyörgő tekintettel fordult Varus felé, de az közönyös faarccal meredt rá; majd ismét apjára pillantott, Heródes azonban nem nézett szemébe, és dühösen rikácsolta:

– Takarodj, hallod?! Takarodj!

Antipatrosz mélyen meghajolt előtte, azután ismét Varushoz fordult:

– Kegyelmességed, még nem ismerem az ellenem emelt vádat. Hogyan készülhetnék így fel a védekezésre?

– A vádat egy órán belül megkapod írásban.

– Nem, Varus, nem! – ordította Heródes. – Herculesre, nem! Ha ismertetem vele a vádat, összeszűri a levet az örökkel, hamis tanúkat szerez, és ideje marad arra, hogy ördögi ravaszsággal fehérre mossa magát.

Varus csendesen megjegyezte:

– Bűnesetekben a vádlottnak elegendő időt szoktak adni, hogy felkészülhessen a védekezésre.

– Ez nem szokványos eset. Itt apagyilkosság megfontolt szándékáról van szó – válaszolta Heródes, majd ráförmedt Antipatroszra: – Miért nem siettél haza, amint meghagytam neked? Hol voltál azóta, hogy elhagytad Antiochiát? Tíz nappal előbb indultál el, mint Varus, mégis négy nappal utána érkeztél meg. Büntársadat, azt az Antiphiloszt látogattad meg Egyiptomban, he? Nem, nem, ne válaszolj! Tartogasd csak holnapra a hazugságaidat!

Antipatrosz a palota börtönében töltötte az éjszakát; őrei parancsot kaptak, hogy ne engedjenek be hozzá senkit. A fogoly a szent könyveket kérte, hogy olvasásukkal próbálja csillapítani szívének háborgását. Bevittek neki néhány elrongyolódott tekercset. Az egyik – Mózes Első Könyve – éppen annál a résznél volt kigöngyölve, amely Szodoma pusztulását beszéli el. Antipatrosz csak úgy vaktában olvasni kezdte:

Mentsd meg a te életedet, hátra ne tekints, és meg ne állj a környéken; a hegyre menekülj, hogy el ne vessz!

Antipatrosz felsóhajtott. Mózes Első Könyve, tizenkilencedik rész, tizenhetedik vers – gondolta. – „Mentsd meg a te életedet, hátra ne tekints, hogy el ne vessz!” Késői figyelmeztetés...

Hirtelen eszébe villant valami: a számcsoporthok... igen, a számcsoporthok azon a két levélen... Az egyik levél hátlapján ugyanez a három számjegy állott legfelül: 1, 19, 17... A többire is világosan emlékezett, hiszen oly sokáig töprengett rajtuk. Remegő kezekkel kezdte kigöngyölni a tekercset, hogy megkeresse a második és a harmadik számjegy csoportnak megfelelő idézeteket. A jeruzsálemi kánon szerint Jób Könyve volt a tizennyolcadik.

18, 18, 8. Jób Könyve, tizennyolcadik rész, nyolcadik vers. Hamarosan megtalálta:

Mert lábaival hálóba bonyolódik, és ó-verem felett jár.

12, 3, 27. Királyok Második Könyve, harmadik rész, huszonhetedik vers:

Akkor vévé az ő elsőszülött fiát, aki őhelyette uralkodandó volt, és égőáldozatul megáldozá a kőfalon.

A három szöveg tehát figyelmeztetés volt: ne lépjen abba a kelepcébe, amelyet apja állított neki, hanem mentse az életét, mert apja éppoly könyörtelenül el akarja őt

pusztítani, ahogyan Moáb királya pusztította el legidősebb fiát. Késő, késő... Azt gondolta, hogy a másik üzenet is hasonló figyelmeztetést fog tartalmazni. De nem – a második üzenetben merőben más hír rejlett.

5, 24, 9. Mózes Ötödik Könyve, huszonnegyedik rész, kilencedik vers:

Emlékezzél meg arról, amit cselekedett az Úr, a te Istened Miriámmal az úton, mikor kijöttetek Egyiptomból.

10, 11, 5. Sámuel Második Könyve, tizenegyedik rész, ötödik vers:

És fogada méhében az asszony, és elküldvén, megizené Dávidnak ilyen szóval: „Teherbe estem.”

6, 15, 32. Józsuá Könyve, tizenötödik rész, harminckettedik vers:

Lebaóth, Silhim, Én és Rimmon.

Antipatrosz sírva fakadt, de maga sem tudta volna megmondani, hogy örömeiben vagy aggodalmában. Mária gyermeket vár, és biztonságban van én-rimmoni rokonainál. De vajon még most is biztonságban van-e? Hátha az gerjesztette fel Heródes haragját, hogy megtudta titkos házasságukat? Talán a Máriát kísérő sátorlakó rékábiták valamelyike elárulta a titkot? Hátha Heródes elfogatta és kínvallatásra fogta Máriát?

Némán kérlelte Istenét: vele, Antipatrosszal bármi is történjen, Máriát mentse meg ellenségei gonoszságától, s biztonságban hozza világra a gyermekét.

Mária iránti szerelme merőben különbözött minden szerelemtől, amelyet valaha is érzett. Mintha egyszerre lett volna apja, gyermeke és szeretője Máriának. Amikor a házasságkötési szertartás során először fogta meg a kezét, és megízlelte azt a birsalmaszeletet, amelyet Mária tett az ajka közé, hirtelen úgy érezte, hogy királyi fenség költözött a szívébe – az a belülről fakadó fenség-érzet töltötte el, amelyről Simon, a főpap beszélt neki. Mintha meghalt volna saját régi, megfakult világa számára, s rögtön újjászületett volna egy másik, dicsőséges világnak, Mária világának. Most is úgy látta őt maga előtt, mint amikor először pillantotta meg – mozdulatlanul és fenségesen nyugodtnak, mint egy istennő szobra. Menyasszonyi ruhája késsel csíkozott fehér vászonból készült, arannyal átszőtt palástját skarlát szegélyezte, derekát aranyozott fésűskagylókból összeállított öv ölelte körül. Ezüstös sarui úgy görbültek felfelé, mint két holdsarló; kezében drágakövekkel kirakott aranykígyót tartott. Tizenkét gyémántfürtből összekapcsolt diadém szikrázott nyugodt tekintetű tengerzöld szempárja fölött; Mikál királyi hajpántját viselte. Szentség sugárzott egész lényéből, s amikor elmondta az ősi formulát: „Én vagyok Ádám anyja, én vagyok Szalma anyja, téged, Kálebet választottalak szerelmemre” – Antipatrosz úgy remegett, mint akit kilelt a hideg.

Most is elfogta a reszketés, amikor első és egyben utolsó együttlétükre gondolt. Csak pár óra volt. Mária még hajnal előtt visszatért Lüszia házába, ő meg Caesareába lovagolt, hogy a Rómába induló hajóra szálljon. Egy egész esztendőt adna az életéből, ha láthatná őt, ha egyetlen szót szólhatna hozzá. Egy esztendőt? Amikor egy hete sincs hátra az életéből?

És a gyermek?

Bíbor köpenyében végignyúlt a kőpadlón, és egész éjjel a gyermekén tűnődött. Fiú

lesz-e? A szíve azt súgta, hogy igen. Amint elaludt, csodálatos álma volt; ragyogása még betöltötte a cellát, amikor egy órával pirkadat után a börtönőr behozta a reggelijét: agyagkorsóban vizet meg penészes kenyérhéjat.

- Mi az ott a kezeden? – kérdezte Antipatrosz, félig még az álom világából.
- A szenvedés kenye és a szenvedés vize, amíg újra eljövök.
- Szerencsés előjelű szavak! Az a rab, akihez először intézték, kiszabadult.
- Igazán? Akkor merem állítani, hogy az ő bűne nem volt olyan förtelmes, mint a tiéd – mondta az őr, és rácsapta a cella ajtaját.

Antipatrosz hálát adott az Úrnak az új napért, megmosta kezét, és majszolni kezdte a kenyeret. Az álom bűvölete még mindig leigázta; az áporodott víz úgy ízlett, mintha hóban hűtött lémnoszi bort szürcsölne, a száraz kenyér pedig finom mézessüteménynek tűnt. A délelőtti hátralevő részét a Szentírás olvasásával töltötte. Figyelmesen, lehiggadtan olvasott. Reményt, bizakodást merített Mózes Első Könyvének abból a fejezetéből, amely elbeszéli, hogyan szabadult meg Izsák az utolsó pillanatban, amikor atyja, Ábrahám már kezébe vette az áldozati kést.

Déltájban érte jöttek, s felkísérték az ítélkező Csarnokba, amelyet a zsidók Gabathának, azaz Kövezetnek neveztek. Varus és Heródes ugyanúgy ült ott egymás mellett, mint az előző napon. Antipatrosz tiszteletteljesen köszönt nekik, majd alázatosan leborulva várta a vád felolvasását.

Heródes felállt, s egy írást lobogtatott Antipatrosz felé.

- Nevetséges végigcsinálni egy szabályszerű tárgyalást – rikácsolta –, amikor ilyen bizonyíték van a kezemben! Ezt a levelet átkozott anyád, Dórisz írta neked, akit eltaszítottam magamtól, és száműztem. Elutazásod után egy hónappal küldte el, de az én hűséges titkosügynökeim elcsípték. Hallgasd csak, mi áll benne: „Maradj Rómában, drága fiam. Minden kitudódott. Bízd magad a császár oltalmára.”

Átnyújtotta a levelet Varusnak, aki szárazon megjegyezte:

- Amikor Dórisz királyné ezt a levelet írta, nyilván erős reumatikus fájdalmak gyötörték. Nagyon reszketett a keze. Kínzással kicsikart írásbeli vallomásokon lehet ilyen dülöngélő betűket látni.

Heródes rámeredt, s fuldokolva lökte ki magából a szavakat:

- Egy bűnös asszony írása ez, aki alig tudja fogni a tollat remegő kezében. Bízom benne, hogy Kegyelmességed perdöntőnek tartja ezt a bizonyítékot, és azonnal meghozza az ítéletet.

- Felség, a fiad római polgár. Nem rövidíthetjük meg a törvényes eljárást, ahogyan te kívánod. Ezzel súlyosan vetkeznénk a császár ellen. Kivéve természetesen azt az esetet, ha fiad önként elismeri, hogy az ellene emelt vád megfelel a valóságnak.

Antipatrosz felállt.

- Atyám, nem ismerhetem el bűnösségemet olyan vádban, amelyet nem hallottam. És kérek, ne ítélj meg addig, amíg engem is meg nem hallgattál. Anyám szavait – „minden kitudódott” – nem lehet sem az én bűnösségemnek, sem az ő bűnösségének bizonyítékaul tekinteni. Lehet, hogy pillanatnyi elmezavarában írta, ami megmagyarázza máskor oly biztos kezének remegését. Sőt az sincs kizárva, hogy a levél hamisítvány, olyan valaki írta, aki mindkettőnknek ártani akart vele...

Heródes dühösen félbeszakította, majd siránkozni kezdett: nem volt a földön még egy olyan szerető szívű apa, akinek gyengédségével úgy visszaéltek volna a gyermekei, mint ahogy az ő fiai tették vele. És valamennyi között a leghálátlanabb Antipatrosz, az elsőszülöttje. Mennyi gondoskodást és szeretetet, mennyi kitüntetést és kincset pazarolt rá! És lám, Antipatrosz mivel fizetett mindenért? Aljas módon összeesküvést szőtt agg apja meggyilkolására, nem tudta kivárni azt a kis időt, amit a könyörtelen sors még tartogat számára.

– És milyen undok képmutatást tanúsított a legutóbbi évek alatt. Milyen ügyesen tudta színlelni, hogy szerető gondoskodással vesz körül, hogy bölcs tanácsokkal segít, hogy eltávolítja hűtlen szolgálóit, hogy megosztja velem a kormányzás gondját... És tette mindezt azzal a gálád szándékkal, hogy végül eltiporjon.

Majd arról beszélt, hogy Alexandrosz és Arisztobulosz haláláért egyedül Antipatrosz felelős; bizonyítékokat hamisított, hamis tanúkat bérelt ellenük, és hatalmi szóval irányította a vizsgálat menetét. Szemét törölgetve és sóhajtozva jelentette ki: most már tudja, hogy szegény fiai ártatlanul pusztultak el; de nem ő volt a gyilkosuk, hanem Antipatrosz, az álnok, akinek egész élete „a gonoszság misztériuma”.

Tenyerébe temette arcát, és úgy tett, mintha zokogna. Ekkor lépett előre a damaszkuszi Nikolaosz, aki Alexandrosz és Arisztobulosz, majd Szüllaiosz bűnperében a vádló szerepét töltötte be. Alacsony, aszott testű, ferde nyakú ember volt, ajkán állandóan gúnyos mosoly ült. Kigöngyölte a kezében tartott tekercset, és felolvasta a vádpontokat.

Az első: Antipatrosz ezen és ezen a napon panaszkodott anyjának, Dórisz királynénak, hogy atyja, Heródes király idős korát meghazudtolva napról napra fiatalosabb; ő maga – mármint Antipatrosz – deres szakállú öregember lesz, mire atyja örökébe ülhet, s akkor már semmi örömét nem leli az egyeduralkodásban.

A második: Antipatrosz hozzávetőleg ekkor meg ekkor beszélgetett a nagybátyjával, Ferorassal, „vadállatnak és gyilkosnak” nevezve atyját, a királyt, és az alábbi kijelentést tette: „Ha volna bátorságunk és segítségünk, félelem nélkül élhetnénk.”

A harmadik: Antipatrosz az egyiptomi Ón-Héliopoliszba küldött egy bizonyos fajta finom mérget, amelyet Antiphilosz kíséretének egyik tagja hozott haza, és nyújtott át titokban Antipatrosz nagybátyjának, Ferorásnak. Úgy tervezték, hogy majd Feroras adja be a mérget a királynak. Antipatroszra, akit atyja sürgős ügyben Rómába küldött, még a gyanú árnyéka sem vetődött volna, Feroras azonban visszariadt a gyilkosságtól, és megsemmisítette a mérget. De maradt belőle egy egészen kis mennyiség. Ezt megtalálták, és mint bizonyítékot meg fogják mutatni a törvényszéki tárgyaláson.

A negyedik: Antipatrosz röviddel az után, hogy megérkezett Rómába, egy Bathülloz nevű szabadossal jelentést küldött a királynak. De Bathülloz a jelentéseken kívül mérget is hozott magával; Antipatrosz bízta rá azzal, hogy adja át Ferorásnak. Antipatrosz arra az esetre küldte a mérget, ha a másik hatástalannak bizonyulna. A mérget megtalálták, és a tárgyaláson szintén elő fogják mutatni.

Nikolaosz ezután írott tanúvallomásokat olvasott fel a négy vádpont alátámasztására. A vallomásokat kínzással csikarták ki Dórisz királynéból, Feroras tíz

udvarhölgyéből. Antiphiloszból, Bathülloszból és másokból szintén. Nikolaosz hadarva felolvasta a szövegeket, majd letette azokat Varus elé.

Varus érdeklődéssel vizsgálta a papiruszokat. Megjegyezte, hogy Dórisz királyné keze írása éppen olyan kínvallatás után, mint amikor csupán büntudata hatása alatt írt. Azonkívül – folytatta Varus – a királyné mindkét alkalommal azonos minőségű silány papiruszt, s ugyanazt a zavaros színű tintát használta. Ez különös.

– Miért különös, Kegyelmességed? – kérdezte Nikolaosz.

– Derék Nikolaosz, azt kérdezed, miért? Hát azért, mert ugyanolyan papirusz, amilyenre a többiek írták a maguk tanúvallomását. Ilyet a börtönben használnak, ugyanaz a jellegzetes börtöntinta. Nem akarok azzal tetszelegni, hogy kiváló nyomozó vagyok, de azért, Bacchusra mondom, harmincéves hivatali pályám alatt csak rám ragadt egy és más. Annyit mindenestre megtanultam, hogy egyszerű józan ésszel sok mindenre rá lehet jönni. Mire írnak a királynék? A legfinomabb papiruszra, amelyből egy vékony tekercs ötven drachmába kerül, és amelyet pézsma- vagy rózsailattal szoktak szagosítani. De ez itt foszladozó, mocskos, érdes, összevissza toldozott papiruszdarab. Elképzelhetetlen, hogy effélét egyáltalán bevittek egy olyan elegáns hölgy lakosztályába, amilyen Dórisz királyné. Ha Heródes király nem biztosított volna az ellenkezőjéről, azt kellene gondolnom, hogy a királynénak Rómába, Antipatrosz királyhoz írt levele ugyanakkor készült, mint a vallomása, amelyről magad is elismerted, hogy kínzással csikarták ki belőle.

Nikolaoszt szemmel láthatóan zavarba ejtette ez a válasz. Varus azonban folytatta:

– Itt vannak Feroras volt udvarhölgyeinek vallomásai. Tíz vallomás, és majdnem szóról szóra megegyeznek egymással: Antipatrosz király az illető hölgyek jelenlétében közölte anyjával, hogy Rómába utazik. Állítólag kijelentette: „Minél messzebb akarok lenni attól a vadállat apámtól.” Ez azonban ellene mond a harmadik vádpontban szereplő állításnak, amely szerint Antipatroszt az atyja küldte sürgős ügyben Rómába. Ellene mond továbbá annak a levélnek, amelyben néhány hónappal ezelőtt Heródes király ugyanezt közölte velem. Antipatrosz ellen még egy vád olvasható ezekben a vallomásokban. Állítólag így nyilatkozott Heródes királyról: „Kegyetlenséget művelt az apám, amikor úgy fogalmazta meg végrendeletét, hogy a fiam sohase követhessen a trónon. A fivéremet, Heródes Philipposzt részesítette előnyben a fiammal szemben.” Ezt a vádat nem tartom hihetőnek. Antipatrosz király is, Dórisz királyné is ismerték a végrendelet tartalmát – amely, úgy vélem, most már érvénytelen. Antipatrosz ennél fogva sohasem mondhatott ilyesmit. A végrendelet ugyanis – amint annak idején hivatalosan közölték velem – Heródes Philipposzt csak abban az esetben jelölte ki trónutódlásra, ha Antipatrosz király Heródes előtt halna meg; de még ebben az esetben is Antipatrosz gyermekeire szállna vissza az utódlási jog, ha Heródes Philipposz elhalálozna, vagy lemondana. Ha pedig Antipatrosz király túlélne atyját és örökébe lépne, akkor Heródes Philipposz trónigénye megszűnik, és Antipatrosz király a császár jóváhagyásával egyedüli örökösévé nevezheti ki a saját fiát. Ez az ellentmondás arra késztet, hogy kételkedéssel fogadjam az egész bizonyítási anyagot.

Kínos csend támadt. Antipatrosz felbátorodott, és röviden, egyszerű szavakkal

elmondta védőbeszédét:

– Atyám, Quinctilius Varus ökegyelmességének véleménye alapján legyen szabad kijelentenem, hogy ezek a tanúvallomások nem megbízhatók, mivel mindegyiket kínzással csikarták ki. Anyámnak hozzám intézett állítólagos leveléről is azt kell mondanom, hogy anyámat kínzással kényszerítették a megírására, természetesen a te tudtod nélkül. De tudom bizonyítani azt is, hogy anyám mindig a legfinomabb alexandriai papiruszon írt nekem, és nem görögül, hanem héber betűkkel, edomi nyelvjárásban. Nyelvtanilag hibásan beszéli a görög nyelvet, és egy görög levél megfogalmazása nagyon nehezen megy neki. Továbbá: mint magad is tudod, nem szívesen utaztam el, amikor Rómába küldtél. Nem a saját akaratomból mentem oda, hogy távol legyek tőled. Én hálás vagyok neked, atyám, amiért elismerted, hogy hűséges és kötelességtudó fiad voltam, amióta kiemeltél engem a szürke magánéletből, és megmutattad a világnak, mire képes az apai szeretet. De hogy te képmutatónak, testvérgyilkosnak, apagyilkosnak és azonfelül tébolyultnak hiszel engem, az végtelen fájdalommal tölt el. Negyven esztendőt éltem le az életemből, soha senki bűnnel nem vádolhatott, és a te meggyilkolásodtól nem várhatnék egyebet, mint lelkiismeret-furdalást és örök kárhozatot. Gondold csak meg: ötven talentum az évi jövedelmem, amelyet még a te ajándékaid és a különféle hivatalaimból befolyó illetékek gyarapítanak. Olyan sok ez, hogy nem is tudom elkölteni. Élvezem a királyi címet és hatalmat; a birodalom legnemesebb embereinek pártfogásába ajánlottál engem. És ami még ennél is fontosabb, mind a mai napig egyetlen barátságtalan szót sem mondtál nekem; sohasem volt okom panaszkodni, mert mindig nagylelkűen és méltányosan bántál velem. Nincs az egész világon senki, a legutolsó alattvalódtól a mi nagy jótevőnkig, Augustus Caesarig, aki szavaim igazságát kétségbe vonhatná. Ha most ellened fordulnék, ha neked rontanék, ahogyan a rossz kutya néha megtámadja tulajdon gazdáját, ezt csak örülségi rohammal lehetne megmagyarázni. Ám ha valóban örült lennék, betegségem minden bizonnyal egyéb tetteimben is megnyilvánulna. Azt hiszed talán, hogy gonosz szellem költözött belém? Akkor üzd ki belőlem, könyörögve kérlek. Izrael Istenére kérlek, áldassék az ő szent neve.

Heródes a fogait csikorgatta, és kis szakállát tépdeste.

– Igen, majd kiűzöm belőled a gonosz szellemet, de nem az Úr nevében – mondta.

– A császár nevében üzöm ki kínpaddal, parázssal és hüvelykszorítóval.

– Kínoztass hát meg, atyám. Egyre megy. Úgy látom, már előre meghoztátok az ítéletet.

– Nem, nem, Antipatrosz király – vetette közbe Varus. – Te római polgár vagy, ennél fogva téged nem lehet kínzásnak alávetni. A császár semmi szín alatt nem tűrné, hogy a római jog megsértésével kínvallatásnak vessék alá a császári haderő egy magas rangú tisztjét. De mondd csak, fel tudnál-e mutatni valamilyen bizonyítékot arra vonatkozólag, amivel az imént dicsekedtél? Hogy a császár jóindulattal és bizalommal van irántad?

– Itt van két levél. Az egyiket maga a császár, a másikat Livia császárné írta. Atyámnak szólnak, de nincsenek lepecsételve, úgyhogy bárki elolvashatja őket.

Heródes kitépte fia kezéből a leveleket, és a hátát támasztó vánkossal dugta.

– Ezeket később is el lehet olvasni – jelentette ki. – Nikolaosz, folytasd a vádbeszédet!

Nikolaosz látta, hogy az ügy kedvezőtlen mederbe terelődött. A jelenlevők rokonszenve hirtelen Antipatrosz felé fordult – kivéve Heródest meg két fiát, Arkhelaoszt és Philipposzt, akik igényt tartottak a trónra. Az első pillantásra oly meggyőzőnek tűnő bizonyítékokról most kiderült, hogy hamisak, legalábbis részben; Antipatrosz viselkedése pedig egy teljesen ártatlan, mélységesen megbántott emberre vallott. Nikolaosz ezért a jogász retorika gazdag fegyvertárához folyamodott. A legkülönbébb sértéseket vagdosta Antipatrosz fejéhez: elmondta őt ba-zilikusznak, ocsmány ibiszmadárnak, fekete pszülloszi kígyónak, förtelmes apagyilkosnak. Vádolta, hogy elárulta és meggyilkolta ártatlan fivéreit; elcsábította Jókebedet és annak nővérét, Noémit; rendszeresen ő játszotta Azázel démon szerepét a boszorkányok undok és istenkáromló orgiáin, meztelenül ugrándózva holdtöltekor tizenkét meztelen nő által formált körben.

– És te, utálatos kecskebak, magad is bevallottad, hogy az apagyilkosság bűnére nem volt egyéb indítóokod, mint az ördögi gonosz indulat. Igen, a becsvágy hajtott téged arra, hogy olyan bűnt kövess el, amilyenhez foghatót nem találni sem a történelemben, sem a legendák világában. Meg akartad mérgezni atyádat, aki – magad is elismerted – soha egyetlen rossz szót sem szólt hozzád, aki soha nem bántott meg semmivel. És még ráadásul anyádat és atyád egyetlen élő fivérét is bele akartad keverni égbekiáltó gátlatlanságodba.

Majd Varus felé fordulva így folytatta:

– Pusztítsd el ezt a veszett farkast, ezt a hiénát! Nem tudod-e, hogy az apagyilkosság egyetemes gonoszság, amely meggyalázza a természetet, és bajt visz mindenhová, ahová miazmás lábát beteszi? Nem tudod-e, hogy annak a bírónak, aki nem sújt le egy ilyen szörnyetegre, az isteni igazságszolgáltatás haragjával kell szembenéznie?

Amikor Nikolaosz kitombolta magát, Varus tárgyilagos hangon megkérdezte Antipatrosztól, kíván-e válaszolni.

– Nikolaosz – mondotta Antipatrosz – boszorkánysággal meg istenkáromlással vádolt engem. Vádját meg sem próbálta bizonyítani, mivel nem is tudná. De ez nem is szerepel a tárgyalás elején felolvasott vádpontok között. Hiába halmozott el sértésekkel, újat nem tudott mondani ügyemmel kapcsolatban. Ennélfogva nem kívánok válaszolni neki. Nem vagyok mocskos szájú halárus, utálok az efféle szájalást. Ehelyett atyáim Istenét hívom tanúul, hogy az ellenem felhozott vádak alaptalanok, és teljesen ártatlan vagyok.

Nikolaosz erre felszólította Varust, hogy vizsgálja meg annak a méregnek a maradványát, amelyet Antiphilosz hozott Egyiptomból. Javasolta, adják be egy halálra ítélt bűnözőnek, s így módon állapítsák meg, valóban gyilkos hatású-e a por.

Varus beleegyezett.

Bevezettek egy galileai rablót, akit már készenlétben tartottak a kísérletre. Közölték vele, hogy kegyelmet kap, ha lenyel egy keveset a mézzel vegyített porból. Elvállalta, lenyelte a keveréket; kisvártatva a padlóra rogyott, görcsösen vonaglott, torkát

markolászta, hasát szorongatta, s közben borzalmasan üvöltözött. Kivitték, hogy ne a teremben haljon meg.

– Nem valami finom szer – mondta Varus nevetve. – Arzén, egyike a legdurvább, legerősebb mérgeknek. Az arzénos mérgezés tünetei közismertek és félreismerhetetlenek. Feroras sohasem mert volna ilyet használni, hiszen minden bizonnyal rájöttek volna. Legfeljebb egy esetben: ha rajta is erőt vesz az a megmagyarázhatatlan örültség, amellyel Antipatroszt vádoljátok. Ha ez a rabló a keverék lenyelése után hálát mond istenének a szerencsés menekülésért, és boldogan vigyorogva távozik a palotából – nos, akkor felfüggesztettem volna az ítékezést. Vártam volna, hogy megtudjam, lassú hatású mérge volt-e. Most azonban nem adhatok hitelt annak a tanúvallomásnak, amelyet kínzással csikartak ki Jókebedből, Feroras feleségéből, s amely szerint ez lenne az Antiphilosz által Egyiptomból hozott finom mérge. Nemegyszer kellett egyiptomi mérgekeverőkkel foglalkoznom, és tapasztalatból mondhatom: sokkal, de sokkal finomabb módszereket alkalmaznak. Heródes király, beszélhetnék veled négy szemközt?

A tárgyalást felfüggesztették. Hogy Varus mit mondott Heródesnek, az nem tudódott ki. Annyi azonban tény, hogy a bírósági eljárás félbeszakadt, Varus másnap udvariasan elbúcsúzott, és visszatért Antiochiába anélkül, hogy ítéletet mondott volna.

Egy héttel később Heródes ismét elővette az ügyet, arra hivatkozva, hogy új bizonyíték került a birtokába. Ügynökei – úgy mond – elfogtak egy levelet, amelyet Antiphilosz írt Egyiptomban. Egy rabszolgától vették el, aki Jeruzsálembe igyekezett vele, hogy átadja Antipatrosznak. A levélben ez állott:

„Életem kockáztatásával elküldtem neked Akmé levelét, bár ezzel két uralkodóház bosszúját vonom magamra. Sikert kívánok ügyednek!”

Heródes utasította ügynökeit, hogy a föld alól is elő kell keríteni a másik levelet. Valószínű – mondta –, hogy még a rabszolgánál van, motozzák meg hát alaposan. Köntöse bélésébe varrva valóban megtalálták a levelet; feltehetően Akmé írta, egy Livia szolgálatában álló zsidő nő, és Antipatrosznak szólt. Szövege így hangzott:

„Írtam apádnak, pontosan úgy, ahogy meghagytad. Utána átadtam Livia úrnőmnek egy másik levelet, mintha Salóme nagynénéd küldte volna; azt is pontosan a te utasításod szerint fogalmaztam meg. Ennek Salóme jól megérdemelt halálát kell eredményeznie, mivel Heródes király természetesen azt fogja hinni, hogy nagynénéd összeesküvést szőtt ellene.”

Heródes azután még egy levelet mutatott fel, amelyről azt állította, hogy éppen most hozta egy futár Rómából. Nyilván ez az a levél, amelyet Akmé írt neki Antipatrosz utasítása szerint:

„Mint Izrael hűséges leánya, itt vigyázok az érdekeidre. Pontos másolatot készítettem egy levélről, amelyet nővéred, Salóme írt az én Livia úrnőmnek. Mint látni fogod, árulással és esküszegéssel vádol téged, nyilván azért, mert még mindig nem tudja megbocsátani, hogy nem engedted feleségül menni ahhoz a pogány gazemberhez, Szüllaioszhoz. Kérlek, elolvasás után semmisítsd meg soraimat, mert életem kockáztatásával írtam.” Egy sértegetésektől hemzsegő levél állítólagos másolata volt a melléklet, „Salóme” aláírással.

Antipatroszt éjnek idején hozták elő börtönéből, hogy elébe tárják ezeket a dokumentumokat. Tagadta, hogy bármiféle kapcsolatban lett volna Akméval, s kijelentette: véleménye szerint a leveleket Antiphilosz hamisította.

– Azt majd eldönti a császár – felelte Heródes. – Rómába küldlek, ott fognak határozni sorsodról.

– Tedd azt, atyám. A császár igazságos, és nem egykönnyen lehet félrevezetni, ő majd meg tudja állapítani, hogy az „Akmé” aláírású leveleket valóban Akmé írta-e, vagy pedig valamelyik ellenségem hamisította.

Mindazonáltal Heródes nem kockáztatta meg, hogy Antipatroszt Rómába küldje. Helyette Nikolaosz és Arkhelaosz utazott el az Antipatrosz első kihallgatásán felolvasott bizonyítékok kivonatával, a második kihallgatáson előmutatott levelekkel (de csak másolatban), valamint azzal a sürgős kérelemmel, hogy a császár engedje meg az apagyilkos azonnali kivégzését. Heródes követi gazdag ajándékot is vittek magukkal Livia és a császár jogi tanácsadója számára. Ezzel egyidejűleg Heródes húsz talentum értékű ezüstműt küldött Varusnak, Antiochiába.

KILENCEDIK FEJEZET

ZAKARIÁS VÉRE

Erzsébet szerencsésen átesett a szülésen; erős, egészséges fiúgyermeket hozott a világra. Amikor a nőcselédek körülállták az ágyát, hogy megcsodálják a csecsemőt, és gyengéden „kicsi Zakariásnak” becézték, Erzsébet rájuk szólt:

– Ne dicsérjétek a gyermeket! Balszerencsét hozhat. És ne nevezzétek kicsi Zakariásnak. János lesz a neve.

– Ó, az nem lehet, úrnőnk – mondták a cselédek. – Férjed nem fogja engedni, hogy János legyen. Ez a név nem szokásos a családjában. Persze, a saját nevét sem adja majd a kicsikének, mert abból mindenféle zavar támadna. De mit szólnál a Sofóniás névhez? Némileg hasonlít a Zakariáshoz, és a próféták névsorában közel van hozzá. Vagy talán lehetne Abija, Sámuel, esetleg Hecron. Ezek gyakori nevek a családban. De János? Nem, az nem lehet...

– Mivel a férjem néma, én adok nevet a gyermekemnek! És én a Jánost választottam. A körülmetélési szertartás előírása világosan kimondja: „Až apa szóljon, és mondja meg a gyermek nevét; vagy, ha az apa már nem él, a legközelebbi rokona.” Az én férjem él ugyan, de nem tud beszélni.

– De az anya nem adhat nevet a gyermekének. Ez nem illik.

– Asszonyok, ti melyik törzsből származtok?

– Júda törzséből.

– Nos, a férjem is, magam is Lévi törzséből vagyunk. A Szentírásban olvashatjátok, hogy ősanyánk, Lea adott nevet Júdának és Lévinek. A férjét, Jákobot meg sem kérdezte.

A szülést követő nyolcadik napon, amikor Erzsébet rituálisan már megtisztult, Beérsebából eljött a rabbi, hogy körülmetélje a gyermeket. Kivette a csecsemőt Sálom karjából:

– A kapustól hallottam, hogy Sofóniás lesz a neve.

– Nem, nem – mondta Sálom. – János lesz a neve. Erzsébet úrnő határozottan így kívánja.

– Ilyen névvel nem metélem körül – jelentette ki a rabbi – , csak akkor, ha az apa írásban hozzájárul.

Zakariást kihívták a dolgozószobájából; éppen a messiási próféciaakat igyekezett összeegyeztetni kommentárok segítségével; már évek óta dolgozott rajta. A rabbi írotáblát adott a kezébe, és megkérdezte:

– Mi legyen a gyermek neve?

Ebben a pillanatban Erzsébet kiperdült a hálósobából, a rabbi és Zakariás közé állt, és méltatlankodva kifakadt:

– Férjem, én Jánosnak kívánom nevezni a gyermekemet, és ezek a pimasz cselédek azt akarják, hogy Sofóniás legyen a neve. Mondd meg nekik, hogy nincs joguk beleszólni választásomba.

Zakariás felírta a táblára:

– János a neve.

– János? Mi az, hogy János? – kiáltott fel a lobbanékony természetű öreg rabbi. –

Én-Rimmon ura, én szégyelleném, ha Áron egyik ivadékát efféle újdivatú névvel kellene megszólítanom. Még hogy János! A legújabb időkig nem voltak semmiféle Jánosok egész Izraelben!

Zakariás dühbe gurult, s hangos szóval kitört belőle az indulat:

– Ostoba, bolond, öszvér, konokság szülöttje! János a neve, ha mondom!

Mindenki kövé dermedt ámulatában, hogy a néma Zakariás megszólalt, ő maga is elképedt. Azután arcra borulva adott hálát az Urnak, hogy megoldotta nyelvének bilincseit.

Ezek után a szokásos módon zajlott le a körülmetélési szertartás. A rabbi így fohászkodott:

– Istenünk és atyáink Istene! őrizd meg ezt a gyermeket atyjának és anyjának, és legyen a gyermek neve Izraelben János, Zakariás fia. Lelje az atya örömét ágyékának sarjában, és az anya méhének gyümölcsében.

A rabbi búcsút vett, a gyermek fájdalmas sivalkodása egy idő múltán csendesebbé vált. Zakariás csak akkor döbbsen rá, milyen következményei lesznek annak, hogy visszanyerte beszélőképességét. Őszintén kívánta, bárcsak ismét megnémulna. Eszébe jutott ugyanis a szentélybeli látomás a maga minden borzalmával.

Tudta, hogy most majd vallomást kell tennie a főtörvényszék előtt. Csüggedten mondta a csecsemőnek:

– Ó jaj, kicsi János, félek, nem élem én meg azt az időt, amikor már járni és beszélni fogsz.

Erzsébet megdöbbsen:

– Ej, férjem, jobb áldást nem tudsz mondani a gyermekemnek? Miért jósolod neki, hogy nemsokára árván marad?

Zakariás belátta, hogy felesége szemrehányása jogos.

– Igazad van – mondta. – Engedd, hogy visszamenjek a dolgozószobámba, mert nekem nem adatott meg a rögtönzés művészete. De az Úr segedelmével még az éjszaka leszállta előtt megszerkesztem az áldást, amelyet kívánsz tőlem.

Amikor kihívták dolgozószobájából, hogy válaszoljon a rabbi kérdésére, az ajtó nyitva maradt, s a léghuzat két teleírt pergamenszeletet sodort arrébb az asztalon. Zakariás felemelte, és elolvasta őket. Az egyik szöveg Ézsaiás negyvenedik részének közismert passzusa volt:

Egy szó kiált: A pusztában készítsétek az Úrnak útját, ösvényt egyengessetek a kietlenben a mi Istenünknek.

A másik szintén közismert passzus volt a Zsoltárokból, így kezdődik:

Hűséget esküdött az Úr Dávidnak...

Zakariás szeme megakadt az egyik versen:

Megnővesztem ott Dávidnak hatalmát, szövétneket szerzek az én felkentemnek.

E véletlen megadta neki azt, amit a Negeb poétái a „fellobbanás” szóval szoktak jelölni: mintha hirtelen emésztő tűz lobbant volna fel a lelkében. „Azt mondják – mormogta Zakariás –, hogy minden ember, aki szereti az Urat és a felebarátait, életében legalább egy költeményt talál a szívébe írva, ha nagyon gondosan keresi. Adjon nekem az Úr ügyességet és türelmet, hogy én is megtalálhassam és írásba

foglalhassam az enyémet!”

Remegő kézzel látott munkához: írt, törölt, újra írt; libatoll pennájának hegye elkopott, elmázolódtak a betűk; annyira el volt foglalva gondolataival, hogy pennáját ki sem hegyezte, hanem eldobta, és másikat kapott elő. Talán fél óra sem telt el, amikor siető léptekkel, kezében a pergamennel, előjött a dolgozószobájából, megállt az alvó csecsemő fölött, és éneklő hangon felolvasta költeményét:

Áldott az Úr, Izrael Istene,

hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét.

És felemelte az üdvösségnek szarvát nekünk, az ő gyermekének, Dávidnak házában.

Amint szólott az ő szent prófétáinak szája által, akik eleitől fogva voltak.

Hogy a mi ellenségeinktől megszabadít,

és mindazoknak kezéből, akik minket gyűlölnék.

Hogy irgalmasságot cselekedjék a mi atyáinkkal, és megemlékezzék az ő szent szövetségéről.

Az esküvéről, amellyel megesküdt Ábrahámnak, a mi atyánknak, hogy ő megadja nekünk,

Hogy megszabadulván a mi ellenségeink kezéből, félelem nélkül szolgáljunk néki.

Szentségben és igazságban őelötte, a mi életünknek minden napjaiban.

Te pedig, kis gyermek, a Magasságos prófétájának

Hívattatol, mert az Úr előtt jársz, hogy az ő utait megkészítsed;

És az üdvösség ismeretére megtanítsad az ő népét, a bűnöknek bocsánatjában.

A mi Istenünk nagy irgalmasságáért, amellyel meglátogatott minket a naptámadat magasságából,

Hogy megjelenjék azoknak, akik a sötétségben

és a halálnak árnyékában ülnek;

hogy igazgassa a mi lábainkat a békességnek útjára!

Amikor a kis János egyhónapos lett, Erzsébet fogadalmat tett, hogy fiát Jehovának szenteli; legyen élete végéig nazireus, ama szabályok szerint éljen, amelyeket Mózes Negyedik Könyvének hatodik része előír: fejét nem borotválhatja, szőlőt nem ehett, bort nem ihat. Erzsébet kedvet kapott rá, hogy költői versenyre keljen Zakariással – bölcsődalt komponált, amelyet ma is énekelnek Én-Rimmonban. Magam is hallottam ott, egy falusi asszony dúdolgatta nyűgös kicsinyének:

Nagy kertben sétálgattam én, Tavasz volt akkor, szép tavasz.

Tente, tente... Nőtt ott egy gránátalmafa, Király volt ő a fák között. Tente, tente...

Bérűnél zöldebb lombja volt, Csókolta forrón napsugár. Tente, tente... Fahéjnál édesb illatot Lehelt a sok piros virág. Tente, tente...

Letéptem egy virágot én, Keblembbe rejtettem, bizony. Tente, tente...

Annak gyümölcse vagy, kicsim, Aludj, és álmodj szépeket. Tente, tente...

Jeruzsálemben hamarosan eljutott annak híre, hogy Zakariás visszanyerte beszélőképességét. Megidézték a főtörvényszék elé. Zakariás cédrusládikába zárta a befejezetlen kéziratait, megírta végrendeletét, megcsókolta Erzsébetet meg a kis Jánost, s nehéz szívvel, balsejtelmektől gyötörve útra kelt Jeruzsálem felé.

Másnap délután jelentkezett Simon főpap házában, amely az óvárosban állott.

Leültették egy előszobában, frissítőket hoztak neki, s kérték, hogy várakozzék. Simon pedig összehívta a nagy szanhedrint, vagyis tanácsot. Tagjainak megüzente, hogy sürgősen jöjjenek össze, de ne a Faragott Kő Házában, mint máskor, hanem az ő házában, mivel „a Zakariás pap által a Szentélyben észlelt dolgok természetének és körülményeinek kivizsgálása során politikai kérdések is felmerülhetnek”. Lelkükre kötötte, hogy az ülés idejét, helyét és tárgyát tartsák titokban.

A nagy szanhedrin nem tévesztendő össze a másik szanhedrinnel, a főtörvényszékkal, amelynek béth din a neve. Kezdetben csak egy szanhedrin volt, Alexandrosz Jannaios, a bűnös Makka-beus király haláláig. Az uralkodó farizeus párt nem akarta megengedni az özvegynek, Alexandra királynénak, hogy férjét illendő módon temettesse el. A királyné azzal az ígérettel vette rá a párt vezetőit álláspontjuk megváltoztatására, hogy a szanhedrinnek ezentúl csak farizeusok lesznek a tagjai. Más szóval, a szanhedrin-ből kiszorultak a szadduceusok, akik Alexandrosz legfőbb támogatói voltak, s akik segédkeztek neki nyolcszáz farizeus lemészárlásában. Akkor a szadduceusok egy ellen-szanhedrint alakítottak, amelyet Heródes apja hivatalosnak ismert el, amikor Julius Caesar megtette őt Júdea főkormányzójává. Az eredeti szanhedrin – vagyis a főtörvényszék – továbbra is csak farizeusokból állott, s kizárólag vallási ügyekkel foglalkozott. A politikai szanhedrin viszont – amely magát nagy szanhedrinnak nevezte – világi ügyekkel foglalkozott, s bár tagjai között farizeusok is voltak, túlnyomó többségét szadduceusok alkották. Elméletileg a zsidóknál nem volt különbség vallási és világi ügyek között, mert a mózesi Törvények az egész társadalmi és gazdasági életet irányították. A nagy szanhedrin mégis politikai testület volt, mivel a Júdeai államban tudomásul vehetett olyan idegen eredetű intézményeket, amelyek a farizeusok számára egyszerűen nem léteztek. Ezért a főtörvényszék ragaszkodott hozzá, hogy a *mezuzát*, amely minden világi épület kapujára ki volt szögezve, függesszék ki a Faragott Kő Házára, valahányszor a nagy szanhedrin ott ülésezik: amikor azonban a főtörvényszék ül ott össze, a *mezuzát* arra az időre el kell távolítani, mivel az épület megszentelődik. (A *mezusa* egy pergamendarab; egyik oldalán Mózes Ötödik Könyvének az a passzusa olvasható, amely a „Halljad, Izrael” szavakkal kezdődik; második oldalára Jahvénak szent „Saddai” neve van írva. Az összegöngyölt pergament szaruból vagy fából készült tokban tartják, így szögezik az ajtóra; a tokon nyílás van, azon keresztül látszik a Saddai név.)

Simon úgy döntött, hogy Zakariás ügyét a nagy szanhedrin tárgyalja, bár természeténél fogva inkább a főtörvényszék hatáskörébe tartozott. De arra gondolt, hogy ha Zakariásra rábizonyul valamilyen ceremóniális jellegű mulasztás vagy szabálytalanság, akkor az Abija-csoport vezetője rá tudja beszélni liberális gondolkodású szadduceus kollégáit, hogy érvék be egy tapintatosan megfogalmazott jegyzőkönyvvel, és „határidő nélkül” elnapolják az egész ügyet. Simon gyorsan és titokban intézkedett: elébe akart vágni annak, hogy a főtörvényszék társelnökei maguk akarják vezetni a vizsgálatot. A nagy szanhedrin tagjai valamennyien gazdag jogászai tapasztalatokkal rendelkeztek, idegen nyelveket beszéltek, jártasak voltak a humán tudományokban, amellet betéve tudták a kanonikus szent iratokat. Simon bízott

benne, hogy ezek a széles látókörű, nagyvilági emberek botrány nélkül intézik el az ügyet.

Mire a küldöncök széthordták az üzeneteket, és mire a vizsgáló bizottság teljes létszámban összegyűlt a főpap elnökletével, sötét este lett. Zakariást nem hívták be mindjárt. Simon előbb Rúbent, Abdiél fiát akarta kihallgatni. Azon az éjszakán, amelyen Zakariás megnémult, Rúben közvetlenül hajnal előtt a köpenyegébe burkolva valamiféle nedves tárgyat vitt el titokban a Szentélyből. Erre kértek tőle magyarázatot.

Rúben körülnézett. Komoly, méltóságteljes aggok, papok és tudós tanítómesterek: a tanács teljes jogú tagjai ültek félkörben az elnöki szék körül. Mögöttük három sorban foglaltak helyet a szanhedrin tanácskozási joggal felruházott tagjai, valamennyi hivatalos tisztséget viselő férfi. Két írnok is volt ott, hogy mindent feljegyezzen. Rúbent szorongó félelem fogta el. Elhatározta, hogy nem palástolja tovább Zakariás vétkét, hanem feltárja a teljes igazságot.

Eskü alatt a következőket vallotta. Amikor a szóban forgó estén belépett a Szentélybe, a tömjénoltáron tűz helyett csak nedves hamut talált, bár a szent kandeláber hét lámpásában még lobogtak a gyertyák. Akkor, hogy megmentse az Abija-csoport becsületét, az oltárról eltávolította a nedves hamut, új tüzet rakott, és tömjént is égetett, ahogyan kell. A hamut pedig a köpenyegébe bugyolálva első kakasszókor, amikor letelt a szolgálata, kivitte a Szentélyből. Azt remélte, hogy a függöny őrzője, aki felváltotta őt, nem vesz észre semmit.

Simon megjegyezte:

– Véleményem szerint helyesen jártál el, Abdiél fia, bár kétségkívül még helyesebb lett volna, ha az esetet azonnal jelented vagy nekem, vagy a csoportod tiszteletre méltó vezetőjének. – E szavaknál meghajolt az idős pap felé, aki méltóságteljesen bólintott.
– Testvéreim és fiaim – fordult most Simon a többiekhez –, kíván-e valamelyikötök további kérdéseket intézni a tudós Rúbenhez?

Egy göndör szakállú, még fiatal ember, akinek csak tanácskozási joga volt, felpattant helyéről, és indulatosan kiáltotta:

– Szent Atya, ezt kérdezd meg tőle: „Mit gondolsz, milyen ördögi kéz oltotta ki a tüzet?”

Helyeslő mormogás támadt, de felháborodott kiáltások is keveredtek belé. Az első sorban ülő, fehér szakállú öregek rosszállóan tekintettek hátra, ily módon adván kifejezést annak, hogy helytelenítik az illetlen közbevágást. A hátsó sorokban ülő tagoktól elvárták, hogy mindig jelen legyenek az üléseken, de csak ritkán szóljanak. Sőt, a szabályzat értelmében egyáltalán nem is szólalhattak fel azért, hogy valakit perbe fogjanak. Igaz, egyelőre nem hangzott el vád sem Rúben, sem Zakariás ellen, úgyhogy még nem lehetett éles határvonalat húzni vád és védelem között. Mindazonáltal nyilvánvaló volt, hogy a kérdés feltevője nem akar jót Zakariásnak.

Simon vonakodva ismételte meg a kérdést.

– Boéthosz szent életű fia – válaszolta Rúben –, ha megmondanám, hogyan vélekedem a tűz kioltásának körülményeiről, magamra haragítanám ezt a tiszteletre méltó testületet. Így hát tartózkodom a véleménynyilvánítástól. Köteles vagyok elmondani a tényeket, de olyan törvénycikkről nincs tudomásom, amely arra

kényszeríthetne, hogy feltárjam szívem legbelsőbb gondolatait.

– Biztosítlak róla – mondta a főpap –, hogy a tanács nem fogja rossz néven venni a véleményedet, bármilyen természetű legyen is az.

– Szanhedrin nemes urai! – kezdte Rúben. – Ti, ennek a híres testületnek a tagjai, valamennyien járatosak vagytok a mágikus tudományban, le tudjátok leplezni, és meg tudjátok büntetni vallásunk ellenségeit, ha azok gonosz varázslatot űznek. Hetvenegyen gyűltetek össze ebben a csarnokban, együtt van az egész nagy szanhedrin, és csak egy szék üres, amely a most is élő nagy prófétának, Illésnek van fenntartva. Illés prófétát hívom tanúul, aki hallótávolságban lehet, ha nem is látjuk – hogy a teljes igazságot fogom elmondani, nem téve hozzá semmit, nem hallgatva el belőle semmit. Amikor azon az estén mint Zakariás rokonom helyettese beléptem a Szentélybe, rögtön éreztem, hogy fojtó a levegő, és észrevettem, hogy nedves nyomok éktelenkednek a tiszta márványpadlón. Lehetséges, hogy a levegőt csupán a kioltott tömjén és a parázs nehéz szaga tette áporodottá. Mégis az volt az érzésem, hogy szaglószerveim valami mást is felfogtak: a Gonosznak finom, de átható szagát. Amikor pedig lehajoltam, hogy a hímzett kendővel feltöröljem a nyomokat, borzalommal hőköltem hátra, ó, Izrael tudós vénei, kérlek, ne haragudjatok meg azért, amit most mondok... Mert jaj, olyan igaz, ahogyan él az Úr, a mi Istenünk – azok a nyomok nem emberi lábtól, hanem... még kimondani is borzadok... patáktól származtak! Egy patkolatlan számár keskeny patáitól!

Rúben nem is figyelte, hogy félelmetes szavai milyen hatással vannak a szanhedrin tagjaira, hanem minden szünet nélkül folytatta:

– A véleményemet kérdezitek arról, hogyan aludt ki a tömjénoltár tüze. Nos, megmondom. Szerintem az én Zakariás rokonom istenkáromló és utálatos varázslatokat művelt a mi Istenünk Szentélyében, felidézte valamelyik gonosz Lilithet, akinek a teste alul számár formájú, és kényszerítette, hogy a szolgálatára legyen. De miért? Talán azt kívánta a démontól, hogy pezsdítse meg feleségének, Erzsébetnek a méhét, amely immár húsz esztendeje meddő? Mert azt mondják, a démonok képesek ilyesmire. Vagy azért idézte fel, hogy rejtett kincsek hollétét árulja el neki? Vagy azt akarta, hogy a démon súlyos ártalmakat okozzon valakinek, akit gyűlöl? Nem tudok felelni erre. De az bizonyosnak tűnik előttem, hogy egy gonosz ellenséget idézett fel, aki ördögi dacból undok nyálát a zsarátnokra köpte, s kioltotta a parazsat. Hogy miért hiszek egy ilyen valószínűtlenül hangzó dologban? Azért, mert hiába néztem körül alaposan a Szentélyben, semmiféle vizesedényt nem találtam, amellyel a tüzet ki lehetett volna oltani. Ha pedig azt kérdezitek tőlem, miért némult meg Zakariás, hát megmondom: véleményem szerint az Úr egyik angyala sújtotta őt némasággal, hogy többé ne ejthessen ki a száján istenkáromlást, mágikus szavakat, utálatos varázsigéket.

Simon ismét feltette a kérdést:

– Testvéreim és fiaim, kíván-e valamelyikőtök további kérdéseket intézni a tudós Rúbenhoz?

A szanhedrin tagjai megdöbbenően, felháborodottan feszengtek. Egyikük sem akart elsőnek felszólalni. A feszült csendet ismét csak a göndör szakállú törte meg. Felállt, de ezúttal szerényen körülnézett, és köhécseléssel jelezte, hogy szeretne még valamit

kérdezni, ha engedélyt kapna rá. A többiek biztató mormogásától felbátorodva, végül kibökte:

– Szent Atya! Ezt kérdezd meg, kérlek, tőle: „Olyanok voltak-e a nyomok, amiket láttál, mint a négy lábán járó számáré? Vagy olyanok, mintha egy számár a hátsó lábán lépkedett volna?”

A főpap megismételte a kérdést.

– Igen, a hátsó lábán – felelte Rúben borzongva. És kitarzott amellett, amit elmondott, s egyszer sem keveredett ellentmondásba, noha a főpap megpróbálta, hogy nevetségessé tegye vallomását.

Simon azután felszólította a szanhedrin nem teljes jogú tagjait, hogy vonuljanak vissza, amíg ő a teljes jogú tagokkal tanácskozik. A szűkebb körnek feltette a kérdést: nem kellene-e az ügyet áttenni a főtörvényszékhez, tekintettel arra, hogy ilyen kínos és meghökkentő fordulatot vett a dolog. De amikor szavazásra került sor, a testületi féltékenység kerekedett felül: úgy döntöttek, hogy folytatják a vizsgálatot.

Ismét a terembe szólították a többieket, s miután az írnokok felolvasták Rúben vallomását, a főpap behívatta Zakariást. Az hunyorogva jött be, mert fáradt lévén, a hosszú várakozás alatt elbóbiskolt.

– Barakiás fia – kezdte szelíd hangon a főpap –, a szanhedrin tudni akarja, hogyan és miért aludt ki a tömjénoltár tüze azon az estén, amelyen te voltál szolgálatban, amikor megnémultál. Mielőtt válaszolnál, figyelmeztetek: a boszorkányság vádja merült fel ellened.

Zakariás egy ideig hallgatott, majd keserűen kérdezte:

– Az igazságot mondjam-e el, amely felbőszít majd benneteket, vagy egy kényelmes hazugságot találjak elétek? – S fájdalmas sóhajjal hozzátette: – Adná Isten, hogy újra megnémuljak!

– Az igazat kell mondanod, testvér, így követeli tőled a Törvény.

– Meg fogtok ölni, ha elmondom az igazságot. Pe lelkemnek nem lenne békessége, ha hazudnék, vagy elhallgatnám az igazságot. Nem volna jobb, ha a könyörület erényét gyakorolnád, és békén hagynál engemet? Nem volna jobb, ha most feloszlalnád a szanhedrint?

– Nem oszlathatom fel, mert ez most vizsgáló testület. Legfeljebb elnapolhatom. Kéred, hogy elnapoljam?

Zakariás némi töprengés után kijelentette:

– Az elnapolás csak fokozná lelkem nyomorúságát. Nem. Inkább legyen meg! Elmondom az igazságot. De előbb esküdj meg az élő Istenre, hogy ha ezért meg kell halnom, nem állsz bosszút a családomon, és tiszta halálnemmel öletsz meg. Hallod? Esküdj meg a Szent Névre, hogy nem halok meg sem akasztás, sem megfojtás, sem tűz által. És arra is esküdj meg, hogy nem tagadod meg tőlem a tisztességes temetést. Mert meghalni gyűlöletes, de gyűlöletesebb megátkozottan meghalni, hontalanul bolyongani gyíkok meg sakálok között, mint szüntelen nyugtot kereső, zaklatott fantom.

– Nincs szükség esküre – mondta szelíden a főpap. – Beszéld el a teljes igazságot, és bízzál az Úr irgalmasságában.

Felolvasta Rúben vallomását, és megkérdezte Zakariástól, hogy az megfelel-e a valóságnak.

– Nem kételkedem benne, hogy Rúben látta azt, amit vallomásában előadott – mondta Zakariás. – Ám afelől is biztos vagyok, hogy keményszívűségében képesnek tart undok bűn elkövetésére. Már tizenhat éve gyűlöl engem, amióta számára kedvezőtlen tanúvallomást tettem az Állkapocs Kútjának ügyében, bizonyítván, hogy az a kút az én Joakim sógoromé, aki most itt ül köztetek. Igen, Rúben a haragosom, mert neheztelés fészkel a szívében. Az Úr tisztító tüze gyomlálja ki szívéből a harag dudváit...

Elhallgatott, majd ismételt görcsös erőfeszítések után, karjára tekert imaszíját idegesen babrálva végül mégis elmondta a történeteket.

– Tömjént áldoztam az oltáron. Tiszta volt a testem, tiszta volt a ruhám. Egész nap böjtöltem. Amikor én bementem, a függöny őrzője elhagyta a Szentélyt, ahogyan az már szokás. Éppen befejeztem a szertartást, amikor hirtelen halk hangot hallottam. A szent függöny mögül jött, és a nevemen szólított: „Zakariás!” Én azt feleltem: „Itt vagyok, Uram! Szólj, mert hallja a Te szolgád.” A hang így folytatta: „Mik ezek a dolgok, amelyeket az oltáromon égetsz?” „Édes tömjén, Uram – válaszoltam –, ama parancsolat szerint, amelyet Te adtál szolgádnak, Mózesnek.” Akkor a hang azt kérdezte: „Hát parázna nő vagy hím-ringyó-e a Szentség Napja? Nem storaxot, fésűskagyló záróizmát, tömjént, narthexet szagolnak-e orrlyukaim, egymással összekeverve és cédrus-faszénen füstölögve? Izzasztó fürdőt készítesz a Szentség Napjának? „Nem tudtam mit válaszolni. Amint ott feküdtem leborulva, hallottam a félrehúzott függöny suhogását, majd felséges léptek közeledtek felém. Azután sisterség hallatszott, amint a tűz hirtelen kialudt az oltáron. Akkor elvesztettem az eszméletemet.

A szanhedrin dermedt csendben figyelt. Senki sem mert a szomszédjára nézni, nehogy kénytelen legyen arcáról leolvasni a gondolatait.

– Amikor Hürkanosz János volt a főpap – szólalt meg végre bágyadt hangon Simon –, megtörtént egyszer, hogy miközben tömjént áldozott ugyanazon az oltáron, isteni hangot hallott.

A hang közölte vele, hogy fiai győzelmet arattak a gonosz Antiokhosz király fölött. De az csak hang volt. Lépéseket nem hallott a főpap. Folytasd, Zakariás!

– Nem mondtam már eleget?

– Nem mondtál el mindent. Folytasd!

– Hát, amikor magamhoz tértem, láttam... láttam... amikor végre felocsúdtam... amikor felemeltem a fejem, hogy megnézzem, láttam...

– Mit láttál?

– Láttam... ó, irgalmas Isten, némítsd el újra a nyelvemet!

– Mit láttál?

– Boéthosz szent életű fia, ha már el kell mondanom, könyörgök, ne ródd fel bűnömül... Egy Hatalmat láttam ragyogó ruhában... Ruhája hasonló volt ahhoz a szent öltözékhez, amelyet te szoktál viselni a nagy ünnepeken. És ez a Hatalom háromfejű aranykutyát és rügyező pálmaág formájú arany jogart szorított a

melléhez... És úgy igaz, ahogy él a mi Urunk, Istenünk, ez a Hatalom a félrevont függöny meg a fal között állt, a jobb oldalon... És emberi alaknál magasabb volt, és ugyanazon a halk hangon beszélt, amelyet előzőleg hallottam. Azt mondta: „Ne félj, Zakariás! Most menj ki, és híven mondd el népemnek, amit hallottál, és láttál!” De én nem tudtam szólni, mert megnémultam.

Homlokára verejtékcseppek ütek ki, végigperegtek az arcán, bele a szakállába, és gyöngyszemekként csillogtak a fáklyák lobogó fényében. Kinyitotta a száját, mintha még mondani akarna valamit, de újra becsukta, és ajka némán vonaglott.

Simon mélységes szájalommal nézte, majd kijelentette az egybegyűlteknak:

– Nincs több kérdésem. Kell-e még tovább faggatnunk Barakiás fiát? Szavait téboly vagy beteges képzelődés szülte. Azokat jegyzőkönyvbe foglalni merő értelmetlenség volna.

Erre felállt egy öreg törvény tudó, Matthiasz, Margalóthosz fia.

– Boéthosz szent életű fia – mondta határozottan –, ha Zakariás csak egymaga tett volna vallomást a jelenésről, szívesen támogatnám azt a jóindulatú javaslatodat, hogy ne törődjünk vele, örültségeket beszél. De mit kezdjünk Rúben vallomásával?

Rúben nyomokat látott a Szentély márványpadlóján. Megengeded, hogy keresztkérdéseket tegyek fel Barakiás fiának?

– Tessék – mondta a főpap.

– Jól figyelj, Zakariás, és jól fontold meg válaszodat – kezdte Matthiasz. – Az a Hatalom, aki a Szentséges nevében szólott hozzád, megmutatta-e neked az arcát?

Zakariás remegő ajakkal válaszolt:

– Margalóthosz fia, azt parancsolták nekem, hogy az igazat mondjam. Feltárta az arcát.

– Izrael vénei és fiai, hallottátok az istenkáromlást! Kell-e további bizonyíték? Hiszen meg van írva, mit mondott az Úr az ő szolgájának, Mózesnek: „Orcámat azonban nem láthatod; mert nem láthat engem ember, élén.”

Zakariás felborkant, mint egy sebzett bika:

– Az Úristen fület adott nekem hallásra, szemet látásra, száját szólásra. Miért tagadnám meg ezeket a szent ajándékokat? Halljatok engem, Izrael vénei és fiai, ti valamennyien, halljatok engem, de jól! Mit láttam én? Láttam a Hatalom arcát, és az arc világított, bár nem könyörtelen élességgel, és az arc – Zakariás már szinte sikojtott – hasonlatos volt egy vadszamar ábrázatához.

Halk moraj futott végig a termen. A vihart is ilyen zúgás szokta megelőzni. Majd fojtott kiáltások hallatszottak:

– Ó, jaj, istenkáromlás! Istenkáromlás!

Mindenki felállt, és tépdeshi kezdte öltözékét. Valamennyien flegmatikus, nagyvilági emberek voltak, így hát nem szaggatták ruhájukat olyan vadul, mint a falusi zsidók, ha istenkáromló szót hallanak. Megelégedtek azzal, hogy köntösük rövid „istenkáromlási rojtját” ráncigálták, és közben így kiáltoztak:

– Átkozott legyen a száj, amely kimond ilyeneket! Rúben túlkiabálta őket:

– Simon, Boéthosz fia! Ezennel kijelentem, hogy ez az ember, bár rokonom, boszorkány mester, és aljas praktikáival bemocskolta a Szentélyt! Követelem, hogy

ezt a kijelentésemet tekintsd egyenes vádnak! Parancsold meg Zakariásnak, hogy most azonnal feleljen rá! Ha nem tud megfelelni, úgy rendeld el a szavazást a halálos ítélet kimondása ügyében.

– Nem úgy, Abdiél fia! – szólt rá szigorúan a főpap. – Tanúnak idéztünk magunk elé, és most egyszerre vádlóként lépsz fel? Elfelejtetted, hogy mint vizsgálószerk gyűltünk itt egybe, nem pedig mint ítélkezőszerk? De még az utóbbi esetben sem ítélnénk el mindjárt Barakiás fiát. Mert a Törvény így rendelkezik: „Felmentő ítéletet még aznap ki lehet mondani, de halálos ítéletet csak másnap szabad kihirdetni.” És nem ismered azt a másik szabályt, amely csak akkor engedi meg valakinek a perbe fogását, ha legalább két tanú van ellene?

A főpap kínos zavarban volt. Tudta, hogy Zakariás ártatlan, nem művelt semmiféle varázslatot. De hát nem mondhatta a szanhedrinnek, hogy a vízió talán isteni vagy angyali látomás volt. Még kevésbé közölhette saját gyanúját, mert ha azt magyarázatként elfogadják, népe menten polgárháborúba sodródna. Pedig gyanúja oly erős volt, hogy akár valóságos tényként is elmondhatta volna. Eszébe jutott valami, amit az eset másnapján jelentett neki a templomi őrség papja. Ezt figyelembe véve, a látomásra csak egyetlen magyarázat volt lehetséges. A templomi őrség egy papból és hét levitából állott. Az őrség éjjel-nappal szolgálatban volt, szabályos időközökben körbejárta a Templomot, ellenőrizte, hogy a papi örök ébren vannak-e, s hogy rendben van-e minden. Az egyik papi ör a Tűzhely Terménél vigyázott, a másik a Láng Terménél, a harmadik a Tetőteremben. Az első őrző papja jelentette felettesének, a templomőrség parancsnokának: „Amikor az őrzővel beléptem a Tetőterembe – röviddel azután, hogy felváltottam a harmadik őrzőt – , alva találtam az oda rendelt őrt, Cikrit, Sammáj fiát. Fáklyámmal megérintettem a karját, amint ilyen esetben parancsom előírja, de akkor sem ébredt fel. Mintha elkábították, vagy leittatták volna. Csak akkor riadt fel, amikor a fáklyaláng már elég erősen megperzselte a húsát.”

A templomőrség parancsnoka továbbította a jelentést Simonnak, de nagyon kérlelte: „Ne vidd az ügyet a főtörvényszerk elé, Szent Atya, mert ez a Cikri a feleségem fivére, és már amúgy is megszenvedett könnyelműsége miatt. És, hadd mondjam meg őszintén, az én asztalomnál ivott utoljára azon az estén.”

A főpap most már olyan világosan el tudta képzelni a történeteket, mintha az oltár lépcsőiről szemlélte volna az egész jelenetet. A jelenés megfejtésének kulcsa az a föld alatti titkos folyosó, amely az Antónia-toronyból vezet a Templom belső udvarába. Heródes építtette azzal az indokolással, hogy ha hirtelen lázadás törne ki a Templom területén, a veszélybe került szent tárgyakat gyorsan át lehessen szállítani a toronyba. A folyosó végén keskeny lépcső vezet fel a Szentély fölötti raktárhelyiségekbe, onnan pedig a Szentek Szentje fölötti üres terembe – az úgynevezett Tetőterembe, amelyben mindig őrszem áll. Ennek az üres helyiségnek a padlózatában van egy csapóajtó. Nagy ritkán – engesztelő áldozat és hétszer megismételt figyelmeztető csengettyűjelzések után – ezen a csapóajtón munkásokat bocsátanak le, hogy a Szentek Szentjében elvégezzék a szükségessé vált javításokat. Azért kell fölülről lebocsátani a munkásokat, hogy elkerüljék a rettentő átkot, amely akkor sújtaná őket, ha a bejáraton át lépnének a tilalmas helyre, ahol maga az Úr lakozik.

És még valami: azokat a ruhákat és hatalmi jelvényeket, amelyeket Zakariás vallomása szerint az a bizonyos Hatalom viselt, jelenleg az Antónia-toronyban őrzi a templomőrség parancsnoka, akit maga Heródes emelt erre a posztra. A dórai arany vadszamárfej, Salamon aranykutyája, Dávid aranyjogara – igen, Zakariás kétségkívül ezeket látta.

Ki volt az a Hatalom? Simon tudta. Olvasta az egyiptomi Manethón történeti munkáját. Manethón feljegyezte, hogy Jeruzsálem városát Egyiptom pásztorkirályai alapították, miután a tizenharmadik dinasztia fáraói elűzték őket nagy városukból, Péluszionból, a Nap Városából. Izrael fiai e pásztorkirályok alattvalói voltak. Egy vagy két nemzedékkel később Mózes vezetésével az izraeliták is elmenekültek Egyiptomból, és amikor hosszú pusztai tartózkodás után visszatértek Kánaánba, ismét imádni kezdték a pásztorok istenét és jegyesét, Anat holdistennőt. A kultusszal együtt járt a fitymák tömeges áldozati felajánlása; vándorlásaik során ugyanis az izraeliták elhagyták a körülmélés egyiptomi szokását.

A pásztorok istene nem volt más, mint az egyiptomi napisten – Szútekh, más néven Széth, aki Mózes Első Könyvében mint Séth, Ádám fia szerepel. Miután Dávid király elfoglalta Jeruzsálemet a jebuzeusoktól, a pásztorok ivadékaiktól, Széth Jehova néven egész Izrael istene lett. Ennek emlékét őrzi a *menora*, a Szentély hétágú gyertyatartója. Azért készítették, hogy jelképezze a Napot, a Holdat meg az öt bolygót: a Marsot, a Mercuriust, a Jupitert, a Venust és a Saturnust. A törvénytudók szerint mintegy illusztrálja Mózes Első Könyvének azt a passzusát, amelyben Jehova így szólt a teremtés negyedik napján: „Legyen világosság.” A *menora* nyugat-délnyugat irányába néz, tehát az égnek ama tája felé, amely csak akkor van kapcsolatban a Nappal, amikor leáldozni készül; úgyhogy amikor Jósiás király alatt megreformálták a zsidó nap vallást, nem változtatták meg, és nem fojtották el az ősi hagyományt, amely szerint: „Abban az irányban van az Úristen hajléka.” De rajzoljuk csak meg Júdea és Egyiptom térképét, és húzzunk egy vonalat Jeruzsálemtől nyugat-délnyugat irányba. A szem vad hegyeken és sivatagokon keresztül vándorol, míglen megpillantja a Nílust a Delta felső részén; és ott, a folyam keleti partján áll Ón-Héliopolisz, a legősibb és legszentebb város egész Egyiptomban, Ré napisten városa, Ré napistené, aki idővel magatehetetlen öreggé vált, s akkor legyőzte őt Széth, és elnyerte címét. Ón-Héliopolisz, ahol a fák ága közül emelkedik ki minden reggel a napisten; Ón-Héliopolisz, ahol Mnevisz, a szent bika istállója van, s ahol Mnevisz jóslatot mond; Ón-Héliopolisz, ahol a megöregedett Főnix meghal, és tömjénágacsokból épített fészekben megújodik; Ón-Héliopolisz, ahol egykor Mózes paposkodott; Ón-Héliopolisz, amelynek közelében Ptolemaiosz Philométór uralkodása alatt Óniás, a menekülő zsidó főpap templomot építtetett, hogy az riválisa legyen a jeruzsáleminek, Ézsaiás tizenkilencedik részének alábbi passzusával indokolva cselekedetét:

Ama napon lesz öt város Egyiptomnak földén, amelyek Kánaán nyelvén szólnak, és esküsznek a Seregeknek Urára; az egyike a „Nap Városának” nevezetik. Ama napon oltára lesz az Úrnak Egyiptom földének közepette, és határán egy oszlop az Úrnak.

Mert Ón-Héliopolisz egyaránt fekszik Egyiptom közepén és Egyiptom határán.

Ki volt hát az a bizonyos Hatalom? Csakis maga Heródes lehetett, aki megszemélyesítette az istenséget. Fél életen át tartó fontolgatásra tette rá a koronát ezzel a felháborítóan vakmerő cselekedetével – megjátszottá, hogy Izrael Istene megjelent a maga archaikus formájában, Széth alakjában, akit az egyiptomiak vadszamár képében imádnak!

„Ó, az esztelen bolond! – gondolta Simon. – Azt képzeled, hogy visszaforgathatja az idő kerekét, hogy a barbár, állatfejű isten előtt majd térdet hajtanak Izrael fiai, akik már évszázadok óta egy transzcendentális Istent imádnak... Egy olyan egyedülvaló és távoli Lényt, akinek sem a természetét, sem a megjelenési formáját nem lehet felfogni másként, csak úgy, hogy ő az irgalmasság, az igazságosság és a szeretet Istene... Még hogy a gyalázatos Széthet imádják, aki darabokra szaggatta tulajdon testvérét, Oziriszt, és skorpiókat küldött, hogy marják halába a gyermek Hóruszt! Széthet, a tűzlehelő sirokkó-démont, akit gyűlölnék az istenek, akit a görögök Tüphónnak is neveznek! Széthet, az emberiség elnyomóját, akinek gyűlöletes nevében még most is minden évben embereket löknek áldozatul a nádasok fenevadjának, a pézsmaszagú, sárga fogú péluszioni krokodilusnak!”

A főpap tisztában volt azzal, hogy Zakariás halálos veszedelemben forog. Úgy érezte, még a terem falai is halált kiáltanak rá. Zakariásnak észre kellett volna vennie a csalást. Különbséget kellett volna tennie az Úr hangja és az emberek hangja között; az Úrnak a szívben és lélekben sugárzó fensége és a külsődleges emberi pompa között; a liget fái között (ahogy a költők mondják) és az Isteni Bölcsesség között, aki a legjobb minőségű fát vágta ki az ő szent temploma számára.

Csendet parancsolt, és sommázta az ügyet:

– Amennyiben Barakiás fia egy gonosz démon felidézésével bemocskolta a Szentélyt – amivel Rúben, Abdiél fia vádolja, a szanhedrin felhatalmazása nélkül –, az Úr haragja minden bizonnyal utol fogja érni. Mert meg van írva: „Aki szellemek és varázslók felé fordul, az ellen én orcámat fordítom, és kiirtom őt népem közül.” Az semmi szín alatt sem tételezhető fel, hogy nem valamilyen démon, hanem az Úristen maga jelent meg Zakariásnak. Zakariás ugyanis életben maradt; márpedig aki megpillantja az Úr arcát, az az írás szerint szörnyethal. Mózes is csak hátulról látta a Mindenhatót. Továbbá: ha Zakariás nem is idézte fel a démont, hanem csupán véletlenül találkozott vele a Szentélyben, saját bevallása szerint mégis olyan alázatosan szólt hozzá, mintha maga az Úr jelent volna meg előtte. Ezzel megszegte az Első Parancsolatot, amely így hangzik: „Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem.” Véleményem szerint tehát Zakariás nem vétlen, súlyos hibát követett el. Abban azonban kételkedem, hogy ennek a tiszteletre méltó testületnek van-e joga az ügyet érdemben tárgyalni, még akkor is, ha átalakul ítélőszékké. Át kell adnunk a főtörvényszéknek, amely az ilyen rendkívüli vád eseteket szokta tárgyalni.

Rúben méltatlankodva vágott közbe:

– De hiszen saját fülünkkel hallottuk az istenkáromlást! Már egyedül ezzel is rászolgált arra, hogy agyonkövezzék!

– Abdiél fia, ne sérts meg minket azzal, hogy állandóan tudatlanságot színlelsz. Megkövezésre csak olyan istenkáromlót lehet ítélni, aki átkozódó vagy ocsmány

szavakat fűz a Szent Névhez. Aki az Úr megkülönböztető jeleivel kapcsolatban követ el istenkáromlást, azt csak meg kell ostorozni. És kötelességem, hogy figyelmeztesselek: ha kiderül, hogy főbenjáró ügyben hamis vallomást tettél a rokonod ellen, magad kerülsz a halál árnyékába.

Simon ezután megköszönte az egybegyűlteknél, amiért ilyen kínos körülmények közepette korrekt magatartást tanúsítottak, és határozott, parancsoló gesztussal feloszlatta az ülést. A tizenkét legidősebb tagot azonban megkérte, maradjanak még, és segítsenek eldönteni, hogy pontosan milyen vádat vagy vádakot kell emelni Zakariás ellen – már amennyiben vétkesnek találják –, és melyik testületet tartják illetékesnek az ítélezésre.

Zakariásnak egyelőre jogában állt hazatérni, mivel a zsidó törvények értelmében a vádlott személyt az ítélet meghozataláig ártatlannak kell tekinteni, és nem szabad fogva tartani. De Zakariás nem mozdult, székében ülve töprengett; csak akkor állt fel, amikor a főpap távozásra szólította fel. Szertartásosan elkészönt, és kibotorkált az előcsarnokba, ahol a szanhedrin tagjai csoportokba verődve izgatottan suttogtak egymással. Zakariás réveteg tekintetét látva, némelyikük borzadállyal gondolt arra, hogy gonosz démonok lappanganak ruháinak redőiben, s úgy húzódott félre, mintha leprás közeledne feléje.

Rúben rámutatott az ujjával, és gyűlölettől fuldokolva sziszegte:

– Tűrhetetlen, hogy Simon ilyen elnéző iránta! Még ma meg kell hálnia, különben egész Izraelre gyalázat vár. Nem szabad engedni, hogy a förtelmes boszorkánymester még egyszer láthassa az Úr szent napját!

Joakim, Mária apja, aki mint a szanhedrin teljes jogú tagja vett részt az ülésen, nem állhatta meg, hogy rá ne szóljon:

– Abdiél fia, hogy merészeled sértegetni a szanhedrint? Túl sokat engedsz meg magadnak.

De szavaival csak olajat öntött a tűzre; Rúben szívében még magasabbra csapott a gyűlölet lángja.

Közben zajongó tömeg verődött össze az épület előtt. A közelben nemrég ért véget a cádókita nemzetség fiataljainak ünnepi lakomája. Vagy száz, bortól nekihevíült fiatal férfi csődült össze a főpap házának kapujánál; valahogy a fülükbe jutott, hogy rendkívüli dolog történt. Néhányan az előcsarnokba is bemerészkedtek; Rúben kapkodó, pontatlan szavakkal ismertette velük a történeteket, s arra tüzelte őket, hogy vegyék kezükbe a Törvény pallosát.

– Most még ne bántsátok ezt a gonosz varázslót, fiaim – tanácsolta nekik. – Addig ne, amíg mások is vannak itt. De aztán ne riadjatok vissza a cselekvéstől. Nemzetségünk becsületéről van szó.

Zakariás kilépett az utcára. Rúben a fiatalemberekkel utána lopakodott. Miközben keresztülhaladt a házat a kaputól elválasztó udvaron, tüntetően fölemelt egy követ, és azt ruhája öblébe dugta. Cádók fiai követték a példáját. Rúben szavai nyomán azt várták, hogy Zakariás a déli városkapun át kimegy a pusztába, a Béth Hadudó-i sziklához, ahol majd Azázel démon pártfogását fogja kérni – Azázelét, akinek évente egyszer, az Engesztelés Napján feláldozzák a bűnbakot. Az elfogyasztott bor

bátorságot öntött beléjük, most nem féltek a gonosz várható praktikáitól. De Zakariás nem arra ment, amerre számították, hanem sietős léptekkel kapaszkodott fel a hegyre, a Templom felé. Ők utána. Az a néhány járókelő, akivel találkoztak, gyanútlanul pillantott rájuk: lám, Cádók fiai összejövetelt tartottak, s most, hogy vége a lakomának, az ájtatosabb lelkűek még felmennek imádkozni a Templomba. Nem volt ebben semmi feltűnő.

A telihold oly tisztán és erősen világított, hogy Zakariás hímzett köntösének színei majdnem úgy látszottak, mint a nappali fényben. De amikor áthaladtak a Hídon, a Sajtárosok Völgyének hasadékaiban az árnyékok olyan feketék voltak, mint a szurok. Zakariás elérte a templomkörzetet, és alvajáró módjára botorkált át az udvarokon. A cádokiták szorosan a nyomában maradtak; mögöttük – de kissé távolabb – a nagy szanhedrinnek azok a tagjai igyekeztek a Templom felé rendezetlen csoportban, akik még odalent észrevették, mi készül. Többségük azért ment Rúben után, hogy megakadályozzon minden erőszakot. De néhányan titokban azt remélték, hogy ősi módon végrehajtott megtorlásnak lesznek majd tanúi.

Zakariás belépett a Szentélybe. Ebben a pillanatban ért oda a szanhedrinnek az a göndör szakállú tagja, akit Zakariás vallomása szerfölött felingerelt. Ruhája öléből elővett egy követ, letette a földre, és odakiáltott a többieknek:

– Álljatok meg, testvéreim! Barakiás fiát maga Isten fogja megítélni! Mert nincs-e megírva: „Enyém a bosszúállás, mondja az Úr, én majd megfizetek.”

A göndör szakállú visszatartotta a közelében álló cádokita fiatalembereket, azok meg a mögöttük levőket szorították hátra. De addigra vagy húszan benyomultak a Szentélybe, Zakariás után.

Zakariás megállt a tömjénoltár mellett, és kétségbeesetten tárta szét karját.

– Izrael férfiai – kiáltotta –, mit vétettem én?! Ezen a szent helyen hívom tanúnak az Urat, hogy semmiféle varázslatot vagy egyéb tiltott boszorkányságot nem műveltem; hogy csak az Urat szeretem, a gonoszság fejedelmeit gyűlölöm; és hogy csak a színtiszta igazat mondtam!

– Nem hallottad a főpap döntését? – acsarkodott Rúben. – Bemocskoltad e szent helyet, Barakiás fia, és csak a te kiomló véred moshatja tisztára!

Ruhájából kivette a követ, elhajította, és szájon találta vele Zakariást.

– Ha! Hadd törjön ki a foga az istentelennek! Zakariás reszkető hangon kántálta:

Áldott az Úr, Izrael Istene,

Hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét...

Rúben társai közül tízen elszégyelltek magukat, és sietve elhordták irhájukat, Az ottmaradtak azonban vérszemet kaptak Rúben példájától; záporoztak a kövek; Zakariás összerogyott; utolsó kiáltásával Isten bosszúját kérte gyilkosai fejére – aztán nem mozdult többet. Kifröccsent vére ott vöröslött az oltáron meg a gyertyatartó domborművű liliomain.

Már mindennek vége volt, amikor a templomőrség kíséretében megérkezett a főpap. Elszörnyedve nézte a véres látványt.

– Jaj, testvérek, testvérek! – szakadt ki melléből a nehéz indulat. – Ha vártatok volna holnapig...

Rúben és társai diadalittasan álltak ott, mert a régi hagyomány szerint a boszorkányság bűnét csak a bűnös vérének kiontásával lehet lemosni. És ugyan hol lett volna erre alkalmasabb hely, mint az oltár mellett, amelyet a varázsló beszennyezett?

– Boéthosz fia, ne hányd szemünkre buzgóságunkat – mondta Rúben dacosan a főpapnak. – Ne hívd ki az Úr haragját! Inkább azt mondd meg, hogyan üzzük ki a (démonokat, akik még nyilván itt leselkednek a szent helyiség szögleteiben.

Simon ismét kínos elhatározás elé került. Két lehetőség között kellett választania: vagy helyesli a tettet, elismervén, hogy azt a törvénykezési formásokon felülemelkedő igaz hitbuzgóság sugallta; vagy pedig szentségtörő gyilkosságnak bélyegzi, amelyet előkelő fiatalemberek részeg bandája követett el. A helyeslés annyit jelentene, hogy semmibe veszi a tanács ítéletét, s ezzel gyengíti a nagy szanhedrin tekintélyét, márpedig annak ő az elnöke. Másfelől viszont ezek a fiatalemberek nem gonoszsgából tették, amit tettek – Rúben vezette félre őket. Ha ostoba cselekedetükért halálra ítélné őket, abból végtelenül sok baj származna: hiszen majdnem valamennyien közeli rokonságban vannak a nagy szanhedrin valamelyik tagjával. Meg aztán a haláluk úgysem támaszthatja fel Zakariást.

Simon a két rossz közül a kisebbiket választotta. Kijelentette, hogy helyesli, ami történt; igaz, meglehetősen kelleetlenül. Majd Rúben kívánságának is eleget akarván tenni, meghagyta, hogy serpenyőben égessék meg egy cethal szívét és máját. Így tanácsolta ezt egykoron Rafael arkangyal a babilóniai Tóbiásnak, hogy kiűzze a gonosz Asmodeus démont. Úgy mondják, a rossz szellemek irtóznak az égő hal szagától, főképpen Asmodeus, aki Lilith női démonnal, az Első Évával közösen uralkodik valamennyi Lilithnek, vagyis Lilith Gyermekeinek birodalmában, és aki állítólag Felső-Egyiptom perzselő sivatagaiban él.

Amikor már kellőképpen megégett a szív meg a máj, kénnel folytatódott a tisztító szertartás; majd a tiszta vízzel való lemosás következett – negyvenkilencszer mostak le minden egyes kőkockát és minden egyes tárgyat a Szentélyben –, végül imádságok és engesztelő áldozatok fejezték be a démonűzés rítusát.

Simon mindenkit megesketett, hogy hallgatni fog. De a templomőrség parancsnoka akkor már jelentette Heródesnek Zakariás halálát. A király nagyon bosszankodott, de nem döbbsent meg, Ha a nagy szanhedrin – gondolta – egyhangúlag elvetette az Isten megjelenésének lehetőségét (bár senki sem gyanított turpisságot, és mindenki természetfölöttinek hitte a jelenést), nos, akkor azok a konokfejű fanatikusok elszalasztottak, amit felkínált nekik, azt, hogy támogathatják az ő vallási forradalmát; így hát pusztulásra ítélték magukat. Micsoda lehetetlen egy figura ez a Jehova, akit oly buzgón imádnak! Egy impotens babilóniai holdvalami! Az értelem és a törvényesség se eleven, se holt istene, aki kitúrta az élet, a szerelem és a halál istenét. Egy rögeszmés remete, egész évben a szentélyében kuksol, és töprengve bámulja azt a három silány berendezési tárgyat, amelyet hívei hozzá illőnek találnak: a mérőrudat, a folyadékmérőt meg a súlykészletet! És noha azzal dicsekszik, hogy ő az elvont matematikai tökély, naponta vedeli az áldozati juhok és kecskék meleg vérét, trombitazenét követel, a Nagy Istennőtől, Anattól ellopott ruhákat viseli, és annak

illatszereit használja... Heródes elhatározta, hogy türelmesen vár még néhány hónapig, s akkor másodszor is megrendezi az istenség testi megjelenésének komédiáját. De az lesz az utolsó. A vezető papóknak nem lesz többé módjuk arra, hogy visszautasítsák ősi Istenüket – az időtlen, örökifjú Istent, akinek tiszteletére Egyiptom valamennyi kisebb istensége számárfejű jogarral gyakorolja hatalmát... El fogja söpörni Jehova papjait, hamisított szent irataikkal együtt, s az egész otromba kultusznak véget vet örökre.

Van egy jól szervezett izraelita csoport, amelynek tagjai még híven ragaszkodnak a Szentség Napjához. Meg fogja őket jutalmazni hűségükért; ők lesznek majd a Legfelségesebb Isten papjai a Szent Hegyen, ahonnan már régóta száműzve vannak. Eddig még nem mondta meg nekik, mit tartogat a számukra; mert hát kvietisták, a szemlélődő lelki elmélyülés és a megbékélés igazi hívei, és visszariadnának attól a gondolattól, hogy vérfürdő árán kapják vissza régi jogaikat. De ha már befejezett ténnyel állnak szemben, hogy utasítanak vissza a lehetőséget? Négyezren vannak, egyikük sem hajtott térdet hitszegő módon a Szentély bitorlója előtt. Félreeső pusztai közösségekben élve szolgálják az igazi Istent, napkeltekor himnuszokat énekelnek hozzá, és szerelmi ünnepet ülnek minden hét első napján, amely a Napnak van szentelve.

Heródes tehát egyelőre hallgatott, és úgy tett, mintha sejtelve sem volna a történetekről. Simonra azonban nagyon megdühödött, amiért cethal szívét és máját égettette el a Szentélyben. A cethal ugyanis Ozirisznak van szentelve, akit testvére, Széth meggyilkolt; az egyiptomiak ugyanilyen mágikus rítussal védekeznek a Széth Leheletének nevezett forró sivatagi szél ártalmai ellen. Heródes azzal vádolta meg Simont és leányát (azt, akit feleségül vett), hogy tudtak Antipatrosz összeesküvéséről, de bűnös módon hallgattak. Simont letette a főpapi tisztségről, a királynétól elvált, és végrendeletéből törölte tőle született fiának, a szelíd és tudománykedvelő Heródes Philipposznak a nevét; Antipatrosz után ez a fia állott legközelebb a trónutódlás jogához.

TIZEDIK FEJEZET

A SZÜLETÉS

Én-Rimmonban egy kora reggel Sálom ezekkel a szavakkal keltette fel Máriát:

– Úrnőm, hírem van a számodra. Rossz hír, Anna, Fánuel leánya küldte egy rékábitával, aki válaszra vár.

Mária lehorgasztotta fejét, és nagyot sóhajtott:

– Már öt napja érzem, hogy rossz hír utazik felém. A lelkem állomásról állomásra, forrásról forrásra követte útját. Felkészültem rá, monddad csak.

– Háromágú korbács ez a hír. De a te királyi szíved nem fog megvonaglan, ha rád csap.

– Lemeztelenítem vállamat, úgy fogadom.

– Hát először: a király összeesküvés hamis vádjával elcsapta Simont, a főpapot. Ezentúl nem számíthatsz Simon pártfogására, s ez annyit jelent, hogy halálos veszedelem környékezik. Mert mi lesz, ha Heródes király tudomást szerez egy bizonyos királyi házasságkötésről? örülsz lenne tovább is itt maradnod Erzsébet nénédnél, amikor a király katonái talán már a nyomodban vannak. Anna azt tanácsolja, hogy tüstént menj el innen, és...

– Csapj le másodszor is rám! A tanács várhat. Hogy sajog az első ütés!

– A második az, hogy gazdám, Zakariást halálra kövezték. Az ellensége, Rúben, Abdiél fia azt a szörnyűséges vádat olvasta rá, hogy Asmodeus démonnal cimborái. A vére bosszúért kiált; magában a Templom Szentélyében omlott ki.

– Zakariás istenfélő ember volt – mondta Mária remegő hangon –, és mindig nagyon kedvesen bánt velem... Arra fogom tanítani a gyermekemet, hogy tisztelje az emlékét, még akkor is, ha mások gyalázzák és átkozzák a nevét, ó, micsoda gyötrelem szakadt erre a kedves házra! Erzsébet nénémet becsmérlik majd, mert egy hitehagyott pap özvegye! A kis Jánost pedig messziről elkerülik, mert egy varázsló fia! A második szíj vérző sebet hasít a húsomba. De ne kímélj, sújts le a harmadikkal is!

– A harmadik az, hogy egy bizonyos király, aki majdnem hajótörést szenvedett, végre hazatért Itáliából, s egy római bíróság halálra ítélte, annak a hamis vádnak az alapján, hogy apja életére tört. Esküszöm, hogy ilyen ocsmányul nem bántak el szerető szívű fiúval, amióta először koronáztak királyt ebben az országban! Az öreg királynak még meg kell várnia a császár engedélyét, mert anélkül nem végeztetheti ki. De ez már nem sokat számít. Máris halottnak tekintheted szegényt.

Hosszú csend következett. Végül Mária felemelte fejét:

– A harmadik szíj a csontomig hasít... a harmadik szíj a szívemet marcangolja... De kibírom, mert a gyermekemnek élnie kell.

– Drága kicsi leányom... Királyném!

Még vagy egy óra hosszat beszéltek. Mária minden szalmaszálba belekapaszkodott, hogy felszínen tartsa süllyedő reményeit. Talán a császár nem engedi meg a kivégzést; talán Heródes meghal, vagy felébred benne a lelkiismeret; talán Jeruzsálem felháborodott népe betöri a börtön ajtaját, és kiszabadítja az ártatlanul elítélt foglyot. De bármit mondott is Mária, Sálom mindig ezt felelte:

– Tekintsd halottnak.

Sálomnak nagy nehezen sikerült meggyőznie őt arról, hogy azonnal menekülnie kell, mert élete veszélyben forog.

– De hová mehetnék Én-Rimmonból? – kérdezte csüggedten Mária. – A templomi szüzek otthonába nem térhetek vissza. Atyámhoz, Kochebába pedig nem merek visszamenni.

– Emmauszba kell menned. Én majd elkísérlek, lesz, ami lesz.

– Mit beszélsz? Az emmauszi Józsefhez menjek, akinek feleségül kellett volna vennie engem?

– Igen, Józsefhez, Héli fiához. Csakis nála lehetsz biztonságban. Gondolj a gyermekedre.

– De Sálom, én nem lehetek az ő felesége.

– Nem, az embereknek azonban azt kell hinniük, hogy a felesége vagy.

– Tudja az igazságot?

– Nem tud semmit.

– De hát hogyan lehetnék még színleg is a felesége, hogyan fogadhatna el engem csupán névleges feleségének is, amikor már gyermeket várok?

– Bízd magad a könyörületességére, és ő nem fog elutasítani. A legmelegebb szívű ember egész Judeában.

– Nagyon nehezen szánom el magam...

– Nincs más kiút.

Máriából ismét kitört a fájdalom keserősége:

– Miért ítélték el az én királyomat? Hogy tehettek ilyet?

– Gonosz szellem szállta meg az apját. Ez az oka mindennek, én mondom neked.

– Senki sem mentheti meg az én királyomat? Senki? Sálom, esdve kérlek, ne vedd el tőlem az utolsó reménysugarat...

– Egyedül az Úr mentheti meg – mondta Sálom.

– Bár kinyújtaná erős karját í

– És mindenható kezét!

– Hagyj most magamra, kedves Sálom. Mindjárt megadom a választ Kénának, a rékábitának.

József épületfával kereskedett, de már visszavonult az üzleti életből. Fiatal korában ácsmunkával kereste meg a kenyerét. Jómódú családja a polgárháborúk alatt tönkrement, később azonban csinos vagyont szerzett, megházasodott, és gyermekei nem szenvedtek hiányt semmiben. Kisebb birtokot vásárolt Emmausz falu határában. Jeruzsálemtől északnyugatra, úgy húsz mérföld-nyire. A két-három hold terjedelmű szőlőhöz és gyümölcsöshöz egy fatelep csatlakozott, amelyet Jósze, a legidősebb fiú vezetett. Jakab, a legkisebb is ott dolgozott. József úgy végrendelkezett, hogy a fatelepet meg a birtok felét ez a két fia örökölje. Két másik fia – Simon és Júda – szintén épületfával kereskedett, de ők Galileában tevékenykedtek, ahol apjuknak erdőbirtoka volt a Galileai-tó keleti partján. Ezt a birtokot meg az emmauszi birtok másik felét nekik szánta örökségül József. A három idősebb fiú – Jósze, Simon, Júda – szorgalmasan iparkodó ember volt, a vagyongyűjtők fajtájából; feleségeik is

becsületes, takarékos asszonyok. Valóságos véd- és dacszövetséget kötöttek egymással, és mindent elkövettek, hogy apjuktól távol tartsák a kétes spekulánsokat, az élősködőket. Mindenáron meg akarták akadályozni, hogy József szertelen bőkezősége apassza a családi vagyont. De hasztalan próbáltak apjuk lelkére beszélni, ő már csak megmaradt olyannak, amilyen világéletében volt. Jakab, a legfiatalabb, merőben különbözött testvéreitől. A fatelepen nem sok hasznát lehetett venni, mert gondolatai szüntelen a szent élet meg az üdvözülés körül forogtak, és napjainak felét azzal töltötte, hogy térdre borulva imádkozott.

József egy délután valamelyik szomszédját látogatta meg, s amikor este hazatérve éppen ki akarta nyitni a kaput, valaki a nevén szólította. Megfordult, s a rékábita Kénát pillantotta meg, aki a szokásos üdvözlés után így szólt:

– Bizalmas beszélő volna veled, Héli fia. József udvarias meghajlással tessékelt befelé:

– Menjünk a fügefám alá, ott nagyon kellemes ilyenkor. Lép be, Kéna, sivatag ura. Szívesen látlak. Egyél, igyál, a legjobbat ajánlom fel neked, ami csak van a házamnál.

Amint elindultak a fügefá felé, Kéna így szólt:

– Bocsáss meg, uram, amiért egyetlen sietséggel közlöm veled, amit mondani kívánok. De kénytelen vagyok, mert, szavamra, az ügy nem tűr halasztást.

– Hát akkor csak kezd el!

– Visszahoztam valakit, aki megtévedt. Miriámot, a meny asszonyodat. A mi fekete sátrinkban keresett menedéket, mivel tudta, mennyire szeretjük az atyját, Joakimot, aki örökös birtokul nekünk adta az Állkapocs Kútját.

József meglepődött, de nem mutatta.

– Jól van Miriam? – kérdezte.

– Jól. Nem panaszkodhat ránk.

– Mivel viszonzhatnám a kedvességeket?

– Azzal, hogy szeresd őt. Az atya kedvéért, aki az én jótevőm.

– Nem kérsz nehezét, mivel tisztelem-becsülöm Joakimot. Köszönöm szívességedet. Kérlek, hozd ide Miriámot!

Kéna éles kiáltást hallatott, és kisvártatva megjelent a kapuban Mária, szép fehér számaron ülve. Leszállt, odament Józsefhez, és a lábához borult. József tüstént felemelte, leültette a fügefá alatti padra, majd elsietett, hogy szólítsa a cselédeket. Végre talált egy szolgát, és megparancsolta, hogy azonnal hozzon vizet, törülközőket, frissítőket. Mire visszament a padhoz, Kéna már nem volt ott. Még hallotta vágató számára patáinak dobogását, de hamarosan az is elhalt a távolban. Mária szólalt meg elsőnek:

– Uram, azt hallottam rólad, hogy igazságos és könyörületes szívű ember vagy.

– Leányom, egyedül csak Isten igazságos és könyörületes. Mária zavartan hallgatott, nem tudta, hogyan folytassa. Végre

összeszedte minden bátorságát, és felsóhajtott:

– Látod, uram, miként van a te szolgálód.

– Látom, leányom – mondta szánakozva József.

– Alá van írva a házassági szerződésünk?

– Elkészült, alá is van írva, de még nem érvényes, mert a mátkapénzt nem kapta meg a gyámod, a főpap.

– Mondd, uram... irgalmas leszel-e hozzám? Megmentesz-e engem és magzatomat a haláltól?

– A haláltól? Hogyhogy a haláltól? összevissza beszélsz, leányom. Azt mondd meg, mit kívánsz tőlem?

– Szeretném, ha a mátkapénzt egy fél sékel híján odaadnád Simonnak, a főpapnak, ő a teljes összeget fizetné be a kincstárnak, de az elszámolásban feltüntetné, hogy a fél sékel még jár neki.

– Ki eszelte ki ezt a manipulációt, és miért van rá szükség?

– Anna gondolta ki, Fánuel leánya, aki a gyámnyám volt. És azért van rá szükség, mert... mert szükség van rá.

– No de, leányom, hogy is mondjam csak... Más volt a helyzet, amikor aláírtam a házassági szerződést. Gyermeked lesz – mástól.

– Nénéi kérem tőled, hogy vegyél feleségül. Nem kívánom, hogy mint feleség éljek veled. Azt szeretném, ha a világ azt gondolná, hogy házastársak vagyunk, és hogy a gyermekemnek te vagy az apja. Így a kincstár gyarapodna a mátkapénzzel, de a szerződés mégsem volna kötelező rád nézve. Ha elutasítod kérésemet, két lelket ítélsz kegyetlen halálra.

– Ki a gyermek apja?

– A világ szemében te leszel az apja.

– Kéna úgy mondta nekem, hogy megtévedtél. Ki csábított vétkezésre, leányom?

– Nem vétkeztem. Nem tévedtem meg, csak elkóboroltam, mint a bárány a nyájtól.

– Hogy lehet ez?

– Elmondok annyit, amennyit szabad. Hét hónappal ezelőtt, amikor még Lüsia leányod házában voltam, egy gazdagon öltözött hírnök keresett fel. Üdvözölt engem, és én megkérdeztem a nevét. Azt válaszolta: „Ma hétfő van; nevezd hát engem Gábrrielnek, aki a hétfő angyala.” Azután azt mondta: „Üdvözöllek, magas kegyben álló úrnő! Az Úr legyen veled, te vagy a legáldottabb minden asszony között.” Szavai zavarba hoztak. Megkérdeztem: miért jött tulajdonképpen. „Ne félj, úrnőm – felelte –, mert megnyerted egy dicső király kegyét, és ha az Úr is úgy akarja, fiat fogsz szülni neki. A te fiad lesz a nagy, a megígért, fia a Legfelségesebbnek, és az Úristen neki adja majd Dávid trónusát.” Én ámulva kérdeztem: „Már hogyan volna ez lehetséges? Nem ismerem én semmiféle dicsőséges királyt. És az emmauszi József lesz a férjem, már megvan a házassági szerződés.” „Az a szerződés ugyan alá van már írva, de még nincsen érvényben – felelte az ismeretlen. – Te Miriam vagy, Mikál ágának legfiatalabb leányivadéka, minélfogva Mikál szent hatalma rád szállott, és te szerelemben egyesülni fogsz azzal a dicsőséges királlyal, akinek én a vőfélye vagyok. És akit majd szülsz neki, azt Isten Fiának fogják nevezni.” Ekkor előjött Simon, a főpap, aki addig az ajtó mögött rejtőzött, és így szólt hozzám: „Gyermekem, az igazság hírnöke ő. Ne kételkedj a szavában.” „Szolgálód vagyok – mondtam erre –, legyen úgy, amint te mondod.”

– És azután?

- Nem mondhatok többet. És amit elmondtam, ne mondd el soha senkinek.
- A király a múlt héten letette Simont a főpapi tisztségről. Szégyenszemre vissza kell térnie Egyiptomba, még mielőtt letelik ez a hónap.
- Hallottam. Nagyon sajnálom őt. Anna azonban biztosított afelől, hogy Simon még hajlandó elintézni a szerződés ügyét, mielőtt végképp távozna.
- Sokat kérsz tőlem.
- Többet, mint gondolnád. Azt kérem, hogy az életedet tedd kockára értem.

József fontolgatta magában a dolgot.

- De ha befogadlak, mit mondjak a szomszédaimnak?
- Majd megkérdezzük Sálomtól, a szolgálómtól, ő teljes bizalmamat élvezi, és sokkal találékonyabb nálam.
- És most hol van ez a furfangos eszű néember?
- Itt ül a kapud előtt, a platánfa alatt.

Amikor Mária tapsolására megjelent Sálom, József minden kertelés nélkül nekiszegezte a kérdést:

- Mit mondjak a szomszédaimnak, ha az úrnőd felől kérdezősködnék?
- Nem kell nekik mondanod semmit. Ha pedig a szolgálid meg a nőcselédeid engem faggatnak, majd ügyes célzásokkal – nem hazugságokkal – a kellő irányba terelem gondolataikat. Azt fogják hinni, hogy te titokban feleségül vetted az úrnőmet, és Jeruzsálembe vitted, a városfalhoz ragasztott kis házadba, ahol a nagy ünnepeket szoktad tölteni; azután pedig egy időre Lüszia leányod gondjaira bízta, akinek házában a szent függönyhöz való lent fonta. És tetted mindezt azért, mert féltél szomszédaid csipkelődéseitől, hogy lám, lám, öregember létedre fiatal lányt vettél feleségül. Mihelyt azonban megtudta, hogy az úrnőm gyermeket vár, érte küldtél, és titokban ide hoztad. Erre majd jóindulatúan nevetnek, dicsérik szerénységedet, bölcsességedet, és gratulálnak, hogy idős korodra is maradt nemzőerőd; és Jósze fia tanúsítani fogja, hogy te ezen meg ezen a napon Jeruzsálembe vitted a mátkapénzt.
- Jól van. Hadd higgyék, ha kedvük tartja – hagyta rá József, majd Máriához fordult, megfogta a kezét, és azt mondta:

– Öregember vagyok valóban, és az Úr nagyon megáldotta az életemet. Szemedben az igazságot olvasom, és úgy érzem, nem tagadhatok meg tőled semmit. Nevezzenek hát a feleségemnek, nevezzenek e ház úrnőjének. És bár mellettem fogsz aludni a hálósobámban, nem kell tartanod semmitől. És ha majd megszületik a gyermeked, s majd beszélni tanul, hívjon engem így: „Atyám”, és én azt fogom mondani neki: „Fiam”.

– Az egekben lakozó Úristen áldjon meg, József, mert most bizonyosságot tettél róla, mennyire szereted őt! – kiáltott fel Mária.

Majd eszébe jutott valami:

– Még egy kérésem volna hozzád, uram. Gábriel, a hírnök azt mondta nekem, hogy gyermekem Betlehemben fog megszületni. Elviszel-e Betlehembe, ha majd közeledik az én óráim? Úrügyként azt lehetne felhozni, hogy meg akarjuk tekinteni Dávidnak, a te ősödnek a házat.

– Mihelyt szólsz, együtt elmegyünk Betlehembe, De cserébe nekem is van egy

kérésem. Te most majd tekintélyben fölötte fogsz állni menyeimnek és két özvegy unokahúgomnak. Kérlek, légy hozzájuk kedves, tiszteld a korukat. Kormányozd őket, de hadd higgyék, hogy ők kormányoznak téged. Eleinte nem fognak örülni, ha megtudják, hogy pénzt költöttem új feleségre, és hogy az új asszony már az én gyermekemet hordozza méhében.

– Bízom benne, hogy kedvedért megszeretnek.

Augustus császár Rómában, a palotájában így szólt a császárnéhoz, Liviához:

– Ez a mi idumaeai barátunk, Heródes, képtelenséget kíván tőlem. Nem teljesíthetem a kérését.

– És miért nem?

– Azért, mert Antipatrosz bűnpere elejétől a végéig koholt vádak alapján folyt. Ez világosan kiderül abból a magánjellegű feljegyzésből, amelyet Varus küldött nekem. És most itt vannak ezek az állítólagos új bizonyítékok – egyetlen eredeti dokumentum sincs köztük. Valóban megkaptad Salómétól azt a levelet, amelyet itt Heródes idéz?

– Találtam egy levelet a Júdeai ügyek titkos mappájában, de csak nemrég kerülhetett oda, nem tudom, hogyan. Akmé nem készíthetett róla másolatot, mert a mappához hozzá sem férhetett. Különben is már négy hónapja Kürénébe utazott, hogy meglátogassa a szüleit. Heródes titkosszolgálatára elég gyatrán működik.

– Úgy gondolod, hogy ez az új bizonyíték is hamis?

– Persze. Valósággal bűzlik róla.

– De drágám, akkor miért járuljak én hozzá Antipatrosz kivégzéséhez?

– Azért, mert Heródesnek többel tartozol, mint Antipatrosznak. Meg aztán nem bolond a vén Heródes. Bizonyára nyomós oka van rá, hogy eltegye láb alól Antipatroszt. A Szüllaiosz-ügyben már úgyis hibát követtél el – tanácsom ellenére cselekedtél akkor, emlékezz csak vissza –, és most nem engedheted meg magadnak, hogy másodszor is megbántsd az öreget.

– Miféle nyomós okra gondolsz?

– Őszintén szólva nincs határozott elképzelésem. Vallási természetű okra gyanakszom. Ezek a zsidók nagyon furcsa emberek. Rokonaik, az idumaeaiak vagy edomiták pedig még náluk is furcsábbak. Talán az öreg Athénodórosz meg tudja mondani. Ő a világnak abból a sarkából származik, és a héber babonák terén afféle szakértőnek számít. Szerintem Antipatrosz és Heródes Philipposz félreállítása után Arkhelaosz lesz Heródes utóda. És ha jól ismerem azt az ostoba fiatalembert, hamarosan fölingerli a zsidókat. Jönnek majd Jeruzsálemből a követségek és az ellenkövetségek, lázongások törnek ki, megbomlik a békesség. Nekünk meg meglesz az az elégtételünk, hogy végül is letehetjük a trónról Arkhelaoszt, és közvetlen ellenőrzésünk alatt álló provinciává nyilváníthatjuk Judeát. Viszont ha Antipatrosz lesz a király, ilyen reményt nem táplálhatunk, mert Antipatrosz éppen olyan okos, mint amilyen energikus. Márpedig minél tovább marad független Júdea, annál nehezebb lesz szervesen beleilleszteni a birodalmi rendszerbe. Semmi kifogásom a zsidóság mint nép ellen. De mint fanatikus szekta, rendkívül veszedelmesek, mert új hívőket toboroznak a görögök, a szírek, a keletiek között, és befogadják őket, mint ősüknek, Ábrahámnak szellemi fiait. Vajon tudod-e, hogy a Heródes palesztinai

területein élő hárommillió zsidón kívül még majdnem négymillióan vannak ebből az energikus és takarékos fajból, szanaszét a birodalmad többi részében? És az utóbbiak között talán egymillióra tehető azoknak a száma, akik Palesztinából származtak; a többi áttért. Ha ez a szekta továbbra is ilyen gyors ütemben növekszik, hamarosan elnyeli Görögország és Itália régi vallási kultuszait. Mert egy zsidó számára igen nagy érdem, ha saját hitére térít valakit. Az újonnan megtért viszont hasznot húz a kölcsönös segítségnyújtásnak abból a kiválóan megszervezett rendszeréből, amelyet a júdaizmus kifejlesztett. És a zsidók okosan csinálják: csak olyan idegeneket térítenek meg, akik intelligensek és iparkodók. Szinte megtiszteltetés, ha valakit bevesznek maguk közé. Nincs más választásunk: előbb-utóbb szét kell zúznunk a jeruzsálemi templom hatalmát, mert az a templom a központja a világ bármely részén élő zsidók összetartozásának és becsvágyának. Küldjék most Athénodóroszt?

– Légy szíves.

A társusi Athénodórosz a könyvtárból került elő. Derűsen mosolyogva, hosszú fehér szakállát cirógatva csoszogott be. Ama nagyon kevesek közé tartozott, akik sohasem riadtak meg, ha váratlanul hívatta őket a császár. Jól tudta, ki a birodalom valódi kormányzója, ezért Liviát egy fokkal szertartásosabban köszöntötte, mint Augustust; ezen a császár is, a császárné is mosolygott.

– Megint valami irodalmi vagy történelmi problémát tartogattok a számomra, hogy legyen min köszörülni az elmémet? – kérdezte.

– Eltaláltad, derék Athénodórosz – mondta Livia. – Egy kis vita támadt köztünk, azt akarjuk, hogy te dönts el.

– Felséges Asszonyom, hadd jelentsem ki előre, hogy neked van igazad.

– Mint általában? – nevetett Livia.

– Mint általában. De a császárt nyilván meg kell győzni.

– Figyelj ide, Athénodórosz, elmondom, miről van szó. Egy kiskirálynak, aki a te szeretett városodtól néhány száz mérföldre uralkodik, ran egy fia. Szereti ezt a fiát, dédelgeti, társuralkodónak veszi maga mellé – ám egyszerre csak halálra ítéli, méghozzá koholt vád alapján, és a mi engedélyünket kéri, hogy végrehajthassa a halálos ítéletet, oly módon, ahogy ő akarja. Mi lehet ennek a magyarázata? Nos, mit gondolsz?

Athénodórosz megdörzsölte horgas orrát:

– Egy-két fontos elemet nem közöltél. Feltehetem-e, hogy a szóban «forgó herceg a legidősebb vagy éppen egyetlen fiú?

– Feltételezheted.

– Az apa egyike alattvaló-szövetségeseidnek, és tiszteletbeli római polgár?

– Az.

– Ebben az esetben egyikőtök azon a véleményen van, hogy az a király mániákus gyilkos, nemde?

– Igen, és azt is megmondom, hogy én vagyok ezen a véleményen – mondta Augustus. – Hacsak nincs valami nyomós oka arra, hogy a fiát ki végeztesse. De valódi bizonyítékok alapján nem merte pörbe fogni, mivel attól félt, hogy gyanúba kever valakit, akit vagy takargatni akar, vagy nem akar bántani.

Athénodórosz a császárnéhez fordult:

– Te azonban, Livia Úrnő, finom asszonyi megérzéssel arra gyanakszol, ugye, hogy az okot valamely barbár keleti babonában kell keresni?

Livia összecsapta a tenyerét:

– Athénodórosz, micsoda remek koponya vagy te! Neked ajándékozom a Hékataiosz-kéziratomat, amelyre már régóta áhítozol.

Athénodórosz arca felragyogott:

– Hát igen, Caesar, úgy látszik, Livia Úrnőnek most is igaza van, mint rendesen. Mint tudjátok, egyszer maga Zeusz Atya is hasonlót cselekedett, legalábbis így beszélnek a misztikusok. Rövid időre teljes hatalommal és dicsőséggel ruházta fel a fiát, Dionüszoszt, felültette olümposzi trónusára, villámokat adott a kezébe, de aztán könyörtelenül elpusztította. Hasonló históriát találunk Apollón és fia, Phaethón mítoszában, valamint Daidalosz pelaszg napisten és fia, Ikarosz legendájában. Mindkét ifjú egy ideig királyi hatalmat élvezett, és a mítoszköltők szerint elővigyázatlanságuk okozta halálukat. Ám fölöttébb bajos mentséget találni az isteni apák viselkedésére, mivel mindkét napisten közvetlen oka volt a tragikus balesetnek. Héraklészről mint archaikus napistenről is azt regélik, hogy sorban megölte fiait, mégpedig mindig a legidősebbet. A mítoszköltők azt állítják, hogy örültségi rohamaiban tette. Nos, nem akarom a szót szaporítani. Mindazoknál a közel-keleti népeknél, amelyek Agénórt vagy annak fivérét, Béloszt tartják ősöknek, általános szokás a legidősebb vagy az egyetlen fiúnak királyi hatalommal való felruházása, majd bizonyos idő múlva feláldozása és elhamvasztása. A minap a zsidó Szentírásban ugyanerre a szokásra vonatkozó utalást találtam: Moáb egyik régi királya ily módon áldozta fel legidősebb fiát Bélosznak. így engesztelik ki a napistent vallási válság idején, vagy amikor az egész országot veszedelem fenyegeti, vagy ha a király magára vonta az istenség haragját. Tárzus történetében több ilyen esetet találunk. Nos, visszatérve a szóban forgó királyra, ő a ti szövetségesetek, ennél fogva nem meri elegendő ok nélkül csak úgy megölni a fiát, aki már római polgárnak született, hiszen ezzel haragotokat vonná magára. Ezért hamis bizonyítékokat kovácsol ellene, felségárulással vádolja, és az engedélyeteket kéri, hogy kivégeztethesse, oly módon, ahogyan akarja. A legidősebb fiú megölése e népeknél – a Deltában lakó egyiptomiakat is beleértve – éppoly szigorú vallási kötelesség, mint a körülmetélés meg a disznóhústól való tartózkodás. Ugyanannak a vallásos gondolatnak három láncszeme ez.

Augustus, akit kissé bosszantott, hogy Athénodórosz ilyen könnyedén fejtette meg a rejtvényt, megjegyezte:

– Csak nem akarod azt állítani, te nagy tudományú férfiú, hogy az általad említett három vallási eltévelyedés között logikai összefüggés van?

– De igenis azt állítom, Caesar – felelte Athénodórosz. – Széth egyiptomi isten vadkan alakját ölti magára, és darabokra szaggatja fivérét, Oziriszt. A szíriai Apollón ugyanezt teszi Adónisszal. Mind a kettő napisten. Mind a kettőnek szent állata a vaddisznó, ennél fogva annak húsát nem szabad fogyasztani, csak egészen különleges alkalmakkor. Ami a körülmetélést illeti: Palesztinában és Szíriában régente általános

volt, hogy a megölt ellenség levágott fitymáját diadalmi jelként felajánlották a napistennek, azaz a „Szent Királynak”, amikor az feleségül vette a holdistennőt, a „Szent Királynőt”. És ha a király megbetegedett, a királyné kovakő késsel körülmetélte a legidősebb fiúgyermeket, hogy elfordítsa az Ég haragját, amint az a héber Mózes és fia, Gersom történetében is olvasható. Innen származik az a szokás, hogy a fiúgyermeket körülmetélik a születésüket követő nyolcadik napon. Ez az engesztelő rítus kapcsolatban állt egy másikkal, amelyet szerencsére ma már nem gyakorolnak: azon a napon lemészároltak minden elsőszülött fiút és hímnemű állatot. A nyolcas szám, mint tudjátok, a növekedés, a gyarapodás kifejezője. Továbbá, az előbőr vagy fityma...

– Athénodórosz, mi igazán nagyon kedvelünk téged – vágott közbe Livia kedvesen.
– Csodálatra méltó pontossággal ítéled meg az ügyet. De kérlek, ne folytasd régiségtani értekezésedet olyan témáról, amely nem hölgy fülének való.

Athénodórosz bocsánatkérően mosolygott, meghajolt a császári pár előtt, és szakállát babrálgatva kiporoszkált a teremből.

– Nos, láthatod... – mondta a császárné.

– Kedvesem, elismerem, hogy igazad volt. De mégsem engedhetjük meg, hogy egy ártatlan ember, aki ráadásul még tehetséges lovastiszt is, ilyen barbár módon haljon meg. Egy jelentéktelen királyocská miatt...

– Nem? – mondta Livia hidegen. – Hát annyit ér a te híres elved? Nem azt hangoztatod-e folyton, hogy nem avatkozol bele a veled függő viszonyban lévő szövetségeseid vallási abnormitásaiba mindaddig, amíg azok nem fenyegetik a békét?

– Igen, igen... De hogy valaki a tulajdon gyermekét akarja elpusztítani... Szörnyűség.

– Nagyon dicséretre méltó cselekedet, ha a nép javát szolgálja. A régi római történelemben szép számmal találni olyan nemes apákat, akik megölték fiaikat.

– A gonosz fiaikat.

– Honnan tudhatnánk, hogy valóban gonoszok voltak? Talán hamis bizonyítékok alapján ítélték el őket. Én mindenestre azt tanácsolom neked, ne utasítsd vissza Heródes kérését, ha nem akarsz kellemetlen háborúba bonyolódni. A kincstár nincs annyira tele, hogy háborút engedhetnél meg magadnak. Magam is sajnálom Antipatroszt, de mit tehetünk? Ez a végzete. És Akmét is sajnálom, mert neki is meg kell halnia; hadd lássa Heródes, hogy jóakarattal vagy irányában. Nem mintha nagy kár lenne azért a ringyóért.

Így aztán Livia akarata győzött, mint máskor is. Augustus pedig felsóhajtott:

– Még hogy vallási kötelesség! Amilyen a körülmetélés vagy a disznóhústól való tartózkodás! Herculesre, jobb Heródes disznájának lenni, mint a legidősebb fiának!

Heródes király gyötrelmes fájdalmat érzett a beleiben. Makhaón, az orvos bevallotta neki, hogy kínjait enyhítheti ugyan, de betegsége gyógyíthatatlan, és halála nem lesz könnyű.

– Elélek még egy esztendeig?

– Ha pontosan betartod utasításaimat, egy évet ígérhetek, de többet nem.

– Elég lesz – mondta Heródes, és még aznap Egyiptomba küldött

mesteremberekért. Faragtatott velük egy nagy, aranyozott sast, amely a Nap szent madara. Ezt felerősítette a Templom keleti kapuja fölé, jó magasra, és felajánlotta Jehovának. Alája pedig azokat a szavakat íratta, amelyeket Isten mondott Mózesnek:

Sasszárnyakon hordoztalak, és magamhoz hoztalak.

Ezzel Heródes zavart akart támasztani. Mert bár nem ez az egyetlen passzus Mózes öt könyvében, amely Jehovát sassal azonosítja, sohasem ábrázolták madár alakjában, és a római katonai zászlók miatt a sas az idegen elnyomás szimbóluma lett. De különben is tiltották a mózesi Törvények, hogy Istenről bármiféle faragott képet készítsenek.

Heródes fia, Arkhelaosz mint a trón várományosa igyekezett megnyerni a szanhedrin jóindulatát. Amikor az új főpap felkereste, és könnyek között kérlelte, beszélje rá atyját a sas eltávolítására, megígérte, hogy mindent elkövet az ügy érdekében. El is ment Heródeshez öccsével, Philipposzal – aki nem tévesztendő össze a tudománykedvelő Heródes Philipposz herceggel, Simon főpap unokájával –, de alig kezdtek bele mondókájukba, a király dühödten rájuk rivallt, feltápászkodott karosszékéből, arcukba köpdösött, és megpofozta őket. Még szerencsésnek mondhatták magukat, hogy nem az életükkel fizettek merészségükért. Heródes még aznap megváltoztatta végrendeletét: Arkhelaoszt és Philipposzt kizárta a trónutódlásból, és legfiatalabb fiát, Heródes Antipaszt tette meg örökösévé.

A főpap közölte a szanhedrinnel, hogy Heródes nem hajlandó a sast eltávolítani. Erre Júdas, Szaraphaiosz fia, Matthiasz, Margalóthosz fia, valamint más, hazafias érzelmű farizeusok arra buzdították tanítványaikat, hogy szedjék le a sast. Az ifjak nagy merészséggel láttak munkához. Néhányan felmásztak a kapu legtetéjére – fényes nappal –, onnan kötéllel leereszkedtek addig, amíg a sassal egyvonalba jutottak, és fejszével kezdték

csapkodni a szobrot. A többiek – köztük azok a fiatal cádokiták, akik Zakariást megkövezték – odalent kivont karddal örködték, hogy társaik zavartalanul végezhessek munkájukat. A sas nagy robajjal zuhant le a földre. Ebben a pillanatban érkezett a helyszínre futólépésben Karmi, a templomőrség parancsnoka egy osztag levitával meg kelta dárdásokkal, akiket erősítésül kért a királyi palotából. Letartóztatta a mintegy negyven főnyi csoportot, és Heródes elé vitette az egész társaságot. A király magában mormogva gubbasztott a trónszékén, mint valami vén oroszlán a vackán, majd dühösen felcsattant a hangja:

– Ki parancsolta nektek, hogy távolítsátok el a sast?

– Maga az Úristen parancsolta az ő szolgájának, Mózesnek a szája által – felelték alázatosan.

– Borzalmas szentségtörést követtetek el, ezért most meg kell halnotok!

– Mi nekünk a halál? – mondta az egyik fiatal farizeus. – A lélek halhatatlan. És ha majd a testünk sírban fekszik, megkapjuk méltó jutalmunkat azért, hogy engedelmeskedtünk a Törvénynek.

– Nagyon tévedtek! – ordította Heródes. – Hullátokat nem temeti el senki, de nem ám! Tűz emészti meg a tetemeteket – a tűz, hallod? –, hamvaitokat pedig szétszóratom egy undok helyen, ahonnan nincs feltámadás!

Heródes ezután gyaloghintóban felvitette magát a Pogányok Udvarába, s ott szenvedélyes beszédet mondott az összeverődött tömegnek. Megvádolta a főpapot, hogy lázadásra uszított. Az emberek már-már attól tartottak, hogy most mindjárt lemészároltatja az egész szanhedrint. De aztán a Szentélyből előjött a főpap, gyászköntösben, leborult Heródes előtt, kegyelemért esedezett, és megígérte, hogy kiszolgáltatja neki azokat, akik tanítványaikat e botrányos cselekedetre ösztönözték.

Heródes úgy tett, mintha a főpap könyörgésére némileg megengyhült volna. Megparancsolta, hogy azokat az embereket, akik csak örködtek, agyon kell kövezni, de a tisztességes temetést nem tagadta meg tőlük. Tűzhalálra csak azokat ítélte, akik ledöntötték a sást, meg a tette bujtogató két farizeust, valamint Rúbent, Abdiél fiát, aki feltűzelte a fiatal cádokitákat. Ezeket elevenen megégettette palotája udvarán, felajánlva őket áldozatul atyái Istenének. Így érte utol a bosszú azokat, akik Zakariást megölték. Azon az éjszakán – március tizenharmadikán – történetesen holdfogyatkozás volt, ami nemcsak meglepte, hanem meg is örvendeztette Heródest, mert az égi jelenség éppen kapóra jött neki.

Másnap Arkhelaosz az alábbi üzenetet küldte a királynak: „Atyám, te gyűlölsz engem, de én szeretlek. Nagyon fontos hírem van a számodra. Meg fogod látni, mennyire vágyom rá, hogy visszafogadj a szeretetedbe.”

Heródes magához hívatta.

Arkhelaosz örömet színelve, könnyes szemmel áradozott, mennyire boldog, hogy újra láthatja, majd magánkihallgatásért esedezett.

Heródes siketnéma szolgálai kívül mindenkit kiküldött a teremből, és felszólította fiát, beszéljen röviden, csak a lényegre szorítkozzon.

– Atyám, Betlehemben történt, két-három hónappal ezelőtt. Mindenki arról beszél ott. Az efratai Betlehemre gondolok, nem a galileaira.

– Történt, történt... De mi történt, te kelekótya?

– Egy gyermek született a barlangban... abban, amelyet Tammúz barlangjának neveznek. A betlehemiek azt beszélnek, hogy ő az a Gyermek, akit a próféták megjövendöltek.

Heródes szúrós tekintettel hajolt előre székében:

– Kik a szülei?

– Senki sem ismeri a nevüket. Csak annyit tudnak róluk, hogy mindketten Dávid házából valók, és ellátogattak Betlehembe. Az asszony fiatal és szép. Akkor jött rá a vajúdás, amikor a várostól még némi távolságban voltak. Bevitték abba a barlangba, s ott szült. A szolgálója, aki a szülésnél segédkezett, kikiabált a közelben legeltető kénita juhászoknak, hogy hozzanak vizet. A babonás pásztorok képzeletét nagyon felizgatta, hogy gyermek született abban a barlangban, méghozzá azon a napon, amelyet arrafelé „a Béke Napjának” neveznek. Odacsődültek, és látták, hogy a csecsemő egy aratókosárban fekszik, amelyet a Tammúz-kultuszban szoktak használni. De mindenekfölött a bábának az a kijelentése izgatta fel őket, hogy az asszony szűzhártyáját épségben találta. Mert eszükbe jutott Ézsaiás próféciaja: „Íme, a szűz fogan méhében és szül fiat.” Ez persze ellentmond a természettörvényeinek, de hát én csak azt mondom el neked, amit hallottam. A szülők három napig a barlangban

maradtak, majd éjnek idején útra keltek a gyermekkel. De az alatt a három nap alatt tizenöt mérföld körzetből odagyűltek a kéniták meg a parasztok, hogy hódoljanak a csecsemő előtt, és énekelgessenek neki. Az apáról azt hallottam, hogy idősebb, szelíd modorú férfi; úgy mondják, jó módú ember benyomását keltette.

– Többet nem tudsz?

– Miközben a barlanghoz értek, az öreg férfi azt mondta fiatal feleségének: „Olyan különös vagy most. Hol nevetsz, hol meg sírsz. Miért?” „Azért – válaszolta az asszony –, mert lelki szemeimmel kétféle embereket látok. A tölem balra állók sírnak és jajgatnak, a jobbfelőliek nevetnek és ujjonganak.” És még egy képtelenséget hallottam. A pásztorok azt állítják, hogy aznap déltájban, mielőtt a barlangbeli szülésről értesültek, hirtelen megállt az idő. Egyikük ebéd után leguggolt a folyó mellé, hogy kezet mosson. Közben megpillantott egy gémet szárnyalni a völgy fölött. A madár hirtelen megállt a levegőben, mintha láthatatlan kéz fogta volna meg. Az ember akkor társai felé nézett, akik még nem fejezték be ebédjüket; ott ültek a nagy tál körül, amelyben árpakásával főzött birkahús volt, és pásztorszokás szerint pusztá kézzel eszegettek belőle. No mármost: akik éppen belenyúltak a tálba, nem húzták vissza a kezüket; akik szájukhoz akarták vinni a falatot, azoknak a keze félúton megállt a levegőben, mintha hirtelen megbénult volna; akik pedig az imént kezdtek rágni, azoknak a szája egyszerre mozdulatlanná vált. Egy másik juhász a folyónál birkáit itatta; az állatok szája a vízben volt, de nem ittak. Mint később mesélte emberünk, ez a különös káprázat hozzávetőleg addig tartott, amíg ötvenig számol valaki. Utána lassan minden visszatért a rendes kerékvágásba; közben zeneszó hangzott a dombtetőn levő Tammúz-barlang felől, és egy hang ezt kiáltotta: „A Szűz gyermeket szült! Ébred a Világosság!” Hát ennyit tudok, atyám.

– Rendkívüli história, annyi bizonyos – szólalt meg elgonkodva Heródes. – Nagyon köszönöm, fiam, hogy elmondtad nekem. Még az idő megállásáról szóló részlet is hasznos, mert megerősíti a gyermek születésének napját. A nomád kéniták ugyanis azt állítják, hogy amikor a Nap télközépen megáll, és összeszedi ellankadt erőit, azon a napon az egész természet is ugyanazt teszi. Ezért nevezik azt a napot „a Béke Napjának”. A babona még a szent könyvekbe is belekerült; emlékezz csak vissza arra, hogyan aratott győzelmet Józsuá az öt amorita király fölött. Pedig csak rosszul értelmezték az ősrégi költemény szavait: „Nap, még állasz Gibeon fölött!”. Ez a költemény valójában azt ünnepli, hogy abban az évszakban születik meg a napisten. Ami a szüztől születést illeti, nem tartom kizártnak. Több hiteles eset tanúsítja, hogy a szűzhártya áttörése nélkül is előfordulhat fogamzás. Hát, fiam, most alkalmat adok neked, hogy bebizonyítsd okosságodat. Az a gyermek, ha életben marad, mérhetetlen bajt fog okozni országunknak, mivel születésének körülményei egybevágnak a nép ajkán élő Messiás-próféciaikkal. Hacsak erélyesen közbe nem lépek, amíg nem késő... Nos, mit tanácsolsz? Arkhelaosz gondolkodott egy ideig:

– Atyám, azt javaslom, hogy bocsáss ki egy rendeletet, és a főpappal is írasd alá. Ez álljon benne: mivel az utóbbi időben számtalan panasz érkezett hozzád, hogy sokan csalárd módon Dávid híres nemzetségéhez tartozónak mondják magukat, össze kell állítani az igazi Dávid-ivadékok pontos jegyzékét. A jövőben csakis azok a személyek

tekinthetők a Dávid-nemzetség tagjainak, akik igazolni tudják, hogy nevük a lajstromban szerepel. Rendeld el, hogy az összeírást Betlehemben kell megejteni három hét múlva; minden Dávid-házból való családfő köteles rajta személyesen megjelenni azokkal a fiaival, akik a legutóbbi összeírás óta születtek; ha jól emlékszem, tizenöt éve volt ilyen utoljára. Nos, a szóban forgó gyermek szülei is kötelesek megjelenni, és megérkezésük nyilván ugyanolyan feltűnést fog kelteni, mint amikor először jártak arra. Adj nekem katonákat, és én majd elintézem a többit.

– És ha nem jelentkeznek?

– Akkor sem az ő nevük, sem a gyermek neve nem kerül a lajstromba, és ha a gyermek felnőtt, nem nevezheti magát Dávid fiának.

– Három hét múlva, azt mondd? Rövid határidő ez azoknak, akik Babilóniában, Kisázsiában meg Görögországban laknak.

– Az ő összeírásukat később is el lehet rendelni, mégpedig a lakóhelyükön.

Heródes a térdére csapott, és elégedetten jelentette ki:

– Jól kieszelted! Ezennel visszahelyezlek rangodba, édes fiam. Es ha ügyesen el tudod intézni ezt az ügyet, magam mellé veszek társuralkodónak. Szívem szerint való ember vagy.

Mielőtt még Arkhelaosz visszatért, Heródes állapota válságosra fordult. Betegségének tünetei a következők voltak: némi hőemelkedés, az egész testre kiterjedő türhetetlen viszketegség, állandó hasmenés, bűzös lehelet, haslob, dagadt lábak, a légzést is gátló kiszáradt torok. Amikor Makhaón és a többi orvos fájdalomcsillapító szereit már nem használták semmit, Heródes szégyenszemre elkergette őket; mezítláb, hiányos öltözékben kellett elhagyniuk a palotát. Egy ideig egyedül próbálta kúrálni magát, de egyre rosszabbul lett; más orvosokat hívatott. Végül elhatározta, hogy a kallirrhoéi esszénusok gondjaira bízza magát. Kallirrhoében az esszénusok főorvosa előírta neki, hogy rendszeresen igyék abból a meleg gyógyforrásból, amely a Holt-tengerbe hordja vizeit, és vegyen ülőfürdőket egy szentelt olajjal megtöltött nagy cserépkádban. Heródes azonban kihányta a vizet, és elájult a fürdőkádban; amikor kihúzták, szeme felakadt, és már halottnak látszott. De még mindig szívósan viaskodott a halállal.

Amikor József Emmauszban értesült az összeírásra vonatkozó rendeletről, nem tudta, mitévő legyen. Mária gyermekét nem hagyhatja otthon, mert ez annyit jelentene, hogy nyilvánosan megtagadja az apaságot; ha még magával viszi, esetleg nagy veszélynek teszi ki. Elmondta aggályait Máriának, aki habozás nélkül ezt tanácsolta:

– Vigyél minket magaddal, József, és bízzál az Úrban.

– De nem írathatom be a gyermekemet Dávid házának tagjai közé!

– Ne törődj most ezzel. Még tíz napunk van, mielőtt Betlehembe kell utaznunk. Sok minden történhet tíz nap alatt.

És történt is. Amikor Heródes csüggedten visszatért Jeruzsálembe, Augustus levele várt rá. Feltépte a pecsétet, és diadalmasan felkiáltott. Augustus sajnálkozva vette tudomásul, hogy kedves barátjával szemben immár még egy fia viselkedett szeretetlenül, még hozzá az a fia, aki mindeddig semmi jelét nem adta hűtlenségének; az árulásra vonatkozó bizonyítékok azonban kétségtelenül bűnösségére vallnak,

minélfogva Antipatrosz bármilyen módon és bármikor kivégezhető, ámbar Livia és ő maga is inkább az örökös száműzetés irgalmasabb büntetését tanácsolja.

Bármily módon! De Széth, az igazi Jehova csupán egyfajta módon bemutatott áldozatot fogad el, és azt is csak egy bizonyos helyen. Mózes Első Könyvében ezt mondja Isten Ábrahámnak: „Vedd a te fiadat, ama te egyetlenegyedet, akit szeretsz, Izsákot, és menj el Mórijának földére, és áldozd meg ott égőáldozatul a hegyek közül egyen, amelyet mondandók néked.” Azon a hegytetőn áll most a Templom; és a mostani Égőáldozatok Oltára volt az a kő, amelyre Ábrahám rákötözte a mit sem sejtő Izsákot. Igen – gondolta Heródes –, feláldozza Antipatroszt, elsőszülött fiát, akit sajnál, és lelke mélyén igazán szeret. De meg kell tennie: egyedül ez az áldozat elégítheti ki Jehovát, csak így lesz hajlandó megújítani a szövetséget, amelyet Ábrahámmal kötött. Lehet, hogy Jehova ismét beéri egy kossal, lehet, hogy ragaszkodik Antipatrosz feláldozásához... Mindegy. Annyi bizonyos, hogy utána kigyógyítja testét minden nyavalyából, és visszaadja régi erejét, fiatalságát, mint ahogyan Ábrahám is megújodott; és megadja neki, hogy végső győzelmet arasson ellenségein. De még ez a nagy áldozat is csak akkor lesz eredményes, ha előbb a Templom hegyét megtisztítja a hamis papok gyűlevész hadától. Kardélre kell hányni őket, amint egykor az elszánt Illés lemészároltatta Baál papjait. Széthnek vérhullámokon kell visszahajóznia a dicsőség révébe.

Heródes összehívatta tisztjeit, és nagy summa pénzzel ajándékozta meg őket, hogy biztosítsa további hűségüket. Azonkívül fejenként ötven drachmát osztott ki a közkatonáknak.

– Fiaim – mondta nekik –, nemsokára munkám lesz a számotokra.

Ezek a katonák valamennyien idegenek voltak. A testőrség részint edomitákból, részint petrai nabateusokból állott (Heródes anyja nabateus vérből származott). Augustus engedélyével Heródes még három külön ezredet szervezett – az egyiket belga keltákból, a másikat trákokból, a harmadikat galata gallokból. Ezek mind ugyanazt a napistent imádták, különböző néven. Az edomiták Kozinak meg Nimródnak nevezték, a nabateusok Uri-tal Duszaresznek, a trákok Dionüszosznak, a galaták Eszu-nak, a kelták Lugosznak.

TIZENEGYEDIK FEJEZET MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA

Heródes egész hosszú életén keresztül nagy figyelemmel tanulmányozta a csillagok járását, és aszerint irányította politikáját. Születését a Jupiter és a Saturnus bolygók konjunkciója előre jelezte; amikor ötvennyolc éves korában megismétlődött ez a ritka jelenség, biztos volt benne, hogy a türelmes előkészítés esztendei lezárultak, és most a merész cselekvések időszaka kezdődik. A következő három év folyamán megvalósította kezdeti lépéseknek szánt terveit, amelyek később a Zakariás előtt megrendezett jelenésben és Antipatrosz halálra ítéelésében csúcsosodtak ki. Most pedig közeledett az ötödik évezred és a harmadik Főnix-korszak hajnala, a szabadulás órája, a rég várt szabadulása, amelyet egykor még Izsák patriarcha ígért meg fiának, Ézsauinak, vagyis Edomnak. Szinte harsány trombitaszóval hirdette ezt az égi jel: a teljes holdfogyatkozás. Végre itt az idő, amikor megvalósíthatja a nagy tervet – de gyorsan kell cselekednie, amíg nem késő. Fájdalmai és viszketései most már elviselhetetlenné fokozódtak; sokszor olyan dühroham vett erőt rajta, hogy még leghűségesebb szolgálói sem mertek a közelébe menni. Türelmetlenségét csak fokozta egy bizalmas levél, amelyet a császár keleti ügyekkel foglalkozó titkárától kapott. A titkár figyelmeztette: Arkhelaosz és Philipposz hercegek titokban sereget toboroznak Szamáriában (anyjuk onnan származott), és az a szándékuk, hogy Antipatrosz kivégzése után megszerzik maguknak a trónt. A levelet a titkár a császárné sugalmazására írta. Livia nem tudott ellenállni a csábításnak, hogy még jobban összekuszálja a helyzetet Jeruzsálemben. A római birodalom egész rendszere az „oszd meg és uralkodj” politika elvére épült – „támassz meghasonlást szomszédod országában, és a viszálykodásokat úgy használd ki, hogymagad vehesd át az uralmat”. Heródes nem hitte el a vádat, de azért nyugtalanította a levél.

Sietve kiadott egy rendeletet: a következő vasárnap, halálbüntetés terhe alatt, Jerikói palotája udvarán jelenjenek meg a magas rangú jeruzsálemi papok, valamint az egész ország levita törvénytudói. Mintegy tizenötezren engedelmeskedtek a parancsnak, nem minden félelem nélkül, de bízva abban, hogy ekkora tömegben nem érheti őket baj.

A megjelölt napon ez a rengeteg ember ott szorongott a Jerikói palota előtti óriási téren, ahol díszfelvonulásokat szoktak rendezni. Estefelé a palota egyik erkélyén megjelent Heródes, és némán nevetett az egybegyűltekre, de szólni nem bírt, annyira száraz volt a torka. Átnyújtott egy írást a kamarásának, Ptolemaiosznak s az harsány hangon, tenyeréből tölcserővel formálva szája köré, az alábbi szöveget olvasta fel:

„Felséges uralkodótoknak, Heródesnek, a zsidók királyának szavai:

Izrael papjai és törvény tudói! Egy új hét kezdetére gyűltetek össze, egy nagy hét kezdetére, olyan hétére, amelyre gyermekeitek és azok ivadékaik mindörökké emlékezni fognak. Rafael arkangyal a védnöke ennek a napnak, amely a Nap nevét viseli. Akik közületek járatosak az angyalokról szóló tanításokban, igazat adnak nekem, amikor kijelentem: erre az arkangyalra vár az a feladat, hogy végre meggyógyítsa Efraimot – ami alatt az északi tíz törzset szokták érteni –, megszabadítván azt immár hosszú ideje tartó méltánytalan helyzetétől. De hadd

gyakorolja Rafael az ő gyógyító tudományát előbb rajtatok, akik azzal dicsekedtek, hogy Lévi fiai vagytok – annak a törzsnek a tagjai, amely vérszomjassága miatt ama régi időben talpalatnyi földet sem kapott, hanem szétszórattott egész Izraelben. Mondom, gyógyítson meg benneteket Rafael ama tüzes Valakinek a sugaraival, akinek szolgál.

Azért hívatlak ide titeket, ti lázadók, hogy emlékezetetekbe idézzek eredeti formájában egy ősi zsoltárt; Dávid szerezte, Isai fia, aki egyik elődöm volt ebben a nyugtalan királyságban. Így kezdi benne a Teremtő magasztalását:

Messze keleten a Napnak istállót Készített az Úr, ahonnan rikoltva Ugrik ki a vérvörös Titán, Miként a vőlegény Az Ő kenetektől illatozó szobájából. És örvendezve száguld keresztül kocsiba fogva az égbolton.

A ti jámbor őseitek valamikor fehér lovakat tartottak istállókban a Templom hegyén, azokat minden reggel aranyos kocsik elé fogták, s kivágtattak, hogy fogadják a felkelő Napot. Ki parancsolta nektek, hogy fordítsatok hátat a Napnak, amikor imádkoztok? Ki vezetett félre benneteket? Talán Babilon bűzös mocsaraiból kotorták elő ezt az istentelen szokást?

Ti süket viperák, ti vakondokok! Gyönyörű lóversenypályát építettem a jeruzsálemi Templom alatt, márványból, aranyozott bronz kapukkal és korlátokkal, kényelmes padsorokkal, pompás díszítésű spinával – ahogyan a futópálya által bezárt középső részt nevezik –, úgyhogy a legnagyobb és leggazdagabb görög városok is megirigyelhetnék. És vajon miért építettem? Ti babonás konokságból sohasem látogatjátok azt a csodálatosan szép helyet. Szemeteket behunyjátok, hogy ne lássátok; ünnepnapokon finnyásán bedugjátok fületeket, hogy ne halljátok a padsorok felől áradó örömrivalgást, amikor az ellipszis alakú pályán gyönyörű lovak röpítik előre a pirossal, fehérrel, kézzel és zölddel díszített verseny kocsikat. A fogatok keletnek indulnak el, ama legfelsőbb fény tiszteletére, amelynek számára az Úristen – Dávid tanúbizonysága szerint – versenypályát létesített az égen és rózsaszínű istállót az égbolt keleti sarkában. A kocsik színe megfelel a négy fő évszak színeinek, és mindegyik kocsit állva hajtja az elszánt versenyző.

Nos, ti csökönyös, betűragó tökfilkók, most pedig el veletek a hippodromba, abba a másik csodálatos hippodromba, amelyet itt Jerikóban építettem! Eredjete, mint ama haszontalan kölykök, akiket elvisznek, hogy életükben először lássanak néget, rab oroszlánt, vagy először pillantsák meg a tenger fénylő tükrét. Azt akarom, hogy egész éjszaka gondolkozzatok azon a zsoltárversen, amelyet idéztem nektek; mert holnaptól fogva új megvilágosultság állapotában kell élnetek. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy holnap fogatok fognak egymással küzdeni a ti szórakoztatásotokra; hanem, mivel a cirkusznak nincs tetőzete, sem ponyvafedele, akár tetszik, akár nem, látni fogjátok azt a tüzes Titánt, akit boldog örömmel tisztel az egész civilizált világ, csak ti nem. Holnap nem lesz egyéb dolgotok, mint az, hogy lelkiismeretesen figyeljétek pályáját hajnaltól délig, déltől alkonyatig. És ugyanezt az egyszerű feladatot kell elvégeznetek holnapután meg azután – mindaddig, amíg alaposan meg nem tanultátok a leckéteket.

Salamon király a Nap tiszteletére állította fel azokat az oszlopokat és ültette azokat a ligeteket, amelyeket ti szívetek kis-szerűségében és értelmetek sötétségében

bálványimádó dolgoknak bélyegeztek – Salamon, Dávid fia, akit még ti is a legbölcsebb embernek neveztek! Miért van az, ti hitehagyottak, hogy a mi Istenünket a tolvaj Hold képében imádjátok, hogy havonta trombitaszóval köszöntitek azt a hitvány ezüstös vacakot, amely sem meleget, sem világosságot nem ad az emberiségnek? Minek nevezte Jónás próféta Jeruzsálemet? Béth-Szinnek-e, a minden jóra való embertől gyűlölt, állhatatlan Szin holdisten hajlékának, vagy Ninivének, ahol Nimród, a napév ragyogó fényességű ura lakozik?

Most pedig menjetek, siessetek, ti holdkóros bolondok, mert már várnak a katonáim, hogy ama gyógyító épülethez kísérjenek benneteket, amelyről beszéltem!”

Kivont karddal, döfésre emelt lándzsával katonák fogták körül a palotakertet. A nagy tömeg pedig – megzavarodva, tehetetlenül, vezető nélkül – megindult lefelé a lejtőn, a hippodrom felé. A katonák minden ösvényt elálltak, hogy senki se szökhessen meg, és rúgásokkal, ökölcsapásokkal noszogatták az elmaradozókat.

Nem sok idő múltán a tisztek jelentették Heródesnek, hogy a templomi szolgálatot ellátó személyek kivételével az egész papságot beteretlék az üres hippodromba, és a kapukat bezárták. Heródes ekkor újabb rendeletet adott ki: Matthiaszt letette a főpapi hivatalról, és helyébe Matthiasz sógorát nevezte ki, aki akkor Ciprus szigetén tartózkodott.

Ugyanazon a napon Jeruzsálemben Karmi a Pogányok Udvarába hívatta a Templomban tartózkodó papokat, azzal az ürüggyel, hogy valami sürgős közölnivalója van. Csak három-négy papot hagyott a helyén, hogy a rítusok ne szakadjanak félbe. A többieket letartóztatta, és katonai fedezettel Jerikóba kísértette, ahol behajtották őket is a hippodromba. Ily módon tisztította meg Heródes a terepet, hogy másnap az égőáldozatok oltárán zavartalanul hajthassa végre az emberáldozat borzalmas rítusát.

Azon az éjjelen Issakhár törzséből való három damaszkuszi zsidó jelent meg a Jerikói palotában, és kihallgatást kért a királytól. Azt mondták, hogy asztrológusok. Heródes hajlandó volt fogadni őket. Mint kiderült, az úgynevezett „Szövetség Gyülekezetihez” tartoztak. A gyülekezet tagjai azt állították, hogy az „Eljövendő” vagy „A Csillag” nevű szellem közvetítésével új szövetséget kötöttek Istennel. Azt remélték, hogy ez a szellem hamarosan el fog jönni, emberi formát öltve. A három damaszkuszi együgyű, vakbuzgó ember volt; vezetőjük a következő szavakat intézte Heródeshez:

– Felség, neved örök dicsőségben fog ragyogni, mert a csillagok azt mondják nekünk, hogy a te jóságos uralkodásod alatt végre megszületett az Igazság Fejedelme; ő lesz az örökösöd, és ezer esztendeig uralkodik majd egész Izrael fölött. Tudjuk, magad is tisztában vagy azzal, mily nagy tisztesség és ajándék ez számodra az Úrtól, mert olyan pénzt verettél, amelyen hatágú csillag ragyog a szent hegytető fölött.

Heródes bátorító mosollyal nézett rájuk:

– És mit gondoltok, tudós damaszkuszi férfiak, kinek a fiaként született ez a fejedelem?

Azok mélyen meghajoltak, és vezetőjük így válaszolt:

– Tudatlan emberek vagyunk, mivel azonban ő lesz a zsidók királya, úgy gondoljuk, hogy egyik fiadról vagy unokádról van szó. Mi nem hiszünk abban, hogy

az Eljövendő egyenes ágon Dávid sarja, mivel egyik tanítómesterünk megmondta: „Dávidnak fog hívatni még akkor is, ha nem Dávid véréből való.” Hát igen, végre megszületett. A csillagok nem hazudnak.

– Nem, nem hazudnak, de gyakran félrevezetnek. Mit gondoltok, mikor született meg ez a gyermek?

– Számításaink szerint most, a téli napfordulón. – És hol?

– Azt nem tudjuk, de feltehetően az efratai Betlehemben. Mint Felséged is tudja, Mikeás próféta világosan megírta: „De te, Efrátának Betleheme, bár kicsiny vagy a Júda ezrei között, belőled származik az, aki uralkodni fog Izraelen.”

– Felismernétek a gyermeket?

– Minden bizonnyal! A királyi fenség jegyeit viseli magán.

– Megengedem, jó emberek, hogy felkutassátok őt Betlehemben. Ha megtaláljátok, tudassátok velem, s én is elmegyek, és hódolok előtte. Egy dologban azonban tévedtek: a gyermek sem fiam, sem unokám.

– Örökké élj, Felség! Akkor mi most tüstént útra kelünk. Heródes elcsodálkozott a véletlen körülmények összejátszásán; ugyanis Betlehemben éppen másnapra volt kitűzve a Dávid-nemzetség tagjainak összeírása.

A damaszkusziak távozása után Heródes előbb azon töprengett, rábízhatja-e Arkhelaoszra a gyermek meggyilkolását; majd arra gondolt, hátha nem is született semmiféle gyermek abban a barlangban. Talán Arkhelaosz találta ki az egészet, hogy katonákat kaphasson, és lázadást szíthasson? Talán az ő cinkosai azok a damaszkusziak? Talán Betlehemben akarja kibontani a lázadás zászlaját?

Egyik kétely szülte a másikat, és végül a bizonytalanságok egész halmazával viaskodott. Most már unokatestvérének, az edomita Áchiábnak a hűségében sem bízott. Áchiáb volt az egyetlen ember, akit teljesen beavatott nagy tervébe; magával vitte, amikor behatolt Salamon és Dávid sírkamráiba, és őt akarta megtenni a megreformált vallás főpapjává.

Elkezdett nyögni, jajgatni; panaszkodott, hogy beleiben újra szörnyű fájdalmat érez; majd siránkozva arra kérte a mellette ülő Áchiábot, hozzon egy almát, hogy enyhítse torka szárazságát, meg egy kést, hogy a gyümölcsöt meghámozhassa. Áchiáb odavitte neki. Ekkor Heródes úgy tett, mintha fájdalma hirtelen oly örjítő lenne, hogy egy percig sem akar tovább élni – maga felé fordította a kés hegyét. Mit fog most csinálni Áchiáb? Ha lefogja a kezét, akkor bizonyosságát adja szeretetének és hűségének. Ha meg sem mozdul, akkor ellenség...

Áchiáb igyekezett kezéből kicsavarni a kést, és felkiáltott:

– Segítség! Segítség!

Berohantak a szolgák, s látván a két ember dulakodását, azt hitték, hogy Áchiáb meg akarja gyilkolni a királyt. Nagy zűrzavar, fejtelten kapkodás, kiabálás támadt; és a palotát villámgyorsan felverte a hír:

– Az Oroszlánnak vége!

Heródestől annyira rettegett mindenki, hogy kisvártatva a város minden részét ordítózás verte fel: az emberek ily módon igyekeztek elriasztani a bűnös gonosz lelkét borzalmas vétkeinek színhelyéről.

A félelmetes láрма és Heródes halálának híre eljutott a királyi börtönbe is, ahol Antipatrosz várta sorsának beteljesedését. Egy fürge észjárású, fiatal őr berontott a cellájába, leverte bilincseit, és a kapu felé támogatta a botladozó embert. A kapu azonban zárva volt, a mogorva kapuőr pedig nem akarta kinyitni. Mielőtt sikerült volna őt meggyőzni, előjött a börtönfelügyelő, aki gazdag ajándékokat kapott Arkhelaosztól, és Antipatroszt visszaparancsolta a cellájába. Arkhelaosznak pedig sürgős üzenetet küldött Heródes haláláról, és elsőként gratulált neki a trónhoz. A börtönőrök azonban köréje csődültek, és kiabálva követelték:

– Bocsásd szabadon Antipatrosz királyt! Engedd ki! Ártatlan! ő a mi igazi királyunk! Gazdagon meg fog jutalmazni minket!

A felügyelő gyorsan döntött. Két megbízható emberét beküldte Antipatroszhoz, aki térden állva imádkozott. Hátulról leütötték, és megölték.

Így történt, hogy Heródes túlzásba vitt ravaszkodásával elszámította magát, és Jeruzsálem ősi istensége nem kapta meg a neki szánt égő áldozatot.

A hírek másnap este jutottak el Emmauszba. Amikor Mária meghallotta, hogy Antipatroszt megölték, forgott vele a világ, de uralkodnia kellett magán; nem sírhatott nyíltan, még a hűséges Sálom előtt sem önthette ki szívének fájdalmát. Csak a gyermekének suttogta, akit Jézusnak nevezett el:

– Fiam, ó, fiam, ő halott! Kicsi fiam, hallod? Meghalt... Nincs többé...

A gyermek felsírt. Anyja fátyolos szemmel meredt rá. Most már az egész világot jelenti számára ez a gyermek – az első gyermeke, és egyben az utolsó. Ringatni kezdte, csitítgatta, és mesélt neki:

– Holnap reggel utazunk. Elmegyünk arra a helyre, ahol születél. Betlehembe, bizony... Én majd vigyázok rád, te meg rám vigyázol, az Úr pedig mindkettőnkre gondot visel, és a jó öreg József is velünk jön.

A kisdéd elmosolyodott. Mária most látta először mosolyogni. Gyengéd csókot lehelt rá:

– Aludj most szépen, kisfiam, mert hosszú, fáradságos utazás előtt állunk.

Maga sem sejtette, hogy milyen hosszú és milyen fáradságos utazás lesz az.

Útközben megsántult az egyik szamaruk, úgyhogy már éjfél is elmúlt, mire eljutottak Betlehembe. A városban lakott egy kereskedő, akivel József régebben üzleti kapcsolatban állott; de éjnek idején nem akarta felzörgetni. A lesántult szamarat bekötötte a kereskedő háza mögött levő istállóba, azután továbbmentek felfelé, a fogadó irányába; Mária a másik számaron ült a gyermekkel, József mellette lépkedett, és a kötőféket tartotta. A fogadót zsúfolásig megtöltötték az összeírás végett odaérkezett Dávid-ivadékok. Még a kapualjban és a tornácon is emberek aludtak takarókba burkolózva; oly szorosan feküdtek egymás mellett, hogy József be sem tudott volna menni anélkül, hogy valamelyikükre rá ne lépjen. Az éjszaka hideg volt, eső szemerkélt. József a pajtában szeretett volna menedéket keresni, de azt is zsúfolva találta; be sem engedték, és valaki belülről becsapta előtte az ajtót.

A házból éppen ekkor lépett ki a fogadós, lámpással a kezében. Végigmustrálta Józsefet, majd így szólt hozzá:

– Uram, nem ismerlek, de látom, hogy idős ember vagy, és hogy feleséged apró

gyermeket tart a karján. Felajánlok egy szállási lehetőséget, igaz, nagyon szegényes szállás lesz, de jobbal nem szolgálhatok. Itt a közelben, mindjárt a domb pereme fölötti tisztáson áll egy csűrfele, ahol egyik fiam az állatait tartja. Oda kísérlek titeket. Szűk és rossz szagú hely, az igaz, de legalább meleg és száraz.

Köszönettel elfogadták az ajánlatot. A fogadós a latyakosúton elvezette őket a csűrhez, s azzal búcsúzott el tőlük, hogy reggel majd benéz hozzájuk. József és Mária lefeküdt a szalmába, és reggelig aludt.

Reggel Mária a csűr egyik sarkában egy agyagedényt talált, s nekilátott, hogy reggelit készítsen. Közben József bement a faluba, hogy utánanézzon lesántult szamarának.

– Meg van írva, hogy a könyörületes embernek az állataival is törődnie kell – mondta Máriának.

Miközben leereszkedett a dombon, eszébe jutott, hogy nyomasztó álma volt az éjjel. Próbált rá visszaemlékezni, de hiába; mindenesetre rossz álomnak kellett lennie, mert lelkében szorongó félelmet keltett, amelytől még most sem bírt megszabadulni. Kereskedő ismerősét nem találta otthon, így hát kivezette az istállóból a szamarat, és elindult vele, hogy keressen valakit, aki ért az állatok gyógyításához. Amint egy utcasarkon tévovázva megállott, felfigyelt három zsidóra, öltözetükből ítélve gazdag damaszkusziak lehettek. Egy kénitával beszélgettek. József hallotta a kénita szavait:

– Higgyétek el, derék kalmárok, hogy nem hazudok. Az élő istenre mondom, hogy így volt. A madár lomha szárnyalással húzott el a völgy fölött, de amikor a barlang fölé ért, amelyben a gyermek megszületett, hirtelen megállt, és olyan mozdulatlanul függött a levegőben, mintha egerésző ölyv lett volna. És ahogy figyeltem, egyszerre csak éreztem, hogy eláll a szívverésem. Azt hittem, meghaltam. Csak a szememet tudtam mozgatni. Amikor a barlang felé pillantottam, nagy-nagy fény koszorút láttam ragyogni fölötte...

József gyorsan továbbindult, mivel felismerte a kénitát, s nem akarta, hogy az észrevegye. De az ember felkiáltott:

– No nézd csak! Akárhová legyek, ha nem ő az, akiről beszéltem nektek! Nemhiába vagyok gyógykovács, ráismerek a nőstény szamaráról. Egyszer már kezeltem ennek az állatnak az egyik mellső lábát. Úgy látom, most a hátsóra sántult meg.

A kénita József után iramodott, s megszólította:

– Uram, bízd ezt a nőstény szamarat az én gondjaimra. Ha az Úr is úgy akarja, három hét múlva akár versenyfutásban is részt vehet.

– Köszönöm, de nem várhatok három hétig.

– Akkor cserébe odaadom az én szamaramat.

– Ugyan miféle ember vagy te, hogy egy remek fiatal fehér szamarat kínálsz az én öreg és sánta vörös szamaramért? Szavamra mondom, nem sok üzleti szellem szorult beléd.

– Miért? Három hónappal ezelőtt nem ezen a számaron ült-e várandós feleséged, amikor Betlehembe jöttetek? No, ugye. Hát én levágom ennek a számarának a farkát, szálaiból fonatokat csinállok, és mint szerencsét hozó talizmánt eladom

törzsbelleimnek. Egy-egy fonatért megadnak öt sékelt, és még örülnek is, hogy jó vásárt csináltak. A szamarat pedig megtartom magamnak.

– Nos, hát akkor fogadd az öreg szamarat, és add ide a tiédet, mert valami felső hang azt súgja nekem, hogy szükségem lesz egy megfelelő állatra, mielőtt véget ér a nap. Az Úr áldása legyen veled. De még egyet kérek tőled: meg ne mondd senkinek, hogy itt vagyok Betlehemben. Amíg nemzetségünk összeírása be nem fejeződik, és családommal el nem indulok hazafelé, addig hallgass róla, hogy találkoztunk.

József kezdte leszerszámozni a szamarat, de a kénita tiltakozott:

– Nem, nem, a nyereg velejár mindegyik számárral. Nem elég szép-e az enyém? Nézd, ezüstcsengőcskék meg zöld bojtok vannak rajta, bizonyára tetszenek majd asszonyodnak meg a gyermeknek. Nekem pedig add ide ezt a nyeret, hadd őrizzem meg, mert drága terhet hordozott. Értékes örökség lesz a gyermekeim számára, akik majd tovább adják ivadékaiknak.

A három damaszkuszi zsidó némán figyelte beszélgetésüket. Amikor József felült az új számárra, és elkocogott, sietve a nyomába szegődtek, és meglesték, hová igyekszik. Majd visszatértek szállásukra, megmosdottak, beillatosították magukat, felöltötték pompás díszruhájukat. Úgy festett mind a három, mintha király lett volna. Amikor elkészültek, előszedték a magukkal hozott ajándékokat, és elindultak.

Mária éppen a kisdedit szoptatta, amikor megjelentek a csűr ajtaja előtt. Riadtan nézett rájuk, ők azonban a béke jelével köszöntötték Józsefet, majd leborultak a döngölt agyagpadlóra, amelyet Mária nemrég söpört tisztára, és néma áhítattal hódoltak a gyermek előtt. Egyikük tizenkét ágú aranykoronát helyezett a lábához – mindegyik ágon egy-egy drágakő: a tizenkét törzs jelképe –, és suttogva mondta:

– Királyi méltóságod jeléül, Magasztos!

A második mirhával teli alabástrom szelencét tett a korona mellé, balra, és azt mondta:

– Szereteted jeléül, Magasztos!

A harmadik tömjénnel teli elefántcsont ládikát tett a korona mellé, jobbra, és azt mondta:

– Halhatatlanságod jeléül, Magasztos!

Mária könnyekre fakadva, ünnepélyes komolysággal mondott nekik köszönetet:

– Köszönöm, jó urak, köszönöm a fiam nevében. Ajándékaitokat jól választottátok meg. Isten áldása legyen veletek!

Egy zsoltárt énekelve mentek el, amelynek szövege találóbb és odaillőbb már nem is lehetett volna:

Ímé, hallottunk róla Efratában; rátaláltunk Jaar térségein: Hadd menjünk be az ő hajlékaiba, boruljunk le lábainak zsámolyához!

József úgy tett, mintha nem hallott és nem látott volna semmit, nem nyúlt az ajándékokhoz. Mária elrakta a kincseket. Azután szótlanul megreggeliztek. Később József átment a fogadóba, hogy megtudakolja, mikor kezdődik az összeírás. Szerette volna, ha hamar végeznek, és mielőbb elindulhatnak hazafelé. Amikor azonban a pajta mellett elhaladva be akart fordulni a fogadóba, kiáltozást hallott:

– Katonák jönnek! Nézzétek! Egy egész század lovasság! A király katonái!

Józsefnek abban a pillanatban eszébe jutott az álma. Igen, az is ugyanilyen kiabálással kezdődött... Homlokára kiültek a rémület verejtékcseppei. Sarkon fordult, és ahogy csak bírta a lába, sietett vissza Máriához.

– Gyorsan, gyorsan! – suttogta rekedten. – Egyetlen pillanatig se késlekedjél. Halál van a levegőben. Csomagolj össze mindent, én addig megnyergelem a szamarakat.

– Az Úr kezében vagyunk – mondta nyugodtan Mária. – Engedelmeddel előbb megfürösztöm és felöltöztetem a kicsit.

– De siess!

Arkheilaosz herceg egy század trák lovas katona élén belovagolt Betlehembe, és tisztjeinek parancsokat osztogatott: egy tucatnyi katona állja el a helységből kivezető utakat, és tartóztasson fel mindenkit, a többiek pedig tereljék össze Dávid sarjait, családotul.

– Mindezt halkan csináljátok; lehetőleg kerüljétek az erőszakot. Az öldöklést csak akkor szabad elkezdni, ha Dávid fiait már elkülönítették a helybeli lakosoktól. El ne feledjétek: csakis az apró fiúgyermekeket kell megölni. Felnőtt személyeket ne bántsatok, csak akkor, ha ellenállnak. Egyetlen leánykisdedit sem szabad megölni, sem az idősebb fiúkat és leányokat. Az a baljós teremtmény, akit a király parancsára el kell pusztítanunk, még négyhónapos sincs, tehát csecsemő. De hogy biztosak legyünk a dolgunkban, meg kell ölnünk minden két éven aluli fiúgyermeket. Így szól Heródes király parancsa.

A kénita gyógykovács néhány törzsbelijével az erdő szélén várakozott Józsefre.

– Gyorsan, uram, siessetek! – sürgették. – A halál lovagolt be most Betlehembe... Vesd le színes kalmárköpönyeged, és oltsd magadra ezt a vedlettet. A katonákkal el kell hitetni, hogy rékábiták vagytok.

József megfogadta a tanácsot. Utána együtt lementek a legelőre; a kéniták összeretelték birkáikat, és megindultak a Jordán felé vezető úton. A vámháznál egy szakasz trák katona állt őrséget, de parancsnokuk szó nélkül átengedte a nomádokat. Lassan bandukoltak tovább; egyszerre csak borzalmas ordítást, sikoltozást sodort feléjük a szél.

– Uram és úrnőm – monda a gyógykovács –, most hagyjatok el minket. Vágjatok keresztül a hegyeken, menjetek el addig a tölgyesig, amelyet a csipkézett oromzatú szirtfal alatt láttok. Barátokat találtok ott, akik majd biztonságos helyre vezetnek. Velünk nem maradhattok tovább, az veszedelmes volna. Ne féljete. Az Úr megoltalmazza azt, aki az övé.

A tölgyesben tűz mellett üldögélő juhászt találtak. Mogorván pislogott rájuk. Inkább rablógyilkosnak látszott, mint békés pásztorembernek, övében három hosszú pengéjű kés volt. József zavartan bámult rá, nem tudta, hogyan szólítsa meg. De Mária nyájasan fordult az ijesztő külsejű emberhez:

– Sátorfüggöny nemes fia! Ráháb nevében kérlek, hagyd most a nyájad legényed gondjaira, és vezess el minket Kénához, a te uradhoz!

Kéna délnyugatra, mintegy tíz mérföld távolságban táborozott akkor, egy Béth-Sur nevű helyen. Nagy örömmel fogadta Máriát és a gyermeket, s kedvükért József iránt is tiszteletteljes magatartást tanúsított.

Három napot töltöttek a nomád táborhelyen, s miután kipihenték magukat, elhatározták, hogy továbbmennek. Kéna megkérdezte Józseftől, hogy hová igyekeznek.

– Egyiptomba – válaszolta József –, hogy megfizessük tartozásunkat Simonnak, Boéthosz fiának, a volt főpapnak.

– Sok az a pénz? Az Egyiptomba vezető út nem elég biztonságos ahhoz, hogy fegyveres kíséret nélkül utazók nagy értékeket vigyenek magukkal.

– Nem, nem sok. Mindössze fél sékel, ami két alexandriai drachmának felel meg. De becsületben” tartozás, okvetlenül ki kell egyenlítenem.

– A testvérhúgom fia majd veletek tart, akkor nem kell félnetek semmitől. Zenéjével még el is szórakoztat benneteket útközben.

Így hát Kéna unokaöccsének társaságában keltek útra Egyiptom felé. Amikor Hebronba értek, megtudták, hogy Heródes meghalt, és hogy a hippodromba zárt zsidók kiszabadultak. Amikor Heródes érezte, hogy immár ütött végórája, meg akarta öletni valamennyit, és ki is adta a parancsot; de nővére, Salóme elejét vette a vérfürdőnek.

A halálhír hallatára Kéna unokaöccse sírva fakadt, majd gyász-éneket rögtönzött, amelyben az elveszett reményeket siratta, s azon kesergett, hogy megint csak Jákob diadalmaskodott, Ézsau ismét lebukott a feneketlen sötétségbe. Elrévült tekintetét egy növényre szegezte, amely magányosan zöldellt egy kis homokfolt közepén, és gyűlölettől izzó hangon kiáltotta:

– Átkozzon meg az Úristen, gonosz növény azért a rosszért, amit cselekedtél!

– Barátom – kérdezte csodálkozva József –, miért átkozod azt a növényt?

– A vaduborkát átkozom. Nem ismered a vaduborkát?

Józsefnek ekkor eszébe jutott Elizeus meg a levesesfazék története. Egy városi ember tudatlanságból kerti uborka helyett vaduborkát aprított a levesbe. Amikor egyik vendége szájához emelte a kanalat, rémülten kiáltott fel: „Halál van a fazékban, Isten Embere!” Elizeus csodát művelt, és valamennyiüket megmentette a biztos haláltól.

– És vajon most kinek a fazékába aprították bele a halált? – kérdezte József.

– A király daganatos betegségben szenvedett, de nem attól halt meg. Én törzsem orvosa vagyok, ismerem valamennyi sivatagi növény értékét, tulajdonságait. Csakis a vaduborka okozhatta a torok szárazságát, a bűzös leheletet, a viszketegséget, az állandó hasmenést. Legyen átkozott ez a gyilkos növény, mert miatta halasztódott el a leszámolás napja!

– De gondolj arra, hogy Ézsau megbocsátott testvérének, Jákobnak, pedig elpusztíthatta volna, amikor az Szukκόth felé igyekezett. És az ő nagylelkűségét, mi, Izrael fiai, nem felejtettük el. Számadást sohasem lehet karddal elintézni, Kéna nemes unokaöccse. Inkább zengj dicsérő éneket a vaduborkáról, amely tizenötezer ember életét mentette meg.

– És minden valószínűség szerint egy gyermekét is – tette hozzá Mária –, aki mind Ézsau, mind Jákob számára a békesség reménye lehet.

Némi kerülővel ellátogattak Én-Rimmonba, hogy felkeressék Erzsébetet. A két anya bánatos büszkeséggel mutatta egymásnak a maga apátián gyermekét. Majd tovább

utaztak Beérsebába, ahol a jeruzsálemi események újabb fejleményeiről értesültek. Heródes fiai között már-már polgárháború tört ki, de az utolsó pillanatban mégis megegyeztek. Amikor Heródes halálának híre elterjedt, Philipposz herceg elmenekült; mihelyt azonban megjött a második halálhír – a valódi –, Jeruzsálembe sietett, és a pártján levő belga kelta zsoldosok segítségével elfoglalta a palotát. Arkhelaosz csatlakozott hozzá a maga trák katonáival. Antipasz erre békeüzenetet küldött mindkettőjüknek a galileai Szepphoriszból, ahol ötven mérföldes körzetben minden város helyőrségét sikerült megnyernie. A három herceg a nagynéni, Salóme jelenlétében találkozott – ő volt a békeközvetítő –, és megegyezett a királyság három tetrarkhiára való felosztásában, amennyiben a császár hozzájárul. Ptolemaiosz kamarás segítségével, akire Heródes a pecsétnyomóját bízta, megállapodásukat hitelesítendő, megfogalmaztak egy álvégrendeletet. A valódi végrendeletnek azokat a passzusait változtatás nélkül másolták át, amelyekben Heródes nagy summákat hagyományozott a császárra, a császárnéra és Salóméra (az utóbbi félmillió ezüstdrachmát örökölt tőle). A következő felosztásban egyeztek meg: Arkhelaosz kapja a Júdeai királyságot Edommal és Szamáriával; Antipasz Galileát és Peraeát; Philipposz Batanaeát, Auranitist és Trakhónitist a Hermón-hegységig; Salóme – közvetítése fejében – egy külön kis országocskát kap azon a területen, amely valaha a fiHszteusok földje volt. Heródes Philipposz herceg – ugyancsak az álvégrendelet szerint – nem örökölt területet, de ha eskü alatt lemond minden ilyen igényéről, akkor Arkhelaosz, Philipposz és Antipasz együtt köteles neki évjáradékot fizetni. Ami Antipatrosz király fiát, az ifjabbik Antipatroszt illeti, őt Philipposz ügynökei Alexandriában meggyilkolták, és testét a tengerbe dobták; ezt egy kereskedő mesélte, aki éppen abból a városból jött.

A hírek nem tudták eltéríteni Józsefet attól az elhatározásától, hogy Egyiptomba kell vinnie Máriát meg a gyermeket. Megsejtette ugyanis Mária titkát. Nyilvánvaló volt előtte, hogy kizárólag Heródes eredeti végrendelete érvényes, az, amelyet Augustus jóváhagyott, s amely a következő sorrendben szabta meg a trónutódlás jogát: először Antipatrosz; ha Antipatrosz Heródes előtt hal meg: Heródes Philipposz; végül Antipatrosz örökösei. Mivel Heródes Philipposz lemondott a trónigényről, az ifjabbik Antipatrosz pedig halott – a törvényes örökös Jézus, Antipatrosznak titkos házasságából született gyermeke. Lehetséges, hogy Augustus jóváhagyja Heródes fiainak megállapodását, de az eredeti végrendelet jogilag akkor is érvényes; nyilván ezért gyilkoltatták meg a hercegek az ifjabbik Antipatroszt, s ezért egyeztek ki Heródes Philipposzsal. József tehát Mária érdekében nem tartotta tanácsosnak, hogy visszatérjen Emmauszba, ameddig Arkhelaosz a király; mert ha Jézus kilétének titka kiszivárogná – ami könnyen elképzelhető –, akkor Arkhelaosz bérgyilkosokat küldene, hogy a gyermeket eltegyék láb alól.

Rehabóthból megüzente a fiainak, hogy jól van, de hosszú útra indul; és már most vegyék át örökségüket, ne várjanak addig, amíg halálának híre eljut hozzájuk.

– Ez az utazás újra célt ad az életemnek – mondta Máriának. – Már tehetetlen aggastyánnak kezdtem érezni magam, és napról napra jobban erőt vett rajtam a tunyaság. Alexandriában majd visszatérek régi mesterségemhez. Valaha híres voltam

arról, hogy jó ökörjármot meg faekéhez való csoroszlyát tudok csinálni. Nem megerőltető munka. Ügyesség kell hozzá, nem erő. Meglátod, ha Isten is úgy akarja, hamarosan jólmenő műhelyem lesz, és eljön az idő, amikor a te fiad lesz a segédem.

Ón-Héliopolisz ősi városánál Kéna unokaöccse búcsút vett tőlük. A városkapu előtt, a folyóban Mária kimosta a gyermek pólyáját, ruhácskáit, s amíg azok a napon száradtak, lepihent egy öreg olajfa árnyékában. Másnap azután továbbmentek Leontopolisz városába, amely onnan csak néhány mérföldre volt, északnyugati irányban. Ezt a várost a görögök nevezték el Leontopolisznak, azaz Oroszlánvárosnak, mert egykor az oroszlánfejű Baszt egyiptomi istennő kultushelye volt. József ott eladta a fehér szamarat meg a díszes nyerget, és az értük kapott pénz egy részén asztalosszerszámokat vásárolt egy egyiptomitól, aki abbahagyta a mesterséget. Azután elindultak szállást keresni; találtak is megfelelőt nem messze a zsidó templomtól, amelyet Óniás főpap alapított két emberöltővel azelőtt. Itt végre hálát adhattak az Úrnak, hogy szerencsésen megmenekültek a veszedelemből.

Simonnak mindjárt megfizették a tartozást, ÓH Mária most már József felesége lett. Mivel József az asztalosmunkával nem sokat keresett, Mária egy ismerős kertész terményeit árulta a piacon. Olyankor a gyermek mellette játszadozott a porban.

MÁSODIK RÉSZ TIZENKETTEDIK FEJEZET LEONTOPOLISZBAN

Heródest rengetegen kísérték el utolsó útjára: illendően síró-rívó rokonok, barátok, szabadosok és rabszolgák; annak a sok görög és szír közösségnek a képviselői, amellyel barátságos viszonyban állott; edomiták és nabateusok százai, a hivatásos siratok nagy csapata mellett; magánhadseregének katonái, akik hosszú éveken át hűségesen szolgáltak. De a hithű jeruzsálemi zsidók között szájról szájra járt a jelszó: azon a napon senki se gyászoljon, még akkor se, ha történetesen a saját családjában történt haláleset. És amikor véget ért a temetés, tüntetők nagy ellen-processziója vonult fel a Templomhoz, hogy megsirassa azokat az ifjakat, akiket rabbijaikkal együtt Heródes elevenen megégette-tett, amiért a Templom keleti kapujáról leverték az aranyaszt. A gyászoló tüntetők iszonyatos lármát csaptak, és éjjel-nappal folyt a siratás. Végül Arkhelaosz elvesztette türelmét, és utasította a jeruzsálemi helyőrség főtisztjét: keresse meg Karmit, a templomőrség parancsnokát, és mondja meg neki, hogy azonnal vessen véget a túrhetetlen zenebonának. Karmit felismerték, amint a Templom felé tartott, és a tüntetők valóságos közáporral fogadták, úgyhogy kénytelen volt visszavonulni. A siratás pedig még hevesebben folytatódott.

Időközben a hitbuzgó 'zsidók szokásos áradata özönlött fel Jeruzsálembe, a húsvéti ünnepekre. Megérkezésük alkalmat szolgáltatott arra, hogy a három templomudvarban tömeggyűlést rendezzenek. Két követelést hangoztattak: le kell tenni a távollevő új főpapot, akit Heródes nem sokkal halála előtt nevezett ki, s aki közismerten feslett erkölcsű ember volt; továbbá el kell kergetni az összes idegent, akik Jeruzsálem falai között telepedtek meg. Az utóbbi követelés nem nacionalista idegengyűlöletből fakadt, mivel Júda népe vendégszerető hajlandósággal viseltetett az idegen letelepültek iránt, és a Törvény is arra kötelezte, hogy sohase feledje el azt az időt, amikor maga is vendég volt az egyiptomiak földjén. Más rugója volt ennek a követelésnek. Nem akarták tovább tűrni a kelta és a galata katonákat, akik oly brutálisan viselkedtek a hippodrom-ügyben, sem a trákokat, akik a betlehemi mészárlást végrehajtották. Az is felháborította őket, hogy a palotában lakik Arkhelaosz anyja, a számáriai származású Malthaké, aki – mint mondták – Heródes rossz szelleme volt élete utolsó időszakában. A szamaritánusokról ugyanis meg kell jegyeznem, hogy bár dicséretes pontossággal teljesítik a mózesi Törvények előírásait, a zsidók még az idegeneknél is idegenebbeknek tekintik őket. Asszír – szerintük ciprusi – bevándoroltaktól származnak, akik sok évszázaddal azelőtt telepedtek le Sekhemben, miután a város efraimita lakosságát az asszírok fogságba hurcolták. Az új telepesek felvették az izraelita vallást, hogy kiengeszteljék azt az istent, akinek városát és szentélyét elfoglalták. Abban az időben ugyanis sok oroszlán garázdálkodott azon a vidéken. A zsidók meg a szamaritánusok között akkor kezdődött az engesztelhetetlen gyűlölség, amikor a számáriai papok meg akarták akadályozni, hogy Nehemiás újra felépítse a jeruzsálemi Templomot. Azzal érveltek, hogy a vallási kultusznak Jeruzsálembe centralizálása – amelyre a mózesi könyvekben egyébiránt sem lehet igazolást találni –

meg nem érdemelt politikai hatalmat adna a zsidóknak Szamária felett; és a zsidók minden bizonnyal visszaélnének ezzel a hatalommal. A zsidók természetesen rossz néven vették a szamaritánusok beavatkozását. Amikor újjáéledt a templomi kultusz, és az efraimita parasztság Jeruzsálemben kezdte hordani áldozati ajándékait, a szamáriai papság a Garizim hegyén rivális templomot emeltetett. Ezt később a Makkabeus Hürkanosz János leromboltatta mint bálványimádó helyet: a szamaritánusok ugyanis Jehova mellett tovább tisztelték Jehova egykori társát is, Aserát, a galambistennőt. Azóta a szamaritánusok nem látogathatták a jeruzsálemi Templomot, még a Pogányok Udvarába sem tehették be a lábukat. A zsidó–szamaritánus viszonyt jól jellemezte az az ortodox mondás: „Szamaritánus kenyeret enni annyi, mint disznóhúst enni.”

Ha Arkhelaosz józanul gondolkodik, akkor vagy egyszerűen nem vesz tudomást a tömeg tiltakozásáról, vagy pedig figyelmezteti a népet, hogy tartsa tiszteletben az idegenek megszerzett jogait. De egyiket sem cselekedte, hanem kivezényelte kelta katonáit, hogy kergessék szét a gyűlést. A kelták sok embert lemészároltak, sokat a pánikba esett tömeg taposott agyon. Mintegy háromezren pusztultak el. Ezért történhetett meg, hogy amikor Arkhelaosz néhány nappal később nagy kísérettel elindult Rómába, hogy az ország tervezett felosztásához a császár jóváhagyását kérje, egy másik hajón a főtörvényszék ötven tagú küldöttsége is a birodalom fővárosába utazott, ők arra akarták rábeszélni Augustust, hogy az egész királyságot alakítsa át egyetlen császári provinciává; ha ezt a provinciát egy általuk választott főpap kormányozná a főtörvényszékre, a nagy szanhedrinre, valamint a görög városok képviselőiből álló tanácsra támaszkodva, akkor megszűnne mindaz a bonyodalom, amelyet Augustus egyik legutóbbi szenátusi beszédében „a zsidó probléma” megjelöléssel foglalt össze. Ezek a követek ugyanaznap érkeztek meg Rómába, mint a heródiánusok. Amikor másnap reggel mindkét társaság a palotába ment, hogy tisztelegjen a császárnál, három-négyezer zsidó kereskedő meg írnok csődült össze asszonyostul-gyerekestül az úton. Bátorító kiáltásokkal fogadták a főtörvényszék delegációját, Arkhelaoszt viszont szidalmazták és lehurrogták.

Philipposz herceg mint a királyság ideiglenes ügyintézője, Jeruzsálemben maradt. Varus szíriai főkormányzó erőteljes védelme alatt. Antipasz és Salóme elkísérte Arkhelaoszt, de amikor látta, hogy a római zsidóság mily barátságtalan fogadtatásban részesítette, kezdte megbánni, hogy egyezsége lépett vele. Valamiféle kompromisszum természetesen jobb lett volna, mint az a javaslat, amelyet a főtörvényszéki delegáció hozott magával, de idegesítette őket, hogy Arkhelaosz miatt veszélyben forog a tervük. Antipasz kiügyeskedte, hogy a nyilvános audiencia előtt egy órával a császár magánkihallgatáson fogadja. Ki akarta játszani testvéreit. Arra kérte Augustust, hogy Heródesnek azt a végrendeletét hagyja jóvá, amely akkor készült, amikor Arkhelaosz és Philipposz kegyvesztett volt. Megmutatta az okmány hitelesített másolatát, és kijelentette: mostanáig nem tudott erről a végrendeletről, amelyben atyja őt tette meg a királyság egyedüli örökösévé; másként semmi szín alatt sem egyezett volna bele törvényes örökségének felosztásába.

Lívia tanácsára – mert ő is jelen volt a kihallgatáson – Augustus figyelmeztette Antipaszt, hogy nem helyes felrúgni egy esküvel megerősített egyezséget, még akkor

sem, ha azt valaki ilyen vagy olyan körülményekről nem tudva kötötte meg. Határozottan kijelentette, hogy kizárólag annak az egyetlen eredeti végrendeletnek van törvényes ereje, amelyet a Vesta-szüzek őriznek. Éppen ennek a végrendeletnek az alapján – mondotta – kívánja jóváhagyni a legutolsó, aláírás nélküli végrendeletben foglalt utólagos rendelkezéseket, amelyekben az elhunyt bizonyos összegeket és vagyontárgyakat hagyományozott Livia Úrnőre, őrá és családja némely tagjaira. Az Antipasz által felmutatott végrendelet megfogalmazása ugyanis – folytatta – a sietség, a kapkodás határozott jeleit mutatja; a másokban felsorolt hagyományozások egy része hiányzik belőle; ennél fogva ő nem hajlandó törvényes erejűnek nyilvánítani, ugyanis az okmány azt a benyomást kelti, hogy az örökhagyó nem volt szellemi képességeinek teljes birtokában, amikor aláírta. Mivel azonban az eredeti végrendeletben megnevezett főörökösök – név szerint Antipatrosz király, Heródes Philipposz herceg, valamint örökösök – vagy nem élnek már, vagy lemondtak örököségi igényeikről, s mivel ilyen esetre a végrendelet nem tartalmaz intézkedéseket, nos, az aláírás nélküli végrendelet-fogalmazványt kell mérvadónak tekinteni arra vonatkozólag, hogy Heródesnek közvetlenül halála előtt mi volt a végakarata.

– Csupán egy dologban vagyok hajlandó bizonyos engedményt tenni neked – fűzte fejtegetéseihez a császár. – Mivel Antipatrosz után nem maradt örökös (és itt hadd jegyezzem meg, hogy mélységes szomorúsággal értesültem az ifjabbik Antipatrosz rejtélyes meggyilkolásáról), a trón egyelőre maradjon betöltetlenül, így hát nem kell rám neheztelned, mert Arkhelaosz fivéred sem kapja meg tőlem a királyi címet. Meg kell elégednie azzal, hogy ethnarkhosz lesz.

Az ethnarkhosz afféle kisebb cím volt; így hívták azt a tisztviselőt is, aki Alexandriában a zsidók ügyeivel foglalkozott.

Livia állítólag Salóme unszolására vettá rá Augustust, hogy így döntsön. Mint már említettem, Salóme egy apró királyságot – más néven toparkhiát – kapott a filiszteusok hajdani területén. Most megígérte Líviának, hogy ezt végrendeletileg rátestálja, ha gyakorolhatja a haszonélvezeti jogot arra az egy-két esztendőre, ami még hátra van az életéből. Salóme ugyanis betegeskedett.

A magánkihallgatás végeztével Augustus nyilvános kihallgatáson fogadta a két testvért, és megismételte döntését. Utána azonban négy szemközt közölte Arkhelaossal:

– Tíz éven belül neked adom a királyi címet, ha kiérdemled. Majd a főtörvényszék küldötteit bocsátotta maga elé. Azok éles szavakkal keltek ki Arkhelaosz ellen, és kifejtették, hogy Heródes királyságából provinciát kell szervezni, amelyet egy képviseleti alapon választott testület kormányozna. Olyan nyomós érvekkel támasztották alá előterjesztésüket, hogy Augustust majdnem sikerült meggyőzniük. Már-már arra gondolt, hogy megmásítja előbbi döntését. A követekhez intézett válaszában elismerte, hogy Arkhelaosz húsvét hetében sajnálatos módon elragadtatta magát, és meggondolatlanul cselekedett. Beszédét mégis így fejezte be:

– Tudós zsidó férfiak, nem teljesíthetem a kérelmeteket, őszintén megmondom, főképpen ama sok ezer hittestvéreitek miatt, akik most előzőnlötték a palotámhoz vezető utakat, és olyan ügybe avatkoznak bele, amely a legcsekélyebb mértékben sem

tartozik rájuk. Ti azt kívánjátok, hogy a senatustól kérjek politikai autonómiát Palesztina számára...

– A birodalom keretein belül, Caesar! – szolt közbe a delegáció vezetője.

– Igen, ez magától értetődik. De ezek a tüntetők nem palesztinai születésűek, vagy közülük csak igen kevesen születtek ott. Mai megmozdulásuk arra int engem, hogy ne növeljem meg a ti főpapotok világi hatalmát, ami egyben vallási hatalmának megnövekedését is maga után vonná. Honnan tudhatom én azt, hogy ha kérelmeteket teljesítem, nem válik-e Jeruzsálem a mi római hegemoniánk ellen irányuló, az egész világra kiterjedő zsidó összeesküvés fókuszává? Mindenütt élnek zsidók, valamennyien jómódúak, és üzleti ügyeikben nagyon összetartanak.

– Jaj, Caesar, nagy tévedésben vagy, ha azt hiszed, hogy a zsidók mind jómódúak és összetartók. Te csak az itáliai, a kis-ázsiai meg az egyiptomi zsidó kereskedőkolóniákat ismered. Az egész világon sok százezer szegény zsidó él, és magában Palesztinában is számos szakadár tan bontja meg vallásunk egységét. Világméretű összeesküvéstől tartasz? Biztosíthatlak, Caesar, hogy mi, jeruzsálemiek, békés emberek vagyunk, és egyáltalán nem kívánjuk kiterjeszteni vallási befolyásunkat. Már azt is bánjuk, hogy a Makkabeus-királyok erőszakkal a júdaizmusra térítették az edomitákat. Annak sem örülünk, hogy újabban sok görög tér át a mi hitünkre önként, mert többnyire nem vallási meggyőződésből, hanem üzleti számításból csatlakoznak hozzánk. A világban szanaszét élő zsidók pedig éppoly békés természetűek, mint mi, és nincs köztük egy sem, aki fegyverforgatásból élne.

– A damaszkuszi Nikolaosz nem így beszél. Tőle tudom, hogy szent költőitek valami hódító Messiást ígértek nektek, aki majd megdönti a mi hatalmunkat. És ti mindennap várjátok ezt a Messiást. Megengedem, hogy ennek a városnak a zsidói túlnyomó többségükben kereskedők, könyvelők meg effélék, nem pedig katonák. De ez nem jelent semmit. Gazdag embereknek manapság nincs szükségük arra, hogy maguk menjenek el harcolni, amikor zsoldoscsapatokat is bérelhetnek.

– őszinte voltál, Caesar, mi is őszinték leszünk. Valóban keringenek közöttünk bizonyos próféciák egy királyról, aki majd megszabadít minket az idegen elnyomástól, mint ahogyan egy Dávid nevű király megszabadította őseinket a filiszteusoktól, vagy háromszáz esztendővel Róma alapítása előtt. De ezek a jövődölések nem tartalmaznak határozott időpontot. Némely teológusunk szerint már be is teljeseztek, ötven évvel a római köztársaság megalapítása előtt, Kürosz perzsa király személyében, aki felszabadította népünket a méd Dareiosz király elnyomása alól. Ha eleget teszel kérelmünknek, senki sem fogja várni többé ezt a feltételezett királyt, márcsak azért sem, mert nem lesz idegen elnyomtatás, amely alól fel kellene szabadulnunk. Népünk becsületével teljesen összhangban áll, hogy megmaradjunk Róma kliens-országának – mint ahogyan a régi időkben kliensei voltunk Asszíriának, Perzsiának, Egyiptomnak. Számunkra csak az a fontos, hogy békében élhessünk és megtarthassuk ősi intézményeinket. Ha teljesíted kérésünket, bőségesen viszonzozzuk majd a nekünk nyújtott katonai és tengeri védelmet.

Augustus azonban attól félt, hogy Livia megsértődik, ha tovább hallgatja a követeket. Ezért udvarias szavakkal elbocsátotta őket:

– Tudós férfiak, remélem, egyszer majd szakíthatok időt a ti szent irodalmatok tanulmányozására, bár úgy hallom, nem egykönnyen lehet elsajátítani.

Joakim, Mária apja, aki a küldöttség egyik vezetője volt, alázatosan megjegyezte:

– Caesar, én immár hatvanöt esztendeje tanulmányozom a szent iratokat, de jó néhány rendkívül fontos vallási kérdést mind a mai napig nem bírtam elmémmel felfogni.

Ha a császár történetesen azt mondja akkor Joakimnak: soroljon fel néhány ilyen bonyolult problémát, a felsorolásból aligha maradt volna ki a Messiás eljövételének kérdése. Úgy vélem, ezen a helyen a lehető legpontosabban tisztáznom kell a „Messiás” fogalmát, mert ellenkező esetben Jézus életének története veszítene tiszta szépségéből.

A héber Messiás szó megfelel a görög „Khrisztosz”-nak, jelentése „A Felkent”. Következésképpen csak felkent királyra vonatkoztatható, más személyekre nem, bármilyen nagy dicsőséget szereztek is akár szellemi képességeik, akár haditetteik révén. A szorgalmasan búvárkodó Zakariás, Joakim sógora, aki igyekezett összeegyeztetni a messiási próféciákat, befejezetlenül maradt tanulmányában öt Messiást különböztetett meg: Dávid Fiát, József Fiát, az Ember Fiát, a Nagy Főpapot és a Szenvedő Szolgát. Zakariás – kora legtöbb intelligens teológusához hasonlóan – azt próbálta felderíteni, hogy valóban öt- különböző Messiásról van-e szó. Hátha négy van – vagy három, vagy kettő – vagy éppenséggel csak egy, akire elfogadható módon rá lehet ruházni a másik négy címét és sajátosságait.

Az öt közül Dávid Fia volt a legnépszerűbb koncepció. Ez a Messiás – úgymond – egyeduralkodó lesz a szó köznapi értelmében, ugyanazon a területen, amelyen egykor Dávid uralkodott. Ő lesz az a Pásztorkirály, akit megjövendölt Ezékiel próféta, s a tizenhetedik és tizennyolcadik zsoltár szerzője, Zakariás és Malakiás próféta, Ézsaiás Könyve második részének szerzője, a *Szibilla Orákulumai*, *Salamon Zsoltárainak* szerzője, Esdrás és még sokan mások. Szűz anyától fog megszületni a Júdeai Betlehemben – az efratai Betlehemben – egy háborúkkal, éhínségekkel és természeti csapásokkal teli időszak, az úgynevezett Messiás Gyötrelmei után, amikor a zsidók a nyomorúság mocsarában fetrengenek. Ismeretlen, szegényes hajlékból szólítja el és keni majd királlyá az örökifjú Illés próféta, akiről ezt írta Ben-Szira, a Prédikátor: „Te vagy az, aki készen áll az Időre, amint megjövendöltetett, hogy az emberek haragját lecsillapítsa az Úr tüzes haragja előtt, az apák szívét gyermekeik felé fordítsa, és helyreállítsa Izrael törzseit.” Illés fogja előkészíteni az utat a Messiás számára, aki azután majd fiatal számaron diadalmasan bevonul Jeruzsálembe. Ez lesz a jel egy véres háborúra, amelyet Izrael elnyomói indítanak Jeruzsálem ellen: elfoglalják a várost, és lakosságának kétharmadát lemészárolják. A Messiás azonban, akit isteni csodajelek bátorítanak, az Olajfák Hegyén összegyűjti és végső diadalra vezérli megmaradt híveit. A győzelem után újra egyesíti a szétszóródott törzseket, és békén uralkodik négyszáz, vagy mások szerint ezer esztendeig; és Egyiptom, Asszíria meg a többi ország uralkodói hódolva járulnak trónja elé, Jeruzsálem újjászentelt városában. Az lesz a Mennyek Ország, az Égi Királyság, a soha nem látott bőség birodalma, az új aranykor.

József Fia vagy Efraim Fia is harcos Messiás; győzelme után szintén az egyetemes béke jegyében fog uralkodni, ő is a Júdeai Betlehemben, ősanjának, Ráchelnak a lakóhelyén születik, de főleg az északi tíz törzs uralkodója lesz, amelyek elszakadtak Roboámtól, egész Izrael utolsó királyától. Mivel Sekhemet a szamaritánusok beszenyezték, némelyek szerint ez a Messiás Galilea szent hegyén, a Tábor-hegyen fogja magát kinyilatkoztatni; mások viszont úgy vélekedtek, hogy visszatér Sekhembe, megtisztítja azt, és ott fejti ki tevékenységét.

József Fia tehát ellentétes elképzelés volt Dávid Fiával szemben, akinek kultusza Jeruzsálemben összpontosult. Az északiak ugyanis azon a véleményen voltak, hogy Jákob áldása, amelyet Mózes Első Könyve szerint mondott a fiaira, nem jogosította fel Júdát – akiről a zsidókat elnevezték – az Izrael fölötti állandó hegemoniára. A jákobi áldásnak vagy inkább próféciaának ez a meglehetősen homályos passzusa így hangzik:

Nem múlik el Júdától a fejedelmi bot, sem a vezéri pálca térdei közül; míg eljő az, aki ezeket birtokolja, és a népek néki engednek.

Amikor ez bekövetkezik – vélekedtek az északiak –, akkor Júda a királyi jogart meg a vezéri pálcát átadja a Messiásnak, aki szükségképpen József-ivadék lesz, hiszen Jákob megjövendölte, hogy Józseftől származik majd Izrael Pásztora, Kősziklája, és a rá váró áldások „meghaladják az őshegyek áldásait, az örök halmok kiességeit”. Ezzel a harcos József Fiával egy bűnbánatra felszólító igehirdető alakja kapcsolódott egybe – talán Illés.

De mit jelentett az, hogy „József”? Talán Izrael egész szent nemzetségét, amelyet Mózes vezetett ki Egyiptomból; nem pedig Efraim és Manasse két törzsét, amelyet később József névvel jelöltek, és amelynek tagjait – kevés kivétellel – hétszáz esztendővel korábban fogolyként Asszíriába hurcolták, ahonnan soha többé nem tért vissza. Ebben az esetben Dávid Fia' azonos lehet József Fiával, és a Júdának szóló áldás azt jelentheti, hogy Júdának meg kell tartania a törzsi szuverenitását, s majd amikor eljön az ideje, hegemoniáját kiterjeszti egész Izraelre.

Hogy a harcos Messiáson Dávid Fiát kell-e érteni, vagy József Fiát, sehogy sem tudták eldönteni. Volt ezzel kapcsolatban még egy talányos prófécia. Ézsaiás jövendölése szerint a Messiás Edomból fog jönni, amely Ézsaiás idején nem volt zsidó terület – pontosabban Bocrából, bíborszínű ruhákban öltözötten. Bocra viszont az edomiták fővárosa, eszerint a Messiás egy edomita herceg lesz. Mások nem fogadták el ezt a magyarázatot; szerintük a Perzsa-öböl partján fekvő Bosztráról van szó, ahol már évszázadok óta foglalkoznak bíbor festék előállításával.

A harmadik Messiás az Ember Fia. Ez a prófécia azonban meglehetősen bizonytalan hagyomány. Dániel apokaliptikus könyvének hetedik részéből merítették, ahol Dániel lát egy bizonyos Ember Fiát, akinek az ősz hajú Napok öregje örök hatalmat ad a világ valamennyi népe, országa és nyelve fölött. Dániel szerint az Ember Fia nem földi király, és nem számaron, hanem viharfelhőn ülve vonul majd be Jeruzsálembe. Mindamellet úgy lehet felfogni, mint az első két Messiás valamelyikének szellemét vagy annak kisugárzását, aki az égben hajtja végre azt, amit ugyanakkor a földön hajt végre a testet öltött Messiás.

A negyedik Messiás pap-király, akit egy Júdeai fővezér szolgál. Céljainak,

törekvéseinek tanulmányozására a legalkalmasabb szöveg Lévi Testamentuma, ez a költői szépségű, bár nem kanonikus mű. Ennek a Messiásnak, mivel főpap lesz, szükségképpen Lévi törzséből kell származnia, nem lehet sem Júda, sem József ivadéka. Szentesíti majd fővezérének hódításait, egyetemes békét teremt, megreformálja a naptárt, felülvizsgálja a kánonba felvett szent iratokat, és megtisztítja bűneiktől az embereket. Ezt a Messiás-koncepciót vajmi bajosan lehetett összeegyeztetni a többivel. De Zakariás, hűséges cádokita lévén, nem ejthette el, mint ahogyan kereken elutasította azt a farizeusi nézetet, hogy az ezer esztendő elteltével mindenki feltámad halottaiból, és a végítélet napján Jehova bírói széke elé kerül minden lélek, aki valaha élt.

A listát a Szenvedő Szolga koncepciója zárta be. A farizeusok egy kis létszámú, pesszimista beállítottságú csoportja igen behatóan tanulmányozta e kérdést, és úgy vélekedett, hogy a Szenvedő Szolga az igazi Messiás. Véleményüket Ézsaiás Könyvének ötvenharmadik részére alapozták. Ez a Messiás nem lesz dicsőséges hódító, mint Dávid Fia vagy József Fia, hanem meggyötört, csúnya, megvetett ember, a nép bűnbakja; bűnösnek tartják, becestelen halálra ítélik, némán áll vádlói előtt, akik a sírba taszítják, de halála után mégis diadalt arat. Zakariás próféta Könyvének tizenkettedik részében olvashatók az alábbi szavak, amelyek e Messiás halálára utalnak: „És reám tekintenek, akit átszegeztek, és siratják őt, amint siratják az egyetlen fiút, és keseregnek utána, amint keseregnek az elsőszülött után.” A cádokita Zakariás azonban az elutasított próféta típusának fogta fel a Szenvedő Szolgát, s nem tekintette a szó igazi értelmében vett Messiásnak – azért sem, mert csak a halála után nyeri el a királyságot, márpedig a halál utáni királyság fogalmi ellentmondás. Mindazonáltal úgy gondolta, hogy a teljesség kedvéért beveszi értekezésébe a Szenvedő Szolgára vonatkozó szövegeket is, más, idevágó kommentárral együtt. Az utóbbiak között voltak olyanok, amelyek arra emlékeztettek, hogy amiképpen Illés próféta feltámasztotta a sareptai özvegyasszony fiát, vagy Elizeus próféta a sunamita asszony fiát, úgy ez a Messiás is meghal ugyan, de Jehova feltámasztja.

Igen figyelemreméltó volt az a feltétel, hogy a Messiásnak királyi örökösnek kell lennie, akit egy próféta majd elszólít szegényes otthonából, és királlyá ken. Ezt azért kell hangsúlyozni, mert egy királyi örökös vagy pompás palotában lakik, ahol rangjának kijáró tisztelet övezi; vagy pedig valamelyik trónbitorló vetélytársa legerősebb várának tömlöcébe zárátja, ahová semmiféle próféta nem juthat be, hogy a hagyományos módon királlyá nyilvánítsa, és a szentelt olajjal királlyá kenje. Jézus esetében mégis úgy adódott, hogy a szegényes otthon, az ismeretlenség feltétele pontosan beteljesült. Alig néhányan tudtak a létezéséről, és Márián, Józsefen meg a volt főpapon, Simonon kívül senki sem ismerte származásának titkát, ő maga – jóllehet már gyermekkorában észrevette, hogy bizonyos belső erőkkkel rendelkezik, amelyek nincsenek meg pajtásaiban, s bár néha hirtelen révületben tisztán látta eljövendő sorsát – serdülőkoráig mit sem sejtett kilétéről. Akkor anyja elmondott neki mindent, de ő még bizalmas barátainak sem árulta el a titkot, egészen addig, amíg be nem töltötte életének harmincadik esztendejét.

Hétéves korában egy csoport kisfiú vezetője volt. Ezek zsidó kofaasszonyok

gyerekei voltak, s ott szoktak játszózni a leontopoliszi piactér bódéi meg sátrai között. Jézus korához képest alacsony növésű, de izmos, széles vállú fiúcska volt, sápadt arcából mélyen ülő, csillogó szempár világított, hajának színe vöröses-feketébe játszott. A gyerekek többnyire azzal szórakoztak, hogy dramatizált jeleneteket adtak elő a régi zsidó történelemből. A jeleneteket gondos megtervezés után, nagy pontosságra törekedve játszották el, mert Jézus tekintélye révén teljes fegyelmet követelt tőlük, s ők félve, de ugyanakkor boldog örömmel engedelmeskedtek neki. Mint Mózes, ő vezette ki őket zsákmánnyal megrakodva Egyiptomból a pusztába; mint Gedeon kelepcebe csalta a midianitákat, és a Jordánon átkelve, kétszáz mérföldnyire üldözte az ellenséget; mint Dávid elmenekült a mániákus gyilkos, Saul király udvarából, és titokban tanácskozott Saul fiával, Jonathánnal, aki neki szinte testvére volt. Játsszótársaiban mindig fel tudta kelteni a valóság illúzióját, mert olyan szuggesztív erővel magyarázott el minden egyes jelenetet, hogy végül teljes átéléssel az események igazi részvevőinek érezték magukat. Egy napon valamelyik játszópajtásának húgocskája szemére vetette, hogy nem akar esküvőt, temetést meg általában olyasmit játszani, amivel a többi gyerek szokott szórakozni a piactéren:

– Furulyáztunk, de te nem táncoltál. Gyászoltunk, de te nem sírtál velünk.

A szemrehányásra csak ezt tudta felelni:

– Az én játékaim jobbak.

Végül megsajnálta a kislányt, és megkérdezte tőle:

– Hát mit szeretnél most játszani velem, Dorkasz?

– Tudod mit? Játsszunk Noé bárkáját, meg azt, amikor a galamb kirepült a bárkából, hogy szárazföldet keressen.

A fiúcska leült, és sárból meg kis náddarabkákból bárkát formált, majd nekilátott, hogy állatfigurákat gyúrjon, s azokat párosával vagy hetesével berakja a bárkába.

– Nem ilyen játékbárkát gondoltam – mondta duzzogó hangon a kislány. – Hanem igazi bárkát, amibe mi magunk is beszállhatunk.

– Türelem, Dorkasz. Előbb hadd legyenek készen a madarak meg a többi állat.

Ujjai fűrgén dolgoztak, a kislány figyelmesen nézte. Amikor az utolsó állatfigura is elkészült, Jézus felállt, ünnepélyes komolysággal meghajolt a lányka előtt, majd így szólt:

– Mindjárt megnyílnak az ég csatornái, Dorkasz. Gyere, szálljunk be a bárkába í Én vagyok Noé, te pedig a feleségem vagy. Fiaink és asszonyaik mögöttünk jönnek az állatokkal. Jöjj be velem!

Megfogta a kezét. Úgy tettek, mintha beszállnának. Dorkasz ujjai görcsösen fonódtak az övéire; valóban úgy érezte, hogy most igazi bárkába lép, amelynek három fedélzete van, mint annak a bárkának, amelyről Mózes Első Könyvében esik szó; a bárka tetején vadul dobol az eső; odalent bögnnek, ordítanak, visítoznak, bégetnek az állatok. Végre elállt az eső; odapillantott arra a sárból formált galambfigurára, amelyet Jézus a másik kezében tartott – ó, a galambnak tollai nőttek, mozog, illegeti magát, majd huss! kirepül a bárka ablakán... Dorkasz rémulten felsikoltott, a fiú elengedte a kezét – abban a pillanatban megszűnt a varázs. A bárka visszaváltozott nílusi iszapból fabrikált játékhajóvá, a galamb pedig szárnyatörötten hevert a földön.

– Dorkasz, Dorkasz, hát nem tudad megvárni az olajfalevelet? – mondta sajnálkozva Jézus.

Valamiféle látnoki képesség is lappangott benne. Egy egyiptomi fiú egy napon „elszabadult tevét” játszott, és teljes erejéből nekirohant Jézusnak, úgyhogy mind a ketten a földre estek. Jézus feltápászkodott, és csak ennyit mondott:

– Ó, jaj, ez a teve sohasem fejezi be futását.

És valóban így is lett. Az egyiptomi fiú továbbfolytatta a játékot, és nagyokat bögve berontott a kipányvázott málhás állatok közé; azok megriadva letaposták, és egy öszvér úgy megrúgta, hogy szörnyethalt.

Máskor meg „Jerikó kikémlelését” játszották annak a háznak a lapos tetején, amelyben József lakást bérelt. Jézus volt Káleb, egy Zénó nevű fiú a társa; azt játszották, hogy mint kémek elrejtőznek a Ráháb házának tetején száradó lenszalmában, majd a Ráháb szerepét játszó kislány kötéllel leengedi őket a földre. Zénó lába azonban megcsúszott, mielőtt a kötelet jól megfogta volna, és húsz lábnyi magasból lezuhant, s fejét beverte egy kőbe. A jerikóiakat megszemélyesítő fiúk rémülten felkiáltottak:

– Meghalt! Meghalt!

És valamennyien elfutottak onnan. Jézus ott maradt a tetőn; lábát lógatva ült a szélén, s mélyen elmerült gondolataiban. A szerencsétlenül járt fiú szülei kirohantak a szemközti házból, és hangos jajveszékelésbe törtek ki. Az anya felmutatott Jézusra, és ezt kiabálta az összecsendült szomszédoknak:

– Nézzétek, szomszédok, nézzétek! Ott ül a fiam gyilkosa, az ács fia. Ő taszította le az én ártatlan gyermekemet a tetőről. Az én fiam a második áldozata. Az első az egyiptomi fiú volt, akit megátkozott, amiért játék közben feldöntötte.

Jézus erre leugrott a tetőről, s egy homokrakásra huppant. Méltatlankodva mondta Zénó anyjának:

– Asszony, én nem taszítottam le a fiadat, és nemátkoztam meg az egyiptomi fiút!

Félretolva az embereket, odalépett játszótársához, akinek olyan fehér volt az arca, akár a mész. Megfogta a kezét, s rákiáltott:

– Zénó! Zénó! Felelj nekem! Letaszítottalak-e? És a holtnak vélt fiú azonnal válaszolt:

– Nem, Káleb. Megcsúszott a lábam. De most menjünk, rejtőzzünk el a hegyekben, és három nap múlva térjünk vissza a mi urunkhoz, Józsuához!

Ezzel talpra ugrott, épen, egészségesen, és orcájára visszatért az élet színe.

Jézust akkoriban kezdte József iskolába járatni a legközelebb lakó rabbihoz. Nem is sejtette, hogy a fiú már tud héberül meg görögül olvasni. A piacon ezen a két nyelven érintkeztek egymással az emberek; volt ott egy hivatásos levélíró, akinek Jézus apró szívességeket tett, s az viszonzásul megtanította írni-olvasni. Jézus csodagyermek volt, amilyen gyakran akad a zsidók között: amit egyszer hallott vagy olvasott, azt többé nem felejtette el.

Reggel korán, még a többi tanuló előtt érkezett meg az iskolába. A rabbi megsimogatta a fejét, és idézett a Szentírásból:

– Meg vagyon írva: „Én bölcsesség lakozom az eszességben, és a megfontolás

tudományát megnyerem... Énáltalam uralkodnak a királyok, és az uralkodók végeznek igazságot... Én az engem szeretőket szeretem, és akik engem szorgalmasan keresnek, megtalálják.” És te valóban szorgalmas vagy, korán jöttél, fiam. – Majd kurta fohászt mondott: – Áldott vagy te, Urunk és Istenünk, a világ királya, aki megparancsoltad nekünk, hogy foglalkozzunk a Törvény igéivel.

Jézus tudta, mit kell válaszolnia, mert József megtanította rá:

– És legyen az Úrnak, a mi Istenünknek szépsége mirajtunk; és áldd meg a mi kezünk munkáját.

– Mit gondolsz, fiam – kérdezte azután a rabbi –, milyen tudományra vonatkoznak Salamon szavai?

– Gondolom, hogy mindenekelőtt az ábécére.

– Jól mondtad – dicsérte meg a rabbi. – Hát akkor lássunk hozzá íziben. Megtanítlak az ábécére.

Volt egy doboza, abban tartotta a fából faragott betűmintákat. Kivette az egyiket, és rányomta egy agyagtáblácskára.

– Látod, ez az első betű. Alef a neve. Mond te is: alef.

– Alef – ismételte engedelmesen Jézus.

– Jól nézd meg. Ez az alef. Ismételd meg a nevét.

– Alef.

– No még egyszer!

– Alef.

– Nagyon jól van. Most rátérhetünk a következő betűre, amelynek béth a neve.

– De rabbi – kiáltott fel Jézus csalódottan –, még nem tanítottál meg az alefra. Mi a jelentése ennek a betűnek? A piaci levélíró azt mondta, hogy te tudod.

A tanítómester meglepődött:

– Alef alefot jelent, vagyis ökröt.

– Igen, rabbi. Tudom, hogy az alef ökröt jelent. De miért olyan a formája, amilyen? Hasonlít egy, nyakán jármot hordó ökör fejéhez, az igaz. De miért hajlik meg ilyen furcsa szögben?

A rabbi elmosolyodott:

– Türelem, fiam, türelem. Előbb tanuld meg a betűk felismerését, azután eltöprenghetsz a formájukon, ha kedved van hozzá. De az alefról mégis elmondok neked valamit. Feljegyezték, hogy réges-régen, még az idők kezdetén, civakodás támadt az ábécé betűi között. Mindegyik többre tartotta magát a többinél. Az Úr elé járultak, és hosszasan bizonygatták a maguk vélt igazát. Csak az alef nem szólt, nem követelt semmit. Az Úrnak tetszett ez, és megígérte az alefnak, hogy vele fogja kezdeni a Tízparancsolatot. És így is lett, mert a Tízparancsolat így kezdődik: ANOKHI ADONAI – „Én, az Úr, vagyok a te Istened”. Megszívlelendő lecke ez, fiam, a szerénységről. Nos, menjünk tovább. Ez a béth. Mondjad utánam: béth.

– Ha parancsolod, hát mondom: béth. De én már ismerem az ábécé huszonhat betűjét, és le is tudom írni mindegyiket a megfelelő sorrendben. Mégpedig kétféleképpen: régi és új formájukban. Kérlek, nem felelnél arra, amit az alefről kérdeztem? Mert ha az ábécé valóban elmés találmány, bizonyára mindegyik

betűjéhez fűződik egy-egy igazság, nem? Vajon az ökör türelmetlenül bökdös a fejével? Vagy talán holtan rogyott össze útközben?

A rabbi felsóhajtott, majd határozott hangon kijelentette:

– Eredj haza békével az apádhoz, kis Jézus, még mielőtt megjönnének a többiek. Mondd meg neki: azt üzenem, küldjön téged olyan tanítóhoz, aki többet tud nálam.

Jézus szomorúan ment haza, és átadta az üzenetet. József nem tudta mire vélni a dolgot.

– De hát csak most voltál először nála. Miért küldött mindjárt vissza?

– Azért, mert megkérdeztem tőle, miért olyan az alef alakja, amilyen. És ő nem tudta megmondani.

József megtanácskozta a dolgot Máriával. Ügy döntöttek, hogy Jézust egy másik, tudományáról híres rabbinál fogják taníttatni, aki a város túlsó végében lakott.

Másnap Jézus elment hozzá. Ez a rabbi történetesen már tudott arról, miket kérdezett a fiú első mesterétől, mert az elmesélte neki. Elhatározta, hogy ő bizony nem engedi meg a tanítás kialakult gyakorlatának megbolygatását, s nem tűr el semmiféle szemtelen kérdezősködést.

– A napnál is világosabb, hogy a gyerek csak ugratott téged – mondta az első iskolamesternek. – Biztosan az a semmirekellő levélíró biztatta fel.

– Talán igazad van. De nagyon eredeti észjárású gyermeknek látszik, és nem tudok róla ilyen rosszszaságot feltételezni.

Jézus belépett az iskolaterembe, tisztelettel köszöntötte új mesterét, a többi fiúval kórusban felelt az áldásra, majd keresztbe vetett lábakkal ő is leült a szőnyegre. A rabbi éles hangon rászólt, hogy álljon fel.

Felállt.

– Tanulni jöttél hozzám?

– Igen, rabbi.

– Előbbi tanítódtól, a tudós Hóseás rabbitól úgy hallottam, hogy te már ismered az ábécét.

– Így is van, rabbi.

– Hiszen akkor te kész tudós vagy! Talán már a szent irodalmat is tudod magyarázni, he?

– Isten kegyelméből megtettem az első lépést, rabbi.

– Hogyhogy az első lépést?

– Az alef betűvel kezdtem.

– Csodálatos, csodálatos! És minden bizonnyal ki is találta, miért olyan a formája, amilyen?

– Egész éjjel imádkozva gondolkodtam a kérdésen, rabbi, és reggel megadatott nekem a felelet.

– Kegyeskedjél megvilágítani elménket a te csodálatos bölcsességed fényével.

Jézus elgondolkodva ráncolta a Homlokát, majd így szólt:

– Megmondom, rabbi. Az alef az ábécé első betűje, és az alef szó ökröt jelent. Az ökör pedig az ember legelső és legbecsesebb négylábú jószág.

– Bizonyítsd be állításodat. Miért nem a számár a legbecsesebb?

– A szemmelverést tiltó parancsolat az ökröt a szamár előtt említi.
– Szemtelenység! És miért nem a birka? Gondoltál-e a birkára?
– Gondoltam, bár a birkát nem említi a parancsolat. De nyilvánvaló, hogy az ökör az értékesebb, amit Jákob két házasságának jelképes példázata is bizonyít. Mert Jákob előbb Leát vette feleségül, ami tehenet, és csak azután Ráchelt, ami anyajuhot jelent.

A tanítómester lenyelte egyre növekvő mérgét.

– Folytasd, túroszi Hírám! – biztatta.
– Én úgy gondolom, hogy az alef betű egy fekvő ökör, amelyet feláldoztak, és amelynek a nyakában még ott a járom. Ez annyit jelent, hogy az irodalom tanulmányozását áldozattal kell kezdeni. Fel kell ajánlanunk az Úrnak a mi legelső és legbecsesebb birtokunkat, amelyet a járomba fogott ökör jelképez – vagyis kötelességtudó munkánkat. Addig kell fáradoznunk, amíg holtan le nem roskadunk. Ez a felelet adatott nekem.

– Mondd csak, milyen minőségben jöttél te ebbe az iskolába? Mint tanuló, vagy mint törvény tu dó bölcs? – kérdezte a rabbi azzal a csöndes iróniával, amelytől tanítványai jobban féltek, mint dühös ordítózásától.

– Hallottam egy mondást: „Pazarolj, ahol gyűjtesz, gyűjtsél, ahol pazarolsz” – felelte nyugodtan Jézus. – Te megkérdezted tőlem, hogy az ábécé első betűjének miért olyan a formája, amilyen. És én elmondtam neked azt a magyarázatot, amely foházkodásomra adatott. Ez volt az én pazarlásom. Ha most te viszonzásképpen hajlandó vagy pazarolni, úgy azt szeretném megtudni tőled, hogy az ábécé utolsó betűjének miért olyan a formája, amilyen?

A rabbi megragadta pálcáját, és fenyegetően megindult Jézus felé. Arca a dühtől egészen elsápadt:

– Az ábécé utolsó betűje! A tav betűt gondolod, Jézus rabbi?
– Nem én vagyok a rabbi, te vagy a rabbi. Igen, a tav betűt gondolom.
– A tav az utolsó betű, és formájának okát nem kell messze keresni. Mert a tav olyan, mint a kereszt, és a keresztre feszítés gyalázata vár az olyan szégyentelen tanulókra, akik vitatkozni merészelnek tanítóikkal. Jézus, az ács fia, vigyázz, mert a kereszt árnyéka már rávetődik az utadra!

– Igazán sajnálom, ha megbántottalak volna – rebegte Jézus. – Majd megkérem atyámat, küldjön engem más iskolába.

– De előbb még kiverem belőled a bolondságot. Mert meg vagyon írva: „Bolondság lakozik a gyermek szívében, de a javító pálca kihajtja belőle.” A bolondos és arcátlan gyermekhez nincs türelmem; az okos gyermek pedig fél a pálcámtól.

Jézus nem hátrált meg:

– Rabbi, fontold meg jól, mit beszélsz. Jusson eszedbe a tudós Hillél figyelmeztetése: „Az indulatos mester nem tud tanítani, és a megfélemlített gyermek nem tud tanulni.”

A rabbi most már képtelen volt uralkodni magán. Teljes erejéből lesújtott Jézus fejére, úgyhogy a pálcája eltörött.

Jézus nem tért ki az ütés elől, nem is védekezett; tekintetét mereven a feldühödött emberre szegezte. A rabbi visszament a helyére, és megpróbálta folytatni a tanítást. De

egyszerre csak a szívéhez kapott, és holtan fordult le székéről.

Jézus iskoláztatása egy időre abbamaradt, mert Leontopoliszban nem akadt rabbi, aki a tanítását elvállalta volna. A járókelők még hónapok múltán is ujjal mutogattak rá, és fejcsóválva mondogatták egymásnak:

– Ez az a fiú, aki arcátlan kérdéseivel megölte tanítómesterét! A tudós rabbi haldokolva megjósolta neki, hogy kereszten fogja végezni életét.

TIZENHARMADIK FEJEZET VISSZATÉRÉS EGYIPTOMBÓL

Egy nyugalomba vonult alexandriai iskolamester, aki néha igénybe vette József szolgálatait, megkedvelte Jézust, és önként elvállalta oktatását. Simonnak hívták a magányosan éldegélő tudós öreget. Mint mondotta, egy egész csoport tanítására már nem futja erejéből, de szívesen foglalkozik Jézussal, aki az átlagosnál nagyobb tehetséget árul el. Simon nem Leontopoliszban lakott, hanem a néhány mérföldre fekvő Matarie községben, amely híres volt szép fügefáiról.

József örömmel fogadta az ajánlatot, és elhatározta, hogy műhelyét áthelyezi Mátariéba, ahol egy kis zsinagóga is volt. Amikor megtudta, hogy Simonnak nemrégiben meghalt a felesége, felajánlotta: lakjon náluk. Így aztán közös fedél alatt éltek. Jézus Simonnal tanult napkeltétől késő délelőttig, a nap többi részét pedig József műhelyében töltötte, csak a hűsítő alkonyat-ban pihent meg egy órácskára. Simontól három év alatt annyit tanult, amennyit tíz esztendő alatt is csak kevesen sajátítanak el azok közül, akik nyilvános iskolába járnak. Egy nagy létszámú csoportban ugyanis mindig az történik, hogy a buta fiúk hátráltatják az eszesek tanulmányi előrehaladását, és a tanító nem engedhet merevségéből, mert akkor a rossz magaviseletű fiúk visszaélnének azzal a nyájassággal, amely csak a jó magaviseletűekkel szemben helyénvaló. Kénytelen minden tanítványának egyforma figyelmet szentelni és valamennyivel egyforma szigorral bánni, ha el akarja kerülni, hogy féltékenykedő szülők részrehajlással vádolják. De olyan csoportban, amely egyetlen lelkes tanítványból áll, csodával határos eredményeket tud elérni.

Simon igen egyéni módszerrel tanított. Nem mondta például: „Ennek a szövegnek ez meg ez a jelentése.” Hanem azt mondta:

„Ezt a szöveget a szadduceusok így meg így értelmezik, viszont a Sammáj rabbi iskolájához tartozó farizeusok szerint ez meg ez az értelme; Hillél rabbi iskolájának követői megint másként magyarázzák, így meg így; az esszénusok pedig azt mondják, hogy...”

Mivel József már nem bírta úgy a munkát, mint azelőtt, Jézus egyre többet vállalt magára a műhely gondjaiból. De munka közben mindig ott volt a keze ügyében a Szentírás valamelyik fejezete, hogy tanulmányozza, vagy betűről betűre emlékezetébe vesse. Megbízhatóan dolgozott, és formás munkadarabok kerültek ki a keze alól; csupán a jármok és ekék finomabb hajlatait bízta József színlőgyalujára és ráspolyára, mert az ilyen görbületek szakszerű megmunkálásához csak az a mester ért igazán, aki sok-sok évet töltött el a gyalupad mellett.

Boldog évek voltak ezek Mária számára. Szívesen ott maradt volna egész életére a kedves kis házacskában Józseffel, Jézussal meg Simonnal. Igaz, néha bántotta az a gondolat, hogy József miatta hagyta ott a családját. Valamiképpen módot kellene találni arra, hogy férje legalább még egyszer viszontláthassa övéit mielőtt meghal – mondogatta magában. József azonban szemmel láthatóan nem nagyon nélkülözte fiait, és nemegyszer hangoztatta, hogy életének ezek az utolsó éveai a legboldogabbak. De Jézus... Jézussal merőben másként áll a dolog. Neki teljesítenie kell királyi küldetését, ő maga is készül rá. Egy napon elhagyja Egyiptomot, és visszatér Jeruzsálembe, a

Városba, amely Mária szemében a világ központja. Jézus csak egyszer volt ott, csecsemőkorában, amikor anyja magával vitte a Templomba, hogy a szerencsés szülés után lerója a szokásos hálaáldozatokat; és akkor megmutatta Annának, Fánuel leányának is.

Egy délután, amikor Jézus nem tartózkodott a közelben, Simon így szólt Máriához:

– Jó gyerek, nagyon jó gyerek a fiad. Szerény, jámbor lelkű, bátor, hallatlanul szorgalmas és értelmes. De van egy súlyos hibája.

– Ugyan, Simon, miféle hiba lehet az? – kérdezte meglepődve Mária, ő tökéletesnek hitte a fiát.

– Végtelen jószívúsége mindig arrafelé hajtja, ahol lelke a legtöbb sebet kapja.

– És ez hiba?

– Tudod-e, hol jár esténként, munkája végeztével?

– Jaj, mit titkol anyja és apja előtt? – kiáltott fel Mária szorongó aggodalommal.

– Minden este kimegy arra a helyre, amelyet Izrael Szégyenének vagy másként az Elveszett Lelkek Táborának neveznek.

– Nem tudom elhinni!

Mária már hallott erről a táborról; egy csomó undorítóan mocskos viskóból állott a sivatag szélén. Olyan emberek laktak bennük, akiket a leontopoliszi meg a környékbeli zsidó közösségek kitaszítottak magukból – tolvajok, koldusok, örültek, elnyűtt prostituáltak, szégyenérzetükből kivetkőzött férfiak és nők. Mindenféle undorító betegségben szenvedtek, varjakkal, patkányokkal, gyíkokkal táplálkoztak, és pusztá létezésük is bántó volt: mert ha zsidók buknak el, mélyebbre süllyednek a mocsárba, mint bármely más nép fiai – gondolom azért, mert előzőleg magasabban álltak.

– Pedig úgy van, ahogy mondom. Tegnap este utána mentem.

– De hát mondd, Simon, miért jár oda, arra az iszonyatos helyre?

– Meg akarja győzni az elveszett lelkeket, hogy az Úr irgalma még ott is rájuk találhat. Egyik kezében Szentírás-tekercset tart, a másikban botot. Egy homokbucka tetejéről prédikál nekik, és ők figyelnek rá, ámbár egyedül az Úr a megmondhatója, mit értenek meg beszédéből. Tegnap este kimerészkedtem oda, hogy meglessem őt. Elbújtam egy falomladék mögött. A rongyos, bűzös tömeg félkört formált körülötte, ő meg felolvasott nekik Jób Könyvéből. Olyan Jézus állt ott, akit eddig nem ismertem. Minden jólelkűsége ellenére nem vigasztalta őket szelíd szavakkal, hanem a Rám-nemzetségből való Elihut idézve, keményen rájuk olvasta, hogy konok és megátalkodott szívűek. Felszólította őket, hogy könnyes bűnbánattal térjenek vissza Teremtőjükhöz, amíg nem késő. Azok hunyorogva pislogtak fel rá, némelyik dühödten, némelyik félelemmel; volt, aki fenyegetéseket morgott; volt, aki istenkáromló szavakat köpködött; volt, aki oda sem figyelve alamizsnáért vinnyogott. De mindegyiküket ott tartotta valamilyen erő, amely Jézusból áradt, s amelynek a természetével magam sem vagyok tisztában. Amint prédikált, hirtelen egy örült ugrott neki, ő azonban a fejére ütött a bottal, mire a mániákus borzalmas üvöltözésbe kezdett, és eltántorgott onnan. Jézus könnyezett, de folytatta a prédikálást. Én pedig megnyugodva jöttem el arról a helyről.

– Aggódom érte. Tudom, hogy nincs rá okom, mégis félek, nem tehetek róla.
– Megértem. A fiú még nagyon fiatal ahhoz, hogy ilyen nagy lelki terheket vegyen magára.

– Megmondtad neki, hogy az Elveszett Lelkek Tábora nem neki való hely?

– Ma reggel mondtam, mire azt kérdezte: „Vajon a Rám-nemzetségbeli Elihu hibát követett-e el, amikor odaállt vitatkozni az istenkáromló szavakat kiáltozó, kelevényekkel borított Jobbal?” – „Elihu felnőtt ember volt, te pedig gyermek vagy – feleltem. – Még azt a kort sem érted el, amikor a Törvény megengedi a fiúgyermeknek, hogy atyja távollétében elmondhassa az előírt imákat, és te arra vállalkozol, hogy azoknak a farkasoknak meg hiénáknak prédikálj?” Azt mondta erre: „Ha önteltségből vétkeztem, bocsátsassék meg nekem. S hacsak meg nem tiltod, továbbra is végzem a magam elé tűzött feladatot, mivel más leontopoliszi zsidó nem hajlandó azt vállalni.” Nem tilthattam meg neki, hogy eljárjon arra a helyre. Úgy éreztem, szavaiban megérdemelt szemrehányás rejlik. Mert bizony, az Úr bocsássa meg nekem, Izrael Szégyenének prédikálni olyan feladat, amelytől magam is visszaborzadok.

Amikor Jézus tizenkét esztendő volt, József egy reggel, amint felébredt álmából, így szólt:

– Egyszer Emmauszban, mielőtt elutaztunk Betlehembe, azt álmodtam, hogy egy pap Mózes Második Könyvének kibontott tekercsét tartja előlem. Csak ennyit olvashattam el: „Eredj, térj vissza Egyiptomba...” A többi eltakarta a pap ujjá. Most éjjel álmomban ugyanazt a verset láttam, de ezúttal a pap ujjá az elejét takarta le, úgyhogy most a folytatást olvashattam el: „...mert meghaltak mindazok a férfiak, akik téged halálra kerestek vala.” Bizonyos vagyok benne, hogy hamarosan híreket hallunk.

Néhány nap elteltével valóban megjött a hír. Igaz, nem Arkhelaosz haláláról szólt – az álmok nem mindig pontosak –, hanem arról, hogy Arkhelaoszt a császár letette hivataláról, és Júdea Szamáriával római császári provincia lett. Arkhelaosz rosszul választott, amikor testvéreivel megosztotta Heródes királyságán. Júdea helyett meg kellett volna elégednie azzal a résszel, amelyet Philipposznak adott: a Jordánon túli terület északi részével. Philipposznak ott nem kellett olyan bonyolult politikai problémákkal viaskodnia, mint Arkhelaosznak Judeában. Júdeát ugyanis évente háromszor idegenből jött zarándokok hadai lepték el, köztük szilaj és büszke edomiták meg lobbanékony természetű peraeai és galileai törzsek fiai, akik kést rejtegettek köntösük ujjában. Ezekben a napokban egész Júdea megtelt nyugtalansággal, és olyan lett, akár egy fortyogó fazék. Philipposz tetrarkhiájában viszont a görögök és a szírek száma jóval meghaladta a zsidókét; és Philipposz még azt is megengedhette magának, hogy saját arcképével díszített aprópénzt veressen.

Arkhelaosz számára minden balul ütött ki már kezdettől fogva: először zavargások törtek ki húsvétkor Jeruzsálemben; azután megmérgezték szamáriai származású anyját; majd, mialatt Rómában igyekezett megvásárolni a vezető szenátoroknak; császári titkároknak és Livia udvarhölgyeinek jóindulatát, s a legnagyobb alázatossággal próbálta megnyerni a császárné támogatását, lázadás robbant ki az egész országban. A zendüléseket közvetlenül az a hír váltotta ki, hogy a főtörvényszék

Üres kézzel tért haza Rómából – javaslatukat Augustus elutasította. Varus előre látta, hogy bajok lesznek, ezért Antiochiából hadsereget irányított Judeába. Sajnos, a sereg parancsnoka olyan erőszakos módszerekkel akarta megfélemlíteni a polgári lakosságot, amelyek más, közvetlenül római kormányzás alatt álló provinciákban megengedettek voltak: kifosztotta a középületeket, s pár hét leforgása alatt hatalmas értékeket halmozott össze. Pünkösdkor, amelyet ötven nappal húsvét után ünnepelnek, teljesen váratlanul három nagy fegyveres csoport támadta meg a jeruzsálemi római helyőrséget. Ezek a fegyveresek, akik a provinciákból jött zarándokokból toborozódtak, körülférték a rómaiak által megszállt Fázael-erődöt, amely a Heródes-palotához csatlakozott. Jeruzsálem lakói közül csak kevesen vettek részt a felkelésben, mivel nekik több okuk volt a megtorlástól félni, mint a zarándokoknak. A római katonák azonban nem tettek különbséget fővárosi meg provinciabeli zsidók között, és valahányszor ki-kitörték az erődből, igen sok ártatlan embert megöltek. A Templom kincstárából is óriási összeget zsákmányoltak – ezer talentumot vagy még többet –, s ez csak olaj volt a tüzre, mert a felkelők úgy vélekedtek, hogy a rómaiak magát Jehovát rabolták meg. Azok a dúsan aranyozott, gyönyörű fedett árkádok, amelyek a templom külső udvarait ölelték körül, porig égtek, és igen sok zsidó a lángok martaléka lett.

Heródes egykori magánhadserege átalált a rómaiakhoz. Háromezren a királyi palotába vették be magukat, megosztva ezzel a felkelők erőit, úgyhogy mind a rómaiak, mind a heródiánusok ki tudtak tartani, amíg megérkezett Varus Antiochiából két reguláris osztaggal és nagy létszámú segédcsapatokkal. Útközben két lázadást fojtott el: az egyiket a galileai Szepphorisban – a várost a harcok során lerombolták –, a másikat a Jeruzsálemtől nyugatra húzódó Júdeai dombvidéken. Mire Varus előőrsei elérték a fővárost, a Júdeai felkelők táborát bontották és elmenekültek. A rómaiak üldözőbe vették őket, és sokat elfogtak közülük. Varus mintegy kétezer foglyot keresztre feszítettetett. Csapatai, amelyeknek túlnyomó többsége bérütöszi szírekből és görögökből, valamint a keleti sivatagban lakó arabokból állott, rendkívül barbár módon és fegyelmezetlenül viselkedtek, tucatszámra perzselték fel és rabolták ki a falvakat, tanyákat. Varust utálattal töltötte el a csürhe népség, s mihelyt lehetett, feloszlatta ezeket az irreguláris alakulatokat.

Amikor Arkhelaosz visszatért ethnarkhiájába, valóságos káoszt talált ott. A római katonák nemcsak a templomi kincstárt rabolták ki, hanem Heródes több kincstárát is – Heródes ugyanis hatalmas vagyonát ládába csomagoltatta, és különböző erődjeiben őriztette. Ami pénz még megmaradt, abból Arkhelaosz kifizette a hagyatékot Augustusnak, Líviának, Salóménak meg a többi örökösnek. Neki jóformán semmi sem maradt. Ráadásul palotái részben romokban heverték, részben megrongálódtak, magánhadserege fellázadt, féltestvérével, Antipasszal ellenséges viszonyba került, a zsidók gyűlölték, Judeában majdnem minden hegyi falut haramiak tartottak megszállva, s a banditák némelyike jelentős erővel rendelkezett. A legtöbb zavart egy Simon nevű, Jordánon túli zsidó okozta, Heródes egykori testőrségének tagja, aki merészségében odáig ment, hogy a zsidók királyává koronáztatta magát. Pár hónapig tartotta magát, míg végül egy portyázó római lovassági alakulat katonái rajtaütöttek, és

megölték. Egy Athrongész nevű zsidó pásztor, aki a Makkabeusok szűkebb hazájának, Modeinnak a közelében lakott, szintén királlyá koronáztatta magát. Athrongész még Simonnál is veszedelmesebb volt, mivel Messiásnak, Dávid Fiának adta ki magát. Nem lehetett rábizonyítani, hogy nem Dávid nemzetségéből való, mert a betlehemi vérfürdő idején Arkhelaosz a vendégfogadó udvarán máglyát rakatott a Dávid-ház lajstromaiból meg egyéb okmányaiból, amelyet a családfők vittek magukkal. Ezt persze most már nagyon sajnálta. Athrongész meg a fivérei három vagy négy évig teljesen hatalmukban tartották a Jeruzsálemtől nyugatra elterülő dombvidék nagy részét, vámot szedtek minden keresztül szállított áruból, és leöldösték az idegeneket. Több alkalommal sikeres csatározást folytattak a rómaiakkal, és ha jámbor, művelt emberek lettek volna, talán az egész népet egyesíthették volna zászlajuk alatt, miként az valamikor a négy Makkabeus-fivérnek sikerült. De csak közönséges rablók voltak, és Arkhelaoszt nem annyira vallási, mint inkább katonai jellegű probléma elé állították.

Arkhelaosz helyzetén csupán két körülmény könnyített: a szamaritánusok mindvégig nyugton maradtak, és Augustus a Heródestől örökölt hatalmas kincs tetemes részét nagylelkűen neki ajándékozta; a többi Antipasz és Philipposz kapta. Katonai igazgatás alá helyezte egész Judeát, és ily módon több mint kilenc évig úgy-ahogy fenn tudta tartani uralmát. Akkor azonban elkövette azt az oktalanságot, hogy újrat húzta a főtörvényszék-kel. A főtörvényszék ugyanis jóváhagyta a templomórság parancsnokának utasítását, amely szerint Arkhelaoszt nem szabad beengedni a Templomba, mivel feleségül vette fivére, Alexandrosz özvegyét, Glaphürát, s ezáltal rituális értelemben tisztátalanná vált. Ez a házasság a levirátus-törvény alapján kötelessége lett volna, ha Alexandrosz gyermektelenül halt volna meg. Csakhogy Glaphüra gyermekeket szült neki, miáltal az új házasság vérfertőzésnek minősült. Arkhelaosz nem volt hajlandó elválni, s ennek meglepő hatása lett: a zsidók meg a szamaritánusok átmenetileg összefogtak ellene. Közös küldöttséget menesztettek Rómába, és éppen e követtség megjelenése adta az ösztönzést Augustusnak, hogy Arkhelaoszt száműzze. Megfogadta Livia intelmét: ha a zsidók meg a szamaritánusok ugyanazt akarják, akkor a zsidókérdéssel már nagy bajok vannak.

Arkhelaoszt a császár a galliai Viennába száműzte. József azonban még ekkor sem tartotta biztonságosnak a Judeába való visszatérést. Menekültektől megtudta, hogy emmauszi birtoka egy rablóbanda tanyája lett, és a rómaiak amikor kifüstölték onnan a zsványokat, porig égették az épületeket, kivágták a gyümölcsfákat, kiirtották a szőlőtökéket, összetörték a ciszternákat, betemették a kutakat. József azt remélte, hogy két fiának sikerült elmenekülnie; valószínűleg Galileába mentek, másik két testvérükhöz. Úgy gondolta, hogy valamennyit együtt találja épségben, egészségben a galileai Kánában, ahol a családi fűrésztelep volt.

Simont is hívta, hogy tartson velük Galileába, ő azonban sajnálkozva elhárította a szíves ajánlatot: túlságosan öreg már ahhoz, meg aztán – ahogy mondani szokás – új bor nem való öreg tömlőbe.

– Nélkületek nagyon magányos leszek, drága barátaim. De majd elmegyek a Holt-tenger mellé, Kallirrhoéba, az esszénusok közé, vezetőjük régi ismerősöm. Tagja

leszek annak az istenfélő gyülekezetnek, ott barátokra lelek, akik majd lezárják a szemem, ha meghalok.

József előnyösen eladta műhelyét, és a család elbúcsúzott a barátoktól, szomszédoktól. Amikor Jézus utoljára végigjárta a községet, hogy behajtsa szerény összegű követeléseiket, és kifizesse ugyancsak szerény tartozásaikat, minden háznál ugyanazt mondták neki:

– Talán még találkozunk. Aki egyszer ivott a Nílus vizéből, visszavágyik...

Valóban, Egyiptom olyan királynőhöz hasonlatos, akinek szépsége mindenkit lenyűgöz. A pusztában vándorló izraeliek is epekedve gondoltak vissza a viruló kertekre, ahol oly pompás pórégagyma, uborka, fokhagyma terem; és közben megfeledkeztek arról, hogy az egyiptomi munkafelügyelők milyen kegyetlenül sanyargatták őket.

Bárhán utaztak Alexandriáig, onnan postagályán akarták folytatni útjukat. A gálya egy hét múlva indult Türoszba, és útba ejtett minden közbeeső tengeri kikötőt, hogy lerakja az oda irányított postaküldeményeket. József úgy vélekedett, hogy a tengeri utazás nem lesz annyira fárasztó, amellet nem kerül többbe, mintha szárazföldön utaznának; és így magukkal vihetik a szerszámokat, ruhaneműket, könyveket, háztartási eszközöket, amelyeket igazán kár lenne elkótyavetyélni. Azonkívül célszerűnek tartotta, ha nem mint Júdeai menekült, hanem mint egyiptomi zsidó bevándorló lép Antipasz fejedelemségének területére. Mindenesetre bátor elhatározás volt, mivel a zsidók, akárcsak az egyiptomiak, ösztönösen rettegnek a tengertől. A legtöbben inkább vállalkoznak ötszáz mérföldes útra homokviharban vagy őserdőn keresztül, mint hogy ötven mérföldet hajózzanak, akármilyen derült is az idő. A tengert örök ellenségnek tekintik, és a hajózást szinte a legmegvetettebb foglalkozásnak tartják. Ennek azonban az az oka, hogy a zsidók a Nagy Istennő erotikus alakjával, Ráhábbal, a Szajnával társítják gondolatban a tengert – Ráháb viszont nem más, mint a Ioppében, Bérüoszban, Askalonban tisztelt Halfarkú Aphrodité.

De Jézus számára a tenger, amelyet akkor látott életében először, gyönyörű élmény volt. Jobban lenyűgözte, mint Alexandria valamennyi csodája. Pedig abban az időben Róma után Alexandria volt a világ legelső városa. Jézus megtekintette a kikötőket, a Királyi Könyvtárat, a filozófusok oszlopcsarnokait; figyelte a hippodromból kiözönlő roppant tömeget, amely tüstént vad verekezésbe kezdett – a kékpártiak és a zöldpártiak kövekkel meg bunkósbottal támadtak egymásra. Véletlenül összeakadtak Józsefnek egy régi üzletfelével, s az kieszközölte, hogy Jézus felmehessen a Pharosz szigetén épült világítótornyba. Még látható volt benne Ktészibiosz híres találmánya, bár már nem használták. A torony felső részében megcsodálta azt az optikai eszközt, amely lehetővé tette, hogy a figyelők már húsz mérföld távolságról is pontosan láthassák a hajókat. Mindez valóban csodálatos és nagyszerű volt. De a tenger, a sós víz szaga, a napnyugta a vizek fölött, amelyről úgy vélte: fenségesebb színekben pompázik, mint a sivatagi naplemente, a hirtelen támadó parti szél, amikor kigyúlnak a csillagok, a nyugati égbolton tündöklő Venus planéta – mindezek rendkívüli módon felbolygatták a lelkét.

A szél feléjük sodorta a város zaját; fehér taréjú hullámok fodroztak a zátonyok körül; az égbolt ragyogása elenyészett, majd a vizekből lassan kiemelkedett a Hold. Jézus halkán idézte azt a zsoltárt, amelyben Dávid magasztalja Istent, amiért megteremtette a végtelen tengert – amelynek mélyében a halak sokasága él, felszínén pedig büszke hajók és bálnák úszkálnak. Kinyújtotta kezét Mária felé, és abban a pillanatban mindketten pontosan tudták, hogy ugyanazt gondolják: „A tenger a mi anyánk. A világ teremtetésekor úgy született meg a föld a tengerből, mint ahogyan a gyermek születik meg az anyaméhéből. Milyen gyönyörű a mi anyánk arca!”

De az öreg József szorosabbra vonta köpönyegét, és borzongva nézte a kietlen víztömeget.

Másnap reggel szálltak hajóra, derűs, felhőtlen időben.

– Nemsokára megpillantjuk az ígéret Földjét – mondta József. – Úgy, ahogyan Mózes láthatta Piszga hegyéről.

Egyelőre azonban a Delta közelében maradtak, s olyan tengerszakaszokon hajóztak át, amelyeket zavarossá tett a nílusi iszap, mivel a folyam áradása már megkezdődött. Egymás után maradt el mögöttük a Nílus hét fő torkolata: a kanóboszi, a bolbitinéi, a szebennütoszi, a phatnitikoszi, a mendeszi, a tániszi, a pé-luszioni. Azon az estén horgonyt vetettek Péluszionban, korábbi nevén Avariszban. Ez a város volt Egyiptom kapuja; Izrael fiai is innen indultak el Mózes vezetésével az ígéret Földje felé. Másnap, miután a rakodómunkások nyersvászon-bálákat cipeltek fel a hajóra, tovább haladtak egy keskeny földnyelv mellett, amely a Nádas-tengert választotta el a tengertől. Ott akadtak el a Mózeset üldöző egyiptomiak, amikor egy hirtelen támadt északkeleti szél következtében víz alá került az út. Sokakat pedig eltemetett a futóhomok, amely még ma is uralkodik a vidéken.

Azután az evezősök léptek munkába, mert veszedelmes szakasz következett: alacsony, homokos part vonulat mentén kellett óvatosan manőverezni, mert sok zátony lappangott a víz színe alatt. A fehér homokdombok között messze, délkeleti irányban látni lehetett a Szeirt, Edom nagy hegyét; majd menetirányban feltűnt a Júdeai dombok-hegyek kékes párába burkolt hosszú láncolata. Estére kikötöttek Rhinokolura mellett, „Egyiptom Folyóvizének” torkolatánál; ez a folyó a határ Kánaán és Egyiptom között, de csak télen meg tavasszal van benne víz. Jézus engedélyt kért, hogy kiúszhasson a partra, és életében először atyái földjére léphessen. Józsuá Könyvének tizenötödik része ugyanis ezt a folyót említi Júdea déli határaként. A kapitány megengedte. Jézus a partra úszott, ott imádkozott, majd ágacskát szakított egy rozmaringbokorról, s visszaúszott a hajóhoz; a rozmaringágacskát odaadta anyjának.

Másnap a kapitány partra vitette a Gázába címzett postaküldeményeket. A hajóról nem lehetett látni a várost, amelynek kapuit egykor Sámson kiemelte sarkaiból, és elvitte. Én-Rimmon és Beérseba a parttól mindössze egynapi járásra volt. Azután elhajóztak Philistaea termékeny síksága mellett. Mintegy tíz mérfölddel beljebb falvakkal telehintett szelíd lankák emelkedtek. Hamarosan elérték Askalont, a Heródesek korábbi székhelyét. Ez a görög stílusban épült szép város olyan volt, mint egy óriási színház, amely a tenger felé lejt; a félkör két vége meredek sziklafalakhoz

kapcsolódott, a tengerparton két pompás templom állott: az egyik Aphrodité istennője, a másik Héraklész – Melkart istené (ennek volt a papja Heródes nagyapja). A következő napon elérték az erős falakkal övezett, kúp alakú dombon épült Ioppét, amely szintén Aphrodité és Héraklész kultushelye volt. A példabeszéd szerint itt szállt hajóra Jónás, aki Tarsisba akart utazni, de végül egy cethal gyomrában találta magát. Ioppe volt a Jeruzsálemhez legközelebb fekvő kikötőváros. A hajóról tisztán lehetett látni Micpá hegyének csúcsát. A hegy négy mérföldre fekszik Jeruzsálemtől, északi irányban. Csak nagy ügyel-bajjal tudtak itt kikötni, az erős hullámvágás miatt. Majd tovább menve elhaladtak a Sáron-síkságot határoló vörös sziklák mellett, amelyek mögött az efraimi hegyek emelkednek. József megmutatta Ebál meg Garizim hegyét:

– A kettő között fekszik Sekhem.

Majd kolosszális férfiszobor tűnt a szemükbe az északi parton, lábánál épületek fehérlettek. Mária némán könnyezett, amikor megtudta, hogy az a város ott Caesarea, ahol Antipatrosz királyt elfogták, amikor Rómából visszatért. Elhajóztak a Manasse-törzs ősi területe mellett, és kirajzolódott előttük a Kármel nagy táblahegysége. József a hegység délkeleti csúcsára mutatott:

– Illés csúcsa. Ott győzte le Baál prófétáit.

Nem sokkal később horgonyt vetettek Szikmona kikötőben, nem messze a Kison-patak torkolatától. József kifizette az úti-számlát, majd partra szálltak, vásároltak egy szamarat meg egy kordét, felrakták poggyásukat, és a dúsán termő gránátalmaligeteken keresztül keleti irányban folytatták útjukat.

Felső-Galilea tulajdonképpen széles hegyvonulat, amely a Libanonból nyúlik ki dél felé. Alsó-Galilea ugyanennek a hegyvonulatnak a folytatása: a lakosság mégis megkülönbözteti a kettőt, mivel Felső-Galileában megterem az egyiptomi fügefa: a szikomórfa, és olajbogyói jobb minőségűek. De hát az olajfának olyan a természete, hogy a nem köves, kövér talajon buján nő, viszont csak kevés olajat ad; a szikomorfügét pedig zamatát illetően nem lehet az igazi fügéhez mérni. Felső-Galileának azonban nincs más egyebe, amivel dicsekedhetne, hacsak még az nem, hogy igen gazdag a vadállománya. Az öreg Heródes éppen ezért szerette Felső-Galileát, mert keleti részeinek csipkézett hegyei és mély szurdokai kitűnő vadászterepnek bizonyultak. Gerellyel és íjjal rengeteg vadat ejtett el – párducot, leopárdot, medvét, farkast, sakált, hiénát, vaddisznót, gazellát. A hegyvonulat tetején egyenetlen fennsík húzódik; e dús legelő valaha a kénitáké volt, de vagy ezer éve Nafthali törzse elvette tőlük. Áser olajfában gazdag földjétől nyugatra a hegység leereszkedik; ott terül el az Akrasíkság, azon keresztül igyekezett most József, családjával, Alsó-Galilea felé.

Alsó-Galilea magyal tölggyel borított hegyei lankásan lejtenek, és tágas völgyeiben jó minőségű búza terem. Jézus, aki Egyiptomban a piramisoknál nagyobb magasságokat nem látott, eleinte felhőknek nézte a távoli magas hegyeket; eltartott egy ideig, mire szeme megszokta a látványt, s felismerte a roppant föld- és sziklatömegeket. Az erdőségek is csodálkozásra készítették, hiszen addig csak emberkéz ültette fákat, ligeteket látott; alig-alig tudta elhinni Józsefnek, hogy ezeket a

sűrű erdőségeket egyedül Isten keze ültette.

Rátértek egy forgalmas útra, amely a húsz mérföldnyire fekvő Szepphorisz felé vezetett. Ezt a várost annak idején Varus feldúlta, de azóta újjáépült, és szebb lett, mint valaha. Képletesen szólva, bizvást el lehetett mondani, hogy „tejjel-mézzel folyó”, áldott bőségű tájon jártak. A Kison-völgy rétjein kövér marhák legelésztek, a teraszosan kiképzett lejtőkön szőlők virultak, hosszú mérföldeken át. Egy ízben épületfával megrakott szekérkaravánnal találkoztak, amely éppen pihenőt tartott az út szélén. Szóba elegyedtek a szállítmányt kísérő kereskedővel, akiről kiderült, hogy ismeri József fiait. Elmondta, hogy Júda és Simon eladták a kánai fűrészmalmot, és hogy az Emmauszból elmenekült két másik testvér náluk keresett menedéket. A kereskedő utoljára hat hónapja találkozott velük; akkor Gergeszában laktak, Philipposz fejedelemségének területén.

Tovább mentek az úton, amely a legfontosabb közlekedési vonal volt Egyiptom és Damaszkusz között. Egyszerre egy szűk szurdokon keresztül hegyek közé értek. Az egyikén állt a Hattin nevű ősi erőd, amely a környék fölé magasodott. Mária és Jézus itt pillantotta meg életében először a nagy, édesvizű galileai tengert vagy Genezáret tavát, amelyen a Jordán keresztülfolyik. A tó nyugati partján húzódó lejtők éppoly sűrűn lakottak, mint a Nápolyi-öböl partjai, és még azoknál is termékenyebbek. Egymást érik a városok, és némelyik falu oly nagy, mint a kevésbé gazdag tartományok fővárosa. Ez a körzet, amelyet Galilea Kertjének szoktak nevezni, soha sincs gyümölcs nélkül: abban a két hónapban, amikor nem lehet fügét szüretelni, éppen beérik a gránátalma. Nagy igazság van ebben a mondásban: „Egy hold júdeai föld el tud tartani egy gyermeket, de egy hold galileai föld el tud tartani egy egész ezred katonát.”

Rátértek a Genezáret tava mentén vezető északi útra, keresztülmentek Kapernaum és Korazin városán, majd egy gázlőhelyen átkeltek a Jordánon, Philipposz területére, ahol vámszedő állomás volt. Genezáret tavának keleti oldalán a hegyek meredek, és azon a tájon gyéribben helyezkednek el a falvak. József Gergeszában megtalálta Júdát és Simont. Fiai nagyon meglepődtek, hiszen apjuk tizenkét év óta egyetlen sort sem írt nekik, és úgy ment el, hogy még a szokásos atyai áldást sem adta rájuk. Azt hitték, már nem is él. Szegényebbek voltak, mint József várta, mert nemrégiben a legnagyobb faraktáruk tűzvész martaléka lett. Tisztelettel, de nem valami nagy szívéllyel fogadták. Úgy látszik gondolta József –, nem örülnek annak a gondolatnak, hogy befogadják hármójukat, főleg azért nem, mert akkor Mária vezetné a háztartást, hiszen a mostohaanyjuk. Talán az is bántja őket, hogy most majd Jézussal is osztozkodniuk kell, pedig ők már maguk között felosztották az apai örökséget.

Erről azonban természetesen nem beszéltek. Csupán annyit mondtak, hogy nemrég nagy költségekbe verték magukat: önállósították két másik testvérüket, Józsefet és Jakabot, akik támogatásukkal önálló vállalkozásba kezdtek Betlehemben. A kevésbé ismert galileai Betlehemről van szó, amely néhány mérföldnyire fekszik a szepphoriszi országúttól délre.

József megnyugtatta őket, hogy csak rövid ideig marad náluk Gergeszában. Majd elmegy Betlehembe, ott próbál lakást szerezni; Jézus ügyesen forgatja a szerszámokat,

ők ketten szépen elboldogulnak, hiszen már Egyiptomban is együtt dolgoztak. Ami az örökséget illeti, Jézusra csak azt a kevéske pénzt fogja hagyni, amit a vagyon felosztása óta kuporgatott össze; és ha majd örökre lehunyja a szemét, abban a megnyugtató tudatban tér meg atyáihoz, hogy Jézus gondját viseli anyjának.

Miután Jézus körülnézett Galilea Kertjében, amelynek lakossága zsidókból, görögökből, föníciaiakból, arabokból, szírekből, perzsákból és babilóniaiakból álló keveréknép, Józseffel és Máriával visszatért nyugatra, Betlehem városába. Betlehemről azt szokták mondani, hogy ott csak a halottak laknak kőházakban. A mondás találó, mert a betlehemi házakat mind fából építik; a gerendafalakat vesszőfonatokkal burkolják, majd vályoggal betapasztják, a tetőt pedig náddal fedik be. De a hegy nyugati részén néhány régi kősr áll. Az egyikbe temették el Ibsánt, a híres zsidó törvénytudót, aki bevezette azt az újítást, hogy a családi vagyont a fiúk örököljék, ne a leányok.

József fiai egy tölgy erdő közepén levő kis tisztáson éltek. Józse és Jakab favágással foglalkoztak; a fákat gerendává faragták, és eladták a szepphoriszi építkezési vállalkozóknak. Kedvesebben fogadták apjukat, mint másik két testvérük, József mégsem akart a terhükre lenni, mert látta, mennyire szegények. A fiúk tudtak egy eladó házat Názáretben, öt mérföldre keleti irányban; mögötte van egy barlang, az jól megfelelné pincének meg raktárnak. József megvette a házat – elég olcsón jutott hozzá –, és két héttel később már az új műhelyben dolgozott Jézussal.

Jézust később úgy emlegették, mint Názáret szülöttét. Elmondom, mi volt ennek az oka. Quirinus, Szíria új főkormányzója, abban az évben népszámlálást rendelt el, és Jézust nem sokkal a család letelepedése után így jegyezték be az összeírási lajstromba: „Lakóhelye Názáret, a galileai Betlehem kerületében, a szintén ott lakó József ács fia; született Betlehembben, jelenleg tizenkét éves.” Az összeírást végző hivatalnokok természetesen úgy hitték, hogy a két Betlehem azonos, és így Jézust nem Júdeainak, hanem galileainak tüntették fel. Ez a népszámlálás egyébiránt arról emlékeztet, hogy meglehetősen nagy zűrzavart okozott. A galileai parasztság hevesen ellenszegült – nem annyira azért, mert csekély összegű fej adó kivetésével járt, hanem inkább azért, mert egy régi zsidó babona szerint a zsidók összeírása balszerencsét hoz, ha azt nem maga Jehova rendeli el. Fel van jegyezve – mondogatták –, hogy amikor Isten Ellenségének provokációjára Dávid király a tizenkét törzs összeírására adott parancsot a vonakodó Joábnak, Jehova haragra gerjedt, és hetvenezer embert pusztított el, döghalált bocsátva rájuk. A názáreti zsinagóga elöljárói felkeresték Józsefet, és arra kérték, ne jelenjen meg az összeíró bizottság előtt, mint ahogy ők maguk sem szándékoznak eleget tenni az idézésnek. József válasza így hangzott: ha az összeírásnak az lenne a célja, hogy számba vegyék a világon élő összes zsidót, de csakis a zsidókat, akkor kötelességének tartaná a távolmaradást; mivel azonban csupán Szíria lakóinak összeírásáról van szó, zsidóknak és pogányoknak együtt, és az összeírás nem érinti azokat a zsidókat, akik a római birodalmon kívül, Babilóniában és másutt élnek, nem gondolja, hogy bármiféle baj származhatna belőle. A zsinagóga elöljáróit bosszantotta József érvelése, de nem tagadhatták, hogy logikusan hangzik. Úgy határoztak, hogy nem szerveznek ugyan fegyveres ellenállást, de igyekeznek

minél nagyobb mértékben félrevezetni az összeíró bizottságot.

Jézus minden reggel felkapaszkodott a názáreti mészkőhegy csúcsára, hogy friss forrásvizet vigyen haza. Tavasszal nagyon messzire el lehetett látni onnan. Déli irányban terült el Eszdrae-lon nagy síksága, mögötte húzódtak a számáriai hegyek; kelet felé, talán hat mérföldnyire, Tábor szent hegyének roppant tömege magasodott, északra Szepphorisz házai és templomai fehérlettek, s a városon túl a messzi távolban a Hermón hóborította csúcsai csillogtak. Jézus csak itt, Názáretben kezdte megérteni a Szentírás bizonyos részeit, amelyek Leontopoliszban felfoghatatlanok maradtak előtte. Mert Egyiptom a kezdet és az elmúlás lapos földje, de ez itt az élet és a szerelem hegyes-völgyes országa. Itt nem lehet végigdöcögni a sima homokon; itt mindig vagy felfelé kell kapaszkodni, vagy lefelé kell ereszkedni. Jézus lábizmai eleinte bizony nagyon sajogtak, de még egy esztendő sem telt bele, könnyedén futott lefelé, szikláról sziklára szökkenve, akár a vadkecske.

Most is szívós buzgalommal tanulmányozta a Szentírást, de sok mindent új megvilágításban látott. Mintha a környező táj magyarázó kommentárokat fűzött volna a szent szövegekhez. Jézus ellátogatott a harósethi csatatérre, ahol Sisera harckocsijai elakadtak a Kison-völgyben, majd egy hirtelen áradás elsöpörte valamennyit; felkereste Gilboát, ahol Saul király megütközött a filiszteusokkal; járt Jezréelben (vagy Eszdraelonban), ahol Akháb palotája állott; megtekintette Nábót szőlejét, amelyet Akháb megkívánt, s ahol a bitorló Jéhu találkozott Jézabellel, Akháb kicicomázott özvegyével.

Szeretett volna felmenni a Tábor-hegyre is, amelyet a görögök Atabürionnak neveznek, de anyja még bátyjaival sem engedte el.

– Veszedelmes hely – mondta. – Veszedelmes azoknak, akik nem félnek a vadállatoktól, és azoknak is, akik félnek.

– Mi van a tetején?

– Egy város, amelyet el kell kerülni, csupasz sziklák, gonosz szellemek, meg egy ingó szikla, amelyet Szégeletkönek neveznek.

– Miért nevezik Szégeletkönek?

– Nem gyermekeknek való történet!

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

A TÖRVÉNYTUDÖK

A következő tavaszon Jézus a szüleivel és bátyjaival felment Jeruzsálembe a húsvéti ünnepekre. Kellemes utazás volt – a dús gabonavetésektől zöldellő nagy síkságon át Sunemig és Jezréelig, onnan a Szamárián keresztül vezető hegyi úton Judeába. Minden egyes helyen, ahol megpihentek, szinte megelevenedett a Szentírás egy vagy több fejezete. A Kis Hermón délnyugati lankáin terült el Sunem, amely éppoly híres viruló kertjeiről és gyümölcsöseiről, mint szép leányairól és asszonyairól. Abiságot, Izrael legszebb leányát Sunemből vitték a királyi udvarba, hogy Dávid öreg csontjait melengesse a hideg Júdeai télben – ez volt az az Abiság, aki miatt Dávid legidősebb fia, Adónia elvesztette trónutódlási jogát. Sunemben élt az a gazdag asszony, aki megvendégelte Elizeust; és Sunemből származott az a gyönyörű nő is, akihez Salamon híres szerelmi énekei szóltak. A hegyi út Én-Gannim – „kertek forráskút ja” – határ városkánál kezdődik. Ez a helység is olyan, mint Sunem: gazdag gránátalmafa-, fügefa- és birsalmafa-ligetei vannak, s száz patakra ágazó hegyi folyó fut rajta keresztül; Salamon ehhez a helyhez hasonlította a sunamita asszonyt. József és családja itt töltötte az éjszakát.

Másnap reggel Szamária területére léptek. Estefelé áthaladtak az Ebál meg a Garizim hegyek között, s megittatták szamaraikat Jákob kútjánál, Sekhem szent városa mellett, ahol most szamaritánusok laknak. Gilgálban pihentek meg éjszakára. Ezen a helyen vertek először tábor Izrael fiai, miután Józsua vezérletével átkeltek a Jordánon, s Kánaán földjén először itt ünnepelték meg a húsvétot. Azt a kőből rakott félkört azonban, amelyről a hely a nevét kapta, már századokkal előbb lebontották, és elhordták; ez még Jósiás, a „jó király” reformjai idején történt, mivel ott különféle rítusokat végeztek Asera istennő tiszteletére. Ugyanazon okból irtatta ki Jósiás király Móre ősi terebintuslige-tét, ahol egykor Ábrahám, majd Jákob mutatott be áldozatot; Efraim egyik leghíresebb szentélye állt itt, de már csak a neve maradt fenn, semmi egyéb.

Másnap Béthelbe értek. Itt is szentély állt valamikor, amelyről gúnyosan írta Ámos próféta: „Menjetek Béthelbe, és vetkezzetek, szaporítsátok a vétkeket Gilgálban!” Itt látta álmában Jákob patriarcha azt a lajtorját, amelyen angyalok jártak fel-alá, s itt emejt oltárt Jehovának. De Jósiás, a „jó király”, ezt a helyet is felkereste, leromboltatta az oltárt, és kivágatta a vén terebin-tustölgyet, amely alatt egykor Debora papnő bíraskodott Izrael fölött. Valaha királyi város volt Béthel, Jeroboám király varázsoltá széppé, és itt állíttatta fel az aranyborjakat. Szentélye vetélytársa volt a jeruzsáleminek. De most már csak piszkos kis fészek, amelynek piactere sincs: éppoly szegény, mint a többi helység Benjáminterméketlen területén. Jézus sehol sem látott még oly satnya gabonavetéseket, mint itt. Meg is kérdezte Józseftől, miért vesződnek a parasztok, hiszen ezek a földek jóformán semmi termést nem hoznak.

– Azért fáradoznak, hogy legalább a jövő évre való vetőmagjuk meglegyen – magyarázta József. – Jó esztendőben azért megterem itt annyi gabona, amennyiből meg tudnak élni.

Jézus bátyjai Betlehemből egy nyaláb búzakalászt hoztak magukkal, hogy hálaadó áldozatként felajánlják a templomban. Azok bezzeg más kalászok voltak – mindegyiken vagy száz kövér szem duzzadt.

Ünneplőbe öltözött sokaság lepte el az utakat, amelyeken elértek Rámába. Ettől a helytől már csak négy mérföld Jeruzsálem. A helybeliek Rachel sírját mutogatják az idegeneknek, s úgy tesznek, mintha sohasem hallottak volna arról, hogy a Júdeai Betlehemben is látható Rachel sírja. Ha valaki ezt szóba hozza előttük, indulatosan tagadják a betlehemi síremlék valódiságát. Az igazság az, hogy Rachel kánaánita istennő volt, nem pedig halandó asszony. És amit most Rachel síremlékének neveznek, az ennek az istennőnek egyik oltára volt; mert sokfelé hódoltak neki.

Így érkeztek meg végül is Jeruzsálembe, amely immár az egyedüli olyan hely volt, ahol a húsvéti áldozati bárányt az előírt rítusok szerint levághatták, és elfogyaszthatták. Józsefek Lüsziának – József leányának – házában költötték el az ünnepi lakomát, a hagyományos szokás szerint sietve, ahogyan utazás közben esznek az emberek. A bárányt egészben kellett megsütni; a pecsenyéhez endívia-salátát meg édes mártásba mártogatott, kovásztalan tésztából sült lepényt ettek; előtte megittak egy kupa édes bort, amelyet József megáldott.

Mivel Jézus volt a legfiatalabb fiú, a hagyomány szerint neki kellett megkérdeznie József tol., mit jelent ez az ünnep. Az ugyancsak hagyományos válasz így hangzott:

– Ez az áldozat az Úr áthaladásának emlékére van. Mert az Úr Egyiptomban áthaladt Izrael fiainak házai fölött, amikor elpusztította az egyiptomiak elsőszülötteit, de megkímélte a mi házainkat.

József ezután felolvasta Mózes Második Könyvéből azt a passzust, amely intézményesítette a húsvéti ünnepet. Valójában csak színlelte az olvasást, hiszen fejből tudta az egészet, szóról szóra. Utána két Dávid-zsoltárt énekeltek el: a *Dicsérjétek az Urat* és a *Mikor Izrael népe kijőve Egyiptomból* kezdetűeket. Majd megitták a második kupa bort, s ezzel a lakoma véget ért. A kevés megmaradt húst félretették, hogy később elégezzék. Az asztali áldás elmondása után következett a harmadik, majd a negyedik kupa bor; kortyolgatás közben újabb négy Dávid-zsoltárt énekeltek, a *Nem nekünk, Uram, nem nekünk, hanem a te nevednek adj dicsőséget; Szeretem az Urat; Dicsérjétek az Urat, mind ti pogány ok; Magasztaljátok az Urat, mert jó* kezdetűeket. Jézust csodálatos érzés töltötte el, amikor arra gondolt, hogy lám, ő is elhagyta Egyiptomot, „a szolgaság házát”, és most Jeruzsálemben ünnepelheti a húsvétot, a Városban, ahová Izrael minden fiának szíve vágódik. Majd töprengeni kezdett a ceremónia részletein, és fivéreit olyan kérdésekkel ostromolta, amelyekre azok nemigen tudtak válaszolni. József erélyesen rászólt: legyen csendben, úgy látszik, fejébe szállt a bor. Jézus azonban nem tudott nyugton maradni. Szeretne – úgymond – végighallgatni egy nyilvános vitát a Templomban; nem vinné el őt József oda?

– Fiatal vagy te még ahhoz.

– Mikor leszek elég idős?

– Ha majd férfi leszel. Még nem vagy férfi, bár férfimunkát végzel a műhelyben. A következő húsvétra sem leszel még az. Most még nem volna illő nyilvános vitákra járnod, még akkor sem, ha engedélyt kapnál rá.

Eltelt egy esztendő, utána a másik. Egy napon József ágynak dőlt, heves torokfájás kínoztta, és nagyon nehezeire esett a beszéd. Megengedte, hogy Jézus olvassa fel helyette a kis családnak a napi könyörgéseket. Attól fogva felnőttek számított, és magára ölthette az imaköpenyt, amely ugyanazt jelképezi a zsidóknál, mint a „toga virilis” a rómaiaknál. Nagy pillanat egy anya életében, amikor férjének nem tartozik többé felelősséggel a gyermek épségéért és magaviseletéért – mert most már gyermeke tartozik felelősséggel őerte az apjának. A zsidók azonban ezt a változást nem jelzik nyilvános formásokkal, mint más népek szokták. Mindössze annyi történt, hogy Jézus letérdelt szülei előtt, mire azok külön-külön megáldották, és homlokon csókolták. József utána megkérdezte tőle, nem akar-e „önkéntes áldozatot” bemutatni a Templomban? Talán egy kecskét?

Tanítómestere, Simon – válaszolta Jézus – nem helyesli az olyan áldozatokat, amelyeket a Törvény határozottan nem ír elő. Idézte az ötvenedik zsoltárt:

Ha megéhezném, nem mondanám meg neked, mert enyém e világ és ennek mindene.

Avagy eszem-é én a bikák húsát, és a bakoknak vérét iszom-é?

Hálával áldozzál az Istennek, és teljesítsd a felségesnek fogadásodat!

Amikor ismét felmentek húsvétra Jeruzsálembe, Jézus az ünnepi hét elteltével nem indult haza a családdal, hanem a városban maradt. József és Mária abban a hiszemben voltak, hogy bátyjaival tartott, akik előttük keltek útra. Amikor az első nap végén utolérték őket, derült csak ki, hogy Jézus nincs velük. Visszamentek érte Jeruzsálembe, de nem találták sem Lüszia házában, sem másik nővérénél, Lüdiánál; senki sem tudott róla.

Az történt ugyanis, hogy Jézus engedélyt kért és kapott egy nyilvános vitasorozat meghallgatására. Ezeket a vitákat híres törvény tudó mesterek tartották a templomkörzetben, abból a célból, hogy a Szentírás tanulmányozásával foglalkozó vidékiek okuljanak belőlük. A bejáratot őrző kapus mulatságosnak találta az apró legényke tudásszomját. Feltett neki néhány kérdést, hogy lássa, valóban érdemes-e a fiú a bebocsátásra. Jézus mindenre megfelelt. Erre barátságosan vállon veregette:

– Jól van, fiam. Az Úr növelje meg bölcsességedet!

Az első két napon ki sem nyitotta a száját, csak figyelt, figyelt, és a szíve valósággal repesett örömeiben, valahányszor ilyeneket mondott egyik vagy másik bölcs írástudó:

– Igaz, a tudós Sammáj valóban így meg így nyilatkozott erről meg erről. De lássuk, miként vélekedett ugyanerről a tárgyról a nem kevésbé kiváló elméjű Hillél?

Gyakran elsuttopta magában Hillél szóban forgó véleményét, hiszen Simon mindenre megtanította. Úgy érezte, hogy a vitatott kérdésekben mindig Hűiének van igaza. Hillél még élt akkor, és Jézus nagyon vágyott arra, hogy beszélhessen vele. Vágya azonban nem teljesült, mert Hillél nem jelent meg a vitákon; gyenge, törékeny aggastyán volt már, sohasem mozdult ki hazulról.

A harmadik napon két híres tudós vitájára került sor az Asszonyok Udvarának árnyékos felében. Nagyon sokan jöttek el, és a sok széles váll miatt Jézus nem láthatta a vitatkozó feleket. A disputa tárgya a következő kérdés volt: miért parancsolja a Törvény, hogy a húsvéti bárányt a hónap tizedik napján kell kiválasztani, és a

tizennegyedik nap estéje előtt nem szabad levágni?

Az első törvény tudó fejtegetése így hangzott:

– A dolog olyan világos, akár a nap, amely a templomudvarra süt. A tízes szám a teljesség száma. Nincs a világon olyan ember, akinek tíznél több ujja lenne a kezén és a lábán, leszámítva a Dávid háborúinak leírásában említett filiszteus szörnyet; és tíznél kevesebb sincs senkinek, hacsak valami baleset nem érte. Tíz ember alkot egy gyülekezetet. Legalább tíz személynek kell az asztalnál ülnie a húsvéti bárány elköltéséhez. A tízhúrú hárfa zenéje maga a tökéletesség. Az Úr tíz csapással töltötte ki egészharagját az egyiptomiakon. Tíz nemzedék volt Ádám és Noé között, ugyanannyi Noé és Ábrahám között. Sőt: az Úr tíz parancsszavával teremtette a világot. És az első pénteknek, a teremtés utolsó napjának alkonyi szürkületében alkotta meg azt a tíz nagyszerű dolgot, amelyek között – mint ti is tudjátok – ott van a szivárvány, az írotoll, a csípőfogó, a Törvény két táblája. ...

Itt megállt, hogy kifújja magát. Ekkor egyik tanítványa engedélyt kért tőle, hadd mondja el *A bölcsesség tíz mértéke* című éneket, amely szintén a tízes szám hagyományos teljességét bizonyítja. A törvénytudó mester szívesen engedélyezte a közjátékot, mire a tanítvány gyászos hangon recitálni kezdte:

Bölcsességnek tíz mértéke Adatott meg a világnak...

Egy másik tanítvány rávágta a következő sort:

Kilencet vett el Izrael... Mire valamennyien kórusban fejezték be a strófát:

A többi elvett egyet. És ugyanígy folytatódott az ének:

Gazdagságnak tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Róma, A többi elvett egyet.

Szegénységnek tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Babilon, A többi elvett egyet.

Büszkeségnek tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Élam, A többi elvett egyet.

Bátorságnak tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Perzsia, A többi elvett egyet.

Mágiának tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Egyiptom, A többi elvett egyet.

Bujaságnak tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Arabföld, A többi elvett egyet.

Bolondságnak tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Hellasz, A többi elvett egyet.

Részegségnek tíz mértéke Adatott meg a világnak. Kilencet vett el Etiópföld, A többi elvett egyet.

Tisztességnek tíz mértéke Adatott meg a világnak, Kilencet vett el Média, A többi elvett egyet.

Az első törvénytudó így folytatta fejtegetéseit:

De főleg és legelsősorban, amint a Szent Könyvben olvasom, a bárányt a Tízparancsolat tiszteletére kell ama tizedik napon kiválasztani. A jámbor ember a tíz nap alatt sorra veszi a parancsolatokat, mindennap egyet, elmélkedik azokon, és a

tizedik napon világosan látja, mi a kötelessége Isten és felebarátja iránt. Megszentelődik, úgyhogy tiszta szívvel és szemmel választhatja ki a makulátlan bárányt. Ez a gyakorlat az én házamban, és mi azt tartjuk, hogy másképpen nem is lehet illendően a húsvétot megünnepelni. Most pedig hadd lássam, meri-e valaki kétségbe vonni szavaimat?!

A hallgatóság a kihívást csak afféle szónoki fogásnak tekintette, és nem szólt semmit. A csöndet Jézus törte meg, aki már nem tudta türtőztetni magát:

– Tudós férfiú, mondd meg, kérlek, hogy a te törvény tekercesd fejezetei ugyanabban a sorrendben következnek-e, mint abban a tekercsben, amely a Másolók Termében van kifüggesztve?

Mindenki meglepődve nézett a hang irányába, s amikor látták, hogy egy fiú a közbeszóló, a csodálkozás még nagyobb lett.

– Ki tette fel ezt az arcátlan kérdést? – mondta szemöldökét összevonva a tudós. – Lépjen előre, legyen mersze megmutatni magát. Akkor majd válaszolok neki.

Jézus átsurrant a tömegen, és megállt előtte.

– No, te sápadt képű, vörös tincsű kis teremtmény – szólt oda a törvénytudó –, mondd meg nekem, miért tetted fel szemtelen kérdésedet, és akkor megkapod a feleletet. Mert meg vagyon írva, hogy ne forduljunk el azoktól, akik hallani akarnak. Ám az is meg vagyon írva, hogy feddjük meg a bolondokat, és pálcával kenegessük a hátukat.

– Tudós tanítómester – mondta Jézus –, dehogy akarok én arcátlankodni. Csak hát idegen lévén Jeruzsálemben, lehetségesnek véltem, hogy a te tekercesd különbözik azoktól, amelyeket másutt tanulmányoztam. Mert én úgy olvastam, hogy a húsvétot már a Tízparancsolat kiadása előtt is megünnepelték. Tudom, erre azt lehet mondani, hogy a Tízparancsolat már a teremtés hatodik napja óta létezik, mivel megvolt a Mindenható elméjében – ha igaz, hogy akkor teremtette az ábécét meg a két törvénytáblát. De a parancsolatokat még nem írta a táblákra. A Tízparancsolatot tartalmazó kőtáblákat akkor adta Mózesnek, amikor az már Egyiptomból a Sínai-félszigetre vezette ki Izrael fiait. Egészen addig az időig – én így veszem ki a Szentírásból – az Úr nem adott általános jellegű parancsolatokat az embereknek. Csupán különleges parancsolatokat adott. Például az első emberpárnak azt, hogy ne egyék a jó és a rossz tudásának fájáról; Noénak azt, hogy építsen bárkát, és vigyen bele állatokat; vagy azt a most szóban forgó parancsolatot, amely a húsvéti bárány evésre vonatkozik. Hogy az Úr egy különleges lakoma elköltését parancsolta, nem pedig egy áldozati ünnepet rendelt el, világosan megerősíti Jeremiás próféta, aki az Úr nevében azt mondja: „Mert nem szóltam a ti atyáitokkal és nem rendelkeztem velők, amikor kihoztam őket Egyiptom földéről, az égőáldozat és véresáldozat felől.”

A másik törvény tudó, nem akarván, hogy egy ilyen gyerekember zavarba hozza tudós társát, most közbeszólt:

– Nem értesz te ezekhez a dolgokhoz. Ha ez a nagy tudományú férfiú úgy vélekedik, hogy a tíz napot az Úr a Tízparancsolat előjeleként rendelte el, miért akadékoskods?

– Az zavar engem – mondta Jézus –, hogy szerinte az első húsvétot nem helyesen,

nem illő módon ülték meg. Mert amikor Izrael fiai Egyiptomban voltak, miképpen elmélkedhettek volna olyan parancsolatokon, amelyek még le sem voltak írva, és egyedül az Úr elméjében léteztek?

Többet is mondott volna, de a második törvénytudó ismét a szavába vágott:

– Az én véleményem szerint azért kell a bárányt a tizedik napon kiválasztani, mert a dézsma, vagyis a tized, az Úrnak van szentelve. Nem pedig azért, mert a tízes szám a teljességet jelenti. Hiszen magától értetődik, hogy a hetes még teljesebb szám, mint a tízes. Igaz, hogy az Úr tíz parancsszóval hozta létre a világot, de a teremtés befejeztével a hetedik napot szentelte meg. A szent gyertyatartónak hét ága van, hét tiszta állatot vitt Noé a bárkába, hétszer hét nap választja el a húsvétot a pünkösdtől, hétszer hét esztendő után következik a Jubileum Éve – mindezt fel lehet hozni példaképpen; de hol a tökéletesség, hol a teljesség, ha nem a szentséges, egyedülvaló Úristenben? És az ő kimondhatatlan neve hét elemből áll. A dézsma már Mózes előtt intézményes szokás volt. Ábrahám atyánk tizedet adott Melkhisédeknek, Sálem királyának, a magasságos Isten papjának: Jákob atyánk utánozta nagy atyja jámborságát, amikor tizedet ígért az Úrnak mindabból, amit majd Mezopotámiában szerez magának; és később Mózes ennek a földnek minden terméséből tizedet rendelt el. Lássuk, ki mer ezzel vitába szállni! Ismét Jézus szólalt meg:

– Tudós tanítómester, tizedet adni üdvös dolog valóban, de hogyan lehet tizednek tekinteni a húsvéti bárányt? Ha valakinek tíz báránya van, akkor egyet kiválaszthat, hogy tizedként az Úrnak áldozza. De miként lehet egy bárány tizedrész, ha valakinek öt báránya van, vagy húsz? És hol van az megírva, hogy a tizedeket a hónap tizedik napján kell begyűjteni?

A jelenlevők mind csodálkoztak Jézus érvelésének merészségén és könnyedségén. A második írástudó odaszólt az elsőnek:

– Testvér, mit csináljunk ezzel a gyermekkel? Küldjük el?

– Addig nem – felelte az nyersen –, amíg nem válaszoltál az érvelésére, amely itt mindenkinek a nyelvén lebegett már. Én nem találok különösnek, hogy egy gyermek adott neki hangot.

A második írástudót elöntötte az indulat, s Jézuson akarta kitölteni mérgét:

– Ama galileai haramiák közül való vagy te, akik elvágják az áldozataik torkát, és ott hagyják őket vérükben fetrengeni? Ama galileai rablók közé tartozol, akik mindig csak rombolnak, de sohasem építenek?

– Nem. Én szüleimmel Galileában élek ugyan, de Júdeában születtem. És ha te meggondolatlan szavakkal elvágta a saját torkodat, kérlek, ne engem vádolj gyilkossággal. Ha pedig tőlem akarod megkérdezni, miért kell a bárányt a tizedik napon kiválasztani, hát megmondom. Izrael fiai a hónap tizennegyedik napján szándékoztak útrakelni Egyiptomból, amikor telihold volt, hogy minél messzebbre juthassanak a fáraó hadaitól. Bárányaik közül kiválasztották és elkülönítettek egyet, mintha meg akarnák hizlalni. Ezt azért tették, hogy megtévesszék az egyiptomiakat. Mivel a bárány hizlalás egy hónapig, vagy még tovább is eltart, az egyiptomiak közül senki sem gyanította, hogy Izrael fiai már négy nappal később levágják és megeszik ezeket a bárányokat. A szóban forgó tíz napnak nincs nagyobb jelentősége; Izrael fiai

az egyiptomi szolgaság idején tíznapos egységekben mérték az időt, aminek az a magyarázata, hogy az egyiptomiaknál tíz nappból állott a hét, most is annyiból áll. Mózes tíz napot adott Izrael fiainak ügyeik elintézésére, és a bárányok kiválogatása volt az utolsó előkészület a meneküléshez. A lakomát este költötték el, és mire befejezték, az egyiptomiak már aludtak. Akkor jóllakottan, és az elfogyasztott bortól bátorságra kapva kilopózkodtak azon a keskeny, őrizet nélkül hagyott ösvényen, amely a Nádas-tengert megkerüli. A Philistaea felé vezető országúton ugyanis nem mehettek, mivel azt az egyiptomiak erősen őrizték. A tíz nappból álló egyiptomi hét, az *aszor*, még ma is használatos Izraelben. Az Engesztelés Napját egy *aszor* utolsó napján szokták megülni. És hogy egy kevésbé szent példát is mondjak: Dániel és három társa nem tíz napig éltek-e hüvelyeseken meg vízen?

A második törvénytudó diadalmasan mosolygott:

– Homokra építet a házat, te pöttöm törvény tu dó! A mi izraelita hónapunkról képletesen szólva el lehet ugyan mondani, hogy dekádokra van osztva; ám ezek a dekádok önmagukban nem léteznek. Te még nem vagy elég tanult ahhoz, hogy tudjad, így hát megmondom neked: az *aszor* nem jelenti magát a dekádot. Egy dekádnak a tizedik napját jelenti. Ezzel elérkeztem ahhoz, hogy megcáfoljam előző érvelésedet. A hónapból is tizedet adunk, mert minden tizedik napnak megvan a maga szentsége – nem akkora szentség, mint a hetedik napé, de mégis szentség –, s ez arra figyelmeztet bennünket, hogy mindenképp tizedet adjunk az Úrnak.

– Igaz, nagy tanítómester, hogy az *aszor* szó a tizedik napot jelenti. De jelenti a dekádot is. Mert Mózes Első Könyvének huszonnegyedik részében Rebeka bátyja és anyja ezt mondta Izsák atyánk szolgájának: „Maradjon velünk a leány még vagy egy *aszorig*” – vagyis egy tíznapos hétig.

Erre a csodálkozás moraja futott végig a galileai látogatók között, akik együtt ültek az egyik oldalon. Valahogy olyan volt ez a jelenet, mint amikor a vívóiskolában egy újonc ügyes mozdulatokkal nemcsak sorra elhárítja a vívómester vágásait, hanem villámgyors csuklófordulattal kiveri kezéből a kardot, amely pörögve repül a terem túlsó sarkáig, a fegyvertelenül maradt mester pedig bambán pislog maga elé. Hogy tapsolnak olyankor a körülállók! A galileaiak is megfélelkeztek az illendőségről, örömben zajosan tapsoltak, hangosan nevettek, sőt valamelyikük elrikkantotta magát:

– Egy második Dávid, aki leterítette a maga oroszlánját, medvéjét!

Az illetlen lármától felháborodott két törvény tudó egy emberként ugrott fel. Gyorsan elhadarták a szokásos vitázó imádságot, elbocsátották tanítványaikat, és sértődötten távoztak.

Az első törvénytudó bosszúságtól remegő hangon így szólt a másodikhoz:

– Hallatlanul pimasz az a fiú. A szülei nem tudták arra nevelni, hogy fogja be a száját, és tisztelettel hallgassa azokat, akiktől csak tanulhat? Ugyan ki fia-borja lehet? Biztosan valami fattyú. Meg lehet ismerni ezeket cammogó járásukról meg arról, hogy nem akarnak köszönni az idősebbeknek.

– Nem hinném, hogy az. Aki ennyire járatos a Törvényben, mint ő, nyilván tudja, hogy csak olyan embereket engednek ide, akik törvényes házasságból születtek, és

őseik között sem volt fattyú a tizedik nemzedékig visszamenőleg. Meg aztán tiszteletteljesen köszönt nekünk, amikor eltávoztunk. És miből gondolod, hogy cammogó a járása? Nem láttad őt jární.

– Talán még nem tudja, hogy fattyú. De én meg vagyok róla győződve, hogy az.

– Kizártnak tartom. Ha fattyú volna, a tanítói tudnák azt, még akkor is, ha a gyerek előtt tapintatból elhallgatnák. És akkor nem oktatták volna ki olyan alaposan a Szentírás ismeretére. Mert – kérdelem én – mi értelme volna egy fattyút megtanítani olyasmire, ami csak a gyülekezet teljes jogú tagjainak hasznos?

– Menjünk vissza, tudjuk meg a fiú nevét, aztán majd részletesebb információkat szerezhetünk róla.

Vissza is tértek, de akkorra már más vitatkozó csoportot találtak ott, amely az udvar napsütötte részéből telepedett át az árnyékos oldalra. Jézust nem látták sehol, de azért megálltak, hogy figyeljék a vitát. Voltaképpen nem is vita volt az, hanem tiltakozó gyűlés. Bizonyos farizeusok vettek rajta részt, és a Törvény megsértésével vádolták a főpapot, aki egy zsidó prostituálttól adományt fogadott el a templomkincstár számára. Az illető nő megbánta bűnös életmódját, és bűnbánata jeléül az Úrnak ajánlotta fel mindazt a pénzt, amelyet testének áruba bocsátásával keresett. A farizeusok szerint ilyen eredetű pénzt nem kezelhet papi személy, legkevésbé a főpap; az efféle adományt ki kell osztani a szegények között, de nem szabad hozzácsolni a templomkincstár pénzalapjaihoz. Hivatkoztak Mózes ötödik Könyvére, amelynek huszonharmadik részében félreérthetetlenül ki van mondva a tilalom: „Ne vidd be a parázna nő bérét... az Úrnak, a te Istenednek házába...”

Mellesleg szólva, ezt a tiltó rendelkezést általában Mózesnek tulajdonítják, de valójában Jósiás királytól származik, ő vetett véget annak a régi jebuzeus szokásnak, hogy Jeruzsálem leányai a város kapuinál idegen férfiaknak kínálgatták magukat, és a tőlük kapott pénzt Anatnak, Jehova feleségének ajánlották fel.

A felszólalók egymást túllicitálva bélyegezték meg a főpap helytelen eljárását. Miután mindenki elmondta a magáét, a gyűlés elnöke feltette a kérdést:

– Van-e Izrael fiai között valaki, aki másként merne vélekedni?

Jézus felállt, és engedélyt kért az elnöktől, hogy kérdezhessen valamit.

– Aha, hát mégis itt van a fiú! – mondta az első törvénytudó a másodiknak.

Az elnök megadta az engedélyt:

– Kérdezz csak, te bátor fiú!

– A városban hallottam beszélni erről az adományról. Úgy tudom, a főpap arra fordította a pénzt, hogy illemhelyet építtessen ahhoz a különálló szobához, ahol az Engesztelés Napját megelőző hetet kell visszavonultságban eltöltenie. így van?

– Igen. Csakhogy az a szoba minden kétséget kizáró módon a Templomhoz tartozik.

– Nekem mégis az a véleményem, hogy a pénzt jól használta fel.

– Hogyan? Mi az? Mit beszél ez a Béliál gyermeke? – moraj-lőtt fel mindenfelől a felháborodás.

– Nincs-e megírva – folytatta Jézus – Mikeás próféta könyvének első részében, a hetedik versben: „...mert paráznaság béréből gyűjtögette azokat, azért ismét

paráznaság bérévé legyenek”? Ezt a szöveget a tudós Hillél így értelmezte, hogy amiképpen a tiszta dolgok természetüknél fogva tisztákkal párosulnak, úgy a tisztátalanok tisztátalanokkal társulnak. Ki háborodna fel, ha látna egy disznópásztort, aki malacot dédelget? Senki. Csak akkor szörnyülködne, ha a disznópásztor Izrael egy hithű fiának gyermekét dajkálná, vagy az a gyermek malaccal játszadoznék. Hasonlók érintkezzenek hasonlókkal. Egy illemhely tisztátalan. A tisztátalanságnak különálló szigete a tiszta Templomban. De nem tekinthető a Templom részének. Ha az a parázna nő megbánta vétkeit, egész Izraelnek örvendeznie kell, és a főpap nem utasíthatja vissza az adományát, amely bűnbánatának biztos jele. Az illemhely, noha tisztátalan, szükséges valami: következésképpen nem tiszta, hanem tisztátalan pénzből kell megépíteni.

– Azt mondd, hasonlónak hasonlóval kell társulnia. Ezek szerint a paráznaság is szükségszerű? – kérdezte gúnyosan a törvénytudó.

– A parázna szükségből vetkezik. Saját elhatározásából Izrael egyetlen leánya sem adja magát paráznaságra, mivel nem akarja, hogy elveszítse családját és barátait. Az éhség és a nyomor kényszeríti rá, hogy testét áruba bocsássa. Tanítómesterem, a tudós alexandriai Simon így mondta nekem, hogy Izraelben minden parázna nő azért lett azzá, mert valaki elcsábította, és a szüzességétől megfosztott leányt a családja kitasztotta. Ebből arra következtetek, hogy amíg álnok férfiak szüzeket csábítanak el, és amíg lesznek olyan ostoba férfiak, akik nem tudnak meglenni ringyók nélkül – addig a prostitúció szükségszerű. És hasonlóképpen: amíg az Engesztelés Napjára a főpap nem böjtöléssel készül fel, addig illemhelyre is szüksége lesz.

Senki sem tudott mit válaszolni erre az érvelésre, amely minden tekintetben megfelelt a farizeusi elveknek: nemes lelkű volt, gyakorlatias, jól megalapozott.

– Nagyon jó – mormogta a második törvénytudó, és társának a közismert mondást idézte: – Ne a kancsót nézd, hanem azt, hogy mi van benne. Némelyik új kancsóban nemes óbor rejlik, és fordítva.

Jézus pedig nagy bátran felszólította a hallgatóságot: – Cáfoljon meg, aki tud!

Ebben a pillanatban mozgolódás támadt, és a tömeg széléről egy hang kiáltotta feléje:

– Végre, végre megtaláltunk! Fiam, fiam! Már azt hittük, hogy elvesztél!

Jézus odament, és tisztelettel köszöntötte Máriát meg Józsefet.

– Három nap óta le se hunytuk a szemünket, annyira aggódtunk miattad – mondta Mária. – Miért nem szóltál, hogy még Jeruzsálemben maradsz? Nem gondoltál anyádra?

– Nem tartozom többé számot adni anyámnak útjaimról. Én most már az Atya dolgaival foglalkozom. De azért kérlek, bocsáss meg, amiért szomorúságot okoztam neked. Megüzentem az unokafivéremmel, Paltival, hogy hol vagyok; nyilván nem találkozott veletek.

Az első írástudó félre vonta a másodikat, és halkán azt mondta neki:

– Most már láthatod, hogy igazam volt. Ha az az ember ott a fiú apja lenne, nem engedte volna, hogy az asszony beszéljen helyette. Emlékezz csak Salamon király ítéletére: a veszedelem pillanataiban derül ki, hogy ki az igazi szülő.

– Különös – jegyezte meg a második törvénytudó. – Felismerem azt az embert, bár nagyon megöregedett, amióta utoljára találkoztam vele; a szakállát is más formájúra nyírja, meg a ruházata is szegényesebb. Józsefnek hívják, Dávid nemzetségéből való, apjának Héli volt a neve. Mindenki azt hitte, hogy a betlehemi mészárláskor őt is megölték, de egy évvel ezelőtt felbukkant Galileában.

– József? Csak nem az emmauszi József? Aki épületfával kereskedett?

– De az.

– Emlékszem, úgy tíz éve, vagy talán még régebben olyasmit beszéltek róla, hogy feleségül vette Dávid egyik sarjának, az öreg Joakimnak a leányát. Arra a Joakimra gondolok, aki oly nyomorultul pusztult el, amikor Athrongész az utolsó elkeseredett ellenállást tanúsította Kohebában. A házasságkötés körülményeire már nem emlékszem pontosan, de azt tudom, hogy merőben szokatlanok voltak. Mire a férfi megérkezett a mátkapénzzel, addigra a lányt elrabolták. Arra azonban már nem emlékszem, hogy végül is visszakapta-e a menyasszonyát. Én akkor nem voltam Jeruzsálemben, de fogadni mernék, hogy a rablók elcsábították a lányt, és az öreg József tette tisztességes asszonnyá.

Tudom, mennyire emberséges lelkületű. Nos, fogadunk? Ha megnyerem, enyém az új köpenyeged, te meg viseled ezt az öreg ruhadarabot.

– Tartom a fogadást. Nem lehet úgy, ahogyan te állítod. József sohasem engedné a fiút belépni a Templomba, ha tudná róla, hogy zabigyerek.

– Nem? Nos, akkor talán éppen azért engedte, hogy a fiú anyja beszéljen helyette. Mert ő maga fel volt háborodva, amiért itt találta a gyereket.

– Jó, majd meglátjuk.

– De hogyan? A Dávid-nemzetség családi feljegyzéseit a Gonosz meg a fia mind megsemmisítette.

– A fiú anyja, ha feltevésem helyes – vagyis, ha azonos az annak idején elrabolt leánnyal –, templomi szűz volt, márpedig akkor a mátkapénz befizetésének nyoma kell hogy legyen a Templom gazdasági könyveiben. A fiam főhivatalnok ott. Most mindjárt menjünk hozzá!

A fekvő beteg Hüiéinek tanítványai elmondták Jézus felszólalását a prostituált adományával kapcsolatos vitában. Hillél helyeselte, s így fogalmazta meg véleményét, amely egyike volt utolsó bölcs mondásainak: „A nemes szív mindig talál kinyitható ajtót azoknak, akik az Urat keresik; a zsugori szív mindig talál reteszt az ajtón, hogy kívül tartsa őket.” Ezt később elmondták Jézusnak, s ő oly büszke volt rá, mint egy római katona a vitézségeért kapott polgári koszorúra, a „corona civicá”-ra.

Hillél még annak az évnek a telén elhunyt. A zsidó nép történetében magánember halálát még soha nem gyászolták meg annyira, mint az övét. Júdea és Galilea minden helységében, a diaszpóra valamennyi zsinagógájában Gadestől Marakandáig, a Tanaisz (Don) folyó torkolatvidékétől a nilusi vizesésekig – könnyben úsztak a szemek, zokogástól remegtek a vállak, nem érintettek sem ételt, sem italt az ajkak.

– Hillél meghalt, Hillél nincs többé! – búsongott a nép. Hillél halott! A bölcs Hillél, aki először tanította szeretetre Izraelt.

Valóban Hillél volt az, aki a „teremtmények” főnevet először kapcsolta össze a

„szeretni” igével. Szívének túlárado jóságában nemcsak azt hirdette, hogy Izrael fiainak kell szeretniük egymást, hanem Ádám minden fiát, tehát az egész emberiséget is a szeretet kötelékének kell egyesítenie. Sőt, szeretni kell minden élő teremtményt, tisztát és tisztátalan egyaránt. Ezt a látszólagos képtelenséget a zsoltárokkal indokolta, amelyek felszólítanak minden létező teremtményt – beleértve a cethalakat, vadállatokat, madarakat, csúszómászókat –, hogy magasztalják az Urat. A bölcs halála még a szadduceusokat is megrendítette.

– Mindig a béke mellett emelt szót – bólogattak elismerően.

Názaretban Mária is szelíd könnyekkel adózott Hillél emlékének, s így szólt Jézushoz:

– Fiam, bár megadatnék neked, hogy amikor el jő halálod órája, te is magad után hagyj valamit abból az illatból, amely Hillél nevéből árad mostantól fogva örökké.

– Bárcsak mindig megengedtetnék nekem, anyám, hogy megtaláljam és feltépjem azt az ajtót, amelyről ő beszélt!

TIZENÖTÖDIK FEJEZET A MEGSZÉGYENÍTÉS

A következő húsvétra Jézus ismét felment szüleivel Jeruzsálembe. Ezúttal József megengedte neki, hogy az ünnepek után még a városban maradhasson, és részt vehessen a nyilvános vitákon meg előadásokon.

Jézus a kapukon kívülre kísérte hazafelé induló családját, ott elbúcsúzott, majd felment a Templom hegyére. Egy csipás szemű ember, aki a Templom keleti kapujában guggolt, felismerte, és hízelgő mosollyal megszólította:

– Jó, hogy találkoztunk, tudós názáreti Jézus! Már vártalak, számítottam rá, hogy ma eljössz. Meghívást kell átadnom. Két pártfogóm szeretné, ha pártatlan ítéleteddel eldöntened vitájukat. A Törvény egyik kényes pontjának értelmezésében nem tudnak megegyezni. Még fogadást is kötöttek.

– Az ilyen fogadás helytelen. Meg aztán nem vagyok én a Törvény tanítómestere.

– De hát magában a vitatkozásban nincs semmi kivetnivaló. Ami pedig téged illet, te már azon az úton haladsz, hogy tudós mester váljon belőled.

– Ha az Úr kegyelme velem lesz – tette hozzá sietve Jézus. – Kik a vitatkozó felek?

– Egy tudós iskola tanítói.

– Kérjék fel döntőbírónak az iskola fejét.

– Pártfogóim meghagyták nekem, hogy lesselek meg itt a kapunál. Szerintük te vagy az egyetlen, aki el tudja dönteni a vitájukat.

Jézusnak valami belső hang azt súgta, hogy ne hallgasson az öregre; sunyi gonoszságot érzett a hangjában, egész magatartásában. De aztán eszébe jutott, hogy a tudós Hillél mindig türelmesen engedett, valahányszor vitás kérdésekben kérték fel döntőbírónak, még egészen jelentéktelen dolgokban is, sőt még fogadásokat is eldöntött.

– Hát jó, megteszem, amit kérsz tőlem – mondta végül, legyőzve belső vonakodását.

A csipás öreg komor teremhez vezette, amely a Pogányok Udvarára nézett. Egy magas termetű, ostoba képű levita bámult ki az ablakon. Az öreg odaszólt neki:

– Tartsd itt ezt a fiút, barátom, mindjárt hozom azt a két személyt, akiről beszéltem neked.

Jézus méltatlankodva kérdezte:

– Nem adtam-e a szavamat, hogy vállalom a döntőbíráskodást?

De az öreg már eltűnt.

Jézus ekkor a levitához fordult:

– Uram, az öltözékedből ítélve a templomőrséghez tartozó levita vagy. Ez talán itt az őrszoba?

A levita nem szólt semmit, csak bólintott.

– Furcsa hely egy vita eldöntéséhez.

A levita megint csak bólintott, majd hosszú szünet után szóval is megismételte:

– Nagyon furcsa!

Még hosszabb hallgatás után további nyilatkozatra szánta rá magát:

– Meg kell majd mondanod az igazat, hallod? Jobb lesz, ha mindent őszintén

bevallasz, és visszaadod, amit elemeltél. Meglátod, az őrség parancsnoka nem lesz nagyon szigorú. Kedveli a fiúkat, tudod.

– Semmit sem értek az egészből. Ki az a mosolygós képű öreg, aki idehozott engem?

– Ő? Hofni, a Varangy. Ha egyszer látott egy arcot, soha nem felejtí el. Te vagy az a fiú, akit majdnem elcsíptek a sátoros ünnepkor, nem igaz? Te loptad meg Meleagroszt, a pénzváltót, aztán kilógtál a kapun, és elvegyültél a tömegben. He?

Jézus felnevetett:

– A sátoros ünnep alatt nem is voltam Jeruzsálemben.

– No ne mondd! Hát akkor mi a bűnöd?

– Nem vádolnak engem semmilyen bűnnel. Valaki ízetlen tréfát eszelt ki a rovásomra. Kérlek, engedj utamra!

– Az a parancsom, hogy itt tartsalak.

Az őrjárat éppen akkor tért vissza reggeli körútjáról.

– Ki ez a fiú? – kérdezte a parancsnok.

– Hofni hozta be, uram.

A parancsnok összevonta szemöldökét, és Jézushoz fordult:

– Nem az emmauszi József fia vagy te?

– Atyám régebben Emmauszban lakott. A neve József, Héli fia. Most mint a galileai Názáret lakosa szerepel a nyilvánartásban.

– Igen, ez egyezik. Nos, sajnálattal kell közölnöm, hogy le vagy tartóztatva.

– Uram, itt jön Hofni a tanúkkal – jelentette a levita.

Az első és a második törvénytudó lépett be, egy fiatalabb ember kíséretében, akinek övéről írószerszámok lógtak. Az első törvénytudó négy drachmát csúsztatott Hofni tenyerébe, aki elégedett kuncogással távozott, hogy ismét elfoglalja helyét a Templom kapujában.

A második törvénytudó, aki szemlátomást kellemetlenül érezte magát, így szólt a parancsnokhoz:

– Megérted, ugye, hogy kerülni akarjuk a nyilvánosságot. Semmi botrány! Visszavonulhatnánk a magánszobádba?

– Rendelkezésekre áll, tudós mesterek.

Amikor Jézust beszólították a parancsnok magánszobájába, a második törvénytudó nyájas hangon fordult hozzá:

– Nem vagy többé gyermek. Már értesz egyet-mást a Törvényből, igaz?

Jézus némán meghajolt.

– Te Jézusnak nevezed magad, s azt állítod, hogy a korábban Emmauszban, jelenleg Názáretban lakó Józsefnek és feleségének, Miriámnak vagy a fia.

– Az is vagyok.

– Mindig velük éltél?

– Születésem óta. Én az efratai Betlehemből születtem.

– Meg tudnád mondani, miért ott születettél?

– Atyám Betlehembe vitte anyámat, amikor közeledett a szülés ideje. Atyám Dávid házából származik, ezért úgy kívánta, hogy őseinek földjén lássam meg a napvilágot.

Ez Heródes király halálának évében volt, talán úgy négy hónappal halála előtt.

- Kik voltak anyád szülei?
- Atyja Dávid leszármazottja volt, a kochebai Joakim, aki végül szegénységben halt meg. Anyám nem nevelkedett otthon, hanem a templomi szüzek között.
- Tudsz-e folyékonyán olvasni?
- Annak segítségével, aki alkotott engem.
- Olvasd!

A templomkincstár számviteli könyvéből kiemelt lap volt az. Házassági szerződés állott rajta. A szerződő felek: egyfelől az emmauszi születésű József, Héli fia, Dávid házából és Júda törzséből; másfelől Simon főpap, Boéthosz fia, mint gyámja Miriam templomi szűznek, akinek atyja a kochebai Joakim, Dávid leszármazottja, anyja pedig Joakim törvényes hitvесе, Hanna. Az okmányt Jézus születése előtt tíz hónappal keltezték, de a tíz sékel befizetését csak négy hónappal később jegyezték be, és egészen apró, halvány betűkkel ezt a néhány szót fűzték hozzá: „Fél sékel még hiányzik.”

Az írnok kijelentette:

- Az apró betűs bejegyzés a főpap kezétől származik. Egészen rendkívüli eset. Végigböngésztem minden bejegyzést, mire megtaláltam a hiányzó fél sékel befizetésének igazolását. Az elismervényt a főpap küldte Alexandriából, miután Heródes király már elmozdította hivatalából. A nyugtát itt nálunk egy hátrább levő lapra ragasztották be. Egyébként egy hónappal a király halála után.

Jézus arca elfehéredett.

- Úgy gondoljátok – kérdezte remegő hangon –, hogy atyám, József csak akkor vette feleségül anyámat, amikor már teherbe ejtette?

– Vagy ő, vagy másvalaki – mondta a parancsnok. – Magánnyomozást folytattam az ügyben, és olyasmit hallottam, hogy közvetlenül a szerződés megfogalmazása után rablók hurcolták el anyádat, és három hónapig maguknál tartották. Ez a körülmény hihető magyarázatul szolgálhat arra, hogy József miért nem akarta eleinte lefizetni a szerződéses összegből még hiányzó fél sékelt. Nézd, fiam, én nem akarlak elszomorítani, de el kell magyaráznom, mit mond a Törvény. Van egy szabály, amelyet Mózes rendelt el, nem én, de nekem az a kötelességem, hogy érvényt szerezsek a parancsnak. Arról van szó, hogy aki házasságon kívül született, nem teheti be a lábát e Templom megszentelt udvaraiba. A rendelkezés megszegéséért halálbüntetés jár. Te tudatlanságból cselekedtél – tudom én azt –, ezért nem készítek írásbeli jelentést az ügyről, mert nem akarom, hogy gyalázat érje a családodat. Annás főpapot azonban kénytelen leszek tájékoztatni. De addig, amíg hitelt érdemlő módon be nem tudod bizonyítani, hogy születésed időpontját illetően tévedtél, hogy törvényes házasságból születted – addig nem léphetsz be a Templom területére. Ezt meg kell tiltanom neked, nem tehetek egyebet. Értsd meg jól, nem nevezlek fattyúnak, és nem is nevezhetlek annak, mivel születésed időpontját illetően nincsenek világos bizonyítékaim.

- Bár saját számmal ítélem el magamat – mondta Jézus –, biztosan tudom, hogy Heródes király halála előtt négy hónappal születtem. A téli napfordulón. Anyám

gyakran elmondta nekem.

A második törvény tudó mérgesen mondta az elsőnek, aki diadalmasan mosolygott:

– Nesze, itt az új hímzett köpenyem. Megnyerted a fogadást. Vigyorogj, mint egy kutya, és szaladgálj benne a városban. De én inkább fagyjak meg, mintsem hogy cserébe elfogadjam a tiédet. Mert bizony mondom néked, rosszabbat cselekedtél, mint gondolnád. És hadd mondjam meg: ha nem látom többé az arcodat, nem nagyon fogok búsulni.

Majd Jézushoz fordult:

– Jöjj velem, fiam, maradj a vendégem, amíg vissza nem térsz a szüleidhez Galileába. Mert derék fiú vagy te, és nagyon helyesen mondotta a tudós Hillél – áldott legyen az emléke –: „Az okos fattyú jobb a tudatlan főpapról.”

Jézus azonban a földre zuhant, tagjai megmerevedtek, arcát eltorzította a kín. Iszonyatos kiáltás visszhangja verte fel az épületet.

Másnap Jézus bágyadtan így szólt a második törvény tudóhoz, aki büntudatos gondossággal ápolta:

– Tudós férfiú, kérlek, tégy meg nekem egy szívességet. Küldd el valamelyik szolgádat, hogy hozzon nekem valahonnét egy olajfa-tuskót, egy vésőt meg egy fakalapácsot.

– Minek az neked, fiam?

– Látni akarom, nem felejtette-e még el a kezem azt a munkát, amelyből ezentúl élnem kell. Mert hát törvény tudó, úgy látszik, nem lesz belőlem soha. Tegnap nagy fehér köd ereszkedett az elmémre, és most még olyan szentírási szövegekre sem tudok visszaemlékezni, amelyekről azt gondoltam, hogy mélyen bevésődtek az agyamba. Vésőt, kalapácsot, fatuskót kérnék.

A házigazda teljesítette kérését. Amikor Jézus tapasztalta, hogy még szakszerűen tudja kezelni a szerszámokat, hálát adott Istennek: Majd újabb kéréssel állt elő:

– Tudós férfiú, tetézd meg jószágodat azzal, hogy adj mellém egy szolgát, aki egy darabig elkísérne. Mert nem vagyok benne biztos, hogy emlékszem-e a hazafelé vezető útra.

– Elkísér egészen hazáig, ha kívánod.

A szolga vele ment Galileába, és csak akkor fordult vissza, amikor Jézus felismerte a házukat.

Otthon semmit sem szólt a történeletről. Nem bírta rászánni magát. Továbbra is eljárta a zsinagógába, mivel ismerte az általános szabályt: senkit sem szabad kirekeszteni a vallási közösségből őseinek vagy szüleinek vétke miatt. Lelki nyugtalansága külsőleg abban jutott kifejezésre, hogy a Szentírásból az egyes napokra előírt szövegeknél nem olvasott többet, és azokról nem vitatkozott többé senkivel. Annál nagyobb szorgalommal dolgozott a műhelyben, és az idősebbek iránt még szertartásosabb udvariasságot tanúsított, mint azelőtt. Hamarosan mindenki észrevette, hogy megváltozott. A názáretiek meg a betlehemiek megkönnyebbülve vették tudomásul, hogy a csodagyerekből egyszerű ácsinas lett. Nem szerették benne a mohó tudásvágyat, önálló gondolkodását és éles kritikai szellemét, amelyet gyakran félelmetesnek találtak.

– Láttunk mi már ilyesmit – mondták az öregek. – A serdülőkor meghozza a változást. A gyermeklélekben ideiglenesen tanyát vert szellem elszáll, hogy soha többé ne térjen vissza. Nagypáink idején Kánában volt egy issakhárita fiú, aki fantasztikus tudásával meghökkentette a gadarai tudós iskola görög asztronómia- és matematikaprofesszorait. A számok úgy szolgáltak neki, akár egy varázslónak a szellemek! De a serdülőkorban a hallatlan szellemi képesség elszállt belőle, a fiú búskomor lett, és atyja házára iszonyú szégyent hozott azzal, hogy önkezeléssel vetett véget életének.

Négy esztendő telt el. Valahányszor közeledett a húsvét meg a sátoros ünnep, Jézus mindig azt mondta Jószenak és Jakabnak:

– Menjetek csak nélkülem Jeruzsálembe, és az Úr lelke legyen veletek! Én vagyok a legfiatalabb, majd itthon maradok, és gondozom az állatokat. Talán jövőre én is felmegyek.

A második esztendő húsvétján történt, hogy egy éjjel szamaritánusok törtek be a jeruzsálemi Templom területére, és emberi csontokkal szórták tele a Papok Udvarát, hogy azt tisztátalanná tegyék. Ezért a szamaritánusokat nyilvánosan megátkozták a zsinagógákban, és örökre kitiltottak minden szamaritánust a Pogányok Udvarából.

Az ötödik évben meghalt József. Jézus nagyon megsiratta, és három teljes napig böjtölt. Később Mária félrevonta:

– Amíg élt, nem mondhattam el neked származásod titkát. Jogod van rá, hogy megtudjad. De félek, ezentúl másként gondolsz majd rá. Még most is vonakodom elmondani, mert tudom, bánatot okozok majd neked.

– Anyám, nem tudsz te nekem most bánatot okozni, mert a halott miatt akkora fájdalom van bennem, hogy érzékeim teljesen eltompultak. Meg kell mondanom: rettenetes csapás ért engem öt évvel ezelőtt, amikor a templomi feljegyzésekben egy bizonyos házassági szerződésről olvastam. Olyan sebet kaptam akkor, amelyben még most is benne van a kés. Te az anyám vagy, akit tisztelni tartozom, és én tisztellek is valóban. Tisztellek, bár tudom, hogy az, akit atyámnak neveztem, nem volt vér szerinti atyám. És nem kevésbé tisztellek az ő emlékét, mert mindig szeretett fiának tekintett. Így hát, anyám, mit mondhatsz még nekem? Jeruzsálemben fattyúnak könyveltek el engem, téged pedig azzal vádoltak, hogy megcsaltad atyámat két időpont között – az egyik időpont az a nap volt, amelyen elhatározta a házasságkötést, a másik pedig az a nap, amelyen el akart vinni téged a házába. Miért nem mondtad el nekem már jóval előbb, hogy baj van törvényes származásom körül? Reményekkel tápláltál, tudós rabbihoz járáttál, rábeszélted atyámat, hogy vezessen be a názáreti zsinagógába. Gondolom, azért tetted mindezt, mert úgy hitted, hogy az igazság sohasem kerül napvilágra. Még a jeruzsálemi Templomba is el mertél vinni, hogy ott metéljenek körül. Nyolcnapos koromban büntársaddá tettél a Törvény megszegésében. És József? Miként tudta összeegyeztetni a lelkiismeretével, hogy megengedje neked? De hagyjuk ezt. A szeretett halottat nem merem vádolni...

– Kisfiam – mondta szelíden Mária –, hát olyan asszonynak gondolsz te engem, akinek szíve hajlik a bűnre? Nem nézek-e nyugodtan a szemedbe? Látod-e orcámon a bűntudat szégyenpírját?

– Amióta a templomőrség parancsnoka megmutatta a hivatalos bejegyzést, és figyelmeztetett, hogy amíg be nem tudom bizonyítani törvényes származásomat, nem léphetek a Templom belső udvaraiba – azóta valami nehéz felhő üli meg az agyamat. Olyan kérdések, amilyeneket azelőtt gyorsan meg bírtam oldani, most megfejthetetlen rejtvényekké váltak. És megoldhatatlan ellentétet látok a te ártatlan tekinteted és szégyened írásban rögzített dokumentuma között. Ha fel tudnám oldani az ellentmondást, ha össze tudnám egyeztetni a kettőt, talán felszállna az elmémet borító ködfelhő. Mert tudd meg, hogy ez a kérdés éjjel-nappal saskeselyű módjára marcangolja lelkemet. Még most is egész szívemmel szeretem az Urat, de korábbi tanulmányaim foszlányai között komor zászlóként leng Sammáj mondása: „Minden élő emberre áll az az igazság, hogy jobb lett volna meg sem születnie.” Ezt az állítást Hillél igyekezett megcáfolni, de ez egyszer Sammáj győzött a vitában. Minden ember – mondotta Sammáj – szükségképpen arra születik, hogy minduntalan tévedjen; a tévedés bűnre vezet; a bűn az Úr haragját idézi fel; ha pedig valakire megharagszik a Teremtője, akkor az illetőnek jobb lett volna meg sem születnie. Valamennyien Ádám örökösei vagyunk, és Ádám vétkéért meg kell fizetnünk. Anyám, én gyermekkoromban törvény tudónak, prófétának, királynak láttam magam – hiányzott belőlem az alázat, és Isten bizonyára ezért büntetett most engem.

– Meg van írva: „...akit szeret az Úr, megdorgálja.” Fiam, jól figyelj most rám. Az élő Istenre esküszöm neked, hogy én soha életemben férfival nem vétkeztem, sem szándékosan, sem kényszerből. Esküszöm, hogy nem vagy törvénytelen gyermek, hanem királyi házasságból születél. Csak akkor mentem feleségül a nemes lelkű Józsefhez, amikor törvényes királyi férjem már nem élt. És második házasságom csak forma szerint volt az. De meg kellett kötni, mert csak így menthettem meg az életemet ellenségeidtől.

Mária elhallgatott, figyelmesen nézett Jézus arcába, s nyugodtan várta, mit fog erre mondani.

Fia is hallgatott; vonásai leírhatatlan zavarról, meghökkenésről és különös sejtelmekről árulkodtak.

– Hát ki vagyok én, anyám? – tört ki belőle végül a kérdés.

– Te vagy a zsidók koronázatlan királya, annak a trónnak titkos örököse, amely Heródes király halála óta Üresen áll!

Jézus rémülettől dermedten, hitetlenkedve meredt rá.

– Úgy értsem, hogy... – kezdte, de elakadt a hangja.

– Folytasd, fiacskám. Mit akartál kérdezni?

– Inkább vállalnám a fattyúságot, mint ezt... – nyögte ki Jézus. – Úgy értsem, anyám, hogy te a Gonosz Heródes titkos felesége voltál?

– Az Úr fordítsa el tőled ezt a gondolatot! – kiáltott fel Mária. – Atyád a legnemesebb, a legjobb és a legszerencsétlenebb fejedelmi sarj volt népünk egész történelmében.

A köd lassan szertefoszlott, kisütött a nap. Ahogy Mária elmondta Jézusnak születése körülményeit, az ifjú érezte, hogy eltűnt szellemi erői visszatérnek; semmi sem veszett el, semmi sem csökkent mindabból, ami azelőtt lakozott benne. Sőt, most

már olyan gondolkodási képességet érzett, amilyenről addig sejtelve sem volt. Nem szokott sírni, de most megeredtek a könnyei:

– Anyám, anyám, ha ezt már előbb elmondtad volna! Még József életében, hogy lábához borulva megköszönhettem volna az ő nagy szeretetét!

– Gyengéd, szerető fia voltál mindig – vigasztalta az anyja. Máriának még volt mondanivalója. Elmesélte a három asztrológus hódolatát, a betlehemi vérfürdőt, meg azt, hogy Kéna unokaöccse miként kísérte őket biztonságosan a sivatagon keresztül Ón-Héliopoliszig.

– És még valamit meg kell tudnod – folytatta. – A tudós Simon, aki Matariében tanított téged, nem volt ám nyugalomba vonult iskolamester, akinek hitték. Simon volt, Boéthosz fia, atyád barátja, az egykori főpap. Két hónappal azután, hogy Heródes megfosztotta méltóságától, egy évre nazireusi fogadalmat tett, és kiment az arab sivatagba, s ott remeteéletet élt. Amikor visszatért, senki sem ismerte fel, annyira lesoványodott, és bőrét valósággal kicserizte a perzselő nap. Nem ment vissza Alexandriába, ahol pompás, gazdagon berendezett háza volt, hanem Matariében bérelt szerény szállást. Így került össze Józseffel. Mint a te szellemi gyámod, kötelességének érezte, hogy örökdjék fölötted a sanyarúság és a veszedelem napjaiban, és elhivatottságodhoz méltó nevelést adjon neked.

– Honnan tudta, hogy mi Leontopoliszban laktunk akkor?

– József meg én, alighogy megérkeztünk Egyiptomba, elvittünk téged Alexandriába. Simon ekkor még nem ment el Arábiába. Tulajdonképpen azért kerestük fel, hogy megfizessük azt a fél sékelt, ami félbemaradt házassági szerződésünket teljessé tette. József azonban nem mert Alexandria zsidó negyedében mutatkozni Heródes ügynökei miatt, akik akkoriban Arkhelaosz nagybátyádnak, Júdea ethnarkhoszának szolgálatában tevékenykedtek, így hát én vittem el a pénzt Simonnak, és közöltem vele, hol telepedtünk le. Józsefnek azonban nem szóltam erről, úgyhogy ő sohasem sejtette Simon valódi kilétét. Azt hitte, hogy Simon, a főpap a sivatagban lelte halálát.

– És él még?

– Igen. Kallirrhoében van, az esszénusoknál. Évente egyszer üzeni szokott nekem.

– És mi lett azzal az aranykoronával, amelyet a három asztrológus hozott nekem a betlehemi istállóba?

– Én-Rimmonban van, Erzsébet nagynéném őrzi. Egyszer majd viselni fogod.

– Viselni? Én? Hiszen tudod, hogy a császár megszüntette a zsidó monarchiát.

– Nem szüntette meg. Csak megtagadta a királyi címet a méltatlan és gyilkos igénylőktől. A római törvény szerint téged illet a trón, mert te vagy atyád egyetlen élő örököse. Heródes királynak az a végrendelete, amely a trónt rád ruházza, a Vesta-szüzeknél van letétbe helyezve, és azt sem érvényteleníteni, sem megmásítani nem lehet.

– Irtózom attól a gondolattól, hogy a rómaiak kegyéből viseljek koronát, és Izrael fiai gyűlöljenek azért, mert legádázabb ellenségeiket támogatom.

– Nemes atyád római koronát viselt.

– Ő a maga jogán volt király, és nagyobb áldás volna az emléken, ha azt a koronát

letette volna a fejéről.

- Hát milyen koronát fogadnál el?
- Olyat, amelyet saját népem tenne a fejemre.
- Mit beszélsz? A rómaiak ellenére? Háborúba vinnéd a népedet?
- Nem, nem háborúba. A bűnbánathoz és a szeretethez vezérelném. Jövendölésnek fogom fel szavaidat. Az Úr kegyelméből egy napon majd viselni fogom azt a koronát.
- Hozzon neked boldogságot és békét, népednek pedig szabadságot!

Sokáig beszélgettek, késő éjjel volt már, mire nyugovóra tértek. Reggel Jézus közölte nagy elhatározását: elmegy hazulról, hogy Simonnak, Boéthosz fiának vezetésével felkészüljön a királyságra. Anyjának adta mindazt, amit Józseftől örökölt, a saját megtakarított pénzével együtt. Mária Názáretben maradt, s magához vette a rehobóthi Sálomot, aki időközben özvegységre jutott.

Jézus anyja áldását kérte, majd vállára vette a szerszámos zsákot, az elemózsiás iszákot – gabona, aszalt gyümölcs meg ivóvíz volt benne –, és elindult a legközelebbi gázló felé, hogy átkeljen a Jordánon. A folyó túlsó partjára érve dél felé tartott, Peraeán keresztül a Holt-tengerig, majd annak partja mentén igyekezett Kallirrhoé felé. Az esszénus kolónia némi távolságra feküdt a várostól. Kerek fákunyhói kör alakban helyezkedtek el egy tágas területen, amelyet földhányás vett körül; a földsáncot kövek szegélyezték, tetejét túskebokrok alkotta élősövény tette magasabbá. Amint Jézus kopogtatott a kapun, és bebocsátást kért, magát Simont látta szembejönni a homokos talajon. Gyengéd szeretettel csókolták meg egymást.

Simon fehér ruhát és fehér kötényt viselt. Derekat bőrv fogta körül – bűvös erejű talizmán a Gonosz ellen. Fából faragott lapátka volt az övébe tűzve. Az esszénusok mind ilyen lapátkát hordtak magukkal, mint annak idején Izrael fiai, amikor vándorlásuk közben Szin pusztaságában tanyáztak.

- Hívjad ide Menahem atyát – mondta a kapusnak.

A kapus elment, s némi idő múltán visszatért egy szikár, égő szemű esszénussal. Ez megfogta Jézus jobb kezét, majd mindhármasuk meglepetésére két erős ütést mért a fejére.

- Nem haragból tettem – sietett megmagyarázni –, hanem azért, hogy ne felejtsd el Menahem atyát!

Azzal megölelte Jézust, és elvezette a felügyelőhöz.

A felügyelő, aki gondját viselte a négyszázötven testvérből és noviciusból álló közösségnek, nagyon öreg ember volt. Amikor Jézus belépett hozzá, felállt.

- Jelölt szeretne lenni? Simon felelt helyette:
- Igen.
- A neve?
- Józsué, Abjátár fia.

Nem azt mondta, hogy „Jézus, Antipatrosz fia”, mert az esszénusok között nem volt szokásban a görög nevek használata.

- Törvényes születésű?
- Törvényes.
- Melyik törzsből való?

- Júda törzséből.
- Milyen a természete, a jelleme?
- A lehető legjobb.
- Mestersége?
- Ács, amint látod.
- Ismeri a Törvényt?
- Magam tanítottam.
- Jó, akkor leteheti a fogadalmat.

Menahem atya Jézushoz fordulva magyarázni kezdett:

– A fogadalom egy évi szolgálatra szól. Ha az év leteltével méltónak találtatsz arra, hogy további haladást érhess el a mi rendünkben, részesülsz a megtisztulás vizében; és mint novíciusnak újabb fogadalmat kell tenned. Ha két év után a rend teljes jogú tagja kívánsz lenni, és nem találtatik benned hiba, akkor részese leszel a Szentséges Egynek, és leteszed az utolsó, egész életedre szóló fogadalmat...

– Én nem azért jöttem ide, hogy novícius felvételemet kérjem, hanem azért, hogy köszöntsem tanítómat, és folytassam tanulmányaimat. De ha ez csak úgy lehetséges, hogy előbb novícius legyek, belenyugszom. Milyen fogadalmat kell tennem?

– Az élő Istenre fogadod, hogy feltétlenül, habozás nélkül engedelmeskedsz rendünk felügyelőjének, valamint azoknak a gyóntatóknak és tanítóknak, akiket ő rendel föléd; szigorúan megtartod a rend szabályait, úgy, amint tanítják; jámbor alázattal imádod az Urat, és igazságos leszel az emberekhez; segíted az igazakat, és gyűlölöd a gonoszokat; nem ártasz senkinek; megfedded a hazugokat; takarékosan bánsz a szavakkal; nem mondasz elhamarkodott ítéletet; tartózkodsz nőktől, illatszerektől, kenőcsöktől, tisztátalanságtól, tojástól és babtól; embernek, madárnak, négy lábú állatnak vérének nem ontod; szereted az igazságot, és megtartod a Tízparancsolatot; rendünk titkairól soha nem beszélsz senkinek; gyóntatóid előtt nem titkolsz el semmit; semmiféle más esküt vagy fogadalmat nem teszel addig, amíg ezek a fogadalmaid érvényben vannak. Nos, vállalod?

– A titkok megvallására vonatkozó részen kívül igen. Mert én nem fedhetek fel gyóntatóm előtt olyan titkokat, amelyeket mások bíztak rám.

– Azokat a titkokat, amelyek nem a saját titkaid, nem kell elmondanod gyóntatódnak.

– Akkor készen állok a fogadalomtételre.

Adtak neki egy lóbuszkék ruhát, egy fehér kötényt, egy borjúbőrből hasított övet meg egy falapátkát.

– Simon atya – mondta a felügyelő –, tanítsd meg a fiút a lapátka használatára. Menahem atya, te maradj még itt.

Amikor becsukódott az ajtó, a felügyelő így szólt Menahemhez:

- Az ablakomból láttam, hogy kétszer ráütöttél a fiú fejére!
- Jogosan tettem.
- Mint elődöd elődje Heródesra, az edomitára?
- A fiú királyi jegyeket visel magán.
- Látod a sorsát? Milyen lesz?

- Dicsőséges, majd nyomorult, végül ismét dicsőséges.
- Viseld gondját, de részrehajlás nélkül!

A fenti párbeszéd megértéséhez el kell mondanom az alábbi történetet. Amikor Heródes még gyermekéveit töltötte Bocrában, ahol akkor ez az esszénus közösség élt, a „Menahem” titulust viselő esszénus atya a kolónia kapujánál megpillantotta az arra haladó fiút, aki éppen az iskolába igyekezett. Intett neki, hogy jöjjön közelebb. Amikor Heródes odalépett, Menahem két erős ütést mért a fejére, majd azt mondta neki:

- Nem haragból tettem, hanem azért, hogy ne felejtse el Menahem atyát!

Heródest elfutotta a pulykaméreg, arca kivörösödött, de Menahem nyájasan folytatta:

– Ha majd a zsidók királya leszel, jusson eszedbe a bocrai Menahem atya, aki úgy ütött a fejedre, ahogyan az anyamedve szokta megbúbolni a bocsait: szeretetből, mert jól akar nekik.

– összetéveszt valakivel – mondta erre Heródes. – Én nem zsidó vagyok, hanem edomita.

– Mindegy – felelte Menahem. – Akkor is így lesz, ahogyan mondtam. Dicső király válik belőled, országod nagyobb lesz Salamon királyénál. De azt is megmondom neked, hogy bár szándékaid jámborak lesznek, rettentő bűnöket fogsz elkövetni!

Heródes sohasem felejtette el Menahemet, és élete végéig pártfogolta az esszénusokat. Jeruzsálem egyik kapuját tiszteletükre „Esszénusok Kapujának” nevezte el, jóllehet azok sohasem keresték fel a Templomot, hogy ott imádkozzanak.

A közösség első szabályaként Jézus azt tanulta meg, hogy mások jelenlétében tilos a köpés. Aki köpési ingert érez, vonuljon félre, és bal felé köpjön, mivelhogy az a rossznak és a tisztátalan dolgoknak az oldala, nem pedig jobb felé, amely a jónak és a tiszta dolgoknak az oldala; azután a lapátkával szedjen fel homokot, és szórja rá a köpetre, hogy annak nyoma se maradjon. A második szabály így szólt: aki szükségét akarja végezni, az vonuljon egy félreeső helyre, lapátkájával ásson kis gödröt, majd ruhájával takarja el magát, hogy a Nap szemét meg ne botránkoztassa; dolgának végeztével pedig a lapátkával kaparja be a gödröt, ahogy az oroszán szokta a mancsaival. A harmadik szabály: mindig hajnal előtt kell felkelnie, és mindaddig egyetlen szót sem szabad szólania senkihez, amíg bizonyos ősi imádságokkal nem fohászkodik Jehovához, hogy a Nap jelenjen meg az égbolton. Az esszénusok nem imádják istenként a Napot, hanem Jehovát imádják, aki a Napot megalkotta; és amíg csak fennállott a jeruzsálemi Templom, egyszer sem mentek oda, hogy részt vegyenek a kultuszban. Ennek részben az volt az oka, hogy Arnos prófétához hasonlóan irtóztak a véres áldozatoktól. De a fő ok másban rejlett: a papság nem engedte meg nekik, hogy őseik szokásához híven napkeltekor a keleti kapunál állva és a Nap felé fordulva imádkozzanak, sem pedig a Szentély felé fordulva, mint a többi zsidó tette. Heródes azt tervezte, hogy a Templomot annak megtisztogatása után az esszénusok gondjaira bízza, és unokatestvérét, Achiábot nevezi ki főpappá, akit az esszénusok nagyon tiszteltek, s aki maga is Kallirrhoében nevelkedett.

Az. esszénusok Mózes Törvényei szerint élnek, és aki Mózeszt káromolja, halállal

lakol, mintha magát Jehovát káromolná. Ezt a többi zsidó nem tudja megérteni, kivéve az ebjonita meg a therapeuta szektákat, amelyek szövetségi viszonyban állnak az esszénusokkal. Az utóbbiaknak ugyanis van egy titkuk: Mózeset Jehova múlandó megjelenésének tartják. Jehova – úgymond – az életnek, a világosságnak és az igazságnak isteni princípiuma; Mózes pedig ennek a princípiumnak megtestesülése. Olvasóim közül azok, akik részt vesznek bizonyos görög misztériumokban, meg fogják érteni, mire gondolok, ha a Mózesmítoszt a misztériumok vezetői által előadott és elmagyarázott mítoszokhoz hasonlítom. Az esszénusok szájhagyománya szerint, amely sok vonatkozásban eltér a Mózes Második Könyvében foglalt elbeszéléstől, Mózes a fáraó leányának gyermeke volt. Nem férfi nemzette, hanem egy mandulából született, amelyet Jeho-vának, Izrael Istenének angyala vitt el a leánynak titokban ón-Héliopoliszba. A fáraó gyilkosokat küldött, hogy öljék meg a gyermeket, akinek Ozarszif volt az eredeti neve. A bábaasszony azonban, aki Izrael népéből való volt, elrejtette egy aratókosárban, és a kosarat a Nílus vizére bocsátotta. Jókebed, egy Amrám nevű góseni pásztoremler felesége akadt rá a nádasban. A csecsemőt elnevezte Mózesnek – ami annyit tesz, mint „kihúzott” –, hazavitte és felnevelte. Amikor Mózes fiatal férfivá serdült, visszament Ón-Héliopoliszba, s ott roppant testi erejével és bámulatos értelmével magára vonta nagyapjának, a fáraónak figyelmét, aki természetesen nem sejtette kilétét. Mózes azután a fáraó hadainak élén diadalmas háborút viselt az etiópok ellen. Mivel azonban a tömegek lelkesen ünnepelték, a fáraó féltékeny lett rá, és el akarta tenni láb alól. Akkor Mózes Jehova parancsára mandulafából faragott varázshotja segítségével tíz csapást mért Egyiptomra, és megszabadította Jehova választott népét, amely Péluszionnál a rabszolgaság sanyarú kenyerén tengődött. A fáraó üldözőbe vette, de a Nádas-tengernél a futóhomok eltemette őt seregével együtt. Mózes törvényeket adott Izrael Sínai-félszigeten vándorló fiainak, és amikor már megpillantották az ígért Földjét, Isten Ellensége egy skorpiót küldött, s az megmarta Mózes sarkát. Mózes ekkor máglyát rakatott, és elégettette magát. Hamvait titkos sírba temették; lelke sas alakjában felrepült az égbe; szelleme azonban Hecronnál a tengerre szállott, ahová három kísértet-királynő ment érte csónakon. Magukkal vitték messze nyugatra, az óceánon túlra, az Almafák Szigetére, ahol soha nem esik a hó, nem perzsel a hőség, nem dúlnak viharok, hanem állandóan lágy, frissítő nyugati szellő fújdogál a tenger felől.

Ilyenformán tehát Mózes élete és halála ugyanolyan kettős értelmet nyert az esszénusok szemében, mint Dionüszosz vagy Ozirisz, vagy Héraklész élete és halála a misztériumok vezetői számára. Mózes egyfelől régi király és törvényhozó – másfelől az esztendő állandóan visszatérő megszületésének, kiteljesedésének és elmúlásának szimbóluma. Az esszénusok hisznek a lélek feltámadásában; szerintük a lélek be van zárva a testbe, mint valami börtönbe, s mihelyt megszabadul a hús bilincseitől, felszáll a többi tündöklő lélek közé, amelyek a Nap csodálatosan izzó fényességét adják. A szellemet azonban megkülönböztetik a leiektől; szerintük a szellem hasonló a testhez, már ami az alakját illeti, s a halál után ezt a szellemet Illés vagy valamelyik angyal a paradicsomba vezeti, amelyet Mózes kormányoz. Ott a szellemek boldogan élnek együtt egy üvegpalotában, amelynek kapuinál fénylő tűzkerek forognak örökkön-

örökké. Ezt a tant az esszénusok a püthagoreusoktól vették át, a püthagoreusok pedig a hüperboreus Abarisztól kölcsönözték; ám az esszénusok azt állítják, hogy a hüperboreus papság eredetileg magától Mózesztől vette át. Bárhogyan áll a dolog, annyi bizonyos, hogy az esszénus filozófiában számos perzsa és kaldeus elem is fellelhető.

Az esszénusok közül sokan értenek a gyógyításhoz, és figyelemre méltó eredményeket érnek el kezelési módszereikkel; gyógyítanak kézzel, főzetekkel, forrásvízzel, szentelt olajjal, szent énekekkel, különféle drágakövekkel, agyaggal kevert nyállal. Démonoktól megszállott személyeket is gyógyítanak; ilyen esetekben Rafaelt hívják segítségül és más angyali hatalmakat is, de ezek nevét titokban tartják; Mózes félistent szintén szólongatják, annak húsz, évszak szerinti neve és címe szerint, főképpen Jésua vagy Jézus néven kéri gyógyító közbenjárását. Mások nagy jártasságra tettek szert az álomfejtésben és a csillagjóslásban. Ha egy esszénus magába mélyedve elmélkedni akar, fejét bebugyolálva leül egy általa vont körben; körös-körül bizonyos betűket meg ábrákat rajzol, amelyek Isten kegyes pártfogását vannak hivatva biztosítani. Aztán ott ül a körben napokig, mozdulatlanul, étlen-szomjan. Néha abból a célból ülnek ilyen körbe, hogy legyőzzék az őket háborgató rossz szellemeket, vagy hogy kiengeszteljék Isten haragját. Az esszénus szent emberek között egy Honi nevezetű volt a leghíresebb, aki az utolsó Makkabeusok korában élt, s akit azért is magasztaltak, mert éles elmével, világos okfejtéssel tudta megmagyarázni a mózesi Törvényeket. A néphit azt tartja róla, hogy egyszer súlyos aszálynak vetett véget – addig ült teljes böjtöt tartva egy körben, amíg Isten megsajnálta, és esőt küldött a szomjazó földre. Állítólag hetven esztendeig elkerülte a halált azáltal, hogy egy másik körben üldögélt egész idő alatt; egy véletlenül kimondott szó által szabadult ki önként vállalt fogságából, amikor Arkhelaosz száműzetésbe ment. Amikor megtudta, hogy időközben minden barátja és társa elköltözött már az élők sorából, könnyörgött Istenhez, hogy vegye el az ő életét is. De ez csupán legenda. A Makkabeus Hürkanosz katonái kövezték halálra, mert Jeruzsálem ostromának idején nem volt hajlandó megátkozni a Templom papságát.

Nők nem léphetnek az esszénusok kolóniájának területére – még öregasszonyok sem –, és gyermekek sem tehetik be a lábukat oda. Az esszénusok nem viselhetnek fegyvert, fegyverkészítéssel sem foglalkozhatnak; nevetniük sem szabad, csupán olyankor, amikor Istenük jóságán örvendeznek. Az idősebb beavatottak gyakran mosolyogva járnak-kelnek, de a fiatalabbak többsége nagyon mogorva. A Holt-tenger körül csoportosuló három fő közösségen kívül egyéb, lazább jellegű esszénus telepek is vannak Júdea különböző részeiben. Ezekben megengedett a házasság, de csakis gyermeknemzés céljából; beavatottjaik, mivel nem élnek zárt kolóniában, „szabad esszénusok” néven ismeretesek. Az egyik ilyen közösség – amely ma már nincs meg – Bethánia faluban volt, Jeruzsálem közelében.

TIZENHATODIK FEJEZET NYÍL ÉS CSERÉP

Kallirrhoéban Jézus az első hét hónapot azzal töltötte, hogy az újoncok mesterének irányításával a szent iratokat tanulmányozta. Egyelőre Mózes könyveit kellett szóról szóra bemagolnia. Közben a mesterségét is gyakorolta: a főács koporsókészítésre fogta be. Cellatársa történetesen a rokona volt, az én-rimmoni János, akivel itt találkozott először. Amikor az újoncok mestere meggyőződött róla, hogy mindketten tökéletesen ismerik a mózesi könyveket, újabb feladatot szabott elébük: tanulják meg Ezékielnek, az esszenus rend feltételezett alapítójának próféciait. A két rokon munkához látott. Megbeszélték, hogy egy-egy részt felváltva elmondanak egymásnak, ily módon ellenőrizve, mennyire haladtak a tanulásban. Amikor János hibátlanul elmondta az első részt, Jézus megkérdezte:

- Hogyan értelmezted ezt a részt?
- Hát én csak bevágtam a szöveget, nemigen figyeltem a jelentésére.
- Nem tiszteletlenség-e ez Ezékiellel szemben?
- Gerson, a tanítóm arra figyelmeztetett, hogy a jelentés fontolgatása veszedelmes.

Szerinte csakis egyetlen kiválasztott tanítvány előtt tárhatja fel annak a résznek a jelentését egy olyan nagy mester, aki azt ismeri. És nem minden törvénytudónak adatott meg a megismerés kiváltsága.

– Én viszont Simontól, a tanítómtól nem kaptam ilyen figyelmeztetést. És mivel nekem megadatott, hogy megértsem azt a részt, elmagyarázom neked, ha akarod. Olyan szövegekkel kell-e megterhelnünk az emlékezetünket, amelyeknek nincs jelentésük?

- Hát jó, mondd el. De óvakodj az elhamarkodott véleményalkotástól.

– Itt, Kallirrhoéban, mi nem a Naphoz imádkozunk, hanem az örökkévalóhoz, akit a Nap alakjában imádunk. A lapátkáin-kat sem a Nap iránti tiszteletből használjuk, hanem az örökkévaló miatt, akit a Nap képében imádunk. Most pedig jól figyelj!

És elmondta Ezékiel próféta könyvének első részéből az alábbi verseket:

És látám, és ímé forgószerű jött északról, nagy felhő egymást érő villámlással, amely körül fényesség vala, közepéből pedig mintha izzó érc látszott volna ki, tudniillik a villámlás közepéből.

És belőle négy lelkes állat formája tetszék ki, és ez vala ábrázatok: emberi formájok vala.

És mindeniknek négy orcája vala, és négy szárnya mindenikő jöknék;

És lábaik egyenes lábak, és lábaik talpa mint a borjú lábának talpa, és szikráznak vala, mint a simított érc színe.

Továbbá emberi kezek valának szárnyaik alatt négy oldalukon. Mind a négyőjüknek orcái és szárnyai.

Szárnyaik egymás mellé lévén szerkesztve, nem fordultak meg jártukban, mindenik az ő orcája irányában megy vala.

És orcájok formája vala emberi orca, továbbá oroszlán-orca mind a négynek jobb felől, és bika-orca mind a négynek bal felől; és sas-orca mind a négynek hátul;

És ezek az ő orcáik. És szárnyaik felül kiterjesztve valának, mindeniknél két szárny

összeér vala, kettő pedig fed ezé testöket.

És mindenik az ő orcája irányában megy vala, ahová a lélek vala menendő, oda mennek vala, meg nem fordulván jártukban.

.És a lelkes állatok közt látszék, mint egy égő üszög, amely lángolt, mint a fáklyák, ide s tova futkározva a lelkes állatok közt; és a tűznek fényessége vala, és a tűzből villámlás jöve ki.

És a lelkes állatok ide s tova mozognak vala, mint a villámlás cikázása.

És mikor ránéztem a lelkes állatokra, ímé, egy-egy kerék vala a földön az állatok mellett mind az ő négy orcájok felől.

A kerekek mintha tarsisköből készültek volna, és mind a négyüknek ugyanazon egy formája vala, és úgy látszanak egybeszerkesztve, mintha egyik kerék a másik kerék közepében volna.

Jártukban négy oldaluk felé mentek vala; meg nem fordulnak vala jártukban.

És talpaik magasak valának és félelmesek, és e talpak rakva valának szemekkel körös-körül mind a négynél.

És mikor járnak vala a lelkes állatok, járnak vala a kerekek is mellettök, és mikor fölemelkednek vala az állatok a földről, fölemelkednek vala a kerekek is.

Ahová a lélek vala menendő, mennek vala, ahová tudniillik a lélek vala menendő, és a kerekek fölemelkednek vala mellettök, mert a lelkes állatok lelke vala a kerekekben.

Ha azok mentek, ezek is mennek vala, és ha azok álltak, ezek is állnak vala, és ha fölemelkedtek a földről, fölemelkednek vala a kerekek is mellettök, mert a lelkes állatok lelke vala a kerekekben.

És vala mintegy mennyezet az állatok feje fölött, olyan, mint a csodálatos kristály, kiterjesztve felül fejök felett.

És a mennyezet alatt szárnyaik egyenesek valának, egyik a másikkal összeérvén; mindegyiknek kettő vala, amelyek befedik vala innen, és mindegyiknek kettő vala, amelyek befedik vala amonnan az ő testöket.

És haliam szárnyaik zúgását, mint sok vizeknek zúgását, úgy mint a Mindenhatónak hangját, mikor járnak vala, zúgás hangját, mint valami tábornak zúgását; mikor állának, leeresztik vala szárnyaikat.

És lőn kiáltás a mennyezeten felül, amely vala fejök felett, és ők megállván, leeresztik vala szárnyaikat.

És a mennyezeten felül, amely fejök felett vala, látszék, mint valami zafírkő, királyi székek formája, és a királyi székek formáján látszék mint egy ember formája azon felül.

És látám izzó ércként ragyogni, amelyet mintha tűz vett volna körül derekának alakjától fogva és fölfelé; és derekának alakjától fogva és lefelé látám, mintha tűz volna. És fényesség vala körülötte.

Mint amilyen a szivárvány, mely a felhőben szokott lenni esős időben, olyan vala a fényesség körös-körül. Ilyen vala az Úr dicsőségének formája, és látám, és orcámra esem, és hallám egy szólónak szavát.

Majd így magyarázta az idézett szöveget:

– Köztudomású, hogy a tizenkét hónapos időszakban négy újév van: az őszi napéjegyenlőségkor, a tavaszi napéjegyenlőségkor, a téli napfordulón és a nyári napfordulón. Én úgy értelmezem Ezékielnek ezt a látomását, hogy mindegyik kerub négy-küllőjű kerék, és mindegyik küllő egy-egy újév. Mindegyik küllőnek arca van, amely a kerékagy része; erről lehet megkülönböztetni az egyes újévét. A bika jelenti az újszülött téli Napot és a Ninib planétát; az oroszlán az ifjú tavaszi Napot és a Marduk planétát; a sas az ereje teljében levő nyári Napot és a Nergal planétát; az ember a tapasztalt őszi Napot és a Nabú planétát. Mindegyik küllő egy-egy arany borjúlábbal van beleerősítve a keréktalpba, úgyhogy mindegyik kerék egy négylábú borjú. Mindegyik kerub tehát a négy évszaktól álló év gördülése, és mindegyik év egy négykerekű kocsi egyik kereke, amely egyenesen, minden irányváltoztatás nélkül halad előre. A kerekeken levő sok szem mindegyike egy-egy nap; hiszen a Napot a nappal szemének szokták nevezni. Mindegyik kerék egy négy évet jelentő keréken belül forog s a dolgok kezdetétől a végükig fut (a görögök a négyévenként rendezendő olümpiai verseny játékok szerint számítják az időt). A trónuson ülő emberalak a mi Istenünk kisugárzása, de nem maga Isten. A kocsi elé nincsenek állatok fogva, mivel maguk a kerekek az állatok, és – mint mondtam – mindegyik kerék egy aranyborjú négy lábán fut. Ezek a kerekek annak a szekérnek a tüzes ménjei, amely Énókh és Illés prófétát felvitte az égbe. Ezékiel azonban elhallgatja előlünk látomásának egy részét: mert a nyári napforduló állata valójában sasszárnyú kecskebak, az őszi állata pedig valójában emberarcú szeráf vagy tüzes kígyó. Ilyenformán tehát mindegyik borjú váltakozva négy állat: oroszlán, kecske, szeráf és bika. Sőt még ember is, meg sas is. Ezért mondják a görögök meg a krétaiak, akik ugyanabból a forrásból ittak, mint mi: „A borjúnak sok változata van.”

– Óvakodj az elhamarkodott véleményalkotástól! – figyelmeztette újra János.

– Az aranyborjú nem bálvány, ameddig nem imádják istenként – folytatta Jézus. – Akik a Hóreb hegyén az aranyborjút imádták, azt mondták: „Ez hozott ki minket Egyiptomból!” Hazudtak, mert egyedül a mi Istenünk hatalma hozta ki őket onnan. Ami pedig az Ezékiel látomásában szereplő forgószelet meg tüzet illeti, véleményem szerint ezek Isten jelképes jelenlétét jelentik, mivel forgószél és tűz jelezte Isten jelenlétét a Kármel hegyén is, amikor egy belső hang szólt Illéshez. De ez csak jelkép, mert meg vagyon írva: „...az Úr nem vala abban a szélben, de nem volt az Úr a tűzben sem.” A forgószél északról jött, tehát arról az égtájról, ahonnan sohasem süt a nap. Ebből megtudjuk, hogy ami Istenünk még a Napot is felülmúlja, mivel hatalmának nincsenek határai. (Ezért van az, hogy amikor a jeruzsálemi Templomban állatokat áldoznak, azok fejét a pap mindig északi irányba fordítja.) Isten szellem, és a lángoló tüzek az ő szolgálói. Az a tűz, amelyet Mózes látott a bokorban, amely égett és nem aludt ki, nem Isten volt, hanem szolgálóinak fényessége. Ugyanezt kell mondani a Hóreb hegyén cikázó villámokról: nem Isten volt azokban, hanem az ő szolgálói. És Ezékiel szívárványt látott a Mindenható trónusa fölött; bár a viharfelhőből kicsapó villám a bosszúálló haragot jelenti, a szívárvány az irgalom ragyogása. De látomásának egy részét itt is elhallgatja Ezékiel. Miért nem szól a másik három égi hatalomról – a Napról, a Holdról és a szerelem planétájáról? Nem látta-e ezt a tüzes

háromságot keringeni a trónus körül? De most menjünk tovább. El fogom magyarázni neked az aranyborjút, akit a beavatottak Mózesnek neveznek.

– Vigyázz a nyelvedre, nehogy az istenkáromlás bűnébe essél!

– Távol legyen ajkamtól minden tisztátalan beszéd! Ismered azoknak a köröknek a nevét, amelyeket itt a telepen a kunyhók alkotnak?

– Ismerem. A külső gyűrűben levő körök neve: BÁBEL, LÓT, EFRÓN, SZALMA, NE-ESZTHAN (az utóbbi volt az a szeráf, akit Mózes zászlajává tett a pusztaságban); azután HÚR, DÁVID, TELMEN, KOHATH, KÁLEB; MÓRIJA, GATH, GQMER, JETHRÓ, RÉU. A belső gyűrű körei: JÁKOB, JÓSZÉ, JERA, JÉSUA, JÁKHIN.

– Mit gondolsz, miért választották ezeket a neveket?

– Ez hétpecsétes titok, csak a rend vénei ismerhetik.

– Nos, én megfejtettem. A külső gyűrű nevei helyesen olvasva kiadják az aranyborjú kalendárium-történetét, az aranyborjút, amely bikává növekedik, és amelynek húsból azok esznek, akiket titkos szertartásokkal beavatnak. Itt vannak a szavak görög nyelven; a rend alapítói valószínűleg a kanóboszi görögöktől tanulták meg, és a titkot úgy rejtették el, hogy a szavakat olyan nevekké változtatták át, amelyek hasonlítanak a mi Szentírásunkban található nevekhez:

BOIBALION LOTO-PHORAMENON SZALOOIMAI NEOSZTHENARON.

URIOSZ DAFIZO, TLAMON KAIOMAI, KALÜPTOMAI.

MOIRAO, GATHEO GNORIMOSZ, IDRÜOMAI, RHEO.

A szöveg jelentése a következő:

Én, a bikaborjú, a kék lótuszon vitettem át sziklától szikláig, új erőre kapván.

Én, a jó szándékú, fát hasogatok; szenvedve elemésztetem „,, tűz által; elrejtőzöm.

Én, a dicsőséges, osztogatok, boldoggá teszek, alapítok, elvisz a víz.

Mindegyik név három nyolcából álló sorozatot jelent; ez összesen háromszázhatvan napot tesz ki. A többi szó pedig azt az öt szent napot jelenti, amely még hátra van az évből: AKHAIFA, OSSZA (erről kapta nevét ebben a rendben a beavatás három foka közül a legalsó), URANIA, HÉSZÜKHIA, IAKHÉMA, vagyis a Fonó, a Hírnév, az Égi Királynő, a Pihenés, a Jajgatás. Az arabiai nabateusok a bikaborjút Uri-talnak, Jót-ságos Szenvedőnek nevezik, AI-Lát istennő fiának tartják, és utálatos rítusokkal tisztelik. A föníciaiak Héraklész-Melkartnak nevezik, és dicsőítik bujaságát. Szamáriában Egli-jahu néven imádták, ami annyit tesz, mint „az Úr egy Borjú”; addig imádták, mígnem a mi Istenünk féltékeny keze darabokra zúzta a várost.

– De hát akkor ki a bikaborjú, akiről e szent telep kunyhói nevüket nyerték, ha nem Uri-tal, nem Héraklész, nem Egli-jahu?

– A napév életének és a bűnbeesés óta az ember életének elfogadható jelképe. E bikaborjú tisztelete bálványimádás, mert aki hódol előtte, ezáltal tagadja az időtlen Egyedülvaló Isten hatalmát. A Nöstény tisztelete ez, akinek öt télközépi napja (ez az öt nap egyúttal az esztendő öt egyenlő időszakát is jelenti) sűrítve magában foglalja a bűnbeesett emberiségnek és az évnek is a sorsát.

– És a beavatás két magasabb foka?

– A sámsoniánusok Sámson tiszteletére kapták nevüket, mivel Sámson életét tették meg a napév allegóriájává. A helikánusokat pedig beavatják Hélixnek, azaz a Kozmikus Keréknek misztikus tanába.

– Mondj még valamit a Nöstényről!

– Háromszoros női démon, aki a bűnbeesett embernek anyja, felesége és hullamosója. Az öt nap közül az elsőn megfonja a férfi életének fonálát; a másodikon a dicsőség reményével legyezi hiúságát; a harmadikon megrontja őt bujálkodásával; a negyediken halálos álomba ringatja; az ötödiken megsiratja holttestét. A görögök háromságként tisztelik, mint Három Párkát – a Fonót, a Sorsot Osztót és az Elmetszőt.

– De hát rendünk vénei miért nevezik Mózeszt a bikaborjúnak?

– A Mózes név annyit jelent, hogy minden év tavaszán életet *húznak ki* a megáradt vízből, mint ahogyan Mózeszt, a mi törvényhozónkat csecsemőkorában a Nílusból húzták ki; és hogy minden gyermek vízben úszik, mielőtt megszületik. A bikaborjút, amely csupán jelkép, tulajdonképpen nem lehet káromlással gyalázni, ugyanígy Mózeszt sem, hiszen ő nem Isten. Ember volt, megszületett, megházasodott, gyermekeket nemzett, véres tetteket vitt végbe, meghalt, és eltemették. Mégis soha el nem múló tiszteletünket érdemelte ki, mert Isten neki adta át a Törvényt. És azért is, mert amikor a bűnös nép az arany bikaborjút imádta a Hóreb hegyén, Mózes porrá zúzta a bálványt, és kényszerítette az embereket, hogy az aranyport *vízzel* keverve igyák meg. És amint a bölcs Ariszteasz írja: „Mózes megtanított arra, hogy egy az Isten, hogy hatalma megnyilvánul mindenben, felsége minden helyet megtölt, és hogy nem marad előtte rejtve semmi, amit az emberek a földön titokban cselekednek, mivel ő minden elkövetett és szándékolt cselekedetet ismer.” Ariszteasz más helyütt kimutatja, hogy csak a mi népünk imád egyetlen Istent, nem hódolván sokféle istenségnek, és hogy ezt Mózesnek köszönhetjük, mert ő adta át nekünk a Törvényt.

– De ha Mózes csak ember volt, következésképpen személyével kapcsolatban a káromlás bűne nem is lehetséges, rendünk vénei miért tiltják nekünk, hogy káromoljuk őt?

– Ezt még nem tudtam megérteni, mivel nem hihetem, hogy ezek az istenfélő, ájtatos emberek bálványimádók volnának.

– És kicsoda Ezékiel látomásában a trónuson ülő emberalak, ha sem nem a bikaborjú, sem nem maga Isten?

– Ugyanaz az Ember Fia, akiről Dániel prófétának adatott látomás. Az Ember Fia mindenki előtt meg fog jelenni azon a napon, amelyen végre vereséget szenved a Nöstény. Nem Isten, és nem ember: Istennek képmása, amelyre az ember először teremtetett, és amely akkor megújul majd az Istennek emberek iránti, az emberek Isten iránti tiszta szeretetében.

– Adná az Úr, hogy a Szekér gyorsan gördüljön velünk ahhoz a naphoz!

Ebben a pillanatban kívülről hangok hallatszottak, és Mena-hem meg Simon kíséretében a felügyelő sietett be.

– Az egész kolónia lángokban áll! – kiáltotta izgatottan. – De Istennek hála, nem pusztult el semmi. A tűz ennek a kunyhónak a tetejéről harapózott el. Józsué, Abjátár fia! Johanán, Zakariás fia! Valijátok be, hogy a *Ma'asze Merkábá* [a Szekér Műve]

misztériumával foglalkoztatok! Nem tudjátok-e, hogy ez szigorúan tilos? Csak olyan kiváló tudósok tanulmányozhatják, akik valamely tudós iskola vezetői!

– Nekem nem tiltotta meg senki. Sem te, sem a tanítómesterem. És ki akadályozhatná meg, hogy amit be kell magolnom, azt meg is értsem? És amit megértettem, miképpen tarthatnám magamban, amikor a ti jelenléteitekben meg kellett fogadnom, hogy nem hallgatók el semmit?

– Vigyázz, nagyon vigyázz! Atyám idejében volt egy Kádes-Barneából való fiú, aki e rész egyetlenegy versének értelmét ismerte fel. És tudod-e, mi történt vele? Tűz emésztette el!

– De engem nem emésztett el! És ismerem a mondást: „Ha tűz száll alá az égből, amely ég, de nem pusztít, akkor el kell énekelni a Magasztalás Himnuszát. „

– A felügyelődet, a lelki vezetődet akarod te oktatni? Ha kívánsz.

– Hát azt nem hallottad-e, hogy aki dőre elmével azokról a dolgokról beszél, amelyek előtt, hátul, fent és lent vannak – vagyis a *Merkábá* titkait feszegeti –, annak jobb lett volna meg sem születnie?

– Hallottam ilyen vélekedést. De azt is hallottam, hogy Ezékiel újra eljön, és akkor majd felnyitja Izrael előtt a *Merkábá* titkos szobáit. De hátha éppen ma jött el, és ma tárta fel azokat?

– Józsué ben Abjátár! – mondta a felügyelő. – Ez a hely nem tarthat itt téged, mert te szétfeszíted a rácsait. Fogd a szerszámos zsákokat, és távozz innen békességgel ugyanazon a kapun, amelyen bejöttél. De hadd figyelmeztesselek valamire. Illésről, aki az Áldottak Földjén az őket megillető helyre kalauzolja a szellemeket, feljegyezték, hogy az Úr engedelmeivel egy napot a földön tölthetett. Elment az egyik jeruzsálemi tudós iskolába, ahol a törvény tudók éppen arról a tüzes szekérről vitatkoztak, amely Illést felvitte a mennybe. Amikor látta, hogy hasztalan rágódnak a kérdésen, közbeszólt, és elmagyarázta nekik, miképpen történt az egész. Ám amikor visszatért az égbe, igen szigorú dorgálást kapott attól, aki mindent lát.

– Ki volt az, aki rosszindulatúan feltárta előtted, hogy Illés emiatt bajba került? Talán Isten Ellensége? Most, hogy feloldoztál engedelmességi fogadalmam alól, és úgy beszélhetek veled, mint egyik ember a másikkal, hadd mondjam el neked a véleményemet. Ti, akik itt vagytok, elmenekültetek a világból, de nincs az az ünnepélyes tisztasági fogadalom, amely egy gyáva lelkiületű embert meg tudna védeni a bűntől, mint ahogyan nem képes erre sem ennek a kolóniának elrekesztett kapuja, sem a köréje vont fal, sem a fal tetején húzódó tövisbokor-sövény, sem a borjúbőr védőöv, sem a rend ezernyi szigorú szabálya. Nem, semmi sem tudja távol tartani Isten Ellenségét, amikor a kísértések oly dúsan megrakott asztalát rakjátok eléje.

– Az Úr tisztítsa meg szívünket a titkos bűnöktől; mert csak egyedül benne van a mi erőnk! Most pedig távozz, merész fiú, és emlékezz ránk szeretettel, ha majd elfoglalod királyságodat.

Egy hónappal később Jézus Ón-Héliopolisz piacterén sétálgatott, és közben Jeruzsálem sorsa foglalkoztatta elméjét. Eszébe jutott, amit egykor Jehova mondott Ezékiel prófétának: „És te, embernek fia, végy magadnak egy cserepet, tedd azt elődbe és vésd rá egy várost, Jeruzsálemet. „ Lába a porban beleütközött egy vörös

cserépdarabba. Felvette, leült egy kőre, és egy darab faszénnel rajzolni kezdett a cserépre. Archaikus stílusban vázolta fel a várost, a Templomnak csupán a homlokzatát jelezte, köréje egy falat rajzolt, azon belül egy bikát meg egy oroszlánt, föléje egy csillagot. Amikor elkészült vele, mereven nézte, és szívéből felbuggyant a kérdés:

– Milyen ítélet vár Jeruzsálemre? Megmaradhat? Vagy össze kell omolnia?

Egy billegő mérleg képe jelent meg lelki szemei előtt, én egy belső hang azt mondta neki:

– Valamivel több ebbe a serpenyőbe, valamivel több a másikba. Az ítélet még nem hozatott meg.

Letette a cserepet. Egy emberhez, aki a háta mögött figyelte, hátra sem fordulva így szólt görögül:

– Ha értesz a tanításhoz, taníts. Ha nem, eredj tovább. Az ember eléje lépett, s megkérdezte:

– Te vagy az a héber, akit keresek?

– Tudod, hogy én vagyok, máskülönben nem kérdeztél volna meg.

Magas, sápadt arcú, kék szemű férfi volt, búzaszínű haját hosszúra növesztve viselte. Kezében aranyozott nyílveesszőt tartott. Fehér vászonköntöst és fehér vászonnadrágot viselt, hat színben tarkálló köpenyét nagy aranyfibula fogta össze.

– Engedd meg, hogy a cserepeden hegyesre fenjem a nyilamat – mondta.

– Ahhoz olaj is kellene.

– Hordok magamnál ebben a csavart formájú kulacsban.

– De tiszta-e az olajad az én cserepemhez? Nem vagy te körülmetéletlen, aki disznót meg nyulat eszik?

– Gadeliai vagyok, a távoli nyugatról jöttem. Mi ott ugyanazon isteni parancsolatok szerint élünk, mint ti. Jáfet ivadékaitól származunk. Jómagam pedig orvos vagyok, meg kovács is.

– Néped nem imádja az Égi Királynőt?

– Már nem. Mifelénk az a történet járja, hogy a mi Istenünk – aki először a héberek Istene volt – aranynyíllal megölte a világmindenség legnagyobb nőténymedvjét. Kérlek, magyarázd meg, mit jelent ez az oroszlán itt a rajzodon.

– Szívesen. Ez adta a város nevét.

– Leontopoliszét?

– Nem, Arielét; ezt a nevet adta Dávid király Jeruzsálemnek.

– Pálmafákat rajzoltál a Templom tetejére.

– Salamon, Dávid király fia, aranyláncokkal feldíszített pálmafákat helyezett el az általa épített Templom tetőzetén. A mennyezet dúsán aranyozott fenyőfából készült.

– Hallottam erről a Salamon királyról. Ázsia minden titkát elhozta Bűbloszból.

– Mi Gebalnak nevezzük azt a helyet. Egyik könyvünkben, a Királyok Könyvében meg van írva, hogy Gebal mesteremberei segítettek felépíteni Salamon templomát.

– Ti azt állítjátok róla, hogy értett a fák nyelvén. Mert szent Fa-ábécénkben, amelyet mi is Bűbloszból hoztunk, az ott Adónisznak szentelt fenyő neve Alef. A pálmáé meg Kettős Alef. Az Alef Alef je pedig annak a Nagy Istennek a címe, akinek

mi boldog örömmel hódolunk. Annyit tesz, mint örökkévaló.

- Taníts meg erre az ábécére.
- Majd alkalomadtán. De mondd csak, miért rajzoltál az oroszlán mellé bikát?
- A bika az eljövendő királynak, József Fiának a jelképe. A csillag pedig a jövőtelét hirdeti.

- Hogy mondják héberül a bikát?
- Alefnek.

Miridketten elnevezték magukat.

– Hát akkor most megfenem a nyilamat a cserepeden – mondta a gadeliai, és munkához látott. A beszélgetés azonban nem akadt el.

- Fel van-e jegyezve, mekkora volt Salamon temploma?
- Fel.

– Először is azt mondd meg nekem, hogy Salamon két nagy oszlopot állíttatott-e fel előtte, egy zöldet meg egy arany színűt?

– Két oszlopot, igen. De a könyveinkben nincs feljegyezve, hogy milyen színűek voltak.

- Mi volt a két oszlop neve?

– Jákin és Boáz. De az igazi nevük feledésbe merült. Csak annyi ismeretes, hogy Boáz úgy viszonylik Jákinhoz, mint a Garizim hegye az Ebál hegyéhez (ezek az ikerhegyek a sekhem-i völgyet szelik át), vagyis mint az áldás az átokhoz.

- Magyarázd ezt meg.

– Meg van írva: „Áldás legyen a Garizimon azoknak, akik engedelmeskednek az Úrnak, átok legyen az Ebálon azoknak, akik elfordulnak az Úrtól.”

– Én meg tudom mondani az oszlopok igazi nevét. De még a párkányzatát is. Milyen magasak voltak az oszlopok?

– Előbb te mondd meg Boáz eredeti, igazi nevét; mert nekem is van egy megfenni való nyilam.

- Abolloneusz a neve.
- Miért?

– Ugyanazon Fa-ábécé mássalhangzói miatt, amelyek ilyen sorrendben következnek egymás után: B. L. N. F. S. Magánhangzókat illesztünk közéjük.

- A harmadik betűnek nem az ötödik helyen kellene lennie?

– A Bikaborjú és a Lótusz kanonikus ábécéjében úgy van. De az akherusziai Fa-ábécében, amely régebbi, olyan a betűk sorrendje, ahogy mondtam.

Jézus most felelt az idegen korábbi kérdésére:

- A két oszlop magassága harmincöt könyök volt.
- Hogyan értelmezed ezt a számot?

– Hét lustrumot tesz ki, vagyis hét ötéves periódust: az ember életkorának felét.

– A Boáz nevű oszlop a növekedést, a Jákin nevű oszlop a hanyatlást jelképezte.

– Akkor Boáz volt a zöld, Jákin pedig a bágyadt aranyszínű. Jól mondod. De úgy hallottam, a legszerencsésebbek közöttetek száztíz esztendőskor élnek meg.

– Igen, József patriarcha, aki először vitte népemet Egyiptomba, ennyit élt. Tehát betöltötte a teljes életkort.

– Látom már, hogy te vagy az én emberem, akit keresek. Ugye, a ti Isteneteknek van egy szent frigyládája?

– Jeremiás próféta elrejtette tizennyolc emberöltővel ezelőtt. De hogy hová, nem tudja senki.

– Fel vannak jegyezve a méretei?

– Hossza két és fél könyök, magassága másfél, szélessége ugyanannyi.

– Ez annyi, mint negyvenöt négyzetkönyök egynyolcada. Pontosan megfelel egy olyan láda térfogatának, amelynek hosszúsága öt könyök, magassága és szélessége három-három könyök.

– Helyesen számoltál. Éppen ekkora koporsókat csináltam, amikor az esszénusok között éltem. Hogyan értelmezed ezeket a méreteket?

– Naptári misztérium rejlik mögöttük. A nagy frigyládának öt könyök volt a hossza, három a szélessége, mivel a Szent Évben tizenöt évszak van; magassága pedig három könyök volt, mert mindegyik évszak három, egyenként nyolc napból álló hétre van osztva. A nagy frigyládának negyvenöt négyzetkönyök a felülete. A kis frigyláda felülete ennek egynyolcada, mivel csecsemőkortól a viruló korig nyolc nappal növekedik meg az esztendő.

– Úgy látom, ugyanazokat a barázdákat szántottad, mint én. Salamon libanoni palotájában szintén negyvenöt volt az oszlopok száma; három sort alkottak, mindegyikben tizenöt oszlop állott. Egy-egy oszlop nyolcnapos hetet jelentett. Ily módon a háromezred után még fennmaradt öt nap, ezeket mint szent napokat külön tartották számon. Hogyan folytatódik a Fa-ábécé?

– SS. H. D. T. C. - majd megint CC. M. G. NG. R.

– Miért van kétszer az S meg a C?

– Hogy tizenöt betű legyen, mert a tizenhárom szerencsétlen szám.

– A mássalhangzók tehát hónapokat jelentenek, mindegyik hónapban négy hét van.

– Hát ezt hogyan találtad ki?

Nem volt nehéz. Ezékiel próféta egyik víziójában fákat látott a Gyógyítás Folyójának partján, amely Isten Házától keletre folyik az Égi Királyságban. A fák életető gyümölcssei és gyógyító erejű levelei nem fonnyadnak el soha, és hatásukat az esztendő hónapjai szerint számítják. Izrael tizenhárom törzse fogja örökölni a folyó által öntözött földet, mindegyik törzs olyan sávot kap belőle, amely kelettől nyugatra húzódik, a Dél Hegyétől az Észak Hegyéig. Mindegyik törzs egy hónap, mindegyik hónap egy fa. Milyen magánhangzók vannak ebben a Fa-ábécében?

– A.O.U.E.I.

– Két betűt elhallgattál előlem – mondta Jézus szemrehányóan. – A kettős iodot meg a kettős alefot, amelyről már beszéltél. Mert ebben az ábécében huszonkét betűnek kell lennie, ebből hét a magánhangzó.

– Látom már, hogy semmit sem hallgathatunk el egymás előtt, még a legnagyobb titkot sem. Szakállad színe olyan, mint a homokviharé vagy a vörhenyesben játszó, érett gabonáé; bal kézzel írsz; orrod horgas, mint a sas csőre; arcod halovány; szemed tengerzöld és csillogó fényű; homlokodon az erek egy kék Üpszilon betűt formáznak. De hol a királyi felség hetedik jele?

- Ruhám alatt. A jobb vállam olyan színű, mint az elefántcsont.
- Mifelénk otthon ez a mondás járja: Három felséges van a földön: Poéta, liget és király.

Jómagam a költészet mestere vagyok. Te király vagy. A liget pedig azt a hét szent fát jelenti, amely menedéket nyújt a bölcsesség fehér szarvasünőjének.

- A mi héber költőink egyike azt mondta: „A bölcsesség hét oszloppal építette fel az ő hajlékát.”

- Jól mondta. A hét fa közül melyiket szeretik legjobban az emberek?

- A halhatatlanság vadalmafáját.

Nálunk is. Az almafa betűjele a kettős C (C a bölcsesség diófája). Ezt a betűt a latinok Q-nak, a görögök K-nak írják. A kettős S pedig Z. Az S a könyörtelen fűzfa, a Z a kegyetlen galagonya. Mind a kettő balszerencsét hozó növény.

Nálunk is a diófa a bölcsesség fája. A mi szent gyertyatartónk, amely az isteni bölcsesség szimbóluma, Áron főpap mandulafa botját utánozza, amely hét rügyet hajtott. Mindegyik rügy egy fény, és a hét égi hatalom egyikét jelképezi. A gyertyatartó nyele maga a bot.

- Akkor a negyedik, vagyis a középső fény Nabú bolygót szimbolizálja, a bölcsesség hatalmat?

– A teremtés negyedik napján a mi Istenünk azt mondta: „Legyenek világító testek az ég mennyezetén”, és megalkotta ezeket az égi erőket.

- A mi hagyományunk is így tartja. Hét betűjelük a Fa-ábécében: B.S.T.C.D.CC.F.

Hogyan mondjátok ki? Ugyanezekkel a betűkkel kezdődik az esszéusok hajnali imádsága.

– Ha gadeliai nyelven mondanám el, nem értenéd meg, de elmondom latinra fordítva, hiszen valószínűleg értesz latinul: Benignissime Solo Tibi Cordis Devotionem Quotidianam Facio – „Legjóságosabb, egyedül neked ajánlom fel mindennap szívem hódolatát.”

- Ugyanaz a fohász.

Így beszélgettek tovább, kölcsönösen kérdezgetve, s igen rokonszenvesnek találták egymást. Amiket beszélgetésükből itt feljegyeztem, az avatatlanok minden bizonnal furcsának és érthetetlennek találják. De én a hozzáértők számára írtam le mindezt, ők meg fogják érteni, miképpen következtetett Jézus a gadeliai által említett száztíz számból arra, hogy az ábécé ősrégi matematikai titkot rejt magában – a kör átmérőjének arányát a kör területéhez, amely annyi, mint hét lustrum aránya a huszonkettőhöz. Azt is meg fogják érteni, miért figyelt fel arra, hogy a gadeliai elhallgatta a két kettős betűt, az A-t meg az I-t. Akkor jött rá, hogy a hét magánhangzó a nap járásának irányában olvasva egy szent nevet formál. Ez a név II.I.E.U.O.A.AA; ami latin betűkkel írva JIEVOAA.

Csodálatos felfedezés volt. Jézus tüstént felismerte, hogy a hét betűből álló név, az ősi nagy titok, amelyre a gadeliai hivatkozott, a Frigyláda Istenének neve; sok olyan nép imádja, amelyeket vérségi kötelék fűz össze. A héberek, akikről elismerték, hogy ennek az Istennek választott népe, Ádám valamennyi ivadékának szellemi mentorai, Jehovának nevezik, ami a névnek szándékosan megtévesztő formája. De nagy

ünnepeken a szent kosszarvtülkök zenei hangjai a valódi, az igazi nevet harsogják. Úgy mondják, ennek a névnek a rivalgására dőltek össze Jerikó falai, amikor Józua ostromolta a várost. A régi frígek ismerték a nevet, és annak betűit csomózták a híres gordioni ökörjáromra; de Nagy Sándor érzéketlen kardja szétvágta a kötélcsomót. A gadeliaiak még most is őrzik a nevet, de csak legnagyobb költőik ismerhetik. Jézus a saját népe között sohasem tudhatta volna meg, mivel Izrael egyetlen fiát sem tanították meg rá. Egyedül a főpap ismerte, és továbbadta kiválasztott utódjának. És leírni sem volt szabad; a főpap egyetlenegyszer suttoghatta el minden évben, amikor belépett a Szentek Szentjébe. Elődjétől sem úgy tanulta meg, hogy az élőszóban közölte volna vele. Nem. A közlés úgy történt, hogy hét szent tárgyat rajított elébe, olyan sorrendben, hogy a tárgyak kezdőbetűi kiadták a szent nevet. Roppant hatalma volt a névnek: a zsidók szerint Mózes e név erejével bocsátotta a csapásokat Egyiptomra, és Illés meg Elizeus szintén általa támasztolt fel halottakat.

– A Név első és hetedik betűje nélkül – mondta Jézus a gadeliainak – a bikaborjú (vagyis a Férfi) nem menekülhet meg a kozmikus keréktől, amelyet a Nöstény forgat: nincs kezdete és nincs vége. De a kettős iod és a kettős alef együtt halhatatlanságot ad neki. Ahogyan Dávid mondja egyik zsoltárában: „Dicsérd őt az ő JAH nevében.” Amikor a Nöstény öt napja egy hétté hosszabbodik meg, akkor a Férfi az első napon valódi eredetét ünnepli, és a hetedik napon tökéletes véget ér el: együtt van Istennel, akinek nevével összekapcsolódik az ő neve a szent kerékben. Nyilván ebben reménykednek az esszénusok, akik a hétnek első és utolsó napját is megünneplik, és tiltják az általuk Mózesnek nevezett bikaborjú káromlását.

– De ki fogja a bikaborjút Istennel egyesíteni?

– Isten Szenvedő Szolgája, az elrendelt Messiás, akinek jelképe az alef. ő fogja legyőzni a halált.

– Hogyan lehet legyőzni a halált?

– A hamis kezdetek és hamis végek tagadásával.

– Ki hozta ezt a hamisságot a földre?

– Isten Ellensége, akit a görögök Koszmokratórnak, a csalóka anyagi világegyetem urának neveznek. Elcsábította az asszonyt, és általa elidegenítette a férfit Istentől, aki őt megalkotta. Ez az az ösellenség, aki ellen az esszénusok borjúbőr-övvel védekeznek.

Jézus az új ismeretek birtokában azoknak a drágaköveknek a titkát is meg tudta fejteni, amelyek a főpap mellre való táblácskáját (hósen) díszítik. Türosz királya valaha ugyanilyen drágakövekkel kirakott melldíszet viselt. Mind a kettőt jövődőlésre használták. A drágaköveket aranylemezbé foglalták, mögöttük pörgethető kerék rejtett; a kerék egyik pontja foszforral volt bekenve, amely világított a sötét jóshelyiségben, s ha valamelyik humorúra csiszolt drágakő mögött megállt a kerék foszforeszkáló pontja, a kő villogó fényt lövellt ki magából. Mindegyik drágakő más színben ragyogott, s a kerék pörgetése révén szavak álltak össze – bár magánhangzók nélkül –, mivel minden egyes drágakő az akherusziai Fa-ábécé valamelyik mássalhangzóját jelentette. Azonkívül mindegyik drágakőbe bevésték Izrael egy-egy eredeti törzsének nevét, Józsefét kétszer. A sorozat barnásvörös edomi kalcedonnal

kezdődött, amely Rúben törzsét jelentette, majd a nap járásának irányában, balról jobbra folytatódott, és utolsó darabja a Benjámint jelentő borostyánkő volt. Mert Rúbennak, Izrael elsőszülött fiának neve azt jelenti: „Nézd a Fiút”; Benjáminnak, Izrael legkisebb fiának neve pedig így fordítható le: „Az én Jobb Kezem Fia.”

Jézus, és a gadeliai elhatározták, hogy közös szállást bérelnek, és együtt fognak dolgozni; a gadeliai, aki ügyes kovács és lakatos, majd zárral és forgópántokkal szereli fel azokat a finom művű szekrényeket, amelyeket Jézus mostanában készített. A gadeliai igyekezett rábeszélni, hogy menjenek el együtt a galatai Gordionba, ahol Nagy Sándor a híres csomót kettévágta; a kisázsiai Epheszoszba; Akherusziába és Hispániába, ahol a turdetanusok laknak; a bithüniai Akheruszia-fokra; a szküthiai Olbiába; a krétai Hierapütnába és az arkadiai Luszoiba – mindama helyekre, ahol a tudás ősi forrásai lappanganak.

– Nem – mondta Jézus –, mert itt a malomkő, ide hozzák őrlésre a tudás minden gabonáját. Itt találkoztunk mi ketten is, akik a tudást keressük. Várj türelmesen, és idejön hozzánk minden ismeret, amelyre szükségünk van.

Jézusnak igaza volt. Minden évben találkoztak olyan személyekkel, akik fontosak voltak számukra. Mert sokan zarándokoltak Ön-Héliopoliszba, Egyiptom legősibb városába; jöttek tudást keresni Perzsiából, Liguriából, Galatiából, Föníciából, Indiából, a Káspi-tenger mellékéről, Görögországból, Armeniából, Ibériából, Szküthiából. Ily módon bővítették a világra vonatkozó ismereteiket, de a zarándokokkal folytatott beszélgetésekből mindig a halhatatlanság utáni sóvár vágy és ugyanaz a keserű panasz csendült ki.

– A népek szét vannak szórva, nem fűzi őket egymáshoz semmi – keseregtek az idegenek. – Mikor hangzik el végre az üdvözülés szava, amely mindenkit egyesítene? Elzarándokoltunk ide önbe, hogy világosságot és teljességet keressünk, de csak sötét ürességet találtunk.

Jézus vigasztalta őket:

– A halhatatlanság a bölcsesség jutalma, a bölcsesség pedig a keresés és a szenvedés jutalma. Keresni és szenvedni annyit jelent, mint szeretni Istent. De csak egy Isten van, Izrael Istene. Forduljatok hozzá, és meg fogjátok hallani az 'üdvösség szavát.

– És hogy kell vélekedni az asszonyról? – kérdezte egyszer egy szidóni zarándok.

– Egyetlen férfi sem szeretheti egyszerre Istent úgy, amint az Úr kívánja, és az asszonyt úgy, amint az asszony kívánja. Választani kell az örök Atya és a halfarkú Égi Királynő között.

Jézus később ezt bővebben is kifejtette Sálomnak, a bábaasszonynak.

Sálom ugyanis egy alkalommal megkérdezte tőle:

– Uram, meddig fog tartani a halál uralma?

– Ameddig az asszonyok gyermekeket szülnek.

– Akkor hát én jól tettem, hogy egyet sem hoztam a világra.

– Mivel meddőségedet nem magad választottad, elkerültél egy keserű füvet, de csak azért, hogy megegyél egy másikat. Halljad, mit mondok én neked: amíg a két nemből nem válik egy, amíg a hím és a nőstény viszonyában nem lesz többé sem hím,

sem nőstény –, addig Isten Ellensége széltében-hosszában garázdálkodik majd.

- És te magad? Nem vagy-e te is igazi férfi?

- Én azért jöttem, hogy leromboljam a Nőstény műveit!

- Lerombolnád saját anyádnak művét?

- Én anyámul csak Isten szent lelkét ismerem el, amely a vizek felszínén lebegett a teremtés előtt. A Nőstény a Bujaság, az Első Éva, aki késlelteti a tökéletessé válás óráját.

- És ellen tudsz-e állni az asszonyi szépségnek? «Állhatatosabb szívű vagy-e Ádám apánknál?

- Talán megadatik nekem, hogy eloszlassam azt az átkot, amelyről Szíria Fia, a Prédikátor így ír:

„Súlyos iga rendeltetett Ádám fiainak attól a naptól fogva, amelyen kijönnek anyjuk méhéből, egészen addig a napig, amelyen visszatérnek minden dolgok anyjához – akár kék selyemköntöst és koronát viselnek, akár egyszerű vászonban járnak. Harag, düh, gyűlölködés, zavar és nyugtalanság, kérlelhetetlenség, dac, viszálykodás és a haláltól való félelem az ő osztályrészük.”

Mert az Első Évának vagy Akkónak, vagy Lilithnek, vagy a Fonónak – magyarázta Jézus –, akit Salamon király piócának, a Prédikátor pedig a mi egyetemes anyánknak nevez, két leánya van: az Anyaméh és a Sír. „Adjatok, adjatok!” – kiáltozza szüntelen. De a tökéletessé válás órájában végre megtagadatik.

Jézus öt esztendeig élt együtt a gadeliaival. Az ötödik év egyik reggelén meztelen, sebettől vérző emberre bukkantak, aki eszméletlenül hevert a szállásuk közelében húzódó fasorban. Bevitték magukhoz, s bár életben maradásához nem sok remény volt, bekötözték sebeit, ruhát adtak rá, gyengéd gondossággal ápolták. Amikor betegük ismét erőre kapott, megkérdezte tőlük:

- Uraim, hogyan háláljam meg, amit értem tettetek?

- Elég jutalom nekünk, hogy életben maradtál – felelte Jézus.

- De uram, te zsidó vagy, és a ti törvényetek szerint én tisztátlan vagyok, mivel patkányt meg gyíkot eszem!

- Minden élet értékes.

- Uram, végtelen hálával tartozom neked.

- Szorítsunk kezét, és távozz békével.

- Megszégyenítesz, ha olyan fösvénynek gondolsz, hogy még az életem megmentéséért sem adnék valamit viszonzásul.

- Hát akkor adj, hogy könnyebb legyen a szíved. De, barátom, ugyan mit tudnál adni? Hiszen semmid sincsen.

- Egy szót.

- örömmel vesszük, ha jó.

- Varázsszó, amelynek hatalma van a mérges kígyók fölött. Tudnod kell ugyanis, hogy én a Nagy Szürtisről jöttem, a pszüllosz törzs fia vagyok.

- Egy líbiai démon neve talán? Ne mondd meg akkor. Nem akarunk élni vele.

- Nem, uram. Azt a szót a kígyók használják maguk között. Ha meghallják, akkor nem bántják egymást. A szó jelentése: szeretet. E szó erejével minden kígyót szelíddé

tehetsz, nem kell félned attól, hogy bármelyik is megmarna.

– A szeretet szó, ha szeretettel mondják ki, a világ minden nyelvén gyönyörű.

A gadeliai hitetlenkedve szólt közbe:

– Egy pszülloszon vagy egy sötét bőrű induson kívül ugyan ki tudna szeretettel szólni a mérges kígyóhoz? Ha másvalaki próbálná meg, a kígyó tüstént megmarná. Okos a kígyó, nem lehet rászedni.

– Tegyük próbát – javasolta az ember.

Hármasban kimentek egy mérföldnyire a sivatagba. Egy helyen a pszüllosz lekuporodott, és valami furcsa, brekegéshez hasonló hangokat hallatott. Kisvártatva fekete kígyók meg áspisok kúsztak sziszegve a homokon feléje. Az ember fölējük hajolt, egyiket a másik után felemelte, lágyan duruzsolt nekik, és így szólt Jézushoz, aki a félelem legcsekélyebb jele nélkül állt mellette:

– Nézd csak, hát nem gyönyörű ez? Meg ez? Vagy akár ez itten? Milyen hegyes fehér méregfogak, milyen ragyogó fényű szemek, milyen pompás rajzolatú pikkelyek, milyen hajlékony és fürgé test! Uram, én most majd kimondom a „szeretet” szót. Mondd utánam.

Lágy hangon, szinte leheletszerűen ejtette ki a szót, mire a kígyók békésen összetekeredve megbújtak ruhája öblében.

Jézus utánamondta a szót, majd felemelt egy áspist, és cirógatni kezdte.

– Tekerd a nyakad köré, uram – biztatta a sivatagi ember. Jézus megtette. A pszüllosz pedig kioktatta a hüllőt:

– Testvér, menj utadra, és mondd el társaidnak, hogy mostantól fogva új barátjuk van, egy héber!

Az áspis elsiklott onnét, s hamarosan eltűnt a sivatag homokjában. És Jézusnak attól a naptól fogva hatalma volt a kígyókon. Nem sokkal keresztre feszítése előtt közölte tanítványaival a bűvös erejű szót, amelyet attól a sivatagi embertől tanult.

A gadoliai azonban nem követte Jézus példáját.

– Nem sok hasznát vehetem én a bűvös erejű szónak. Az én hazámban nincsenek kígyók, mert az ősöm, Gadelosz varázsvesszőjével elűzte valamennyit – mondta.

Amikor Jézus és a gadeliai végleg elváltak, szeretetük jeléül megajándékozták egymást. A gadeliai Afrika felé vette útját, Jézus pedig visszatért Názáretba, hogy ott folytassa mesterségét, és közben elmélkedjék a tanultakon. De még mielőtt elbúcsúztak volna, megállapodtak abban, hogy ha valamelyikük netán menekülni kényszerülne országából, akkor a másik hazájában keres menedéket.

TIZENHETEDIK FEJEZET A HÓREBI NÉGY ÁLLAT

Názáretban Jézus jó egészségben találta anyját, és nála lakott egy ideig. Mária nem kérdezősködött, ő meg nem sokat mondott el neki egyiptomi élményeiről. Anyjától megtudta, hogy egyik bátyja, Jósze, szépen fellendítette épületfa-vállalatát Betlehem mellett, Jakab azonban teljesen megcsömörlött a hívságos világ dolgaitól, és csatlakozott egy peraeai aszkéta közösséghez, amelynek tagjai ebjonitáknak, vagyis „szegény embereknek” nevezték magukat. Az ebjoniták tulajdonképpen az esszenusok egyik válfaját alkották; főleg abban különböztek tőlük, hogy nem foglalkoztak asztrológiával, nem nyiratkoztak, bort nem ittak, és nem különültek el zárt kolóniába. Azt a célt tűzték maguk elé, hogy bűnbánatra buzdítják az embereket, és imádkoznak értük. Undorodtak a véres áldozatoktól, és a húsvétot a régi módon ülték meg, mint az árpaaratás ünnepét. Hamisítványnak tekintették és ezért nem is tartották be Mózes Második Könyvének azt a szakaszát, amelynek értelmében minden hithű zsidó családnak rituális körülmények között, Jeruzsálemben kell elköltenie a húsvéti bárányt. Mózes könyveinek sok más passzusát is elutasították. Mózes ötödik Könyvéből például csupán néhány verset fogadtak el; ezt a könyvet ugyanis először Jósiás, a „jó király” uralkodása idején publikálták, ami a régiség látszatát keltette, és mintegy isteni rendelkezésnek tüntette fel a templomi kultusz gyakorlatát. Az ebjoniták alamizsnából éltek, de nem kéregettek, nem erőszakoskodtak, beérték azzal, amit az emberek önként adtak nekik. A Jordánon túliak szívesen támogatták az ilyen szent embereket, akiknek térdén a folytonos imádkozástól teljesen megkérgesedett a bőr.

Jézus egy kapernaumi áccsal lépett társas viszonyba. Ennek Júdás volt a neve, és magasságra, testalkatra, hajszínre nézve nagyon hasonlított hozzá. Az emberek elnézték őket, amint két-nyelű fűrésszel, pontosan egyforma mozdulatokkal fűrészelgettek egy-egy fatörzset, és hamarosan megszületett Júdás ragadvány-neve – ő lett „az Iker”, vagy arámi nyelven „Tamás”. Názáretban ugyanis minden harmadik embert Júdásnak hívtak, és mindegyik kapott valamilyen megkülönböztető nevet.

Jézus rendszeresen eljár a zsinagógába, és ha rákerült a sor, ő nyújtotta át a szent tekercseket felolvasás végett a zsinagóga előjáróinak, majd a felolvasás végeztével visszatette azokat a szent ládába. Néha ő volt az előimádkozó, de a Törvényt sohasem magyarázta, és azokkal a nagy erőkkal sem élt, amelyeket Egyiptomban szerzett. Türelemesen várt – valami jelre várt. Így telt el újabb hét esztendő. Ezalatt Tamás házában lakott, és keresetének java részét a szegényeknek adta, megszívlelvén Tóbiás szavait: „Azalamizsna megszabadítja az embert a haláltól.”

Végre megjött a várva várt jel. Ez akkor történt, amikor meglátogatta őt két bátyja, Júda és Simon, ők akkor ismét Káná-ban laktak. Az üdvözlések után jóformán ezek voltak Júda első szavai:

– Jézus testvér, nem akarsz velünk jönni Béth Arabába, hogy megtisztulj vétkeidtől?

Jézus meghökkenve válaszolta:

– Hálás vagyok, testvér, hogy ennyire törödsz velem. De milyen vétkektől kellene

megtisztulnom? Nyilván te neheztelsz rám valamiért.

– Ki mondhatja el magáról, hogy nincsenek bűnei? Már azzal is az elbizakodottság vétkébe estél, hogy megkérdezted tőlem: „Milyen vétkektől kellene megtisztulnom?”

– Ha vetkeztem, az Úr bocsássa meg nekem! Jóságos testvérünket is hívtátok, hogy tartson veletek?

– Nem hívtuk, ő most haragban van velünk egy jelentéktelen dolog, egy eltört járom miatt.

– Ha eltörik egy járom, a testvéri köteléknek is el kell szakadnia? De mondjátok csak, testvérek, ki az, aki engem megtisztíthat bűneimtől? A bűnök lemosásának hatalma csak kivételesen nagy lelkeknek adatik meg.

– Hogyan? Hát nem hallottál azokról a csodatettekről, melyeket János, a te én-rimmoni rokonod művel? Ő minden bizonnal ama kivételesen nagy lelkek egyike! Szájából tüzesen áradnak a szavak, bűnbánatot prédikál a világ négy tája felé, és a hozzá sereglő bűnbánókat megmártja a Jordán sebes folyású vizében. Amikor kijönnek a folyóból, újjászületett emberekké válnak.

– Mondjátok még többet erről a vízbe mártóról. Ha tetszésemre lesz, amit hallok, talán veletek megyek.

– Hét esztendőt töltött Kallirrhoében, az istenes esszénusok között, de azután felmentést kapott tőlük, és megengedték neki, hogy a világban járjon-keljen. Először Én-Rimmonban keresztelt, de most Béth Arabában működik. Magas, sovány ember. Sáska és erdei méz a tápláléka, víz az itala. Széles bőrvet és teveszörből szőtt fehér köpenyt visel.

– Teveszörből? Az esszénusok azt tartják, hogy aki teveször ruházatot hord, az vagy bolond, vagy bűnös, vagy maga Illés!

– Hogyhogy?

– A tisztátalan állatok húsának evését tiltó Törvényben a tevehús fogyasztásának tilalma áll az első helyen. A teve nem kevésbé tisztátalan, mint a nyúl vagy a sertés. Igaz, Ábrahám atyánk elfogadta a fáraó által neki ajándékozott tevéket, de arról nincs semmiféle feljegyzés, hogy azokat a tevéket megérintette volna, vagy a hátukon utazott volna. Az írásokból tudjuk, hogy Lábánnak, Jákob apósának volt egy tevéje, vagy legalábbis egy tevenyerge; csak hogy Lábán nem Ábrahám ágyékából származott. Dávid királynak is voltak tevéi, de azokat nem zsidó ember gondozta, hanem egy izmaelita; málhás állatoknak használták őket a Damaszkusszal és Babilonnal folytatott kereskedelemben. Űz földje, ahol Jób lakott, nincs Izrael határai között, és így kétségkívül uzziták gondozták a tevéit. Testvérek, higgyétek el nekem, hogy a teve veszedelmes jószág, mert ha egyetlen szőrszál belekeveredik az ételbe, attól máris tisztátalanná válik az étel elfogyasztója. Hát akkor János hogyan kerülheti el a tisztátalanná válást, ha állandóan teveszörből szőtt köpenyeget visel a testén?

– No de a teveször mégiscsak más, mint a tevehús!

– Ha ti egy disznósörtét találtok a levesetekben, nem fog-e el benneteket a rosszullét, és nem öntitek-e ki tüstént az egész tálat? Ha tehát János sem nem bolond, sem nem bűnös, és mégis teveszört mer viselni, bízván abban, hogy az angyalok távol tartják szájától a szőrszálakat, akkor bátor ember.

– A jeruzsálemi főtörvényszéktől tekintélyes törvény tudó mesterek mentek el hozzá, hogy kikérdezzék. Tiltakozik az ellen, hogy Illésnek tartsák. Azt állítja, hogy ő az a próféta, akit Ézsaiás megjövendölt: bűnbánatot prédikálva készíti elő az utat a Király számára.

– Ugyanazt a megbánást hirdeti, amelyet minden próféta prédikált, amióta csak létezik a prófétálás?

– Azt mondja, nekünk, zsidóknak, nem elég az, ha így dicsekszünk: „Ábrahám a mi atyánk”, mert a mi Istenünk a sivatagi kövekből is támaszthat fiakat, ha úgy tetszik neki. Azt is mondja, hogy eljöttek a próbatétel napjai, meg hogy a fejsze már rávetttetett minden meddő fa gyökerére. És most, amikor a Főnix ösvénye keresztezte a Galamb ösvényét – őszintén szólva ez a kijelentése nagyon homályos –, előkészíti az utat valakinek, aki nagyobb nála.

Jézus szíve megdobbant: itt a várva várt jel – a Főnix és a Galamb! De uralkodott magán és nyugodt hangon kérdezte:

– Valakinek, aki nála is nagyobb? Csak nem a Messiásnak, Dávid Fiának?

– Mi inkább úgy hisszük, hogy a Dániel próféta által megjövendölt Ember Fiára gondol, aki majd az égnek felhőiben vonul Jeruzsálembe. Azt mondja: „Akinak szórólapát van az ő kezében, és megtisztítja az ő szérűjét; és az ő gabonáját csűrbe takarítja, a polyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel.”

Tetszik, amit mondtatok róla. Kész vagyok veletek menni, hogy lássam, próféta-e a rokonom vagy elmeháborodott, vagy olyan színlelő, amilyen Athrongész volt. De előbb, kérlek, béküljetek ki Jószéval.

– Mi nem kezdjük a békülést. Az ő hibája volt.

– Ő meg azt mondja, hogy a tiétek.

– Hazudik.

– Veletek megyek közvetítőnek, és a hibát Isten Ellenségére hárítom.

Hárman együtt mentek Jószé betlehemi fatelepére. Ott aztán megegyeztek abban, hogy a pörlekedést Isten Ellensége idézte elő. Kibékültek, összecsókolóztak. A törött járom helyett azonban Jézusnak kellett egy újat készítenie, mert egyikük sem akart károsodni.

Jószé is hajlandónak mutatkozott a víz által való megtisztulásra, így aztán másnap mind a négyen útra keltek Béth Arába felé. Ez a komor és sivár hely a Jordán alsó szakaszának szurdokvölgyében fekszik, majdnem ott, ahol a folyó a Holt-tengerbe ömlik. Fölötte roppant sziklák tornyosultak. A testvérek már meglehetősen nagy tömeget találtak ott, nőket, férfiakat; sokan még gyermekeiket is magukkal hozták. János szétterpesztett lábakkal állt a folyó közepén, mint birkanyírásakor a juhászok, és a víz alá nyomott mindenkit, aki odagázolt hozzá. Közben hangosan imádkozott fölöttük. A megtértek csuklások és köpködések közepette kikászálódtak a partra, és mihelyt magukhoz tértek, nevetni, kiabálni, táncolni kezdtek, dicsőítvén az Urat, amiért megnyitotta előttük a szentség új távlatait.

Jézus és bátyjai a partról figyelték a történeteket. János hirtelen felkiáltott:

– Éri ugyan vízzel keresztelek, de aki utánam jő, tűzzel keresztel majd titeket. Azokat a bűnöket, amelyeket én nem tudtam lemosni, ő majd tűzzel emészti fel. Fehér

hamuvá és salakká égeti, én mondom nektek!

Jószé, Júda és Simon türelmetlenül belegázolt a vízbe. Nem várták be, míg rájuk kerül a sor, félretaszigálták az előttük várakozókat. János megkeresztelte őket; felmagasztosulva mentek ki a partra, s a többiekkel együtt táncoltak, ugrándoztak, kurjongattak, jóllehet komoly, józan, megfontolt embereknek ismerte őket mindenki. Odakiáltották Jézusnak, aki a tömegtől távolabb, egy fatönkön ülve szemlélődött:

– Eredj már, te lusta, tisztulj meg te is! Majd meglátod, micsoda boldogító érzés megszabadulni a hátadat nyomó tehertől! Eredj be, testvér, szabadulj meg feketére kérgesedett bűneidtől! Mit piszmogsz ott?

– Várom, hogy rám kerüljön a sor.

– Jól van, hát csak várj, ha úgy tetszik. De mi elfoglalt emberek vagyunk, nem érünk rá, azonnal vissza kell térnünk. A büntelenség öröme szárnyakat ad lépteinknek!

Ezzel nagy vidáman eltávoztak. Jézus megvárta, amíg mindenki átesett a vízkeresztségen. Amikor a tömeg már szerteszéledt, elindult János felé. Rokona sietve kigázolt a folyóból, megölelte, és így kiáltott fel:

– Végre! Végre!

– Testvéreim unszolására jöttem ide, hogy megkeresztelj.

– Várj vele addig, amíg engesztelő tisztulásul szolgál, ha majd királlyá kenlek.

– Ki adta a szádba a „király” szót?

– A Hegy őrzője, a te egykori tanítómestered, Simon.

– A Hóreb hegyéről beszélsz, a föld köldökéről?

– Arról.

Átgázoltak a Jordánon, és a Holt-tenger keleti partja mentén mentek tovább. Elhaladtak Kallirrhoé és Makhairusz mellett (az utóbbi Jeruzsálem után az ország legjobban erősített helysége volt), majd az Arnon patakon átkelve Moáb földjére léptek. Ott délnyugatnak fordultak, s miután elhagyták azokat a helyeket, ahol valaha Szodoma és Gomora városa állott, felfelé kezdtek kapaszkodni a Szeir hegyi vadonának előhegyein. Alaposan kifáradtak, mire feljutottak az Akrabbim nevű kaptatóra, erre a kanyargó ösvényre, amely Petrát és Hebront kötötte össze. Fölöttük ott tornyosult a Madara lenyűgöző szépségű mészkőcsúcsa, amely Mózes Második Könyvében Hóreb („az izzó Nap hegye”) vagy Hor néven szerepel, mint Jehova szent lakhelye. A cádokiták tagadták, hogy Madara volna Hóreb hegye, mert Madara nem izraeli, hanem edomi területen emelkedik. Mivel – úgymond – Mózes a Vörös-tengernél vezette ki népét Egyiptomból, nem pedig a Nádas-tengernél (vagyis a Pélusziontól keletre elterülő lagúnánál), Hóreb csakis a Sínai-hegy lehet, amelynek roppant tömege a Poszeidón-fok fölött tornyosul az ég felé, a Vöröstenger két ága között. Az esszéusok azonban híven ragaszkodtak az eredeti hagyományhoz. Kádes-Barnea, amely a pusztai vándorlás utolsó időszakában Izrael fiainak törzsi központja volt, egy napi járásra fekszik Hóreb hegyétől, nyugati irányban; ott jelent meg Jehova először Mózesnek.

Amikor keresztülmentek a hágón, János ezt indítványozta:

– Pihenj le ennek a rekettyének a tövébe, és aludd ki magad, mert fárasztó napok és éjszakák állnak előtted.

Jézus leheveredett, és csakhamar mély álomba merült. Amikor felébredt, egy korsó vizet meg egy parázson süített, még meleg cipót talált maga mellett. És hallotta János hangját:

– Egyél-igyál, aztán aludj tovább. Erőt kell gyűjtened, mert mint mondtam, fárasztó napok és éjszakák állnak előtted.

Jézus evett-ivott, majd ismét elaludt. Amikor estefelé felébredt, megint víz és kenyér volt odakészítve melléje.

– Egyél-igyál, azután aludjál még egypár órát – biztatta János –, másként nagyon nehéznek fogod érezni a próbatételt.

Jézus megint evett-ivott, majd tovább aludt.

Azalatt János a holdfényben felkapaszkodott a Hóreb fehérülő szirtjére, míglen eljutott egy őrtoronyhoz, amelyet az esszénusok építettek az őrző számára.

Simon, Boéthosz fia, aki most már nagyon öreg ember volt, izgatottságtól reszkető hangon kérdezte Jánostól:

– Jó hírt hoztál? -Jót.

– Eljön?

– Most Illés fája alatt szunnyad, de holnap itt lesz a próbatételre.

– Hány éve várok erre a napra!

Reggel János elvezette Jézust Simonhoz. Csókkal üdvözölték egymást, majd Simon feltette a kérdést:

– Uram, felkészültél?

– Felkészültem.

Simonnak egyetlen tanítványa volt ott, a keriothi Júdás. Ezt utasította most:

– Vezesd az én uramat arra a helyre!

Júdás elvezette Jézust a hegycsúcs közelében levő kis kiugró platóra, amely fölött tuskés bozót húzódott, s ott magára hagyta.

Éppen dél volt. Jézus mutatóujjával kört rajzolt maga körül a porba, háromszor fordulván meg saját tengelye körül, a Nap járásának irányában. Utána keresztvonallal négy egyenlő részre osztotta a kör területét, majd leült a déli körnegyedben, amely a Vörös-tengerre és Arabia sivatagos területeire nézett.

Tíz nap, tíz éjjel várt ott a túskebozót alatt türelmesen, étlen-szomjan, alvás nélkül, csak a virrasztásra összpontosítva minden figyelmét. Érverése, légzése lelassult. A tizedik nap reggelén, amikor a Nap felkelt Élám felől, vad ordítás ütötte meg a fülét; s úgy tűnt neki, hogy a Nap szeméből véres állkapcsú, rőt színű nagy oroszlán ugrott a körbe, hogy felfalja őt. Szelíden így szólt a fenevadhoz:

– Jöjj be békével, Isten teremtménye! Ketten is elférünk ebben a körben.

Eszébe jutott, hogy egykoron Jehova angyalt küldött Dániel segítségére; az angyal betömte az oroszlánok száját, amikor azok fel akarták falni a prófétát.

Az oroszlán dühödten bömbölt, bojtos farkával csapkodott, de Jézusnak mit sem árthatott, mivel a keresztvonal arra kényszerítette, hogy a kör keleti negyedében maradjon.

Újabb tíz nap és éj múlt el. A huszadik napon délben úgy tűnt Jézusnak, hogy hátulról egyszarvú vad kecskebak ugrott a körbe. Az oroszlán volt a Düh, a kecskebak

volt a Bujaság. Jézus megfordult, és így szólt a bakhoz:

– Jöjj be békével, Isten teremtménye! Hárman is elférünk ebben a körben.

A kecskebak hatalmas testű állat volt, buján ugrándozott, forgatta szemét, és a levegőt döfkölte szarvával; üzekedésének szaga olyan átható volt, mint az ámbráé.

Jézus ismét Dániel próféta könyvére gondolt, ahol meg van írva: „A kecskebak pedig igen nagygyá lőn: de mikor elhatalmasodék, eltörék a nagy szarv.” A bakkecske nem árthatott Jézusnak, mivel a kör északi negyedéből nem léphetett ki. Így az oroszlán és a bakkecske ott maradt mellette még tíz napig.

A virrasztás utolsó napján, napnyugtakor, még borzalmasabb szörnyeteg jelent meg a kör nyugati negyedében: egy szeráf. A félelmetes fogú tüzes kígyó sziszegve csörgette rézpikkelyeit. Az oroszlán ereje a Düh volt, a kecskebaké a Bujaság, a szeráfé pedig a Rettegés. Jézus a szeráfnak is azt mondta:

– Jöjj be békével, Isten teremtménye! Négyen is elférünk ebben a körben.

Kimondta a Szeretetnek azt a szavát is, amelyet még Egyiptomban tanult meg a kígyókkal barátkozó sivatagi embertől. De ennek ellenére a szeráf napnyugtától éjfélig állandóan csak sziszegett, és a fejét nyújtogatta feléje. Ez volt a legkeményebb próba. De Jézus a jó Ezékiás királyra gondolt, aki darabokra törte azt a szeráfot, amely rettegésben tartotta Jeruzsálem népét, s aztán így kiáltott fel: „Nézzétek! Csak rézdarabok!” A szeráf nem árthatott Jézusnak, mivel nem hagyhatta el a kör nyugati negyedét.

Majd – hajnal felé – úgy tűnt Jézusnak, hogy a három állat egyetlen furcsa lényvé egyesült, amelynek oroszlánfeje, kecsketeste és lába meg szeráfarka volt. A szörnyalakban felismerte a kariaiak khimairáját, amely az ő három évszakuk jelképe – a kariaiak ugyanis az etruszkokhoz hasonlóan a holt tél időszakát nem számítják bele a maguk szent évébe. Az oroszlán a növekvő Nap tavaszi aspektusa; a kecske a dicsősége teljében ragyogó Nap nyárközépi aspektusa; a szeráf a hanyatló Nap őszi aspektusa. „És én a tél fehér bikájának gyermeke vagyok” – gondolta. Hirtelen észrevette, hogy egy nagy fehér bika hever a bal oldalán, a körnek ugyanabban a déli negyedében, ahol maga is ült. Biztosan érezte, hogy az állat egész idő alatt ott volt mellette. Mihelyt azonban tanulmányozni akarta volna, miben áll hatalma, a bika eltűnt. „Ez az állat megosztotta velem a déli kör negyedét – mondta magában. – Talán az én titkos hibám? Isten óvjon meg a hatalmától!”

Délben véget ért a harminc nappalból és éjszakából álló hónap. Jézus ekkor kilépett a körből; az újra önálló lényekké különült oroszlán, kecskebak és szeráf engedelmes alázatossággal ment a nyomában. Attól fogva Jézusnak korlátlan hatalma volt e három erő – a Düh, a Bujaság, a Rettegés – fölött. De valahányszor a fehér bikára gondolt, rendkívül nagy nyugtalanság lett úrrá a lelkén.

Simon mint a Próbátételek Mestere elébe ment, és boldog örömmel üdvözölte:

– Uram, jól megálltad a virrasztás próbáját. A három állat alázatosan kullog a sarkadban. De most már ideje, hogy véget vess a bojtölésnek. Itt a frissen sült kenyér meg a madarai csermelyből merített friss ivóvíz.

– Ne ámíts engem! Jól tudod te is, hogy még tíz napot és éjszakát kell kiállnom. Mózesről és Illésről negyven nap kívántatott meg ugyanezen a hegyen, és ők egész idő

alatt nem ettek egy falat kenyeret, nem ittak egy korty vizet.

– Mózes próféta volt, Illés is próféta volt. De te nem vagy-e több egy prófétánál? Hogyan kötnének téged olyan jelentéktelen dolgok, amilyen a napok számolgatása?

A víz hűvös tisztasága és a friss kenyér illata minden más éhes és szomjas embernek a gyönyör netovábbját jelentette volna. Jézus azonban kezébe vette a kenyeret, széttörölte, darabjait szerteszórta a madaraknak, a vízzel pedig megmosta tenyerét és ujjait, hogy eltávolítsa az esetleg rájuk tapadt morzsákat.

– Derék tett volt, uram – mondta Simon. – De miért nem változtatod ezeket a köveket kenyerekké, és ezt a homokot vízzé? Mert akkor, bár követ ennél, nem kenyeret, és homokot innál, nem vizet, gyötrelmeid könnyebbek lennének.

– Meg van írva, hogy nem csak kenyérrel él az ember, hanem Isten igéjével is. Az én lelkem harminc napig ette Betlehem kenyerét, és itta Betlehem vizét.

Ebben a pillanatban úgy tűnt Simonnak, hogy egy vaddisznó ugrott fel arról a helyről, ahová az egyik eldobott kenyérdarab esett, és engedelmesen csatlakozott a Jézus nyomába szegődött másik három állathoz. Ez a vadkan a Mohóság volt.

– Derék tett volt, uram – ismételte meg Simon. – És most lássad a jutalmadat.

Felvezette Jézust a hegy legmagasabb ormára, és felszólította, hogy tekintsen körül minden irányban: keletre és nyugatra, északra és délre.

– Csodálatos kilátás, nemde? Nyugatra a Földközi-tenger és az ősi Egyiptom; keletre Moáb és Élám; délre Arabia; északra pedig... ó, északra Izrael szent földje húzódik egészen a Hermó-nig, amelynek hóborította csúcsa oly hívogatóan csillog felénk. És mégis, mindezek a tájak terjedelmüket tekintve semmiségek azokhoz képest, amelyeket egykor majd a magadénak mondhatasz. Arabian túl fekszik Etiópia, Ofir és a Tömjén Ország; Egyiptomon túl Líbia és Mauretania; Élámon túl India; Izraelen túl Szíria, Ázsia és a Fekete-tenger; a Földközi-tengeren túl Hellasz, Itália, Hispánia és a hüperboreusok országa. Fegyvereid erejével elkergeted a rómaiakat minden földről, amelyet leigáztak; térdre kényszeríted a Dél és a Kelet királyait; megalapítod a mi Istenünk birodalmát a világ százötvenhárom népe fölött, és te leszel a Királyok Királya, a legnagyobb, aki valaha is uralkodott. Nagy Sándor jelentéktelen rabló törzsfőnökké törpül melletted!

– A történetírók feljegyezték, hogy a nagy Caesar egymillió embert ölt meg; Pompeius, a Nagy, kétmilliót; Nagy Sándor hárommilliót. És a te szolgád öljön meg tízmilliót vagy még többet, hogy megszerezze magának a „legnagyobb” nevet? Hogy volna ez lehetséges? Fegyverforgató harcos-e a te szolgád? Az-e a hivatása, hogy vért ontson, és jogar helyett karddal kormányozzon? És nem íratott-e meg a parancsolat: „Ne ölj”?

– Ősöd, Dávid király, sohasem öltött páncélt, mégis rá szállott az Úr szelleme Élá völgyében, és két hadsereg szeme láttára megölte Góliátot, a filiszteusok bajnokát, akinek hat könyök és egy arasz volt a magassága, s ezzel a hősi tetteivel megmentette népét az elnyomatástól. Visszaborzadsz a csata gondolatától? Nem úgy szól-e a jövődölés, hogy Dávid Fia erős kézzel szabadítja meg az ő népét, véres csatában diadalt arat, és ezer esztendőre békét szerez Izraelnek?

– Válasszák csak mások a hódítás útját, és vágják szét kardjukkal türelmetlenül a

titkok csomóját, ahogyan Nagy Sándor tette Gordionban. Nekem inkább az adassék meg, hogy újra összefonjam azt a szent csomót, aranyszálakkal, és az díszítse trónom baldachinját. Emlékezz csak rá, mit mondott a bölcs Hillél, amikor egy tóba fojtott hulla fejét látta feléje sodródni a vízen: „...mert [mást] vízbefullasztottál, vízbefullasztottak, de végül megfullasztóid is megfulladnak.” így hát én azt mondom: „A kard nem hoz végleges döntést, csak zavart támaszt; és aki kard által él, annak kard által kell elpusztulnia.” Az ütközetet másfajta csatában kell megvívni.

– Jól szóltál, uram. Válassz tehát olyan csatateret, amilyent jónak látsz. Csak az a fontos, hogy kormányozd és szabadítsd meg népedet. Légy a római birodalom ura e hegy Urának nevében, akinek képmását aranyborjú alakjában itt, ezen a helyen állították fel, amikor a törzsek kijöttek Egyiptomból. Nézz oda, a jelenés még ott ragyog tündökölve, ő a gyönyörű és kegyes bikaborjú, akit Lea, a Tehén szült (másként Libna, a Fehér), az egyetemes Anya, akit a görögök Ió, az egyiptomiak Izisz vagy Hathor néven tisztelnek. Imádd a bikát, amint megérdemli, és akkor tiéd lesz az egész világ, amelyet anyja bekóborolt!

– Azt kívánod tőlem, hogy egy aranyborjút imádjak?

– Nem imádtá-e Salamon is, minden emberek legbölcsebbike?

– El innen, Isten Ellensége! Nincs-e megírva, hogy csak a te Uradat, Istenedet imádd, és egyedül neki szolgálj?

E szavak hallatára úgy tűnt Simonnak, hogy egy szikla mögül elefánt bukkant elő, hátán aranyozott toronnyal, és engedelmes cammogással csatlakozott a Jézus nyomába szegődött négy másik, alázatossá vált állathoz. Ez volt a Büszkeség hatalma.

– Jól beszéltél, uram! – kiáltott fel Simon. – Már attól féltem, hogy ugyanazt választod, amit nagyapád, Heródes választott Dórában – Heródes, akinek anyja a nabateus Al-Lát örökösnője volt, és aki Dóriszt, az edomita Dóra örökösnőjét vette feleségül. Felajánlottak neki a Salamonénál nagyobb királyságot, minden uralkodói dicsőséggel és pompával, ha térdet hajt a dórai Baál előtt. És ő lenyelte a csalétket. Ezzel méltatlanná vált arra a nagyobb királyságra, amelyet most te választottál. Ez a nagyobb királyság nagyobb átkot hordoz magával. Heródes a kisebb átkot választotta; hosszú, boldog élet jutott neki, és a katasztrófa csak a legvégén következett be. De a te hajód összezúzódik a sziklákon, mielőtt elérhetnéd életed virágkorát.

– Nem újság számomra, hogy Heródes az Arany Vadszamárnak hódolt. Inkább a legidősebb fiáról beszélj nekem, akit királyságra emelt az, hogy Káleb volt az őse, és feleségül vette Mikál örökösnőjét.

– Uralkodott, de csak mint apjának fia. Mivel visszariadt attól, hogy fegyvert ragadjon apja ellen, dicstelen véget ért.

– Nem dicstelen, dicsőségeset. Álmomban láttam őt, amint a Nyugati Paradicsomban ült egy ezüst virágdíszben pompázó almafa alatt.

Letelt a negyvenedik éjszaka is. Délben Jézus abbahagyta a böjtölést. De csak egy kevéske árpakását evett, meg egy almát szagolgatott, amelyet János vitt neki.

Simon pedig magasztaló énekbe kezdett, amelyet a khrisztianoszok manapság is szoktak énekelni, bár valódi értelmét és összefüggését csak néhány beavatott ismeri:

– Mostan bocsásd el Uram, a te szolgádat, a te beszéded szerint, békességben: Mert

látták az én szemeim a Te üdvösségedet. Amelyet készítettél minden népeknek szeme láttára; Világosságul a pogányok megvilágosítására és a Te népednek, az Izraelnek dicsőségére.

Ott halt meg, ugyanazon a hegycsúcson, ahol Áron, a legelső főpap kilehelte lelkét, miután élete művét elvégezte.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

A TEREINTUS VÁSÁR

Simont a Hóreb hegyének egyik sziklahasadékában temették el, utána János visszatért Béth Arabába. Jézus a keriothi Júdas ápolása nyomán lassanként visszanyerte erejét. Tíz nappal később a tekervényes akrabbimi kaptatón elindult Hebron felé, amely északi irányban ötven mérföldnyire volt a hegyről.

Júdas, aki a Hebron környéki Kerioth faluban született, Jézus tanítványául szegődött, és elkísérte. Okos, nemes lelkű, tanult ember volt, azelőtt sózott hallal kereskedő nagybátyjának üzlettársaként dolgozott, de aztán megundorodott a világtól, és beállt az ebjoniták közé. Lelki meghasonlását tragikus események váltották ki: ellenségei azt a hazug pletykát terjesztették róla, hogy vérfertőző viszonyt folytat nagybátyja fiatal feleségével, és amikor a női becsületében gyalázatosan megrágalmazott asszony ezt megtudta, kétségbeesésében felakasztotta magát. Júdas a későbbiek folyamán nagy szolgálatokat tett Jézusnak, mert tízesztendősi üzleti tevékenysége során alaposan kitapasztalta, hogyan kezelik a rómaiak görög és szír kreatúráikat; és megtanulta, hogyan kell udvariasan, de önérzetes méltósággal érintkezni magistratusokkal, zsinagógái előjárókkal, városi írnokokkal és egyéb hivatalos személyekkel. Az ebjoniták között eltöltött hét év alatt pedig a szegények és a kitzítáltak érzés- és gondolatvilágát is alaposan megismerte, s az ő nyelvükön szintén tudott beszélni.

Az út egyik összeszűkülő szakaszán utolértek egy népes csapatot. Azon az elhagyatott vidéken, ahol útonálló haramiák gyakran megtámadták az utasembereket, csak csoportosan volt biztonságos az utazás. A társaság többsége edomitákból meg sinai-félszigeti arabokból, kisebb része föníciai kereskedőkből állott, és két görög is akadt köztük, aki a filozófusok szürke köpenyegét viselte.

Júdas udvariasan köszöntötte az utóvédcsapat szerepét betöltő csoport vezetőjét, egy arabot, s megkérdezte: miért hord az egész csoport gyászruhát? Valami általános, mindenkit érintő csapás miatt, amelyről ő eddig még nem hallott?

– Zarándokok vagyunk – felelte az arab –, Hebronba megyünk, hogy ott gyászszertartással áldozzunk Ábrahám ősi emlékének. Nem tudod, hogy holnapután kezdődik a tereintus vásár? Karavánunkban kétszáz szamar és teve értékes portékákat visz oda.

– Kegyes engedelmeddel hadd csatlakozzunk a karavánhoz. Mi is Ábrahám fiai vagyunk.

– Melyik néphez tartoztok?

– Zsidók vagyunk, ő a mesterem, szent ember; én a tanítványa vagyok.

Éjszaka a tövisbokr ágaiból rakott tábortűz mellett üldögélve, egy csoport művelt zarándok Hebron régi történetéről beszélgetett.

Mózes Első Könyve szerint ebben a termékeny, hűvös és védett völgyben, amely négyezer lábbal fekszik magasabban a Földközitenger szintjénél, Ábrahám Jehova tiszteletére szent ligetet ültetett – az úgynevezett mamréi tölgyest –, és kutat is ásott. A közeli Makpelá-barlangban temették el, amelyet Efróntól, Kheth egyik ivadékatól vásárolt meg, hogy ott helyezze örök nyugalomra nővérét, Sárát, aki a felesége is volt.

A feljegyzések szerint Izsák és Jákob patriarchát, valamint azok feleségét, Rebekát és Leát is ugyanabban a barlangban temették el.

Egy petrai kereskedő azonban kijelentette, hogy a bibliai közlés nem felel meg a valóságnak:

– Amit a zsidók Mamré tölgyesének neveznek, azt mi, petraiak, Miriam tölgyese néven ismerjük. Hagyományaink szerint Miriam, Mózes félisten testvérhúga azoknak a kálebitáknak volt az istennője, akik a zsidókkal együtt délről jöttek és az anákoktól, az óriásoktól elvették Hebront. A mindenféle istennőtől viszolygó zsidók azonban elhallgatják az igazságot, és a Miriam szó átírásával úgy tüntetik fel a dolgot, hogy az a hely az amorita Mamréről, Eskol fivéréről kapta a nevét. Pedig Miriam képmása még most is ott látható a szent barlangban: halfarkú szerelemistennő, olyan, mint a ioppei Aphrodité. A hebroniak persze azt állítják, hogy Sárát, Ábrahám feleségét ábrázolja.

Erre az idősebbik görög filozófus, egy spártai, aki fiával utazgatott a világban, hogy gyarapítsa földrajzi ismereteit, meglepetten kiáltott fel:

– Azt mondod, Miriam a neve? Akkor nem lehet más, mint Müriné, a frígek ősi tengeristennője. Az ő nevét viseli Lémnosz legnagyobb városa, és Homérosz szerint ő volt a trójai dardano-szok ősanja. Némely kommentátor Thetisz vagy Téthüsz Égei-tenger melléki tengeristennővel azonosítja, akit a mítoszköltők Péleusz hérosszal hoznak kapcsolatba. Hátha Kheth fiai az Égei-tenger mellől valók, és Thetisz ivadékai? Hátha Makpelá valamikor a *mágus Péleusz* vagy a látnok Péleusz jószentélye volt?

– Úgy gondolod, apám – kérdezte a fia –, hogy a zsidók meg a kálebiták, akiknek Ábrahám volt az ősök, saját istennőjük, Sára kedvéért kiűzték a szentélyből Thetiszt?

– Nem. Inkább úgy lehetett, hogy Káleb nemzetsége kiszorította Efron nemzetségét. Thetiszt azonban továbbra is tisztelték, csak éppen a nevét változtatták meg Sárára. Van köztetek olyan, aki tud valamit erről a Sáráról?

– Nem sok feljegyzés van róla – mondta a petrai kereskedő. – Tulajdonképpen csak annyi, hogy kinevetett egy angyalt, aki arról biztosította Ábrahámot, hogy Sára ivadékai annyian lesznek, mint a tengerparti fővény homokszemei, sőt még többen.

– Ez jól beleillik a képbe – mondta az idősebbik görög. – Most már biztosra vehető, hogy megilleti a halfarok, és hogy Thetisz, Miriam meg Sára egy és ugyanazon istenség. A tengerpart említése elegendő bizonyíték, a nevetés pedig még jobban alátámasztja. A tengeristennők, akik egyúttal mindig a szerelem istennői is, híresek a kacagásukról. Szeretném hangsúlyozni, uraim, hogy nekem meg a fiamnak ez a kérdés jóval többet jelent, mint egy érdekes téma akadémikus jellegű megvitatását. A mi két zsidó útítársunk bizonyára egyet fog érteni velem, ha kijelentem: mi, spártaiak, dórok lévén, szintén Ábrahám fiai vagyunk.

Jézus hallgatott, mert némi gúnyt érzett ki a görög hangjából, de Júdás udvariasan válaszolta:

– Így van. A Makkabeusok Első Könyvének történetírója idéz egy levelet, amelyet a ti Areusz királyotok küldött Óriás jeruzsálemi főpapnak, nem sokkal Nagy Sándor halála után. Azt írta benne, hogy a két nép rokonságban áll egymással, mivel mind a

kettő Ábrahámától származik. Másfél évszázaddal később pedig Makkabeus Simon küldött levelet a spártaiaknak, s ebben elismerte a rokonságot. Mindazonáltal nem hinném, hogy ti, dórok, Sára révén vagytok Ábrahám ivadécai. Inkább úgy gondolom, hogy Ábrahám másik felesége, Ketura, vagy pedig Hágár az ősanyátok.

A görög elnézően mosolygott:

– Hát ami azt illeti, lehet, hogy a spártai Areusznak igaza volt, de az is lehetséges, hogy Ábrahámot összetévesztette Héraklészsal. Hiszen mindkét hősről köztudomású, hogy készen mutatkozott elpusztítani a saját fiát. Én azonban, aki egész életemben behatóan tanulmányoztam a mítoszokat, inkább azon a véleményen vagyok, hogy valamelyik ősünk egykor a ti őseitekkel közösen imádta ugyanazt a tengeristennőt Mamré tölgy ligetében. Persze, a hebroni legendák számai nagyon összekuszálódtak, így hát nem állíthatom teljes bizonyossággal, hogy Kheth azonos volt Thétisszel. Lehetett Hathor is, a Türkiz Úrnője, akinek neve any-nyit tesz, mint a „Napisten hajléka”, vagyis a tenger. És az is elképzelhető, hogy Pela a pulustuk vagy filiszteusok névadó őse lehetett.

– Véleményed szerint ki vagy mi volt hát akkor Ábrahám, tudós görög férfiú?

– A megfejtés kulcsa a nevében rejlik. A ti hagyományotok úgy tartja, hogy eredetileg Ábrámnak hívták, és akkor lett Ábrahám, amikor megérkezett Hebronba. Érdeklődtem néhány tudóstoknál, akik magabiztosan közölték, hogy a név jelentése: „Isten szeret”. Mások azonban kevésbé magabiztosak. Én annak a híres alexandriai tudósnek a véleményét fogadtam el, aki szerint az eredeti név nem Ábrám volt, hanem Aburamu, ami annyit tesz, mint „az Atya a legmagasztosabb”. Ebből lett Abraháb; ennek a jelentése: „Ráháb fia” vagy „Ráháb választottja”. No mármost, Ráháb általános elnevezése a tengeristennőnek, akit a zsidók falánk tengeri sárkánynak képzelnek el. Ugyanakkor szimbolikus neve Egyiptomnak is, amely mintegy elnyelte Izraelt, de az kitört a gyomrából. Az alexandriai tudósnek az a véleménye, hogy az Ábrahám eredeti nevében levő „Ráháb” szót később a „Raham” szóval cserélték ki, így hívták Hebron hősének egyik állítólagos unokáját. A névváltoztatás azt a célt szolgálta, hogy Ábrahám ne függjön többé Ráháb istennőtől. Ha tehát te azt kérdezed tőlem: „Ki vagy mi volt Ábrahám?”, én így felelek a kérdésedre: „Hebron királyainak címe, miután az arameusok elfoglalták a Szentélyt.” Júdás vitába szállt vele:

– Tudós görög férfiú, neked igazad van, amikor arameusnak mondod Ábrahámot, mert a zsengék áldozati ünnepén a rítus egyik mondata így hangzik: „Vándorló arameus volt az atyám.” De ha Ábrahám sírjára hivatkozva azt állítod, hogy Ábrahám a régi hebroni királyok címe volt, Abnerről is elmondhatnád ugyanezt. Tudniillik Abnernak, Nér fiának a síremléke is ott látható a közelben. És ha Ábrahám nevének jelentésén vitatkozni lehet, Abner nevének jelentéséhez nem férhet semmi kétség. Azt jelenti: „Isten az én lámpásom.” És a mi Istenünk kultuszában Mózes óta szerepel a lámpás.

– Mit tudsz Abnerről? Hogyan halt meg?

– Törzsi fejedelem volt, tőle kérte feleségül Dávid király a hebroni Mikált. Dávid szolgálói ölték meg Hebronban. Dávid haladt a gyászmenet élén.

– Akkor nyilván Hebron királya volt, akit Dávid megfosztott királyi hatalmától. De

hadd jegyezzem meg, hogy az Abner név jelentése így is értelmezhető: „Néreisz választottja”. Néreisz pedig másik címe ugyanazon tengeristennőnek; tőle kapták nevüket a Néreidák. Egyébiránt bizonyosra vehető, hogy a Káleb szintén királyi titulus volt itt. Mi a név jelentése? Nem vagyok a héber nyelv szakértője.

– Kutyát jelent – magyarázta a petrai kereskedő. – Bajosan hihető, hogy királyi cím lett volna.

– Ugyan, miért ne lehetett volna? – ellenkezett a görög, aki nagy élvezetét lelte a vitatkozásban. – Miért ne lehetek volna a kálebiták a Kutyacsillag, vagyis a Sírusz fiai? Nem gondolnám, hogy a makpelái jósbarlang különbözne mindazoktól az ősi barlang-orákulumoktól, amelyeket a fiammal utazgatásaink során eddig már meglátogattunk. Mindegyikben azt láttuk, hogy a jóslatokat sugalmazó Nagy Istennő egyúttal kutya is. Kutya azért, mert a szabad szeretkezést hirdeti, és azért is, mert hullákat eszik. Azok a beavatott hívéi, akik mint a bájos Íziszt vagy Astartét tisztelik, kutya-álarcot öltenek titkos ünnepein; akik pedig mint Hekatét vagy Brimót imádják, hármas útkereszteződéseken kutyákat áldoznak neki. A Kutyacsillag abban az évszakban ragyog az égbolton, amelyben legerősebben pusztít a dögvész. És a Nagy Istennő birodalmát, a halottak országát mindig is kutyák őrizték. Gondoljunk például Kerberoszra és az egyiptomi Anubiszra, a Nyugati Paradicsom őrzőjére. És nincs-e kapcsolat Káleb és Kalüpszó istennő, az ógügiai paradicsomi sziget királynője között, aki a költők szerint Ókeanosz és Téthüsz vagy Néreusz, vagy Atlasz Telamón leánya? És „a Kutya hatalma” a héber költészetben nem a halál szinonimája-e? Ezt onnan tudom, mert görög fordításban olvastam Dávid zsoltárait.

– A barlang már régóta nem jóshely – mondta Júdás. – Jósiás, a „jó király” befalaztatta azt a bejáratot, amely a harmadik, legbelső helyiségbe vezetett. Mózes idején ott kapta meg Káleb Ádám orákulumát. Most már csak két helyiségbe lehet bemenni. A belsőben van a három patriarchának és feleségüknek a sírja.

– Ádám orákulum? Nem Ábrahámé? Én Ádámot ősrégi kaldeus hőroznak vélem.

– A mi ebjonita hagyományunk úgy mondja, hogy Ádám Heb-ronban teremtett, és ott is temették el. Mikháel arkangyal egy misztikus körvonalon belül formálta meg őt porból, amelyet keletről, nyugatról, délről és északról kapart össze. Amikor Ádámot és feleségét, a Második Évát, Isten Ellensége rávette az isteni parancsok megszegésére, Ádám hosszú ideig vezekelt bűnéért (nyakig ült a Jordán vizében nagyon sokáig), de ott maradt Hebron-ban. Persze az Édenkerten kívül kellett élnie, mert annak bejáratát szeráfok őrizték. Sok-sok esztendővel később ott is halt meg Hebronban, és a Makpelá-barlangban temették el.

– Mikháel arkangyalt mondtál? – szólt közbe most élénken a petrai kereskedő. – Azt hiszem, tévedsz. Ádám Mikál nimfának, más néven Miriámnak a fia, akit anyja szűzen szült. És még egy dologban kell megcáfolnom állításodat, ebjonita férfit! Az orákulum nem szűnt meg, ahogyan te mondod. Még működik. Egy Mária nevű nő végzi a jóspapnői funkciókat. Mellesleg merőben világi foglalkozást űz, hajbodorítás a mestersége.

– No és kinek a nevében mond jóslatokat az az asszony? – érdeklődött a görög.

– Az Anya nevében. És Ádám állkapcsából jósol.

– Már hogy volna ez lehetséges? – ellenkezett Júdás. – Hiszen iratainkban fel van jegyezve, hogy Dávid király hét esztendeig Hebronban lakott, de azután Jeruzsálembe helyezte át királyi székhelyét, és a frigyládát abban a szérűskertben állította fel, amely korábban Araunának volt szentelve. Nos, akkor Ádám koponyáját is magával vitte, és a városon kívül egy keresztútnál eltemettette, hogy varázserejével oltalmazza az új királyi székhelyet. Jeruzsálem ilyenformán Hebron kolóniája lett. Ahogy Ezékiel próféta írja: „Atyád az emoreus (feltehetően Mamréra célzott Ezékiel) és anyád hitteus asszony” (Kheth leszármazottja).

– Csakhogy Dávid Hebronban hagyta az állkapcsot meg a csontvázat! Hiába rázod a fejedet, úgy van, ahogy mondom! Saját testvérbátyám, aki azóta már meghalt, maga is kért orákulumot a papnőtől! Nekem elmesélte az egészet, és szavaiból úgy vettem ki, hogy ez a Mária fölöttébb félelmetes személy.

Így folyt még tovább a társalgás, de Jézus egyetlenegyszer sem szólalt meg.

– Érdekes – jegyezte meg később az idősebbik görög –, hogy ez a hebroni vásár egybeesik az Athénban és Rómában szokásos gyászydőszakkal. Ott a május a tisztulás, a purifikáció ideje. Kákából, szittyóból font, bűnöket jelképező bábukat hajítanak folyóvízbe; a nemi közösülés még házastársak között is tilos, a templomokat kitakarítják, a szent szobrokat tisztára sikálják; a gyümölcsfákra fáklyákat meg lámpásokat aggatnak, hogy elűzzék az ártó szellemeket; az emberek szennyes ruhákban járnak, és senki sem nevet. Úgy mondták nekem, hogy Mamré tölgyligetében is majdnem pontosan ugyanilyenek a szokások az ünnep idején. De a vidám folytatás elmarad. A megtisztulást szolgáló rituális gyász meg a nemi érintkezésre vonatkozó vallási jellegű tilalom normális körülmények között azzal a következménnyel jár, hogy a tilalmak feloldását szexuális orgiák követik, és a szenvedélyes életöröm szertelen jókedvvé fokozódik. De itt, úgy mondják, semmi ilyesféle nem történik.

A fegyveres kíséret arab parancsnoka felnevetett:

– Ó, Hebron már rég nem olyan, mint akkoriban volt, amikor Absolon, Dávid lázadó fia, a palota tetején az egész nép szeme láttára szeretkezett apja háremének húsz vagy még több asszonyával. Mindamellett nem teljesen felel meg a valóságnak, hogy – amint te mondtad – „semmi ilyesféle nem történik”. Mi, arabok, Hebronba szoktuk hozni meddő asszonyainkat, hogy a Kerm-király által termékenyvé váljanak. De az ilyen rítusok meg az a lovaglási rítus is, amelyben a jebuzeus hajadonok a Kerm-király révén elvesztik szüzességüket a város határain kívül, a hegyen túl zajlanak le, amikor már vége a vásárnak.

– Ki a csuda ez a Kerm-király? – kérdezte az ifjabbik görög.

– Annak a Terebintus-királynak a gyilkosa, akit ezen az ünnepen siratunk és gyászolunk; és ugyanakkor ő maga a fő gyászoló.

– Így hát Ábrahám atya a Terebintus-király?

– A szent liget – magyarázta a petrai kereskedő – kétfajta tölgyből áll: kerm- és terebintus-tölgyből. A Terebintus-király meg a Kerm-király ikrek és egymásnak vetélytársai. Éppen úgy, mint Aliján – a Sinai Ozirisz – és a fivére, Mot. Egyformán megosztják maguk között az évet és a Királynő kegyeit. A meggyilkolt Terebintus-

király fia a szeptemberi újévkor élvezi a bosszú elégtételét, amikor megöli nagybátyját, a Kerm-királyt, meggyászoja, és átveszi a királyságot.

– Igen – mondta az arab –, mi Ábrahámnak hívjuk a Terebintus-királyt. A zsidóknak azonban ez nincs ínyükre, mert majd hamarosan meg fogod látni, miféle patriarcha ez az Ábrahám, és, milyen gyönyörű az ő halfarkú felesége.

Itt helyénvalónak tartom néhány magyarázó mondat közbeiktatását. A terebintust vagy pisztáciát Palesztinában nagyra becsülik édes belű és értékes olajat adó, csonthéjas termése miatt, no meg azért is, mert nyáron kellemes, sűrű árnyékot nyújt. Becsét tekintve megfelel annak a királyi tölgynek, amely Görögországban Zeusz, Itáliában Jupiter, Galliában pedig a kelta Héraklész szent fája. Ahogyan a királyi tölgy faanyagát majdnem kizárólag nyugati istenek szobrainak kifaragására használják fel, ugyanúgy Palesztinában terebintusból készítik el a nekik megfelelő rusztikus istenek képmásait. Jellemző, hogy a héber nyelvben a „terebintus” és a „szobor” szinonim szavak.

A kerm-tölgy – magyarnak és bíbortölgynek is szokták nevezni – örökzöld levélzetű; bogyóterméséből készítik azt a szent bíborfestéket, amelynek előállításával nagy hírnevet szerzett magának Hebron. Némely növénytudós a kerm-bogyót nem tekinti gyümölcsnek, illetve termésnek, arra hivatkozva, hogy a fa makkokat is terem. Szerintük a bogyó valamiféle lomha nőstényrovar; ezt a véleményüket azzal indokolják, hogy gyakran kering körülötte valami sajátságos légyfajta, amely talán a hím. Külsőjét tekintve mindenesetre bogyó, zamatos, bő nedvű bogyó, amelynek erős szerelemgerjesztő hatást tulajdonítanak.

– Szavamra mondom – jegyezte meg a görög –, lassanként kezdem megérteni a hebroni mitológia egész szövevényét. Talán itt lehet keresni az aiol kettős királyság eredetét, amilyen Spártában, Argoszbán és Korinthoszbán volt. És itt lehetne kibogozni az olyan ikerpárok mitológiáját, mint Héraklész és Iphiklosz, Romulus és Remus, Idasz és Lünkeusz, Kalaisz és Zétész, Péliasz és Néleusz, Proitosz és Akrisziosz, akik már anyjuk méhében civakodtak az elsőbbségért, továbbá azért a sok királyi ikerpárét, akikkel tele van Apollodórosz mitológiai szótára. No de ha Ádám, Ábrahám, Abner egy és ugyanaz, akkor mit kezdjünk Izsák meg Jákob hőroszokkal, akik állítólag szintén Hebronban vannak eltemetve?

– Izsák Ábrahám fia volt, Jákob meg az unokája – mondta Júdas. – Izsákot, akinek Sára volt az anyja, mi, ebjoniták, a Nevetés Fiának nevezzük. Kádes közelében lakott, Beér Lahai Rói mellett, ami annyit tesz, mint „az antilopbika állkapcsának forrása”. Vagy ötven mérföldre van innen, déli irányban.

– Aha! Akkor nyilván a *bubalos*, vagyis az antilopbika volt a szent állata, a forráskútnak pedig jóshelynek kellett lennie. És mivel a nevető Sára volt az anyja, a nevető Izsák minden bizonnyal Hebron egyik királya volt. És Jákob?

Júdas kínos zavarában adós maradt a válasszal. Nagyon kellemetlenül érintette, hogy a beszélgetés ilyen szabados fordulatot vett. A petrai kereskedő azonban készségesen felelt a görögnek:

– Mi Petrában Jah Akebnek, a szent sarok félistenének nevezzük. A birkózásban kificamodott a jobb combja, emiatt görcs húzta össze a lábát, úgyhogy járás közben a

sarka nem érintette a földet. Ez megvédte őt a skorpió, áspiskígyó meg vaddisznósörte ellen, amelyet ellenségei helyeztek el azokon a helyeken, ahol megfordult. Ezért mifelénk nem gúnyolják a nyomorékokat, mert a csúfolódó nagy bajt okozhat magának. Az idősebbik görög bólogatott:

– A mi nyugati isteneink között is van kettő, aki sánta: Héphaisztosz és Vulcanus. Az egyiptomi Ptah szintén biceg.

– Nemcsak ez a három – tette hozzá a fia. – A szicíliaiak szerint Dionüszosz neve nem azt jelenti, hogy „a nűszai Zeusz”, amint azt általában gondolják, hanem azt, hogy „Zeusz, a Sánta”. Dionüszoszt úgy szokták ábrázolni, hogy feltűnően magas talpú koturnust visel. Hátha valamiféle comb- vagy csípőhibát korrigálnak ezek a magasított talpú lábbelik, éppúgy, mint Héphaisztosz arany cipői, amelyeket Homérosz említ? Dionüszosz egyik neve Mérotraphész, amit így lehetne fordítani: „Aki gondosan vigyáz a combjára.” És az imént említetted Argosz királyát, apám. Erről eszembe jut, hogy az egyik argoszi király, az argonauta Nauplios szintén sánta volt, őK magas talpú cipőt viselt. No mármost: ha Hebron királyát azért választották királlyá, mert sánta volt, vagy ha megválasztása után rituális szertartás keretében sántává tették – nos, akkor feltehető, hogy Jákob is dinasztikus cím, nem pedig egy történelmi személy neve.

Apja megdicsérte, amiért ilyen ötletesen kapcsolta össze a logikai láncszemeket.

– Hát én nem ismerem a ti görög isteneiteket, és őszintén szólva nem is érdekelnek – vette át a szót a kereskedő. – De valami egyebet tudok nektek mondani Jákobról. Peniélben ficamodott ki a combja, a lakodalmi játékokon, amikor felvette feleségének, Ráchelnek a nevét, s lett belőle is Rachel, vagyis Izrael. Ezzel mintegy megszentelődött a combja, és attól fogva a zsidók nem eszik meg az áldozati állatok combhúsát. És amikor Jákob valamire meg akarta esketni Józsefet, a fiát, felszólította, hogy tegye kezét az ő megszentelődött combja alá, úgy mondja el az eskü szavait. Ez igen érdekes, mert Ábrahámon kívül senkiről sem jegyezte fel a Szentírás, hogy ilyen formában követeljen esküvel erősített fogadalmat.

– És mit jelent a Rachel név? – kérdezte az idősebbik görög.

– Anyajuhot.

– Ez végleg eldőnti a kérdést. Ugyanis a ciprusi galambistennő, akinek, amint azt Kinürasz és Adónisz mítoszából tudjuk, Palesztinában volt egy hasonmása, nemcsak galambistennő, hanem anyajuhistennő is. Nem kétséges, hogy Jákob Hebron királynőjével kötött házasságot.

A jelenlevők már jó ideje nem bírták követni a vitatkozók szövevényes, fölöttébb bonyolult érveinek logikai összefüggéseit – Jézust kivéve, ő azonban mélyen hallgatott, és egyetlen helyeslő vagy bíráló megjegyzést sem fűzött a hallottakhoz.

A karaván végül megérkezett Hebronba, ahol csak úgy nyüzsgöttek a zarándokok. A vásárt a városon kívül rendezték meg, vagy egy mérföldnyire Jeruzsálem irányában. Jól karbantartott, kőkockákkal burkolt út vezetett oda, Eskol terjedelmes szőlőültetvényei között. Amikor Mózes a vidék kikémlelésére küldte ki Józsuát meg Kálebet, innen vitték magukkal azokat az óriási fürtöket, amelyekkel Kánaán gazdagságát bizonyították. Az úttól balra egy hegyen, amelynek mesterségesen

kiképzett teraszain olajfák virultak, két hatalmas kötömb állott; valaha, még a történelem előtti korban nyilván kultikus célokra szolgáltak. Láttukra az idősebbik görög nem tudta megállni, hogy meg ne jegyezze:

– Csodálom, hogy ez a két szent baitülosz még itt áll, s valamelyik reformer-királyotok nem vitette el őket az egyik királyi olaj malomba őrlőhengernek.

– Tévedsz, uram – mondta Júdás. – Nem baitüloszok ezek, hanem Gáza régi városkapujának tartóoszlopai. Egyik szent iratunkból, a Bírák Könyvéből tudjuk, hogy roppant erejű hősünk, Sámson, haragjában kiemelte az ellenséges filiszteus város kapuját mindenestül, és idehozta, méghozzá egymaga.

– Nos – válaszolta a görög –, én mégis úgy gondolom, hogy ezek baitüloszok, nem holmi városkapu oszlopai. Minden bizonynyal e hely istennőjének tiszteletére állították fel őket. És ennek az istennőnek különböző nevei voltak az idők folyamán. Ezzel a szentéllyel is úgy lehetett, mint a delphoival, amely kezdetben Brimó meg a Fúriák Püthón-papnőjének volt a jóshelye, később aztán Apollón foglalta el hüperboreus anyja, Latona kedvéért, akinek szent fája a pálma. Némelyek szerint Kübelé, a méhistennő is birtokolta a szentélyt egy ideig. De most Delphoi egyedüli gazdája Apollón, aki sokféle isten és démon elhalványult árnyait egyesíti magában. Minden dombon vagy hegyen álló magányos szentély, amelyben nyílások, repedések futnak lefelé, a Hadész felé, természetes adottságú hely különféle misztériumok számára. Az ilyen misztériumokat az efféle szentélyekben Szibillák-nak nevezett papnők vezetik. Ádáz harcok folynak e szentélyekért: törzsek pusztítják el egymást, hogy megszerezzék azokat, és saját jós-héroszaik csontjait elhelyezhessék a már ott nyugvó csontok mellé. Hogy a tengeristennőnek itt Hebronban is kultusza volt, első pillantásra különösnek tűnik. Az ember nem várná, hogy ide is felkapaszkodott, erre a hegyre, amely oly távol esik természetes elemétől. De hát Hebron olyan magaslaton fekszik, amely három tenger – a Holt-tenger, a Vörös-tenger és a Földközi-tenger – között terül el. És persze, meg kell különböztetni a tengeristennőt, aki a szerelem istennője, két másik énjétől: a születés istennőjétől és a halál istennőjétől.

Felment fiával a hegyre, hogy közélről is szemügyre vegyék a köveket. Amikor visszajöttek, nem győzték magasztalni azt a pompás panorámát, amely nyugati irányban tárult a szemük elé: át lehetett tekinteni Júdea hegyvidékének nagy részét és a hajdani Philistaeának jókora darabját. Ez volt ugyanis a Negeb-hegylánc legmagasabb pontja; a közbeeső csipkézett hegyormok között és azokon túl el lehetett látni a tengerparti síkságig, sőt negyven vagy még több mérfölddel távolabb is, a híres városok soráig: Gázáig, Askalonig, Asdódig, Jamniáig, meg a mögöttük húzódó széles tengersávig.

– Ha a ti Sámsonotok Gázából cipelte ide ezeket a köoszlopokat – tréfálkozott a két görög –, akkor a mi Héraklészünket úgy dughatta volna a tarisznájába, mint a juhász szokta iszák-jába dugni az elkóborolt bárányt, hogy visszavigye a nyájhoz.

Aztán megérkeztek Mamré tölgy ligetéhez meg Ábrahám k útjához, amely a liget közvetlen közelében volt. Néhány régi kőház állt ott, azok körül verték fel a zarándokok ezrei a sátraikat, úgyhogy valóságos sátorváros nőtt ki a földből. Ábrahám fiai legkopottabb ruháikat öltötték magukra, asszonyaik és leányaik ellenben

legdíszesebb ünneplőjüket. Vegyes, tarka-barka, zsibongó sokaságot alkottak: voltak köztük arabok, edomiták, izmaeliták, midianiták, zsidók, galileaiak, föníciaiak, dóraiaiak és a Jordánon túl lakók. A tábor közepén kőoltár állott; azt a helyet jelölte, ahol az angyal közölte Ábrahámmal, hogy nemsokára megszületik a fia, Izsák. A helyet tizenhat terebintus árnyékolta be – az egyik akkora faóriás, amekkorát sehol másutt nem látott még senki; azt mondták róla, olyan öreg, mint maga a világ. A többi terebintus kisebb és fiatalabb volt nála, de ezek is terebélyes példányok. A fatörzseket fogadalmi kendőkkel és egyéb ruhadarabokkal kötötték körül, az ágakra pedig rengeteg lámpást aggattak, amelyek az est leszálltával világítóbogarak módjára szórták szerte pislogó fényüket. A faragatlan kövekből rakott oltárt vörösesbarnára festette a rajta feláldozott állatok – főleg kakasok, kosok, bikák – vére, amely vályúkba csörgött alá; az így összegyűjtött vérről később meghintették a környék gyümölcsfáit és szőlőit, hogy dúsabb termést hozzanak.

Hangos és állandó gyászmoraj zsongott Ábrahám Oziriszhez hasonló, phallikus szobra körül, amely fekvő helyzetben ábrázolta, s az oltár mellett várta, hogy ünnepi menetben a kúthoz vigyék, s ott megmossák. Erre nem sokkal az után került sor, hogy Jézus és útítársai megérkeztek. Miután ez megtörtént, az aranyozott arcú, kosszarvakkal ékített fejű, türkizkék szemű képmást éktelen jajveszékelés közepette bőségesen megkenték terebintus-olajjal, majd koporsóba fektették. Közben tömjént égettek, hogy elriasszák a rossz szellemeket, és bort locsoltak a földre, hogy a halottnak legyen mit innia. A koporsót azután ünnepélyes gyász-menetben, a Makpelá-barlangba vitték, s elhelyezték a belső üregben, hogy ott őrizték az őszi újévig.

A gyászmenetet – amint az arab előre megmondta – maga a gyilkos, a Kerm- király vezette: egy kecskefejű, skarlátvörös arcú, achátszemű, phallikus bálvány, amelyet egyenesen álló helyzetben vittek. A két görög utazó kijelentette, hogy ez a mamréi király hajszálpontosan olyan, mint az eldugott latin falvak Mamurius-bálványai meg az arkadiai Hermész-bálványok. Királynéja széles ülepű, hatalmas keblű, halfarkú istennő-szobor volt, bíbor palástban, amelyből messzire áradt a nárdusillat; arcát malachjttal zöldre festették, mert ilyen arc illik a szerelem istennőjéhez; nyakát ékkövekből és tengeri kagylóhéjból összeállított füzérek övezték. Egyik kezében delfint, másik kezében galambot tartott. Az idősebbik görögnek eszébe jutott, hogy a ciprusi tengeristennőnek szentelt terebintusligetben pontosan ilyen ünnepi felvonulást látott egyszer; annak a ligetnek – mondotta – Treminthosz a neve, ami ciprusi nyelven terebintust jelent.

A zsidók és edomiták, akik üzletkötési célokból mentek el a vásárba, gondosan ügyeltek arra, hogy rá se nézzenek a királyi képmásra, s be ne szennyezzék magukat efféle bálványimádással. Igaz, ők is együtt jajveszékeltek a többiekkel, de – mint mondták – csupán azon siránkoznak, hogy mások áldozatokat mutatnak be egy ocsmány fadarabnak, semmi másért. A jeruzsálemi templomi hatóságok már rég megtiltották azokat a nyilvános orgiákat, amelyekkel korábban az ünnepség befejeződött. A bálványképek eltávolításától azonban tartózkodtak, mert attól féltek, hogy az ilyen intézkedés erősen csökkentené a vásár látogatottságát, s ennek a

kereskedelem vallaná kárát. Mert nagy és jelentős vásár volt ez. A kör alakban felállított árusítóbódék zsúfolva voltak a legkülönbélebb, nagy értékű portékákkal – gyanták, fűszerek, illatszerek szerepeltek a legértékesebb külföldi árucikkek listáján –, és a vásár annyira köztisztelőben állott, hogy senki sem vitt oda magával fegyvert. Mindenki nyugodt lehetett afelől, hogy ott semmi bántódása nem eshet. Vallási okokból a zárándokoknak megtiltották, hogy a gyászünnepség napjaiban a kút vizéből igyanak. Azt azonban megengedték nekik, hogy arany és ezüst pénzdarabokat dobhassanak a kútba.

Jézus egyiptomi gyermekévei alatt hozzászokott a bálvány-imádás látványához, de most mélységesen elszomorította hogy ezen a szent helyen is virágzik. Idegenek vallási dolgaiba nem akart ugyan beavatkozni – ezek nyilvános megbélyegzését nem tartotta kötelességének –, de azt szilárdan eltökélte magában, hogy felméri, majd leküzdje a Nöstény hatalmát. Ezért megkereste a petrai kereskedőt, és megkérdezte tőle, hol találhatná meg Máriát, a hajbodorítót.

A kereskedő elmosolyodott:

– Sok prostituált csődül ide a vásár idején. Bármelyik megmondja neked, hol találod meg Máriát. Mind ott tanyáznak a hegyen túl, egy olajfaligetben, és várják, hogy felkeresik őket Ábrahám fiai közül azok, akik a gyászünnepséget nem veszik olyan komolyan, mint a többiek. Mária az ő királynőjük. Minden hájjal megkent nöstény. Fésüli, bodorítja a hajukat, halott nők fejéről levágott tincsekkel teszi dúsabbá fürtjeikét; ő az orgazdájuk, megveszi tőlük azokat az ékszereket, amelyeket férfi vendégeiktől ellopnak; ő szabja meg, melyik ringyó mennyiért adja oda magát; ellátja őket varázsszerekkel, szerelmi bájitalokkal, főzetekkel; és ha meghalnak, felravatalozza őket. Maga már öreg ahhoz, hogy a testét áruba bocsássa, de a többieken korlátlanul uralkodik, és azok valósággal rettegnek tőle.

– Milyen nemzetiségű?

– Kénita. A nők többsége is az. De hadd adjak neked egy jó tanácsot: ne kezdj ki vele, mert megjáród. Az a fajta ő, akiről azt szokták mondani, hogy hét bört tud lenyúzni egy rókáról.

Jézus megköszönte a felvilágosítást, Júdást egy időre elbocsátotta, s egyedül vágott neki a hegynek, hogy megkeresse az olajfaligetet. Mire odaért, beesteledett, és éppen akkor kelt fel a Hold. A prostituáltak csörgődobok és fuvolák hangjaira táncoltak; sóvár férfiak kört formáltak körülöttük. Amikor Jézus odaért, egy fiatal arabokból álló csoport nagy hahotába tört ki:

– Ohó, ohó! Nézzétek csak, egy zsidó! Méghozzá egy szent zsidó! Azok nyírják így a szakállukat!

Jézus megállapította, hogy a nők körül legyeskedő férfiak túlnyomó többsége arab. Igaz hát a mondás, hogy a bujaságnak abból a tíz mértékéből, amely a világnak adatott, Arábia kilencet vett el.

Két-három kénita lány, aki nem vett részt a táncban, odafutott Jézushoz, ő nyájasan így szólt hozzájuk:

– Leányaim, én nem azért jöttem, hogy vásároljak tőletek. Fogadalmak kötnek. Kérlek, mondjátok meg nekem, hol találom a királynőtöket?

Erre azok még hangosabb hahotára fakadtak, mint a férfiak. Akkora ribilliót csaptak, hogy a fuvolások abbahagyták a zenélést, és feljük fordultak, nem tudván, mi történt. A tánc félbeszakadt. Hamarosan kíváncsiskodó csödület keletkezett Jézus körül.

– Mit akarsz Máriától, szép fiú? – faggatták a nők. – Szerelmi bájitalt? Nem? Akkor talán jóslatot? Azt sem? Átoktáblácskát, hogy elásd ellenséged kapuja alá? Vagy egy kis fiola mérget, hogy örökre elhallgattasd egy beteg feleség nyögéseit?

– Nem vásárolni jöttem, mondtam már, ti tolakodó nőszemélyek – felelte Jézus.

– Akkor hát eladnivalód van? – kérdezte az a prostituált, aki addig a táncot vezette. Ruhájából és kiejtéséből ítélve galileai lehetett, kihívóan riszálgatta magát, miközben a bokájára csatolt, apró csengettyűket rázogatta. – Aha, kitaláltam a titkodat! Hegyes végű ujjak! Tolvajujjak! Te vagy az az ügyes fickó, aki az őrséget kijátszva levágtad annak az Obadasz nevű rablónak az ujjait meg az orrát, akit a rómaiak a múlt héten feszítettek keresztre a betlehem-i tavak mellett. De akármilyen fortélyos vagy, fiacskám, kerüld a Hajbodorítót, várd be a reggelt! Okos ember nem tárgyal vele máskor, csak fényes nappal, akkor is úgy, hogy megbízható barátot visz magával. Három évvel ezelőtt egy elővigyázatlan alak egy akasztott ember kezét akarta neki eladni. Éjjel, holdfényben találkoztak, Sámson oszlopai alatt. A Hajbodorító megragadta a fickó csuklóját, berántotta az oszlopok közé, lassan mozgatni kezdte arca előtt a kezét, amely úgy lengedezett, mint imbolygó vízínövény a patak sodrában, aztán ráparancsolt, hogy feküdjön le, és aludjon el. Az ember mély álomba merült. Mire felébredt, egyedül találta magát, és persze az akasztott ember keze is eltűnt. De ez még semmi! Amikor az a szerencsétlen flótás eltűszentette magát, leesett az orra! Mert a Hajbodorító azt is elvette tőle, és viaszból való orrot ragasztott az arcába.

– Nincs eladnivalóm, Izrael leánya.

– Hát akkor igazán nem tudom kitalálni, mit akarsz tőle. Még nappal is csak azért keresik fel, hogy vegyenek tőle valamit, vagy eladjanak neki valamit. Aki más miatt akar vele beszélni, az csak bolond lehet.

– Nem vagyok hajlandó elárulni, mi járatban vagyok.

– Hát akkor mondj rám áldást, de ne legyen ám benne semmi a visszájára fordítva, és én elvezetlek oda, ahol megtalálod őt. De előre figyelmeztetek, ne számíts barátságos fogadtatásra. Ezen az éjszakán virraszt a nagy fűzfa odvában.

– Valóban áldást kívánsz'?

– Melyikünk ne kívánna? Szent emberek áldásához nehéz hozzájutni.

– Hát akkor az Úr áldjon meg, és irgalma jeléül hirtelen repessze meg a csörgődobodat!

A nő csúfondárosan nyelvet öltött rá, visszatért a táncolók körébe, és verni kezdte a dobját. Jézus követte őt a tekintetével. Mihelyt a prostituált el akarta kezdeni a „nagy piócának” nevezett buja táncot, abban a pillanatban kettéhasadt a dobja. A nő megtorpant, majd elvágódott a földön, és rángatózva sikoltózott. Társnői kicipelték a körből, és vízzel locsolgatták; lassan lecsillapodott, de azon az éjszakán nem táncolt többet.

– No, te szent ünneprontó – mondta egy kénita örömlány Jézusnak –, majd én

elvezetlek a Hajbodorító Máriához, és elmesélem neki a megrepedt dob történetét.

– Fogadd köszönetemet.

A nő a hegyen át visszavezette a városba. Amikor ahhoz a kerítéssel körülvett tóhoz értek, amelyben valamikor a szent halakat tartották, a nő átmászott a kőkerítésen, és intett Jézusnak, hogy kövesse példáját. Kisvártatva ott álltak a tó partján, egy nádas fölé hajló terebélyes fűzfa mellett. A kénita lány hirtelen megrémült, otthagya Jézust a holdfényben fürdő vízparton. Futtában csak ennyit mondott neki:

– Odaát van a nagy fűzfa odvában. Kopogtass be, ha van hozzá bátorságod.

Jézus méltatlannak érezte, hogy kopogtasson. Parancsoló hangon megszólalt:

– Hebron fűzfája, halál fája! Szalmonért és Szalmaért, és az erős Sámsonért, aki elszakította zöld gúzsbilincseidet – add ki azt a boszorkányt, aki törzsöd üregében rejtőzködik!

A Hajbodorító Mária (aki a khrisztianoszok könyveiben a magdalai Mária néven szerepel) felbőszültén lépett ki. Magas termetű, kék szemű, karvalyorrú satrafa volt.

– Ki merészel zavarni virrasztásomban?!

– Nézz meg engem!

– Nem látok semmit.

– Csukva van a szemed. Nyisd ki, és látni fogsz.

– Ki ad neked parancsokat?

– Nyisd ki füledet, süket vipera, és hallani fogsz.

– Uram, mit akarsz tőlem? – kérdezte meghökkenve az asszony.

– A segítségedet. Isten Ellensége ellen!

– Az én Úrnőm bajnoka ellen?

– Igen, ellene!

– Kövess engem Úrnőm házába, te örült, és ott merészed megismételni kívánságodat!

– Menjünk!

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

ÁDÁM KIRÁLY

Mária, a Hajbodorító kiment a kőkerítésbe vágott ajtón, majd a Makpelá-barlang bejárata mellett elhaladva egy sziklás helyre vezette Jézust, amely tele volt szórva szeméttel és hulladékkal. A csontok és rothadt húsdarabok közt turkáló kóbor kutyák, mihelyt észrevették az asszony közeledését, egymás mellé leülve éktelen vonítással üdvözölték. A Hajbodorító rájuk parancsolt, hogy hallgassanak; erre az egész falka abbahagyta a vonítást, és csak egészen halkán vinnyogott. Az asszony keresztülgázolt a szeméthalmon, és a szikla falához érve valami engesztelő fohászt mondott. Jézus nem értette az előtte ismeretlen nyelvű szavakat, bár jól tudta, kinek szól az invokáció. Mária feszülten hallgatózott, mintha a sziklafalból várná a választ. Majd vállát a szikla egyik kiugró részének nyomta – mire egy nagy kőajtó gördült hátra. A besütő holdfényben kis méretű, négyszögletes szoba vált láthatóvá, ahonnan tekergő csigalépcső vezetett lefelé, a sötétségbe.

Miután beléptek a helyiségbe, a kőajtó bezárult mögöttük. Mária lámpást vont elő köpenye alól, és intett Jézusnak, hogy kövesse. A levegő kellemes volt. Jó ideig lépkedtek lefelé a csigalépcső alacsony, pontosan egymáshoz illeszkedő, simára faragott fokain. A lépcső aljával szemben ismét egy üres kőfal emelkedett. Mária elmondta ugyanazt az ismeretlen nyelvű invokációs formulát; figyelt, mintegy válaszra lesve, majd megismételte, és újra hallgatózott. Végül nekidőlt az egyik kőlapnak, amely szintén titkos ajtónak bizonyult, s az megfordult sarkaiban.

Méhkas alakúra kiképzett barlangba léptek, amelynek falait nagy, faragatlan mészkőlapok burkolták. A vörösre és okkersárgára színezett kőlapokra spirálok, kettős spirálok, szvasztikák, fordított szvasztikák és kétágú villámok voltak festve. A helyiség közepén phallosz alakú oszlop emelkedett, mellette két csontváz feküdt, zsugorított helyzetben, az egyiknek hiányzott a koponyája; a két csontváz között egy antilopbika aranyozott szarvai csillantak meg a lámpa fényében. A barlangból három helyiség nyílt. A jobb oldali üres volt; a bal oldaliban két recézett falú áldozati tál, egy elefántcsontból faragott, háromlábú széket és egy sápadt, beesett, szakállas férfiarcot ábrázoló maszkot lehetett látni; a középsőben aranylemezekkel borított, felül arany kerubokkal díszített kis láda állott, oldalain karikákkal, hogy két rúdon hordozni lehessen. Szemközt hosszú, szűk folyosó torkollott a vaksötétbe. A barlang bejáratának közelében két keskeny kőtábla állt; az egyiket edomi kalcedonból, a másikat aransárga numídiái márványból csiszolták. A táblák mindkét oldalát apró, vésett ábrák borították.

Az áldozati tálak fenekén alvadt vér feketéllett.

– Bikavér – mondta Jézus, és hangjában szigorú vád csengett.

– Az hát – felelte gúnyosan az asszony. – Nem olvastad-e, hogy Mózes tizenkét oszlopot állíttatott fel kör alakban, a kör közepében pedig egy tizenharmadikát oltár gyanánt, azon bikákat áldozott, és ezekben a tálakban fogta fel a kibuggyanó vért?

– olvastam, amit olvastam. De ez a vér itt nem áldozati vér. Te azért jársz ide, hogy bikavért lefetyelj a tálakból, és jóslatokat mondj a halotti maszk száján keresztül, amelybe Ádám állkapcsa van belefoglalva.

- Bármit teszek, az én Úrnőm parancsa szerint cselekszem.
- Harcra hívom és megtagadom őt a saját házában!
- Vigyázz a nyelvedre! Az ilyen beszédnek az lehet a következménye, hogy elüszkösödik a combod, és leprás lesz az ajkad!
- A te úrnődnek nincs hatalma fölöttem. Sohasem érintkeztem az ő leányai közül senkivel, és sohasem mondtam ki a nevét. Ezért ismét felszólítalak, segíts nekem az ő szeretője ellen.
- Erre nem vagyok hajlandó, te lázadó. Miért nem alázkodsz meg a Kerubok előtt? Nem ismered-e fel a Szövetség Szent Frigyládáját, amelyet Jeremiás próféta az én Úrnőm gondjaira bízott, mielőtt Egyiptomba menekült?
- Jeremiás próféta helyesen cselekedett, amikor eltávolította, hogy a gyülekezet ne láthassa többé. Igaz, szent volt az valamikor, de Áron leányai undokságaikkal bemocskolták. A halál ládája lett, és Jeremiás jól tette, hogy a halál házába vitte.
- Fogd a lámpásomat, és jól nézd meg a két táblán, az aranyszínűn és a vörös színűn látható képeket. A táblák eredetileg a frigyládban voltak azzal a kerek fekete mennykövel együtt, amelyet őseid ide-oda görgettek benne, amikor esőt akartak előidézni. Nézd, ott fekszik az a kő is, a frigyláda lábánál. Nem más az, mint Miriam csöpögő sziklája, amely – úgy mondják – Izraellel együtt halad görögve, és amelynek megütéséért Mózes az életével lakolt.

Jézus átvette a lámpást, és szemügyre vette a táblákat.

- Mit számítanak ezek nekem, boszorkány! – jegyezte meg közönyösen. – Nem olvastam-e a Szentírást? Itt Izrael királyainak, fejedelmeinek és prófétáinak krónikája van képekben ábrázolva, rendetlen összevisszaságban.

– A kuszaság a saját szívedben van. Itt csupán egyetlen történet van ábrázolva. Egyetlenegy, nem több. *Busztrophédon*, azaz ökörfordulós módon van ide róva: vagyis olyan, mint a szántó ökör által vont barázda, amely egyszer jobbra, majd visszakanyarodva balra halad, és így tovább. Ami az arany táblán van, annak folytatása a vörös táblán következik. A régi szövetség történetét tartalmazza, amelyről a frigyláda kapta a nevét. Azt a régi szöveteéget az én Úrnőm és Hebron két ikerkirálya kötötte. Úrnőm esküvel fogadta, hogy egyenlő mértékben osztja meg szeretetét kettejük között mindaddig, amíg engedelmeskednek az akaratának. Itt kezdődik.

Átvette Jézustól a lámpást, és ujjával mutogatni kezdte a képekből álló sorokat.

A képek értelmezése körül nagy vita támadt Mária és Jézus között, és egyikük sem fogyott ki az ellenérvekből.

- *Nézd – mondta Mária –, itt ül az én Úrnőm, az Első Éva, a szülőszéken, a pálmafa alatt. Az emberek nagy eseményt várnak, mert rájött a vajúadás,*

– Nem, boszorkány, ez itt nem az Első Éva, hanem Debora, amint éppen bíraskodik Izrael fiainak peres ügyeiben, a róla elnevezett pálmafa alatt. Mert így van ez megírva a szent könyvekben.

- *Nem jól tudod. Mert ezen a képen itt az én Úrnőm ikreket szült, akiket különböző apák nemzettek. Az egyik iker Ádám, a Terebintus fia, a másik Azázel, a Kerm-tölgy fia. Úrnőm vörös fonalat köt Azázel csuklójára, hogy meg tudja különböztetni*

Ádámtól.

– Nem úgy van. Thámár ez, Júda menyje, aki fattyú ikreket szült, Zerákhót és Perecét. Zerákh csuklójára köti a vörös fonalat. Így van megírva.

– *Nem úgy van. Mert itt a csecsemő Azázelt megmutatják apjának, a királynak. Itt pedig Ádámot fűzfavesszőkből és kákából font kosárba fektetik, és az Eskol patak vizére bocsátják, hogy a király el ne pusztíthassa.*

– Nem. Itt a csecsemő Sámuelét mutatják meg Élinek a silói szentélyben, és a csecsemő Mózeset teszik ki a Nílus vizére. Így van megírva.

– *Nem. Mert itt a juhász felesége magához veszi, és megszoptatja Ádámot, miközben az én Úrnőm, az Első Éva némi távolságból figyel a jelenetet.*

– Dehogy! Ez itt a fáraó leánya, amint megtalálja Mózeset a sás között, és Jókebed gondjaira bizza, aki Mózes szülőanyja, így van megírva.

– *Nem úgy van! Mert ezen a képen az én. Úrnőm, az Első Éva megfürdik a hebroni szent halastóban, miáltal visszanyeri szüzességét.*

– Nem, ez a kép azt ábrázolja, amint Dávid király jeruzsálemi palotája tetejéről nézi a hettita Uriás fürdőző feleségét, és parázna vágyat érez iránta. Így van megírva.

– *Nem úgy van, ezen a képen Ádám története folytatódik. Az ifjúvá serdült Ádám éppen leterít egy oroszlant meg egy medvét, amelyek megtámadták a nyáját. Itt pedig a király előtt áll, aki nem tudja, hogy ő Ádám nagybátyja.*

– Nem, ez az ifjú Dávid, Isai fia, a király pedig Saul. így van megírva.

– *Nem úgy! Mert a király kívánságára Ádám itt megfojt egy rettenetes kígyót, amely tüzes leheletével ezeket pusztított el a király népéből. Látod, itt Ádám felmutatja a népnek a megölt hüllőt.*

– Mást ábrázol a kép: Mózes a pusztában felemeli a réz szeráfot, hogy megállítsa a dögvész terjedését. Így van megírva.

– *Nincs igazad. Mert lám, itt a király befogadta családjába Ádámot, aki testvérével, Azázellel szerető egyetértésben élt egy ideig.*

– Nem Ádám és Azázel az, hanem Dávid és Jonathan, Saul fia, akik édestestvérekké válnak. így van megírva.

– *De nem, mert itt Ádám felkap egy osztókét, és hirtelen indulatában ráront a király testőreire.*

– Szó sincs róla! Sámgar ez, Anat fia, aki az ösztökét forgatja fegyverként a filiszteusok ellen. így van megírva.

– *Tévedsz, mert ezen a képen Ádám megöli nagybátyját, a királyt, és tulajdon kardjával vágja le a fejét.*

– Rosszul mondod. Ez itt Dávid, amint megöli a filiszteus Góliátot. így van megírva.

– *Nem lehet az: mert itt Ádám Mamré tölgyligetében gyászolja és siratja a nagybátyját.*

– Nem, hanem Dávid siratja itt elenfelét, Abnert. így van megírva.

– *De hát nézd csak: itt Ádám a királyságra készül, egy királyi rekettrefűz alatt fekszik, hogy lelkét előkészítse a virrasztásra.*

– Illés pihen a fa alatt. így van megírva.

- *De az nem lehetséges: hiszen ezen a képen láthatod, hogy a virrasztó Ádám vadállatokat szelídit meg, amelyek fel akarták falni.*
- Nem, a kép azt ábrázolja, amint Ádám az Édenkertben sorra neveket ad az állatoknak. így van megírva.
- *Helytelenül értelmezed. Mert itt Ádámot Hebron királyává kenik.*
- Sámuel keni Dávidot Izrael királyává. így van megírva.
- *Nem úgy van: itt látható, hogyan készülnek arra a lakomára, amellyel Ádám és az én Úrnőm, a Második Éva menyegzőjét fogják majd megünnepelni.*
- Amit itt látsz: a sok búza, árpa, liszt, bab, méz, vaj, birkahús, sajt, marhahús meg ezek az ágyak, medencék, edények is – mindezek ajándékok, amelyeket Dávid kapott Mahanáimban. így van megírva.
- *De nem, ha mondom: itt viszik a még hiányzó élelmet Ádám lakodalmára.*
- Dehogy: ez itt Ciba, Méfíbóset szolgája, aki kenyeret, gyümölcsöt és bort visz Dávidnak. így van megírva.
- *Nem igaz: ezen a képen látható a kérők versengése. Ádám egész éjjel birkózott ellenfeleivel, míg meg nem sántult. Hajnaltájt kimarjult a jobb combja, attól fogva úgy lépett, mint a bika.*
- Nem, hanem a mi Jákob atyánk viaskodik Peniélben egy angyallal egész éjjel, neki lett az a baja. Így van megírva.
- *Dehogy: ez a kép Béth-Hoglát, a Bicegő menyegzői lugását ábrázolja. Bikahangon bömbölő bohócok hívogatják Ádámot, a vőlegényt, hogy szaladjon oda a bikalábával.*
- Nem, hanem Baál papjai a Kármel hegyén táncolják a maguk bicegő pészachját, közben késekkel sebeket ejtenek testükön, és Baált szolongatják, de hiába. így van megírva.
- *De nem: itt jön fiúvá Ádám az ő menyasszonyához, az én Úrnőmhöz, a Második Évához, aki ötven leányával táncol a nádassal szegélyezett halastó mellett.*
- Nem, hanem Miriam és szolgálóleányai lejtenek diadalmi táncot a Nádas-tenger mellett, miután a fáraó seregét elnyelte a víz; és Áron, a fivére is velük táncol. így van megírva.
- *De nem így van: itt látni, hogy a menyegzői lakoma már megkezdődött, és itt ül Ádám az asztalnál, sánta lábát egy zsámolyon nyugtatva.*
- A sánta Méfíbóset az, akit Dávid király meghívott az asztalához, így van megírva.
- *De itt láthatod, hogy a lakoma végeztével Ádám nyilvánosan szeretkezik az én Úrnőmmel, a Második Évával, és az én Úrnőm ötven leányával.*
- Nem, ez itt a lázadó Absolon, aki nyilvánosan szeretkezik a kármeli Abigaillal és atyjának, Dávidnak többi feleségével meg ágyasával. Így van megírva.
- *Az aranytáblának itt vége, az aranykirály diadalmaskodott. Itt kezdődik a vörös tábla és a vörös király győzelme. Nézd, itt van Ádám, a lant feltalálója, dallamokat játszik és dalokat énekel a saját dicsőítésére. Ikertestvére, Azázel, a meggyilkolt király fia, izzó gyűlölettel nézi, bosszúra készül, dárdát tart a kezében.*
- Dehogy! Dávid az, aki zenél és zsoltárokat énekel, hogy felvidítsa a búskomor

Sault. így van megírva.

– *Nem úgy van. Mert itt Azázel táncol meztelenül a frigyláda előtt, könyörögve az én Úrnőmnek, hogy maradjon hűséges hozzá.*

Úrnőm, aki szarvas holdat ábrázoló fejdíszét viseli, biztatóan mosolyog rá.

– Nem, hanem Dávid táncol a frigyláda előtt, és felesége, Mikál, más nevén Eglá, „az üsző”, gúnyosan nevet rajta egy ablakrácsoszat mögül. így van megírva.

– *De nem, mert ezen a képen az én Úrnőm, a Második Éva, ágyába hívja Azázelt.*

– Nem, ez itt Amnon, aki megerőszakolja nővérét, Thámárt. így van megírva.

– *De itt az én Úrnőm, a mennyezetes ágy oszlopához köti Ádám haját, hogy Azázel lenyírja.*

– A kép azt ábrázolja, amint az álnok Delila férjének, Sámsonnak a haját odaköti egy szövőszék gerendájához. így van megírva.

– *De nem, mert itt Azázel megy be ollóval Ádám szobájába, hogy szentelt haját lenyírja.*

– Dávid az, aki Saul királyt álomba merülten találja meg egy barlangban, de megkíméli életét, csupán köntösének szélét vágja le. így van megírva.

– *De nézd: itt Ádám haja már le van vágva, öt rojttal díszített ruhaszegélyével együtt. És emitt Azázel meg a barátai gyalázzák és sértegetik őt, amikor felmegy aへgyre, hogy meghaljon.*

– Nem, hanem Sémei meg a cimborái sértegetik és gyalázzák Dávidot Bahurimban. Így van megírva.

– *De nem: ezen a képen láthatod Ádámot akit Azázel megvakított.*

– Sámson vakították meg a filiszteusok Gázában. így van megírva.

– *Nem igaz. Itt Azázel a hebroni fűzről metszett zöld vesszőkkel a hebroni terebintushoz köti Ádámot, és megfosztja férfiasságától.*

– Dehogy! Ez itt Ai királya, akit Józsuá Aiban felakasztatott egy fára. Így van megírva.

– *Nem úgy van. Mert ezen a képen Azázelt látod, amint tizenkét oszlopot állít fel körben, közepén a tizenharmadik oszlopot oltárnak szánja, hogy azon az én Úrnőm, a Második Éva tiszteletére feláldozza Ádámot. Itt vannak a vér felfogására szolgáló recézett tálak is.*

– Nem, itt Mózes emel tizenkét oszlopot a Sinai, vagyis a Hóreb lábánál, Izrael mindegyik törzsének egyet. A tálak pedig arra szolgálnak, hogy felfogják bennük a leolt tulkok vérét. Így van megírva.

– *De nem: üt sántikál be a körbe a megcsonkított Ádám; és itt meg már darabokra van vagdalva.*

– Egészen mást ábrázol a kép: Agág király pipiskedő léptekkel bemegy a gilgáli körbe, ahol Sámuel próféta felkoncolja. Így van megírva.

– *De itt tizenkét hebroni ember lakomázik Ádám húsból, és a vállizületét félreteszik, hogy azt Azázel egye meg.*

– Nem, ez itt a micpái lakomát ábrázolja. Sámuel az ökör vállizületét teszi félre Saul király számára. így van megírva.

– *De nem, mert ezen a képen hírnök jó az én Úrnőmhöz, a Második Évához, hogy*

jelentse: „A dolog elvégeztetett.” Ő elfátyolozza magát, és a Harmadik Évává válik, kutyával, bagollyal és tevével.

– Rebeka az, aki leszáll a tevéjéről, és elfátyolozza az arcát, amikor megpillantja Izsák atyánkat, aki közeledik feléje, hogy feleségül kérje. így van megírva.

– *De nem úgy van: mert itt Hebron népe siratja Ádámot. Te ostoba, nem tudod, hol állsz most? Ez a Makpelá-barlang legbelső helyisége. Jósiás, az a gonosz király befalaztatta a bejáratát, de mi, kéniták, megőriztük a másik bejárat titkát. Nézd, ezen a képen az én Úrnőm, a Harmadik Éva ebbe a barlangba hozza el Ádám csontjait, hogy koporsóba tegye.*

– Nem, itt Izrael fiai gyászolják Mózeset Piszgában; és az Úristen, aki elfátyolozta magát, hogy senki emberfia meg ne lássa az arcát, titokban eltemeti őt Moáb egyik völgyében. így van megírva.

– *De ha megnézed ezt a képet, erre már nem, találhatsz cáfoló szavakat. Mert itt végre a maga Háromságában látod az én Úrnőmet. Úrnőm, az Első Éva, fehér, mint a leprás; Úrnőm, a Második Éva, fekete, mint az én népem sátrai; Úrnőm, a Harmadik Éva, irgalmasan eltakarja az ő halálfejét. Nézd, Ádám szelleme leborul az én Hármassal Úrnőm előtt, és kérleli a szövetség megtartására, Azázel pedig megdöbbenve nézi.*

– De igenis, hogy meg tudlak cáfolni! Itt Mózes látható, amint panaszkodik az Úrnak nővérére, Miriámra és fivérére, Áronra, amiért azok kigúnyolták az ő etiópiai feleségét. Áron leborul az Úr előtt, aki leprával bünteti Miriámot. így van megírva.

– *Mellébeszélsz, köntörfalazásod nem használ semmit. Mert nézd csak, itt az én Úrnőm meghallgatta Ádám könnyörgését, Ádám szelleme kiemelkedik a koporsóban fekvő száraz csontokból, megfenyvegeti Azázelt, és ismét visszatér az élet kerekéhez. Újra meg fog születni az én Úrnőmnek, mint saját fia és Azázel fiának ikertestvére.*

– Megcáfollak. Ezen a képen Saul király tanácskozik az endori boszorkánnyal, aki Sámuel száraz csontjaiból felidézi Sámuel szellemét. így van megírva.

– *Nem győztél meg. Elmondtam mindent, az Anya nevében. Itt véget ér a vörös tábla, és az aranytábla újra kezdi a történetet azzal, hogy az én Úrnőm, az Első Éva, ott vajúdik a pálmája alatti.*

– Megkaptad a válaszaimat. Mi szükség van rá, hogy elismételjem azokat?

– Válaszaid elfogadhatatlanok az én Hármassal Úrnőm számára.

– Az Élő Isten, akiben én hiszek, mérhetetlenül erősebb, mint a te úrnőd. Létezött tud teremteni a nem létezőből. Ami volt, azt úgy meg tudja semmisíteni, mintha sohasem létezett volna. Úrnőd régi tábláin fel van jegyezve a halál szövetsége, de ezt az Úr feldöntötte, és félretette Kádes kútjánál, amikor új szövetséget esküdött az ő szolgájának, Mózesnek – az élet szövetségét. Mózes könyvei tartalmazzák ezt a szövetséget, és Mózes könyveit minden zsinagógában őrzik, a szent ládában, és szavai be vannak vésve minden igaz szív tábláira.

– De bármilyen erős a te Élő Istened, ki tud-e menteni téged a Halál Házából, amely a Halál Völgyében fekszik? Senki emberfia nem szabadult innen élve, aki Úrnőmmel dacolni mert a saját házában. Minden vakmerő bolond, aki ide merészkedett, itt lelte pusztulását. Az a betömött alagút tele van a csontjaikkal.

– Meg van írva: „Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a

gonosztól, mert Te velem vagy.” Következésképpen a sorsom úgy alakul, amint az Atya rendeli, nem pedig úgy, amint a te úrnőd akarja. Én felszabadultam a Nőstény ítélkezése alól; azért jöttem, hogy leromboljam az ő műveit.

Mária, a Hajbodorító elefántcsont fésűvel fésülni kezdte hosszú fehér haját, s közben egymás után idézte az ősi gonosz erőket, hogy támadjanak Jézusra. Hívta a pikkelyes lábú Sédeket, a hosszú orrú Ruachokat, a Mazzikokat, az Ártókat, a Szeireket, a hegy ormok kecske alakú démonait, a homoksivatagokban lakozó, számartomporú Lilitheket; hívta Sabirit, a vakság démonát, aki a be nem fedett vízmedencékben kísért; Ruach Zalachtát, a merevkór: a katalepszia démonát; Ben Nefilimet, az epilepszia démonát; Ruach Kezaritot, a lidércnyomások démonát; Ruach Tegazitot, a delirium démonát; Ruach Kardejakót, a melandólia démonát; Sibbetát, a görcsök démonát; Ruach Zenunimot, a nemi téboly démonát; Debert, a dögvész démonát; végül Éurát, a nemtörődömség és a feledékenység alattomos démonát, akitől a vallásos zsidók leginkább rettegnék.

És mindezek a gonosz démonok megjelentek, acsarkodva, rémületes zúgással, süvítéssel táncolták körül Jézust, és megpróbálták leszakítani ruhájáról a szent rojtokat, karjáról meg homlokáról az imaszíjakat, ő azonban nyugodt maradt, szívét nem szállta meg a rémület, ajka határozottan ismételte a „Halljad, Izrael”-t – háromszor az Első Éva ellen, háromszor a Második Éva ellen, háromszor a Harmadik Éva ellen,. Majd erős hangon megparancsolta:

– Izrael Mindenható Istenének nevében, aki áldott legyen, távozzatok innen, éjszaka és halál démonai, menjetek vissza azokra az elhagyatott helyekre, amelyeket a Mindenek Ura jelölt ki számotokra!

Azok pedig zagyva makogással egymás után eltűntek.

Mária felsikoltott:

– Megismertelek, Úrnőm Ellensége! Hát eljöttél végre, Dávid Fia, hitehagyott Ádám?

Jézus ráparancsolt, hogy hallgasson, de az asszony befogta a fülét, hogy ne hallja Jézust, és tovább rikácsolta a magát:

– A hitehagyottat kiűzték az Édenből, ami nem más, mint Hebron. Kiűzték, hogy vándorként bolyongjon a Földön. De megjövendöltetett: egykor majd visszatér Hebronba, hogy elvégezze számadását a Nagy Istennővel. A hitehagyott megtagadhatja anyját, az Első Évát, elvetheti magától feleségét, a Második Évát; de a Harmadik Éva, a nagyanyja, kérlelhetetlenül magának fogja követelni őt.

– Ha az Első Éva megtagadatik az Élő Isten szerelméért, a Második Éva pedig szintén az Élő Isten szerelméért vettetik el, talál-e majd a Harmadik Éva csontokat, amelyeket eltemethetne?

Mária ajkához emelte az alsókarját, belevájta kutyafogait, és mohón felszívta a vércsöppeket. Majd besietett abba a benyílóba, ahol az Ó-Ádám halotti maszkja függött; leakasztotta a szegről, fejére illesztette, és vékony, sípoló hangon, szavait hevenyészett hexameterekbe foglalva, jövendölést mondott:

Nagy terbintustól nemzett Ádám, az egyetlen,
Év holtakor kit szült a világra a zölde szemű Miriám,

És kit a hebroni nyájak vándorló terelői
Mentettek meg Azázel elől, ki halálra kereste:
Első tetteidet a csodák országa dicséri.
Bölcs vagy, akár Salamon, nagy titkodat senki se sejtí.
Jól virrasztottál, terebintusnak fia, Ádám,
Hórebbe negyven nap, szelídítvén szörnyek erőit.
Visszajön újra a próféta, aki ifjú örökké,
Eljő, hogy felkeljen, s te király légy ujjai által.
Földnek urává lesz, Ádám nyomait követed majd,
És e szövetség tábláit te sem törheted össze,
Míg végül felakasztanak, így leled szörnyű halálad,
Fűzvesszők kötik tagjaidat terebintusi fához,
Ott szenvedsz méltán iszonyú gyötrelmeket, Ádám.
Lesz tizenkét pásztor, aki majd a véredet issza,
Testedből is eszik. A mi Éva anyánk kacag akkor,
S álom képében papnőjét így utasítja:
Szedje fel Ádám csontjait, és vigye arra a helyre,
Hol már rég nyugszik Ádám koponyája a földben.

Amint vészjósló hangon elkárogtá az utolsó sor verslábait a lámpás lángja sercegni és imbolyogni kezdett. A barlang boltozatáról ragacsos csöpp hullott Jézus lábára, majd kisvártatva még egy,

– Mi dolgom nekem az Ó-Ádámmal, aki a porból suttog? – szólt Jézus. – Egy Új-Ádám jön el a Legmagasztosabb nevében, hogy végezzen a Nősténnyel, hogy megköttözze őt a saját hosszú hajával, hogy gyémántbilincsekbe verje Isten Ellenségét. Az ó-Ádámban mindenki meghal; az Új-Ádámban mindenki élni fog.

– Vigyázz! Négy állat lépett abba a körbe, amelyet a hórebi túskebekor alatt vontál. Hármát megszelídítettél, de a negyedik külön tapodta a földet. Nem így volt?

– Uram! – fohászkodott remegve Jézus. – Kicsoda értheti meg saját tévelygéseit? Könyörögve kérlek, tisztíts meg engem titkos hibámtól!

Mária félretette a maszkot, gúnyosan vihogott, és káromolta Jehovát. Jézus megragadta a hajánál fogva, jóllehet az asszony foggal-körömmel dulakudott vele, mint egy dühödt hiéna.

– Annak nevében, aki a magasságok és a mélységek Ura, parancsolom nektek, hogy jöjjetek ki ebből a nőszemélyből! – kiáltotta erős, csengő hangon.

És tisztátalan szellemek, bár vonakodva, egymás után jöttek elő az asszony szájából. Jézus nevén nevezte mindegyiket, és megtiltotta nekik, hogy valaha is Máriába költözzenek. Az első volt Aluka, a Pióca; a második Zebúb, a Húslégy; a harmadik Akbar, az Egér; a negyedik Atalléf, a Denevér; az ötödik Tin-semeth, a Gyík; a hatodik Arnebhet, a Mezei Nyúl; és a hetedik, az utolsó Sáfán, az üregi Nyúl. Egy-egy démon kiűzése után egyre erőtlenebbé vált az asszony viaskodása, s mikor már az utolsó is eltávozott belőle, egész testében reszketve, erőtllenül és immár minden hatalomtól megfosztva állt ott, szájával hangtalanul tátogva.

Jézus ekkor elengedte, és a béke szavaival így szólt hozzá:

– Jöjj, Mária! Térjünk vissza az élet országába. Mostantól fogva fordíts hátat minden gonoszságnak.

Az asszony kinyitotta az ajtót, és előtte ment fel a csigalépcsőn, bizonytalan léptekkel, jobbra-balra támolyogva, mint aki szédül. Amikor kinyitotta a külső sziklaajtót, a betóduló éjjeli szél kioltotta a lámpását. Együtt léptek ki a szabadba; csak a csillagok világítottak, mert a Holdat felhő takarta.

Mária kis darabig Jézussal ment a Jeruzsálembe vezető úton; aztán leroskadott az útszélen, és szeméből kövér könnyek peregtek le az arcán. Elhaló hangon szólt a továbbhaladó Jézus után:

– Uram, azért még a vég hátra van, és ha majd az Anya figyelmeztet a kötelességre, nem fogom őt cserbenhagyni.

– A vég olyan lesz, amilyennek az Élő Isten akarja!

Már alig néhány nap volt hátra a nyári napfordulóig. Jézus a Felső-Jordán egyik gázlójához érkezett; azon a helyen szélesen hömpölygött a folyó, meredek szirtfalak között. Jézus, fehér ruháját derékig feltűrve, ott állt a folyó közepén; a gázló túlsó partján kilenc tanú várakozott.

– Jöjj, uram – kiáltotta János, mihelyt megpillantotta Jézust. – Mert meg van írva, hogy az Úr lelke szálljon rád, és te más emberré változz.

Jézus meztelenre vetkőzött, és belépett a vízbe. János két korsót merített a folyóba; az egyik aranyból volt, a másik fehér agyagból, amelyet csavaros formájúvá alakított ki a fazekasmester keze. Mindkét korsó tartalmát Jézus fejére és testére öntötte, majd elénekelte azt az ősrégi formulát, amelynek szövege szinte változatlanul megmaradt a második zsoltárban:

Törvényül hirdetem: Az Úr monda nékem: Fiam, felültettelek téged az én szent fellegváramra

Szín vadonában,

Én fiam vagy te; én ma nemzettelek téged. Kérjed tőlem, és odaadom néked a pogány okát

örökségül és birtokodul a föld határait, összetöröd őket vasvesszővel, széjjelzúzod őket,

mint cserépedényt.

Majd az eksztázis lázas kiáltása tört ki belőle:

– Tekints fel, uram, mert a te szellemed száll most rád galamb képében!

Jézus felpillantott. A Nap éppen akkor emelkedett a keleti szirtfal fölé, és sugarai tündöklő ragyogással tűztek a víz színére. Megtisztult lélekkel lábolt ki a vízből a túlsó partra. János követte. Amikor már mindketten a parton álltak; elővett egy kis edényben terebintusolajat:

– A mi Urunknak, Izrael Istenének nevében egész Izrael királyává kenlek téged!

Az egybegyűlt tanúk némelyike trombitát hozott magával, s most azt fújta harsányan: a többiek pedig örömrivalgásba törtek ki:

– Isten oltalmazza a királyt!

Majd a keriothi Júdás lépett elő, kezében szegély nélküli vászonruhával, amilyent csak a főpapok viselhettek:

– Előbbi mesterem halála előtt meghagyta nekem, hogy ezt adjam rád, amikor eljő királlyá kenetésed ideje.

Es felöltöztette a vászonruhába. János ezután fedett gyalog-hintóba ültette Jézust, és a kilenc tanú egymást váltogatva vitte a gyaloghintót észak felé, Galileába. A második napon megérkeztek a Tábor hegyének meredek lejtőjéhez. János előrement a kermőtölgyből, terebintusból, mirtuszcserjéből és hegyi olajfából álló sűrű erdőkön keresztül; az arra kószáló vadállatok riadtan ugráltak félre lépteinek neszére. Végül felért a hegytetőre, amelynek sziklás platóján egy kis város terült el. Ataburion. A régebbi időkben három törzs – Issakhár, Zebulon, Nafthali – járt ide portékákat cserélni, és közös szentélyük is ebben a városban állt.

A bírák korában Atabürionban gyülekeztek a három törzs harcosai Bárák és Debora, a papnő vezetésével, mielőtt rárontottak Sisera harcoszereire a Kison völgyében. Később az aranyborjúkat – „a félrevezetett emberek megfogására szánt hálókat”, ahogyan Hóseás próféta nevezte ezeket – itt szentelték Ataburiosznak, a hegy istenének. A Tábor-hegy lakói Ataburioszt Jehovával azonosítják; a görög mítoszköltők szerint Ataburiosz egyike a Telkhineknek, vagyis a pelaszkok egyik istene; az esszénusok számára pedig Ataburiosz az ő Mózes félistenük egyik címe vagy neve. Ugyanezen istenségnek Rodosz szigetén is van egy hegyi szentélye, Ataburisz; két rézből öntött bika áll benne, amelyek állítólag hangos bőgéssel jelzik, ha valami rendkívüli esemény fog a közeljövőben történni. Ataburioszról azt tartja a néphiedelem, hogy tetszése szerint bármilyen alakot tud ölteni, mint Dionüszosz vagy a pelaszkok Próteusza, vagy Hóreb hegyének istensége, aki a kádesi csipkebokorban jelent meg Mózesnek, és így nevezte meg magát: „Vagyok, aki vagyok.”

Az ősi időkben nem a Tábor volt az egyedüli szentélye Izraelben: az Efraim-hegyen állott Ataburiosz Terebintusa, és koronázási körútja során Saul király ott is megfordult. A Tábor hegyén manapság is vásárt tartanak minden évben. Jézus idejében a hazafias érzelmű galileaiak „Zebulon Urának” nevezték Jehovát, és így vélekedtek:

– Semmi akadályja nem volt annak, hogy a Szent Város a Tábor hegyén épüljön fel. Csak hát az Úrnak másként tetszett.

„Semmi akadályja nem volt” – ez persze erős túlzás a galileaiak részéről. Tudniillik Tábor hegyén egyetlen forrás sem akad, és a lakosság teljesen a ciszternákban felfogott esővízre van utalva.

János elment a Tábor esszénus őrzőjének házába. Az esszénust, akinek Nikki, azaz Nikanór volt a neve, álmából keltette fel:

– Jön a király, őrző, hallod? Jön a-király! Mikál egyetlen fia, és az apja is király volt!

Nikanór álomittasan motyogta:

– Vadakat beszélsz, te ember... Eredj innen, hagyd aludni!

– János vagyok, Én-Rimmonból, a próféta. Én kentem őt királlyá, és ünnepélyesen kijelentem neked, hogy királyságra született. Kisded korában megmenekült Arkhelaosz kardjától a Júdeai Betlehemben, és Rékáb fiainak segítségével Egyiptomban talált biztos menedéket.

– Megvannak rajta a királyság jelei?

– Csupán a nyolcadik hiányzik még. Már kiállta a virrasztási próbát, és megszelídítette Hóreb fenevadjait. Mikál új örökösnoje már a Szegeletkőhöz idéztetett. A király és az örökösno gyámja, a bethániai Lázár között már megvan a szerződés, pecséttel ellátva, tanúk által hitelesítve.

– Hol ez a király?

– Utánam jön, nemsokára itt lesz.

– Vezesd őt a szent ligethez, és majd meglátjuk, hogyan viselkedik.

Éppen hajnalodott, amikor János a gyaloghinto hordozóit a szent berekhez vezette, amely az erdő egyik tisztásának közepén állott. Nikanór már várta őket. A gyaloghintót letették a földre, s Jézus kilépett belőle.

Hét fa nőtt ott egy tengeri homokkal felszórt, kör alakú helyen: rekettye, fűz, kerm-tölgy, mandula, terebintus, birs-almafa, gránátalmafa. Jézus körbejárta a ligetecskét, sorban egymás után megáldva mindegyik fát. Nikanór élesen figyelte mozdulatait és hallgatta az áldás szövegét:

Áldott legyen a Teremtő nevében a Nap és a hét első napja) amely Rafael angyalé. Áldott legyen az ő nevében a királyi rekettye, amely alatt Illés próféta megpihent és tápláltatott.

Áldott legyen a Teremtő nevében a Hold és a hét második napja, amely Gábiel angyalé. Áldott legyen az ő nevében a fűz, amelynek vízkedvelő lombjai ékesítik a Nagy Oltárt a Fűzfák Napján.

Áldott legyen a Teremtő nevében a Nergal planéta és a hét harmadik napja, amely Szamáél angyalé. Áldott legyen az ő nevében a kerm-tölgy, amelynek skarlátja megfesti a felkent király ruháit, varázsszerűen az Asszony, a Leprás ellen.

Áldott legyen a Teremtő nevében a Nabú planéta és a hét középső napja, amely Mikháel angyalé. Áldott legyen az ő nevében a mandulafa, amelynek ága kivirágzott a bölcs Áronnak, s amelynek gyümölcse kehelyként fedi a hétágú gyertyatartó mindegyik lámpását.

Áldott legyen a Teremtő nevében a Marduk planéta és a hét ötödik napja, amely Izidkiel angyalé. Áldott legyen az ő nevében a terebintus, amelynek árnyékában Ábrahámnak és feleségének, Sárának megígértetett, hogy annyi ivadékuk lesz, mint a tenger fővénye.

Áldott legyen a Teremtő nevében az Istár planéta és a hét hatodik napja, amely Hanael angyalé. Áldott legyen az ő nevében a birsalmafa, amelynek szép gyümölcse megédesíti a sátoros ünnepet.

Áldott legyen a Teremtő nevében a Ninib planéta és a hét hetedik napja, amely Kefarel angyalé. Áldott legyen az ő nevében a gránátalmafa, amelynek ágából készül a nyárs, amelyre a húsvéti bárány felnyársaltatik, s amelynek gyümölcse az egyetlen, amelyet az Élő Isten színe elé szabad vinni.

Mindenekfölött áldassék minden dolgok Teremtője, aki e hét lámpásnak gyertyája, aki az ő bölcsességével kelyhet formál föléjük, aki elültette az élet hétágú fáját.

A Napnak adassék a hatalom, hogy melegítsen, vagy égessen.

A Holdnak adassák a hatalom, hogy tápláljon, vagy fonny asszon.

A Nergal planétának adassák a hatalom, hogy erősítsen, vagy gyöngítsen.

A Nabú planétának adassék a hatalom, hogy bölccsé vagy ostovába tegyen.
A Marduk planétának adassék a hatalom, hogy termővé vagy meddővé tegyen.
Az Istár planétának adassék a hatalom, hogy teljesítse, vagy megtagadja a szív kívánságát.

A Ninib planétának adassék a hatalom, hogy megszenteltté vagy átkozottá tegyen.

Aldassék a hatalmak Rendezője, a Szombat Ura. Egyedül őt imádom én.

Nikanór figyelte, hogy Jézus a hét fa közül melyik alá fog leülni. Csodálkozva látta, hogy tartózkodott a királyi fenség fájától, a mágia fájától, a hatalom fájától, a bölcsesség fájától, a gazdagság és jólét fájától a szentség fájától, de alázatosan térdre ereszkedett a szerelem fája alatt.

Jézus, aki olvasott a gondolataiban, így szólt hozzá:

– Bölcs Salamon az Énekek Énekében, amelyben Istennek Izrael iránti szerelmét énekli meg allegorikus formában, nem erről a fáról mondja-e: „Aç ő árnyékában felette igen kívánok ülni... és zászló fölöttem a szerelme”??

Nikanór mélyen meghajolt előtte:

– Uram, felkészültél-e mindazok elszenvedésére, amik a királysághoz szükségesek? Felkészültél-e az elcsúfításra?

– Felkészültem. Meg vagyon írva: „Ímé, jó szerencsés lesz szolgám, magasságos, felséges és dicső lesz nagyon. Miképpen eliszonyodtak tőle sokan, oly rút, nem emberi volt ábrázata, és alakja sem ember fiaié volt; Akképpen ejt ámulatba sok népeket; fölötte a királyok befogják szájukat, mert amit nekik nem beszéltek volt, azt látják, és mit nem hallottak volt, arra figyelnek.”

A harmadik napon, még hajnalhasadás előtt, imbolygó fáklyafényben elvezették Jézust a Szegeletköhöz, amely valaha egy gilgálnak – kövekből rakott körnek – a keleti oltára volt; a gilgál többi része már eltűnt. A kő egyik oldalán állt a bethániai Mária, a Kleopasznek nevezetett Jósze igen szép leánya, Jézus anyjának rokona; mellette Jézus anyja; majd egy harmadik nő jött elő az erdő sötétjéből, elfátyolozott arccal, s csatlakozott a másik kettőhöz, de nem szólt semmit.

Nikanór Jézus vállára erősítette a rituális galambszárnyakat.

– Ne félj semmit, Nagyúr – biztatta –, mert a mi Istenünk angyalának gondjaira bíz téged, hogy szent lábad neki ne ütődjön egy sziklának.

Amikor megvirradt, Jézus felhágott a kőre, és Kleopasz leánya, Mária, elkiáltotta magát:

– Repülj, Galambok Galambja, repülj!

Erre a jelre a kéniták kövekkel, husángokkal, göröngyökkel, mocsokkal kezdték hajigálni Jézust. Az erős zúzóadások vérző sebekkel torzították el az arcát; Jézus mozdulatlanul tűrte a gyötrelmeket, végül előredőlt, és lezuhant a köről, mint az égből lebukó szárnyas Ikarosz azon a képen, amelyet Zeuxisz, a híres festő festett. De a sziklaoltár alatt ott állt hét előkelő férfiú Táborból, akik az arkangyalok – Rafael, Gábiel, Szamáéi, Mikháel, Izidkiel, Hanael, Kefarel – rituális szerepét töltötték be. Ezek felfogták a zuhanó testet, mielőtt lába a földet érinthette volna.

Olvastam én már arról, hogy amikor Babilónia nagykirályát koronázták, az előírt

szertartás szerint túrnie kellett egy pap ökölcsapásait. Azt is olvastam, hogy amikor Heródes a zsidók királyává koronáztatta magát, szintén alávetette magát ennek a megaláztatásnak – azoknak a prófétai ütéseknek az emlékére, amelyeket még gyerekkorában kapott Bocrában az esszenus Menahem atyától. De Jézus király meggyötörtetése sokkal régibb és kegyetlenebb rituális aktus volt, amelyet több mint ezer esztendő után most hajtottak végre először, mivel csak most teljesedett be a próféták jövődöleése.

A hét táborita, miután estében felfogta Jézust, dulakodni kezdett vele. Heten egy ellen. Maguk alá gyűrték, majd arra kényszerítették, hogy szétterpesztett lábbal térdelő helyzetet foglaljon el. Akkor a legnagyobb testű kénita felmászott a kötömb tetejére, és onnan nagy lendülettel ráugrott a térdelő Jézusra. Ezzel az erőszakos cselekménnyel ért véget a meggyötörtetés. Jézus bal combja kimarjult, a csont vége kimozdult természetes helyzetéből, és a comb izmai közé fúródott; bal lába emiatt mintegy kicsavarodott, úgyhogy attól fogva bicegett. Olyan járással járt, amelyet „szent sántaságnak” szoktak nevezni. Ily módon kapta meg a királyság nyolcadik jelét. Egyetlenegyszer sem kiáltott fel fájdalomában, egyetlen panasz sem hagyta el ajkát. A két Mária vérző szívvel nézte, és mindketten keserves könnyeket hullattak. A mellettük álló magas, idős nő hirtelen félrevonta fátyolát, megcsókolta a fiatalabbik Mária mindkét orcáját, ijesztően felnevetett, majd eltűnt az erdőben, ahonnan jött.

A kéniták gyöngéden karjukra emelték Jézust, és bocsánatáért könyörögtek. Megmosták az arcát, gyógyírral bekenték sebeit, és estefelé gyaloghintóban elvitték egy cédrus- és fenyőgallyakból készített tágas sátorba, amelyet Nikanór kertjében állítottak fel. Ott várakozott az egész gyülekezet, amelynek tagjai szent hallgatást esküdtek. Amikor Jézus belépett, mindenki felkelt helyéről.

A sátor nyugati végében trónus állott, amely fölé bíbor baldachin volt kifeszítve. Már rajta ült Mária, Kleopasz leánya, arannyal átszőtt ruhában, mint egy királynő: borostyánból és fésűskagyló-héjből összeállított nyakláncot viselt, fejét csillagokat ábrázoló diadém ékesítette. A hét előkelő férfiú előlépett, hogy elvégezze a szertartás további műveleteit. Kefarel Jézus lábára húzta a magasított arany sarkú, bíborszínű királyi cipőt; a hierarchiában utána következő négy arkangyal ráadta a szent ruhákat; Rafael fejére illesztette az aranykoronát, Gábiel átnyújtotta neki a nádból készített királyi pálcát.

Amikor Jézus már teljes királyi díszben állt ott, a királyné kedvesen rámosolygott, lassú, ünnepélyes mozdulatokkal lelépett a trónról, és kezét nyújtotta neki. Jézus nagy kinnal hágott fel a három lépcsőfokon, és leült Mária mellé a trónra. Mert a koronázás azt jelenti, hogy a királlyá választott férfi feleségül veszi az ország örökös nőt.

Kosszarvból készült tülkök harsantak fel, az egybegyűltek lelkesen éljeneztek, és megkezdődött a menyegzői lakoma. Makulátlan fehér tulkot vágtak le a királyi pár tiszteletére. A társaság már éhesen várta a pecsenyét – egy éjjel és egy nap tartott a teljes böjt –; mindenki leste, mikor ízleli meg Jézus a királyt megillető szent részt, a lapockát, és ezzel megkezdődjék a vidám lakoma.

Jézus azonban félretolta a maga királyi részét.

– Akik szeretnek engem – mondotta –, azok velem együtt megtartóztatják magukat.

Ennek a szokásnak vége.

Senki sem mert enni, és a sült ökröt úgy, ahogy behozták, ki is vitték, hogy elássák valahol. Egy kupa názáreti vörös bort mégis hajlandó volt elfogadni Jézus. A Tábor hegyének szentélyéhez épített Borok Házából hozták, s Jézus megosztotta királynéjával. Ezúttal a kéniták is bort ittak, mivel a nazireus tilalmat most az egyszer nem kellett megtartaniuk. Jézus még egy kenyeret is elfogadott a galileai Betlehemből, a régi Kenyér Házából, s azt az utolsó morzsaig megosztotta királynéjával.

Azután sípok, fuvolák és dobok hangja mellett a kéniták elénekelték Ráchelnek Izraelre mondott áldását. Ez az ő szent évük misztikus éneke; tartalmazza az eredeti tizennégy törzs nevét – köztük Dínát is – kezdve Rúbennal és végezve Benjáminnal:

Nézd a Fiút, hajója vízen úszik,
Milyen erő feszül karjában,
Meg-megpihen két hősi tett közt,
Hajósát megfizette jól,
Gályája biztos lakhelye,
Amíg a szél majd hazahajtja.
Oroszlánként harsog a hangja,
Magasztalják fivérei, Szeme piros
Eskol borától,
Tejtől fehérek fogai.
Boldogan él: kenyerre bőven,
Asztalán ízes falatok.
Igaz, hogy rablók fosztogatják.
De egyszer leszámol velük.
Testvéreitől elkülönül majd,
És Kánaánnak királynője
Lesz az ő hites asszonya.
A szava éles, haragja lángol,
Egész világ lesi parancsát.
Tettei dús gyümölcsöt hoznak,
Szaporodik a nép majd boldogan,
Mint csendes vízben nyüzsgő halrajok.
Ivadékai megsokasodnak.
Elfeledteti, mi a fájdalom.
Okos és csalhatatlan, mint a kígyó,
Viperamarás minden ítélete.
A trón előtt nem mer püsszegni senki,
Mikor ítélkezik királyi párja mellett.
Vitatkozó ellenfelét az érvek fegyverével
Téríti le, s az megsemmisülve
Hajnalban szédült fővel támolyog ki –
Nézzétek Jobb Kezem dicső Fiát,
Ki bölcsen osztja szét az éji zsákmányt.

Azután a vőfélyek szerepét betöltő előkelők elénekelték a negyvenötödik zsoltár első felét, Dávid királyi menyegzői himnuszát: övezze fel kardját, induljon csatába, mivel Isten örökre megszilárdította trónját, az igazság jogarát adta kezébe, és megkente az öröm olajával.

Mária nőrokonai – nővéreinek, Mártának a vezetésével ők töltötték be a nyoszolyólányok szerepét – elénekelték a zsoltár második feléből az alábbi verseket:

Királyok leányai a te ékességeid; jobb kezed

felől királyné áll ofíri aranyban. Halld csak, leány, nézd csak: hajtsd ide füledet!

Feledd el népedet és az atyád házát. Szépségedet a király kívánja; hiszen urad ő, hódolj

hát neki!... Csupa ékesség a király leánya bent, vont aranyból

van a ruhája. Hímes öltözetben viszik a királyhoz, szüzek vonulnak

utána, az ő társnői; néked hozzák őket.

Majd madaraknak meg egyéb állatoknak öltözött maskarák tódultak be, és táncoltak, s mindenféle bohóságot műveltek, míg el nem érkezett az ideje annak, hogy Jézus és Mária visszavonuljon a nászszobába, amelyet függöny választott el a lugas többi részétől. Ekkor azonban Jézus olyan szavakkal fordult királynéjához, amelyek még jobban megdöbbenítették a jelenlevőket, mint a királyt megillető húsadag visszautasítása. Jézus ugyanis tisztán csengő hangon kijelentette Máriának:

– A királyod vagyok, és nem azért jöttem, hogy megújítsak, hanem hogy véget vessek. Én kedvesem, ne műveljük a sötétség cselekedetét, amely a halál cselekedete. Te a nővérem vagy! A nővérem vagy! A nővérem vagy!

E szavakkal tagadta meg szüzi tisztasággal a házasság testi kapcsolatait. A megdöbben gyülekezet halálos csendben fogadta kijelentését. A királyné arca elpirult, majd elfehéredett.

A másik Mária, Jézus anyja törte meg a kínos csendet. Felállt, és szigorú hangon kérdezte:

– Fiam, hát így akarsz bánni szűz feleségeddel? Mi lett volna, ha atyád, a király szégyenletes módon ugyanígy cselekedett volna?

– Asszony – felelte Jézus –, Mikál hatalma elhagyott téged, és nőrokonodra szállott át. A dolog most már csak őrá és rám tartozik.

Az esszéus Lázár, a királyné bátyja és egyben gyámja, amióta apjuk, Jósze Kleopasz meghalt, így vigasztalta hűgát:

– Férjed, a király bölcsen tette, hogy rátaposott a szégyen köntösére. Csakis ezen az úton haladhatunk együtt tiszta szeretetben. Szárítsd fel könnyeidet, Mária. Szárítsd fel könnyeidet az Élő Isten szeretetéért.

– Bölcsőbb-e az én uram, a király, mint Salamon király, akinek nővére egyben a hitvese is volt? – felelte erre a húga. – Mert Salamon a galamb szelíd epekedésével töltötte az egész éjszakát felesége keblén, tágas lugasuk zöld nyoszolyáján; és mint a galamb, fürkészte ki a sziklahasadékokat. De hát ki vagyok én, hogy bíró lehessen ebben a dologban? Felfedem arcomat a királynak, és az ő szava az én törvényem.

HARMADIK RÉSZ HUSZADIK FEJEZET A GYÓGYÍTÓ

A vallási misztériumok szoros összefüggésben állnak ilyen vagy olyan csillagjóslatokkal. A khrésztianoszok misztériumai sem kivételek. Jézus a téli napfordulón jött a világra, a Nap születésének napján, vagyis akkor, amikor a Nap eléri pályájának legdélibb, azaz jobb kéz felé eső legvégső pontját. Jézus vízzel való megkeresztelése és felkenetése viszont az újjászületés rítusa volt, amelyre Áb hónap kilencedik napján került sor, amikor a Kutyacsillag (Sirius) napközeiben kel fel. A zsidó apokaliptikus írók szerint Áb hónap kilencedik napja lesz a Messiás születésének napja, mivel az Ézsaiás próféciájában említett messiási csillag a Kutyacsillag, Dávid Házának kálebita jelvénye. Továbbá – úgymond – a Kutyacsillag felkelte határozza meg az ezernégyszázhatvan közönséges esztendőből álló Főnix-évet (vagy Szóthisz-évet), és a Messiást, Dávid Fiát a misztikusok az új Főnixnek nevezték. Mellesleg szólva figyelemre méltó körülmény, hogy Jézus a maga két születésnapját illetően hasonlóságot mutat Dionüszosz istennel, „a Kettős Kapu Gyermekeivel”, akit először anyja, Szemeié, majd Zeusz atya hozott világra. És így tanítják a misztériumok vezetői az alexandriai egyház azon beavatottjait, amikor azok a Megismerés harmadik fokozatába lépnek.

Az egy hétig tartó menyegzői ünnepség utolsó estéjén Jézus közölte udvarának előkelőivel, hogy mihelyt sérülése megengedi, elindul királyságának megtekintésére; ha a látottak megnyerik tetszését, ismét összehívja őket, és kiosztja királyi rendelkezéseit. Addig mindenki térjen vissza otthonába, vigyázzon, és imádkozzék szüntelen.

Királynéjának pedig azt mondta:

– Én szerettem, nem vihetlek téged a házamba, jóllehet nyoszolyólányaid így ígérték neked. De lásd, nekem nincsen házam. Amíg el nem foglalhatok egy palotát, nincs szükségem állandó otthonra. A csillagos ég sátora alatt fogok aludni, vagy elfogadok bármilyen szegényes hajlékot éjszakára, amelyet barátok vagy idegenek felajánlanak nekem. De ha el akarsz kísérni engem vándorlásaimban, ezt nem tagadhatom meg tőled.

– Uram, „én szerettem”-nek nevezel engem, és azt mondod: „Ha el akarsz kísérni engem”? Úgy hallottam, neked egykor volt házad, meg egyéb javaid is voltak, de mindent odaadtál anyádnak, és amit azóta munkáddal megkerestél, azt is szétszotogattad. Ha majd ismét lesz saját házad, hívjál engem, és én elmegyek oda. Nem kérek én tőled palotát. Amikor felöltöttem magamra ezeket a ruhákat, és fejemre tettem ezt a koronát, hogyan sejthettem volna, hogy egy vándorló koldusnak leszek a felesége? Uram, vagy kívánd határozottan, hogy elkísérjelek, és a te szolgád engedelmeskedni fog akaratodnak, vagy pedig engeddd meg, hogy visszamenjek Bethániába, és ott várjam be türelmesen a jobb időket.

– Térj vissza békességgel Bethániába, a bátyáddal, Lázárral, és ott várakozz rám.

– Amint az én uram kívánja.

Mária szíve nehéz volt, akár az ólom. Akarata ellenére megszerette Jézust, és örömet követte volna a világ végére is, abban a reményben, hogy alázatos odaadásával elnyerheti szerelme viszonzását. Hiszen tudta, hogy minden elhamarkodott fogadalomból lehet valamiféle kiutat találni. De női büszkesége – vagy talán így is lehetne mondani: Mikál hatalma – arra kényszerítette, hogy közömbösséget színleljen. Nővére, Márta helyeselte magatartását, s így biztatta:

– Meglásd, a szépséged mágnesként fogja vonzani, és végül kegyként kéri majd tőled azt, amihez joga van.

Amikor Jézus állapota annyira megjavult, hogy már tudott járni, bár minden lépés nagy fájdalmat okozott neki, elküldött valakit Jánosért, aki azonnal visszatért hozzá. Jézust a tábori szent ligetben találta, ott üldögélt.

– Szüretelésnek mestere – kérdezte János –, előbb a nagy fürtöket szakítod-e le, vagy a kicsinyeket, vagy azokat, amelyek éppen a kezed ügyébe akadnak?

– Először a kicsiket. Azoknak van rám a legnagyobb szükségük.

– De a nagy fürtöket érdemesebb letépni.

– Az egész termést be kell takarítani. Az iskolák fejei meg a szanhedrin vezetői maradhatnak utoljára, de a szegények és a kitaszítottak nem várhatnak.

– Orcádat nem fordítod Jeruzsálem felé. Mondd meg nekem, melyik északi városba szándékozol menni, és én előkészítem az utadat.

– Láttam megírva: „Mily szépek a hegyeken az örömondónak lábai, aki békességet hirdet...”

– És mit cselekedjem én azon a helyen?

– Válogass ki oszlopokat az én gilgáломhoz. Egy jó formájú oszlopot már adtál nekem.

– Milyen oszlopokra van szükséged: finoman csiszoltakra vagy csak durván kinagyoltakra?

– Durván kinagyoltakra. A csiszolást legjobban saját kezűleg lehet elvégezni.

Így hát János előresietett, hogy előkészítse az utat. Jézus később számárháton indult utána Júdással, aki gyalogszerrel baktatott mellette.

János Kapernaum felé igyekezett, mivel tudta, hogy ez a város Náhum próféta sírjáról kapta nevét; márpedig Jézus Náhum próféta Könyvéből idézte neki azokat a bizonyos szavakat. Kapernaum kis határváros a galileai tenger északi végénél, az Egyiptomból Damaszkuszba vezető főútvonalon; van egy vámháza, lakóinak egy része halak besózásával foglalkozik, környékén kiváló búzatermő földek terülnek el.

Amikor beért a városka piacterére, leült a földre egy fazekas bódéja mellett, és fürkészní kezdte az arrajárók arcát. Mivel egyik sem nyerte meg a tetszését, felkelt, és lement a kikötőhöz. Ott meglátott két halászt: éppen vitorláikat húzták fel, hogy utolérjenek egy nagyobb halrajt, amelyet kissé távolabb a parttól észrevettek. Megismerte őket: mindkettőjüket néhány héttel azelőtt keresztelte meg Béth Arabánál.

– Jöjjetek ide tüstént! – kiáltotta oda nekik.

Azok a fehér teveszőr ruha láttára azonnal kiugrottak a bárkából, és kiúsztak a partra. Mind a kettő magas növésű, tagbaszakadt, lobbanékony természetű ember volt; nem lehetett róluk azt állítani, hogy nagyon jártasak lennének a Törvényben, sem azt,

hogy megtartására aggályos pontossággal ügyelnének. De legalább egy jó hírű, köztiszteletnek örvendő zsinagóga tagjai voltak.

– Fiaim, oda nézzetek! – kiáltotta nekik János. – Amott közeleg a Húsvéti Bárány, fehér Anyajuh szülötte, arannyal koronázva, királyi pálcával a kezében. Parancsolom nektek, hogy kövessétek, és legyetek szolgálatára a palotájában!

Közben az út felé mutatott, ahol feltűnt a számaron ülő Jézus alakja.

A halászok hűledezve hallgatták e furcsa, kusza, lázas szavakat. De hát János próféta, és egy próféta szavainak értelmét egyszerű észjárású ember nem egykönnyen tudja kihüvelyezni. Így hát minden ellenvetés vagy kérdezősködés nélkül elébe mentek Jézusnak, és mélyen meghajoltak előtte.

– Barátaim, mit kívántok tőlem? – kérdezte Jézus.

– Uram, hol a palotád? – mondták a halászok zavartan. – Azért küldtek minket, hogy szolgáljunk neked a palotádban.

– János tanítványai vagytok?

Körülnéztek, Jánost kereste a szemük, hogy segítse ki őket zavarukból, de már nem látták sehol. Ekkor egyikük – mintegy a pillanat kényszerítő sugallatára – így felelt Jézus kérdésére:

– Uram, én mostantól fogva a te tanítványod vagyok. A nevem Simon, Jónás fia. De a görög halászok Péternek, a Sziklának neveznek. Ez meg itt a testvérem, Necer; őt András, a Bátor néven szokták emlegetni a görögök.

– A Szikla erős oszlopa lesz a gilgáloznak. Így hát Simon velem jön. Hát te, Bátor?

András az ujjait húzogatta zavarában:

– János azt parancsolta, hogy mind a ketten menjünk veled.

– Jól van. Megmutatom nektek a palotámat.

Kivezette őket a városból. A tópart közelében egy helyütt kis sziklahalom emelkedett, magas terebintusfa nőtt a tetején. Amikor odaértek, Jézus nagy kínál-bajjal leszállt a számarról, meghagyta Júdásnak, hogy pányvázza ki az állatot, majd a két halászhoz fordult:

– Itt az én palotám, és ti vagytok az én megbecsült vendégeim. Látjátok, most együtt megyünk fel a széles márvány lépcsőkön a tölgyfából ácsolt nagy kapuhoz. Már itt is vagyunk. Megállunk, kopogtatunk; a kapu kitárul. Emelt fővel lépünk be, végigmegyünk a serpentinrel és malachittal burkolt padlózaton. Jobbra-balra udvaroncaim és szolgálaim nagy sokasága áll sorfalat. Valamennyien pompás ruhákat viselnek, és mély meghajlással köszöntének bennünket. Most hátraszólt Júdásnak:

– Hozz illatosított vizet, kamarás! Hozzál arany vizeskancsót és két ezüstit, hogy vendégeim lábát megmossák! Fel van-e tálalva már a lakoma? Hol vannak a vendégek fejére való koszorúk, hol vannak az illatos olajok és kenőcsök?

Péter elnevette magát, András pedig megjegyezte:

– Uram, a jobb szememmel zöld fát látok egy sziklán, a bal szememmel meg azt a királyi pompát látom, amelyet most leírsz nekünk.

– Így van jól. Külön kell választani a két látványt, a jelent és a jövőt. Ti ugye halakat akartatok üldözőbe venni az imént?

– Igen, uram, de a halak türelmesek, nem veszik tőlünk rossz néven, ha később megyünk majd utánuk.

– Hagyjátok a halakat. Én megtanítlak titeket arra, hogyan lehet embereket halászni.

– Horoggal meg zsinórral?

– Néha egyet horoggal és zsinórral; néha százat hálóval.

– A te horgod már a szánkba akadt. Csáklyáddal már partra ránthatsz bennünket.

Egész nap a fa alatt beszélgettek Jézussal, és estefelé együtt tértek vissza a kikötőbe. De még nem ismerték kilétét, csak annyit tudtak meg róla, hogy Jézus a neve, Názáretből való, és az esszéusoknál tanult.

Jézus az egyik kikötött ladikban két ismerős férfit pillantott meg. Éppen a hálójukat javígtatták. Még a nevüket is tudta: Jakabnak és Jánosnak hívták őket, testvérek voltak, a halász Zebedeus fiai. Félszeg, gyanakvó, de bátor embernek ismerte mind a kettőt. Egyszer a tavon át faanyagot szállítottak bátyjainak. Értük küldte Andrást. András, aki jól ismerte mindkettőjüket, odaszaladt a csónakjukhoz, és ezt kiáltotta:

– Gyertek gyorsan, testvérek! Megtaláltam őt.

– Kit találtál meg?

– Azt az embert, aki minden kérdésre meg tud felelni! Jakab és János is felismerte Jézust; kiugrottak a partra, hogy üdvözlőjék. Az a néhány egyszerű szó, amelyet Jézus első találkozásuk alkalmával mondott nekik, azóta is a szívükben égett, jóllehet akkor meglehetősen vonakodtak elismerni szavainak igazságát. Jézus akkor azt mondta nekik:

– A tudós Hillél, áldott legyen az emlékezete, bölcs megállapítást tett: „Olyan emberből, aki csak a mesterségével törődik, sohasem lehet bölcs.” De én még hozzátenném: „Olyan ember, aki csak a mesterségével törődik, nem szeretheti Istent.”

Most pedig ezekkel a szavakkal fogadta őket:

– Jakab és János, szükségem van rátok. Akartok-e velem jönni?

Azok először nem értették, mit kíván tőlük. De még az est leszállta előtt a tanítványai lettek, és kijelentették, hogy készek vele menni, bármerre vezeti őket. Az alexandriai khrisztianoszok, akik Jakabot és Jánost Kasztór és Polüdeukész görög hőroszokkal próbálják azonosítani, azt állítják, hogy Jézus „a Villámlás Fiainak” nevezte el őket. Az igazság azonban az, hogy a *Beni-Reém* nevet adta nekik, aminek jelentése: „az Antilopbika Fiai.” A név részint Jób Könyvének egyik passzusára utal, ahol egy gyanakvó természetű, merész antilopbikáról van szó, amelyet csak igen nehezen lehetett megszeliíteni; részint a mózesi áldás egyik versére, ahol Efraim és Manasse – József fiai – az antilopbika két szarvaként szerepelnek. Jézus ugyanis később tizenkét tanítványának mindegyikét Izrael valamelyik törzséről nevezte el.

A koronázás utáni szombaton jelent meg először egy gyülekezet nyilvánossága előtt, mivel a profetikus hagyomány szerint a Messiás, Dávid Fia egy szombati napon mutatkozik meg először a népnek. Közeledését nem adták hírül sem rivalgó trombiták, sem örömmámorban úszó tömegek ujjongó kiáltásai. Júdás, az egyedüli jelenlevő, aki tudta, hogy Jézus király, meglehetősen közönségesnek, hétköznapiinak és méltatlannak találta az alkalmat; de engedelmes tanítvány lévén, tartózkodott minden

megjegyzéstől. Az alkalom pedig a következő volt: Jakab és János kérésére, akik elmondták mesterükről, hogy „kiválóan ismeri a Törvényt és a Prófétákat”, a legkisebb kapernaumi zsinagóga tagjai – a városban három zsinagóga volt – meghívták Jézust az úgynevezett Második Lecke megtartására. Jézus a gyülekezettel együtt vonult be a zsinagógába, szerényen helyet foglalt a padsorok közepe táján, és részt vett a közös imádkozásban.

Az a passzus, amelynek felolvasására és magyarázatára felkérték, Ézsaiás Könyve ötvennyolcadik részének eleje volt, ahol Jehova így beszél prófétájához:

Kiálts teljes torokkal, ne kíméld; mint trombita emeld fel hangodat, és hirdesd népemnek bűneiket és Jákob házának vétkeit.

Holott ők engem mindennap keresnek, és tudni kívánják utaimat, mint oly nép, amely igazságot cselekedett és Istene törvényét el nem hagyta; kérlek tőlem az igazságnak ítéleteit, és Istennek elközelgését kívánják.

Mért böjtölünk, és Te nem nézed, gyötörjük lelkünket, és Te nem tudod? Ímé, böjtölésnek napján kedvteléseket üzitek, és minden robotosaitokat szorongatjátok.

Ímé, perrel és versengéssel böjtöltök, és sújtotok a gazságnak öklével; nem úgy böjtöltök mostan, hogy meghallassék szavatok a magasságban.

Hát ilyen a böjt, amelyet én kedvelek, és olyan a nap, amelyen az ember lelkét gyötri? Avagy ha mint káka lehajtja fejét, és zsákot és hamvat terít maga alá: ezt nevezed-e böjtnek és az Úr előtt kedves napnak?

Hát nem ez-e a böjt, amit én kedvelek: hogy megnyisd a gonoszságnak bilincseit, az ígának köteleit megoldjad, és szabadon bocsádsz az elnyomottakat, és hogy minden ígát széttépjetelek?

Nem az-e, hogy az éhezőnek megszegd kenyeredet, és a szegény bujdosókat házádba bevigyed, ha meztelent látsz, felruházzad, és tested előtt el ne rejtse magadat?

Miután Jézus hangosan felolvasta a már alig érthető, régi héber nyelven írt verseket, hozzákezdett azok magyarázatához. Izrael istene – úgymond – rendelte el a böjtöket, de nem azért, hogy népét sanyargassa, amint azt általában gondolják. A böjtnek három célja van: hogy megtisztítsa a testet azoktól a sűrű és ártalmas nedvektől, amelyeket a mértéktelen evés-ivás idéz elő; hogy emlékeztesse a böjtölőt az éhezés állapotára; hogy azt az ételt, amelyet máskülönben maga evett volna meg, odaadhassa a nála jobban rászorulóknak. Izrael Istene irgalmas; következésképpen téves és hálátlan az a felfogás, miszerint Isten a böjtöt szigorúságának bizonyosságaként rendelte el, ily módon akarván sanyargatni azt a remek testet, amelyet éppen ő adott az embereknek.

Jézus került az unalmas idézeteket, egyszer sem hivatkozott arra, hogy ez vagy az a rabbi ilyen meg olyan alkalomból miként vélekedett a kérdésről; egyáltalán nem akarta elkápráztatni a hallgatóságot irodalmi jártasságával. Egyszerűen beszélt, meggyőzően, olyan modorban, amelyet vajmi ritkán hallottak ebben a zsinagógában. A jelenlevő férfiak és nők túlnyomó többsége – a falusi zsinagógákban ugyanis a két nem nincs elkülönítve – úgy érezte, mintha lelkét erős horoggal és zsinórral húzta volna fel a szónok a tévelygések sötét és zavaros vizeiből. Mindenünnen a bűnbánat mély sóhajai hallatszottak, és majdnem mindenki megfogadta magában, hogy új életet kezd.

Jézus az alábbi szavakkal fejezte be prédikációját:

– Egy gazdag ember böjtöl Kapernaumban. A böjtölés nem tetszik neki, idegesíti, ingerli. Gyomra szarvaspástétom és Jerikói datolyabor után kiáltozik; torka száraz, az ízes falatok gondolatára összefut szájában a nyál. Belép hozzá kánaáni szolgája, és jelenti: „Uram, vendégeid érkeztek Korazinból. Milyen ételt tegyek eléjük?” ő erre szolgájának arcába köp, és ráförmed: „Mit bánom én, te kutya! Mondd meg nekik, hogy most böjtölök. Várniuk kell, amíg leszáll az este!” Bátyja, aki hallja ezt, szemrehányást tesz neki: „Testvér, ezt nem cselekedted helyesen. A vendéget elutasítani annyi, mint megbántani Istent.” A vita elmérgesedik, végül a gazdag ember legorombítja testvérét, bolondnak nevezi, és hátat fordít neki. A böjtjét megtartotta – de mi volt az ára! Mondjátok meg nekem: mit ér az efféle böjt a mi Istenünk szemében?

Ekkor egy gazdag gabonakereskedő, aki tagja volt a zsinagóga vezetőségének, magából kikelve felpattant helyéről, s ujjával Jézus felé mutogatva dühösen odakiabálta neki:

– Minket hagyj békén, uram! Mi közöd van neked ahhoz, hogyan élünk mi itt Kapernaumban, és hogyan böjtölünk? Igaza van a mondásnak: „Názáretből nem jön semmi jó” – és te is onnan jöttél! Eredj vissza, és prédikálj csak a názáreti bűnösöknek!

Jézus azon nyomban válaszolt a sértegetésre. De nem magához az emberhez, hanem a beléje bújó gonosz démonhoz intézte szavait:

– Elhallgass, sátán! Jöjj ki abból az emberből!

A gabonakereskedő arca kékre-zöldre vált, és olyan vinnyogó-szűkülő hang tört elő torkából, mintha a gonosz szellem beszélne belőle:

– ó jaj, most már látom, ki vagy te... Igen, tudom már, ki vagy. Istennek szentje vagy te. Olvasol titkos gondolatainkban. Meghallod, amit titokban beszélünk. Azért jöttél, hogy elpusztíts minket?

– Jöjj ki belőle, ha mondom!

Az ember farkasvonításhoz hasonló, elnyújtott üvöltést hallatott, majd dühöngési roham vett erőt rajta. Szomszédai lefogták, nehogy kárt tegyen magában, de ő lerázta őket magáról, és nagy erővel verdeste fejével a kemény padokat.

– Jöjj ki, és soha többé ne gyötörd ezt az embert!

A dühöngő lecsendesedett, görcsösen rángatózó tagjai elernyedtek, és végül visszanyerte saját hangját. Miközben az istentisztelet a maga előírt rendje szerint folytatódott, Jézus kivezette őt a zsinagógából, és négy szemközt beszélt vele. Láta, hogy kétségbeesett emberrel van dolga, aki bűneire nem is mer bocsánatot remélni. Amikor Jézus meggyőző szavakkal biztosította Isten kegyelméről, úgy érezte, mintha roppant szikla gördült volna le a szívéből. Amikor visszatértek a zsinagógába, az egész gyülekezet ámulva látta, hogy a közismerten morózus természetű kereskedő egész külső megjelenése, magatartása mennyire megváltozott.

Miután a befejező imák elmondásával véget ért az istentisztelet, Péter és András ebédre invitálták Jézust a bárkájukba, amely egyben a lakóházuk is volt. Péter anyósa a bárka hátsó kamrájának egyik sötét zugában feküdt, fejét egy kötélcsomón

nyugtatta, és keservesen nyöszörgött. Péter elnézést kért a vendégtől a kellemetlenségért, s elmondta, hogy az öregasszonynak lázrohama van. Jézus odalépett hozzá, megfogta a kezét, és valamit suttogott a fülébe. Majd talpra segítette, és hangosan kijelentette:

– Asszony, a láz eltávozott belőled!

Jézus tüstént kitalálta az igazságot. Péter feleségét nyugtalanította, hogy Péter és András nem ment ki halászni azon a héten, és aggodalmaskodni kezdett: miből fognak megélni, ha ez így megy tovább? Férjének nem mert szemrehányást tenni, jól ismervén lobbanékonyágát; meg azt is látta, hogy Péter szívvel-lélekkel csüng új mesterén. Így hát anyjának mondta el aggodalmait, aki aztán nagy patáliát csapott. Szaggatott nyögéseiből Jézus megértette: nemcsak Péterre haragszik, hanem Jézusra is, mivel ő az oka Péter tétlenségének; sőt a tulajdon leányára is dühös, amiért bőséges ebédet főzött a vendég tiszteletére. Bosszúságában elhatározta, hogy erős lázat színlelve lefekszik, és így módon elrontja az ünnepi ebéd hangulatát. Jézus akkor a következő szavakat suttogta a fülébe:

– Anya, ha üdvözülni akarsz, bocsáss meg fiadnak, tiszteld meg vendégeket, ne hozd szégyenbe leányodat!

Péter és András elálmélkodott a látszólagos csodán, és a jó étvággal evő-ivó öregasszony nem árulta el nekik, mi is történt valójában. Jézus iránt érzett ellenszenve elpárolgott, amikor látta, hogy a vendég oly nagy kedvességgel és tisztelettel beszél vele, amelyet veje részéről sohasem tapasztalt.

E két látványos gyógyulás híre a futótűz gyorsaságával terjedt tova, és amikor leszállt a hűvös este, amely hivatalosan a szombatnap végét jelentette, nagy számú beteget vittek Jézushoz a bárkára, hogy gyógyítsa meg őket. Jézust zavarba hozta az események ilyen fordulata; kijelentette: nem orvosként jött ő Kapernaumba. Elküldte a betegeket, de azok egyszerűen nem akartak elmenni, és váltig hangoztatták, hogy meg tudja gyógyítani őket, ha akarja. Többen közülük gyógyíthatatlan betegségben szenvedtek, az ilyeneknek csak vigasztaló szavakat nyújthatott. Másokat a gyógyulás reményével biztatott, feltéve, ha nem tesznek semmi olyat, ami állapotuk súlyosbodását idézné elő – ezeknél könnyen fel tudta ismerni, hogy bajukat szervezetük túlságos igénybevétele okozta. Két-három esetben pedig azonnal beavatkozott. E betegek testi erőtlensége valamiféle lelki zavar következménye volt; egyikük már régóta nem bírta mozgatni a lábát. Feloldotta a lelki eredetű bajokat, majd közölte a szenvedőkkel, hogy meggyógyultak, s azok valóban gyógyultan tértek haza.

A kapernaumi körzetben az volt a legnevezetesebb tette, hogy meggyógyított egy leprást – nem igazi leprást, hanem olyan embert, akinek a bőrpigmentáció eltűnése foltossá tette az arcát. Ez az ember felkereste, letérdelt előtte, és könyörögve kérlelte:

– Gyógyíts meg engem, uram. Tudom, hogy anyád fiának megvan hozzá a hatalma.

Jézus megérintette a torz arcot, varázsigét mormolt, majd hangosan azt mondta:

– Tisztulj meg!

Az öt tanítvány feszülten figyelt – s lám, a leprás orcájáról és homlokáról kezdtek eltűnedezni a fehér foltok.

– Mózes Harmadik Könyvének tizennegyedik részében megtalálod a megtisztulásodra vonatkozó előírásokat – mondta Jézus az embernek. – Mutasd meg tested e város papjának, és pontosan teljesítsd a parancsait. Amikor látod majd, hogy a folyóvíz fölött leolt madár vérébe mártja a majoránna-, kermtölgy- és cédrusgallyakat s az élő madarat, és a folyadékkal meghint téged, jusson eszedbe: a lepra a bűnödre figyelmeztetett, mert te paráználkodtál bátyád feleségével. Vétked először alig emelkedett a talaj fölé, mint a majoránna; majd akkorára nőtt, mint a kerm-tölgy, s végül már eltakarta az eget, mint az óriás cédrus.

– Uram, a cédrus kivágattatott, és én már látom az ég zafírját.

– A mi Atyánknak trónusa az. Most pedig távozz békével, és a papon kívül ne mondd el senkinek, ami történt.

Az ember megígérte, hogy hallgatni fog, és boldogan elrohant a paphoz, az azonban elterjesztette a csodálatos gyógyulás híret. Ennek következtében Jézust valósággal megrohanták az igazi leprások, köztük olyanok is, akiknek arcát már megrothasztotta a borzalmas kór. Jézus nyájasan beszélt velük, de gyógyításukra nem vállalkozhatott. Szerfölött kellemetlen helyzetbe került, mert ha minden hozzá forduló beteggel foglalkozott volna, sem evésre, sem alvásra, sem imádkozásra és elmélkedésre nem maradt volna ideje. Tanítványai valósággal kimerültek az ostrom elhárításában; egyébbel sem foglalkoztak, mint hogy elküldözgették a bárkához tóduló betegek szakadatlan áradatát, s mindenkinek ugyanazt hajtogatták:

– A mesterünk nem fogadhat senkit, nem ér rá.

Még az éjszaka óráiban sem volt nyugtuk, mert még olyankor is kopogtattak ajtajukon.

Egy este Jézus zárt ajtók mögött kezdett prédikálni abban a zsinagógában, amelyben a gabonakereskedőt meggyógyította. Odakünn zúgott, morajlott, lármázott a tömeg. Hirtelen fejszezsapások durva zaja törte meg a zsinagógában honoló áhítatos csendet. Kívülről felfeszítették a tető egy részét, és az így keletkezett nyíláson kötelekkel leeresztettek a zsinagóga közepére egy matracágyat, amelyben egy magatehetetlen szélütött feküdt. Mindenki fel volt háborodva, csak Jézus nem; mosolygott, és szelíden így szólt a paralitikushoz:

– Fiam, a te bűneid meg vannak bocsátva.

A jelenlevő törvénytudóknak elállt a lélegzetük, s tátott szájjal bámultak Jézusra.

Jézus tudta, mit gondolnak: „Bűnöket egyedül csak Isten és a Messiás bocsáthat meg.”

– Azt akarnátok talán – kérdezte tőlük –, hogy ennyit mondjak csak neki: „Göngyöld össze derékaljadat, és vidd el innen, te szégyentelen?” Meg tudná-e tenni? Szélütött, és bénaságát a bűntudat okozta. Ha meg nem tudja, hogy bűnei meg vannak bocsátva, itt fekszik továbbra is mozdulatlanul, mivel moccanni sem bír, és ha el akarjátok távolítani innen, saját vállatokon kell őt kicipelnetek. Nem azt mondtam neki: „Én megbocsátom bűneidet.” Bűnöket nem bocsáthat meg senki, egyedül csak a mi Istenünk. Én csupán azt mondtam neki, aminek igazságát el kell hinnie – azt, hogy Isten megbocsátotta bűneit, miután szenvedéseinek mértékét elegendőnek ítélte. Mert – amint atyáink mondják nekünk – „a fájdalom tisztítja a bűnt”. Te pedig, uram, most

tüstént göngyöld össze derékaljadat, és vidd el innen! Ez itt nem fekvő betegeknek való hely.

Az ember lekecmergett matracágyáról, összegöngyölte, és saját lábán járva kivitte. Jézus – mintha mi sem történt volna – tovább folytatta prédikálását, de a gyülekezet tagjait annyira meghökkentette az imént lejátszódott jelenet, hogy már képtelenek voltak követni gondolatainak fonalát.

Másnap Jézus már napkelte előtt elhagyta Kapernaumot, hogy félrevonuljon imádkozni egy magányos helyre, amely néhány mérföldre feküdt a várostól. De utánament egy nagy csoport beteg ember, s ezek megzavarták ájtatoskodásában. Segített rajtuk, amennyire módjában állott, majd nagy kerülőt téve átkelt a Jordánon, és bement Bethsaida óvárosába, ahol felkérték: prédikáljon a zsinagógában.

Híre ugyanis már előtte járt, úgyhogy hatalmas tömeg várakozott rá a zsinagóga kapuja előtt. Amikor Jézus megpillantotta a rengeteg embert, sietve befordult egy fásorba, amely éppen a zsinagóga elnökének házához vezetett. Bement, de az utánatóduló zajongó tömeg körülfogta a házat, dörömbölt az ajtókon, ablakokon, és bebocsátást követelt. Hirtelen a mennyezet felől is dobogó lábak dübörgése hallatszott, mire a házigazda nagyon megrémült:

– Ezek leszaggatják a tetőt, ha meg nem akadályozod őket, és leprások tucatjai fognak leugrálni közénk, hogy beszennyezzenek minket.

Jézus egy felső ablakon kiszólt a tömegnek:

– Nyissatok utat, hogy kimehessek. De aki hozzám ér, saját veszélyére cselekszi.

A sokaság engedelmeskedett. Jézus kilépett a házból, lement a tóhoz, beszállt egy kis ladikba, azt ellökte a parttól, s onnan prédikált a népnek több órán keresztül.

Este így szólt egyik tanítványához, Jánoshoz:

– A démon, aki azt az embert a zsinagógában megszállta, kihívó daccal felszólított, hogy menjek vissza Názáretba. Olyan próbatétel ez, amely elől nem térhetek ki. Holnap útra kelünk.

Leeveztek a tavon, egy elhagyatott helyen partra szálltak, és Názáret irányában mentek tovább. Azokban a városokban, amelyeken útközben áthaladtak, senki sem ismerte fel őket, úgyhogy háborítatlanul érkeztek meg Názáretba. Jézus Mária házában szállt meg.

Tamást, aki még mindig az ácsmesterséget gyakorolta, felszólította, legyen a hatodik tanítványa. Tamás elfogadta a meghívást:

– Veled megyek, persze hogy veled megyek. Most hová-merre készülsz?

– Ádám Fia előtt hosszú út áll. Fel kell mennie a hegyekbe, le kell szállnia a völgyekbe, át kell kelnie a vizeken, és keresztül kell haladnia a síkságokon. Olyan utazás ez, amely eltart jövő év húsvétjáig.

– És akkor hol lesz ő?

– Ahol Ádám útja véget ért.

A názáretiak hamar megtudták, hogy Jézusnak milyen rendkívüli sikerei voltak azon a vidéken, amelyet Galilea Kertjének neveznek. A szomszédok ámuldoztak a hírekén, és egyikük hitetlenkedve jelentette ki:

– Lehetetlen, hogy ugyanarról a Jézusról van szó, annak a Józsefnek, az

ácsmesternek a fiáról, akit Egyiptomi József néven szoktunk emlegetni.

A másik így vélekedett:

– Ki tudja? Mindig volt valami különös benne. Mérges kígyókkal játszadozott, és azok nem bántották; máskor meg vadmadarak szálltak a vállára.

– Szerintem nagy megbecsülést szerzett a városunknak – mondta a harmadik. – Ha Kapernaumban gyógyított, miért ne gyógyíthatna itt nálunk is? Én a magam részéről őszintén remélem, hogy megszabadít a vállamat hasogató csúztól, amely minden télen pokolian meggyötör.

Mire az első megjegyezte:

– Én meg epeömlésben szenvedek, és ha Jézus meg tudná gyógyítani, fikarcnyit sem törődnék azzal, hogyan csinálja. Mert hát úgy beszélnek, hogy varázseszközei vagy módszerei nem állnak pontos összhangban a Törvénnyel.

Aztán városszerte megindult a pletykák keringő áradata.

– Azt mondják, Egyiptomban sajátította el a mágiát, amikor ott tanult. A mágusok iskolájából sikerült kicsempésznie a titkos varázsigét, amely egy pergamendarabra volt írva.

– Hogy csinálta?

– Hát úgy, hogy mielőtt bement oda, egy helyen felmetszette a koponyabőrét, és egy kis zsebecskét csúsztatott a bőr alá. Abban rejtette el a kis darabka pergament. Mikor aztán kijött, a bejáratnál álló aranykutyák között megállt, és kivette.

– Elég hihetően hangzik. A mágia tíz mértékéből Egyiptom kilencet vett el magának.

– De merő kitalálás is lehet. Mert ne feledjük: meghívták őt, hogy magyarázza Ézsaiás prófétát a kapernaumi halászok zsinagógájában, ahol nagyon kitett magáért. Oktalanság lenne részünkről, ha mi nem kérnénk fel prédikációra. Ha gonosz szellem lakoznék benne, hozzá se merne nyúlni a szent tekercsekhez.

A zsinagógái előjárók hosszas tanakodás után megüzenték Jézusnak, hogy nagy megtiszteltetésben kívánják részesíteni, meghívják a Második Lecke megtartására a következő szombaton.

Péter, aki a ház előtt a kapus szerepét vállalta magára, közölte az üzenet hozójával, hogy a Mester most pihen, várnia kell a válaszra. Péter később kijött Jézus üzenetével:

– A Mester szívesen tesz eleget kéréseteknek.

Amikor beköszöntött a szombatnap, Jézus hat tanítványa kíséretében elment a zsinagógába. Anyja otthon maradt: még mindig neheztelt rá, amiért elküldte magától hites feleségét, Máriát, Kleopasz leányát.

A názáretiak megdöbbentek, amikor egykori ácsukat és asztalosukat megpillantották: kínosan bicegve sántikált be a zsinagógába, egyik lábának izmai csomóvá duzzadtak a csípőjénél, arca erősen lesóványodott a sok böjtöléstől, szenvedések nyomai látszottak rajta, és sápadtabb volt, mint valaha. Mormogás támadt, amelybe kuncogó hangok is vegyültek. Jézus nem szólt semmit; a többiekkel együtt mondta el a megnyitó imákat, majd figyelmesen hallgatta, amint hét előjáró vén egymást felváltva olvasta fel a mózesi Törvények aznapra rendelt részleteit, miközben a *meturgeman* – a tolmács – az ott honos arámi nyelvre fordította le a

szövegeket. Azután került sorra a Második Lecke. Jézus elkérte az Ézsaiás-tekerceset, kikérte az előre megszabott szöveget, a hatvanegyedik részt, és fennhangon olvasta a három első verset:

Az Úr Isten lelke van énrajtam azért, mert fölkent engem az Úr, hogy a szegényeknek örömet mondjak; elküldött, hogy bekössem a megtört szívűeket, hogy hirdessek a foglyoknak szabadulást és a megkötözötteknek megoldást.

Hogy hirdessem az Úr jókedvének esztendejét és Istenünk bosszúállása napját; megvigasztaljak minden gyászolót;

Hogy tegyek Sión gyászolóira, adjak nekik ékességet a hamu helyett, örömnéket a gyász helyett, dicsőségnek palástját a csüggedt lélek helyett, hogy igazság fáinak neveztessenek, az Úr plántálnak, az ő dicsőségére!

Prédikációját azzal kezdte, hogy az igazság fáiról beszélt, arról a hét fáról, amelyekből a bölcsesség felépítette a maga templomát. Sorjában megnevezte őket, elmondta tulajdonságaikat, meg hogy melyik arkangyal melyik fára vigyáz; elmagyarázta, hogy a hét minden napjának megvan a maga fája, az első a rekettyefű, és így tovább egészen a hetedikig, amely a gránátalma napja.

– Hol lehet megtalálni a bölcsességet? – tette fel a kérdést, és mindjárt válaszolt is rá: – A paradicsomfa alatt, vagyis az istenes elmélkedésben.

– Ennek gyümölcsein táplálkozzatok a szívetekben – folytatta. – Mert valaki a ligetből elküldetett, hogy jó híreket hirdessen a szelídeknek és alázatosoknak; hogy bekötözze megtört szíveteket; hogy szabadulást hozzon közületek azoknak, akik bebörtönöztek és foglyok. Nem látható láncokkal megkötözött foglyok, nem kőből épült börtönökbe zárt emberek – hozzájuk más hírnökök küldettek –, hanem olyan férfiak és asszonyok, akik saját bűnük béklyóiban sínylődnek, és saját szívük keménységébe vannak bebörtönözve. A paradicsomfa alatt bűneikre bocsánatot lelnek, és ujjongva örvendeznek a fényben és a szabadságban.

Itt elhallgatott. Halk morajlás támadt, a türelmetlenség moraja, de senki sem merte hangosan kimondani azt, amire valamennyien gondoltak.

Jézus letette a tekerceset.

– Ézsaiásnak ez a jóindulata ma beteljesedett – jelentette ki. – Mit akartok még kérdezni tőlem? Jól tudom, mi van a szívetekben. Két nappal ezelőtt hallottam, mit beszéltetek rólam ugyanitt, noha zárt ajtók mögött vitatkoztatok. Minden szót hallottam. Hát mit gondoltok ti egyáltalán? Egyiptomi mágiára van-e nekem szükségem, hogy Galileában véghezvigyek valamit? Az egyiptomi mágiának csak Egyiptom fölött van ereje. Izrael földjén egyedül az Úr hatalma segít. Meg én nem azért jöttem ide, hogy orvosi mesterséget folytassak; van már nektek orvosok Názáretben. Azért jöttem-e én ide vissza, hogy elvegyem tőle a kenyerét? Fizessétek csak jól, és ő majd készít nektek gyógyszereket, amelyek enyhítik köszvényes vállatok meg epegöröcsöktől kínlódo hasatok fájalmát – de megtört szívetekre nem tud gyógyírni. Ami engem illet: én egykor idegen voltam nektek. És most még idegenebb vagyok. Ti lenéztetek engem, amikor közöttetek éltem; most, hogy elmentem tőletek, gyűlöltek. Ránéztek nyomorék lábamra, és gúnyosan vigyorogtok: „Orvos, gyógyítsd meg saját magadat!” Ti szegyetlenek, nem a mi dicső őszünkből, Jákobból üztök-e

csúfot ezáltal, aki ugyanezt a sérülést szenvedte, miközben az Ellenséggel viaskodott Peniélben? Nem gúnyoljátok-e Mózeszt is, aki Jákob emlékének tiszteletére elrendelte, hogy a combhús szent porció legyen, és az is mind a mai napig? Azt kérdezitek: „Miért nem cselekszi meg Názáretban azt, amit megcselekedett Kapernaumban?” Azért, mert Kaper-naumban hitet talált, és nemcsak a zsidók között. Egy szidóni rendőrszázados ezt kérte Ádám Fiától: „Gyógyítsd meg az én szolgámat, Sztephanoszt, mert derék, jóra való ember, jeruzsálemi zsidó, de annyira beteg, hogy nem tud eljönni hozzád.” Ádám Fia így válaszolt neki: „Ha én Kapernaum minden házába elmennék betegeket gyógyítani, mikorra végezném el, amiért jöttem? Mert én mindenkihez, az egészhez jöttem!” Mire a százados ezt felelte: „Csak egyetlen szót szólj, és meggyógyul a szolgám, még ha egy mérföld távolságból mondd is azt az egy szót.” És így Sztephanosz felmentetett bűnei alól, és meggyógyult.

Jézus itt hirtelen elhallgatott, majd némi szünet után erősen felfokozta hangját:

– Atyámfiai, barátaim! Egyetlen prófétát sem fogadott el a saját népe mindaddig, amíg halála le nem verte irigy féltékenykedésüket, és azt dicsekvéssé nem változtatta. Ezért hadd mondjak el nektek egy történetet. Illés idejében, amikor három és fél esztendeig éhínség gyötörte egész Izraelt, sok-sok szegény éhező özvegyasszony volt Izraelben. És Illés egyikükhöz sem küldetett az ő kifogyhatatlan olajskorsójával és kifogyhatatlan lisztesedényével – egyedül csak ahhoz az özvegyhez küldetett el, aki a szidóni Sareptában lakott. És Elizeus idejében nagyon sok leprás volt Izrael fiai között – de ő csak a szír Naámánt gyógyította meg.

A zsinagóga előjáróit annyira feldühítették ezek a szavak, hogy a hat tanítvány komolyan aggódni kezdett Jézus életéért, mivel Názáret hírhedt volt kegyetlen bíraskodásáról. Jeruzsálemben vagy a Kert nagy városaiban bárki a legvakmerőbb módon fejtegethette Isten természetére vonatkozó nézeteit, vagy olyan szabados felfogásban magyarázhatta Mózes valamelyik törvényét, hogy annak csupán az árnyéka maradt meg; vagy akár prófétának is kiadhatta magát – merészségével legfeljebb azt kockáztatta, hogy megdorgálják, letorkolják, legrosszabb esetben megverik. De Názáretban és Felső-Galilea sok hegyi községében még szigorúan ragaszkodtak a régi szokásokhoz. Názáret fölött egy meredek falú szirt emelkedett, amelynek ez volt a neve: „A Kotnyeések Sziklája”. A hagyomány megkövetelte, hogy erről a szikláról kell letaszítani minden olyan személyt, aki veszedelmes új tanokat hirdet, mágiára adja a fejét, vagy illetéktelenül a nagy tanítómester szerepében akar tetszelegni.

Amikor az istentisztelet végeztével Jézus kilépett a zsinagógából, a falubeliek megrohanták, és az említett szikla felé kezdték vonszolni, taszigálni.

Jézus nyugodt hangon utasította tanítványait:

– Menjetek anyámhoz, és mondjátok meg neki, hogy én is hamarosan ott leszek.

Nem dulakodott támadóival, hanem közönyösen ment velük, amerre vonszolták. Azok kisvártatva elengedték a karját, mivel ujjaikban görcsös merevséget éreztek. Jézus nyugodtan beszélt hozzájuk, merőben köznap dolgokról – arról, hogy milyen termés várható az idén; milyen drágán vásárolta meg valaki azt a darab termőföldet, amelyen éppen áthaladtak; meg hogy milyen szokásai vannak a bíbicmadárnak. Az

emberek némán hallgatták; Jézus hangja pedig egyre erősebben és erősebben csengett, míg végül olyan harsogássá fokozódott, hogy szinte megrepedt a dobhártyájuk. Majd fokozatosan halkult, végül ismét olyan lett, mint a csendesen beszélgető emberé. Az emberek elvesztették felfogóképességüket, már egyáltalán nem is tudták figyelemmel kísérni Jézus szavait. Szédülés fogta el őket, egymás karjába kapaszkodtak, hogy el ne essenek. Jézus hangja szaggatott hullámokban csapódott a fülükbe, mint a távoli éneklés széltépte foszlányai. Az álmoság ólmos súlya nehezedett rájuk, szemhéjuk lecsukódott, amint tántorgó léptekkel botorkáltak felfelé. Minél közelebb értek a sziklához, annál kevésbé bírtak ellenállni az álmoság bódulatának; lábuk még mozgott, de már aludtak, mint a piaci taliga rúdjai között lépkedő fáradt, öreg öszvérek.

Hirtelen éles hang riasztotta fel őket:

– Álljatok meg, Názáret kotnyelesei, álljatok meg, különben a halál fiait vagytok valamennyien!

Engedelmeskedtek a parancsnak, és megálltak, úgy ahogy voltak, egymásba kapaszkodva, hosszú láncot alkotva. Kinyílt szemük bamba rémülettel meredt előre: ha még három lépést tesznek, valamennyien lezuhanak a sziklatetőről a mélybe. Azután jobb felől, egy sűrű cserjésből ismét Jézus hangja szólalt meg; megparancsolta nekik, hogy térjenek haza békével.

Erre megfordultak, és olyan rémülten menekültek onnan, mintha ártó démonok, a Sédek üldöznék őket.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A KÖLTŐ ÉS A BÖLC

Jézus cselekedeteit és mondásait eredetileg arameus nyelven írták meg, de a pogányokból lett khrésztianoszok görög fordításban olvassák. Meg kell mondani, hogy ezt az írásművet csak tartózkodással szabad olvasni. Több változata is van. Ami az összeállítást, a szerkesztést illeti, abban gyakran tudatlanság, néhol képmutatás, itt-ott hamisítás fedezhető fel. Mindazonáltal egészében véve olyan kézikönyv, amely alkalmas arra, hogy egyfelől híveket toborozzon, másfelől eloszlassa azoknak a polgári hatóságoknak a gyanakvását, akik szerint a „khrésztianosz” szó csupán a „zsidó” név egy változata. Mivel a könyv nem tartalmazza Jézus teljes történetét, hanem annak – hogy úgy mondjam – csak a csontvázát alkotja, titkos szájhagyomány teszi teljessé, amelyet fokozatosan közölnek a beavatottakkal, abban a mértékben, ahogyan azok méltónak bizonyulnak e titkok megismerésére.

Merő véletlenségből történt, hogy a khrésztianosz vallás szakértője lettem, ha szabad ezt a kifejezést használnom. A khrésztianoszok üldöztetése idején alexandriai házamban menedéket adtam egy öreg és beteg ebjonita püspöknek, ő mondta el nekem mindazt, ami szerinte az egyedüli és kizárólag tiszta khrésztianosz hagyományt alkotja.

– De hát miért akarsz megtisztelni a bizalmaddal? – kérdeztem tőle, amikor ebbéli szándékát kinyilvánította. – Én nem vagyok khrésztianosz.

– Azért, mert bár nem vagy az, mégis khrésztianoszi szeretetet tanúsítottál irántam. Továbbá azért, mert te a mi Törvényünket és prófétáinkat behatóbban tanulmányoztad, mint sok zsidó. Végül pedig azért, mert manapság én is elpanaszolhatom Istennek, amit Illés próféta elpanaszolt: „Egyedül maradtam, és engem is halálra keresnek.”

– Mit értesz azon, hogy khrésztianoszi szeretetet tanúsítottam irántad?

– Vállaltad annak veszélyét, hogy feljelentenek, és tetted ezt önzetlenül, nem várva jutalmat.

– Szeretném, ha méltónak bizonyulnék a bizalmadra – mondtam a szegény öregnek.

De azért láttam, mennyire gyötri az a gondolat, hogy feltárja előttem a titkos hagyományt. Nyilván sohasem szánta volna rá magát, ha nem retteg attól, hogy különben örökre elvész a féltve őrzött tradíció.

– A római meg a szíriai árulók – fakadt ki keserűen – bemocskolták a szent igazságot, és szörnyeteget csináltak abból, akinek az emlékét mindenekfölött tisztелеm, és azt szeretném, ha ugyanúgy tisztelné az egész világ.

Már akkor sem tudtam egyetérteni a pogányokból lett khrésztianoszok e summás elmarasztalásával. Azóta végzett kutatásaim és nyomozásaim is azt bizonyítják, hogy az egyház jelenlegi tagjait, akik nem tudják, hogy mennyire bizonytalan történelmi talajon nyugszanak tanaik, nem lehet árulóknak bélyegezni. Figyelemre méltó bátorságról és állhatatosságról tettek tanúbizonyságot a császári üldözések alatt; és ha tekintetbe vesszük, hogy sokan közülük a társadalom legalsóbb rétegeiből kerültek ki így itt Alexandriában csak alig egynéhányukat fogadnák be a görög misztériumok beavatottjai közé, s legtöbbjük még egy közönséges asztaltársaságnak sem lehetne a

tagja –, no akkor egyenesen csodálni való, hogy a tisztességükkel és becsületességükkel milyen jó hírnevet vívtak ki. Mindamellet nyilvánvaló, hogy Jézus tanításának irányzatát, célját és hatókörét nem lehet igazán megérteni másként, mint a belőle áradó tekintély fényében. És az is nyilvánvaló, hogy a pogány-khészrtianosz egyházak alapítói, küldetését merőben félreértve, olyan új kultusz központi alakjává tették őt, amelyre – ha most élne – megvetéssel és irtózáttal tekintene. Úgy állítják be őt, mint kétes származású zsidót, renegátot, aki érvénytelenítette a mózesi Törvényt, a görög gnosztikusokhoz szegődött, Apollón-szerű istenségnek tekintette magát, olyan bizonyítékok alapján, amelyeket vak hittel kell elfogadni – gondolom, azért, mivel másként egyetlen értelmesen gondolkodó ember sem fogadhatná el azokat. Holott valójában – amint az eddig elmondottakból világosan kiderült – Jézus nemcsak hogy királyi sarjadék volt, hanem a mózesi Törvények megtartásához is éppoly szigorúan ragaszkodott, mint minden hithű zsidó, és egész életében arról igyekezett meggyőzni honfitársait, hogy sohasem volt, nincs, és nem is lehet más igazi isten, mint Izrael Istene. Egy alkalommal egy udvarias idegen „jóságos mesternek” titulálta, amit ő azzal a megjegyzéssel utasított vissza, hogy egyedül csak Isten jóságos.

Mint felszentelt király, egy ősrégi dinasztia utolsó törvényes sarja azt a bevallott célt tűzte maga elé, hogy kiteljesíti a rá vonatkozó régi próféciákat, és reálistan végigviszi Házának történetét. Az volt a szándéka, hogy roppant akaraterő és az Istenatyába vetett tökéletes bizakodás segítségével megszünteti a királyi pompa hivalkodó hagyományait – a hadseregeket, a hadjáratokat, az adókat, a kalandos kereskedelmi vállalkozásokat, az idegen királylányokkal való házasságokat, az udvari fényűzést, a nép elnyomását és kiuzsorázását –, egyszóval véget vet mindannak, amit Salamon király kezdett el Jeruzsálemben; ugyanakkor megtöri a születés, a nemzés, a halál és az újraszületés siralmas kört, amelyből senki sem bírt szabadulni Ádám óta. A világi hatalom igényéről való pusztá lemondás nem volt elegendő. Elszántan remélte, hogy magát a halált is legyőzi. Legyőzi azáltal, hogy népével együtt végigszenvedi a Messiás Kínjait, vagyis azokat a kataklizmákat, amelyek megelőzik Isten Országának eljövételét. Reményét Ézsaiás Könyve huszonötödik részének erre a próféciájára alapozta: „Elveszti a halált örökre...” Abban a Királyságban, amely csodálatosan termékeny és tökéletesen békés lesz, alattvalójává válik majd Izrael minden fia, aki elismeri őt hármass minőségében – mint királyt, mint prófétát, mint gyógyítót. És az ő jóakarató uralkodása alatt senkinek sem kell félnie semmitől, sem nélkülözéstől, sem betegségtől, sem haláltól – nem kevesebb, mint ezer esztendeig.

A Királyság a beavatottak különböző fokainak megfelelően különböző tartományokból fog állni, ő, Jézus lesz az elhivatott legfőbb uralkodó; személyesen felel majd birodalmáért az Istenatyának, és közvetlenül kormányozza Júda törzsét. Alatta szolgál tizenkét fejedelem – az ő tizenkét gilgál-oszlópa –, ők igazgatják a többi tizenkét törzset. E fejedelmi méltóságokat tizenkét tanítványának szánta. Közülük hatról már szó esett az eddigiek során: Júdásról, Péterről, Jakabról, Jánosról, Andrásról, Tamásról. A többi hatot Galilea Kertjében választotta ki, názáreti látogatása után: Fülöpöt, Bertalant, a kánai Simont, a kisebbik Jakabot, Mátét és Tádét. Jézus úgy tervezte, hogy ez a tizenkét tanítvány alkotja majd az ő Belső

Tanácsát, amelynek tagja lesz még három titkos tanítványa: az esszénus Nikanór, Nikodémus, Gorión fia, a szanhedrin tagja és Jézus egyik mostohafivére, az ebjonita Jakab. A Belső Tanács öt-öt főből álló három csoportra tagozódik majd: a gyógyítók, a próféták és a törvényhozók csoportjára. Péter, Jakab, János, András és Tamás lesznek a gyógyítók; Júdás, Fülöp, Bertalan, a kánai Simon, a kisebbik Jakab a próféták; Máté, Tádé, Nikanór, Nikodémus és az ebjonita Jakab a törvényhozók. Mindezek természetesen Izrael fiai; és Izrael fiaiból áll majd a hetvenkét tagú Tanács is, amely segíti munkájukat. A zsinagógákat öt körzeti szinódus fogja képviselni, amelyek engedelmséggel tartoznak a szellemi kormányzás e központi testületének.

Nők nem vehetnek részt a kormányzásban, mindamellett ők is a Királyság megbecsült polgárai lesznek. Szent kórusokat alakíthatnak, amilyenek az egyiptomi esszénus therapeuta közösségek mellett vannak, sőt igehirdetéssel is foglalkozhatnak, mert ahogyan a farizeus hagyomány tartja: „A férfi ne legyen asszony nélkül, sem az asszony férfi nélkül, sem ők ketten együtt ne legyenek az Úr dicsősége nélkül.” Ami a többi népet illeti, azok majd szövetségesei, pontosabban alattvaló-szövetségesei lesznek egy világbirodalomnak, amelyben Izrael Királysága uralkodik. De Izrael fiai nem dőlyfös urai lesznek ennek a világbirodalomnak, hanem erkölcsi példamutatói, következésképpen a legszigorúbban meg kell tartaniuk a Törvényt. A szövetséges népektől pedig meg kell követelni egy mindenkire kötelező, általános érvényű erkölcsi törvény megtartását és Isten legfőbb felségének elismerését. Az Izrael fiaira kötelező életszentség követelménye eleinte nem terjed ki azokra, akik a Noétól való közös leszármazás révén rokoni kapcsolatban állnak velük – köztük az örményekre, a cipriótákra, az iónokra, az asszírookra, Britannia északi törzseire és a kimmerekre –, sem azokra, akik Ábrahám ivadé-kainak vallják magukat, mint például az arabok, az edomiták, a dórok. De az ezer esztendő letelte előtt már mindenki az életszentség ösvényén fog járni – még a vad mórok meg az emberevő finnek is elfogadják a körülmetélést, magukénak vallják a Törvényt, s a Világosság Fiává válnak.

Jézus többeket is felszólított, hogy legyenek a tanítványai, de azok különféle okokra hivatkozva nem vállalkoztak követésére. Egyikük például ezzel tért ki a felszólítás elől:

– Apám már öreg, nem hagyhatom magára. Halála után majd elmegyek hozzád, és a tanítványod leszek.

– A halottak temessék el halottaikat, mint az egyiptomi mesében – mondta erre Jézus.

– Nem mehetek még, nem mehetek!

Jézus meg volt róla győződve, hogy Isten Országáa már közel van, bár eljövételének napját és óráját csak Isten tudja egyedül. Bizonyosra vette, hogy azok a tömegek, amelyek megszívlelik prédikációit, túlélrik az Isten Országának közelségét megelőző borzalmakat, és azután sem hálnak meg soha. Az ezer esztendő elteltével a fizikai világ véget ér, akkor következik az általános feltámadás, és eljő a végítélet napja. Isten Országáa azután beleolvad a Mennyek Országába, egy tisztán szellemi létbe, ahol a megigazultak lelkei Isten dicsőségének sugárzó elemeivé válnak. Jézus ebbéli szilárd meggyőződésében kezdett hozzá a vallásos hit és gyakorlat finomításához, kiválogatva

a zsidóság különböző szektáinak legnemesebb tanításait – beleértve a szadduceusokét, az esszénusokét, a zelótákét és az anávokét, vagyis a Messiásváró misztikusokét –, s e kiválogatott elemeket egyeztetni igyekezett a fennkölt elveket valló, de szörszálhasogatóan aggályoskodó farizeusok hitelveinek rendszerével. Bejárta a szent földet egyik végétől a másikig, mint a pásztor, aki össze akarja terelni elszéledt juhait. Még Szamáriát is felkereste, ahol a parasztság Izrael származéka volt, de a papság és az arisztokrácia olyan idegenek ivadékaiból állott, akik annak idején érdekből tértek a júdaizmusra.

A Jézus cselekedeteit és mondásait tartalmazó könyvnek a római egyházban használatos változata a merész szamáriai látogatás egyik epizódját jellegzetes módon úgy mondja el, mintha az Jeruzsálemben történt volna. És milyen ügyetlen, milyen otromba ez a hamisítás! Jézus – úgymond – megmentette egy asszony életét, akit a farizeusok házasságtörésért halálra akartak kövezni; tette ezt igen egyszerű fortéllal, mivel csak ennyit mondott a farizeusoknak:

– Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ!

Csak hogy Jézus idejében már vagy száz éve holt betű volt az a törvény, amelynek értelmében a házasságtörő zsidó asszonyokat meg kell kövezni. Merőben új jogszokást követtek. A házasságtörő asszonyt a jeruzsálemi törvényszék elé idézték, még abban az esetben is, ha bűnét másutt követte el. A vádlott asszony megjelent a farizeusi főtörvényszék előtt, és kijelentette: nem ismeri az idevonatkozó törvényt. Ezt a bírák minden esetben elfogadták elegendő védekezésnek, és felmentették az illetőt. Csupán arra kötelezték, hogy váljon el férjétől, és két tanú jelenlétében megfogadtatták vele, hogy szeretőjével nem találkozik többé. Még azokat a jogait sem vesztette el, amelyeket a házassági szerződés biztosított számára. Ha a házasságtörés ténye nem volt bizonyítva, hanem csak a gyanúja forgott fenn, akkor az asszonnyal „keserű vizet” itattak, hogy ily módon bizonyítsa ártatlanságát. Ha belehalt, akkor bűnös volt. De ez csak afféle porhintés volt – mivel a „keserű víz” csupán erős hashajtó anyagot tartalmazott, s a házasságtöréssel vádolt asszony ártatlansága minden esetben bebizonyosodott. Egyedül csak Szamáriában maradt meg az a régi szokás, hogy a házasságtörő asszonyt szeretőjével együtt primitív kegyetlenséggel halálra kövezték.

Egy másik képtelenség is előfordul ugyanabban a könyvben. Az eredeti arameus verzió szerint Jézus egy szadduceussal vitázik, és elmondja neki a következő történetet. Egy szamaritánust Jeruzsálemből Jerikó felé utaztában rablók támadnak meg; mindenéből kifosztják, és sebesülten, vérbe fagyva ott hagyják az úton. Később arra megy egy pap, és nagy ívben elkerüli a szerencsétlent, majd egy levita halad arra, s az sem törődik vele. Végül egy egyszerű, jámbor lelkületű zsidó bukkan rá, bekötözi sebeit, felülteti saját szamarára, elviszi a legközelebbi vendégfogadóba, és meghagyja, hogy költségére gondosan ápolják. A történet erkölcsi tanulsága az, hogy Izrael köznépe – a farizeus zsinagógákban nevelkedett köznép – vallásosabb lelkületű, mint a templomi papság, s ha majd elkövetkezik az Isten Országa, abban igen kevesen lesznek Izrael hivatalos vallási vezetői közül: „Az elsőből lesznek az utolsók, és az utolsókból lesznek az elsők.” A szadduceusok valóban évszázadokon keresztül nem engedték be a szamaritánusokat a jeruzsálemi templom belső udvaraiba, és

tisztátalannak tekintették őket. Ez magyarázza meg, hogy az említett példázatban sem a pap, sem a levita nem segített a rablóktól kifosztott és megsebesített emberen. Jézus, bár ismerte a szamaritánusok hibáit, kijelentette: a szamaritánusok és a zsidók közt tátongó szakadékot – amelyet még jobban elmélyített a Papok Udvarának húsz évvel ezelőtt történt beszennyezése – sürgősen meg kell szüntetni. S ezt csak nagylelkűséggel lehet elérni. Ám e történet római változatában a szöveg megváltoztatásával azt hangsúlyozták, hogy a pogány-khésztyianoszok ellenszenvvel viseltetnek a farizeusokkal és általában a zsidókkal szemben. E változat szerint Jézus egy farizeussal vitatkozik; a Jézus által elmondott történetben nem szerepel az áldozat nemzetisége, és a jámbor, könyörületos szívű zsidóból szamaritánust csináltak. Milyen otromba hamisítás ez is! A megmásított szövegnek így semmi értelme. Olyan ez, mintha valaki „kathágói ember”-t írna „római polgár” helyett olyan római tanmesében, amely arról szól, miként viselkedett valamely kritikus helyzetben egy római senator, egy római lovag és egy római polgár. Mert a pap, a levita és a közember a zsidóság három rendjét jelenti, mint ahogyan a római birodalomban is három rend van: a szenatori, a lovagi és a közpolgári rend. Továbbá, Jézus a következő idézet kapcsán mondja el a példázatot: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” Ezt mindkét verzió egyformán említi meg. Az arameus eredetiben a szadduccus azt kérdezi az idézetre: „De kicsoda az én felebarátom?” „Az az ember – feleli Jézus –, akin a zsidó megkönyörült.” A római változatban merőben illogikus módon így változtatták meg Jézus válaszát: „Az az ember, aki megkönyörült a zsidón.”

Egy-két alkalommal Jézus bíralt ugyan farizeusokat, de bírálatai mindig egyének, sohasem az egész ellen irányultak. Olyan farizeusokat bélyegzett meg, akik a farizeus eszmék magas rendű erkölcsi mércéjét nem ütötték meg, vagy olyan személyeket, akik csalárd módon farizeusnak adták ki magukat. Az utóbbiak főként római meg heródiánus ügynökök voltak, akik kötetlen beszélgetésen és vitán alapuló tanítási módszerének kiforgatásával forradalmi kijelentéseket próbáltak belőle kicsikarni.

Jézus ama híres erkölcsstanítók sorát folytatta, akik között a farizeus Hillél a leghumánusabb és a legfelvilágosultabb. Ezért tartózkodott attól, hogy írásban rögzítse gondolatait. A farizeusok nagyon jól tudták, hogy milyen zsarnoki hatalma van az írott szónak. A mózesi Törvények, amelyek eredetileg egy pásztorokból és hegyi parasztokból álló félbarbár nép kormányzásának eszközei voltak, Jézus korában olyan zsémbes dédapához hasonlítottak, aki már mozogni sem bír, csak a kuckójában üldögél, vagy az ágyat nyomja, de azért mégis ő akarja intézni az egész család ügyeit, jóllehet fogalma sincs róla, mekkora változások mentek végbe a világban, amióta nem forgolódhat a zajló élet eleven sűrűjében. Tekintélyét a család tagjai nem vonják kétségbe, de rendelkezéseit, mivel azok nem helytállóak többé, kénytelenek másként, megfelelőbb módon értelmezni, ha nem akarják, hogy koldusbotra jussanak. Ha például az agastyán kijelenti: „Itt az ideje, hogy az asszonyok néhány kötényre való kölest öröljenek meg a kézimalmon” – akkor rendelkezését ilyen értelemben veszik: „Itt az ideje, hogy néhány zsák búzát megöröltessünk a vízimalomban.”

Hillél és farizeustársai úgy vélekedtek, hogy a Törvény rendelkezéseit nagyon pontosan kell teljesíteni mindaddig, amíg azok teljesíthetők, s nem ártanak az isteni

kegyelem általuk vallott felvilágosult értelmezésének. De a Törvényhez fűzött kommentárjaikat nem foglalták írásba, hanem csak élőszóval adták elő; így könnyen félre lehet tenni azokat, ha idővel pontatlanoknak vagy félremagyarázhatóknak bizonyultak. Azt tanácsolták, hogy nemcsak gabonából, gyümölcsből és egyéb fontos terményekből kell tizedet felajánlani, hanem a kerti növényekből is; ugyanakkor enyhítették a Törvény szigorát minden olyan esetben, amikor annak betű szerinti végrehajtása szégyent hozott volna a szellemére. Itt van például a házasságtörő férfiak és nők meg-kövezésének törvénye. A farizeusok így vélekedtek erről:

– Az asszonyok vagy általában felelős teremtmények, és akkor a vallásban ugyanolyan szerepet kell betölteniük, mint a férfiaknak; vagy általában felelőtlenek, és akkor cselekvéseikben korlátozni kell őket. Kis falusi zsinagógákban néha előfordul, hogy tanult és jámbor asszonyokat is bevásároltanak a zsinagóga vezetőségébe; de az asszonyok nagy többsége nem mutat hajlamot a vallási dolgok tanulmányozására, és nem is buzdítják őket erre. Mózes ötödik Könyvében a törvényekre vonatkozóan az a rendelkezés olvasható: „...tanítsátok meg azokra a ti fiaitokat”; a leányokról nem tesz említést. Következésképpen egy tanulatlan nőt nem lehet felelőssé tenni, ha vetkezik az erkölcsi tisztaság ellen, mivel annak a férfinak, aki vele hál, nála jobban kell ismernie a Törvényt. Mózes elegendő törvényismeretet tételezett fel a nőkben ahhoz, hogy ilyen esetben halállal lehessen büntetni őket, s ennek megfelelően fogalmazta meg a szóban forgó törvényt. Csakhogy azokban az időkben a nők felelőssége nagyobb volt, mint napjainkban, mivel a pusztában kevésbé kísértette őket a bűn csábítása, mint manapság a városokban vagy falvakban, amellet ők még hallhatták Mózes élőszóval kiadott utasításait. Mármost mi legyen a teendő: kövezzük meg a házasságtörő férfit, a házasságtörő asszonyt pedig hagyjuk futni? Nem, ez nyilvánvalóan igazságtalan volna, hiszen ebben az esetben a gyenge férfi élete az erőszakos csábító asszony kezében lenne; jól tudjuk, hogy még Ádám atyánk sem volt képes ellenállni a szemérmetlen, buja asszonyi mosolynak. Ezért hát engedjük meg mind a férfinak, mind az asszonynak, hogy megbánják bűnüket, és bízzuk őket Isten irgalmára; mert az Úr teremtette Éva anyánkat, és egyedül ő érti meg egy házasságtörő asszony szívét. Gondoljunk az írás szavaira: „Ilyen a házasságtörő asszony magatartása: eszik, majd megtörli a száját, és azt mondja: »Nem cselekedtem én semmi rosszat.«

A farizeusok felvilágosultságát talán legjobban példázza az a mód, ahogyan a szombatnap megtartásáról vélekedtek. Szigorúan ragaszkodtak ahhoz az előíráshoz, amelynek értelmében szombaton nem szabad hétköznapiakon is elvégezhető munkával foglalkozni. De előfordulhat olyan eset, amikor a szombatnap megtartásának túlzásba vitt értelmezése megsértené azt a mózesi parancsot, amelynek értelmében felebarátunkat éppúgy kell szeretnünk, mint saját magunkat. Tegyük fel, hogy szomszédunk háza éppen szombati napon dől össze, és ő a romok alól kiáltozik segítségért. Nos, szombat ide vagy oda, ilyenkor tüstént hozzá kell fogni a mentési munkához. Maga Hillél is a szombatnap megszegésének köszönhetette, hogy egyszer megmenekült a biztos haláltól. Még fiatal korában meg akart hallgatni egy vitát, amelyet egy tudósiskola előadótermében rendeztek meg, de olyan szegény volt, hogy a

pár rézgaras belépti díjat sem tudta megfizetni, így hát az ablak alatt ácsorogva figyelte a kiszűrődő hangokat. Ott állt egész éjjel, közben erősen havazott; másnap reggel – szombatnap reggelén – ott találtak rá a négy láb magas hóban fekvő, fagytól dermedten. A Törvény tudós doktorai alaposan megizzadtak, mire hosszas dörzsölés után, gondos ápolással vissza tudták hozni az életbe.

– Egy ilyen ember megérdemli, hogy miatta megszegjük a szombati tilalmat! – mondták.

Jézus szintén pontosan megtartotta a Törvény előírásait. De azért róla is feljegyeztek valamit, ami jól jellemzi a szombattal kapcsolatos véleményét. Látott egy embert, aki megszegte a szombati munkatiltalmat, hogy valami szolgálatot tegyen a szomszédjának. Jézus azt mondta neki:

– Ha nem vagy tisztában azzal, hogy mit cselekszel, akkor megérdemled, hogy a zsinagógád elnöke megdorgáljon. De ha tudatában vagy cselekedetednek, akkor dicséretet érdemelsz tőle!

Jézus nemcsak király és erkölcsstanító volt, hanem próféta is

– olyan gyógyító és csodatevő próféta, mint Illés, Elizeus, Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel, Dániel, Hóseás, Ámos, Zakariás, Sofóniás, Mikeás, Énókh és a többiek. Amikor térítő körútja során beutazta Galileát, mindig pásztorbottal járt, és a pásztorok durva szövésű szőrscuháját viselte, amilyent ezek a régi próféták hordtak általában. Később a tanítványaitól is megkívánta, hogy így járjanak. Profetikus kijelentései közül sokat szándékosan félremagyaráztak a pogány-khresztianoszok. A próféta – amint az a szó értelméből következik – Jehova szócsövének tekintette magát; amit a prófétai intuíció befolyása alatt mondott, az nem a saját kijelentése volt, hanem Jehováé. Az ilyen kijelentéseket mindig ezek a szavak vezették be: „így szól az Úr”. Hogy a próféta szája mindig szent maradjon, sohasem volt szabad bort innia – mert a bor a hamis próféciák forrása –, csupán királyi menyegzőn ízlelhette meg a szőlő nedűjét. Amikor Jézus a feljegyzések szerint ilyen kijelentéseket tett: „Én vagyok a feltámadás és az élet”, vagy „Én vagyok az út, az igazság és az élet” – akkor ez úgy értendő, hogy Jehova nevében szólt, és a szöveg elé kell gondolni a bevezető szavakat. Minden más értelmezés történelmileg elképzelhetetlen. Jézus bevezetesként rendszerint a kétszer megismételt *amen* héber szót használta, amelynek szó szerinti jelentése: „ő erős volt”; Jézus azonban ilyen értelemben használta: „Jehova erősen, szilárdan kinyilvánította”. A pogány-khresztianoszok, akik Jézust istenné akarják magasztosítani, a kellemetlen *áment* a „valóban” vagy „így van” kifejezéssel fordítják, sőt gyakran egyszerűen elhagyják. Továbbá számos olyan mondást tulajdonítanak neki, amelyekről köztudomású, hogy Húieitől, Sammájtól, Simontól, az Igaztól és más híres zsidó moralistáktól származnak. Egyszerűen kihagyták a szövegekből azokat a passzusokat, amelyekben Jézus alázatos elismeréssel szól a fentebb említett híres zsidó tanítókról. Az *ara-meus* eredetiben például ilyen nyilatkozatok olvashatók tőle:

– Nem hallottátok, milyen választ kapott a szókói Antigonosz Simonnak, az Igaznak ajkáról? Mert Simon azt szokta mondani: „Ne olyan szolgák legyetek, akik a jutalom reményében szolgálják urukat, hanem olyanok, akik jutalmat nem várva szolgálnak, és az Égtől való félelem legyen rajtatok.”

Vagy:

– Hallottátok-e, hogy a tudós Hillél – áldott legyen az emléke – mit mondott annak a csúfolódó embernek, aki azt kívánta tőle, hogy fél lábon állva tanítsa meg őt az egész Törvényre? Hillél így felelt neki: „Szeresd az Urat teljes szívedből, és ne tégy felebarátodnak olyasmit, amit nem szeretnél, ha veled cselekedne! Ez az egész Törvény; a többi csak magyarázat hozzá.”

Vagy:

– És Hillél véleménye, fordított megfogalmazásban megtalálható Ariszteasz *Levelében*: „Tedd másoknak azt, amit szeretnél, ha mások neked tennének meg.”

Figyelmes királyhoz illőn Jézus beszédmódjában mindig alkalmazkodott alattvalóinak különböző rétegeihez. Prófétákhoz, mint például Keresztelő Jánoshoz, úgy szólt, ahogyan költők szoktak; a törvénytudókkal szemben azok művelt és tudós nyelvezetét használta; kereskedőkkel és kézművesekkel közvetlenebb hangnemben beszélgetett; a néptömegnek, amely nem volt elég fogékony ahhoz, hogy meg tudjon érteni mély értelmű költeményeket meg bonyolult vallási elméleteket, dalokat énekelt, és egyszerű példázatmeséket mondott.

Dalai, énekei közül egynéhány megmaradt. Többnyire egyszerű tanácsokat tartalmaznak mindkét nembeliek számára: ne engedjék, hogy a társadalmi érvényesülés becsvágya vagy a mindennapi élet számtalan kisebb-nagyobb gondja elterelje gondolataikat Isten Országáról. Például:

Nézzétek csak a hollókat, Nem szántanak, nem aratnak,
Csúrt maguknak nem építenek,
Élelmüket hogy ott tartsák.
Isten gondoskodik róluk,
Mint jó pásztor juhairól.
Nézzétek csak a kökőrcsint,
Nem fon, nem sző, nem varrogat,
Mégis Salamon nővére Minden dicső pompájában
Nem volt oly szép ruhájában,
Mint kökőrcsin az övében.

A Jézus cselekedeteiről és mondásairól szóló könyvben ez a dal prózai átírásban szerepel. „Salamon nővére” helyett „Salamont”-t írtak; gondolom azért, mert Sába (Seba) királynője megcsodálta Salamon fényűző pompáját. Persze ez a szövegmódosítás felborította, összekuszálta azt a költői párhuzamot, amely a férfiakat jelképező hollók és a nőket szimbolizáló virágok között van az eredeti versben. Elhomályosítja továbbá a koronázási zsoltárra való utalást is, amelyben a király leánya dicső pompájában tündökölt. A király ugyanis a zsoltárban Salamon apja, Dávid, s az ő leánya Salamon „nő vére és hitvese”, az Énekek Énekének sunemita asszonya. A pogány-khresztianosz verzió érthetetlen módon kihagyta a dal két magyarázó versszakát:

Úr kegyelme a hollókon, Mert azok jót cselekedtek A tisbita Élijával, Künn a vadon pusztaságban, Kitől Izrael vezéri Minden ételt megtagadtak.

Gondja van a kökőrcsinre, Mert e szép virág könnyétől Bíbor színre vált a pázsit,

Ahol Ábel vére omlott. Tavaszonként áldja Istent, Pompás szirmait kibontva.

Lehetséges, hogy a tisztátalan madárnak számító holló dicsérete mögött a holló és a bagoly közötti jól ismert ellenséges viszonyra való utalás rejlik; ahogy mi görögök szoktuk mondani: „A bagoly hangja egy dolog, a holló hangja más dolog.” A holló ugyanis a gyógyító és költő Élija, vagyis Illés madara volt, s bár tisztátalan lénynek számított, szerencsét hozó madárnak tartották. Ezzel szemben a bagoly Lilithnek, az Első Évának volt madara, és Jézus Lilith megsemmisítését tűzte ki célul maga elé.

Még a fent idézett dalnál is egyszerűbb az, amely így kezdődik:

Ne sóhajtozz, ne siránozz,
Könnyítek én gondodon:
Mert áldottak a szegények – övék lesz Isten országa.
Áldottak az irgalmasok – Isten is az lesz hozzájuk.
Áldottak a tiszta lelkek – Mert ők Istent meglátják.
Áldottak a szelíd lelkek – Isten sátra lesz hónuk.
Áldottak, akik éheznek – Bőven lesz mit enniök...

Egy másik dalocska Isten jóságát hirdeti:

Kérjete, és kapni fogtok,
Keressetek, és találtok,
Kopogjatok, s ajtó tárul – Bízatok, mert jó az Isten.

A „Ha jobb szemed megbánt téged” kezdetű dal arra buzdítja az embereket, hogy szelíd béketűréssel viseljék el a külső elnyomatást, ugyanakkor büszke bátorsággal küzdjenek a belső elnyomatás ellen. Az „ítéld meg a fát” kezdetű pedig a morális megítélés alapelvét szabja meg:

Ítéld meg a fát a gyümölcseről,
Ne ítéld meg leveléről...

Jézus némelyik tanmeséjét primitív balladáinak formába öltöztette. Az egyik például a gazdagról és a koldusról szól, s elmondja, hogy melyiknek milyen sorsa lett a másvilágon. Ebbe a csoportba tartozik az a ballada is, amely így kezdődik:

Kimegy vetni a paraszt,
Oldalán nagy bőrtarisznya,
Tarisznyában búzamagvak.
Járja vígan a barázdát,
Hinti, szórja nagy serényen
A jó magot, a jó magot.

Úgy mondják, olyan költeményeket is alkotott, amelyeknek szépsége vetekedett Ézsaiás és Ezékiel dalainak költőiségével; de ezeknek egyike sem maradt meg.

Néha oly módon adott leckét tanítványainak az erkölcsi jellegű kérdések megítéléséből, hogy valamilyen szimbolikus cselekedetet művelt. Így történt például Kánában, ahol részt vett unaokaöccsének, Paltinak a lakodalmán. Későre járt az idő, a vendégek minden bort megittak, s abban a késői órában már nem lehetett innivalót beszerezni. A lakodalom ceremóniamestere kínos helyzetében Jézushoz fordult tanácsért. Jézus meghagyta a cselédeknek, hogy a kiürült boroskancsókat töltsék meg azzal a rituális tisztító vízzel, amelyet minden hithű zsidó kézmosásra szokott

használni étkezések előtt és után, s a kancsókat ugyanolyan ceremóniával szolgálják fel a vendégeknek, mintha bor volna bennük. Azok eleinte vonakodtak, de Jézus anyja – ő volt a női vendégek között a legidősebb – biztatta őket, hogy töltsenek maguknak. Jézus ízlelte meg elsőnek a vizet, dicsérte zamatát és színét, és olyan élvezettel szürcsölgette, mint az ingyenc borszakértők szokták.

– Ilyet ivott Ádám a Paradicsomban – jegyezte meg a legnagyobb elismerés hangján.

A ceremóniamester követte példáját, és esküdözött, hogy életében nem ivott még ilyen jó bort. Úgy vélte, ezzel helyesli Jézus nyilatkozatát:

– A tisztaság, vagyis a „szentség az Úr előtt” jobb, mint a túlzott mértékű ivás. Mert Ádám az ő ártatlanságának napjaiban tisztább örömöket ismert, mint ivadéka, Noé, aki a bort feltalálta. A bor jó dolog, de túlzásba vitt élvezete Noét szégyentelenségbe, fiát Khamot pedig bűnbe és szolgaságba taszította.

De az én ebjonita informátorom szerint Jézus még ennél is többet mondott. Azt mondta: az ártatlanság napjaiban Ádám és Éva tartózkodott a testi szerelemtől – amelynek jelképe az Énekek Énekében a bor –, és mikor a bűnbeesés után szeretkezni kezdtek, szerelmük gyümölcseként megszületett Káin, az első gyilkos, aki a Halált behozta a világba. Az emberiség csak akkor térhet vissza az Édenbe, ha a férfi és a nő szerelme ismét olyanná válik, hogy száműzik belőle a testiség veszedelmes gyönyöreit.

A kánai lakodalomban Jézus és a ceremóniamester oly nagy komolysággal és valóságossággal alakították drámai szerepüket, hogy a részeg vendégek némelyike valóban azt hitte: bort ivott. A pogány-khresztianoszok, akik sem a bortól, sem a házasságtól nem tartóztatják meg magukat, Jézusnak ebből a szimbolikus aktusából afféle vulgáris csodát csináltak, amilyeneket szíriai szemfényvesztők szoktak produkálni vásári sokadalmak szájatató publikuma előtt! Ugyancsak ilyen csodának tüntették fel Jézusnak egy másik szimbolikus aktusát is, azt állítva, hogy követőinek nagy sokaságát öt kenyérrel jóllakatta.

Jézus ezt az aktust a Genezáret tavánál hajtotta végre, egy délután, amikor kénytelen volt bárkára ülni, mert Tarikheai közelében rengeteg ember csődült össze körülötte. Lehetek vagy ötezren. A bárka lassan siklott a délkeleti part mentén; a tömeg mellette loholt a parton, néhány mérföld után azonban a többség megéhezett, elfáradt, s visszatért a városba. De körülbelül ezren nem tágítottak. Jézus ekkor partra szállt, látva, hogy akik kitartottak, nem kíváncsi bámészkodók, hanem az igazság őszinte keresői.

– Az ötezerből négyezren elmaradoztak, de ezren idáig követtek. Mihez kezdjünk velük?

– Uram – mondta Péter –, a négyezer azért fordult vissza, hogy kenyeret egyék. Mondd meg ezeknek is, hogy térjenek haza, mert ők is nyilván megéheztek.

– Nem. Majd táplálom őket, mert ahogyan a mondás tartja: „Engedd, hogy a jobb kezed elutasítson, de a bal kezed invitáljon.”

– Kétszáz drachmáért sem lehetne annyi kenyeret venni, amennyi elég volna nekik. Arról nem is szólva, hogy ezen az elhagyatott helyen ugyan hiába keresnénk

pékműhelyt.

- Élő kenyeret adok nekik.

A folytatás megtalálható a Jézus cselekedeteiről és mondásairól szóló könyvben. Ám az aktus eredeti jelentése nyilván feledésbe merült, mert a leírás zavaros és homályos.

Jézus leült egy sziklára, és felszólította a tömeget: telepedjen a fűbe.

- Öt kenyér elég lesz hat csoportnak – jelentette ki. – Utána majd a többieknek adok enni.

Péter harsogó hangon kiáltotta a tömeg felé:

- Melyikötöknél van kenyér?

Erre előállt egy fiú, két tarisznyával: az egyikben öt lepénykenyér volt, a másikban néhány roston sült hal. Jézus az alábbi utasításokat adta tanítványainak:

- Fogjatok egy-egy kosarat. Ti fogjátok kiosztani a porciókat. Állítsatok össze hat csoportot, férfiakból és nőkből egyaránt. Mondjátok meg nekik, hogy kört formálva üljenek le, arccal felém fordulva. A déli végen hagyjanak Üres helyet. De előbb mindenki mossza meg kezét a tóban!

Miután ez megtörtént, Jézus prédikálni kezdett az élő kenyérről, Isten ígéjéről, hogy milyen azzal táplálkozni az évnek minden egyes napján. Arra is emlékeztette őket, hogy Elizeus próféta miként lakatott jól száz embert mindössze húsz kenyérrel, miután kijelentette nekik: „így mondja az Úr: valamennyien egyenek kenyeret, és még fölösleg is maradjon!” Elizeus kenyerei ugyanis nem közönséges kenyerek voltak, hanem a termés zsongéjából sütötték azokat, a Béth Salisában kicsépelte legelső kéve magvaiból, amelyeket hálából Istennek ajánlottak fel. Élő kenyerek voltak, amelyekben benne lakozott az aratás szelleme, kenyerek a Kenyér Házából.

- Hozzátok ide nekem az öt kenyeret, hogy megszenteljem azokat!

Odavitték a kenyereket. Jézus megszentelte azzal a formulával, amelyet a papok szoktak használni, amikor Istennek ajánlják fel a zsongékat, majd darabokra tördelte a kenyereket, s mindegyik kosárba egyenlő számú darabot rakott.

- Most pedig – mondta tanítványainak – ki-ki álljon egy-egy fél csoport jobb oldalára.

Azok engedelmeskedtek.

- Mindenki kap egy egész kenyeret! – mondta Jézus, és a hagyott réstől keleti irányban elindulva, végigjárta a kört. Amikor egy-egy tanítványához ért, elvette tőle a kosarat, a várakozók mindegyikének kiosztott egy látszat-kenyeret, majd a kiürült kosarat visszaadva továbbhaladt.

- Egyetek csak, falatozzatok kedvetekre! – biztatta őket. – Soha nem sütöttek még ilyen ízletes, ilyen erőt adó kenyeret!

Hogy példát mutasson nekik, maga is rágni kezdett egy darabkát, és élvezettel majszolta.

Mindenki követte példáját – ki jókedvűen, ki komolyan.

Amikor a kör befejeztével ismét a réshez ért, megállt, és magához szólította tanítványait. Azok okafutottak hozzá.

- Itt még maradt kenyér – mondta nekik Jézus. – Rakjátok ki a fűre.

Miután ez megtörtént, kijelentette:

– Nézzétek, ebből kitelik öt egész kenyér. Szólítsatok ide még öt embert, hogy töltsék ki a rést [

Odahívtak újabb öt embert, s mindegyik megkapta a maga látszat-kenyerét. Jézus aztán megszentelte a sült halakat, és azokat szintén úgy osztotta ki, mintha mindenkinek egy egész hal jutott volna.

– Négyezer ember elment, egyezer maradt. Akinek van szeme a látásra, az lásson!

Majd felszólította a körben állókat, hogy engedjék át helyüket azoknak, akik még nem kaptak enni. Amikor újra kialakult a kör, ismét az élő kenyérről prédikált. Elmondta, hogy amikor József előre látta a hét ínséges esztendő bekövetkezését, hét óriási magtárt építtetett Egyiptomban, és minden bőséges esztendőben megtöltetett közülük egyet gabonával, ily módon biztosítván a népet a hét szűk esztendőre.

– József atyja, Jákob tizenegy fiával együtt lement Egyiptom földjére, hogy legyen mit enniük – folytatta. – József akkor megbízta testvéreit és fiait, hogy osszák ki a kenyérgabonát a népnek. Úgy rendelte, hogy mindegyikük egy hétig végezze ezt a kötelességét, egymást felváltva, és a hét magtárból is sorban egymás után osszanak gabonát.

Így szólván, a kenyérdarabokból álló kupacot hét kis kupacra osztotta, s azokat egy-egy kosárba rakta.

– Itt vannak a magtárak – mondotta, majd a tizenkét tanítvány mindegyikének valamelyik patriarcha nevét adta. De még egy személyre volt szükség, hogy Benjámín is legyen közöttük. Jézus előhívta a körből azt a fiút, aki a kenyeret meg a halat hozta – ő lett Benjámín.

Utána megkezdődött a második kiosztás. Sorjában előléptek a „patriarchák”, s kosarukból hét-hét embernek adtak fejenként egy kenyérdarabot. A Rúben szerepét játszó Péter kezdte az osztogatást, s miután egymást váltogatva ő és a többi „patriarcha” négyszer osztott, éppen ahhoz a réshez értek, ahonnan Jézus a fiút előszólította.

– Menj vissza a helyedre, Benjámín – mondta Jézus most a fiúnak. – E kosarakban levő öt kenyér téged illet, mert meg van írva: „Benjámín része ötször akkora volt, mint testvéreié.” És a zsoltáríró is azt mondja: „A kis Benjámín az ő uralkodójuk.”

Majd erős hangon az egész tömeghez intézte szavait:

– Akinek van szeme a látásra, az lásson! Négyezer ember elment, egyezer maradt. És íme, egy másik Józsefet láttok itt!

Miután a tömeg minden tagja megkapta a porcióját, és megmosta kezét, Jézus megáldotta, majd elbocsátotta őket, maga pedig tanítványaival visszament a bárkára. Felvonták a vitorlát, s miközben a hajó eltávolodott a parttól, Jézus megkérdezte tanítványaitól:

– Hány kenyeret osztottam ki a tömegnek az első alkalommal?

– Ötöt.

– És hány kosár volt?

– Tizenkettő.

– És hány kenyér maradt?

- Még öt embernek elegendő.
- És a második alkalommal?
- A kenyerek száma ugyanaz volt, de hét kosárban került szétosztásra, öt kenyér maradt, azt mind ugyanaz a személy kapta.
- Jól feleltetek. Az első alkalom arra a négyezerre vonatkozott, amelyik elment. A második arra az ötödik ezerre, amelyik kitartott. Melyikőtök érti meg az én számolásomat?

Csak Tádé és Máté jelentette ki, hogy ők megértették.

- Nos, Tádé, magyarázd meg az elment négyezret.
- Az négyezer esztendő jelent. Úgy tanítottad nekünk, hogy ennyi telt el Ádám óta.
- És a tizenkét kosár?
- Az a Zodiakus tizenkét jegye és a tizenkét egyiptomi hónap, amelyeknek mindegyike harminc napból áll. Erre is te tanítottál meg minket.
- Hát az öt kenyér?
- Az nem más, mint az öt évszak. Mindegyikben hetvenkét nap van. összesen háromszázhatvan nap, ennyiből áll egy nyilvános egyiptomi esztendő. Ezt is téled tudjuk.
- És a megmaradt öt kenyér?
- Azt az öt napot jelenti, amelyeket hozzá kell adni a nyilvános esztendőkhez. Mindegyik valamely hatalomnak a napja.
- Jól feleltél. Máté, most te magyarázd meg a másik rejtvényt!
- A tizenhárom felügyelő a tizenhárom hónapot jelenti; mindegyikben négy hét van, így tanítottad nekünk. Az év háromszázhatvannégy napot tesz ki, amint az Illés próféta könyvében olvasható. Egy irgalmas nap adatik hozzájuk, amely Khrésztnak, a Kegyes Gyermekeknek a napja. Neki hódol az az öt hatalom, akiknek régebben az öt napot szentelték.
- Ki a Gyermekek?
- A jó talajba vetett mag, aki – így tanítottad nekünk – a zsengék idején érik be, és Isten használatára szenteltetik.
- És a hátramaradó ezer?
- Ezer esztendő múlva jó el az Isten Országába.
- Jól feleltél. Ki tudja megmagyarázni a halakat? Péter szólalt meg:
- Meg van írva: „Emlékezzünk azokra a halakra, amelyeket Egyiptomban ettünk.
- Péter, Péter – mondta Jézus szemrehányó hangon –, milyen merész vagy a tévedéseidben!

A tanítványok hallgattak. Végül Fülöp törte meg a csendet:

- Józsuá Nún fia volt, ami annyit tesz, mint a Hal Fia. Te is Józsuá vagy, mert Jézus (Iészus) görög változata a Józsuá névnek. És egy halnak a fia olyan hal, amelyik hasonló az apjához. Józsuá azt jelenti: „Jehova meg fog menteni. „ Te, egy hal, Józsuát osztottad szét az éhes sokaságnak; ami annyit jelent, hogy Isten megmenti őket, ha hallgatnak igéidre, és engedelmeskednek Mózes Törvényének; mert Mózes is hal volt.

- Miért mondd, hogy Mózes hal volt?
- Hát azért, mert a vízből húzták ki.

Jézusnak tetszett Fülöp okoskodása. A khrisztianoszok mind a mai napig arról a titkos jeltől ismerik fel egymást, hogy lábujjukkal halat rajzolnak a porba, vagy bal kezük ujjaival halfejet formálnak.

De az én informátorom szerint ez még nem volt minden. Amit Jézus akkor tett, annak az volt a célja, hogy költői formában közöljön valamit, aminek a jelentése egyszerű is, bonyolult is egyszerre. Az egyszerű az a gondolat volt, hogy Izrael Istene naponta fogja táplálni népét az élet kenyérével, ha a nép az év minden napján őt szolgálja, s azokkal az igékkel táplálja lelkét, amelyeket Mózesnek meg a prófétáknak kinyilatkoztatott. A bonyolult, nehéz gondolat pedig az volt, hogy Mózes az egyiptomi kalendáriumot követte; ebben egy év harmincnapos hónapokból állott, mindegyik hónapban három, egyenként tíznapos hét volt, és a végéhez csatolták az öt fennmaradó napot. De a szent hétnapos hét ebben a naptárrendszerben nem volt a hónap pontos felosztása; sőt abban a másikban sem, amely a babilóniai fogság idején lépett az előbbi rendszer helyébe. Ebben az újabb időszámítási rendszerben az évek tizenkét holdhónapból állottak, és szabályos időközökben még egy-egy tíznapos periódust iktattak be.

A Messiásról, József Fiáról szóló próféciák sok nagy tettet jövendöltek, s köztük szerepelt az a jóslat is, hogy a Messiás meg fogja reformálni az időszámítás rendszerét. Jézus ekkor még nem nyilvánította ki, hogy ő a Messiás; ezért, bár reformtervét közölte, olyan formában tette ezt, amely a nagy nyilvánosság figyelmét nem keltette fel. Elgondolása a következőkben foglalható össze: Az évet tizenhárom hónapra kell osztani, amelyeknek mindegyike huszonnyolc napot foglal magában (ezt a rendszert követték a zsidók ősei, mielőtt Egyiptomba vándoroltak). Mindegyik hónapban négy-négy hét lesz; ilyen módon csak egy nap marad fenn – a téli napforduló, Jézus születésnapja, az a nap, amelyen elvetik a szent magot; az utolsó hétnapos hét tehát nyolcnapos hétté bővül. A nyolcas a teljesség hagyományos száma; ez a magyarázata annak, hogy a frigysátor szentélyében az aranyasztalra kitett tizenkét kenyeret nyolc pontból álló kereszttel jelölték meg. Az új naptárban tehát nem öt nap marad többletként az esztendőben – ezeket Egyiptomban Ozirisznak, Hórusznak, Széth-nek, Ízisznek és Neftisznak szentelték –, hanem csupán egyetlenegy, amely a Dániel próféta által megjövendölt Ember Fiának szentelt nap lesz. Minden évszak neki fog adózni. Mert Benjámin azt jelenti: „Az Én jobb Kezem Fia”; és az Ember Fia ott fog majd ülni Atyjának, az örököseknél a jobbán. A jobb kéz a zsidóknál a déli égtájat jelenti; és azt a fiút, akinél a kenyér meg a hal volt, a hallgatóság által formált kör déli pontjára állította Jézus.

Az a körülmény, hogy Jézus nem fejtette ki elgondolását, félrevezette a pogány-khrisztianoszokat. Szavainak a következő jelentést tulajdonították: „Én vagyok mindazon próféciáknak a beteljesedése, amelyek Tammúzra, a gabonaistenségre vonatkoznak.” Azért gondolták így, mert Jézus Tammúz születésnapján született Betlehemben, a „Kenyer Házában”, Tammúz barlangjában, és Tammúz aratókosara volt a bölcsője. Továbbá azt is gondolták, hogy Jézus Kánában mondott szavai a

következő célzást tartalmazták: „Én vagyok mindazon próféciáknak a be-teljesedése, amelyek a boristenségre, azaz Noéra vagy Duszareszre, vagy Dionüszoszra vonatkoznak. Názáretből való vagyok, a Bornak Házából.” Később ugyanis Jézus kijelentette tanítványainak: „Én vagyok a szőlőtőke, ti vagytok az ágak”; csak hogy akkor nem magáról, hanem Jehováról beszélt, és szavait kettőzött *ámennel* vezette be. Még később sokkal nyomósabbnak látszó érveket is találtak a pogány-khészrtianosok ahhoz, hogy félreértsék Jézust – de erről majd akkor írok, ha rákerül a sor. Némely khészrtianosok odáig mentek ebben a misztikus Jézuskultuszban, hogy a hüvelykujjukon olyan gyűrűt viseltek, amelybe ez a három görög betű volt vésve: *Iota, Eta, Sigma*. Köztudomású, hogy ezek Dionüszosz egyik nevének vagy jelzőjének kezdőbetűi (a teljes név fordításban így hangzik: „Az Élet Vizeinek Adományozója”). De Jézus nevének görög formája is ugyanezzel a három betűvel kezdődik.

Isten Országának eljövételéhez való kapcsolatát egy hirtelen támadt profetikus intuíció világosította meg Jézusban. Egy halászbárkán tartózkodott akkor, a galileai tengeren, Péterrel meg Andrással, akik egész éjszaka fáradoztak, de egyetlen halat sem sikerült fogniuk. Jézus egy bizonyos helyre mutatva azt tanácsolta nekik, hogy ott vessék ki hálójukat, és majd számolják meg a zsákmányt. Péter és András megfogadták a tanácsot; valóban jó fogást csináltak – százötvenhárom halat számoltak össze. Ez a história voltaképpen alig érdemelne említést, hiszen gyakran megesik, hogy még együgyű és ostoba embereknek is ennél figyelemre méltóbb megérzéseik támadnak. De jelentőssé teszi az a körülmény, hogy a közfelfogás szerint a százötvenhárom szimbolikus szám, ennyi külön nyelv van az ismert világban. És Jézus kijelentette:

– Ha eljő a Királyság, a világ valamennyi népét magába foglalja majd.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

A VÖLEGÉNY

Máté, Alfeus fia, adószedő volt Kapernaumban., Amikor Jézus váratlan felszólításának engedve tanítványául szegődött, lemondott ugyan állásáról, de nem tartozott az olyan emberek közé, akik könnyen elfelejtik régi barátaikat és kollégáikat. Mielőtt házát eladta és ügyeit véglegesen rendezte volna, Jézus gyakran időzött nála, s általa személyesen megismerkedett a körzeti adószedőkkel vagy legalábbis azok nagy részével. Az ő foglalkozásuk volt a leggyűlöltebb egész Palesztinában: nemcsak a köznép, de maga a főtörvényszék is a tolvajok meg az útonállók kategóriájába sorolta őket. Templomi vagy egyéb vallási célra felajánlott pénzadományait minden esetben visszautasították, mivel majdnem bizonyosra lehetett venni, hogy azt a pénzt becsstelen úton szerezték. Tanúvallomásukat egyetlen zsidó bíróság sem fogadta el, mert ez volt róluk a hivatalos vélemény: „Nincs olyan adószedő, akinek a szavában hinni lehetne.” E két vonatkozásban az adószedőket úgy bírálták el, mint a prostituált nőket; s valóban gyakori eset volt, hogy divatos prostituáltak adószedőkkel társultak különféle aljas, de jól jövedelmező vállalkozásokra, amelyek között a zsarolás és a bordélyház is szerepelt.

Galileában az adórendszer valóságos istencsapása volt, hallatlanul kiuzsorázta a népet. Antipasz tetrarkha apjának, Heródes királynak példáját követve adót vetett ki a termőföldekre, az állatállományra, a gyümölcsfákra, a házakra, továbbá minden olyan terményre és termékre, amelyek piaci forgalomba kerültek; azonkívül bevezette a fejadót, az útheadót, s megadóztatta az export- és importárakat. Fejedelemségének területe igazán nem volt nagynak nevezhető – hossza alig haladta meg az ötven mérföldet, szélessége úgy harminc mérföld lehetett –, mégis

392.

200 arany talentumot kapott évente azoktól, akiknek átengedte az adó jövedelmeket.

* Ezek nagy haszonnal továbbadták az adószedés jogát kisebb adóbérlőknek, akik aztán saját embereikkel behajtották az adókat, persze úgy, hogy maguk is busás haszonhoz jussanak. Az adószedők a rendőrség támogatásával végezték erőszakos tevékenységüket, és a behajtott összegek arányában jutalékkal honorálták közreműködését. A rendőrség külön kémeket alkalmazott, hogy kinyomozzák azokat, akik ilyen vagy olyan módon kibújtak az adózás alól; ezek a kémek pedig zsarolással jól megszédítették magukat. Mindezek következtében az ország jövedelmének öt százalékát kitevő névleges adó valójában tíz, tizenkét, sőt tizenöt százalékra növekedett, mivel az adóbérlők, az al-adóbérlők és az adóbehajtók bőséges sápot szedtek; a rendőrségi közreműködés költségeivel együtt a ténylegesen behajtott összegek az ország jövedelmének húsz százalékát is elérték. Ilyenformán tehát, mivel a szegény ember vállát sokkal erősebben nyomja az adóteher, mint a gazdagét, a kétkezi munkás vagy a kisparaszt keresetének legalább a felét vették el különféle ürügyekkel; és a megélhetési költségek szintje még magasabb volt, mint Nápolyban, amely pedig hírhedt arról, hogy ott nagyon drága az élet.

Máté adószedő alvállalkozó volt, s mint minden olyan zsidó, aki vagy önként választotta ezt a foglalkozást, vagy apjától örökölte, a vele járó gyűlölet folytán nem

élhetett pontosan úgy, ahogyan a Törvény előírta. Bár születését tekintve lévjta volt, életmódjában félig göröggé vált. Mivel azonban igen fogékony lelkű, jó eszű ember volt, és szívvel-lélekkel igyekezett elsajátítani Jézus tanítását, hamarosan túltett a többi tanítványon, mert náluk jobban meg tudta érteni a Törvény finomabb árnyalatait.

A kapernaumi zsinagóga elöljárói megdöbbenéssel értesültek arról, hogy Jézus adószedőkkel barátkozik. A vezetőség megbízásából ketten felkeresték, és arra kérték, tömje be a megbotránkozás száját, ne járjon többé Máté házába. A két küldött régen halász volt, de később közösen halkereskedést alapítottak, amelyet most már a fiaik vezettek.

* Ez angol pénzre átszámítva körülbelül egymillió font sterling háború előtti értékének felel meg.

393

Jézus elmagyarázta nekik, hogy ő az adószedőket meg a prostituáltakat beteg embereknek tekinti, akiknek orvosra van szükségük; az orvosnak pedig nem szabad visszariadnia pácienseinek undorító nyavalyáitól és sérüléseitől. Vagy elveszett, elkóborolt juhoknak tartja őket, akiket a jó pásztornak meg kell keresnie, a nyáj többi részét a karámban hagyván, ahol biztonságban vannak-

– De a zsinagógánk előcsarnokában így suttognak rólad: „Vagy azért jár el egy bizonyos házba, hogy ott valami tisztátalan görög kultuszban vegyen részt, vagy pedig tétlen életmódjának fenntartásához pénzbeli támogatást akar kapni azoktól a csaló adószedőktől és tolvaj prostituáltaktól, akik abban a házban össze szoktak jönni.”

– Ezt suttogják az előcsarnokban? Mit suttognak még?

– Azt, hogy az adószedő Máté közreműködésével többi tanítványodat is a gonoszságnak ugyanazon útjára vezeted.

Jézus ironikus mosollyal fordult tanítványaihoz:

– Fiaim, igyekezzetek jóban lenni a csaló adószedőkkel meg a tolvaj prostituáltakkal. Mert ha netán belebuktok saját vállalkozásotokba, ők majd rábeszélnek Énókh prófétát, hogy egy oldalajtón bocsásson be titeket a Mennyei Országába, ahol számukra már kényelmes lakosztályok vannak fenntartva, örök időkre. A sötétségnek ezek a gyermekei sokkal okosabbak azoknál, akik a Törvény fényében élnek.

A tanítványok harsogó kacagásba törtek ki. Jézus ismét a zsinagógái elöljárókhoz fordult, s mintegy mellékesen megkérdezte tőlük:

– Hallottátok, mit beszélnek, a tibériási földbirtokosról meg az ő csaló jószágigazgatójáról?

– A szóbeszéd eljutott a konyháinkba, és az asszonyok ka-rattyoltak róla, de mivel a jószágigazgató görög volt, mi bedugtuk fülünket, mert nem akartuk meghallgatni.

– Pedig olyan történet, amely megérdemli figyelmeteket. A földbirtokos felszólította intézőjét, hogy mutassa meg gazdasági számadásait. De az jól tudta, hogy mi lesz ennek a következménye: gazdája tüstént elcsapja, s ő nem remélheti többé, hogy másvalaki felfogadja. Ezért elhatározta, hogy további csalásokkal biztosítja magát a szegénység ellen. Kihasználva azt az időt, amely alatt még ura nevében intézkedhetett, sorban fel-

394

kereste gazdája adósait, és adósságuk összegét negyedévei-felével csökkentette. Elképzelhetitek a földbirtokos örömét, amikor ezt megtudta!

– De hát mi közünk ehhez a hűtlen sáfárhoz?

– Az Úr kapernaumi házának sáfárjai nemcsak rosszul vezetik a birtokát, hanem egyenesen elriasztják adósait – az adószedőket, prostituáltakat és mindazokat, akiket balsorsuk tisztátalanná tett – attól, hogy teljes mértékben megfizessék adósságukat, vagyis azzal a szeretettel adózzanak, amellyel az Úrnak tartoznak. És még hozzá magának az Úrnak nevében meritek ezt cselekedni. Olvastátok-e a próféciaát Mózes Testamentumában?

– Nincs benne a kánonban.

– Nincs, de azért csak hallgassátok meg. így szól a prófécia: „És az ő idejűkben (most van az az idő) ártalmas és istentelen emberek fognak uralkodni, akik igazaknak nyilvánítják magukat. Az igazság nevében elnyelik a szegények javait; telhetetlen, csaló, istentelen emberek, bűnnel és törvénytelenességgel telve napkeltétől napnyugtáig. Szórakozni, vigadozni, lakomázni és vedelni akarunk – fogják mondani –, és fejedelmeknek tekintjük magunkat. Érintik azt, ami tisztátalan, és azt gondolják, ami tisztátalan, mégis így szólnak majd ahhoz, aki nem olyan, mint ők: »El innen, el innen – még a puszta árnyékod is beszennyez engem!«,

Az egyik zsinagógái előljáró felkiáltott:

– Vigyázz a nyelvedre, uram! Tanítványaid közül néhányan a mi zsinagógánk tagja. Rosszul teszed, ha gyöngíted a tekintélyünket. Ha vetkezünk, vétünk legyen lerakva a Mennyei kapujánál, mivel senki sem vádolhat minket azzal, hogy megszegtük a Törvényt, amelyet atyáink hagytak ránk. Márpedig a Törvény szigorúan előírja, hogy különítsük el magunkat a tisztátalanok és a bűnösök társaságától.

Jézus ismét tanítványaihoz intézte szavait:

– Zsinagógátok vénei Mózes székében ülnek, és kezükben van a Törvény. Ezt a Törvényt meg kell tartani betű szerint, egyetlen betű sem maradhat ki. A rituális tisztaság súlyos követelményeit róják rátok – de nekik ezek a terhek nem jelentenek semmit, hiszen ők gazdag emberek, cselédek és kánaánita rabszolgáik vannak, és nem a saját kezükkel keresik kenyerüket. Ám azért ti csak mindig azt tegyétek, amit ők mondanak nektek, még akkor is, ha nyilvánvalóan meghamisítják a Törvény szellemét. Távol legyen tőlem, hogy gyöngítsem a tekintélyüket. Ti csak cselekedjétek úgy, ahogyan ők mondják nektek, még akkor is, ha képtelen jogi fikciókkal hárítanak el egy Isten iránti kétségtelen kötelességet. Cselekedjétek úgy, ahogyan mondják nektek – de ne úgy, ahogyan ők maguk cselekszenek! Mert, hogy a közmondás szavait idézzem velük kapcsolatban: a levesükből kiszűrjük a tisztátalan szúnyogot, de a tisztátalan tevét megeszik.

A zsinagógái előljárók, akiket már kora gyermekkoruktól fogva arra szoktattak, hogy alázatosan tűrjék a szemrehányást, a dorgáló szavakat, most is hallgattak. De alig bírták legyűrni indulatukat, amikor Jézus így folytatta:

– A Prédikátor, Szíra fia mondja: „Senki se jelentse ki: »Az én vétkem Istentől való.« Mert ugyan miért akarná Isten, hogy az ember olyat cselekedjen, amit ő gyűlöl? Meg azt se jelentse ki senki: »Isten okozta eltévelyedésemet.« Mert ugyan mi

szüksége van Istennek egy bűnösre?” Ezt mondja a Prédikátor, Szíra fia. Én meg azt mondom: ámen, ámen: a Törvényből, amely szent és igazságos, buktatót, botránykövet csináltak a szegény emberek számára. Ti vagytok a vétkesek, ti gazdagok, mert ezek a szerencsétlenek miattatok nem mernek reménykedni az üdvösségben, hiszen mint tisztátalanokat kerületek, és a zsinagógába sem engeditek be őket. A ti gazdagságotok kergette őket a bűnbe: mert a gazdagság henye kényelmet nemz, a henyesség rossz lelkiismeretet nemz, a rossz lelkiismeret szőrszálhasogatást nemz a Törvény értelmezése tekintetében, ez a szőrszálhasogatás önteltséget nemz, és az önteltség kiszárítja a szív forrásait. Ezért, amikor Mózes Testamentumában az van írva: „Érintik azt, ami tisztátalan”, így kell érteni: „A henye gazdag ember a szegény ember nyakában ül, és arra kényszeríti őt, hogy olyat tegyen, ami tisztátalan; és ezáltal beszennyezi magát.” A végítélet napján felelni fogtok bűneitekért, és keserves dolgotok lesz.

Az egyik zsinagógái előljáró dühösen kifakadt:

Úgy?! Szóval te gyalázod a tudós Hillél emlékét! Mert mi tőle tanultuk mindazokat, amiket te képtelen jogi fikcióknak, a Törvény meghamisításának nevezel!

Hillél ács volt, két keze munkájából élt, és szegény ember maradt élete utolsó percéig. Ha mostanában valaki a szegénységét hozza fel mentségül arra, hogy nem tanulmányozta a Törvényt, megkérdezik tőle: „Miért, te még szegényebb vagy, mint Hillél volt?” Hillél a szeretet szellemében tolmácsolta a Törvényt, és nem rakott a népre olyan terheket, amelyeket maga sem vállalt volna örömmel. Meg van írva, hogy amikor Mózes meghalt, Izrael valamennyi férfija meggyászolta. De Hillél halálát – akárcsak Áronét – nemcsak férfiak, hanem asszonyok és gyermekek is megsiratták. Az ő emlékét becsülöm meg, amikor azt mondom nektek: adjátok el jól jövedelmező üzleteteket, ti kalmárok, osszatok szét mindent a szegények között, térjete vissza a halászbárkákhoz, és a hálókhoz, amelyeket ostobán elhagytatok – és amikor majd a tó vizén dolgoztok megint, eszetekbe fog jutni ismét a felebaráti szeretet kötelessége! Nincs-e megírva: „Hat napig dolgozzál”? És a tudós Sammáj megmondta: „Szeresd a munkát, gyűlöld az uraskodást”; ő meg Simontól, Setach fiától tanulta ezt. És más bölcsek szintén így vélekedtek: „Az ember inkább vállaljon munkát idegennél, mintsem hogy tétlenül üljön; inkább keresse meg kenyerét döngyúzással az utcán, mintsem hogy azt mondja: »Én pap vagyok«, vagy »Én nagy és tudós férfiú vagyok«.”

– Téged Jézusnak és ácsnak neveznek. Hol van hát a kalapácsod, gyalud, fakalapácsod?

– Ács voltam, de pásztor lettem – felelte Jézus, pásztorbotjára és pásztorköpeny egére mutatva. – Senki ne irigyelje tőlem ezt a fáradtságos új foglalkozásomat.

– Hát ezek a tanítványaid itt, akik semmit sem csinálnak?

– Senki ne irigyelje őket, mert fáradtságos munkával tanulják a pásztori mesterséget.

A két látogató nem szólt többet, hanem eltávozott. Attól fogva Jézus Kapernaum egyik zsinagógájától sem kapott meghívást prédikálásra.

Annak a gyanúnak, amely szerint Jézus tisztátlan forrásból származó pénzeket fogadott el, az volt az oka, hogy Máté házában gyakran fordult meg két zsidó nővér, s

ezek fedezték az igehirdetési körutazás költségeit. Egyikük, Joanna, Antipasz jószágkormányzójának, Khúzának volt a felesége; a másikat, Zsuzsannát, Máté egyik adószedő társa vette nőül, aki az alsó-galileai útheadók beszédésével foglalkozott. Jézus szívesen fogadta támogatásukat, miután a nővérek biztosították őt afelől, hogy a felajánlott pénz a saját hozományukból való, következésképpen tiszta pénz. Zsuzsanna gyűjtést is rendezett barátnői között, de ügyelt arra, hogy kétes eredetű pénzt ne fogadjon el senkitől. Nem csekély összeg előteremtésére volt szükség. Igaz, a tanítványoknak mostanában ritkán kellett élelmet vásárolniuk a piacon, s igen gyakran valósággal zavarba ejtette őket az a már pazarlásnak is beillő vendéglátás, amelyben Jézus csodálói részesítették őket. De hát egyikük sem volt vagyonos ember, mindegyiknek családot kellett eltartania, és adókat kellett fizetnie.

Péter és András bárkáján szoktak utazni együtt, körüljárva a tavat, s ki-kiszálltak a parti településeken, ahol Jézus prédikálni akart. Amikor pedig kinn jártak a vízen, halászgattak. De bármily szerényen, beosztással éltek, nyugtalanította őket az a gondolat, hogy mégiscsak elhagyták otthonukat, abbahagyták rendes foglalkozásukat, s munkakerülők módjára csavarognak egyik helyről a másikra. Ezt az érzésüket még az a tudat sem tudta eloszlatni, hogy korábbi bűneik elhagyásával az erény útjára léptek. Jézus úgy tapasztalta, hogy némelyiküknél bizonyos önteltség mutatkozik; indokolatlan büszkeséggel tölti el őket az a gondolat, hogy egy hírneves gyógyító és tanító választott tanítványai lehetnek.

Hillél szavaival figyelmeztette őket:

– A naggyá tett név elpusztított név.

Ezután már csak ritkán és akkor is titokban gyógyított, és prédikációját nem támasztotta alá titkos értelmű szimbolikus aktusokkal.

Mihelyt prédikációinak újszerűsége megkopott, az emberek hamarosan észrevették titkos erejének, hatalmának ezt a látszólagos megfogyatkozását, és ócsárló hangon kezdtek róla beszélni a piactereken. Néhány hónapja – úgymond – mint sápadt aszkéta jelent meg a tó vidéken, de azóta elvesztette gyógyító erejét, mert rossz hírű támogatóinak asztalánál falánkul tömködi a bendőjét. És bár kezdetben olyan prófétaként üdvözölték, aki könnyű kötelezettségeket ró hallgatóira, és nem követel tőlük fárasztó rítusokat meg szigorú önmegtagadást – most meg éppen azt hibáztatták benne, hogy nem olyan szenvedélytől izzó próféta, mint Keresztelő János, akinek szavai csontjuk velejéig hatoltak, és úgy perzselték őket, mint a forró sivatagi szél. Vajon a szelíd szavak, az evés-ivás és a jókedv idejét éljük-e most? – zúgolódtak az elégedetlenkedők. Igaz, Jézus is a Messiás eljöveteléről prédikál, mint János; de János tanítványai böjtölnek, megtartóztatják magukat a földi örömöktől, mivel tudják, hogy a Messiás csak akkor jön el, amikor az igazi bűnbánók elkülönítették magukat a bűnben élők tömegétől, s akkor majd ők- alkotják a Messiás szent testőrségét. Ezzel szemben Jézus tanítványai derűsek, jókedvűek, jól megy a soruk, és szemmel láthatóan megfélelkeztek a bűnről meg az elnyomatóról, amely körülveszi őket.

Amikor ezt nyilvánosság előtt a szemére vetették, Jézus így válaszolt a zúgolódóknak:

– Nem tudjátok-e, hogy a vőlegény társaira a lakodalom hét napja alatt nem

vonatkozik a böjti parancs, sőt még imádkozniuk sem kell? Böjtöljenek előtte, böjtöljenek utána, de most a táncnak, éneknek, örömmek van az ideje. Én Isten irgalmát hirdetem azoknak, akik keresik őt, nem pedig a bosszúját azoknak, akik ellene szegülnek.

A kapernaumi zsinagógának azok a tagjai, akik azelőtt a barátai voltak, megtudták, hogy a keriothi Júdás – ő töltötte be Jézus kincstárnokának szerepét – szabályos időközönként pénzért ment Antipasz jószágkormányzójának házába. Az a vélemény kezdett bennük kialakulni, hogy Jézus hamis próféta és hazaáruló. Akik eleinte buzgón támogatták, most siettek őt megtagadni, nehogy hitelüket veszítsék az emberek előtt. Szöveget ütött a fejükbe, hogy Jézus vőlegényhez hasonlította magát. Miért éppen vőlegényhez? „A vőlegény olyan, mint egy király” – tartja egy közmondás. Mire célzott Jézus? Ezen töprengve elhatározták, hogy elküldenek hozzá két másik zsinagógái előljárót.

– Azt mondtad magadról, hogy vőlegény vagy – kezdte a két megbízott. – Milyen értelemben gondolod ezt?

Jézus csak ennyit mondott nekik: olyan esküvőről van szó, amelyre meghívást kaptak az ország legelőkelőbb emberei – papok, földbirtokosok, jogtudósok, zsinagógái előljárók –, de sokan közülük különféle ürügyekre hivatkozva elhárították a meghívást, s ezért az üresen maradt helyekre adószedőket, prostituáltakat, koldusokat, betegeket ültettek.

A vének ezután a következőt kérték tőle: valamilyen világos jellel bizonyítsa be, hogy olyan kiváló személyiség, akitől távol áll az, hogy megbotránkoztasson.

Jézus azt válaszolta, hogy ő nem mágus vagy varázsló, aki közönséges csodákkal igyekszik megragadni a tömeg figyelmét. A jelek és csodák utáni sóvárgás nem más, mint szellemi bálvány-imádás.

– Salamon királynak hatalma volt a démonok fölött, mégsem mutatott semmiféle csodajelest Sába királynőjének, amikor az meglátogatta őt, hanem kizárólag erkölcsi bölcsességét adta át neki. Ezért ti sem kaptok többet, mint azt a jelet, amelyet Jónás adott Ninive népének: azt tudniillik, hogy bűnbánatot prédikált nekik. Ha nem bánjátok meg bűneiteket, megkapjátok azt a jelet, amelyet a niniveiek is megkaptak, de nem tudták, hogy az városuk pusztulásának jele.

Majd így folytatta szavait:

– Úgy hallom, újjá akarjátok építeni Náhum próféta síremlékét, márványból és aranyozott bronzból. Kegyes és jámbor férfiak, a ti őseitek gyilkolták meg Náhumot. Ha most élne, és próféciákat mondana elnyomói ellen, mint egykoron tette Ninive ellen – nos, meggyilkolnátok? Vagy inkább elárulnátok őt a tetrarkhának, hogy a vérbűnt elkerüljétek?

Mindezek után a zsinagóga vezetőinek az volt a véleményük, hogy Jézus közveszélyes személy. Éberren lesték minden lépését, kémkedtek utána, abban a reményben, hogy előbb-utóbb a Törvény nyílt megszegését bizonyíthatják rá. Jézus figyelmeztette tanítványait: úgy éljenek, hogy a legcsekélyebb gáncs se érhesse őket, és szüntelen éberséggel védekezzenek a bűn csábításai ellen. Azzal vádolják őket, hogy pénzsóvárok, és illetlenül vidáman viselkednek; ne törődjenek a vádakkal, és

eszükbe se jusson a megtorlás gondolata. Intelmeit az alábbi mondásban foglalta össze:

– Szeresd felebarátodat, amikor megbocsát, az ellenséget pedig akkor, amikor becsmérel. Hálával fizess azoknak, akik gyűlölik dőreségeidet, és imádkozz azokért, akik ok nélkül durván bánnak veled.

Ez a beszélgetés a tóparton ment végbe, miközben roston sült halat ettek. Evés közben a kánai Simon azt dünnyögte, hogy a só ízetlen, és amíg a rómaiakat ki nem kergetik az országból, minden évben ízetlenebb lesz. Simon panasza megfelelt a valóságnak; mivel nagy volt a sóadó, amelyet a többi adónemmel együtt szintén adóbérlők hajtottak be, a só nemcsak rendkívül drága lett, hanem még hamisították is, meszet meg földet keverve beléje. Jézus azonban kijelentette: Izrael fiai nem szolgálták híven az Urat, aki büntetésként megengedte a rómaiaknak, hogy Izrael elnyomói legyenek; a só hamisítása jó alkalom arra, hogy Izrael népe elgondolkozzék ezen. A jeruzsálemi Templomban só nélkül semmilyen áldozatot nem mutatnak be; még a tömjénre is sót hintenek.

– A só tisztít – mondta Jézus –, de ha elveszti eredeti ízét, mivel lehet sózni? Fiaim, tartsátok tisztán a sótokat, és egy napon majd elviszlek titeket Jeruzsálembe, hogy megsózzátok azt a sót, amit ott találtok.

Jézus fent idézett két mondása közül az elsőt a pogány-khésztyianosz egyház túlságosan leegyszerűsítette. Most így hangzik: „Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, és imádkozzatok azokért, akik titeket háborgatnak.” Ez ebben a formában vagy a lehetetlennel határos tökéletesség követelése, vagy buzdítás arra, hogy (mint Jézus esetében) az ember ne ismerjen semmiféle más ellenséget, csak Istenét. Hadd említsem meg itt Jézusnak egy másik nyilatkozatát is, amelyet szintén helytelenül jegyeztek fel. Az eredeti mondás így hangzik: „Ámen, ámen: Aki nincs velem, az ellenem van, aki nincs ellenem, az velem van.” A tompa elméjű szerkesztők úgy vélték, hogy ennek az antitézisnek két finoman kiegyensúlyozott fele ellentmond egymásnak. Vagy az egyiket kell elfogadni, vagy a másikat – jelentették ki –, de a kettő együtt képtelenség! És vitatkozni kezdtek, hogy melyik a hiteles! Némelyek a mondásnak csak az egyik felét, mások csak a másik felét idézték. Pedig hát az értelme világos. Jézus azt akarta kifejezésre juttatni, hogy két aktív szélsőség között van egy passzív terület; de a passzivitás nem jelent közömbösséget. Másként megfogalmazva: Eljött az idő, amikor mindenkinek el kell döntenie, hogy a jónak vagy a rossznak oldalára álljon-e; már az is a világos állásfoglalás, ha valaki azt mondja, hogy „nincs ellene”, vagy azt, hogy „nincs vele”.

A kapernaumi előljárók végül rajtakapták Jézust valamin, ami szerintük a Törvény kétségbevonhatatlan megszegése volt: szombatnapon meggyógyított egy béna karú embert. Nos, ez a szombatra vonatkozó előírás egyértelmű megsértése – érveltek a Jézusra acsarkodók. Szombaton semmiféle tevékenységet sem szabad végezni, kivéve azt az egyetlen esetet, amikor emberélet megmentéséről van szó. Annak az embernek már hosszú évek óta béna a karja, és még a legnagyobb túlzással sem lehetne azt állítani, hogy életét közvetlen veszély fenyegette. Miért nem gyógyította őt meg Jézus

pénteken, vagy miért nem várt vasárnapig? Minden hivatásos orvos köteles ehhez a szabályhoz tartani magát. Bekötözhet egy sebet, amely ugyan nem látszik veszélyesnek, de ráfoghatja, hogy orvosi segítség nélkül esetleg halált okozhat. De semmi szín alatt sem kezdheti meg szombaton egy megbénult kar gyógykezelését a szokásos módszerekkel – masszírozással, hólyaghúzó tapasztokkal –, mivel ezzel éppúgy megszegné a tilalmat, mintha szombaton káposztát kapálna a kertjében.

Amikor Jézust a felháborodott vének felelősségre vonták a szombati tilalom durva megsértése miatt, ő ezt kérdezte tőlük:

- Törvényes dolog-e emberéletet megmenteni szombatnapon?
- Persze, hogy törvényes. Ezt te is éppúgy tudod, mint mi.
- És törvényes-e megmenteni egy ökröt vagy egy szamara, amely a vízmosásba vagy száraz kútba esett, és megsérült?
- Még ezt is meg lehet indokolni. De milyen életet mentettél meg te?
- Egy ember jobb karjának életét. Számára az többet jelent minden ökörnél vagy számárnál. Hiszen ha a jobb karját nem használhatja, nem tudja teljes mértékben végrehajtani azokat a kötelezettségeket, amelyeket a szombatnapra vonatkozó előírások rónak rá.
- De a kar csupán része az embernek, nincs külön élete, még akkor sem, ha a jobb karjáról van szó!

– Ismeritek a közmondást, amely azt mondja, hogy ne tudja a te jobb kezéd, mit cselekszik a bal kezéd. Ez annyit jelent, hogy külön lelkük van, és méltán lehet ezt feltenni róluk. Mert a jobb kéz elutasít, a bal kéz hívogat; a bal kéz tartja a vésőt, a jobb kéz forgatja a kalapácsot; a jobb kéz vezeti az író tollat, a bal kéz rögzíti a pergament. Ami pedig a szombatnapot illeti, nem mondták-e már meg a bölcssek: „Az ember megszeghet egy szombatot, hogy ezáltal valaki sok szombatot ünnepelhessen meg”? És a mi Atyánk maga nem gyógyított-e az ő szent napján? Nem hallottatok arról, hogy töviskarcolást vagy fejfájást gyógyított meg olyan időben, amely a szombat kezdete és vége közé esik?

Ha ez az okos és szellemes válasz a jeruzsálemi akadémián hangzik el valamelyik nagynevű törvénytudós szájából, kétségkívül megtapsolják, és beiktatják a törvényt magyarázatok hivatalos gyűjteményébe. De Kapernaum csupán kis vidéki város volt, ahol korántsem uralkodott olyan liberális szellem, mint Jeruzsálemben. Hamarosan furcsa mendemonda kelt szárnyra Jézusról: működését röviddel azután kezdte meg, hogy lejött a Tábor hegyéről, ahol beavattatott Belzebub démon rítusaiba, és e sötét hatalom segítségével műveli csodatetteit. Belzebub egyike azoknak a „gúnyneveknek”, amelyekben bővelkedik a zsidóság vallásos irodalma. Egy megtisztelő címet vagy nevet egy-két betű felcserélésével becstelen értelművé lehet változtatni. Így például Kármel törzsfőnöke vagy fejedelme, akinek özvegyét Dávid király feleségül vette, a tiszteletre méltó Lábán – „a fehér ember” – nevet viselte. A Lábánból Nábál lett, ami azt jelenti: „a bolond”. Hasonló névátalakítás áldozata lett az Olümposzi Zeusz szobra, amelyet Antiokhosz Epiphanész állíttatott fel a jeruzsálemi templomban. A szobornak eredetileg az volt a neve: „Az Egek Urának Szobra”. De bizonyos betűcserék eszközlése után mindenki csak így emlegette: „A Sivárság

Utálatossága”. A Belzebub is ilyen gúnynév, annyit tesz, hogy „a döglegyek ura”. Eredeti formája Baál Zebul volt, azaz „Zebul Ura”; ezt a címet viselte Atabüriosz. Amikor Akházia, Júda királya kizuhant egy felső ablakból, és belső zúzódásokat szenvedett, nála keresett gyógyulást.

Jézus nevetség tárgyává tette a vádat. Kijelentette:

– Baál Zebul, a Démonok Fejedelme nyilván erőtlen aggastyán lett már, ha most varázslókat hatalmaz fel arra, hogy alatt valót kilakoltassák kényelmes otthonaikból!

Elkövetkezett a húsvét ideje, és Jézus több ezer galileai zarándok társaságában felment Jeruzsálembe a tanítványaival. Törvényes származásának tudatában bátran lépett a Templom területére, és a Pogányok Udvarában magyarázni kezdte ezt a zsolnárszöveget: „Áldott legyen az Úr, aki Jeruzsálemben lakozik.” Igen sokan hallgatták, többségükben olyanok, akik Galileából jöttek. Életpályájának ez egyik legfontosabb állomása volt, mivel Jeruzsálemben most prédikált először. Beszédének tételei kihívóan újszerűek voltak: Isten nem a Templomban lakozik, hanem azoknak az embereknek a szívében, akik feljöttek az ünnepre. Mert vajon hajléktalanná vált-e Jehova, amikor meggyalázták és elpusztították a Templomot? Démonokhoz hasonló módon bolyongott-e a csupasz hegytetőn, vagy pedig elment népével a száműzetésbe, hogy vigasztalja híveit? Az a Templom, amelyet Salamon emeltetett, nincs többé; azt a Templomot, amelyet Zorobábel épített, felváltotta egy másik. Vajon maga Jehova parancsolta-e a mostani Templom megépítését, vagy Heródes király akarta ily módon kielégíteni becsvágyát – Heródes, aki megszenteltetelte Zorobábel Templomát, amikor azt megostromolta, rohammal elfoglalta, s közben sok papi személy és jámbor hívő életét oltotta ki?

– Szűk a ti értelmetek; látható szentélyt kívántok, hogy ott imádkozhassatok a mi Istenünkhöz, Mégis megkérdem tőletek: mi szükségünk van nekünk ezekre a pompás épületekre? Romboljátok le ezt a Templomot, és én Isten kegyelmével éppoly megfelelő lakóhelyet építek neki három nap alatt; mert ács a ti szolgátok, aki szól most hozzátok. Izrael akkor volt nagy, amikor őseink úgy imádták Istent, mint aki akácfaéből ácsolt frigyládjában lakozik. Végül azt a szűk lakhelyet halványként imádták, ezért maga Isten parancsolta meg Jeremiás prófétának, hogy vigye el az emberek szeme elől. Ám ugyanaz a Jeremiás megjövendölte az Úr nevében: „Emlékezem reád gyermekkorod ragaszkodására, mátkaságod szeretetére, amikor követtél engem a pusztában... Szent volt Izrael az Úrnak, az ő termésének zsengéje.”

– Mit tudtok erre mondani, Izrael férfiai? – folytatta Jézus. – Nem vált-e halvánnyá ez a hegytető is? Köveit ártatlan vér szennyezte be, Ábelnek, az első pásztornak vére, és Zakariásnak, Barakiás fiának vére, amelyet gonosz kezek ontottak ki atyáink napjaiban a tömjénoltár mellett. A próféták hevesen kifakadtak a galileai Tábor hegye ellen, amikor azon a hajdani időkből bálványokat emeltek. Azóta a bálványok eltűntek onnan, és most tiszta az a hely. De itt, Sión hegyén megmaradtak a bálványok. Ti ezekből a tornyokból és kapukból vigyorgó aranybálványokat csináltatok.

A merész beszédet tetszéssel fogadták a galileaiak, de nem azért, mintha elfogadták volna Jézus transzcendentális Istenfelfogását, hanem mert szavai legyezgették provinciális önérzetüket. A Júdeaiak viszont istentelennek tartották Jézus fejtegetéseit,

s megbotránkozva pisszegtek, hurrogtak, a nyelvüket öltögették. A templomórség parancsnoka egy kis csapat levitával odasietett, mivel rendbontástól tartott. De Jézusnak pásztorbotja és durva köpenye prófétát megillető privilégiumot biztosított, s így a botrány nem fajult verekedéssé.

Jézus nem evett húsvéti bárányhúst, és tanítványainak sem engedte meg. Az esszénusok ugyanis azt mondják: „Áldozati vért ontani annyi, mint újra megölni Ábelt.” Az ő szájhagyományuk szerint a pásztorkodó Ábel ugyanazon a hegytetőn birkatejet meg vadmézet ajánlott fel, és Jehova kegyesen fogadta ezt a szerény, vértelen áldozatot, de elutasította Káinét, aki ökröt vágott le; Káin erre féltékenységeben megölte Ábelt. Jézusnak hasonló aggályai voltak, amelyeket még megerősített Ámos prófétának a véres áldozatokat elítélő nyilatkozata. Húsvét estéjén kiment a városból a közeli Bethániába, hogy kovásztalan kenyeret meg keserű füveket egyék sógorának, Lázárnak házában; és ott találkozott a királynéjával – koronázásuk óta először.

Mária azóta is igen kínosan érezte magát. Bátyja, Lázár, akit nagyon szeretett, gyakran dicsérte neki a nemi kapcsolat nélküli házasságot, s váltig bizonygatta: a férfiak és a nők csakis ilyen házasságban élve kerülhetik el a halált, s élhetnek majd ezer esztendeig a messiási királyságban, amint az megígértetett.

– Az utódok iránti vágyakozás régi tévelygés, amelyet Isten Ellensége plántált a férfiakba és az asszonyokba – magyarázta. – Elhitette velük, hogy ily módon meg tudják akadályozni a halál végső diadalát az emberiség fölött. „Mi ugyan egyszer meghalunk – mondogatják –, de gyermekeink és unokáink továbbviszik az életet.” Ám az igazság az, hogy a halálos aktus végrehajtásával a halálnak engedik át a győzelmet. Tartózkodni kell a halálos aktustól. És mi szükség van utódokra? Jézus és te meg én paradicsomi szeretetben fogunk élni együtt, és sohasem öregszenk meg.

– De én mégis gyermekekre vágyom. Miért kell megtagadnom magamtól a gyermekáldást? Miért ne élhetnék én a gyermekeimmel együtt abban a királyságban, amelyről beszélsz?

– Mert akik a halálos aktust megcselekszik, azoknak előbb-utóbb meg kell halniuk. Te minden más feleségnél szerencsésebb vagy, mert férjed tartózkodik tested élvezésétől, és ezáltal örök életre szán téged.

– Márta nővérünk azt mondja nekem: „Férjed csak a saját üdvösségével törődik, és mit sem gondol a te szégyeneddel; úgy jöttél te vissza ebbe a házba, mintha titkolt testi hibáid vagy természetellenes hajlamaid lennének.”

– Rosszindulatú szavak. Kötelességed megvédelmezni férjed becsületét minden rosszindulat ellen. Férjed tiszta szeretetből cselekszik.

– De úgy hallottam, hogy tizenkét tanítványt választott magának, akik két vagy három kivételével mind házasságban, sőt családapák is vannak köztük. Ezek szerint olyan embereknek hirdeti az Isten Országát, akik már kárhozatra vannak ítélve?

– Ha majd eljön ide, minden kérdésedre meg fog felelni.

– Addig megmaradok a véleményem mellett.

Amikor Jézus belépett a házba, Mária elébe ment, megmosta a lábát, majd egész délután némán figyelte az arcát, miközben férje Lázárral meg annak rokonaival

beszélgetett. Találkozásuk percében Jézus gyengéden, de tartózkodón üdvözölte, azután nem is figyelt rá mindaddig, amíg be nem toppant a szobába Márta, aki meglehetősen éles hangon panaszkodott Máriára, amiért elhanyagolja háztartásbeli kötelességeit.

– Hagyd őt – mondta erre Jézus. – ő a jobbik részt választotta.

Később, amikor Jézus és Mária egy időre kettesben maradt, Mária elkezdte a kérdezősködést

– Uram, tanítványaid között családapák is vannak, ők vajon halálra vannak-e kárhoztatva?

– Ki vagyok én, hogy a kárhozat ítéletét mondhassam ki bárki fölött? Egyedül csak a mi Atyánk ítélkezik a mennyekben.

– Fel van jegyezve, hogy Énókh próféta elkerülte a halált. Pedig hát ő is megcselekedte a halál aktusát, és fiat nemzett, a mi hosszú életű ősünket, Matuzsálemet.

– Megmondatott, hogy sem Énókh, sem Illés nem kerülte el a halált mindörökre. Mindkettejüknek vissza kell egykor térniük a földre, itt fognak meghalni, és itt várják majd be az általános feltámadást.

– Miért taszítottál el engem magadtól, uram, hogy bejárjad egész Galileát? Láttam ma este, hogy szerelmes pillantásokat váltottál János tanítványoddal. Tőlem megtagadod a szerelmedet. Nem vagyok-e szép? Nem vagyok-e a tiéd?

– Van testi szépség, és van lelki szépség. A test szépsége olyan, mint a kökörcsiné. A kökörcsint hamar levágyják a tövéről, gyorsan elfonnyad, és akkor vagy a széna közé hajítják, vagy bedobják a sütőkemencébe. János szépsége lelki szépség – amint Dávid király kiáltotta Jonathan holtteste fölött: „Csodálatos volt a te szerelmed én irántam, felülmúlta az asszonyi szerelmet!”

– Szeretlek, és csak téged szeretlek. Ahogy a sunamita asszony mondta Salamonnak: „Mint az imaszíjat, úgy köss engem a karodra, imatokját a szíved fölé fordítva. Mert a féltékenység kegyetlen, mint a sír, és úgy éget, mint az eleven szén. Sok víz sem tudja kioltani a szerelmet, még az árvizek sem tudják megfojtani. Ha más férfiak, legyenek azok bármik, egész vagyonukat kínálnák fel a szerelmemért, megvető gúnnyal utasítanám őket vissza.”

– Salamon azért adta ezeket a szavakat a sunamita asszony szájába, mert ily módon akarta jelképezni a bűnbánó lélek szerelmét az ő Istene iránt.

– Elhiszem, hogy Salamon gyakran beszélt allegóriákban, de az is igaz, hogy nem tagadta meg magától a szerelem örömeit. Nem érte be hétszáz királyi feleségével, hanem még háromszáz ágyast is tartott. És meg van írva róla, hogy bölcsesség tekintetében felülmúlta a föld valamennyi királyát. Te magad mondtad: Isten nem kívánja az emberektől, hogy böjtöléssel sanyargassák rémekbe teremtett testüket. Kis ideig böjtölnek csak, és akkor újra rendesen táplálkoznak. Szükség van-e arra, hogy egy férfi állandó szerelmi böjttel sanyargassa a testét? A szerelem vágya éppoly természetes és jó, mint az evésé, máskülönben Isten nem adott volna az embernek olyan szerveket, amelyekkel e vágyat kielégítheti. Uram, határozottan kérlek, felelj nekem, mert asszony vagyok, és te nem titkolhatod el előlem: tested vágyakozik, hogy

szerелеmben egyesüljön az enyémmel. Jézus nem válaszolt.

– Kérlek, ne haragudj a te szolgálódra – szólalt meg ismét Mária –, de felelj neki világosan a világosan feltett kérdésre, mivel joga van hozzá, hogy a kérdést feltegye.

Jézus felsóhajtott, és Mária fátyoltalan arcáról másfelé irányítva tekintetét, megjegyezte:

– Bölcsen mondta Jósze, a jeruzsálemi Johanán fia: „Asszonnyal ne társalogj sokáig.” Ezt a mondást a bölcsek még ezzel egészítették ki: „Még a saját feleségeddel se.” Azóta tartják: „Valahányszor egy férfiember nem engedelmeskedik ennek az utasításnak, magának cselekszik rosszat, eltér a Törvénytől, és végül is a pokolba jut.”

– Hogyan lehet ilyet állítani? Minden asszony rossz talán? S ha igen, akkor miért vettél engem feleségül?

– Nem minden asszony rossz, mert Isten azért teremtette a nőt, hogy a férfi élettársa legyen. Mindazonáltal igaza van a mondásnak: „A férfi úgy viszonylik a nőhöz, mint az értelem a testi érzékeléshez, mint a felsőbb az alsóbbhoz, mint a jobb a balhoz, mint az isteni az emberihez.”

– De hát, uram, mit ér az értelem, ha elkülönül a testi érzékeléstől? Vagy lehetséges-e felsőbb emelet egy alsóbb emelet nélkül, amely megtartja? Vagy megállhat-e a számár csupán a két hátsó lábán? És milyen tiszteletet élvezne a mi Istenünk, ha az emberiség nem imádná? Parancsolt meg a te szolgálódnak, hogy tartson veled vándorlásaidban, és ő engedelmeskedik néked.

Jézus zavartan felkelt, és magára hagyta Máriát.

Bethániában történt, hogy Jézust titokban felkereste Nikodémus, Gorión fia, aki hallotta őt prédikálni a Pogányok Udvarában, és szavait azóta sem tudta elfelejteni. Mint Jeruzsálem három leggazdagabb emberének egyike, megszerezte magának azt a kiváltságot, hogy az ünnepi időszakokban használt rituális tisztító vizet ő szállította az egész városnak. Tagja volt a nagy szanhedrinnek, azonkívül vezetőségi tagja a templomzsinagógának, amelyet hitelvi és szertartási kérdésekben az egész világ minden zsinagógája vezető tekintélynek ismert el. Ilyen nagy hal még nem került Jézus hálójába. Jézus szívélyesen üdvözölte, de mindjárt megállapította róla, hogy félénk természetű, s mint titkos híve nagyobb szolgálatokat tehet neki, mint ha nyíltan tanítványai közé fogadná.

Bethániában történt az is, hogy Jézus kinyilatkoztatta magát a szabad esszénusoknak, abban a házban, amelyben vezetőjük, Simon lakott. Kopogtatott a kapun, és így szólt a kapushoz:

– Eredj, mondd meg nekik, hogy én vagyok az, akit várnak!

– Mi a neved?

– Jészua, Jósze fia; nem Eszu, Ősze fia.

A kapus eltűnt, majd némi idő múltán kijött egy öreg esszénus, és beengedte Jézust az első kapun.

– Ha valóban az a neved, adj róla bizonytságot – mondta az öreg.

– Hasítsd ketté a fát: megtalálpsz. Emeld fel a követ: meglátsz.

– Milyen fát, uram?

– A hangafát, nem a búbloszi fát.

- És milyen követ, nagyuram?
- Az oltárkövet, nem a türoszi követ.

Az öregembert akkora izgatottság fogta el, hogy egész teste beleremegett. Bekísérte Jézust egy belső helyiségbe, ahol a beavatottak köre előtt folytatta keresztkérdéseit:

- Uram, hogyan kell hasítani a fát? Jézus betűjeleket írt a levegőbe:
- Dávid hasítja.
- Ki meri felemelni a követ? Újabb jelek:
- Telmen merészeli, nem Telamón, sem Uri-tal.
- Ki fog kinyilatkoztatni téged?
- Káleb, nem Kalüpszó.

Azok a betűk, amelyeket Jézus ujjaival a levegőbe írt, a következő szavakat alkották:

DAVID DA VIZEI TELMEN TOLMAEI KALEB APOKALÜPSZEI

Az öreg esszéus tovább kérdezett:

- Hol tanultad meg a misztériumainkba vezető Kapu titkos feliratának elolvasását?
- Kallirrhoéban. És meglátogattam a Csigavonalak Házát is, és szembeszálltam a Kutyával.

- Épségben tértél vissza a Csigavonalak Házából?
- Én vagyok a király, a legidősebb fiú legidősebb fiának a fia, és az én anyám volt a legfiatalabb leány legfiatalabb leányának a leánya.

- Hol koronáztattál meg?
- Ahol egykor bikák bömböltek, és ahol a szent mályva nő. Nem viselem-e a királyság hét jegyét és a nyolcadikat is?

Csupasszá tette jobb vállát, és köntösét felvonta bal lábáról, hogy láthassák.

Azok mélyen meghajoltak előtte, és megkérdezték:

- Mondd meg, urunk, mikor fogsz a keleti kapun bevonulni a Városba?
- Nem ebben a hónapban, a fűzfák havában, hanem a következőben, amikor majd meglátogatlak benneteket. De azért jöttem most, hogy véget vessek minden misztériumnak, ne legyenek azok tovább titkok. Szavaimat vigyétek meg Kallirrhoéba, Én-Gedibe és Middinbe, az ottani közösségek vezetőinek. És még valamit mondjatok meg nekik: amikor Heródes meghalt, ez a mondás járt körül az országban: „Až Oroszlán kimúlt”; de teteméből mézet fognak majd kiszedni.

- Az nem újság, hogy Edom Oroszlánja halott. Inkább a római sasokról mondjon a mi urunk prófeciát.

- Meg vagyon írva: „Ahol tetem fekszik, odagyűlnek a saskeselyűk.” De élő embereknek nem kell félniük a dögmadaraktól.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

ISTEN ORSZÁGA

– Készek vagytok-e annak a vízkeresztségnek felvételére, amelyben engem János részesített? – kérdezte tanítványaitól Jézus.

– János már megkeresztelte András testvéremet meg engem, meg Fülöpöt és a kánai Simont – válaszolta Péter.

– Sokakat keresztelt meg. De vajon elmosta-e férfiasságotok büszkeségét? Némelyeket a rabszolgapiacon fosztanak meg férfiasságuktól, mások már ilyeneknek születnek; és vannak, akik a közlgő Napról előre figyelmeztetést kapván, magukat férfiat-lanítják meg az Isten Országának ügyéért. Mert ama Nap úgy fog eljönni, mint valami tolvaj, amikor legkevésbé várják, és akkor megint úgy lesz, mint Noé idején: nagy eszem-izsom folyt a menyegzői csarnokban és szerelmes ölekezés a nászszobában, amikor hirtelen megnyíltak az ég csatornái, felfakadtak a vizek, és Noé meg az ő fiai kivételével mindenkit elsöpört az áradat. Mondjátok le a test gyönyöreiről, gyermekeim, mert különben sohasem lesztek a Királyság polgárai. Aki képes e másik kereszt-ség elfogadására, az részesüljön benne.

– Uram, én képes vagyok rá! – kiáltotta elsőnek Péter. Utána a többiek is ugyanazt mondták, bár kevésbé készségesen.

Fülöp megkérdezte:

– Ha nem szabad többé a feleségünkkel érintkeznünk, mi akadály van annak, hogy elváljunk tőle, és visszaküldjük őt apja házába? Mert mi már nem vagyunk többé azok, akik a házassági szerződést megkötöttük, és a válást megengedi a Törvény.

– Mózes ezt az engedélyt egy gonosz nemzedéknek adta, amely arra volt ítélve, hogy a pusztaságban haljon meg. A tudós Sammáj állandó érvényű rendelkezésnek tartotta ugyan, de kijelentette: „Csakis házasságtörés esetében alkalmazható.” Majd Hillél, áldott legyen az emlékezete, így nyilatkozott róla: „Azok számára, akik az engedélyt ma is érvényesnek tekintik, a házasságtörés nem lehet egyetlen ok: a kemény szívűek annyira kiterjeszthetik az engedély érvényességét, hogy egy férj már azzal is indokolhatja a válást a törvényszék előtt, hogy a felesége rosszul főz vagy elvesztette a szépségét. Óvakodjatok ennek az engedélynek az elfogadásától: mert ha a feleség ízetlen ebédet szolgál fel férjének, vagy elhanyagolja külsejét, vagy házasságtörést követ el, tulajdonképpen a férjét vádolja azzal, hogy nem tanúsít szerető gyengédséget iránta. Minél komolyabb a vétke, annál súlyosabb a vád. A férj tehát lássa be saját hibáját, és bocsásson meg feleségének, mint ahogyan ő remél bocsánatot Istentől, és jól gondolja meg, mielőtt válásra szánná el magát.”

– És mi a te véleményed?

– Hillél kimondta az utolsó szót. Akik Istent szeretik, mondjanak le a válási engedélyről, még akkor is, ha házasságtörésről van szó. Mert ha egyszer a férfi feleséget vesz, akkor egy testté válnak, Isten egyesítette őket, és nem szabad elválniuk egymástól. Ha a férj vetkezik, magával rántja asszonyát a bűnbe; ha a feleség vetkezik, a férj éppúgy felelős a bűnéért, mintha maga követte volna el. Salamon azt mondja: „A jó feleség értékesebb a rubinköveknél.” Én pedig azt mondom nektek: férj és feleség csak akkor egyesül az Isten szeretetében, ha megtartóztatják magukat a testi

szerелеmtől. Mert aki a testbe vet magot, a testből romlást fog aratni.

Jézus Jeruzsálemből dél felé, Én-Rimmonba vezette tanítványait, ahol megkapta János üzenetét. Akkor egy gránátalmafaligetet átszelő folyócskában János megkeresztelte és prófétává kente fel valamennyiüket; most már Jézushoz hasonlóan nekik is tartózkodniuk kellett a bortól és minden egyéb mámorító italtól. Jézus megáldotta őket, és ezt az egyszerű parancsot adta nekik:

- Gyermekeim, szeressétek egymást. A szertartás után János megkérdezte:
- És most merre visz az utad, uram?
- A terméketlenséggel sújtott földön keresztül a termékenységgel sújtott földre; azután, ha Isten is úgy akarja, az Észak Hegyére.
- Majd én előkészítem az utadat.
- Cselekedd azt, és a Hegyen majd találkozunk.
- Mindenki fogja hallani a hangomat, a szemétdombon turkáló koldustól a trónon ülő fejedelemig.

János a tanítványait a gitthai Simon gondjaira bízta, aki a legbuzgóbb volt köztük, maga pedig sietve elindult Galilea felé, szenvedélyes kiáltással buzdítván minden férfit és nőt, akivel csak találkozott:

- Tartsatok bűnbánatot, tartsatok bűnbánatot, mert közeleg a Király!

A harmadik napon megérkezett Szepphoriszba, ahol Heródes Antipasznak volt a rezidenciája. János minden teketória nélkül félretaszigálta a kapuőröket, berontott a palotába, s pásztorbotját fenyegetően rázogatva a főudvarmester előtt, azonnali bebocsáttatást követelt Antipaszhoz.

Antipasz éppen bíraskodott a nagy csarnokban, oldalán Heródiással, a feleségével, amikor János berohant a terembe, és elkiáltotta magát:

- Én vagyok János, Zakariás fia, az Úr egyik prófétája! Szavai metsző élességgel visszhangzottak a márványfolyosókon.
- Hódolj a király előtt, ember! – ripakodtak rá az udvaroncok, akik a palota falai között hízelegve királynak titulálták Antipaszt. – Borulj le a szőnyegre!
- Egy tetrarkha nem király. Az én hódolatom Izrael királyát illeti.

Antipasz elképedve bámulta János ösztövé alakját, vérekes szemét, vörös szakáilát, csapzott haját, teveszőr köpenyét, amely olyannyira rongyos volt már, hogy nem is tűnt egyetlen ruhadarabnak. Nem is annyira sértődés, mint inkább zavar bujkált a hangjában, amikor megszólalt:

- Talán bizony atyám, Heródes feltámadt halottaiból, hogy így mersz beszélni?
- Atyád a zsidók királya volt, de sohasem volt Izrael királya. Jöjj velem most tüstént, hogy hódolj Izrael királya előtt. És üzend meg a fivérednek, Philipposznak is, hogy ugyanazt tegye.
- Kicsoda az a király?
- A füledbe súgom – mondta János, Felszökölt a lépcsőkön a trónhoz, lehajolt, és ezt suttogta: – Az, aki megmenekült a trák katonák dárdáitól.

Antipasz elsápadt.

János megforgatta botját, és ismét mindenki füle hallatára folytatta:

- Íme, az Úr szava: távolítsd el ezt a nőszemélyt, tetrarkha, mert különben

nyomorúságos száműzetésben fogsz meghalni. Távolítsd el, bűnös edomita, mert különben a neved bűzleni fog az idők végezetéig!

Antipasz ugyanis harminc évvel azelőtt ugyanazt a vétket követte el a levirátus-törvény ellen, mint a fivére, Arkhelaosz. Rómából hazafelé utaztában Alexandriában rábeszélte unokahúgát, Heródiást, hogy váljon el férjétől – Antipasz féltestvérétől, Heródes Philipposztól. Utána feleségül vette, noha az asszonynak első férjétől már volt egy leánya.

Heródiás felháborodva fordult Antipaszhoz:

– Uram, miért tűröd, hogy ez az örült itt kedve szerint dühöngjön? Durván megsértett engem, megsértett téged, és megsértette házasságunkból született leányunkat. Nem vagy fejedelem, hanem hatvan kutya fattya, ha azonnal börtönbe nem vetteted!

Antipasz nagyokat nyelt, és bólogatott, de nem mert cselekedni. Végül is Heródiás parancsolta meg két testőrnek, hogy hurcolják Jánost a palota börtönébe, de még tíz ember kellett ahhoz, hogy erősen megláncolják, és bilincsekbe verjék.

Antipasz aznap este felkereste a börtönben, s miután mindenkit elküldött, hogy négy szemközt maradjon vele, így szólt hozzá:

– Fáj nékem, hogy bilincsbe vagy verve. De hát a feleségem nagyon büszke asszony. Kérlek, mondd meg nekem annak az új királynak a nevét, és azt, hogy hol lehet megtalálni.

– Bocsáss szabadon, és én örömet elvezetlek hozzá.

– Holnap?

– Ha még ma eltaszítod a feleségedet.

– Hát el kell veszítenem előbb a feleségemet, aztán meg a trónomat?

– Még az is jobb, ha az életedet veszíted el, mint üdvösséged reményét.

Antipasz még egyszer megpróbálta kiszedni Jánosból a király kilétét:

– Ha akarod, írok egy levelet fivéremnek, Philipposznak. De János csak bólintott, és csupán ennyit mondott:

– Meg fogod őt ismerni még idejében.

Antipasz kínzással fenyegetőzött, János azonban az arcába nevetett.

Eközben Jézus lassan haladt északi irányban, Judeának egyik olyan vidékén, amely erősen megsínylette Arkhelaosz uralkodásának zaklatott időszakát, és azóta sem tudta visszanyerni korábbi szerény jólétét. A falvak félig-meddig romokban heverték, a lakosság nagy nyomorban tengődött. Ha Jézus egyedül lett volna, bizonyára szívesen megosztották volna vele szűkös kenyérüket, de tizenhárom vendég ellátására nem mert vállalkozni senki. Az aratás ideje még nem érkezett el, a tavalyi gabonát pedig már majdnem teljesen felélték. De ettől eltekintve, Judeában nem szerették a galileaiakat – Jézus és Júdás kivételével mind galileaiak voltak –, megvetették őket, mert bárdolatlan tájszólással beszéltek, erőszakosan alkudoztak, összeférhetetlen és konok természetűek voltak. Amikor Jézus tanítványaival megérkezett valamelyik községbe, mindig ugyanazt kellett tapasztalniuk. A zsinagóga előljárói nem voltak hajlandók élelemmel ellátni őket; arra hivatkoztak, hogy a vendégszeretet törvényeinek értelmében kötelesek ugyan a vándor utasemberről gondoskodni, de nem kötelesek

egy egész csapat vándort ellátni. Udvariasan áldást mondtak rájuk, és azt tanácsolták nekik, hogy próbáljanak szerencsét a következő faluban. Az egyik zsinagógái előljáró a Prédikátor Könyvéből idézett:

– A Prédikátor azt mondja: „Adj részt hétnek vagy nyolcnak is, mert nem tudod, micsoda veszedelem következik a földre.” – És őszintén megvallotta: – Ha ti csak heten vagy nyolcan volnátok, akkor szívesen tennék eleget az írás e szavának.

Amikor Kirjáth-Jeárimba érkeztek, Jézus meghagyta a tanítványoknak, hogy oszoljanak szét, párosával menjenek tovább három nap múlva újra találkozni majd Lebonában, a szamaritánus határon.

ő maga Jakabot és Jánost tartotta maga mellett. Útközben egyszer-kétszer prédikált, de hallgatói üres tekintettel bámultak rá, s nemigen figyeltek szavaira.

– Ezékiel próféta látomása jut eszembe – jegyezte meg a két tanítványnak. – Amikor majd az Úr nagy napján véres „tav” betű jelöli meg az igazak homlokát, hogy megmeneküljenek a pusztulástól, mondjátok meg, hányan fogják kiáltozni: „Én Júdeai vagyok azokról a hegyekről, amelyek Jeruzsálem és a síkság között emelkednek!”?

Jakab és János komoran csóválta a fejét. Mégis, még ugyanazon a napon, egy szegény ember pár marék sáskababot adott. Másnap pedig egy szegény özvegyasszonytól penészes sajtot meg némi kenyeret kaptak. Ivóvizet is leltek.

Lebonába érve már ott találták a többi tanítványt. Valamennyien beálltak segíteni egy jómódú gazdának, learatták és betakarították a gabonáját, amiért a gazda bőkezűen megjutalmazta őket. Onnan tovább haladtak, Szamárián keresztül, ahol a parasztok még a vizet is sajnálták tőlük. Nagyon igyekeztek, hogy elérjék Galileát, nehogy a közelgő szombat miatt meg kelljen szakítaniuk utazásukat. Még a szombati ünnep beállta előtt, késő délután megérkeztek Én-Gannimba, de ott már annyi húsvéti zarándok vonult át, hogy nekik nem jutott semmi ennivaló, pedig szinte összeestek az éhségtől.

Másnap reggel bementek egy nagy birtok búzatáblái közé. Fülöp meg a kisebbik Jakab haladt elől, érett búzakaraszokat tépegetett, és tenyere között dörzsölte, hogy kipergesse a magvakat. De a gazdatiszt, aki két szomszédjával éppen a zsinagógába igyekezett, rajtakapta őket. A bölcsek tanítása szerint a kalászosok szétmorzsolása a cséplés egy fajtájának, tehát munkának számít, és aki ilyet cselekszik, az megszentsegteleníti a szombatot. Ezért a gazdatiszt közölte Jézussal, hogy a szombat két megsértőjével szemben szigorúan fog eljárni.

– Melyik városból valók ezek a nyomorultak?

– Ez a két éhes ember kapernaumi.

– Nos, akkor a kapernaumi előljárók elé viszem az ügyet. Magam kísérem őket oda, veled és többi tanítványoddal együtt.

Ti lesztek majd a tanúk. Ha szamaritánusokról, görögökről vagy koldusokról volna szó, nem törődnék vele, mert két napot nehezen tudok nélkülözni ebben az évszakban. De amikor két megtévesztő ruhát viselő ember, tizenegy hasonlóan öltözött ember társaságában gazdám gabonáját csépli szombatnapon – nem, a lelkiismeretem nem engedi, hogy elnézzem ezt a bűnt. Remélem, a kapernaumi előljáróság ítélete szigorú lesz, a törvénszegőket alaposan elpáholják, és botjukat összetöri a porkoláb.

– Veled megyünk – mondták a szomszédai. – Mi is tanúi voltunk a törvénysértésnek.

Aznap este a gazdatiszt bőségesen megvendégelte Jézust és tanítványait.

– Amíg hivatalosan meg nem állapítják bűnösségeteket, addig ártatlanok vagytok – jelentette ki. – Nem szeretném, ha az én uram házában az a híre támadna, hogy nem vendégszerető. Egyetek, emberek, egyetek, amennyi csak belétek fér!

De attól az elhatározásától nem tárgított, hogy bíróság elé állítja őket.

Kapernaumban a zsinagóga elöljárói megköszönték a gazdatisztnek, hogy a közmorál szellemétől áthatva eléjük vitte az ügyet, és azt szintén igen súlyos vétségnek minősítették. Jézus azonban azt kérte, hogy mielőtt a szombatnap megsértéséért felelősségre vonnák Fülöpöt és Jakabot, előbb ellene emeljenek vádat, mivel e törvényszegésre ő biztatta fel két tanítványát.

Kérésének helyt adtak, így Jézus életében először állt vádlottként bíróság előtt. De csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy ki a bíró, és kik a vádlottak.

Jézus elismerte, hogy két tanítványa valóban megtette azt, amivel vádolják őket. Hivatkozott azonban a kényszerűsége, és egy példára hívja fel az elöljárók figyelmét:

– Nem olvastátok, hogy mit cselekedett Dávid király Nób-ban, amikor éhezett? Elkérte Akhimélektől, a paptól – Abjátár atyjától – az oltárra helyezett szent kenyereket, és azokból ötöt megevett a barátaival.

– De ezek az emberek nem éheztek.

– Miért? Csak azt fogadjátok el az éhezés bizonyítékául, ha valaki már éhenhalt?

– És te nem vagy Dávid király.

– A tanítványaim sem ettek szentelt kenyeret, ők csak az ősrégi kalásztépési jogot gyakorolták. Ha a mi én-gannimi vádlóink meghívják házukba, amint azt a Törvény előírja, és ételt raknak elének – akkor ezek az emberek nem tették volna meg azt, amit tettek. Minden ház gazdájának kötelessége, hogy az éhes utasnak enni adjon. Ha tehát a szombatnapot megszegték, a mi vádlóink voltak azok, akik ezt a törvénysértést elkövették.

Itt Péter közbeszólt:

– Pedig bőségben élnek. Hiszen utána adtak is enni, mivel elröstellték magukat. Rég ismerem, hogy milyen emberek laknak Én-Gannimban. Hétköznapiakon fegyveres őrt állítanak a földeken keresztül vezető út mellé, s az nem engedi, hogy az arra vonuló zarándokok meg vándorok a kalásztépés ősi jogát gyakorolhassák.

– Ez nem tartozik ide, Jóna fia – szólt rá az egyik bíró. – Ha téged nem engednek kalászt tépni szombat előtt vagy szombat után, az nem jogosít fel arra, hogy megszegd a szombatnapi tilalmat. Miért nem vittetek az útra elemózsiát magatokkal?

Jézus felelt Péter helyett:

– Ugyanezt megkérdezhetné volna Akhimélek is Dávid királytól. A szombat lön-e az emberért, nem az ember a szombatért? Azért alapított-e a szombat, hogy a felüdülés és az öröm napja legyen, vagy a böjtölés és a szomorúságé? örülhet-e és felüdülhet-e olyan ember, aki éhes?

A bírák közt ült az a gabonakereskedő, akit Jézus meggyógyított, amikor először kereste fel a zsinagógát. Ez most szigorú hangon megjegyezte:

– Maga Dávid király tanácsolta nekünk, hogy az Úrba vessük bizodalunkat. Mert, mint mondotta, soha életében nem látott igaz embert, akinek nélkülöznie, gyermekeinek pedig koldulniuk kellett volna. Akik megtartják a Törvényt, azok nem éheznek szombatnapon.

– Ezt a magad dicséretére mondd? Te is a gazdagok közé tartozol, és kerülöd a szegény emberek társaságát, mivel azok nem tartják meg a Törvényt; pedig valójában ti, gazdagok, akadályoztatok meg őket, hogy megtarthassák. Egy marhahajcsár vagy egy napszámos veszítse el Isten áldását csak azért, mert egész héten agyondolgozza magát, és olyan kimerült, hogy képtelen eleget tenni mindazoknak a rituális kötelezettségeknek, amelyeket ti, gazdagok, róttatok rá, mint az üdvözlés szükséges feltételeit? Képes-e naponta harmincszor magára öltetni imaköntösét, hogy veletek együtt terjengős imákat zsolozsmázzon, és százszor is megmossa a kezét? Ti gyönyörűséget letek a Törvényben azáltal, hogy önként olyan terheket vállaltok magatokra, amelyeket Mózes sohasem rendelt el. A Törvény valóban arra való, hogy örömeiket leljük benne; csak hogy ami nektek gyönyörűség, nyomorúság a szegényeknek. Ti pedig így beszéltek a szegényről: „Ez az ember tisztátalan, ne engedjük be a mi tiszta gyülekezetünkbe.”

– A bölcsek azt a parancsot hagyták ránk, hogy erős kerítéssel vegyük körül a Törvényt, úgy védjük meg minden sérelemtől.

– A bölcsek azt mondták: „Készítsetek kerítést a Törvénynek, és őrizzétek jól, de ne helyezkedjétek el a kerítésen belül. Mert aki így tesz, az nem figyelhet hátra. Helyezkedjétek el a kerítésen kívül, és akkor mindent fogtok látni.” De ti belül telepedtetek le, a kerítésből magas falat csináltatok, a körülzárt területet saját külön birtokotokká változtattátok, ahová a szegény ember be nem teheti a lábát.

– Azt akarnád talán, hogy olyanokkal közösködjünk, akik tisztátalan ételeket esznek?

– Nem az fertőzteti meg az embert, ami a szájon bemegy, hanem ami kijön a szájból... Még a tiszta étel is tisztátalansággá válik, amikor a test kiüríti bűzös salakját. Ti a Törvény édes eledelével táplálkoztok ugyan – amint az írás mondja: „... és Ion az az én számban, mint az édes méz” –, de azt ismét kiürítitek magatokból gonosz gondolatokban, dölyfösségben, esztelen dőreségben.

Ezzel Jézus ujjával a gabonakereskedőre mutatott, majd példázatot mondott egy ördögösről: egy ember, akit a beléje bújt gonosz szellem veszedelmes és szennyes helyekre üzött-hajtott, végre megszabadult kínozó démonától, és elhatározta, hogy hazatér; otthonát kisöpörve és kitakarítva találta, de mivel nem érezte jól magát egyedül, hét másik gonosz szellemet idézett meg, azokkal osztván meg a házat.

A zsinagóga koros elnöke ekkor megkérdezte tőle:

– Fiatalember, minket akarsz te leckéztetni, akik a Törvény tanulmányozásában öszültünk meg?

– Hadd feleljen Jeremiás próféta egy fiatalember helyett, akinek hallgatnia kell, ha az öregek bolondot beszélnek! „Hogyan mondhatjátok: Bölcsek vagyunk, és az Úr Törvénye nálunk van? Bizony ímé hazugságra munkál az írástudók hazug tolla.”

Ez véget vetett a további tárgyalásnak. A bírák rövid tanácskozás után nyilvánosan

megdorgálták Jézust és tanítványait azért, amit Én-Gannimban tettek, de más büntetést nem szabtak ki. Utána azonban bizalmas üzenetet küldtek Jézus bátyjaihoz, Jószehez, Júdához és Simonhoz. Felszólították őket, hogy vegyék rá Jézust: térjen vissza Názáretba, a gyalupad mellé; máskülönben kénytelenek a heródiánus rendőrséghez folyamodni, hogy Jézust mint elmebeteget tartsa őrizet alatt.

Két nap múlva a három fivér riadtan megjelent Kapernaumban. Jézus anyját is magukkal hozták. Megtudták, hogy Jézus éppen egy adószedő házában prédikál szegényekből és meglehetősen kétes hírű emberekből álló követői nagy tömegének. Jósze, a legidősebb testvér beküldött egy fiút a következő üzenettel: „Anyád és bátyáid azonnal beszélni akarnak veled odakünn.”

Bár az egyik parancsolat azt mondja: „Tiszteld atyádat és anyádat”, Jézus nem szakította félbe prédikálását, és nem ment ki anyja üdvözlésére, ahogyan hasonló helyzetben más hithű zsidó tette volna. Világos volt előtte, hogy a sürgető üzenetet nem az anyja, hanem a bátyjai küldték.

Ezt üzente vissza:

– Egy prófétának nincs atyja, nincs anyja, és nincsenek testvérei, kivéve prófétatársait. Azonkívül Mózes ezekkel a szavakkal áldotta meg Lévi törzsét: „Aki azt mondta az ő atyjáról és anyjáról: Nem láttam őt, és az ő atyafiait nem ismerte, fiaival sem gondolt, mert megtartották a te beszédedet és ragaszkodtak szövetségedhez.” Ti is tagadjátok meg atyátokat, anyátokat, testvéreiteket és gyermekeiteket, ha azok vissza akarnak tartani benneteket attól, hogy szeretetben szolgálhassátok Istent.

Jósze jelentette Jézus válaszát a zsinagóga előjáróinak, és sóhajtván mondta:

– Sajnos, nem tehetünk semmit. Testvérünk már fiatal kora óta ilyen arcátlan és gyalázatos módon viselkedik. Mi mossuk kezünket. Adjátok át őt a hatóságoknak, mivel meg van írva: „Aki szidalmazza az ő atyját vagy anyját, halállal lakoljon.” Mert amit testvérünk mondott az anyjáról, az már szinte olyan, mintha átkozta volna.

Mária azonban Jósze ellen fordult:

– Ki átkozta az anyját? – kérdezte – Nem az én szerető fiam. Te merészeled azt állítani, te, aki irigyelted tőle jogos örökségét? Ezt mered mondani Jézus testvéredről, aki kibékített téged Júdával és Simonnal? Jusson eszedbe a törött járom ügye, és ne szólj egy szót se, hanem szégyelld magad.

Majd az előjárókhoz intézte szavait:

– Ami az anya iránti tiszteletet illeti, tehet-e többet egy fiú annál, amit az én fiam tett értem? Nekem adta házáat és mindenét, amije csak volt, mielőtt elment Kallirrhoéba, az esszénusok közé. És az sem igaz, hogy nem engedelmeskedett a parancsomnak; mert az Jósze parancsa volt, nem az enyém. Az Élő Isten a tanúm rá, hogy nekem semmilyen panaszom sincs a fiam ellen.

Az előjárók szánakozva csóválták a fejüket:

– Ilyenek az izraeli anyák, mind ilyenek! Még hamis esküre is képesek, hogy megmenthessék méltatlan fiaik életét.

És Mária hasztalan próbált vitába szállni velük, nem tudta őket eltéríteni attól a véleményüktől, hogy Jézus nyilvánosan megsértette anyját. Amikor Jézus elhagyta az

adószedő házát, egy zsinagógái előjáró megleste az utcán, és szemrehányásokkal illette.

– Nyugalom, emberi – mondta Jézus. – Ha megbántottam anyámat, idézd meg tanúnak, és majd bocsánatot kérek tőle. De én ismerek valakit, és te is ismersz valakit, aki nagy hangon *korbant*, fogadalmi ajándékot ígérve olajfaligetet ajánlott fel az Úrnak. Vajon Isten iránti szeretetből tette? Vagy az apját akarta bosszantani, aki meg akarta tőle vásárolni azt az olajfaligetet, de ő a felkínált árat túlságosan alacsonynak tartotta?

Az imént még oly magabiztos előjáró elsápadt, és annyira elszégyellte magát, hogy egész teste beleremegett.

Jézus nem sokkal később levelet kapott mind a három kaper-naumi zsinagóga elnökének aláírásával. Az állt benne, hogy Jézus a tisztátalanság kedvelése által elkülönítette magát a gyülekezettől, és amennyiben nem hagyja abba prédikálását a városban, mint zavart keltő tevékenységet kifejtő személyt feljelentik a heródiánus rendőrségnek.

Jézus Korazinba vonult vissza, és ott még szenvedélyesebben hirdette Isten Országának közeledését, mint eddig. Az volt a felfogása, hogy ez a királyság gyakorlatilag az aranykorhoz való visszatérést jelenti, vagy annak megközelítését. És közben újra meg újra figyelmeztette tanítványait, hogy ne aggályoskodjanak, ne járjon az eszük élelmen, ruházaton, pénzen, mert Isten mindenkor gondoskodott azokról, akik szeretik őt. Igyekezzenek megszabadulni mindenfajta világi gondoktól, mert másként nem nyerhetnek polgárjogot Isten Országában. Cselekedjenek olyanformán, mint egy ékszerkereskedő, aki boltjának egész készletét pénzzé teszi, hogy megvehessen egyetlen csodálatos gyöngyszemet.

– Engedelmeskedjete a Törvény tudós doktorainak – mondotta –, de ne gondoljátok, hogy ők pusztán a maguk skrupulózus törvénytárgyarázataival elvezethetnek titeket a Királyságba.

– Akkor hát kik vezethetnek el oda? – kérdezte Júdás.

– A madarak, a halak, a kigyók, a vadak. Azok sohasem szövögetnek terveket, nem gondolnak a jövőre. Az ő életükben egy nap annyi, mint ezer, Dicsőítik az Urat úgy, amint az Dánielnek a három gyermekről szóló énekében olvasható, amely a szent életűek és alázatos szívűek hódolatát az övékéhez hasonlítja. Dániel azért is nevezte három társát gyermeknek, mert a Mennyek Országa a gyermeki szívűeké, az együgyűeké, a hüvelyesevőké lesz, nem pedig azoké, akik világi gazdagságban tobzódnak.

Ezt a tanítást tovább bővítette azzal a kijelentéssel, hogy Jeruzsálemben helytelenül gőgös és szeszélyes despotaként imádják Izrael Istenét. Templomának udvarai márványból meg aranyból vannak; szolgálai fennhéjázók, irigyek és kapzsiak; és amint Hillél mondotta: „Minél több a szolga, annál több a tolvaj.” Izrael Istene valójában számtalan fiának és leányának kegyes atyja, és Országa nem jöhet el addig, amíg a köznép el nem ismeri őt atyjának, s vissza nem utasítja annak a hamis pompának a támogatását, amelyet pénz és kard hozott létre. De – magyarázta Jézus – tanácsait senki se értelmezze úgy, hogy abba kell hagyni a kézműves mesterségeket meg a

gazdálkodást. A földművelést még nem lehet feloldani az Ádámra kimondott átok alól: „Orcádnak veritékével egyed a te kenyeredet”; a pénzharácsolás átkától azonban meg lehet szabadítani. Minden falu tartsa el saját magát, és lakói közös tulajdonként birtokolják az ekéket, igavonó állatokat, raktárakat; ugyanakkor meg kell engedni, hogy mindenki a saját fügefája alatt ülhessen, saját kútjának vizét igya; ha valakinek fölöslege van, adjon abból annak, aki kér, és pénzt ne fogadjon el érte. És a gazdag ember? Neki is dolgoznia kell a többiekkel együtt, mert ha nem dolgozik, éhen pusztul hasznavehetetlen kincsesházának pénzeszsákjai között.

– De vajon könnyen meg lehet-e mindezt valósítani? – kérdezte Tamás.

– Nem jövődölök közeli békességet; háborút jövődölök. Kardot fognak rántani mindazok, akik a világ mostani rendjét fenn akarják tartani. De győzhet-e a kard, ha a köznép Istenre fog gondolni? E föld urai hiába gyilkolnak, öldökölnek, mert ezzel saját vesztüket okozzák: saját házukat gyújtják fel – bárcsak már égnének! Mert amint Malakiás próféta írja: „Mert ímé, eljön a nap, lángoló, mint a sütő-kemence, és olyanná lesz minden kevély és minden gonosztevő, mint a pozdorja, és megégeti őket az eljövendő nap.” A Messiás Gyötrelmei, amelyek az ezer esztendei béke előhírnökei, ezekkel a háborúkkal és mészárlásokkal fognak kezdődni.

Miután így kioktatta tanítványait a Mennyei Királyság tanára, párosával szétküldte őket: mindegyik párt úgy válogatta össze, hogy az egyik prédikáljon, a másik gyógyítson. Meghagyta nekik, hogy vigyék el mindenfelé az üzenetét, hirdessenek bűnbánatot, és nyújtsanak reményt azoknak, akik arra a legjobban rászorulnak – a koldusoknak, a szűkölködőknek, a betegeknek, a bűnösöknek –, de csak izraeli városokat és falvakat keressenek fel, és ne is próbáljanak ígét hirdetni olyan helyeken, ahol nem fogadják őket szívesen. Küldetésüket úgy kell végrehajtaniuk, hogy nem vihetnek magukkal sem pénzt, sem élelmet, sem útitáskát, sem két ruhát; minden hajnalban térdre borulva imádkozzanak Isten Országának mielőbbi eljöveteleért, bűneik bocsánatáért s azért, hogy a következő napra legyen elegendő kenyerek.

– Nagy kár, hogy nem ismerjük jobban a Törvényt – panaszkodott a kisebbik Jakab.

– Akiben megvan az akarat ahhoz, hogy engedelmeskedjék a Törvénynek, az meg is fogja ismerni.

Felhatalmazást adott nekik, hogy a betegeket ezekkel a szavakkal gyógyítsák: „Bízzál az Úrban; ő megment téged.” Miután ezt elmondták, kenjék meg olajjal a beteg testrészeket; olívaolajat használjanak, amelyet mint felkent próféták maguk megáldanak. Jézus még azt is tanácsolta nekik, hogy egyesítsék magukban a galamb szelídségét a kígyó okosságával, de szigorúan a lelkükre kötötte:

– Ha valaki megkérdi tőletek, kinek a megbízásából teszitek azt, amit tesztek, ne kerteljete. Ne süssétek le szemeteket, ne álljatok zavartan egyik lábatokról a másikra, se ne motyogjátok bátoratlanul: „A názáreti Jézus küldött minket”; hanem válaszoljátok bátran: „Izrael Istenének, áldassék a neve, akaratából cselekedjük ezeket a dolgokat, mivel mi az ő prófétái vagyunk.” Mert a jó pásztor büszke a Királyára.

Jézus ezek után egyedül látogatott el Szamáriába. Ismeretes, hogy a Garizim hegyén részt vett a szamaritánus papok gyűlésén. Ezt a gyűlést ő maga hívta össze, amikor

keresztülhaladt a tartományon, közvetlenül húsvét előtt. Ezt oly módon cselekedte, hogy valamilyen varázsigét mondott a szükhari kútnál a szamaritánusok galambpapnőjének. De erről feljegyzések nem maradtak. Mielőtt visszatért Korazinba – tanítványaival úgy beszélte meg, hogy ott találkoznak ismét –, lesújtó gyász hír érte utol: Keresztelő János halott. Antipasz lefejeztette, Heródiás és leányuk, Salóme kívánságára.

Jézus harminc napig gyászolta Jánost, és amikor Korazinban találkozott a tanítványokkal, azok nagyon elgyötörtnek látták mesterüket, ők maguk bizakodó hangulatban voltak; örömmel jelentették, hogy gyógyító tevékenységük sikerrel járt, és az általuk hirdetett igék sokak szívében megfogamzottak. A megtértek tömegeit hozták magukkal, akik mind látni akarták a megragadó erővel prédikáló tanítványok tanítómesterét. Velük jöttek János tanítványai is, és megkérdezték Jézustól:

– Te vagy-e, aki eljövendő, vagy mást várjunk? Csodálatos történeteket hallottunk a gyógyításaidról: a bénák járnak, a vakok látnak, a poklosok megtisztulnak, a süketek hallanak.

– Ki küldött hozzám benneteket?

– A gitthai Simon, János megbízottja.

Jézus ismerte. Simon apja, egy hitehagyott cádokita, Livia császárné egyik fő ügynökeként tevékenykedett Szíriában. Ami Simont illeti, buzgó, ékes szavú és bátor ember volt, de az erénynél jobban érdekelte a hatalom. Körülméltelkedett, hogy benősülhessen egy főpapi családba. Apja azonban hirtelen kegyvesztett lett, minden pénzét elvesztette; így Simon nem tudott eleget tenni a házassági szerződés feltételeinek, s a leány máshoz ment feleségül. Simon elkeseredésében bosszút esküdött. Egy arab karavánvezető szolgálatába állt, és különféle kalandok után János tanítványává szegődött, abban a reményben, hogy megtanulhatja tőle a próféta titkát. Most, hogy János már nem élt, célszerűnek tartotta, ha Jézushoz csatlakozik, akit János a legmélyebb hódolat hangján emlegetett. Remélte, hogy tőle majd megtanulja azt, amire János nem tudta megtanítani.

Péter félrevonta Jézust, és felháborodva közölte, hogy Simon azt a gyógyító formulát használja, amelyet Jézus adott nekik. Jézus azonban azt felelte, hogy senki sem sajátíthatja ki ezeket a szavakat, nem afféle titkos varázsigé ez, amilyent boszorkány-mesterek szoktak használni. Mindazonáltal nem bízott Simonban, és a következő válaszüzenetet küldte:

– Csak annyit mondjatok neki, hogy én Isten kegyelmét hirdetem a szegényeknek, és örülni fogok, ha nem sértem őt meg.

(A gitthai Simon később teljesen szakított a júdaizmussal, és valami Doszitheosztól átvette egy új, szinkrétisztikus kultusz vezetését, amelynek elemei Héraklész –Melkart és felesége, a holdistennő kultuszából tevődtek össze. Huszonnyolc tanítványa volt, akiket négy csoportra osztott, a négy hétnek megfelelően; a holdhónapot teljessé tevő másfél napot ő maga meg egy nő képviselte. A nőt Jézabelnek hívták, azelőtt papnő volt Hiera-poliszban. Simon feleségül vette, s hívei ettől kezdve Szeléné (a Hold) néven ismerték, őt pedig Simon, a Telkhin néven. Másik megjelölése: „A Maradandó, aki áll, állott és állni fog.” E címek a napisten megtestesülésének tüntették fel. Azt

állította, hogy tetszése szerint irányíthatja az időjárás alakulását, tekintetével áldást fakaszthat és romlást idézhet elő, szárnyakon repülhet a levegőben, és olyan alakot tud öltetni, amelyet éppen akar. János tanítványai közül azonban senki sem csatlakozott hozzá. Képességei jóval alatta maradtak nagyra vágyásának.)

A korazini zsinagóga vezetőségéből ketten valamelyik este felkeresték Jézust, és megtiltották, hogy a városukban prédikáljon. Ugyanakkor azt tanácsolták neki, hogy hagyja el Galileát, ha kedves az élete. Közölték, hogy Antipasz Khúzának, a jószágkormányzójának a kívánságára elfogatóparancsot készül kiadni Jézus ellen.

– Kitől hallottátok ezt?

– Joannától, Khúza feleségétől. Általunk üzente meg, mert nem merte hozzád küldeni valamelyik cselédjét.

– De ha ti úgy gyűlöttök engem, miért figyelmeztettek mégis, hogy veszedelem fenyeget?

– Izrael fiai vagyunk, és sohasem engedjük, hogy egy izraelita Edom kezére jusson, ha módunkban áll megmenteni.

– De nekem megtiltottátok, hogy Korazinban prédikáljak; és ez a tilalom fenyegetést takar.

– Korazin nem egész Galilea.

Jézus ironikusan köszönetet mondott nekik, majd hozzáfűzte:

– Ha az a róka a jelenlétetekben fürkészik utánam, mondjátok meg neki, hogy ott fogok prédikálni, ahol nekem tetszik, és hogy nem félek attól a démontól, aki megszállva tartja. Meg azt is mondjátok meg neki, hogy mi ketten egy napon majd találkozunk Jeruzsálemben.

Jézusnak azonban nem volt szokása, hogy – saját hasonlatával élve – gyöngyöket szórjon a disznók elé. Sohasem tért vissza prédikálni olyan városba vagy községbe, amelyből egyszer hivatalosan kiutasították. Elhagyta Korazint, és a Jordánon átkelve Bethsaida újjá városába ment. Ez a Juliasz néven is ismert, Bethsaida óvárosával érintkező helység volt Philipposz tetrarkhiájának a fővárosa. Jézus itt prédikált egy ideig; mivel azonban tilalma ellenére az újonnan megtértek nagy tömegei ide is követték, és lelkesen ünnepelték, a helyi hatóságok felszólították, hogy hagyja el a várost. Jézus a kapun kívül szimbolikus aktussal lerázta saruiról a város porát, és ünnepélyesen kijelentette, hogy Bethsaida újjá városa, Kapernaum és Korazin a végítélet napján még iszonyatosabban fog bűnhődni, mint Szodoma és Gomora (az a két város, amely valaha a Holt-tenger partján állott, s az ég tüze pusztította el mind a kettőt).

A rideg elutasítás nem bátortalanította el. Összehívta tanítványait, és meghagyta nekik: mindegyikük válasszon ki az újonnan megtértek közül hatot, s azokat párosával küldjék szét, hogy térítő munkát végezzenek mindenfelé az országban. Miután ezt a rendelkezést kiadta, egyedül átment Peraeába, hogy tanácskozzék bátyjával, az ebjonita Jakabbal.

Amikor visszatért onnan, s meggyőződött róla, hogy tanítványai hűségesen elvégezték a rájuk bízott feladatot, Jeruzsálembé küldte őket, a sátoros ünnepre. De megmondta nekik, hogy ne várjanak rá, mert lehetséges, hogy nem tud idejében ott lenni. Az ünnep utolsó napján érkezett csak Jeruzsálembé, a Fűzfák Napján, amikor a

Templom nagy oltárát fűzlombokkal szokták feldíszíteni. A hét ünnepi este mindegyikén ünnepi körmenet élén egy pap vonult le a Siloám-tóhoz, kezében aranykorsóval. A korsót megmerítette a tóban, majd fáklyák fényében, trombiták hangjai mellett felvitte a hegyre, és a templom úgynevezett Vízi-kapuján át a Pogányok Udvarába vonult vele. Ott a papok átvették tőle a korsót, miközben Ézsaiás szavait idézték: „örömmel fogsz vizet meríteni az üdvösség forrásaiból.” A jelenlevő hívők tömege kórusban megismételte a prófétai igéket. Utána ismét felharsantak a trombiták, a leviták zsoltárokat énekeltek, csóválták a thürszosz-botokat, és táncot lejtettek a nagy oltár körül. A Siloám forrás vizét az oltárra locsolták, ugyanakkor az új termésű borból italáldozattal is megöntözték. Az oltárról a víz ezüstmedencébe csörgött alá, majd eltűnt egy csőben, amely a Kedron-patakhhoz vezetett. Ennek a rítusnak a következő régi hagyomány volt az alapja: „A Mindenható, áldott legyen a neve, azt mondta: »Locsoljatok vizet elem az ünnepen, hogy az esztendő esői áldást hozzanak rátok.«, A Fűzfák Napján azonban a leviták nem egyszer, hanem hétszer táncolták körül az oltárt, annak emlékére, hogy Jerikó falainak körülzárása hét napig tartott.

Abban az esztendőben, amelynek eseményeiről Jézussal kapcsolatban most írok, a Fűzfák Napjának ceremóniáját váratlan incidens zavarta meg. Amikor a pap a tó fölé hajolt, hogy a korsót megtöltse, lágy csengésű, de erős hang törte meg az áhítatos csendet:

„Ó, mindnyájan, kik szomjúhoztok, jertek e vizekre, ti is,
kiknek nincs pénzetek, jertek...
Hajtsátok ide füleiteket, és jertek hozzám.
Hallgassatok, hogy éljen lelketek...”

E szavak hallatára minden ájtatos ember önkéntelenül folytatta magában az Ézsaiás-idézetet: „...és szerzek veletek örök szövetséget, Dávid iránt való változhatatlan kegyelmességem szerint. Ímé, bizonyságul adtam őt a népeknek, fejedelmül és parancsolóul népeknek.”

Hogy a szertartás szentségén ne essék csorba, semmilyen kísérlet nem történt Jézus letartóztatására, akit galileai híveinek tömege vett körül. Amikor pedig az ünnepi menet megindult a Templom Vízi-kapuja felé, Jézust már nem lehetett látni sehol.

Másnap reggel a nagy szanhedrin elé vitték az ügyet. Mindenki biztos volt abban, hogy Jézus zavarta meg a szertartást, de megesküdni nem mert rá senki, mivel az esti homályban nem lehetett jól látni, s Jézus nem volt olyan magas termetű, hogy kiemelkedett volna a tömegből. Annas, a korábbi főpap azt indítványozta, hogy Jézust az ünnepi áhítat megzavarása miatt idézzék a törvényszék elé. Nem is annyira azért – mondotta –, mert eksztatikus kitörésre ragadtatta magát, mint inkább az idézett szavak provokatív jellege miatt. Hiszen az az idézet nyílt és félreérthetetlen módon forradalmi vezért ígér a népnek.

– Nem kétséges, hogy önmagára gondolt – jelentette ki Annás szárazon, majd kollégái nevetése közben még megjegyezte: – Olyan Dávid ő, akinek nincs szüksége arra, hogy színlelje az örültséget, és színlelésből csorgassa nyálát végig a szakállán.

Nikodémus hevesen ellenezte az indítványt, amelyről kijelentette, hogy

összeférhetetlen a törvényszék méltóságával. Még ha rá is lehet bizonyítani – mondotta – Jézusra vagy más valakire az inkriminált kijelentést, az semmiképpen sem fogható fel provokatív értelemben. Ézsaiás szavait szokták idézni a Templomban, amikor a Pogányok Udvarában átveszik a vizet; miért ne lehetne a prófétát idézni akkor is, amikor a templomkörzeten kívül kimerik ugyanazt a vizet?

Annás tréfálkozva szólt közbe:

– Csak nem tartozol magad is annak a bolond galileainak a követői közé?

Nikodémus felszólalása döntő jelentőségű volt, mivel az egész szanhedrin elismerte róla, hogy az itáláldozatokkal és tisztítószertartásokkal kapcsolatos kérdések legkiválóbb szakértője. Annas kérdése azonban meghökkentette, és már sajnálta, hogy véleménye kifejtésénél nem ügyelt jobban közömbössége kifejezésre juttatására.

Jézus pedig tanítványaival visszatért a galileai tengerhez. A halfüstölés központjának, Magdalának a környékén prédikált, de nem ment be a piactérre meg a zsinagógába. Mivel azt híresztelték róla, hogy prostituáltakon meg adószedőkön élösködik, megszegi a szombatnap tilalmakat, és a családja kitagadta – a lakosságnak csak a legalantasabb rétegei jártak ki hozzá, hogy meghallgassák. Hallgatósága azonban olyan gyér számú volt, hogy a rendőrség, bár utasítást kapott a szemmel tartására, egyáltalán nem zavarta. A rendőrök így vélekedtek róla:

– Elég rendes fickónak látszik. A zsinagóga elöljáróinak gyűlése világosan bizonyítja, hogy Róma-barát.

Jézus elment Magdalából, és tanítványaival áthajózott a tavon Bethsaida óvárosába. Ott a bárkát partra vontatták, és a Jordán felső szakasza mentén gyalog haladtak tovább egészen a Hermón hatalmas hegyéig, a régi Izrael Földjének északi habáráig. Ellátogattak a Baál-Gad barlangba, amely arról híres, hogy ott fakad a Jordán forrása. A barlang annak a magas mészkőtömbnek vízmosta, vöröses aljában fekszik, amelynek tetején Caesarea Philippi város terül el. Gad Urának, a jószerencse kecske alakú istenének van szentelve, akit a görögök Pánnal azonosítanak.

A keriothi Júdás elolvasta a sziklabarlang homlokzatába vésett görög feliratot: „Pánnak és a Nimfáknak”, majd megkérdezte Jézustól:

– Megtekintette valaha is János annak a víznek a forrását, amelyben megkeresztelt minket?

– Ez a víz, amelyet az Úr megáldott a mi használatunkra, még akkor is tiszta volna, ha egy döglött kutya szájából csorogna; mint ahogyan a zsinagógái felolvasó pulpitusnál még a bűnös ajkáról is tisztán folynak Mózes Törvényének szavai.

Letelepedtek a sziklára, és unalmukban kavicsokat hajigáltak a vízbe. Jézus váratlanul ezzel a kérdéssel lepte meg őket:

– Kinek tartanak engem az emberek?

– Némelyek úgy mondják, hogy Keresztelő János köpenye hullott rád, mint egykor Illés köpenye Elizeusra.

– Mások azt tartják rólad, hogy te vagy Elizeus. De vannak, akik szerint Illésnek kell lenned, mivelhogy Elizeus meghalt.

– Hallottak, hogy Énókhnak nevezték.

– Meg Ézsaiásnak. Jézus most ezt kérdezte:

– De ti, ti kinek mondtok engem?

Péter mélységes meggyőződéssel jelentette ki:

– Te vagy a Messiás, akiről a mi Istenünk Dávid szája által mondotta: „Fiam, ma nemzetelek téged.”

Jézus fennhangon fohászkodott:

– Mennyei Atya, ha most az igazságot nyilatkoztattad ki, úgy köszönöm Néked. Ha pedig dörén szólt e férfi, bocsáttassék meg neki. Jóllehet felkenettem, egyedül csak Te ismered sorsomat. Dávid király szavaival kiáltom én is: Tartsd távol a te szolgádat a kevélység bűnétől, ne uralkodjék rajtam; akkor ártatlan leszek, és tiszta leszek sok vétectől.

Lelkükre kötötte tanítványainak, hogy erről mélyen hallgassanak.

Péter, Jakab és János kíséretében nekivágott, hogy felkapaszkodjon a Hermón-hegy déli lejtőjén, a többiek pedig a közeli falvakba mentek prédikálni.

Jézus a három tanítvánnyal már hajnal előtt útnak indult, s déltájban felértek egy helyre, nem messze a csúcstól, ahol hideg szél fújt, és a ragyogó napsütésben fehér hó vakította a szemüket. Jézus itt megállt, s arca egészen elváltozott, miközben fennhangon beszélt két láthatatlan személlyel, akik fokozatosan anyagi formát öltöttek. Az egyik méltóságteljes, fehér szakállú, fénybe öltözött szellem volt, aranysüveget viselt; a másik vörös szakállú fiatalabb szellem, pásztoröltözékben, kisbáránnal a hóna alatt. A tanítványok csupán kis részét értették meg a beszélgetésnek, mivel a hangok álomszerűen, elmosódva jutottak a fülükbe. Egyet azonban megértettek: a szellemek határozottan óvták Jézust attól, hogy Jeruzsálembe menjen.

– Testvér – mondta a vörös szakállú szellem –, az az út nem a Királyság kapujához vezet, hanem a mocsarakba vész el. Kerüld azt az utat!

A fehér szakállú pedig figyelmeztette:

– Fiam, óvakodj a negyedik állattól, nehogy szarvaira kapva a feneketlen mélységbe taszítson téged!

– Riadjak vissza a feladatomtól? – kérdezte Jézus. – Meneküljek a vadonba, ahogyan Illés menekült a szajha Jézabel elől? Vagy alkudozzam a gonosszal, mint Mózes tette Méribában, amikor kedvében járt a lázadóknak, és kerm-tölgyből faragott botjával megütötte a sziklát?

Ismét a vörös szakállú szólalt meg:

– Szörnyű dolgokat fogsz elszenvedni, még azoknál is iszonyúbbakat, amiket atyám szenvedett! Vigyázz: a Nöstény kelepceje már fel van állítva.

Majd az ősz szakállú hangja hallatszott:

– Abtaljon véleménye: „Bölcs emberek, ügyeljete a szavaitokra; mert ha romlott vizekhez száműzettek – amiként a tiszta vízű folyó beleömlik az undok tengerbe, és elvegyül vele –, az utánatok jövők majd isznak azokból, és belehalnak, és a Mennyeek Neve bemocskoltatik.”

Jézus erős hangon kiáltotta:

– A tiszta Énókh kivételével volt-e valaha is olyan izraelita, aki adósságát a legutolsó fillérig megfizette Istenünknek? De én meg akarom fizetni az enyémet. És

csak Jeruzsálemben fizethetem meg. Az áldott emlékezetű Hillél szavát idézem: „Ha nem most, mikor?”

Nem lehetett eltéríteni szándékától. A vita folytatódott még, de a tanítványok egyre kevesebb és egyre halkabb szófoszlányokat hallottak csak belőle. Végül Péter törte meg a varázst, eldadogva azt a néhány szót, ami éppen eszébe jutott:

– Mester, szép hely ez, de vad a szél, és házat nemigen látni. Engedd meg, hogy hóból három kunyhót építsünk: egyet neked, egyet Mózesnek, egyet Illésnek.

Ahogy ezt kimondta, abban a pillanatban elenyészett a látomás.

Júdás, amikor később Péter elbeszélte neki a dolgot, úgy vélekedett, hogy akit Péter Illésnek nézett, az Keresztelő János volt, a Mózesnek tartott szellem pedig Simon, Boéthosz fia. Kezdett aggódni Jézusért, mert igaz embernek szelleme csak igaz embereknek jelenik meg, és sohasem hazudik.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET AZ ADÓSSÁG

Jézus nem indult egyenesen Jeruzsálembe, hanem előbb a nyugati úton Szidón tartományba ment, ahol meglátogatta a határszáron szétszórta élő zsidó közösségeket. Sareptában az eső elől egy föníciai özvegyasszony fügefája alá húzódott. Az özvegy könyörgött neki, hogy gyógyítsa meg a leányát, aki merevkórban szenved. Jézus elutasította kérését, arra hivatkozva, hogy az ő kötelessége csak Izrael fiaira terjed ki.

- Mi közöm hozzád, asszony?
- Az én fügefám adott neked menedéket.
- Ezért köszönetet mondok neked. De a gyermekek asztaláról nem szabad a kenyeret elvenni és a kutyaéknak vetni.

Az özvegy nem tárgított:

- Ne sajnáld a kutyaéktól a lehullott morzsákat.

Jézusnak ekkor eszébe jutott, hogy mintegy hétszáz esztendővel azelőtt Illés ugyanebben a városban vitte végbe a kifogyhatatlan olajoskorsó és lisztesvéka csodáját, és akin segített, az is egy föníciai özvegy asszony volt. Erre a gondolatra megenyhült, és meggyógyította a leányt – az egyetlen idegent, akivel kivételt tett, mert máskor sohasem engedett abból a szabályából, hogy kizárólag Izrael fiainak javára tevékenykedik.

Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom valamire, aminek ismerete nélkül nem értheti meg az olvasó Jézus magatartását. Jézus gyógyító képessége nem volt korlátlan. Gyakorlott orvosok jól tudják, hogy a hit által történő gyógyítás – még ha valamely istenség nevében megy is végbe – fizikailag kimerítő aktus, és túlságosan gyakori megismétlése tompítja a szellemet. Egyszer, amikor Jézus népszerűségének tetőfokán állott, a korazini zsinagóga előtt szorosan körülfogta a tömeg. Hirtelen megérezte, hogy belső ereje meggyengült, s felkiáltott:

- Ki érintett meg engem?

Egy asszony bevallotta, hogy gyógyulása reményében megérintette Jézus imaköpenyének szent rojtját; állandó havivérzésben szenvedett, s ezáltal mindig tisztátalan volt.

- Varázslót akarsz csinálni belőlem, te tolvaj? – kiáltott fel Jézus méltatlankodva, majd sietve elmondta azokat a szavakat, amelyek a gyógyulást Isten kegyelméből kéri.

A tél közeledtével eltávozott Szidónból, és Galilean keresztül Szamária felé vette útját. Hogy elterelje magáról a figyelmet, tanítványait kettes-hármas csoportokra osztotta. Csak Pétert tartotta maga mellett. Amikor keresztülmentek Kapernaumon, megállította őket a zsinagóga kincstartója, az ő kötelességei közé tartozott a templomadó behajtása: ennek az adónak megfizetését követelte tőlük. Mózes Második Könyve a templomadó összegét fél sékelben állapította meg, ami két drachmával volt egyenlő. Minden felnőtt zsidónak meg kellett fizetnie. Ez volt az egyetlen olyan adó, amelynek lerovása alól senki sem mert kibújni, ezért behajtása nem okozott semmi nehézséget. Jézus sem tagadta meg, bár véleménye szerint a Templom papsága bűnös módon kezelte a templomadóból befolyt hatalmas összegeket, de kifizetni nem tudta,

mivel minden pénze elfogyott; Joanna és Zsuzsanna segítsége akkor már elmaradt, mert férjük megtiltotta, hogy Jézus missziós körútját anyagilag támogassák.

– Szedd össze a sékelt a halaktól – mondta Péternek. – Addig én itt várok.

Péter egyik barátjától horgászszinórt, horgot, csalétket szerzett, majd lement a tóra, és kiúszott egy sziklához, amely a parttól némi távolságban emelkedett ki a vízből. Rendkívüli szerencséje volt, mert hamarosan fogott egy nagy testű muszkoszt. Ez olyan értékes halfajta, hogy a goromba halkereskedők egymást túllicitálva igyekeztek megvenni. Péter a piacon négy drachmát kért érte, meg is kapta, és még egy óra sem telt el, amikor a négydrachmás pénzdarabot elvitte a zsinagóga kincstartójának házába. Színlelt komolysággal mondta neki:

– Imádságot tettem csalétkül a horogra, aztán leengedtem a szinórt. Mindjárt fogtam is egy muszkoszt. Nézd csak, milyen követ találtam a szájában!

Erről a halról ugyanis az a hiedelem járja, hogy ha ellenséges halak tűnnek fel a közelében, kitátja a száját, menedéket nyújtva abban apró ivadékainak, majd a tó fenekéről egy megfelelő nagyságú követ vesz a szájába, aztán becsukja.

Péter szerencséje azonban nem bizonyult tartósnak. Hiába ment vissza a sziklára – több zsákmánya nem akadt.

A tanítványokon a csüggedés jelei kezdtek mutatkozni. Nehezen jutottak ennivalóhoz, és sokan közülük hetek óta nem kaptak sehol egy tisztességes ebédet. Ruháik piszkosak és rongyosak voltak, saruikat elnyűtték.

– Olyanok vagyunk, mint a gibeoniták, amikor Józsuához mentek – panaszkodott Fülöp, «Jki régebben sokat adott arra, hogy öltözeke csinos és elegáns legyen.

Sunemben Jézus azzal vigasztalta őket, hogy aki az Úr szeretetéből elhagyta otthonát, családját, foglalkozását, méltó jutalmat nyer majd a Mennyei Királyságban. Miközben egy parlagon hagyott földön üldögélve sáskababot rágcáltak, Jézus kijelentette nekik:

– Meg van írva Bárukh Apokalipsziséban: „Eljön az idő, amikor minden szőlőtőkén tízezer ág lesz, minden ágon tízezer hajtás, minden hajtáson tízezer csomó, minden csomón tízezer fürt, és amikor a szőlőt kisajtolják, minden egyes fürt huszonöt mérő bort ad. Ha ennek a gazdag országnak valamelyik polgára kinyújtja kezét egy fürt felé, egy másik fürt felkiált: »Ne azt vedd, engem válassz, én zamatosabb vagyok, és velem dicsérd az Urat.«,

– Akkor majd nem lesz hiányunk borban – jegyezte meg János –, csak legyen elég kancsó.

– Ugyanígy lesz a gabonával is. Minden elvetett mag tízezer kalászt terem, minden kalászban tízezer szem lesz, és őrléskor minden szem tíz font finom fehér lisztet ad. A datolyapálmák, a fügefák, a birsalma-fák is hasonló módon, csodálatos bőséggel fogják megteremni gyümölcseiket.

– És vajból meg mézből is olyan sok lesz? – kérdezte magas hangján Tádé, akinek Lebbeus volt a valódi neve, de asszonyos alakja miatt mindenki csak Tádénak hívta. (A szó jelentése: „kebles, nagy mellű”.) – A gyomrom már nagyon unja a sáskababot meg a száraz kenyérhéjat.

– Ézsaiás vaját és mézet jövendölt a Messiásnak a Királyságában; olyan sok lesz

belőlük, mint amilyen sok manapság a mogorva tekintet és a goromba szó.

– Nehéz ezt elhinni. Hogyan bír el a talaj akkora növekedést?

– Majd meglátod – válaszolta Jézus, és így folytatta: – Amikor Dávid Fia királyi trónusán ül, tizenkét ember tizenkét alacsonyabb trónszéken ülve bíraskodik a tizenkét törzs fölött. Amiről most lemondtak, mindazt százszorosán kapják majd vissza.

A tanítványok szemében felcsillant a reménység fénylő sugara.

– Ha az a tizenkét király a te tizenkét tanítványod lehetne... – sóhajtott valamelyikük.

– A trónusokat nem én adományozom; és még a Királyság legegyszerűbb polgárának is előbb ki kell innia a keserű poharat, a Messiás Gyötrelmeit. Van-e bátorságotok ajkatokhoz emelni ezt a poharat?

– Van hozzá bátorságunk – felelték a tanítványok, nem is sejtven, mire kötelezték el magukat.

– Ne féljete, kicsiny sereg – mondotta Jézus. – Istenünk táplálni fog benneteket.

A szamáriai határon Jakabot és Jánost előre küldte Garizim hegyére, a szamaritánusok főpapjának házába. A következő üzenetet kellett átadniuk:

– A Király kíséretével úton van Jeruzsálem felé. Készítsd elő az ünnepélyes fogadtatást.

Jakab és János át is adták az üzenetet, de a főpaptól az alábbi választ kapták:

– Közljétek a Királlyal, hogy papjai még nem készültek fel. Ha majd diadalmenetben visszafelé jön Jeruzsálemből, úgy fogják üdvözölni, amint megérdemli.

Jakab és János megvitték a választ Jézusnak, és nagyon méltatlankodtak.

– Uram – kérték –, engedd meg, hogy pusztító tüzet kérjünk az Égtől, hadd eméssze meg azokat a nyomorultakat úgy, ahogyan Illés tette Akházia király tisztjeivel.

Jézus csillapította a felháborodott tanítványokat:

– Nem életek elpusztítására, hanem megmentésére jöttem. Azok gyöngé emberek, de a ti hitetek idővel majd erőssé teszi őket. Ha nem vonulhatunk át Szamárián, vezessen utunk a Jordán Büszkeségén keresztül.

Átkeltek a Jordánon, és a túlsó parton elterülő erdős vidéken haladtak tovább déli irányban. Azon a tájon ezüst levelű nyárfa, mályva és tamariszkusz nő. A lakosok mindenütt összesereglettek, hogy láthassák, mert már hallottak róla bátyjától, az ebjonita Jakabtól. Sokan kisgyermeküket is magukkal hozták, hogy Jézus megáldja őket. A tanítványok el akarták küldeni a gyermekeket, ahhoz a közmondáshoz tartván magukat, hogy „kétéves korától fogva a gyermek olyan, mint a disznó, kedvét leli a piszokban”. Jézus azonban megáldotta őket, és kijelentette: aki nem olyan gondtalan és bizakodó, mint a kisgyermek, az nem mehet be a Mennyeek Országába. A nagyobb gyermekekről pedig így nyilatkozott:

– Ezek tisztán látják Isten ragyogó fényességét, mert szemüket még nem homályosította el a világ, és hangjuk elfordítja az Úr haragját.

Ezek között a nagyobb gyermekek között voltam jómagam is, a dekapoliszi Agabosz, szír apa és szamaritánus anya fia. Amikor Jézus a fentebb idézett szavakat

elmondotta, szívemben felujjongott egy belső hang: „Igaz!” Mert valóban, akkoriban az én világomat valami megmagyarázhatatlan, szelíd sugárzás ragyogta be, amely bársonyos vagy selymes fénybe burkolta még a legközönségesebb tárgyakat is; de amióta felnöttem, soha többé nem láttam azt a csodálatos sugárzást. Jézus engem nem áldott meg, mert nem mertem a zsidó gyermekek közé állni; de mélységes tisztelettel köszöntem neki, amit nyájas mosollyal viszonzott. Mivel Jézust akkor láttam először és egyben utoljára, helyénvalónak érzem, hogy néhány szóval leírjam külsejét.

A közepesnél alacsonyabb termetű, széles vállú férfi volt; mélyen ülő szeme úgy csillogott, mint a berill; sápadt arcán mély barázdák; ajka telt és duzzadt; fogai szabályosak és egyenletesek; gondosan nyírt, kétágú szakállának vörös színe feketébe játszott, mint a haja is; keze széles, ujjai rövidek. Sántított, és járás közben két botra támaszkodott: vagy egy mandulafa botra, amelyet gyümölcsöket meg virágokat ábrázoló faragványok díszítettek, vagy egy egyszerű szalagdíszítésűre. Amikor leült, és botjait kétoldalt maga mellé tette a földre, engem azonnal megragadott mozdulatainak változatossága és szépsége; majdnem annyit tudott kifejezni beszédes kezével, mint az ajkával.

Jézus azután továbbment a legközelebbi faluba, de apám gondolatait még sokáig foglalkoztatta.

– Van valami az arcában, ami meghitten ismerős és idegenül különös is egyszerre – mondogatta. – Mintha már láttam volna valahol. De hol?... Talán csak álmomban, bár ezt nem tartom hihetőnek. Te is olyan különösnek láttad az arcát, drága Antinoám? Különösnek és mégis ismerősnek?

– Szerintem olyan ember arca, aki meghitten, bizalmasan szokott társalogni istenekkel vagy démonokkal – felelte anyám. – Ilyen szomorúságot és szépséget még csak egyetlenegyszer láttam. Annak az előkelő fiatalembernek volt ilyen arca, aki abban a nagy házban lakott, Pellában. Meleagrosznak hívták, mesterien játszott lanton, amellet jósolni is tudott, de epilepsziás volt szegény.

Apám türelmetlenül legyintett:

– Nem erre gondolok! Kísértetiesen emlékeztet valakire, akit valamikor nagyon régen láttam...

Hirtelen megdöbbenés ült ki az arcára.

– Megvan! – kiáltott fel. – Magára Heródes királyra! Az összes istenekre mondom, szakasztott mása az öreg Heródesnek, akit gyermekkoromban láttam, hatvan esztendővel ezelőtt, amikor még nem volt ősz a haja. No de hogy a csudába lehetséges ilyesmi? Ez a názáreti Jézus sokkal jobban hasonlít a mi öreg jótevőnkre, mint saját fiai közül bármelyik!

Jézus megérkezett Jeruzsálembe. Prédikált a gyümölcspiacon, a rézművesek piacán, a városkapuknál, és ugyanakkora sikert aratott, mint amikor először járt Kapernaumban. Az emberek megéreztek, hogy hangjából tekintély csendül ki, és gyógyításai még jobban megerősítették tekintélyét. Mivel doktrínáját farizeusi értelemben véve józannak találták, sok szegényebb zsinagógába kapott meghívást – két-háromszáz is volt akkoriban Jeruzsálemben –, hogy prédikáljon, és mindenütt népes hallgatóság előtt beszélt. A szadduceus papoknak azonban nem tetszett, hogy

Isten Országának közeli eljövételét hirdeti. Ezért állandóan figyeltették, készen arra, hogy letartóztassák, mihelyt a forradalmi tevékenység legcsekélyebb gyanúja merül fel ellene.

A farizeusok, akik a régi próféták örökébe lépve a közerkölcsök őrzőinek szerepét játszották, hallgatólagos megegyezésre léptek a szadduceusokkal. Mivel a főpap Róma akaratából került magas tisztségébe, és hivatalból a nagy szanhedrin elnöke is volt, a farizeusok elismerték, hogy mindennemű forradalmi eszmék elfojtása kizárólag az ő hatáskörébe tartozik. Viszonzásul a szadduceusok elismerték, hogy az eretnek doktrínák elfojtása kizárólag a farizeusi főtörvényszék társelnökeinek feladata, mivel ők voltak a mózesi Törvényeken alapuló zsidó bíraskodási rendszer fejei, azonkívül az egész világon ők szabályozták a zsinagógái istentiszteletek rendjét. A főtörvényszék bírái nem álltak közvetlen kapcsolatban a római főkormányzóval, hanem a nagy szanhedrint használták fel közvetítőül. Volt ugyanis néhány képviselőjük a nagy szanhedrinben, mint például Nikodémus, Go-rión fia, és az arimathiai József; ennek a képviselőnek az volt a fő célja, hogy a rómaiak lássák: nem az egész zsidó nép vallja magáénak a szadduceus doktrínát. A farizeusokból kvietistákat faragott Sammáj tanítása: „Szeresd a munkát, gyűlöld a hivatali tisztségeket, és ne úgy ismerjenek téged, mint a kormányzat barátját.” Volt egy jellemző mondásuk: „Ha fegyverek csattognak az utcán, vonulj vissza legbelső szobádba.” Noha a vallás elméleti kérdéseiben, főleg a feltámadás sokat vitatott tanát illetően, gyökeresen más felfogást vallottak, mint a szadduceusok, egy dologban mégis egyetértettek velük – ők is rossz szemmel nézték azt a lázas Messiás-várást, amely szerintük mindig a lustákban, a tudatlanokban és a türelmetlenekben él a legnagyobb hevességgel. Azt tartották, hogy a bölcs ember mindenkor legyen felkészülve a Messiás eljövételére, de sohase hallgasson a csöcselékre, valahányszor az vadul ordítózsa: „Itt a Messiás!” „Ott a Messiás!” Amikor eljő az igazi óra, és vele eljő a Messiás, az égi jelek félreérthetetlenek lesznek.

A főtörvényszék elnökei ékesszólásáról közismert titkárukat, arimathiai Józsefet elküldték Kajafás főpaphoz, hogy tanácskozza meg vele Jézus ügyét. József igyekezett rábeszélni a főpapot, hogy hagyja békén Jézust:

– Egyszerű ember, és úgy gondolom, jámbor lélek. Abban reménykedik, hogy meg tudja menteni a pusztulástól azokat a zsidókat, akiket különböző okokból nem tartanak méltónak arra, hogy a zsinagógát látogathassák, vagy akiket helytelen magaviseletük miatt kitiltottak a gyülekezetből – bűnözőket, adó- és vámszedőket, prostituáltakat meg efféléket. Véleményem szerint ezzel értékes munkát végez. Tavaly volt ugyan valami súrlódás közte és a kapernaumiak meg a koraziniak között, de hát figyelembe kell vened, hogy mennyire szűk látókörűek és türelmetlenek egyes vidéki előljárók. Én a helyükben szabad kezet engedtem volna neki, és áldásomat adtam volna tevékenységére. Elismerem, nem olyan egyszerű dolog rovott múltú bűnbánókat beengedni egy tiszteletre méltó zsinagógába. De Jézus sok embert térített meg, és ezek részére közadakozásból külön zsinagógát lehetett volna építeni valahol. Ez egyfelől Istennek tetsző cselekedet lett volna, másfelől értékes hozzájárulás a politikai stabilitáshoz.

– Nem, nem, József barátom. Abból ítélve, amit Jézusról hallottam, nem hinném, hogy az általad említett megoldást elfogadta volna, ő rendkívül kihívó módon arra törekszik, hogy a tisztátalanokat ráerőszakolja a tisztákra. Minden rokonszenvem a kapernaumi hatóságoké. Ennek ellenére általánosságban hajlok arra, hogy elfogadjam a véleményedet. Ha nem teszünk lépéseket Jézus ellen, a tömeg előbb-utóbb beleun fellengzős szónoklataiba, és amikor a zsinagógái vezetők mind látni fogják, miféle társaságot gyűjtött maga köré, becsukják előtte a kapukat. Kérlek, add át tiszteletteljes üdvözetemet tudós és kegyes elnökeidnek, és közöld velük, hogy nem teszek semmilyen fegyelmező lépést e csodatevő ellen mindaddig, amíg magáról megfélelmezve birodalomellenes kijelentéseket nem kezd üvöltözni. Mert ezeket nem hagyhatom figyelmen kívül. Mellesleg szólva, nem gondolod, hogy emberünk kissé hibbant elméjű? Talán azt hiszi magáról, hogy ő a Messiás? Ezt azért kérdezem, mert eszembe jutott, hogy közbekiáltásával megzavarta a tavalyi Fűzfák Napján az ünnepi szertartást.

– A próféták, akik állandóan a mi Istenünk Országának eljövetelét hirdetik, ki vannak téve annak, hogy elméjük megzavarodik. Veszedelemes hivatás ez. Keresztelő János is nagyon furcsán viselkedett élete vége felé. De azt nem hiszem, hogy Jézus különösebb illúziókat táplálna; mert általában az ilyen törekvéseknek megvannak a maguk árulkodó jelei: a katonai dicsőség hangoztatása, harsány parancsok, zászlók, trombiták meg effélék. Szent Atya, hálás vagyok neked lekötelező szívélyességéért. – Én pedig a te tudós és kegyes elnökeidnek, amiért téged küldtek hozzám.

Mivel Jézus elsősorban a zsinagógából kitaszított emberekkel foglalkozott, sok pogány-khresztianosz arra a következtetésre jutott, hogy Jézus felfogása szerint minél nagyobb bűnös valaki, bűnbánata annál nagyobb súllyal esik latba, s annál nagyobb jutalom várja Isten Országában. Ha tehát valaki Énókhnak, az égi nyilvántartónak az általa elkövetett szörnyű bűnök hosszú lajstromát nyújtja át, és bűneit, ha nemrég is, de őszintén megbánta – magasabb helyre kerül az Isten Országában, mint az a buzgó, istenfélő farizeus, aki életében soha egy hajszálnyira sem tért el a Törvénytől. Ez a nézet Jézus tanításának képtelen eltorzítása. Jézus azért igyekezett megtéríteni a kitaszítottakat, mert kitaszítottak voltak, nem pedig azért, mintha bűneik miatt becsülte volna őket. Meggyőződése szerint Isten Országa nem jöhet el addig, amíg egész Izrael meg nem bánja bűneit. Azoknak a tömegeknek üdvözlése miatt nem aggódott, amelyek rendszeresen jártak a zsinagógába.

– Nekik ott van a Törvény, és ott vannak a próféták. Csak arra van szükségük, hogy azok igéit nagy figyelemmel és odaadással hallgassák; és amikor felvirrad az Úr Napja, részesei lesznek az általános bűnbánatnak. De a kitaszítottakat nem oktatja senki az isteni akaratra. Az áldott emlékezetű Hűiéinek van egy mondása: „A tudatlan ember tiszta lelkiismerettel vetkezik.”

Egyetlen olyan esetet sem jegyeztek fel róla, amikor szeretettel nézett volna a bűnösökre. Bár egy alkalommal gyengéden tekintett egy gazdag fiatalemberre, de az már gyerekkorától fogva minden tekintetben megtartotta a Törvény előírásait. Ennek mondta:

– Most már csak egy dolgot kell cselekedned. Add el minden javadat, és a pénzt

oszd szét a szegények között.

A fiatalember távozott, és azon gondolkodott nagy szomorúan, hogyan fogadhatni meg a tanácsot anélkül, hogy elszakadna barátaitól, és méltánytalanságot cselekedne szolgálival. Távozása után Jézus felsóhajtott, s így szólt tanítványaihoz:

– Láttatok már olyan idegent, aki alaposan felmálházott tevését a jeruzsálemi Tűfok-át járón próbálta keresztülvonszolni? Így van a gazdag ember is az Isten Országával.

Amikor egy zsinagógái előljáró szemére vetette, hogy szellemét a város alja népére vesztegeti, ezt válaszolta:

– Nektek itt Jeruzsálemben az a szokásotok, hogy évenként megnyertek a mi hitünknek egy embert, aki valamelyik új városból vagy népből való. És akkor nyilvánosan örvendeztek a megtérésén; hadd tudja meg a világ, hogy a Törvény kapuja tárva-nyitva áll mindenki előtt, aki szolgálni kívánja az Urat. De vajon tetszenék-e az Úrnak, ha ti bejárnátok Mauretania sivatagjait vagy a Káspi-tenger partvidékét, hogy elfogjátok, körülméltéjétek és a Törvényre oktassátok az ott lakó vadembereket, akik tarkára mázolja arcukat-testüket? Nem tetszenék az Úrnak; mindaddig nem, amíg elhanyagoljátok a mi izraelita felebarátaink tömegeit, amelyek elsősorban tarthatnak igényt a ti szeretetetekre és buzgóságotokra.

December és január havát Jeruzsálemben töltötte; titokban Nikodémus segítette pénzzel. De egyetlenegyszer sem látogatott el Lázár házába, mivel tudta, hogy Mária ellenséges indulattal viseltetik iránta. Lázárnak pedig rosszul esett ez a mellőzés, és nem kereste fel Jézust a piactereken. A télfordulón, a Felszentelés Ünnepe – az Antiokhosz Epiphanész által meggyalázott Templom újrászentelésének évfordulóján – Nikodémus elküldte fiát Jézushoz, hogy bizalmasan kérdezze meg tőle:

– Ha te vagy a Messiás, miért nem nyilatkoztatod ki magadat? Ha nem a Messiás vagy, akkor kicsoda vagy voltaképpen?

Jézus válasza így hangzott:

– Mondd meg atyádnak, hogy pásztor vagyok, nyájam táplálásával vagyok elfoglalva. A „ha” szóhoz semmi közöm; a „ha”-k farkasok, amelyek szétépik a felfogott pásztor juhait.

A tél folyamán Kajafás főpap nyugtalankodni kezdett, mert kémei azt jelentették, hogy Jézus befolyása inkább növekedett, semmint csökkent. Hírt kapott arról is, hogy a leontopoliszi zsidó templom képviselőjében küldöttség járt Jézusnál február legelején, s utána sietve visszatért Egyiptomba. Kajafást aggodalommal töltötte el ez a jelentés, bár a küldöttség céljáról nem sikerült semmit megtudnia. Nem akarta az ügyet megtanácskozni a fő-törvényszék elnökeivel, hanem magához hívatta a templomőrség parancsnokát, és a következő utasítást adta neki:

– Levitáid ne hajigálják kövel a názáreti csodatévőt. Megígértem a főtörvényszéknek, hogy nem fogom zaklatni.

A parancsnok pontosan megértette szavainak értelmét. Ennek megfelelően adta tovább az üzenetet levitáinak akik azután lementek az óvárosba, és így informálták a jebuzeusok vezéreit:

– A názáreti Jézus nem áll többé a főpap védelme alatt. Ha ma este kövek röpülnek

rá a Hal-kapunál, és kiűzitek őt a városból, közülünk nem lesz ott senki, tehát letartóztatások sem lesznek. De arra vigyázzatok, hogy gyilkosság ne történjék.

E bátorítás következtében a jebuzeus bandák este a Hal-kapunál gyülekeztek, s mihelyt Jézus megjelent, kövek és rothadt halak záporát zúdították feléje. Jézus a riadtság legcsekélyebb jelét sem mutatta, és bár egyetlen kitérő mozdulatot sem tett, semmi sem találta el. Csupán ennyit mondott tanítványainak:

– Ha prófétákra követ dobálnak, ők visszavonulnak. De minden kő átokként száll vissza annak a fejére, aki elhajította.

Nyugodtan kivezette őket a Hal-kapun, és továbbment velük a Jordán felé vezető úton.

Egy ideig a Jordánon túli Béth Nimra lett működésének központja, onnan járt ki prédikálni a környező falvakba. De március közepe táján beköszöntöttek életének sötét napjai, és kénytelen volt a Jordánon átkelve visszatérni.

Üzenetet kapott királynéjától, Máriától, Kleopasz leányától:

– Jöjj Bethániába. Lázár fivérem beteg. Te meggyógyíthatod. Jézus e szavakkal küldte vissza az üzenet hozóját:

– Mondd meg az asszonynak, hogy nem vagyok én orvos. Nincsenek orvosok Bethániában? És egy sem akad Jeruzsálemben?

Az ember három nappal később újabb üzenetet hozott:

– Jöjj azonnal. Lázár fivérem halálos beteg. Csak te gyógyíthatod meg.

Jézus ezt üzenté vissza:

– Nem én vagyok az, aki gyógyít. Ha bátyád halálos beteg, hívja segítségül az Úr nevét; az Úr majd megmenti.

Eltökélte magában, hogy nem találkozik többé Máriával. Sürgető üzeneteit nem vette komolyan; azt hitte, Mária ily módon próbálja rávenni, hogy menjen el házába. Meg is mondta a keriothi Júdásnak:

– A Nöstény keze van ebben.

– Hogyan?

– Azok által sújt le egy férfira, akiket az szeret.

– Ki az a boszorkány? Talán Mária, a Hajbodorító?

– Minden asszony a Nöstény leánya; és a Nöstény az anyja minden boszorkánynak. Másnap egy másik ember jelent meg Jézusnál. Gyászruha volt rajta.

– Lázár meghalt – jelentette.

– Miként lehetséges az? Van olyan álom, amely majdnem olyan mély, mint a halál. Lázár minden bizonnyal alszik.

– Meghalt. Annyi lélegzet nincs benne, amelytől megrebberne a galambpihe. Már csak Gábiel harsonája fogja felébreszteni.

Hosszú és félelmetes hallgatás után Jézus tanítványaihoz fordult.

– Gyermekeim, visszamegyünk Bethániába.

– Bethánia közel van Jeruzsálemhez – jegyezte meg aggodalmasan Máté. – Gondolj a ködobálásra... Intő figyelmeztetés volt az...

– Csak nem félsz, Máté? – szólt rá Tamás. – Én bizony a Mesterrel megyek, még ha az életembe kerül is.

Jézus nem sietett a visszatéréssel, hanem azt a napot, sőt a következőt is imádkozással töltötte.

A harmadik napon estefelé érkeztek meg Bethániába. Jézus megállt egy gyümölcsösben, amely egy mérföldnyire lehetett a várostól, és elküldte Júdást, hogy hívja el hozzá Mártát, Lázár nővérét. Amikor Márta megjelent, nyugodtan ezt kérdezte tőle:

– Lázár testvérem felébredt-e már álmából? Márta nagyon haragos volt:

– Miért nem jöttél, amikor hívtunk? Elkéstél! A bátyám halott, négy napja, hogy eltemettük. Már oszlásnak indult a teste.

Ó, Jézus, Jézus, óvakodj a nővéremtől! Súlyos vádja van ellened.

– Hozd ide őt.

Márta hazafutott, és Mária fülébe súgta:

– Érted küldött.

Mária elnézést kért a gyászolóktól, akik megtöltötték a házat:

– Ne vegyétek rossz néven, ha most itt hagylak titeket. Egyedül akarok kimenni a sírjához, hadd könnyezzem ott egymagamban.

Kilépett a házból, és Márta kíséretében a gyümölcsös felé irányozta lépteit. Amikor megpillantotta Jézust, görcsös zokogásban tört ki, amelyben a fájdalom keserű haraggal vegyült össze:

– Ha akkor jöttél volna, amikor hívtalak, a bátyám nem hal meg!

Jézus nem szólt rá semmit. Intett a tanítványoknak, hogy hagyják őket magukra. Mária így folytatta:

– Megtagadtad tőlem a szerelmedet, megtagadtad tőlem, hogy gyermekem lehessen. Mindannyiunkat fényes reményekkel kecsegtettél, hogy hamarosan eljön az Isten Országa, s hogy azt Lázár, te meg én áldott boldogságban fogjuk élvezni, ha megtartjuk a szüzesség parancsát, amelyet te írtál elő. Lázár most halott; de te meg én még élünk. Neked nincs szeretet a szívedben, mert ha lenne, nem utasítottad volna vissza leghőbb kívánságomat, azt, amire Izrael minden tisztességes asszonya vágyik. De igazságos embernek ismernek téged. Ha igazságos vagy, fizess meg adósságaidat. Amivel Istennek tartozol, azt megfizeted, sőt boldog vagy, hogy megfizetheted. Csakhogy nekem is tartozol; adósságod a hús és vér adóssága. Vagy új élettel fizess, vagy régivel – vagy gyermeket adj nekem, véget vetvén szégyenemnek, vagy add vissza test vérbátyámat. Miért nem akarod őt életre támasztani? Hiszen úgy mondták nekem, hogy ismered a Kimondhatatlan Nevet.

Jézus mélyet sóhajtott, de még mindig hallgatott. Aztán térdre borulva buzgó imádkozásba merült, majd felállott, és nagyon ünnepélyes hangon a következőket mondta Máriának:

– Így szól az Úr: Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz én bennem, nem ízleli meg a halált.

– Akkor hát visszaadod a bátyámat?

– Nem én adom vissza. Isten adja vissza, ha meg akarja mutatni irgalmasságát.

– A Név kimondása által életre lehet támasztani a halottat. De mi lesz a váltságdíj érte? Illés próféta, amikor az Úr segítségével feltámasztotta az özvegy asszony fiát,

sok katona életét adta váltságdíj fejében, akik Akházia király seregében szolgáltak. És amikor Elizeus próféta feltámasztotta a sunamita asszony fiát, Benhadádnak, Szíria királyának életét adta cserébe, pedig Ben-hadád úgy bánt vele, mint édestestvérével.

– Ki avatott be a titkos hagyományba?

– Rosszul tudom talán? De ha jól tudom, ismét megkérdem tőled: ki lesz az áldozat?

– Nem azért jöttem, hogy életet vegyek el.

– De a váltságot meg kell fizetni. Jézus csak nagy sokára válaszolt:

– Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátjaiért.

Jöjj, Mária, mutasd meg nekem, hol temették el a bátyádat.

Mária elvezette a sírhoz. Nem volt messze a sziklába vájt sír-üreg, amelyet ciprusok árnyékoltak be. Szája elé ideiglenesen nagy, gömbölyű követ hengergettek, hogy majd a gyász napjainak letelte után végleg befalazzák a bejáratot. A tanítványok utánuk mentek, sejtelmük sem volt róla, hogy Jézusnak mi a szándéka.

Hideg volt, a Nap alacsonyan járt az égen, és a sírbolt fölötti lejtőn három nagy kóbor kutya ült, fogát vicsorgatva, dühödten morogva. Jézus könnyezett. Az „életet életért” közismert hagyomány a görögöknél: Admétoszt, Pherai királyát a felesége, Alkésztisz mentette meg a haláltól azzal, hogy helyette a maga életét kínálta fel Hadésznek; amikor Aszklépiosz feltámasztotta az ephürai Glaukoszt, Hadész követelésére Zeus Aszklépiosz életét vette el. Ugyanez a hagyomány titokban fennmaradt a zsidóknál is.

– Ó, Seregek Ura, meddig engeded még, hogy a Nöstény gonosz varázserejével megróntsa fiaidat? – kiáltotta Jézus, és úgy zokogott, hogy majd megszakadt a szíve.

Időközben kis tömeg verődött össze, köztük Lázár barátai is.

Nem ismervén Jézus fájdalmának valódi okát, megindultan suttozták egymásnak:

– Mennyire szerette a megboldogult!

Jézus intett a tanítványoknak, hogy hengergessék el a sziklát. Miután ez megtörtént, Jézus belépett a sírboltba, letérdelt, és így fohászzkodott:

– Uram, légy hozzám irgalmas a Nagy Napon. Amit teszek, a Te dicsőségedre teszem, és megadom a teljes váltságot. Csak szabadítsd ki az én tévelygő Lázár testvérem lelkét arról a sötét helyről, ahová gonosz varázserő csalogatta. Mert meg van írva: „Seól csupasz az Úr előtt; nincs takarója előtte.”

Majd felállt, és erős hangon kiáltotta:

– Lázár, Kleopasz fia, Teremtőd nevében felszólítalak, jöjj elő Seólból! Jöjj ki onnan, JIEVOAA nevében! Jöjj ki, és élj!

Hátralépett, és kitárt karokkal megállt. A tanítványokat és a többieket döbbenet fogta el. Egész testükben remegve álltak ott. Szemüket a sír-üreg négyyszögletes, feketén tátongó szájára szegezték.

Egy ideig nem történt semmi. Azután egy fehér alakot pillantottak meg, amint bizonytalanul botorkált kifelé a sötétből. Elnyújtott, éles kiáltás hallatszott, és a tömeg szanaszét futott ijedtében. Csak Mária, Péter és Júdás maradt ott.

Lázár lassan kitámaszkodott a sírboltból. Álla még fel volt kötve a kendővel, testét még a mirhaillatot árasztó halotti lepel fedte.

– Íme, a testvéred. Vidd haza. Az adósságot megfizettem mondta Jézus Máriának. Péternek meg Júdásnak megparancsolta:

– Vegyétek le róla a halotti leplet, adjatok rá ruhát, aztán hagyjátok, hadd menjen el békességben.

Maga pedig, virágfaragványos botjára támaszkodva teljes testsúlyával, hirtelen megfordult, és elsántikált.

Tanítványainak meghagyta, hogy térjenek vissza Béth Nimrá-ba. Ő maga kerülő úton az edomi Bocrába ment. Körülbelül egy hónapig időzött ott, prédikálva a büszke és heves vérmérsékletű edomitáknak. Csak Júdás volt vele; egyedül neki mondta el, hogy mi történt közte és Mária között.

– Mester, a mi Istenünk könyörületes – mondta Júdás. – Nem biztos, hogy a te életedet fogja követelni váltság fejében. Hátha másé is megfelel.

– Senki sem ismerheti Isten szándékait. Legyen meg az akarata.

– De ki fog akkor uralkodni a Királyságban, ha nem te?

– Ez a kérdés nem tartozik rám. Csak emeljen fel engem az Úr a végítélet napján.

És szomorúan idézte Jeremiás harmincegyedik részéből ezeket a sorokat:

Meddig bujdosol, ó, szófogadatlan leány? Mert az Úr új rendet teremt e földön. Asszony környékezi a férfit.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

A MÉSZÁROS KAMPÓJA

Hat nappal húsvét előtt átvitte tanítványait a Jordánon, a híres gázlón, nem messze Jerikótól, amerre egykor Józua vezette Izrael csatarendbe állított fiait az ígért Földjére. Előzetes megállapodás szerint a túlsó parton találkozott bátyjával, Jakabbal, meg egy nagy csoport ebjonita aszkétával. Ezek rendkívül nagy tisztelettel üdvözölték, csókkal illették kezét, orcáját, ruhája szegélyét. Együtt mentek tovább egy közeli datolyaliget felé, hogy ott tanácskozzanak. Az út széléről egy vak koldus odakiáltott Jézusnak:

- Dávid Fia, könyörülj rajtam! Könyörülj rajtam, Dávid Fia!
- Hogyan könyörülhetek én rajtad?
- Uram, add vissza a látásomat.

Jézus odament a koldushoz, kezébe fogta az állat, és fürkésző tekintettel, sokáig nézett a szemébe. Miután megállapította, hogy a látószerv legfontosabb részei még nem pusztultak el, hosszan és nagyon elmélyülten imádkozott, majd saját nyálával vegyített agyaggal betapasztotta a vak szemeket.

– Most pedig, Hit Fia – mondta a koldusnak –, vonulj félre a tömegtől, térdelj le a folyóparton, és háromszor ismételd el a *Halljad, Izrael*. Utána vedd le szemedről a tapaszt, és mosd meg arcodat a folyó vizében.

A koldus engedelmeskedett, és némi idő múltán örömrivalgással rohant vissza, hogy köszönetet mondjon Jézusnak. Látása már kezdett tisztulni, bár még csak a mozgásról tudta megkülönböztetni az embereket a fáktól.

- Ne nekem köszönd, hanem egyedül Istennek – mondotta Jézus.

Estére a koldus olyan tisztán látott, mint régen, amikor még ép volt a szeme világa. Pedig kerek húsz esztendeje vesztette el látását.

A gyógyítás híre gyorsan elterjedt azok között a zárandokok között, akik tömegesen keltek át a gázlón a Jordánon túli területről. Csodálkozva kérdezték egymástól:

– Ugyan ki lehet az a szent próféta, aki a gázlónál kéregető vak koldusnak visszaadta a szeme világát? És igaz-e, hogy a vak ember Dávid Fiának szólította?

Másnap reggel Jézus elérte Jeruzsálem határát. Jakabot meg Jánost előre küldte azzal, hogy menjenek egy bizonyos kereszt-útig, ahol vendégfogadó áll, s a fogadó előtt kikötve találnak majd egy fiatal, még betöretlen szamarat; azt oldják el, és vezessék hozzá. Ha netán valaki nem akarná engedni, hogy az állatot elvigyék, mondják neki a jelszót: „A Mesternek kell.” De senki sem akadályozta őket. Amikor visszatértek a samárral, Jézus egy pálmafa alatt ült. Vadonatúj, skarlátszínű köpeny és tunika volt rajta; Júdas hozta ezeket a ruhákat Bocrából, titokban, egy takaróba burkolva. Fejét szőlőlevelekből font koszorú díszítette, jobb kezében virágzó gránátalmafa-ágat tartott. Jakab és János álmélkodva tárták szét karjukat, és örömben majdnem akkorát rikoltottak, mint a vak koldus, amikor visszanyerte látását.

Jézus nem szólt semmit. Nem volt itt szükség magyarázatra. Végre elkövetkezett a megnyilatkozás rég várt órája, a diadalmas óra, amelyet megjövendölt Ézsaiás próféta, amikor azt mondta:

Ki ez, ki jó Edomból, veres ruhákban Bocrából... És amelyet Zakariás próféta is megjövendölt:

örülj nagyon, Sionnak leánya, örvendezz, Jeruzsálem leánya! Ímé, jön néked a te királyod; igaz és szabadító ő; szegény és számárháton ülő, azaz nőtényszamárnak vemhén.

A tanítványok felsőruháikat a számár hátára terítették; így tettek évszázadokkal azelőtt Rámóth Gileád lakói, amikor Jéhut királlyá kiáltották ki. Jézus felült a számárra, és e királyi módon vonult be a Városba a Jerikói-kapun át, miközben tanítványai teljes hangerővel énekelték a száztizennyolcadik zsoltár következő verseit:

Nyissátok meg nékem az igazságnak kapuit, hogy bemenjek azokon és dicsérjem az Urat!

Ez az Úrnak kapuja; igazak mennek be azon.

Magasztallak téged, hogy meghallgattál, és szabadításomul lettél!

A kő, amelyet az építők megvetettek, szegletkövé lett!

Az Úrtól lett ez, csodálatos ez a mi szemeink előtt!

Ez a nap az, amelyet az Úr rendelt; örvendezzünk és vigadjunk ezen!

Ó Uram, segíts most; ó Uram, adj most jó előmenetelt!

Áldott, aki jó az Úrnak nevében!

Hívei Jézus elé terítették köpenyüket, hogy számára azon lépdeljen, és táncoltak eksztatikus örömben. A szertelenségre hajlamos, elragadtatott fiatalok pálmagallyakkal szórták tele az utat; az ágakat eredetileg azért vitték a Városba, hogy azokkal táplálják a húsvéti tűzhelyeket, összeveregették az ivókupákat, vagy orcájukat felfűjva a trombitaharsogást igyekeztek utánózni.

Mindazonáltal nem lehet mondani, hogy a bevonulás nagy feltűnést keltett volna a Városban. Sokkal nagyobb hatást váltott volna ki, ha abban ígéretükhöz híven a hamuval bemázolt ebjoniták is táncosokként részt vettek volna. De közülük csupán Jakab, Jézus testvére kísérte el; a többiek még előző este elhagyták őt Jerikóban. Mélyen megsértődtek azon, hogy Jézus nem az ő rideg társaságukban akarta eltölteni az éjszakát, hanem Zákeus házában szállt meg. Ez a Zákeus a körzet fő adószedője volt, és a nép közismert ellensége.

De azért a kiabálás, a vad zenebona így is elég sok jeruzsálemi lakos figyelmét felkeltette. Kíváncsian mentek fel a lapos háztetőre, vagy siettek a kapuk elé. A szomszédok átszóltak egymáshoz:

– Ki lehet az a fehér számáron ülő, skarlát ruhás előkelő ember?

– A názáreti Jézus, a próféta, akit a jebuzeusok nemrég kövel meg rothadt hallal dobáltak meg, és a Hal-kapun át kikergették a Városból. Most merészen visszatért, nagy és dicső prófétaként.

– Még hogy nagy és dicső próféta! Azt előbb be kellene bizonyítania!

– Azt mesélik, hogy tegnap a gázlónál visszaadta egy vaknak a látását.

– És attól egyszerre nagy próféta lett? A vásárokon hemzsegnek az efféle nagy próféták – utazó orvosok, akik megfiatalítják az öregeket, új orrot plántálnak a betegségtől elrothadt arcba, egyetlen kézmozdulattal furunkulusokat meg bibircsókakat szüntetnek meg.

– Azt is hallottam róla, hogy egy hónappal ezelőtt Bethániában életre keltett egy fiatal esszénust, akit Mária, a Hajbodorító – az a kénita boszorkány – halálosan mély álomba varázsolt. Négy napig feküdt a sírban, és lelke már leszállott a Seól legalsó barlangjaiba, amikor ez a próféta visszahívta.

– Ej, az emberek oly sok ostoba és hihetetlen históriát mesélnek. Ha egyszer egy lélek leszállt a Seólba, onnan ugyan vissza nem térhet, csak a végítélet napján, amikor Gábriel kosszarv kürtje elzengi a Kimondhatatlan Nevet.

– Kivéve azt az esetet, amikor egy próféta mondja ki a Nevet.

– Ez a Jézus ki merte mondani? A Törvény ezt agyonkövezéssel bünteti!

– Ki tudja azt biztosan? A Városban annyi kósza hír kering! De az emberek abban egyetértenek, hogy Jézus mindenki mástól különbözik.

– Ezt mindenkiről el lehet mondani. No és ha valóban olyan nagy próféta, miért nincs méltóságához illő kísérete? Tucatnyi örült meg egy falka neveletlen siheder!

– Hozsanna! – kiáltozták a tanítványok. – Most ments meg! Most ments meg, könyörgök neked, Uram!

A „Most ments meg” kiáltást Jeremiás próféta írta elő a Bajok Napjára, amely most végül felvirradt. A Templom keleti kapujához érve Jézus leszállt a számárról, eldobta koszorúját és a virágos ágat, skarlát ruhája helyett fehérret öltött, levetette saruit, és elvegyült a templomudvarokba tóduló zarándokok nagy tömegében. A tanítványok „Hozsanna” kiáltásai belevesztek az örven-dezés általános zshivájába és a harsogva énekelt zsoltár szavaiba:

Menjetek be az Ő kapuin hálaadással, tornácaiba dicséretekkel; adjatok hálákat Néki, áldjátok az ő nevét!

Jézus a tanítványaival egész délután a Pogányok Udvarában tartózkodott, botjára támaszkodva figyelt, és őt is figyelték; de senki sem köszöntötte királynak kijáró hódolattal, és ő sem ejtett királyi szavakat. Este nyugodtan kiment Bethániába, az Alacsony Simon házába, amelyben a szabad esszénusok szokták összejöveleiket tartani. Jézus már előzőleg megígérte, hogy nála tölti az éjszakát.

Itt baljós esemény történt. Jézus éppen vacsorázott a házigazda társaságában, amikor egy vad tekintetű asszony jelent meg a kapuban, és háromszor jó erősen kopogtatott. A kapuőrző megkérdezte: mi járatban van.

– A názáreti Jézussal akarok beszélni.

– Ebbe a házba nem léphetnek be nők.

– Akkor mondd meg Jézusnak, hogy jöjjön ki.

– Ki vagy te?

Én vagyok a Harmadik Mária.

A kapus befelé indult, hogy átadja az üzenetet. De Mária, a Hajbodorító besurrant mellette az ebédlőbe. Kezében korsót tartott, amely terebintusolajjal volt megtöltve. Jézus közelébe lopakodott, s a korsót, az asztal sarkához csapva, eltörte, majd az illatos olajjal meglocsolta Jézus fejét, szakállát és tunikáját. Mindez egy pillanat műve volt. Az egész házat betöltötte az illat. Mária zokogva térdelt Jézus elé, könnyeivel áztatva lábát, majd kibontott hajával megtörölgette azokat.

– Jaj Ádámnak! Jaj Ádámnak! – zokogta. – Jaj Ádámnak, aki egyik frigyládától a

másikig utazik!

Jézus arca még a szokottnál is sápadtabbra vált: Asszony, kinek az ajándéka ez?

– A Második Mária békeajándéka.

Szívesen fogadom, még a te kezedből is, és annak ellenére, hogy úrnőd küldte.

Az asszony felállt, és kirohant a házból.

Az esszénusok megbotránkozása határtalan volt. ők sohasem engednek be nőket az Összejöveteleikre, és lakomáikon sohasem használnak kenetet, mert ezt illetlen szokásnak bélyegzik. Egyikük megkérdezte:

– Ki volt ez az asszony? És miért pazarolta el az illatos olajat? Számítgatni kezdték, hogy mennyit érhetett a kiöntött olaj, mennyi pénzt lehetett volna érte kapni, ha eladják, és mennyi alamizsna jutott volna abból a szegényeknek.

A tanítványok hevesen védelmükbe vették Jézust.

– A szegények mindig ott vannak a kapuitok előtt – mondta Júdás. – Miért irigylitek ezt a megtiszteltetést olyan valakitől, aki lemondott a világi javakról? Ha ti komolyan törődnétek a szegényekkel, nektek is így kellene tennetek. Vagy büszke szadduceus valaki, vagy alázatos ebjonita; mindkettőnek megvan a maga jutalma. De szabad esszénusnak lenni annyi, mint hídon sétálgatni a pusztulás vizei fölött.

Végül Jézus is megszólalt:

– Mária, a Hajbodorító volt ez az asszony. Azért jött, hogy felkenjen a temetésemhez. El ne felejtétek cselekedetét, mert békességszerzőként jött. A szerelem döntötte romlásba, az vezette a féltékenység útján a boszorkánykodásba.

Mária nevének hallatára az esszénusok sietve felkeltek, és kimentek, hogy az előírások szerint megtisztítsák magukat. Közben csodálkozva mondogatták egymásnak:

– Hát minket szépen rászedtek! Hogyan is lehetne ez a bolond a Szent, akit Keresztelő János és a Hóreb-hegy tiszteletre méltó őrzője ígért nekünk?

Jézus egyedül maradt tanítványaival. Borongó gondolatokba mélyedve ült az asztalnál. Galilea visszautasította. A Júdeai hegyvidék nem fogadta szívesen, a Jordánon túli területek sem. A szamaritánusok, az edomiták, a leontopoliszi zsidók alkudoztak vele. Jeruzsálem visszavetette a jebuzeusok jobb kezével és a leviták bal kezével. A Nöstény összeesküvést szőtt élete ellen. Az eb-joniták elhagyták, és most az esszénusok is elpártoltak tőle. De azért ő még mindig Izael királya, egy ősi uralkodóház utolsó sarja; király, ha nyilvánosan nem is kiáltották ki. Még bízott Jehova jóságában és a próféták szavainak igazságában. Ha az a sors várna is rá, hogy Ádám ösvényére kell lépnie, másként lép majd rá, egészen másként.

És recitálni kezdte Ézsaiás komor szépségű költeményét:

Ki hitt a mi tanításunknak, és az Úr karja kinek jelentetett meg?

Felnőtt, mint egy vesszőszál öelötte, és mint a gyökér a száraz földből, nem volt néki alakja és ékessége, és néztünk reá, de nem vala ábrázata kívánatos!

Utált és az emberektől elhagyott volt, fájdalmak férfja és betegség ismerője! mint aki elől orcánkat elrejtjük, utált volt; és nem gondoltunk vele.

Pedig betegségeket ő viselte, és fájdalmainkat hordozá, és mi azt hittük, hogy ostromoztatik, verettetik és kínoztatik Istentől!

És ő megsebesítettett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünknek büntetése rajta van, és az ő sebeivel gyógyulánk meg.

Mindnyájan, mint juhok eltévelyedtünk, ki-ki az ő útjára tértünk; de az Úr mindnyájunk vétjét őreá veté.

Kínoztatott, pedig alázatos volt, és száját nem nyitotta meg, mint bárány, mely mészárszékre vitetik, és mint juh, mely megnémul az őt nyírok előtt; és száját nem nyitotta meg!

A fogságból és ítéletből ragadtatott el, és kortársainál ki gondolt arra, hogy kivágatott az élők földéből, hogy népem bűnéért Ion rajta vereség?!

És a gonoszok közt adtak sírt néki, és a gazdagok mellé jutott kínos halál után: pedig nem cselekedett hamisságot, és álnokság sem találtatott szájában.

És az Úr akarta őt megrontani betegség által; hogyha önlelkét áldozatul adja, magot lát, és napjait meghosszabbítja, és az Úr akarata az ő keze által jó szerencsés lesz.

Mert lelke szenvedése folytán látni fog; és megelégszik, ismeretével igaz szolgám sokakat megigazít, és vétkeiket ő viseli.

Azért részt osztok néki a nagyokkal, és zsákmányt a hatalmasokkal oszt, mivelhogy életét halálra adta, és a bűnösök közé számláltatott; pedig ő sokak bűnét hordozá, és a bűnösökért imádkozott!

Amikor befejezte, tekintetét körülhordozta a tizenkét tanítvány szomorú arcán, mélyet sóhajtott, s megint hallgatásba burkolózott. Senki sem mert megmozdulni; mindenki úgy érezte, hogy még a legapróbb nesz is sértené a Mestert, annyira mélységes a bánata. Később észrevették, hogy mellkasa hullámszik, arcvonásai megfeszülnek, alakja mintha megnövekedett volna, és magasztos fenség ömlik el egész lényén. Tudták, hogy jósszavakat fog mondani.

Kabult csendben várakoztak; és hirtelen félelmetes erővel tört elő Jézus szájából:

– Ámen, ámen: Nem akarom táplálni a nyáját!

Ezzel megragadta vastag pásztorbotját, azt, amelyiket virág-faragványok díszítettek, és minden erejét megfeszítve kettétörte a jobb térdén.

A tanítványok dermedten nézték.

– Ámen, ámen: Fiaim, miért cselekszem azt, aminek nincs haszna? Miért sértem meg a tisztákat a tisztátalanok kedvéért? Hagyjátok a juhot vergődni a túskebokorban; hagyjátok az eltévedt bárányt bégetni a mocsárban; hagyjátok bekötözetlenül a törött tagot; hagyjátok mindent; felejtsetek el irántam való kötelességeketek! Térjete vissza az akolba, legyetek az akol gazdáivá, furolyázzatok ott vidáman, táncoljatok, énekeljete, és egyétek a húst a kövérjével együtt!

Péter felemelte a mandulafabot darabjait, és bánatosan nézegette, egymáshoz illesztgette őket, ahogy a gyermek szokta tenni törött játékszerének darabjaival. Jézus – mintegy válaszul – felkapta a másik, szalagfaragványos botját, azt is kettétörte, és darabjait kihajította a nyitott ablakon.

– Most majd hogyan szerzel botot, uram? – kérdezte szemrehányó hangon Péter.

– Holnap kora reggel menj el a vágóhídra, és hozz nekem egy mészároskampót meg egy hosszú mészároskötelet.

Ezután eltávozott belőle a prófétai ihlet. Visszahanyatlott székébe, és szelíden rájuk

nevetett. Mintha hirtelen kicserélték volna – egyszerre derűssé vált. A tanítványokat megrémítette a változás, de azért bátortalanul visszamosolyogtak rá. Jézus Péter vállára csapott:

– Bátorság, Péter! Még nincs itt a Vég!

Végignézett a borral telt kupákon, amelyeket az esszénusok otthagytak, s így szólt:

– Barátaim, mi akadályozza annak, hogy igyunk, és vigadjunk ma éjjel? Felmentlek fogadalmatok alól, ha velem isztok, tisztességes emberek módjára.

Felkapta a legközelebbi kupát, egy hajtásra kiitta, majd taktusban az asztal lapjához ütögetve egy vidám galileai lakodalmas ének strófáit kezdte dalolni. A tanítványok is ittak, tenyerükkel verték a ritmust, és Jézussal együtt énekeltek. Azután néhányan az asztal tetején kezdtek táncolni, ujjúkkal csettintgetve,. Tádé és a kánai Simon pedig trágár tréfákat ordítottak. Jézus nem korholta őket.

– Fiaim – mondotta –, a bánat könnye, a harag könnye, a vígság könnye... ah, a vígság könnye volt mindig a legjobb! Hagyjuk egyelőre a próféciákat, és ne vessünk e világ bolondságain.

A tanítványok úgy érezték magukat, mint akinek mázsás kő gördült le a szívéről. Nem kellett többé ájtatosabb embereknek látszaniuk, mint amilyenek valójában voltak. Hűségesen követték Jézust jóban-rosszban, de most, amikor feloldotta bennük azt a kételyt, amely hónapok óta gyötörte őket, és amely miatt árulással vádolták titokban magukat Mesterükkel szemben –, most még jobban szerették, mint valaha. Nem, még nincs itt a Vég! Izrael még nem érett meg a megváltásra. Meg lehet lazítani a szív feszesre vont kötelékeit.

Egyedül Júdás tartózkodott a borivástól, arra hivatkozva, hogy nincs rendben a gyomra. Így történt, hogy éjfél tájban ő volt az egyetlen tanítvány, aki egyenesen állt a lábán.

– Nem, ez nem lehet, egyszerűen nem lehet – bizonygatta önmagának. – Jól ismerem én a Mestert. Nem az az ember ő, akin hirtelen erőt tud venni a csüggedés, noha most ez a látszat. Király, uralkodói vérből származó király, azok közül való, akik a legvégsőkig kitartanak. Most csak szerepet játszik, ennyi az egész. Szerepet játszik, hogy próbára tegyen minket. Holnap majd világosan megmagyaráz mindent.

De Jézus még másnap reggel is ugyanabban a különös hangulatban volt. Emlékeztette Pétert, hogy menjen el a vágóhídra, amint azt tegnap megmondta neki. Majd megint bort ivott, tisztán, víz nélkül, és a tanítványokat is biztatta, hogy kövessék példáját. Júdásnak eszébe jutottak Ézsaiás szavai: „Jaj azoknak, akik jó reggelen részegítő ital után futkosnak!” Amikor Péter visszatért a kampóval meg a kötéllel, valamennyien kimentek a kertbe.

– Megéheztem – mondta Jézus Júdásnak. – Mássz fel erre a fügefára, szedj nekem egy marék fügét.

– De uram, nincs ezen egy szem se.

– Mit beszélsz? Egy szem sincs rajta?

– Nincs, Mester. Nincs itt az ideje.

Jézust elragadta a szenvedély. Ujját kinyújtva ünnepélyesen felszólította azt a Férget, amely annak idején Jónás tökjének gyökereit elrágta, hogy ugyanilyen módon

pusztítsa el a fügefát is. A zsenge levelek a tanítványok szeme láttára fonnyadozni kezdtek, és másnapra a fa kiszáradt.

– Mester – jegyezte meg Júdás félénken –, elmondtál nekünk egy példabeszédet a bölcs gazdálkodóról meg a fügefáról, arról a fügefáról, amely Izraelt jelképezi. A gazda nem akarta kivágni, pedig akkor már három év óta nem hozott termést. És te most elpusztítottad ezt a fügefát anélkül, hogy megvártad volna, hoz-e termést a szokott időben.

Jézus gúnyosan felnevetett.

– Micsoda? Hát nem látod az én új pásztorbotomat, amelyet a nyáj vére fröcskölt be? Jöjjetek velem, vágóhíd gyermekei! Vigyünk végbe egy nagy tettet ma, egy dicső tettet, olyan tettet, amely feltüzeli az egyszerű zarándokok szívét. Tisztítsuk meg a Templom külső udvarait, kezdve Heródes király bazilikájával.

Elindultak a Templom felé. A tanítványok szívébe bátorságot öntött a bor, de lépteiket bizonytalanná tette. A városkapu közelében volt egy vendégfogadó; betértek, ott is ittak.

Júdás nem szólt semmit, csak magában tűnődött: „Mi értelme van ennek az egésznek? Ha a Templom bálvány, miért kell megtisztítani? Még hozzá éppen a külső részeit? A Mester a minap olyan emberről mondott példabeszédet, aki gondosan megtisztogatta egy befedett tál külsejét, de a fedőt nem emelte fel, mert a tálban tisztátalan étel volt. A Templom papsága ellen mondta el ezt a példázatot.”

A farizeusok szigorúan ragaszkodtak ahhoz a szabályhoz, amelynek értelmében a templomhegyre senki sem vihet magával pénzt vagy portékát, sőt még saru sem lehet a lábán. A levita papok kigúnyolták e merevséget, mert szerintük csak a Szentély meg a belső udvarok szentek a szó igazi értelmében; senki sem köteles nagy áhítattal belépni Izrael Udvarába vagy a Nők Udvarába, és a Pogány ok Udvara semmivel sem szentebb, mint a jeruzsálemi óváros bármely más része. Azt a bazilikát pedig, amelyet Heródes építtetett a Pogány ok Udvarának déli oldalához, a levita papság egyszerűen csak afféle előcsarnoknak tekintette. Megengedte, hogy árusítóbódékat állítsanak fel ott az olyan zarándokok kényelmére, akiknek nem volt kedvük felkapaszkodni az Olajfák Hegyére, hogy a cédrusok alatt létesített rendes piacon vásárolják meg az áldozati célra szánt gerléket, galambokat, bárányokat és egyéb állatokat. Az állatok árusításának bevezetése nyomán egy másik üzletág is megjelent: a pénzváltás. A római megszállásnak egyik nagyon kellemetlen velejárója az volt, hogy a rómaiak maguknak tartották fenn az arany- és ezüstpénzverésének kizárólagos jogát. Az újabb pénzeket a császár feje volt látható, ezzel a felirattal: „Tiberius Caesar Augustus, Főpap, Augustus Isten Fia.” Mivel a Tízparancsolat tiltja hamis istenek imádását, ilyen pénzeket nem lehetett bevinni a Templom területére. Ilyenformán minden zsidó, aki a Heródes-féle bazilikában akart galambot vagy más áldozati állatot vásárolni, de csak tisztátalan pénzzel rendelkezett, kénytelen volt azt előbb valamelyik pénzváltónál tiszta pénzre becserélni. Bizonyos fajta idegen pénzeket megtűrtek, tisztának nyilvánítván, és még forgalomban voltak Heródes rézpénzei, amelyeket zsidó emblémák díszítettek.

A bazilikához érve, Jézus belépett, közvetlenül a kapu mellett megállt, és tenyerét

összecsapva csendet kért. Tanítványainak meghagyta, hogy ugyanazt tegyék. Kíváncsi tömeg gyűlt köréjük. Jézus ekkor erős és tisztán csengő hangon Jeremiás egyik prófécijából kezdett recitálni:

Az a beszéd, amelyet az Úr szóla Jeremiásnak,
mondván: Állj az Úr házának ajtajába, és kiáltsd ott e beszédet,
és mondd: Halljátok az Úr beszédét
mind, ti Júdabeliek, akik bementek e-
zeken az ajtókon, hogy imádjátok az
Urát! így szól a Seregek Ura, Izrael Istene: Jobbítsátok meg
a ti utaitokat és cselekedeteiteket,
és veletek lakozom e helyen. Ne bízzatok hazug beszédekben, mondván: az Úr
temploma,
az Úr temploma, az Úr temploma ez! Mert csak ha valóban megjobbítjátok a ti
utaitokat és
cselekedeteiteket; ha igazán ítélték
az ember között és felebarátja között; Ha a jövevényt, árvát és özvegyet meg nem
nyomorgattok,
és ezen a helyen ártatlan vért ki nem
ontotok, és idegen istenek után sem
jártok a magatok veszedelmére: Akkor lakozom veletek ezen a helyen, a földön,
amelyet
a ti atyáitoknak adtam, öröktől fogva
mindörökké.
Ímé, ti hisztek a hazug beszédeknek, haszon nélkül! Nemde loptok, öltök és
paráználkodtok, hamisan esküsztek, a Baálnak áldoztok, és idegen istenek után
jártok, akiket nem ismertek; És eljöttök, és megállótok előttem e házban, amely
az én
nevemről neveztetik, és ezt mondjátok: Megszabadultunk; hogy ugyanazokat az
utálatossá-
gokat cselekedhessetek! Vajon latrok barlangjává lett-e ez a ház tielőttetek,
amely az én nevemről neveztetik? Imé, én is
látok, azt mondja az Úr.

Mert menjetek csak el az én helyemre, amely Silóban van, ahol először lakoztam az
én nevémmel, és lássátok meg, hogy mit cselekedtem azzal az én népemnek, Izraelnek
gonoszságáért.

Most pedig, mivelhogy mindezeket a cselekedeteket megcselekszitek, azt mondja az
Úr, és mivelhogy szüntelen szoltam és szoltam tinéktek, de nem hallottátok, és
kiáltottam nektek, de nem feleltetek:

Azért úgy cselekszem e házzal, amely az én nevemről neveztetik, amelyben ti
bizakodtok, és e hellyel, amelyet nektek és a ti atyáitoknak adtam, amint Silóval
cselekedtem.

És elvetlek titeket szíнем elől, amint elvetettem mind a ti atyátokfiait, Efraimnak

minden magvát.

És te ne imádkozzál e népért, se jaj szót, se könyörgést ne emelj érettök, és nálam közben ne járj; mert én meg nem hallgatlak téged!

Háromszor mondta el Jeremiás szavait; tanítványai körülötte álltak, és figyelésre kényszerítették az embereket. A tömeg egyre duzzadt, végül már egyetlen vevő sem volt az árusítóbódék előtt. Akkor így szólt Jézus:

– A Jeremiás napjaiban élő zsidók nem hallgattak az intelemre, nem bánták meg vétkeiket, de az Úr szavai beteljesedtek, mert a Templom elpusztult. Áb hónapjának kilencedik napján tűzvész emésztette el. A nép azután Babilon vizeinél megbánta bűneit, és a Templom újra felemelkedett, és ragyogóbb lett, mint valaha; ám a régi utálatosságok újjáéledtek. Izrael férfiai, a mi Istenünket meggyalázzák a saját házában! Kik a bűnösök ebben? Lévi fiai! Túlságosan is sokat engednek meg maguknak azáltal, hogy Izrael többi fiainak rovására a saját törzsüknek tartották fenn a szentség kiváltságait. Nincs-e megírva a tizenötödik zsoltárban, hogy aki pénzzel kereskedik, nem lakozhat ezen a szent hegyen? És ez a hely, ahol most állunk, nem része-e a szent hegynek? Ám Lévi fiai mit sem törődnek e hely megszenteltségételenítésével; nekik csak az a fontos, hogy az ő belső területük maradjon meg érintetlentisztaságban. Szemet hunynak a gonoszság fölött, és azt mondják: „Mi nem tudunk semmiről”, jóllehet profán terheket vivő emberek arra használják a Templom külső udvarait, hogy megrövidítsék az útjukat, amikor az egyik városnegyedből a másikba akarnak menni. Meddig lehet ezt még tűrni? Nézzetek körül, nézzétek ezeket a nagy épületeket! Ha meg nem javultok, itt kő kövön nem marad, hanem minden a föld színével válik egyenlővé! Ezután a nála levő hosszú mészároskötelet korbáccsá hajtogatta össze. Az emberek bámulták. Amikor elkészült, felkiáltott:

– Ki áll mellém? Ki tart velem? Ezzel a korbáccsal akarom megtisztítani az udvarokat a szeméttől!

– Uram, mi veled vagyunk! – kiáltották a tanítványok, az egy Júdás kivételével.

A tömeg is lelkesen velük harsogta:

– Veled vagyunk!

Jézus megindult a kalmárok és a pénzváltók felé:

– Menjetek el innen, hordjátok el magatokat, ha mondom, különben ennek a kötélkorbácsnak a nyomait fogjátok viselni, amíg csak éltek!

Az árusok közül többen gyorsan összeszedték portékáikat, összecsuhták szétnyitható asztalaikat, és sietve odébbálltak; ismerték a szólásmondást: „Zarándoktömeg – veszedelmes tömeg”. A pénzváltók testületének elnöke azonban merészen előlépett, és egy írást lobogtatott Jézus felé:

– Olvasd el, uram, ha tudsz olvasni! Elismervény a Templom kincstartójától, aki magának a főpapnak a veje. Elismervény ezer sékelről, törvényes pénzben. Ennyit fizet a mi céhünk minden negyedévben azért a kiváltságért, hogy ennél a kapunál pénzváltói tevékenységet folytathassunk. Mi jögon emeled magad a templomi kincstartó fölé?

– Hát ti nem emelitek Izrael Istenét a kincstartó meg a főpap fölé? Óvakodjatok ettől a kötélkorbácstól!

Ezzel Jézus gyors egymásutánban kezdte felborítani a pénzváltók asztalait: arany-, ezüst- és rézpénzek garmadái hulltak a kövezetre. A pénzváltók kétségbeesetten vetették magukat kupacokra, tíz körmükkel söpörve magukhoz a szétgurult pénzdarabokat, görcsös elszántsággal kapkodva azok után, amelyek a tömeg lábai alá estek, s közben sikoltoztak, mint a vajúdo asszonyok. Ezalatt a tanítványok kiengedték a ketrecbe zárt galambokat és gerléket meg a bárányokat; az előbbiek nagy szárnycsattogással röpködtek a tömeg feje fölött, az utóbbiak hangos bégetéssel szaladgáltak ide-oda. A zűrzavart még fokozta, hogy a tömegben levő vad suhancok egymással tülekedve kutattak az elgurult pénzdarabok után, és nagy röhögések közepette vadásztak a madarakra. A félelmükben reszkető pénzváltóktól senki sem mert nagyobb összegű pénzt elvenni. Később a pénzváltók elnöke mégis azt állította, hogy a céh egy havi jövedelmének megfelelő összeggel lett szegényebb.

Jézus beljebb haladt a Templomba, és megtisztította a templomudvarokat is minden kufárkodástól. Egészen addig a korlátig hatolt, amelyen túl már csak leviták tartózkodhatnak. Több száz ember támogatta, ismételte szavait:

– Latrok barlangja lett ez a Templom?!

A tömeg zömét alkotó galileaiak ugyanis már régóta nehezményezték, hogy a templomkörzetben pénzváltók és állatkereskedők tanyáznak. Nem kevésbé ingerelte őket az is, hogy a Templom kincstartója által kiszabott magas bérleti díjakat a kalmárok a vevőkre hárították át, s ez jelentős árdrágulást eredményezett.

A főpap meglehetősen nyugodtan fogadta a zavargás hírét.

– A húsvéti zárandokok heves vérű emberek – mondta vejének, a kincstartónak –, a bazilikái kereskedők pedig talán túlságosan vakmerőkké váltak; megérdemelték a lecket. A Templom külső udvarainak ez az úgynevezett megtisztogatása mindenestre a lakosság vallásos érzelmeinek kézzelfogható tanújele, bár értelmességét vajmi kevésbé dicséri. Egyetlen komolyabb kártételről sem kaptam jelentést. Most, hogy kitombolták magukat, a további garázdálkodástól minden bizonnyal visszatartja őket a Templom imponáló nagysága és fensége meg a mi törzsünk méltóságteljes magatartása. Nem, nem szándékozom őket bunkós-bottal fegyelmezni. Ha odaküldeném a templomőrséget, teljesen megvadulnának, és akkor előkerülnének ruhájuk alól az elrejtett török. Végül kénytelenek lennénk segítségül hívni a rómaiakat, s ezzel még csak olajat öntenénk a tűzre.

– De mi legyen a kereskedőkkel, Szent Atya? – kérdezte a kincstartó. – Elfoglalják-e helyüket holnap?

– Inkább ne.

– Az nagy veszteség volna nekik, és a Templom jövedelme is megcsappanna. Azonkívül nagyon bosszankodnának a tisztességes zárandokok, akik itt akarnak pénzt váltani meg madarakat vásárolni.

– A kereskedők majd megtanulják, hogy be kell érniük kisebb haszonnal. A hamar kifulladásra jutó zárandokok pedig tapasztalni fogják a túlzásba vitt lelkiismeretesség hátrányait, amikor innen vissza kell fordulniuk, és fel kell kapaszkodniuk az Olajfák Hegyén levő piacra, hogy ott vegyék meg az áldozati állatokat. El fogom rendelni, hogy itt minden kereskedői tevékenységnek szünetelnie kell, amíg véget nem ér az

ünnap.

– És mit szándékozol tenni ez ellen a názáreti Jézus ellen? ő rendezte az egész felfordulást.

– A názáreti Jézus? Sejtelmem sem volt róla, hogy ő a zavargás értelmi szerzője. Nekem úgy jelentették, hogy egy bocrai edomita volt a kezdeményező. Így hát az a konok fickó nem okult a figyelmeztetésből, amelyet a Hal-kapunál kapott?

– Nem. És különös históriák keringenek róla. Hogy csak a legfurcsábbat említsem, amely szívósan tartja magát: néhány hete Bethániában feltámasztott egy halottat, mégpedig a Név segítségével.

– Mivel a halottak, mint tudjuk, nem kelhetnek újra életre, és a Nevet csak a főpap ismerheti (a főtörvényszék által őrzött változat sem az igazi), véleményem szerint nem kell törődnünk az efféle képtelenségekkel. Mit hallottál még?

– Tegnap számárháton végigvonult a városon. Skarlátszínű ruhát viselt, kezében zöld ágat tartott, és ordítózó gyerekhad kísérte.

– Valóban? Miért nem jelentették ezt nekem? Az úgy akkor komolyabb, mint gondoltam. Annak az embernek az örülsége veszedelmes formát öltött. Olyan gyorsan kell cselekednünk, amilyen gyorsan csak lehet. Már a sátoros ünnep alatt le kellett volna tartóztatnom. Akkor Nikodémus, Gorión fia hivatalosan meggátolt ebben.

– Mellesleg szólva, Szent Atya, még régebben érdekes dolgot hallottam egy megbízható személytől, de már nem emlékszem, kitől. Azt mondta: Jézus ugyanaz a személy, akit gyermekkorában, vagy húsz évvel ezelőtt kitiltottak a Templomból, amíg nem tudja tisztázni magát a törvénytelen származás gyanúja alól.

– Én mondtam el ezt neked – szólalt meg a főpap fia, a főlevéltáros, aki végighallgatta beszélgetésüket. – Valahol hallottam a történetet, s mivel érdekelt a dolog, átböngésztem a hivatalos feljegyzéseket, amelyek igen valószínűvé teszik a vádat. Sajnos, a bizonyítékok sorából hiányzik egy fontos láncszem: anyjának házassági szerződése nincs az iratok között. Enélkül pedig nem vádolhatjuk Jézust törvénysértéssel, mivel állítólagos apja, akinek tanúvallomása eldönthetné a kérdést, már évekkel ezelőtt meghalt. Ezt is megállapítottam.

– Veszedelmes ember – vette át a szót ismét a kincstartó –, veszedelmes, vakmerő és az átlagosnál tehetségesebb. Ha nem sikerül sürgősen megzaboláznunk, aggodalommal tekintek az ünnep hátralevő napjai elé. Félek, nem felejtette el, hogy gyermekkorában kitiltották a Templom területéről; azt képzei, hogy igaztalanul jártak el vele, s ezen rágódik ma is. És – mint olyan sok elszegényedett vidéki farizeus – végül is a saját bajait azonosította a néptömegek bajaival. Szent Atya, nem vihetnem el parancsodat a templomőrség parancsnokához, hogy most azonnal tartóztassa le?

– Letartóztatni a Templomban? – kiáltott fel Kajafás. – Fiam, ezerszeresére akarod fokozni a bonyodalmat? Várd ki az estét, amikor majd eltávozik innen, hogy éjjeli szállására menjen. Ahogy a szószátyár arimathiai József hangoztatja unos-untalan a szanhedrinben: jó cselekedeteinket titokban kell végrehajtanunk.

– Ha megengeded – mondta a főlevéltáros –, megbízok egy tekintélyes, nagy tudású személyiséget, hogy holnap álljon elébe a Templomban, és tegyen fel neki néhány kérdést. Olyan kérdéseket, amelyek nevetségessé teszik; olyan kérdéseket,

amelyekre bármilyen választ ad is, vagy a rómaiakkal gyűlik meg a baja, vagy a saját híveit ingerli maga ellen. Következésképpen meg sem próbál majd rájuk válaszolni. Ha minden úgy megy, amint remélem, egyáltalában nem lesz szükség arra, hogy letartóztassuk.

– Jó, nem bánom. De miért ne tehetned fel azokat a kérdéseket te magad, fiam?

HUSZONHATODIK FEJEZET

A KARD

Azon az estén Jézus Bethániába ment vissza tanítványaival. Lázár házában akart megszállni, de a kapus nem engedte be. Lázár Mártát küldte ki a következő magyarázattal: a szabad esszénusok általános határozata értelmében többé közülük senki sem érintkezhet Jézussal, mivel szövetségben áll egy boszorkánynyal, és maga is démoni erők segítségét vette igénybe. Mindazonáltal ő, Lázár, nem akar hálátlanságot tanúsítani Jézus iránt, akivel szemben leróhatatlan tartozása van; ezért egész házát rendelkezésére bocsátja, maga pedig két nővérével máshová megy. Jézus minden megjegyzés nélkül elfogadta az ajánlatot, tanítványaival derűs hangulatban ott töltötte az éjszakát, és másnap visszatért a Templomba.

Időközben futótűzként terjedt el egész Jeruzsálemben annak híre, hogy mit művelt Jézus a bazilikában. A vélemények erősen megoszlottak. A szadduceusok elítélték, mivel szerintük ez indokolatlan beavatkozás volt a törvényes keretek között folytatott kereskedelembe. A vezető farizeusok egyetértettek velük abban, hogy a templomhegyen erőszakhoz folyamodni túrhetetlen dolog; igaz, az árusok tevékenysége nagyon is kifogásolható, de megbocsáthatatlan felfuvalkodottság a szentségtörést megbüntetni; ennek megtorlását alázatos hittel Jehovára kell bízni. A zelóták és anávok tömegei azonban – akik ünnepi időszakokban könnyen ragadtatták magukat vakbuzgóságra, nem fontolgattak semmit, és mit sem törődtek az esetleges következményekkel – egekig magasztalták Jézust mélységesen vallásos és merész tettéért. Ha valaki azt mondta nekik:

– De hát ugyanezt a Jézust Kapernaumból meg Korazinból elkergették a zsinagógái előljárók! – tüstént megmagyarázták neki:

– Féltekenységből tették. Egyetlen hibát sem tudtak találni benne, csak azt rótták fel bűnéül, hogy nem volt gőgös, nem restellt a magunkfajta szegényeknek prédikálni.

A Jézus gyógyításairól szóló történetek szájról szájra jártak, s egyre terebélyesedtek. A leprásokéhoz hasonlóan foltos arcú betegek meggyógyításából tíz igazi leprás meggyógyítása lett; már azt is mesélték, hogy három vagy négy halottat támasztott fel az ország különböző részeiben, köztük egy sunamita fiút is, anyjának egyetlen gyermekét, hasonlót ahhoz, akit Elizeus próféta keltett fel halottaiból. Jézus – úgymond – rendelkezik azzal a csodálatos képességgel, hogy hirtelen el tud tűnni, és még aznap megjelenik ötven mérfölddel arrébb; és száraz lábbal tud járni a vízen. Sok-sok ember szívében nagy remények támadtak. Hát eljött végre-valahára a sóvárogva várt Messiás, előfutárával, Illéssel, aki Keresztelő János alakját öltötte magára. A szükséges ismertető jelek némelyike már teljesült: Jézus a Zakariás próféta által előírt módon vonult be a Városba, az Ézsaiás próféta által előírt ruhákban, és nagyon határozott hangon szólította fel Izraelt a bűnbánatra.

Jézus a Pogányok Udvarának árnyékos oldalán, egy márvány -lépcsőzet fordulóján állva prédikált mintegy ötezer férfinak és nőnek, s azok feszült figyelemmel hallgatták. Ezúttal nem a tőle megszokott módon prófétáit a Messiás Gyötrelmeiről, veszedelmes időkről, országos katasztrófáról, háborúról és háborús hírekről, egymás

ellen támadó népekről és királyságokról, földrengésekről, éhínségekről és olyan szörnyű kataklizmákról, amelyeket eddig még nem látott a világ. Ehelyett nagy ékesszólással idézte fel Dávid királynak és harminchét kiválasztott társának dicső tetteit a filiszteusok ellen viselt felszabadító háborúban meg azokban a hódító hadjáratokban, amelyeket a moabiták és a szíriaiak ellen indítottak. Dávid király vitéz harcostársai – mondotta – méltók voltak vezérükhöz: Joseb-Bassebet nyolcszáz ellenséget sebesített meg egyetlen csatában; a Harárból való Samma a lencseföldön egymaga szállt szembe hat csapat filiszteussal, és valamennyi holtan maradt a csatamezőn; a kabséli Bénája hegyi oroslánoknak vermet ázott a hóban, s amikor abba egy oroslán beleesett, Bénája leugrott a verembe, és puszta kézzel fojtotta meg a fenevadat. Csak nem veszett ki Izraelben ez a hősi fajta?

Hangjának és taglejtéseinek szuggesztív erejével eleven valósággá varázsolta ezeket az ősi meséket.

– Harci büszkeség duzzadjon benned, te békés szív! Lépkedj peckesen, te szegény láb! Mert itt, Jeruzsálemben választatott Dávid uralkodásra, és az ő bátor harcostársai ugyanezen a hegyen imádták az Urat!

Majd Dávid fiának, Salamonnak ragyogó fényű uralkodásáról beszélt hallgatóinak. Salamon hajói a világ minden tengerén jártak, hadseregében tizenkétezer lovas szolgált, és ezernégyszáz harciszekere volt; igen, Salamon, Izrael királya nem ismert földi urat maga fölött; Isten kegyeltje volt ő, a legbölcsebb király, aki valaha is uralkodott Izraelben.

Ünnepélyes hangon idézte azt az imát, amelyet Salamon ugyanezen a hegyen mondott az új Templom felszentelésekor, nyilvánosan emlékeztetvén Jehovát Dávidnak tett ígéretére, hogy az uralkodóház nem szakad meg, s mindig lesz királyi sarj, aki Izrael trónusára üljön.

– Akinek van füle a hallásra, az halljon!

Ekkor harsonák zengtek fel, és a Belső Udvarból húsz tiszteletre méltó, fehér ruhába öltözött pap indult el ama lépcsőszárny felé, ahonnan Jézus prédikált. A processzió közepén egymás mellett haladt a főlevéltáros meg a templomórség parancsnoka, mind a kettő díszruhájában» A tömeg mély tisztelettel nyitott előttük utat.

A főlevéltáros udvariasan köszöntötte Jézust, s ő ugyanolyan udvariassággal viszonzta az üdvözlést.

– Uram – kezdte a templomi archívum főnöke –, te vagy-e a názeretí Jézus?

– Így neveznek.

– Izraelita vagy?

– Az vagyok.

– Olyan férfiak, akik közreműködtek e Templom legszentebb részének felépítésében, húsz évvel ezelőtt nem figyelmeztettek-e téged arra, hogy nem léphetsz át ezeken a kapukon mindaddig, amíg nem tisztázok magad a törvénytelen származás vádja alól, amelyet egy törvénytudó emelt ellened?

– Törvényes házasságból születtem, Betlehemben.

– Azon az eldugott galileai tanyán, amelyet Zebulon Betlehemjének neveznek?

- Nem. Júda Betlehemjében, amelyet a próféták igéi tettek híressé.
- Miként tudhatnánk meg, hogy nem fattyú vagy, hanem törvényes házasságból születél? Meg tudnál-e nevezni olyan köztisztelőben álló, tekintélyes személyeket, akik elismerték törvényes származásodat?
- Igen, a kallirhoéi esszénusok elismerték, amikor beléptem az ő szigorú közösségükbe, röviddel azután, hogy a rómaiak elbitorolták országunk kormányzását.
- Kit tudsz tanúként megnevezni?
- Simon és Hóseás bethániai szabad esszénusokat. Mindkettő becsületes ember. Együtt voltunk újoncok a szervezetben.

A főlevéltáros meghökkent. Arra számított, hogy Jézus majd zavarba jön, dadog, köntörfalaz, ellentmondásokba bonyolódik, s ezáltal szánalmas figurává válik hívei szemében. Más irányból kezdett újabb támadásba:

- Majd ki fogjuk hallgatni ebben az ügyben Simont és Hóseást, mihelyt lesz rá időnk – jelentette ki homlokát ráncolva. – De most légy szíves, felelj nekünk egy másik kérdésre. Ki adott neked hatalmat, hogy követőidet arra buzdítsd: kergessék ki Heródes király bazilikájából az áldozati állatok és madarak eladásával foglalkozó kereskedőket, valamint a tisztátalan pénzek beváltóit, akik ezen tevékenységüket hatósági engedéllyel üzik?

– Eddig már négy vagy öt kérdést tettél fel nekem, és én mindegyikre feleltem. Légy olyan jó, és viszonzásul felelj most nekem egy kérdésre. Nyilván hallottál az én-rimmoni Jánosról, akit Keresztelőnek nevezett a nép, és aki nekem közeli rokonom volt. Heródes Antipasz, Galilea tetrarkhája nemrég lefejeztette a Makhairusz-erődben. Tanítványaimat és engem ő keresztelt meg, amikor prófétákká kent minket. Nos, kérlek, mondd meg nekem: az Úr igazi prófétája volt-e János vagy csaló?

A főlevéltáros tüstént látta, hogy nehéz helyzetbe került. Jól tudta, hogy a galileaiak, a Jordánon túliak és a déli hegyilakók nagy prófétaként tisztelik Jánost. Ha mármost csalónak nyilvánítja, voltaképpen azt mondja, hogy a gyűlölt Antipasz helyesen járt el, amikor kivégeztette; ily módon rossz hírbe hozza az egész papi testületet. Ha viszont Istentől ihletett prófétának ismeri el, ezzel megerősíti Jézus tekintélyét; az emberek amúgy is így beszélnek mindenütt: „János köpenye rokonára, Jézusra hullott.” Tanácstalanul fordult a templomőrség parancsnoka felé, de az csak üres tekintettel bámult rá vissza.

- Hogy tudnám én azt megmondani, próféta volt-e vagy csaló? – bökte ki végre.
- Hát akkor hogyan felelhetnék arra a kérdésedre, amely az én kérdésem megválaszolásától függ?

A tömeg ujjongva tapsolta Jézust, és a tanítványok arcán büszke öröm sugárzott – az egy keriothi Júdást kivéve, akit megdöbbenés és bánat fogott el. Miért szegte meg Jézus azt az elvet, amelyet oly szigorúan kötelezővé tett számukra? Amikor megkérdezték tőle: ki adott neki hatalmat, miért említette Jánost? Miért nem jelentette ki bátran, hogy Jehova adott neki hatalmat? És ami még ennél is érthetlenebb: ő, aki mindeddig kvietista volt, a béke prófétája, miért igyekezett most a harci dicsőség szenvedélyes gondolataira tüzelni az ún. alázatosakat?

Jézus kezét felemelve csendet kért, s az alábbi példázatot mondta el a papoknak:

– Egy ember szőlőt ültetett, és körülvéve gyepűvel, és sajtót ása, és tornyot épít, és kiadá azt munkásoknak, és elutazék. És a maga idejében szolgát küld a munkásokhoz, hogy kapjon a munkásoktól a szőlő gyümölcséből. Azok pedig megfogván azt, megverék, és üresen küldék vissza. És ismét küldé hozzájuk egy másik szolgát; azt pedig kővel dobálván meg, fejét betörék, és gyalázattal illetve visszaküldék. És ismét másikat küldé; ezt pedig megölik; és sok másokat; némelyeket megvervén, némelyeket pedig megölvén. Minthogy pedig még egy egyetlen szerelmes fia is vala, utoljára azt is elküldé hozzájuk, ezt mondván: A fiamat meg fogják becsülni. Azok a munkások azonban ezt mondták maguk között: Ez az örökös; jertek, öljük meg őt, és a miénk lesz az örökség. És megfogván azt, megölik, és a szőlőn kívül vetek. Te sima beszédű főpapfi, aki elégedetten mosolyogtál, amikor megtudtad, hogy János, az Úr prófétája áldozatul esett a szepphoriszi házasságtörő asszony bosszújának, valld meg: nem terveztél-e tegnap este gyilkos merényletet Dávid egyik fia ellen, aki Júda Betlehemjében született?

A főle véltáros egyetlen szót sem bírt erre szólni, csak tátozott. A templomórség parancsnoka megrántotta a köntöse ujját:

– Gyere innen, hagyjuk ezt az örültet.

Megfordultak és átengedték a terepet Jézusnak, aki még egy nyílvestől lőtt ki utánuk:

– Azt emlegettétek, hogy engem kiutasítottak innen ennek a Templomnak az építői. Nem olvastátok-e a zsoltárokból Dávid király szavait: „Igen taszítottál engem, hogy elessem; de az Úr megsegített engem.” Meg ugyancsak Dávid királynak ezt a mondását: „Nyissátok meg nékem az igazságnak kapuit, hogy bemenjek azokon, és dicsérjem az Urat! ...A kő, amelyet az építők megvetettek, szegletkövé lett”?

A tömeg egyre növekedett, és Jézus folytatta prédikálását.

Heródes Antipasz, aki a húsvéti ünnepekre Jeruzsálembe érkezett, nagy aggodalommal hallotta szolgáitól, hogy Jézus ellene és Heródiás ellen tüzeli a zarándokok tömegeit Keresztelő János kivégzése miatt. Mit tegyen? Judeában nem volt bíraskodási hatalma; egyaránt rossz viszonyban állt a nagy szanhedrinnel, a főtörvényszékkel és a római főkormányzóval, Pontius Pilatusszal. Az utóbbit nemrég megsértette, mert nem volt hajlandó segédkezet nyújtani, amikor a főkormányzó olyan fogadalmi pajzsokat vitetett be a Városba, amelyekre a császár neve volt felvésve. Ez ugyanis a mózesi Törvények semmibevevését jelentette.

De nem ok nélkül nevezte őt Jézus rókának. Kigondolt egy olyan kérdést, amelyre Jézus aligha tud majd úgy válaszolni, hogy zavarba ne jöjjön. És kiválasztotta azt az embert, aki a kérdést felteszi neki: éles nyelvű jószágigazgatóját, Khúzá.

Khúza nem félt, készséggel vállalta a megbízatást. Tüstént elment a Pogányok Udvarába, térdel-könyökkel keresztülvere-kedte magát a tömegen, Jézus közelébe furakodott, és többször egymás után belekiabált a prédikációba:

– Egy kérdést! Egy kérdést akarok feltenni!

A tanítványok megpróbálták elhallgattatni, de Khúza makacsul kiáltozta a magáét:

– Egy kérdést! Egy kérdést! Egy kérdést! Jézus végül is odaszólt neki:

– Tedd fel hát a kérdésedet, te tolakodó!

– Megengedi-e a Törvény, hogy fejadót fizessünk a császárnak?

A kérdés hallatára az érzelmektől túlfűtött, feszülten figyelő tömeg azt hitte, hogy a jelenet előre meg van rendezve: Jézus, aki eddig csak a múlt dicsőségéről beszélt, most majd nyíltan kiáll a római uralom ellen.

– Ah... ah... – sóhajtoztak az emberek a várakozás izgalmaiban.

Jézus színlelt naivsággal megkérdezte:

– A fej adót? Milyen pénzben kell, hogy a zsidók a császárnak adót fizessenek? Van nálad ilyen pénzdarab? Megmutatnád nekem?

Khúza a kendője csücskéből egy új ezüstdenariust kotort ki. Jézus sokáig nézegette, forgatta, majd így szólt:

– Kérlek, mondd meg, nekem: ki ez a gyászos képű férfiú a babérkoszorú közepén?

Harsogó kacagás hullámszórt végig a tömegen, s jó időbe telt, mire hallani lehetett Khúza választát:

– Ez itt Tiberius Caesar Augustus, a rómaiak császára. Jézus undorral dobta el a pénzt.

– Hogy mersz ilyesmit a Templomba hozni? – kiáltotta méltatlankodó hangon.

Khúza a haragos kifakadás élet hasonló fegyverrel próbálta kicsorbítani. Felszedte az eldobott pénzdarabot, gondosan visszacsomagolta a kendője csücskébe, és dühösen ordította:

– A bűn a te lelken szárad! Én ezt a pénzt be akartam váltani a bazilikában, de te elkergetted onnan a pénzváltókat. Most pedig, miután jól megnézted és megforgattad a kezeden, felelj a kérdésekre minden csűrös-csavarás nélkül.

– Ne fizess az Istennek, ami a császáré, sem a császárnak azt, ami Istené.

Ennek a kijelentésnek az értelmén azóta is gyakran vitatkoznak, pedig ha figyelembe vesszük azokat a körülményeket, amelyek közt elhangzott, csakis egyféleképpen lehet értelmezni: „Jehova a ti egyedüli uralkodótok; és amikor egész életetekre szóló, tartozásokat törlesztitek neki, ne vigyetek hozzá semmi olyasmit, amihez a pogány átok szennye tapad.” Ebből következik, hogy a Mózes Ötödik Könyvében engedélyezett templomadó kivételével minden egyéb adó törvénytelen, s ha a zsidók mocsoktalanul akarnak élni, ki kell üzniük országukból a rómaiakat. Jézus azonban nem akarta ezt ennyire nyíltan kifejezésre juttatni, mivel ilyen válasz esetén a templomőrség parancsnoka nyomban letartóztathatta volna. Khúza azonban nem jött zavarba; kihasználta a felelet kétértelműségét, és nagy hangon kijelentette:

– Khúza köszöni a válaszodat. Mert én Khúza vagyok, Heródes Antipasz tetrarkha jószágkormányzója, örömmel veszem tudomásul, hogy helyesled, miszerint a császárnak meg kell fizetni, ami a császáré. A feleségem, Joanna, bár én nagyon elleneztem, anyagilag támogatta működésedet; kétségkívül azért, mert teljesen a te olcsó ékesszólásod befolyása alá került. Feleségem bevallotta, hogy három-négy közismert prostituált is tartozik a társaságodhoz. De bármilyenek is az erkölcsök, mégis szívesen hallom most tőled, hogy legalább őszinte barátja és támogatója vagy Rómának. Máskülönben bittel verném ki feleségemből azokat a hóbortos gondolatokat.

Majd bömbölő hangon ráordított a tömegre:

– Hé! Engedjetez utat! – és a sokaságon keresztülsörtetve eltávozott.

Khúzának sikerült elérnie azt, amivel a főlevéltáros hiába próbálkozott, mert a tömegnek mindig imponál egy merész, mérges ember, akinek valami személyes sérelme van, ami felfokozza elméjének élességét. Jézus hallgatósága hevesen vitatkozó csoportokra bomlott, s amikor folytatni akarta prédikálását, csak úgy záporoztak feléje a különböző kérdések és ellenkérdések, amelyeket azonban megvetően eleresztett a füle mellett. Kurta kézmozdulattal elbocsátotta a tömeget, lement a lépcsőkön, magasra emelt fővel sántikált keresztül a sokaságon, amely utat nyitott előtte, és tanítványai kíséretében a legközelebbi kapun át elhagyta a Pogány ok Udvarát.

Vagy egy órával később visszatért, de nem ismerték fel, mert most gazdagon hímzett köntöst viselt. Szenvtelen arccal, határozottan haladt át a tömegen, és az úgynevezett Tűzhely Terme felé irányozta lépteit. Ebben a helyiségben a régi hagyomány értelmében állandóan tűz égett a Messiás számára, és egy aranyozott rácsokból készült, alacsony korlát mögött ott állt a Messiás párnázott trónusa. Péter és András már ott várakozott a bejárat előtt, barátságosan évődve az őrt álló levitával. Jézus üdvözölte a két tanítványt, s szelíd hangon felszólította az őrt:

– Engedj utat, ajtónálló! Hadd foglaljak helyet trónszékemen.

Az őt mosolygott, mert Jézus szavait tréfálkozásnak vélte.

– Ember, megbolondultál? – mondta. – Ha bemennél oda, és ráülnél a trónusra, abban a pillanatban égi tűz emésztene meg. Az a Felkentnek a trónszéke.

– Kicsoda a Felkent?

– Bolond vagy te, vagy engem nézel annak? A Felként Dávid Fia, aki majd az elnyomók ellen fogja vezetni Izrael seregeit. Csak ő ülhet azon a trónuson, senki más!

– Akkor hát miért állód utamat?

– Te vagy Dávid Fia?

– Maga Dávid király mondja a zsoltárban: „Monda az Úr az én uramnak [Dávid a Messiásra gondolt]: Ülj az én jobbomon, amíg ellenségeidet zsámolyul vetem a te lábaid alá.” Miként lehetne Dávid Fia a Messiás? Van-e olyan apa, aki „Uram”-nak szólítja a saját fiát?

Miközben az ajtónálló lassú elméje a kérdésen töprengett, Jézus elsuhant mellette, és belépett a terembe. Az őt megragadta bot-ját, és utána iramodott. De András elgáncsolta, Péter lefegyverezte, majd betömtek a száját egy kendővel. A teremben rajtuk kívül nem tartózkodott senki. Jézus átlépett az alacsony korláton, és ünnepélyesen helyet foglalt a Messiás trónusán. Majd utasította Pétert és Andrást:

– Vegyétek ki ennek az embernek a szájából a pecket! így szólt a levitához:

– Eredj békességgel! És mondd el a templomőrség parancsnokának, hogy láttad Dávid Fiát Dávid trónusán ülni.

A levita szorongó érzésekkel a szívében kitámolygott a teremből.

Jézus azután leszállt a trónusról, kiment a helyiségből, és eltávozott a Templom területéről; ezúttal sem ismerte fel senki. Kisvártatva botjukkal hadonászó leviták vadul futkosva keresték, a tömegben pedig villámgyorsan elterjedt a meghökkentő hír:

– A názáreti Jézus fel mert ülni a Messiás trónszékére, de a haja szála sem görbült

meg!

Még aznap reggel így szólt Jézus a tanítványokhoz:

– Nagy vágyat érzek ahhoz, hogy atyáim módján én is elköltsem a húsvéti bárányt. Miért tagadnánk meg magunktól a húseledelt, miért együnk csak halat meg kovásztalan kenyeret? Együk meg „a húsát is, a kövérjét is”.

Elküldte Júdást Nikodémushoz, Gorión fiához azzal a kéréssel, hogy bocsásson rendelkezésükre egy szobát, ahol a húsvéti lakomát elfogyaszthatják.

Ez csütörtöki napon történt, és abban az esztendőben a húsvét szombatra esett. Ennélfogva a Sammáj által felállított szabály értelmében a tanítványok nem süthették meg a bárányt péntek este. A sütést ugyanis napnyugtakor kell elvégezni, a szombatnap pedig az előző napnyugtával kezdődik, és szombaton tilos minden munka, így a sütés is. Sammáj ilyen esetre azt írta elő, hogy az ünnepet csütörtök este kell megülni. A galileaiak a leviták engedélyével ezt a megoldást fogadták el. A Júdeaiak viszont Hillél szabályát követték, amely kimondja, hogy a húsvét magasabb rendű ünnep a szombatnapnál, tehát a húsvéti lakomát törvénszegés nélkül el lehet készíteni péntek este.

Júdás Nikodémus fiát kereste fel, s ő apja nevében megígérte, hogy átad nekik egy felső szobát, azonkívül gondoskodik a bárányról, a borról és minden egyébről. De feltételként kikötötte, hogy Jézus senkivel se közölje, hogy kinek köszönheti e szívességet, és ne fedje fel kilétét a ház lakói előtt.

– Hol az a ház?

– Azt most még nem mondhatom meg. De egy órával napnyugta előtt egyik ladikosom várni fog rátok a Kádárok utcájának azon a végén, amely közelebb van a Templomhoz, ő majd elvezet benneteket arra a helyre.

– Köszönöm a Mesterem nevében. De, uram, sürgősen szeretnék beszélni atyáddal, mivel attól félek, hogy az én Mesterem nagy veszedelemnek teszi ki magát, még mielőtt véget ér a nap. Hogyan beszélhetnék atyáddal anélkül, hogy bajt hoznék a házatokra?

– Kopogtass azon a kis ajtón, amely az istállók közelében van, a kapubejárattól jobbra. Mondd azt, hogy a másolási munkáért jöttél. Én majd szólok az egyik írnokunknak, akiben megbízhatunk, hogy engedjen be.

Amikor Jézus elhagyta a templomudvart, az tele volt galileaiakkal, akik áldozati bárányaikat cipelték a levita mészárosokhoz. Pétert és Jánost előre küldte a Kádárok utcájába. A ladikos már várt rájuk. Elvezette őket egy mellékutcában álló házhoz, és a két tanítvány megkérdezte a kapustól:

– Itt van-e az a vendégszoba, ahol a mi Mesterünk elköltheti velünk a húsvéti lakomát?

A kapus felvezette őket egy tágas felső szobába. A legapróbb részletekig minden elő volt már készítve benne: a megtisztító víz, mosdótálak, törülközők; a tizenhárom személyre megterített asztal; egy adag húsvéti kenyér, sütésre kész állapotban; borral telt kancsók; endivia-saláta; az édes mártás elkészítéséhez szükséges hozzávalók, gondosan kiporciózva; egy megnyúzott és kibelezett kövér bárány, kampóra akasztva, mellette külön a kivágott lapocka, a levitákat megillető szent porció. Nikodémus

fiának figyelmeztetése még arra is kiterjedt, hogy odakészítette a tizenhárom vándorbotot, amelyet a sövényről metszettek le. A húsvéti lakomának ugyanis kelléke volt a vándorbot, ez emlékeztette az ünneplőket arra, hogy ősök sietve menekültek Egyiptom földjéről.

Péter kiment az erkélyre, amely ezúttal a konyha szerepét töltötte be. Tüzet rakott, felszította a lángot, és pontosan alkonyatkor, amikor a templomhegyen megfűjták a trombitákat, feltűzte a bárányt a nyársra, amelyet a hagyomány szerint gránátalma fájából kellett kifaragni, s hozzálátott a sütéshez. Kétségtelen, hogy ez a nyárs is Rimmon, a gránátalma-isten kánaánita kultuszának maradványa; a kultuszt – mint már említettem – Saul király korában Jehova kultusza nyelte el. A bárányt valaha Rimmonnak kellett felajánlani; minden valószínűség szerint egy gyermek feláldozását pótolta, aki magát az istenséget helyettesítette, bár erre vonatkozóan semmilyen hagyomány nem maradt fenn a zsidóknál. A vándorbot valószínűleg szintén a Rimmon-kultusz emléke; ilyeneket tartottak a kezükben egykor az istenség hívei, amikor tiszteletére eljárták azt a bicegő táncot, amelynek *pészach* volt a neve, s amelyből a zsidó ünnep neve származik. Akik részt szoktak venni a dionüszoszi misztériumokban, azok pontosan megértik, mire gondolok. De a hithű zsidók iszonyodva utasítanak vissza meg a gondolatát is annak, hogy Dionüszosz és Jehova kultusz között akár a legcsekélyebb összefüggés lehetne, ők egységesen azt vallják, hogy az ünnep megemlékezés arról az időről, amikor Mózes kivezette népét Egyiptomból, amint az Mózes Második Könyvében olvasható.

Amikor Jézus kijelentette, hogy húsetelre vágyik, szavai kétszeresen is megütközést keltettek Júdásban. Először: Jézus megszegte fogadalmát, amelyet fiatal éveitől fogva mindig megtartott. Másodszor: megszegte Hűiéinek azt az általános érvényű szabályát, amely szerint a húsvéti bárányt nem szabad olyan mohó étvággyal enni, mintha közönséges hús volna, hanem áhítattal kell fogyasztani, mivel a húsvéti bárányt az jelképezi, hogy minden zsidó közösen részesül Jehova kegyelmében. Elvileg a húsvéti bárány elköltésében tíz főnél kisebb, húsnál nagyobb társaság nem vehetett részt, de ehhez a szabályhoz csak az előírásokhoz szigorúan ragaszkodó szadduceus családok tartották magukat. A zsinagógájáról farizeusok annyira kötelezőnek fogták fel a vendégszeretet parancsát, hogy egész Jeruzsálemben tárva-nyitva tartották kapuikat; bárki bemehetett ilyenkor, ha még akadt hely az asztalnál. Ily módon két- vagy háromszáz személy is ehetett egyetlen család húsvéti bárányából. A hivatalos szabály így szólt: „Ahhoz, hogy valaki a húsvéti lakoma résztvevőjének számítsa, legalább akkora darabkát kell ennie az áldozati állatból, mint egy olajbogyó.” Ennek a szabálynak az ismeretében válik érthetővé ez a zsidó mondás: „Ha csak egy olajbogyó is a húsvéti lakoma, a *hallel* [a magasztaló himnusz] olyan erősen zengedezzen, hogy meghasadjon a tető.”

A templom papjai kétségkívül ellenezték volna ezt az irányadó elvet, amely járandóságuk rovására ment, ha egyszerre le tudtak volna vágni annyi bárányt, hogy elláthatták volna a zarándokok hadát, akik azért jöttek Jeruzsálembe, hogy elköltse a húsvéti bárányt. De egyetlen este egyszerűen lehetetlen volt annyit levágni a templomudvarban, hogy a legalább két-háromszázezer főnyi tömegből minden hús

embernek jusson egy állat. A levita mészárosok pontosan a délután közepén kezdték el munkájukat, s rendkívül gyorsan, nagy ügyességgel dolgoztak. Közben a papok élő láncot alkotva álltak a mészárosoké meg az oltár között, kis ezüstpohárkákat adtak kézről kézre, hiindegyikben néhány csöpp volt az áldozati állat véréből, s miután az oltárnál álló pap tartalmukat az oltárra hintette, az üres edénykéik ismét kézről kézre járva jutottak vissza a vágótökhöz, így ment ez a gépies munka órákon át, a pohárkák inga módjára jártak ide-oda, és amikor felharsant az este beálltát jelző trombita, alig álltak már a lábukon. E körülmények ismeretében tehát figyelmet érdemel az a tény, hogy Jézus tanítványaival titokban, zárt ajtók mögött fogyasztotta el a húsvéti lakomát, és csupán tizenharmadmagával osztozott egy egész bárányon. Figyelemre méltó körülmény ez akkor is, ha elismerjük, hogy a titkolózás indokolt és szükséges volt.

János, aki segédkezett Péternek, visszament a Kádárok utcájának végére, hogy elvezesse a házba Jézust és a többi tanítványt. Nem sokkal később már valamennyien együtt ültek az asztalnál, kezükben a vándorbottal, saruval a lábukon, hogy az ősi szokás szerint fogyasszák el a húsvéti lakomát: az egész bárányt (amelynek egyetlen csontját sem volt szabad eltörni), a keserű endivia-salátát, az édes mártást és a megpróbáltatás kovásztalan kenyerét. Jézus mint a ház feje elmondta az előírt fohászt:

– Légy áldott Te, az Örökkévaló, a mi Istenünk, a Világ Királya, aki parancsainkkal megszenteltél minket, és elrendelted a húsvéti lakomát.

Az étkezés az első kupa borral kezdődött. Jézus megáldotta, s az áldáshoz még hozzáfűzte:

– Ez az utolsó bor, amit megiszom, mielőtt a Királyság elkövetkezik!

A tanítványok jókedvűen zsibongtak; több mint egy évig tartó önmegtartóztatás után az ínycsiklandozó pecsenyeillat izgalommal töltötte el őket; úgy érezték magukat, mint a malomkővet körbe vontató számár, amikor kifogják, s vidáman rugdalózva, ordítózva iramodik neki a zöldellő rétnak. Egyedül Júdás füle fogta fel a Mester szavai mélyén bujkáló szomorúságot, s csak ő vette észre, hogy Jézus leplezett undorral eszik a húsból. Vele érzett, és lelkére sötét kétségbeesés borult. A *Dicsérjétek az Urat* kezdetű himnuszt nem is tudta a többiekkel énekelni. Nagyon várta a második kupa bort, remélve, hogy attól majd felenged belső dermedtsége.

János, mint a tanítványok legfiatalabbika, feltette Jézusnak az előírt kérdéseket, majd elénekelték a *Mikor Izrael népe kijőve Egyiptomból* kezdetű éneket. Jézus ekkor kezébe vett egy húsvéti lepényt – kerek volt, kemény, papírvékonyágú, még forró az agyagkemencétől – darabokra tördelte, és szétosztotta.

– Így akarnak velem is cselekedni az ellenségeim – mondotta. – De csak egyetek belőle, egyetek az én széttördelt testemből, mert én a Kenyér Házában születtem.

Majd a boroskancsó után nyúlt, kitöltötte a második kupát, s közben megjegyezte:

– Így akarnak velem is cselekedni az ellenségeim. De csak igyatok belőle, igyatok az én élő véreből, mert én a Bor Házában nevelkedtem.

A tanítványok nemtörődöm módon megették és megitták, amit Jézus adott nekik. Csak Júdás gondolta iszonyodva: „Mi ez? Utálatos ételt együnk a mi Istenünk ünnepén, ahogy a görögök a misztériumaikban istenük testét eszik és vérének isszák?”

Elfogadta a feléje nyújtott kenyeret, és ajkához emelte a kupát, de sem nem evett, sem nem ivott.

– Uram – fordult Jézushoz Péter –, még nem fejezted be a szőlőről meg a bérlekről szóló történetet. Meg merték-e ölni a tulajdonos fiát?

– Megölték, és testét áthajították a kerítésen.

Egyszerre valamennyien észrevették a szomorúságát. A beszélgetés az asztal felső végén vontatottá vált, majd elhalt. Csupán a túlsó végén ülő Tádé és a kánai Simon vitatkozott tovább azon, hogy melyikük kap majd nagyobb tisztséget a megígért Királyságban. De amikor észrevették, hogy csak ők ketten hangoskodnak az elcsendesült szobában, zavartan elhallgattak. Mindenki várakozással szegezte tekintetét Jézusra. Ő még jó darabig hallgatott, ujjait lassan körüljáratva a boroskupa peremén, s csak nagy sokára törte meg a csendet.

– Tizenkettőtök közül valaki meg fog ölni engem! Leírhatatlan megdöbbenés támadt. A tanítványok arcán az

ártatlanul megvádoltak önérzete lángolt fel. Hitetlenkedve meredtek egymásra.

– Egyikőtök meg fog ölni engem – ismételte meg Jézus. – Egyikőtök, aki ebbe a tálba mártja a kezét. Amint az meg van írva a zsoltárban: „Még az én jóakaróm is, akiben bízom, aki kenyeremet ette, fölemelte sarkát ellenem.”

– Én vagyok az? Én vagyok az? – kérdezték egymás szavába vágva a tanítványok.

Jézus rájuk nézett hosszan, de mintha nem is látta volna őket.

– Jó árra becsültetek engem! – mormogta komoran.

E szavakra Júdas szíve akkorát dobant, hogy majd kiugrott a helyéből; vad fénysugár cikázott át az agyán, és mindent megértett.

E húsvéti lakoma elbeszélését most meg kell szakítanom, hogy elmondjak egy régebbi történetet, mert nélkülül teljesen érthetetlen az egész. Ezt a történetet – igaz, meglehetősen homályos formában – meg lehet találni abban a hosszú költeményben amely Zakariás próféta Könyvének utolsó fejezeteit alkotja. A költemény szerzője a Szeleukidák korában élt, s nem azonos a korábbi fejezetek írójával, aki röviddel a babilóniai fogság után élt. A költemény prologusában elmondja, hogy egy prófétai sugallatra fogadalommal elkötelezte magát Jehova szolgálatára. Városi öltözékét durva szövésű pásztorgúnyával cserélte fel – ez Jehova prófétáinak hagyományos ruhája –, és két pásztor-botot faragott magának; az egyiknek a *Szépség*, a másiknak az *Egység* nevet adta. E pásztorbotokkal felfegyverkezve elindult, hogy táplálja a nyáját – vagyis elődeinek modorában bűnbánatot prédikált a népnek, Isten kegyelmét ígérve megtérés esetén, Isten büntető haragját helyezve kilátásba, ha nem akar megtérni. A próféták már a legkorábbi időktől fogva hű segítői voltak a papságnak: mialatt a papok nyugodtan, gyakorlattan végezték a templomi áldozatokat, és tettek eleget egyéb rituális kötelezettségeiknek, a próféták bejárták az országot, és szenvedélyesen buzdították erkölcsös életre a népet. De még Zakariás prófétatársai sem őrizték meg tisztán Jehova kultuszát: a zsidók legfőbb urai, a Szeleukidák oly nagy mértékben népszerűsítették az olümposzi istenek meg az Égi Királynő rítusait, hogy Jehova tisztelete majdnem elenyészett. Zakariásnak azt kellett tapasztalnia, hogy egyedül maradt, és süket füleknek prédikál. Emiatt nagyon elkeseredett, és kihirdette a

piactéren:

– Nem akarom táplálni e nyájat! Azt mondja az Úr: „Nem őrizlek én titeket, haljon meg a halálra való, és vágattassék ki a kivágni való; a megmaradtak pedig egyék meg egymásnak húsát.”

Felmutatta a hallgatóságnak *Szépség* nevű botját, mindenki szeme láttára kettétörte, majd felment a Templomba, hogy templomi szolgának szentelje magát, és sohase lépjen ki többé a Város profán utcáira. Felkereste a templomkincstárat, és azt mondta a papoknak.

– Azért jöttem, hogy Istennek szenteljem magamat. Milyen árra becsültök engem?

Azok megvetően felelték:

– Az élete virágjában levő férfiért, aki magát Istenünknek adja, a Törvény szerint ötven sékelt kell fizetni a templomi súlymérték szerint. Ha nő az illető, annak harminc sékel a megállapított ára. De Mózes Harmadik Könyve huszonhetedik részének nyolcadik verse megengedi nekünk, hogy hitványabb személyekért kevesebbet fizessünk. Téged, aki szerfölött gyatra pásztornak bizonyultál, harminc sékelre taksálunk, mert olyan összevissza locsogtál, mint egy asszony.

Kimérték harminc sékelt a kincstári súlymérték szerint (egy ilyen sékel többet nyomott az akkori főníciai sékelnél), odaadták neki, majd felszólították:

– Most pedig menj el a főpaphoz, hogy jegyezze be fogadalmadat.

Zakariást elfutotta a méreg:

– Mondhatom, jó árra becsültetek engem!

Ahogy ott állt határozatlanul, egyik kezében a harminc sékellel, másik kezében a megmaradt pásztor botjával, a Templom területén meglátott egy gibeonita fazekast, amint meztelen lábbal taposta az agyagot. (A Templomban akkoriban még alkalmaztak gibeonita mesterembereket, bár a gibeoniták tisztátalan kánaánita közösségnek számítottak.) Zakariásból elemi erővel tört ki az indulat. A harminc sékelt odahajította a fazekas lába elé, hogy tapossa bele az agyagba – ez a szimbolikus aktus csodálatosan kifejező megnyilvánulása volt a belsejében tomboló érzéseknek –, azután dühösen kirohant a Templom területéről, hiszen még szabad ember volt, még próféta volt.

A piactérre érve összekiáltotta az ott levő embereket, szemük láttára összetörte másik botját is, amelynek az *Egyezés* nevet adta, és fennhangon kijelentette:

– Júda és Izrael többi része számára egyenetlenséget hirdetek az Úr nevében!

Ezzel végződik a prológos, utána következik a tulajdonképpeni költemény. Zakariás egyik víziójában önmagát látja, amint isteni parancsra szörnyű szerepet játszik: ő a Mihaszna Pásztor, aki nem kutatja fel az elkószált bárányokat, aki nem eteti a beteg állatot, amely nem tud a lábára állni, s legelni; aki nem menti ki a bozótba akadt jószágot –, a Mihaszna Pásztor, aki minden kötelességét elhanyagolja, s (mint a templomi levita) nagy gyönyörűséggel és bőségesen fogyasztja a sült húst, megeszi „a húsát is, a kövérjét is”. Rettenetes paradoxon: látja magát, amint hamisan prédikál Isten nevében, s ugyanakkor Isten iránti tiszta szeretetből magára veszi az egész nép bűneit.

Majd az alábbi sorok következnek – az eredeti szöveg szerint idézem, mert a görög

nyelvű változat zavaros:

Jaj a mihaszna pásztornak, aki elhagyja a juhokat! Fegyver a karjára és jobb szemére. Karja szárazra száradjon, és jobb szeme sötétre sötétedjen...

Fegyver, serkenj fel az én pásztorom ellen és a férfiú ellen, aki nekem társam... Verd meg a pásztort, és elszélednek a juhok, Én pedig a kicsinyek ellen fordítom kezemet.

Zakariás látja magát, amint hamisan prédikál a Templom udvaraiban, hogy szégyenkezésre próbálja bírni a népet, míg végül saját apja és anyja így kiált fel:

– Te hazugságokat beszélsz Jehova nevében! Meg kell halnod!

És saját szülei keresztüldöfik.

Ez a tett megtöri a gonosz varázst. A nép hirtelen megbánja vétkeit, és Jehova irgalmasnak bizonyul. Jeruzsálemben felbukkan a Szépség Forrása, hogy vize elmossa a bűnt és a tisztátalanságot. A bálványokat ledöntik, és a Városból kiűzik a hamis prófétákat, akik részt vettek az Égi Királynő, Tammúz, Dionüszosz és Zeusz kultuszában. Zakariás látja őket, amint a környékbeli falvakban keresnek menedéket, egyszerű pásztoroknak hazudják magukat, és sebeikről, amelyeket a kultikus orgiákon ejtettek saját testükön, azt állítják, hogy egyik barátjuk házában kitört verekedésnél szerezték. Közben „néznek arra, akit feldaraboltak”; a jeruzsálemiek nézik a keresztüldöfött ember holttestét, és végre megértik: provokatív hamisságaival megmentette őket a pusztulástól. Nagy fájdalommal gyászolják, úgy, ahogyan az egyetlen fiú halálát szokták megsiratni.

Azután felvirrad az Úr Napja, a borzalmak napja. A világ összes népe Jeruzsálem ellen vonul, elfoglalja a Várost, kifosztja a házakat, meggy alázza a nőket, és a lakosság felét fogságba hurcolja. De hirtelen megjelenik Isten Fia; megveti lábát az Olajfák Hegyén, amely kettéhasad. A vérfürdőből megmenekült hűségesek Isten Fiának árnyékában találnak menedéket. Azon a napon elhomályosodik az ég, de estére ismét megvilágosodik, és élő vizek – ezt a metaforát a farizeusok „isteni tan” értelemben fogják fel – folynak kifelé a Városból keleti irányban, a Holt-tenger felé és nyugati irányban, a Földközi-tenger felé. A zsidó nép kétharmada elpusztult; de a megmaradt rész megnemesedik, mint az arany és az ezüst a tűzben. Jehova így szól: „Ez az én népem” s ők azt mondják: „ő a mi Istenünk.”

Miután Jehova e csoda által megmentette Jeruzsálemet, dögvésszel sújtja a Város elnyomóit. Azok dühödten harcolnak egymás ellen, miriádok pusztulnak el, míg végül annyira kimerülnek, hogy abbahagyják az öldöklést, és akkor a dögvész is megszűnik. Ama kevesek, akik megmaradtak, megtérnek, s évről évre felmennek Jeruzsálembe, hogy ott megüljék a sátoros ünnepet. A dög véstől mindazok a lovak és öszvérek is elpusztultak, amelyekre gazdáik hold formájú rézdíszeket aggattak az Égi Királynő tiszteletére. Most már minden tiszta és szent az egész Városban: kánaánita fazekasok nem találhatók többé a Templomban; a lovak meg az öszvérek nyakában lógó csengettyűkön Jehova neve olvasható, s ezek a csengettyűk éppoly szentek, mint azok, amelyek a főpap díszruhájára vannak varrva.

Így végződik a költői mű. Zakariás azonban sohasem merte vízióját tettere váltani, s ezért látomása beteljesülésre váró prófécia maradt.

– Jézus ezt a próféciát akarja valóra váltani! villant meg Júdas agyában a gondolat.
– ő most a Mihaszna Pásztort személyesíti meg, a hamis prófétát, aki elhanyagolja pásztori kötelességeit, hogy elmenvén, Jehova nevében félrevezesse a népet, méghozzá éppen a Templom udvaraiban.

És eszébe jutottak Ámos próféta szavai:

És prófétákat támasztottam a ti fiaitok közül és nazirotkat ifjaitok közül. Nem így van-e vajon, Izrael fiai? ezt mondja az Úr.

De a nazirotkat borral itattátok, és a prófétákra ráparancsoltatok, mondván: Ne prófétái játok!

Ímé, én is lenyomlak titeket, ott, ahol vagytok, mint a cséplőszekér lenyomja a kévékkel teli szérűt.

Elvész azért a futás a gyorstól, és nem erősíti meg az erőt az ő ereje, és a hős sem me-nekedhetik.

Nem állja meg helyét az íjhordozó sem, nem menekülhet el még a gyors lábú sem, és a lovon ülő sem menekedhetik.

És a bátor szívű is a hősök között meztelenül fut el azon a napon, ezt mondja az Úr.

Mindaz, ami eddig megdöbbenetett, és keserves töprengésre készített, most végre érthetővé vált Júdas előtt: a szabad esszéusok házában tartott mulatozás; a fügefá megátkozása; a templomudvarok erőszakos megtisztogatása; Jehova hatalmának el nem ismerése; a közelgő Isten Országának őszinte hirdetése helyett a vérszomjas dávidi monarchia feléledésének hamis hirdetése; és most ez a bálványimádókra jellemző eukharisztia! Nem fér hozzá kétség: Jézus elhatározta, hogy elpusztítja önmagát, hogy ő lesz a bűnbak, amely elveszi az egész nép bűneit. Egyesítette magában Zakariásnak a Pásztorról szóló próféciáját az Ézsaiás által megjövendölt Szenvedő Szolgával – a Fájdalmak Férfiával, aki önkéntes áldozatként megy a halálba, és a bűnösök közé soroltatik. De hát akit a bűnösök közé sorolnak, az bünt követett el; következésképpen a Fájdalmak Férfiának is súlyosan vetkeznie kell, hogy magára vehesse az egész nép bűneit. Éppen a súlyos bűn tudata teszi őt majd a Fájdalmak Férfiává.

Igen... De miképpen dőfheti keresztül Jézus testét az anyja meg az apja, ahogyan Zakariás megjövendölte? Júdasnak eszébe jutott, hogy mit mondott Jézus a kapernaumi adószedő házában: „Egy prófétának nincs apja, nincs anyja, nincsenek testvérei, kivéve prófétatársait.” Talán saját tanítványait buzdítja majd arra, hogy forduljanak ellene, pusztítsák el mint hamis prófétát? Hogy azután, amikor Jeruzsálem népe látja az ő keresztüldőfött testét, végre megértse, bűnbánatot tartson, és ezáltal siettesse a Messiás Gyötrelmeit?

Júdas elképedten ült, és tenyerébe hajtotta verejtékező homlokát. Igyekezett meggyőzni magát arról, hogy téved. De minden kétsége eloszlott, amikor meghallotta Jézus következő szavait. Jézus odaszólt az asztal túlsó végén ülő tanítványoknak:

– Gyermekeim, amikor párosával kiküldtelek benneteket bot nélkül, tarisznya nélkül, saru nélkül, szükségét láttátok-e valamiben?

– Soha, Uram.

– Azok a napok elmúltak. Most már nem számíthattok az Úr pártfogására. Mindenki

fogjon botot, tarisznyát és pénzeszacskót is, ha van. De ha nincs pénz az erszényében, adja el pásztorköpenyegét, és *vásároljon kardot*.

Júdás felé fordult, arcába nézett, és halkán hozzátette:

– Mert meg vagyon írva: „A bűnösök közé soroltatott”; és általam teljesedik be a Vég.

Péter felkelt, odament Jánoshoz, aki Jézushoz legközelebb ült, s a fülébe súgta:

– Én ezt nem bírom tovább. Kedves testvér, kérdezd meg tőle: ki az az áruló, aki meg fogja ölni.

Mert sem Péter, sem a többi tanítvány nem értette meg, egyedül csak Júdás, hogy Jézus nem vádat emelt, hanem parancsot adott.

János gyengéden Jézus keblére hajtotta fejét, és csendesen továbbította a kérdést. Válaszképpen Jézus az édes mártásba mártott egy kenyérdarabot, majd nyomatékos mozdulattal, az alábbi szavak kíséretében nyújtotta át Júdásnak:

– Tedd meg gyorsan, amit meg kell tenni!

Júdás a rémülettől halálsápadtra válva felkelt, és kiment a szobából. Világosan értette az utasítást: kardot kell vásárolnia, és azzal megölnie mesterét. De hogyan „engedelmeskedhetne ő ilyen parancsnak? Hogyan vehetné el annak az embernek az életét, akit a legjobban szeret? És miért éppen őt választotta ki Jézus a gyilkos szerepére? Miért nem az ifjú Jánost, a kedvencét? Vagy Jakabot, akinek erős a szíve? Vagy Pétert, aki először nevezte őt Messiásnak? Vagy Tamást, azt az engedelmes ikret? Talán azért, mert ő, Júdás vette észre egyedül, hogy az új tan hamis; egyedül ő nem ivott bort az esszénusok házában; egyedül ő tartózkodott az erőszaktól a Templomban; egyedül ő utasította vissza a bálvány-imádó eukharishtiát; következésképpen egyedül ő maradt hűséges a missziójához? De Zakariás – versében – félrevezette apját és anyját, s azok hamis prófétának vélték, és emiatt felbőszülve döfték keresztül. Ezzel szemben ő, Júdás, nem téved, és szíve mélyén tudja, hogy minden látszat ellenére Jézus hűséges maradt Istenéhez. És éppen azért, mert ilyennek ismeri, hogyan döfhetné keresztül? „Ne ölj!” Jézust jogos felháborodás nélkül megölni közönséges gyilkosság volna – márpedig ő gyilkosságra képtelen.

Vakon botorkált a holdfényes utcákon. Egyszerre azon vette észre magát, hogy Nikodémus háza felé tart. Erre nekiiramodott, s úgy futott, akár a hegyi nyúl.

A házhoz érve bekopogtatott a kiskapun.

– Én vagyok, a másoló – lihegte.

Tüstént bevezették a ház urához. Nikodémus – kövér, piros pozsgás, kurta szakállú, rövidlátó, barátságos modorú férfi – éppen üzleti könyveit ellenőrizte a dolgozószobájában.

Amikor megpillantotta Júdást, felugrott, és aggodalmasan kérdezte:

– Csak nincs valami baj? Látom rajtad, hogy futottál. Ugye, nem követtek idáig?

Júdás szomorúan megrázta a fejét, de szólni nem bírt, s a felkínált bort sem fogadta el. Végre valahogy összeszedte magát, és szaggatottan a következőket mondotta:

– Azt akarja, hogy én legyek a hóhérja. De én képtelen vagyok megölni a legdrágább barátomat; képtelen vagyok megölni azt az embert, akit János felkent. Inkább a magam életét veszem el, mint Saul fegyver hordozó ja tette a Gilboa hegyén,

amikor a király megparancsolta neki, hogy döfje őt keresztül.

Nikodémus rémülten megborzongott:

– Hát hirtelen halálra szánta magát? Miféle gonosz szellem szállta meg?

Júdás röviden elmondta az elmúlt két nap eseményeit. Nikodémus feszülten figyelt, szánakozva csóválta fejét, és halkan cuppogott. Gyors észjárású ember volt, s Júdásnak csak említenie kellett Zakariás költeményét, már mindent értett. Júdás még be sem fejezte mondanivalóját, ő már megalkotta véleményét, s mihelyt Júdás elhallgatott, ajkáról megindult a szavak bőséges áradata:

– Vigasztalódj, hűséges szívű Júdás. Mert én ismerem Mestered születésének titkát; Simon, Boéthosz fia elmondta nekem. Saul király fegyverhordozójára vonatkozó burkolt célzásodat is megértettem, mert az esszéus Nikanór révén ismerem Jézus megkoronázásának titkát. Éppen a titkok ismeretében támogattam őt immár több hónap óta. Nem, nem engedem, hogy megtedd, aminek megtételét kívánja tőled. Mert helytelennek tartom azt az új irányt, amely felé a kormányt fordítja, mint a hajós, aki súlyosan megrakott gályáját szántszándékkal sziklaszirtnek kormányozza. Ez annyit jelent, hogy kényszeríteni akarja az Úr kezét, siettetni akarja az Óra eljövetelét, noha annak még nincs itt az ideje. A mi hagyományunk azt mondja: „A Messiás vagy egy teljesen bűnös, vagy egy teljesen büntelen nemzedékhez fog eljönni.” Az az idő pedig még nem érkezett el, mert a nagy jóság és a nagy gonoszság jelenleg közeli szomszédok Jeruzsálemben. Továbbá, minket arra tanítottak a tudós iskolában, hogy az Óra siettetése nem kedves az Úr előtt. Izrael megváltását, mint azt tanultuk, négy dologhoz kell hasonlítani: az aratáshoz, a szürethez, a fűszernövények begyűjtéséhez és a gyermekszüléshez. Az aratáshoz azért, mert ha idő előtt aratnak, még a szalma sem jó, de ha kellő időben végzik az aratást, akkor a szalma és a mag egyaránt jó minőségű. Így mondja Jóel próféta is: „Eresszétek néki a sarlót, mert megérett az aratni való.” A szürethez azért, mert ha a szőlőt idő előtt szedik le, még a belőle készített ecet sem jó, de ha kellő időben szüretelnek, a fürtök és a belőlük sajtolt bor egyaránt jó ízűek. Így mondja Ézsaiás próféta is: „Hadd énekeljek kedvesemről, szerelmesemnek éneket az ő szőlőjéről.” A fűszernövények begyűjtéséhez azért, mert ha akkor vágják le őket, amikor még zöldek és zsengék... Júdás félbeszakította:

– Uram, bocsáss meg, de nincs vesztegetni való idő! Ha a Mester megtudja, hogy én nem bírom rászánni magam életének kioltására, valamelyik társamat fogja rábeszélni.

Nikodémus kissé kelletlenül hagyta abba fejtegetéseit, azonban készségesen elismerte:

– Igazad van, azonnal cselekednünk kell. ő Izrael egyetlen reménysége, mint ahogyan Izrael a világ egyetlen reménye. Nem szabad engednünk, hogy meghaljon. Túlságosan hamar elcsüggedt, és így tévedésbe esett; az olyan tévedés azonban, amely az Úr iránti szeretetből fakad, könnyen kijavítható. Magamra vállalom, hogy megmentem őt. Sőt, mi több, úgy, hogy egy csapásra valóra váljon mindaz, ami leghőbb óhajunk. Bízz bennem, keriothi férfiú, és én cselekedni fogok. De szükségem van a segítségedre, mert amit teszek, az nagy körültekintést igényel.

– Mi legyen az én szerepem?

– Csupán ennyi: most mindjárt menj el a főpaphoz, és ajánld fel neki, hogy hajlandó vagy a segítségére lenni Mestered letartóztatásában. Tanácsolom, hogy közreműködésedért kérj fizetséget, máskülönben a főpap megsejtheti, hogy itt valami fortélyról van szó. Ha egyszer Jézus biztos őrizetben lesz, minden jóra fordul. De a tervemet nem árulom el neked, nehogy megghiúsuljon.

Nikodémus arra a megfigyelésre építette tervét, hogy Jézus sohasem prédikált Róma ellen. Eltekintve attól, hogy legutóbb a Mihaszna Pásztor alakját akarta megszemélyesíteni, sohasem ösztönzött, buzdított semmiféle forradalmi tevékenységre.

„Elvégre – vitázott önmagával Nikodémus – miért is volna szükség arra, hogy Izrael háborúskodásba keveredjék Rómával? A régi időkben Izrael Egyiptom, Asszíria és Perzsia fennhatósága alá tartozott, és ezt még a próféták is helyeselték mindaddig, amíg az az adó, amellyel Izrael megvásárolta az idegen királyok katonai védelmét, nem állt ellentétben a Jehova iránti kötelességekkel. Itt van például Ézsaiás. Mennyire dicsérte Kürosz perzsa királyt! Nos, miért ne volna lehetséges, hogy Jézus barátságot mutasson a rómaiak iránt? Békés eszközökkel elérné, hogy Róma elismerje jogigényét, Heródes trónjára ülhetne, s ugyanakkor megvalósíthatná az egész zsidó nép Szent Királyságát. A császárt először meg fogja lepni az oly régóta szunnyadó trónigény feléledése. De Tiberius gyakorlati észjárású ember, hamarosan megérti, milyen előnyök származnak abból, ha olyan valaki áll a zsidó ügyek élén, mint Jézus: római állampolgár, kvietista, rendkívüli képességekkel rendelkezik, és azonfelül a Vesta-szüzeknél letétbe helyezett végrendelet értelmében Heródes örököse.”

Terve a következő volt: Júdás segít Kajafásnak Jézus letartóztatásában, s ezzel megmenti a Mestert attól, hogy valamelyik tanítványa kioltsa életét. Akkor ő, Nikodémus felkeresi majd Pilátust, akivel nagyon jó viszonyban van, s tudtára adja: Kajafás egy római állampolgárt tartóztatott le, aki nem más, mint Heródes trónjának titkos örököse. Pilatus persze bizonyítékokat kíván majd, amelyeket maga Jézus fog elébe tárni. Miután ez megtörtént, Pilatus megkérdezi Nikodémustól: „Milyen ember ez?” Mire ő a legnagyobb magasztalás hangján fog beszélni Jézusról. „Biztosíthatom Kegyelmességedet, hogy ő az egyetlen ember, aki Júdás gyanakodva méregette szemével, végül azonban ráállt a dologra. Becsületes, jámbor, szavatartó embernek ismerte Nikodémust – talán a legkülönbnek valamennyi istenfélő jeruzsálemi farizeus között.

Róma számára a lehető legjobban meg tudná oldani a zsidók kormányzásának valamennyi problémáját. Teljes békét biztosítana az egész országban, hatalmas mértékben megnövelné a jövedelmeket, és feleslegessé tenné a nagy költségekkel járó megszálló csapatokat.”

Azután elmagyarázza majd a helytartónak, hogy Jézus az elmúlt két év folyamán a zsidó társadalom alsóbb rétegeinek bevonásával igyekezett erőssé tenni a farizeus pártot. Ezzel az volt a célja, hogy a templomi papság kivételével az egész zsidóságot a központi zsinagóga vallási ellenőrzése alá vonja. Ugyanakkor a templomi rítusok egyszerűsítését és a véres áldozatok eltörlését is hirdette. Ha Jézus végrehajtaná elgondolását, akkor az a húszezer pap és levita, akiknek eltartása súlyos terhet ró a

provinciára, néhány tucatra csökkenthető. A testileg alkalmas levitákat be lehetne sorozni rendfenntartóknak, s ezek felválthatnák a római katonákat. Továbbá, újra fel lehetne szentelni az olyan ősi szentélyeket, mint Siló, Tábor, Én-Kádes, s ennek eredményeként a három nagy ünnep idején Jeruzsálembe zarándoklók nagy torlódást okozó tömegei jelentős mértékben megcsappannának. Sőt, még a szamaritánus-probléma is megoldódna, mivel a zsidók és a szamaritánusok összébékülnének egy olyan szent király alatt, akit közösen elismernek. Az egész ország elégedett lenne (mert a zsidók szeretik a monarchikus államformát), és a birodalmi adót mint önkéntesen megajánlott járulékot éppoly szívesen fizetnék az emberek, mint a templomadót; nem kellenének adóbérlők és korrupt rendőrség. Nem lennének többé sem koldusok, sem úton-állók. Antipasz és Philipposz tetrarkhiájának megszüntetése és az egész országnak egyetlen egységes állammá való egyesítése véget vetne annak a költséges és merőben felesleges állapotnak, amelyet a külön határok és a külön fejedelmi udvartartások jelentenek. A rómaiak természetesen minden korlátozás nélkül használhatnák átvonulási területként az egész országot, amikor csapatokat vezényelnek a Jordánon túli, szükséges helyőrségi állomásaikra.

Pilatus minden bizonnyal meghajlik a fenti érvek előtt; a döntő szót persze semmiképpen sem ő fogja kimondani. Első dolga lesz kiszabadítani Jézust a főpap fogságából, mivel római polgárfölött ő nem ítélkezhet. Utána pedig részletes jelentést fog küldeni Tiberius császárnak.

Nikodémus újra meg újra átgondolta tervét, s azt olyan jónak találta, hogy lelkesedés és derűs bizakodás költözött a szívébe. Különös módon fel sem vetődött benne az a gondolat, hogy vajon Jézus elfogadja-e a neki szánt szerepet.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

HARMINC EZÜSTSÉKEL

Jézus közben nyugtalanul várta Júdás visszatértét. Miért késlekedik? Nem talált senkit, akitől kardot vásárolhatott volna? Igaz, a polgári lakosságnak egy rendelet tiltotta a kardviselést, de a galileai városnegyedben könnyen lehetett szerezni ilyen fegyvert. Vagy talán történt valami Júdással? Talán a vérontástól való irtózása elfojtotta jogos felháborodását, visszariadt a rábízott feladattól, és inkább megfutamodott? Ha rövid időn belül nem tér vissza, egy keményebb, elszántabb tanítványnak kell lesújtania rá.

Ezúttal nagyobb nyíltsággal jelentette ki:

– Meg vagyon írva, hogy a Mihaszna Pásztort megölik, és juhai elszélednek. Gyermekeim, kis idő múlva nem láttok többé engem.

A tanítványok még mindig nem értették meg.

– Hová akarsz menni, uram? – kérdezte Péter. – Hadd menjek veled.

– Ahova én megyek, oda nem követhetsz.

– De én követni akarlak, bárhová mégy, és megteszek mindent, amit parancsolsz, még ha meg is kell halnom érte.

Jézus körülnézett, majd így szólt:

– Mielőtt véget ér ez az éjszaka, valamennyien meg fogtok sértődni, ha az én tanítványaimnak neveznek majd benneteket. És szégyellni fogjátok látomásaitokat meg prófétai köpenyeteiket. Ha megkérdeznek titeket, így válaszoltok majd: „Falusi emberek vagyunk, nem értünk egyébbhez, csak a marhahajcsársághoz.”

Péter hevesen tiltakozott:

– Uram, én nem fogok megsértődni. Lehet, hogy a többiek igen, de én nem, soha!

– A második kakasszó előtt háromszor fogsz megtagadni engem!

– Én sohasem tagadlak meg téged! Jézus felsóhajtott, és Ézsaiás szavait idézte:

„Kövéritsd meg e nép szívét, és füleit dugd be, és szemeit kend be; ne lásson szemeivel, ne halljon füleivel, ne értsen szívével, hogy meg ne térjen, és meg ne gyógyuljon.”

Az utolsó falatig elfogyasztották a húsvéti bárányt, az utolsó morzsáig megették a kenyeret. Utána megitták a harmadik, majd a negyedik kupa bort, s elénekelték az utolsó himnuszt: *Magasztaljátok az Urat, mert jó*. János ismét felszította a tüzet, és elégette a bárány csontjait. Körbejárt a kézmosó edény, valamennyien megmosták ujjait, és megtörölték a kendőkkel. Elérkezett a távozás ideje. Jézus felkelt, ágyékkötőjén kívül minden ruháját levetette, széles törülközőt csavart a dereka köré, vizet töltött egy tálba, s mintha fürdőszolga volna, nekilátott, hogy megmossa, és a törülközővel megszárogassa tanítványainak lábát.

– Mester, mi az értelme ennek a tréfának? – szabadkoztak zavartan a tanítványok. – A szolgálk lettél-e te minekünk?

– Mindenki szolgálja valaki másnak. A király szolgálja a népének. És mindenki szolgálja, az Égnek. Ami engem illet, én vagyok az a Szolga, akiben Izrael minden bűne megtalálatik.

Te mint bűnös? Ez rejtvény a számunkra.

– Hamarosan megoldjátok a rejtvényt.

Péter először semmiképpen sem akarta engedni, hogy Jézus megmossa a lábát. Jézus megfenyegette, hogy ha nem engedi, eltaszítja magától; mire Péter felkiáltott:

– Akkor ne csak a lábamot mosd meg, hanem a kezemet és a fejemet is!

– Mivel János megkeresztelt, csak a lábadnak van szüksége megtisztulásra. Nagyon tisztának kell lennie, mivel Isten Ellensége mocsárba vezette, márpedig ma éjjel szent helyen kell majd állnia.

Melyik az a hely?

– Az Olajfák Hegye, ahová az Ember Fia majd alászáll az Égből.

Elhagyták a házat, s elindultak az utcán. Jézus megkérdezte:

– Melyikőtök engedelmeskedett nekem?

– Én – felelte büszkén Péter. – Mialatt a többiek készülődtek, én két kardot vásároltam a házbeliektől. Mert végül is megértettem, mire kell használnom azokat.

– Ne siess, Jóna istenfélő fia! Az egyik kardot tartsd meg, a másikat bíz Jánosra. Kettő elég lesz az Úr bosszújának végrehajtására. Mert, jaj, meg vagyon írva: „Ismerjük a mi vétkeinket: törvényszegések és hazugságok az Úr ellen, az elnyomás és a lázadás hirdetése, a szív hamisságának eltitkolása és kinyilvánítása.”

A keleti kapun át elhagyták a Várost, leereszkedtek a Kedron völgyébe, és egy pállón átmentek a patak túlsó partjára. Onnan felfelé kezdtek kapaszkodni az Olajfák Hegyére. Azon az ösvényen haladtak, amely a Gethsemáné nevű, magas kőfallal körülkerített olajfaligethez vezetett fel. A név „olajprést” jelent. A liget Nikodémusé volt; felajánlotta Jézusnak, hogy ha veszedelem fenyegetné, itt keressen menedéket. Útközben nem találkoztak senkivel, minden nehézség nélkül eljutottak a kertig, kinyitották a kaput – a kulcsot már két napja elhozta Júdás –, és beléptek. Az olajfák nagyon öregek voltak, és görceik, bütykeik fantasztikus formákat kölcsönöztek nekik; Nikodémusnak hiteles feljegyzései voltak arról, hogy négy-öt fát még abban az esztendőben ültettek el, amelyben Salamon király felavatta a Templomot. Falusi emberek közt ez a mondás járta: „Ha ökröt vagy szamarat veszel, az téged szolgál, amíg csak él; de ha olajfát vásárolsz, annak te leszel a szolgája életed végéig.” A kertben volt egy olajütő, egy kemence, amelyben az összezúzott magvak héjából szemet égettek, meg egy kunyhó, benne durván ácsolt fekhelyek, amelyeken a munkások háltak, amikor eljött az olajbogyó-szüretelés időszaka.

Jézus tanítványait a kunyhóhoz vezette, amely a kaputól távol, a liget túlsó sarkában állott, és betaszította az ajtaját.

– Péter, Jakab és János velem marad, ők a legerősebb szívűek köztetek. Ti, többiek, itt várjatok, amíg nem hívlak benneteket; ha fáradtak vagytok, alhattok is egyet.

Amikor a három kiválasztott tanítvánnyal elment onnan, Jakab megkérdezte:

– Hol van Júdás? Miért nincs velünk?

– Attól tartok, áruló lett, és visszariadt a feladatától.

– Mindenki árulója lehet feladatának, de én nem! – heveskedett Péter. – Én bátran döföm majd kardomat abba a nyomorultba, aki szégyent hozott mindannyiunkra. Megteszem én egész Jeruzsálem szeme láttára, még ha az életembe kerül is.

– Én is félelem nélkül sújtok le – mondta János –, bár szerettem őt, de egy másikat mindig is jobban szerettem. És nem kötelességem-e gyűlölni a mi Istenünk ellenségeit?

Jézus kíváncsian kérdezte:

– Mikor sejtettétek meg először az igazságot?

– Amikor mulatoztál az esszéusok házában.

– Jól van. Most jöjjetek vissza velem a kapu felé, és örködjetek fölöttem reggelig, mialatt én megbékélek az Atyával, akit megsértettem. Élesek a kardjaitok?

– Mint egy pap áldozati kése.

– Egyetlen pillanatra se vegyétek le rólam a szemeteket. Amennyire szerettek engem, annyira éber legyen a figyelmetek is. És amikor le kell sújtani, ne hibázzatok!

Ennek az ebjonita hagyományban megőrzött, félreértéseken alapuló dialógusnak az ironiáját még a legügyesebb attikai tragédiaíró is aligha lett volna képes még jobban kiélelni.

Jézus a három tanítványt egy odvas fa alatt hagyta, maga pedig vagy egy kőhajításnyira továbbment, ott letérdelt, és imádkozott. Azok hárman ki tudták venni szenvedélyes szavait:

– Atyám! Minden lehetséges Neked. Vidd el tőlem ezt a poharat... mindazonáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a Tied.

A három tanítványt kifárasztották a hosszú nap izgalmai, elnehezítette a bor és a báránysült. Köpenyegükbe burkolózva gubbasztottak egy ideig, de aztán elnyomta őket az álom. Talán fél órát bóbiskolhattak így, amikor arra riadtak fel, hogy a köpenyüket valaki lerángatja róluk. Jézus állt fölöttük, kezében a két karddal:

– Látjátok, milyen könnyen elvihettem volna fegyvereiteket, örködjetek éberen, imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek, és el ne mulasszátok kötelességeiteket. Érettem is imádkozzatok, hogy a kísértés csábításának engedve el ne meneküljék tőletek Galileába.

Visszaadta kardjukat, és ők megszégyenülve térdeltek fel, Jézus pedig visszament imádkozni. De megint csak elaludtak. Jézus másodszor is felébresztette őket.

– Péter, hát egyetlen óráig sem tudsz örködni?

– Uram, a lelkem kész rá, de a test erőtlensége.

Jézus megint elvonult imádkozni, és a három tanítványon ismét csak erőt vett az álom. Hirtelen emberi hangok lármája és a csukott kertkapu betörésének zaja verte fel a csendet. Jézus imbolygó fáklyalángokat, majd fehér ruhás alakokat pillantott meg, akik az olajfák között feléje siettek. Jézus visszabicegett az alvókhoz, hevesen megrázta Jakab vállát, és rákiáltott:

– Gyorsan, kelj fel! Rohanj a kunyhóba, és figyelmeztess a többiekre, hogy ellenség tört be ide. Mondd meg nekik, hogy szóródjanak széjjel, és futással mentsék életüket.

Jakab dűnnyögött, mormogott, de nem ébredt fel.

– Horkolj hát, aludj csak! – kiáltotta keserűen Jézus. – Most már úgylátom késő felébredni.

Péter és János azonban felriadt, mert ösztönösen megéreztek a hirtelen támadt

veszedelmet. Talpra rángatták Jakabot is, és addig gyomrozták, míg végre életet vertek belé. De addigra már egy csapat levita alabárdos közeledett futólépésben feléjük. Júdás meg egy levita tiszt vezette őket.

Júdás halkán odaszólt a tisztnek:

– Azt tartóztasd le, akit majd megcsókolok.

Jézushoz lépett, megcsókolta, és közben biztatóan suttogta:

– Minden rendben van. Bízzál Nikodémusban! Majd a válla fölött hátrakiáltott:

– Itt az emberetek! Ez a názáreti Jézus.

– Júdás, megcsókolod azt, akit elárulsz? – kérdezte Jézus. – És rabló vagyok-e én, hogy ezek a Lévi-fiak fegyverrel a kezükben jönnek ellenem? Mindennap prédikáltam a Templomban, miért nem fogtak el akkor?

– Álljatok hátrább, emberek! – parancsolta a tiszt. – Fegyvert csak akkor használjatok, ha ellenáll.

Jézus félelmetes hangon mennydörögte:

– Jaj az én Mihaszna Pásztoromnak, aki elhagyta a juhokat.

Karja szárazra száradjon, és jobb szeme sötétre sötétedjék! Fegyver, serkenj fel az én pásztorom ellen, és a férfiú ellen, aki nékem társam... Verd meg a pásztort, és elszélednek a juhok!...

Kezéből a földre ejtette azt a mészároskampót, amelyet egész idő alatt magával hordozott, és karját széttárva várta a csapat.

János tétozva állt ott, de Péter megragadta a maga kardját, és nagy ordítással előrerontott.

– Mentsétek meg, mentsétek meg! – kiabálta Júdás. Péter azonban nem Jézusra, hanem Júdásra támadt.

Egy levita odaugrott, hogy alabárdjával elhárítsa a kardcsapást; Júdás oldalra szökött, majd egy fa mögött keresett menedéket. Péter ekkor a levitára sújtott le, de kardja félrecsúszott a sisakján, és csak a fülét vágta meg. Több fegyveres odarohant társa védelmére; amikor Péter ötvenszeres túlerővel találta magát szemben, sarkon fordult, és futásnak eredt. Jó futó lévén, gyorsan átmászott a kőkerítésen. János eldobta kardját, és követte Péter példáját.

Jakabot kis híján elfogták a leviták. Valaki elkapta a tunikáját, de Jakab hevesen küzdött; tunikája kettéhasadt, s ő meztelenül kitört az üldözők gyűrűjéből. Sikertelenül elmenekülnie, bár a vállán megsebesítették. Így teljesült be Ámos próféciája.

Júdás visszament a csüggedten álló Jézushoz. Lehajolt, felvette a mészároskampót, s megkérdezte:

– Mester, szükséged van még erre?

– A te zsákmányod. Tartsd meg.

Időközben a kunyhóban maradt tanítványoknak sikerült elmenekülniük. A zajra András ébredt fel elsőnek, és gyorsan felkeltette a többieket is. Észrevétlenül a kunyhó mögé lopakodtak, és egymást segítve átmásztak a kerítésen. Tamás biztatta őket:

– Nem kell aggódnunk a Mesterért. Ha fényes nappal és nyílt terepen el tudta kerülni az elfogatást Názáretben, akkor ez még inkább sikerül neki itt, az olajfák között, a gyér holdvilágnál.

Jézus azonban meg sem kísérelte a menekülést. Kivezették a kertből, s elindultak vele Annás volt főpap háza felé. Ott szállt meg az ünnepekre Kajafás főpap, Annás veje. Az Olajfák Hegyén az volt a legnagyobb és legfényűzőbben berendezett ház, s alig néhány száz lépésnyi távolság választotta el a Gethsemánétól.

Péter messziről követte a menetet. A nyugodt, csendes éjszakában lopakodva minden pillanatban azt várta, hogy hirtelen ragyogó sugárkévéktől övezett angyalok csapata száll alá az égből, s megmenti a Mestert. Hiszen éppen itt, az Olajfák Hegyén látta meg egykoron Ezékiel a Kereket és az Úr dicsőségét. És nincs-e megírva, hogy a Messiás is ezen a hegyen fog majd állani a Nagy Napon?

„Örülök, hogy alávettem magam a lábmosási szertartásnak – gondolta. – Így most méltóképpen fel vagyok készülve mindenre.”

De semmi különös dolog nem történt; csak a Kedron-patak túlsó partja felől hallatszott erősebben és kitartóbban a kutyák vonítása. Húsvétkor a telihold meg a rengeteg bárány őrjítő látványa mindig vad nyugtalansággal töltötte el a Város kutyáit, s ma este majd megbolondultak izgatottságukban, mert a galileai városnegyed ezernyi tűzhelye felől a báránysült ínycsiklandozó szagát sodorta feléjük a szellő. De a húsvéti bárányoknak még a csontjaiból sem kaphattak semmit.

Jézust bekísérték Annás házába. Péter a fal árnyékában lapult meg, még most is kardjának markolatát szorongatta. Hallotta, amint a levita tiszt jelentést tett a templomőrség parancsnokának.

– Jó, jó – mondta a jelentésre a parancsnok –, de hogyan oldhattak kereket a felfegyverkezett latrok? Embereiddel előbb be kellett volna kerítened a kertet.

A tiszt mentegetőzni próbált, a parancsnok azonban a szavába vágott:

– Küldd az informátort a kincstartóhoz, és legyen rá gondod, hogy megkapja a vérdíjat. Százhusz drachma jár neki.

(Amikor ugyanis Júdást megkérdezték, mennyit kíván, visszaemlékezett Zakariásra, és harminc templomi sékelt kért; egy-egy ilyen sékel értéke négy drachmának felelt meg.

– Az nagyon sok – tiltakoztak, de Júdás ragaszkodott az összeghez:

– Nem sok. A Törvény ennyiben állapította meg egy kánaánita rabszolga értékét. Én pedig egy szabad izraelitát adok el nektek.)

Péter rémülten hallgatta. Hát lehetséges ez? Elképzelhető ez? Júdás, a társa, Júdás, akit ő a legnemesebb lelkűnek és a leglelkiismeretesebbnek tartott a Tizenkettő között – ez a Júdás odáig aljasodott volna, hogy néhány hitvány ezüstért eladja Mesterét? Biztosan Isten Ellensége kerítette hatalmába a lelkét.

Amikor felharsant az első kakasszó, amely tudvalevőleg még nem igazi hírnöke a hajnalnak, mert hiszen még sötét van – Péter köpenye alá rejtve kardját, beosont a ház előcsarnokába. Körülnézett, Júdást kereste, mert eltökélt szándéka volt, hogy megöli. De Júdás már nem volt ott. A tűzhelyhez húzódott, hogy megmelegítse elgémberedett tagjait. A tűz fényénél vette csak észre, hogy vérzik az ujja. Még akkor vágta meg a karddal, amikor felmászott egy olajfa felső ágára, hogy onnan átvesse magát a kökerítésen.

Egy szakács megszólította:

- Hogy sebezted meg a kezedet?
- Egy barátom házában. Sokat ittunk, aztán összeverekedett a társaság.
- Kicsoda vagy te voltaképpen?
- Marhahajcsár vagyok. Mindig is az volt a foglalkozásom. Most hajtottam ide egy csordát északról. Csupa remek állat.

Ekkor megszólalt egy nőcseléd:

- Ismerlek én téged, te bugris! Láttalak a minap a bazilikában, amikor azt a nagy felfordulást csináltátok. A názareti bandához tartozol, annak a Jézusnak vagy a követője.

- Dehogyan vagyok! Semmi közöm hozzá.

- Pedig meg mernék esküdni rá. A kiejtésedből meg tudom állapítani, hogy galileai vagy.

- Ugyan ne jártasd már a szádat, mint egy lotyó! Lelkemre mondom, hogy soha nem is láttam azt a Jézust.

- Hazudsz! Hiszen te engedted ki a galambokat! Felismerlek én akárhol.

- Hogy a Sátán nemzzen egy falka ördögfiókat neked, te kövé;* boszorkány! Mindössze tizenkét órája vagyok Jeruzsálemben.

- Akkor hát mit keresel itt, az Olajfák Hegyén, ebben a kései órában?

- Már egyszer megmondtam. A piaci bódék közelében, a barátaim társaságában ettem meg a húsvéti bárányt. A lakoma verekedéssel végződött.

- De mit csinálsz most itt?

- Hát mit gondolsz, mit csinállok? A kezemet melengetem. Galileában az a szokás, hogy ha valaki nyitott kaput lát, és odabent tűz ég, egyszerűen bemegy melegedni. A háziak meg borral, kenyérrel, hallal kínálják. Itt azonban, úgy tapasztalom, sértő szavaknál egyebet nem kap az ember. Gyere el egyszer hozzánk Galileába, te hatvan tevé leánya, majd megtanítunk, hogyan kell illendően viselkedni!

Miután sikerült leráznia magáról a kotnyeles cselédet, majd- nem egy óra hosszat időzött még ott, magában káromkodva, szitkozódva. Végül kibotorkált az utcára. Éppen akkor kezdtek másodszor is kukorékolni a kakasok, ezúttal valóban a hajnalt köszöntve. Péter keserves sírásra fakadt.

Jézust közben kihallgatásra vitték a törvényszékre, alkalmasint ugyanabba a helyiségbe, ahol harminchárom esztendővel azelőtt Zakariás kihallgatása zajlott le, mert ugyanazok a bútorok és falikárpitok voltak benne. De ezúttal a szanhedrinnak csak (igen kis részét hívták össze. Nem értesítették sem Nikodémust, sem az arimathiai Józsefet, sem más olyan személyeket, akikről fel lehetett tételezni, hogy pártfogó vagy elnéző magatartást tanúsíthatnának Jézus ügyében. A jelenlevők valamennyien a vezető családokhoz tartozó szadduceusok voltak, és mind azt a legfőbb elvet vallották, hogy szorosan együtt kell működni, a rómaiakkal. Pilatus és hivatali elődje félreérthetetlenül tudtára adta a szanhedrinnak, hogy a rómaiak a templomi kultuszt még valahogy eltűrik, de haladéktalanul betiltják, ha a provinciában még egyszer valami zavargás üti fel a fejét. A szanhedrin szadduceus tagjai tehát azon a véleményen voltak, hogy nem szabad elnézni vagy büntetlenül hagyni a vallás nevében elkövetett semmiféle olyan erőszakos aktust, amely kedvezőtlenül

befolyásolná a Rómával fennálló jó viszonyt.

A szadduceusok vezére az öreg Annas volt. Kilenc évig töltötte be a főpapi tiszteletet. Abban az esztendőben lett főpap, amelyben a császár letette Arkhelaoszt, az ethnarkhoszt. Veje, Kajafás, tizenegy éve ült már a főpapi székben, de fontos ügyekben sohasem döntött anélkül, hogy előbb apósával ne tanácskozott volna.

Annásnak öt fia volt; az egyik főpapi tisztre jutott abban az átmeneti időszakban, amely Annás leköszönése és Kajafás hivatalba lépése közé esett; a többi négyre is főpapi karrier várt.

E hét tehetséges ember alkotta azt a vezető csoportot, amely a szanhedrin egész tevékenységét irányította. Állandóan azon sopánkodtak, hogy a rómaiak és a zsidók közötti béke legnagyobb ellenségei a főtörvényszék tagjai, akikből teljesen hiányzik a politikai józanság, s ez valóságos országos szerencsétlenség. A farizeus főtörvényszék – mondták – még a látszat kedvéért sem törődik azzal, hogy akár a legcsekélyebb mértékben is tekintetbe vegye a rómaiak érzékenységét; minden békebontást szigorúan a mózesi normák szerint ítél meg, mintha a rómaiak egyáltalán nem is léteznének; ráadásul olyan enyhe, elnéző az ügyvitelben, hogy szinte lehetetlen elérni bárkinek is az elítéltetését még akkor is, ha notórius bűnözőről van szó. Ezért a szanhedrin vezető szadduceusai magukhoz ragadták a kezdeményezést, s minden politikai fontosságú ügyet megvizsgáltak, még mielőtt arról a főtörvényszék tudomást szerzett volna. És ha a legkisebb eshetősége is fennállt annak, hogy felmentő ítélet esetén a helytartó megsértődnék, az ügyet végleges döntés végett elébe terjesztették. Megküldték neki a bizonyítékanyagot és az ideiglenes ítélet szövegét, hogy a helytartónak megfelelő támpontja legyen.

– A törvényszék ülését ezennel megnyitottnak nyilvánítom – kezdte Kajafás. Igazi neve József volt, de mindenki csak Kajafásnak, azaz „látnoknak” vagy „jósnak” nevezte erősen fejlett megérző képessége miatt. Pilátus meg így szokta emlegetni: „a tökéletes belső inas” – mert jól tudta róla, hogy urai iránt engedelmes, az alatta állókhoz dőlyfös; hogy okos, ügyes, korrekt, s mindamelletts jellemének alapja a kétszínűség.

– Elöljáróban – folytatta Kajafás – őszinte köszönetet mondok e tiszteletre méltó törvényszék itt levő tagjainak, akik e merőben szokatlan időpontban eleget tettek a felszólításnak, és eljöttek, hogy megtárgyaljuk a názáreti Jézus ügyét, őszintén szólva attól tartottam, hogy mivel ez a ház jelentős távolságra fekszik a Várostól, nem jövünk össze elegendően. Hogy a törvényszéket miért kellett ilyen sürgősen összehívni, azt az ügy tárgyalása során valamennyien látni fogjátok. A foglyot tegnap, fényes nappal nem tartóztathattuk le biztonságos körülmények között, mivel erős támasza van a galileai zarándokok tömegeiben. Másfelől a szükség azt parancsolta, hogy ne hagyjuk szabadon húsvét estéjén. Egyetlen incidens, amely indokoltá tenné a rómaiak fegyveres beavatkozását, katasztrofális következményekkel járna az egész népre nézve. Gondolom, szükségtelen ezt bővebben kifejtenem. Ügynökeink átkutatták a galileai városnegyedeket, mivel olyan jelentést kaptunk, hogy a szóban forgó egyén ott fogyasztja el a húsvéti lakomát. De nem jártak eredménnyel. Csak éjjel után egy órával kaptuk meg azt az információt, amelynek nyomán sikerült őt elfognunk,

mégpedig nem messze ettől a háztól. Mihelyt jelentették nekem, hogy biztos őrizetben van, azonnal üzentem értetek.

– Az ügy különleges természetű. A törvényszék most alighanem meglepődik, ha elmondom, hogy a fogoly, a názáreti Jézus, jóllehet galileai fanatikus, eddig kvietista hírében állott, és galileai rendőrügynökeink bizalmas nyilvántartásából ezt a bejegyzést kaptam nemrégiben róla: „a kormányzat barátja”. Úgy látszik, olyan értelemben bírálta az ájtatoskodó helyi farizeusok egy némelyikét, amely megérdemli dicséretünket, sőt még azt is megkísérelte, hogy Galilea parasztságát barátságosabb érzületre hangolja az adóbérlők és adószedők iránt. Szavahihető jelentések szerint bizalmas viszonyban van a vidék több, nagy befolyással rendelkező adószedőjével, köztük a Jerikói Zákeussal. Mindezek ellenére úgy tűnik, hogy valamiféle gonosz szellem szállja meg, valahányszor feljön ide egy-egy ünnep alkalmából. Az idei sátoros ünnepen botrányos rendzavarást okozott Siloám tavánál, de ezzel sem elégedett meg, mert most már egyenesen valami egészen nagy prófétának képzei magát. Sőt mi több, Niszán hó tizenegyedik napján királyi pompát majmolva, számarháton bevonult Jeruzsálembe. Ma pedig, miután szenvedélyes hangú uszító beszédben magasztalta a zarándokok csöcseléke előtt a dávidi királyság dicsőségét, állítólag erőszakkal behatolt a Tűzhely Termébe, és ott felült a Messiás trónszékére. Sajnos, az utóbbi eszeveszett tettének csak egyetlen szemtanúja van, a levita ör. A közönség köréből még senkit sem sikerült találni, aki megesküdné rá, hogy látta a foglyot a terembe bemenni vagy onnan kijönni. Minthogy nem támadt zűrzavar – elismerem –, a levita tanúvallomását fenntartással kell fogadnunk. Mindazonáltal lehetséges, hogy még mielőtt ezt a vádpontot kezdenénk tárgyalni, sikerül további bizonyítékot szereznünk, talán attól az informátortól, akinek közreműködésével elfogtuk a vádlottat.

– A bazilikái incidens viszont teljesen bizonyított, és legutóbbi ülésünkön már beszéltünk róla. Megvallom, én akkor nem vettem olyan komolyan, mint kellett volna, mivel nem gondoltam, hogy akkora hatással lesz az események további alakulására. És igen sajnálatos, hogy fiam, a főlevéltáros, és a templomőrség parancsnoka tegnap a Pogány ok Udvarában nem tudta megfékezni ennek az embernek az arcátlanságát. No de most a kezünkben van, és meg vagyok róla győződve, hogy minden nehézség nélkül kiszabhatjuk rá a botrányos békebontásért járó maximális korbácsütést. Ha azonban a tiszteletre méltó Annás vagy Izrael előljárói közül bárki más úgy gondolná, hogy főbenjáró vétek vádját kell emelnünk ellene, én a magam részéről a legkevésbé sem vonnám kétségbe nézetük helyességét.

Ekkor felkelt helyéről a törvényszék egyik idős tagja, s megkérdezte Kajafástól, hogy a bazilikái incidens követelt-e emberéletet.

– Halálesetet nem jelentettek, de Falerón, a pénzváltók testületének vezetője megbetegedett a megrázkódtatástól. Az ügy súlyosságát fokozza az a körülmény, hogy ma éjjel a fogoly egyik tanítványa brutálisan megtámadta informátorunkat, aki segítségünkre volt a letartóztatásban. Egy levitának, aki a támadást elhárította, karddal majdnem teljesen lehasította a fél fülét. Sajnos, a zűrzavarban sikerült annak a gazfickónak megszöknie.

– Volt-e a fogolynál fegyver?
– Nem találtak nála.
– Nos, kezdjük meg a kihallgatását – mondta nyugős hangon az öreg Annás. – Húsvét előestéje mindig fárasztó nap, és ha már álmomból zavartál fel, szeretnék mielőbb újra ágyba bújni.

– Vezessétek be a foglyot – adta ki a parancsot Kajafás. Egy fegyvertelen őr bekísérte Jézust, és ahhoz a korláthoz vezette, ahová a kihallgatandó személyeket szokták állítani.

– Te vagy a názáreti Jézus?
– Betlehemi vagyok.
– A galileai Betlehemből?
– Az efratai Betlehemből.
– Azt hiszem, ez megfelel a valóságnak – vetette közbe a fő-levéltáros –, de most lényegtelen.

A törvényszék írnoka felolvasta az első vádpontot:

– Názáreti Jézus, az a vád ellened, hogy békebontást és rendzavarást követtél el folyó hó, azaz Niszán hónap tizenkettedik napján déltájban, amikor is bizonyos személyeket zendülésre buj-togattál Heródes király bazilikájában, felforgatva a pénzváltók asztalait, szabadon engedve az állatkereskedők gerléit, galambjait és bárányait. Továbbá sértő szavakat kiáltoztál, kötélkorbáccsal hadonásztál, és fejére sújtottál a pénzváltó Falerónnak, súlyos testi bántalmat okozván neki.

Kajafás feltette a kérdést:

– Vétkesnek vagy ártatlannak tartod magad?
– Ennek a teremnek az ajtófélfáján a *mezuzát* láttam felszegezve – mondta Jézus.

Kajafás elvörösödött dühében. Jézus szavai ugyanis arra figyelmeztették, hogy főpapi tisztje ellenére sem ismerheti el egyetlen hithű zsidó sem ennek az, általa egybehívott törvényszéknek az illetékességét.

– Bűnös vagy-e, vagy ártatlan? – ismételte meg a kérdést. Jézus nem válaszolt.
– Ebből is nyilvánvaló, hogy galileai, nem Júdeai. A galileai bűnözők mindig ilyen arcátlanul hallgatnak.

Ezután beszélítették három tanút, s azok elmondták, hogy mit láttak a bazilikában. Meghallgatásuk után a törvényszék bűnösnek mondta ki Jézust idegen tulajdon megrongálására és elpusztítására való felbujtás vétkében, de – csekély szótöbbséggel – felmentette őt a gyilkosságra irányuló uszítás vádja alól.

A következő vádpont szerint Jézus befolyására egy ismeretlen személy súlyosan megsebesítette Málkust, a főpap szolgálatában álló alabárdost, aki a letartóztatással megbízott tisztnek segédkezett. Noha Jézus erre sem szólt semmit, ezt a vádpontot a bíróság elejtette. Ugyanis a beidézett Málkus, aki bekötözött fejjel jelent meg, maga tanúsította, hogy a fogoly kifogástalanul viselkedett. Vallomását még az alábbi szavakkal egészítette ki:

– Szentségtek engedelmeivel azt is kijelenthetem, hogy Jézust nagyon megdöbbenetette a dolog. Megérintette a fületem azon a helyen, ahol a kard felhasította, és közben néhány szót mormogott, de nem értettem, hogy mit.

- Mit gondolsz, Málkus, mi célból tette ezt?
- Meg akarta gyógyítani a sebet, Szent Atya.
- Nocsak! És sikerült neki?

– A fájdalom tüstént megszűnt, Szent Atya. A fülem pedig szépen gyógyul, úgy mondja az orvos. Szerinte olyan a testem természete, hogy ha sebet kap, a vágás rendkívül gyorsan összeforrad.

– Tiszteletre méltó Atya – mondta Kajafás Annásnak –, ha te is helyesled, indítványozom, hagyjuk utoljára a legsúlyosabb vádat, amely szerint a vádlott a Tűzhely Termében felült a Messiás trónusára.

- Jól van, hagyjuk a végére.

Így hát következő vádpontként azt olvasták fel, hogy Jézus szántszándékkal olyan hangnemet használt a templomudvarokban, amely alkalmas volt zavargás szítására. Újabb tanúkat hívtak be, de az első három-négy nem tudott ellene komolyabb vádat felhozni; csupán arról beszéltek, hogy némileg szertelenül dicsőítette Dávid és Salamon király uralkodását, s buzdította hallgatóit: legyenek méltók atyáikhoz. Egyikük idézte Jézus ama kijelentését, hogy nem szabad Istennek fizetni azt, ami a császáré, sem a császárnak azt, ami Istené. Annás és Kajafás azonban kénytelen-kelletlen elismerte, hogy bármilyen lazító szándék lappang is e szavak mögött, önmagukban véve nem kifogásolhatók.

Majd egy olyan tanú következett, aki szerint Jézus az előző húsvétkor a Pogány ok Udvarában az alábbi kijelentést tette: „Rontsátok le ezt a Templomot, és én varázslattal három nap alatt egy másik, ugyanilyen nagy és szép templomot építek.”

Ekkor Júdas – aki szintén a beidézett tanúk listáján szerepelt, s a terem hátsó részében várt sorára – előremerészkedett, és korrigálta az idézetet:

„Romboljátok le ezt a Templomot, és én Isten kegyelmével éppoly megfelelő lakóhelyet építek neki három nap alatt; mert ács a ti szolgátok, aki szól most hozzátok. Izrael akkor volt nagy, amikor őseink úgy imádták Istent, mint aki akácfából ácsolt frigylárában lakozik.”

Ily módon el kellett ejteni azt a vádat is, hogy Jézus mágikus erővel dicsekedett. Bár a szadduceusokat e kijelentés szerfelett felbőszítette, Kajafás kénytelen volt megállapítani, hogy az ellentétes tanúvallomások miatt a vád nem tekinthető bizonyítottnak. Már éppen az utolsó vádpontra akart rátérni, amikor belépett az egyik ajtónálló, és jelentette:

– A Helytartó ökegyelmességének személyi szárnysegédje kihallgatást kér Szentségedtől.

Becsörtetett a szárnysegéd, barátságosan mosolygott, és hanyag mozdulattal üdvözölte a törvényszéki testületet. A nyegle, elpuhult fiatal férfit Lucius Aemilius Lepidusnak hívták; egyetlen érdeme az volt, hogy Augustus császár dédunokájának mondhatta magát. Hangos, vontatott, meglehetősen borízú hangon adta át a rábízott üzenetet:

– ökegyelmessége, Júdea helytartója üdvözlését küldi. Tudomására jutott, hogy parancsotokra letartoztattak egy bizonyos názáreti Jézust, akinek kihallgatása most folyik, ökegyelmessége közölni óhajtja, hogy személyes jellegű okoknál fogva erős

érdeklődéssel viseltetik az ügy iránt, és hogy semmiféle döntést ne hozzatok mindaddig, amíg ő maga meg nem vizsgálja a körülményeket.

Kajafás meghökkent. Megkérdezte Lepidustól, hogy miképpen juthatott így hamar a helytartó tudomására az alig két órája történt letartóztatás híre. Lepidus nevetett, és bizalmaskodva felelt:

– Megmondom, főpap, de köztünk maradjon! Olyan valakitől tudta meg, akit nem tartottál alkalmasnak arra, hogy meghívjad erre a ti összejövetelekre. Úgy sejtem, az illető azzal gyanúsít téged, hogy félre akarod állítani az útból a császár egyik jó barátját. Nevet persze nem tudok mondani, és a helytartó csak halvány célzást tett nekem az ügyre vonatkozóan. De meg-istenült dédnagyapámra mondom, jó tanácsot adok neked, amikor figyelmeztetek: jól gondold meg, hogy milyen lépésre szánod rá magad ezen az éjszakán. Lehet, hogy kissé ostobának látszom, de a szimatom nem szokott megcsalni. Az öreg Pilatus aligha ráncigált volna ki az ágyból ilyen istenverte késői órában, hogy ide-küldjön, ha nem gondolná komolyan, amit mondott. Nem igaz? Pedig tudta, hogy nem egyedül fekszem az ágyamban. Hát, szóval, véleményem szerint ebben az ügyben okvetlenül van valami, ami érdekli őt. Talán pénzről van szó, talán nő van a dologban, vagy talán egyik legjobb titkosügynökét tartóztattátok le, vagy mit tudom én... A helytartó gondolatait sohasem lehet kifürkészni.

Kajafás méltóságteljesen jelentette ki:

– Őkegyelmessége biztos lehet afelől, hogy igazságosságunkban, tapintatosságunkban és hűségünkben sohasem kell kételkednie. Erre nem adtunk okot eddig sem, és a jövőben sem fogunk adni.

– Remélem, hogy így van – mondta Lepidus szórakozottan. – Az a szegény fickó ott á fogoly?

– Igen.

– Jóképű, de kissé ijesztő, nem? Azok a történetek jutnak eszembe re la, amelyeket annak idején a nevelőim szoktak mesélni az egyiptomi mágusokról. A botjukkal különböző figurákat rajzolnak a levegőbe az ember arca előtt – ilyenformán, figyeld csak! – mire az illető mély álomba merül, s mikor felébred, egy krokodil-tóban találja magát! No de most sietek vissza az ágyamba, mert ha sokáig késlekedem, meggyúlik a bajom vele, mármint egy bizonyos valakivel. Ti is menjetek aludni. Jó éjszakát, és ne felejtsetek el, hogy mit üzent a helytartó.

A törvényszék tagjai meghajoltak; Lepidus integetett és csókot dobott nekik, majd vigyorogva kicsörtetett a teremből.

– Nikodémus – mondta Kajafás. – Biztosra veszem, hogy csak ő lehetett. Én...

Nem folytatta, mert hirtelen ráeszmélt, hogy a törvényszék még együtt van. Megparancsolta az írnoknak: olvassa fel az utolsó vádpontot.

– Az a vád ellened, hogy Niszán hó tizenharmadik napján estefelé szentségtörést követél el. A szolgálatot teljesítő templomőr figyelmeztetését semmibe véve, arcátlan és istentelen módon felültél arra a trónusra, amely a szent hagyomány szerint az Áldottnak, a Messiásnak, Dávid Fiának van fenntartva.

– Bűnösnek vagy ártatlannak tartod magad? Jézus nem válaszolt.

Első tanúként a Tűzhely Termének őrét szólították be, aki a valóságnak megfelelően

mondta el az esetet, csak támadóinak számát emelte a duplájára.

Júdás volt a következő tanú. Kijelentette, hogy az állítólagos esemény időpontjában nem tartózkodott Jézus társaságában. A törvényszék hasztalan próbálta nyilatkozatának megváltoztatására bírni.

Kajafás körülhordozta tekintetét a törvényszék tagjain, majd Jézusra meresztette szemét. Az a gondolata támadt, hogy olyan vallomást csikar ki belőle, amely pótolhatja a hiányzó második terhelő tanúvallomást. Ironikus udvariassággal az alábbi szavakat intézte hozzá:

– Ha már a tárgyalás elején voltál olyan szíves, és vallomást tettél személyi adataidról, remélem, kegyeskedsz a következő kérdésre is felelni. Nem te vagy véletlenül az Áldott, a Messiás, Dávid Fia?

Jézus ezúttal válaszolt:

– Meg fogjátok tudni, ki vagyok, talán még e nap vége előtt, amikor majd meglátjátok eljönni az Ember Fiát az ég felhőiben és helyet foglalni a Hatalom- jobb keze felől. Ez a szent hegy viselni fogja lábának nyomát.

Kajafás felállt, megszaggatta ruhájának istenkáromlási rojt-ját, s felkiáltott:

– Szükség van-e ezek után további tanúk beszólítására? Saját szájából hallottuk az istenkáromlást.

A törvényszék kivonult az előcsarnokba, hogy megvitassa a további teendőket. Az előljárók egyike az alábbiakban fejtette ki véleményét:

– Normális körülmények között azt javasolnám, hogy az ügyet adjuk át a főtörvényszéknek. Annak joga van halálbüntetést kiszabni istenkáromlásért, míg ellenben a szanhedrin legfeljebb harminckilenc korbácsütésre ítélheti ezt az embert azért az egyetlen vétekért, amelyet sikerült rábizonyítani. Amint azt maga a Szent Atya is hangsúlyozta: nem meríti ki az erőszak vagy a zendülésre való lazítás tényét sem az, hogy a fogoly Izrael elmúlt dicsőségéről beszélt, sem azt, amit állítólag a Tűzhely Termében cselekedett. Csupán egy bökkenője van a dolognak: rendkívül nehéz feladat lesz rábírní a főtörvényszéket, hogy elítélje.

– Tudós barátomnak igaza van – vette át a szót Kajafás. -Köztudomású, hogy a főtörvényszék ahhoz a nevetséges elvhez tartja magát, hogy az istenkáromlás csak akkor főbenjáró bűn, ha az Isten nevével együtt hangzik el. Mivel a fogoly a Név szinonimájaként a „Hatalom” szót használta, és nem állította magáról határozottan, hogy ő az Áldott, a Messiás, csupán helytelen viselkedésben marasztalható el, amiért a főtörvényszék sem szabhat ki nagyobb büntetést, mint azt a harminckilenc ütést. Fölöttébb bosszantó helyzet. Van valakinek egyéb indítványa?

Most Annás szólalt meg:

– Csak egyetlen megoldást látok: az ügyet a helytartó elé kell terjeszteni. Nem tudom, hogy mennyire lehet komolyan venni a helytartó piperkőcének azt a célzását, hogy a fogoly Róma egyik titkosügynöke. Az öreg Heródes ideje óta Júdeában egyetlen ilyenről sem kaptunk jelentést, legfőljebb kémekről tudunk. De hát ettől a Pilátustól sok minden kitelik. Lehetséges, hogy tart ilyen ügynököket. És ha ez az ember valóban titkosügynök, annál nagyobb buzgalommal kell az elítélésére törekednünk. Elég lesz rábizonyítanunk a zendüléskeltést meg azt, hogy messiási

törekvései vannak. Bizonyítékaink, sajnos, a mózesi Törvény szerint elégtelenek, de ahhoz elég jók lesznek, hogy kielégíthessék a helytartót. Indítványozom, hogy említsük meg azt a választ is, amelyet a fogoly a legutolsó kérdésre adott, s amely a csavaros észjárású farizeusokon kívül mindenki számára egyértelműen istenkáromlás, következésképpen halált érdemel. A helytartótól engedélyt kell kérnünk arra, hogy a városon kívül megkövezhessük ezt a názáretit. őkegyelmessége kétségkívül teljesíti kérésünket, tekintettel arra, hogy rábizonyult a zavarkeltés vádja. Én majd a keleti ügyekkel megbízott titkársa révén bizalmasan tudatom vele, hogy a béke és az eredeti Törvény érdekében figyelmen kívül hagyunk bizonyos farizeusi törvénykezési szabályokat. Ami a megkövezést illeti, legjobb lesz, ha azt – persze nem hivatalosan – a Hal-kapui frakciókra bízuk; ezektől a csoportoktól már kapott figyelmeztető leckét, amikor legutóbb zavart keltett a városban. És még valami: ha nem lépünk azonnal akcióba, nem intézhetjük el az ügyet holnap estig, amikor nemcsak a húsvét kezdődik, hanem a szombat is. Ti is éppoly jól tudjátok, mint én, hogy a főttörvényszék még a régiidőkben sem mondhatott ki halálos ítéletet a tárgyalás napján, és hogy egyetlen zsidó bíróság sem tarthat fogságban senkit az ünnepek alatt, amikor nem üléseshet. A római bíraskodás azonban rövid és gyors.

Annás indítványa ellen mindössze hárman szavaztak; egyik sem tartozott a rokonságához. A törvényszéki tagok visszatértek a terembe és Kajafás kihirdette:

– A törvényszék elrendeli, hogy az ügyet az összefoglalt bizonyítóanyaggal egyetemben át kell tenni Júdea helytartójához. Felszólítjuk a tanúkat, maradjanak készenlétben, hogy ha megidézik őket, azonnal a helytartó elé járulhassanak. A törvényszék ülését ezért egyelőre nem rekesztem be. Őr, vezesd ki a foglyot az előszobába.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET HARMINC ARANYTALENTUM

Miután meghiúsult Júdás megölésére irányuló kísérlete, Péter visszasietett a városba. Egyenesen a galileai negyedbe ment, ott bekopogtatott a zelóták, a harcos nacionalisták helyi főhadiszállására, és elmondta, hogy Jézust letartóztatták. Meztelen kardját szorongatva felszólított minden jelenlevő bátor embert, hogy kövessék, és támadják meg Annás házát: Jézust ki kell szabadítani, az áruló Júdást pedig fel kell koncolni, mert így követeli Galilea becsülete. A zelóta vezetőket meggyőzte arról, hogy Jézus levetette magáról a szelíd alázat álarcát, s végre kardot ragadott egész Izrael felszabadítására. A vezetők üzenetet küldtek szét azokba a fogadókbá és nyilvános helyiségekbe, amelyeket a csoport tagjai rendszeresen látogatni szoktak. Nem sokkal később meg is jelent a főhadiszálláson húsz férfi, köpenyegük alá rejtett fegyverrel, és a húsvéti bortól nekibátorodva esküdöztek, hogy vagy megszabadítják Jézust, vagy meghalnak valamennyien.

Péter kivezette őket az utcái a, s a lelkükre kötötte, hogy óvatosak legyenek. De az emberek hamarosan megfélemedtek minden elővigyázatosságról – kurjongattak, bosszúért kiáltottak és vadul hadonásztak fejük fölé emelt fegyverükkel. Valamelyikük belekezdett egy közismert balladába, amely a főpapi famíliák hatalmas tagjai ellen irányult. A többiek átvették az éneket, és teli torokkal bömbölték a keskeny, üres utcákon végig:

Átok sújtsa Boéthosz Házát,
Átok sújtsa bunkóikat!
Átok sújtsa Annás Házát,
Átok, amit súgnak-búgnak!
Átok a Kantherák Házán,
Átok verje pennáikat!
Átok Phiabosznak Házán,
Átok verje ökleiket!
Átkozottak a főpapok,
Fiaik, a kincstárosok!
Átkozottak a vejeik,
Templom dölyfös nagyságai!
Átkozottak levitáik,
Gögös alabárdosaik!

Az egyik utcasarkon váratlanul római őrzéssel találkoztak – nyolc katonával, akiket egy altiszt vezetett, összecsaptak. Az ádáz harc rövid ideig tartott. A zelóták számbeli fölényben voltak ugyan, de a jól felfegyverzett római veteránokkal szemben csakhamar alul maradtak. Egy katona elesett – halálos döfést kapott a torkába – a rómaiak viszont öt zelótát vágtak le, a többi megmenekült, három foglyot hagyva a rómaiak kezén: Pétert és két részeg felső-galileait: Dűszmaszt és Gesztaszt. Az őrzéssel mindhármukat a római táborba kísérte, ott az örök kegyetlenül elverték, majd a

parancsnok elé hurcolták őket. A tárgyalás rövid volt. A parancsnok felszólította a foglyokat, hogy ismerjék el bűnösségüket, ha el akarják kerülni a kínvallatást. Miután egyik sem tagadott, a parancsnok keresztre feszítésre ítélte mindhármat. Péter, aki nem akarta, hogy Jézus ellen kelljen tanúskodnia, elhallgatta igazi nevét: a bíróság előtt Barabbásnak mondta magát, amit ragadványnévként el is fogadtak (jelentése: „az én apám fia”).

Mihelyt megvirradt, Jézust a levita őrség átkísérte a helytartói rezidenciába, amely azelőtt Heródes palotája volt. Pilatus a hatalmas épület egy részét főhadiszállásként használta, amikor évente háromszor csapatokat vitt Jeruzsálembe, hogy a nagy ünnepeken elejét vehesse az esetleges zavargásoknak; maga csak ilyenkor tartózkodott a rezidenciában, mert állandó székhelye Caesareaban volt. Kajafás Annás öt fiával, nagy kíséret élén, kis távolságból követte a Jézust kísérő levita öröket, és üzenetet küldött a helytartóhoz, sürgős kihallgatást kérve tőle.

Pilátusról meg kell említenem, hogy korábban ezredes volt a császári testőrgárdában. Helytartói kinevezését annak köszönhetette, hogy jó barátja volt a hírhedt Seianusnak, Tiberius császár mindenható kegyencének. Kedélyes, merész, kapzsi és merőben elvtelen ember volt. Philón egyik fennmaradt levelében, amelyet Caligula császárhoz írt, hajthatatlannak, könyörtelennek és makacsnak mondja. De jellemének fő tulajdonsága a malícia volt; legnagyobb élvezetét abban lelte, ha megtépázhatta a nagy szanhedrin okos, ravasz, de sótlan kedélyű vezető személyiségeinek méltóságát. Kajafás üzenetére az alábbi választ küldte: „A helytartó szerencsájének tartaná, ha a főpap őt és Barbata úrasszonyt megtisztelné azzal, hogy velük reggelizik.”

A palota konyhájából meleg, ínycsiklandó illatok áradtak ki a folyosóra. Kajafás kissé megborzongott, majd visszaüzent: „Mondd meg uradnak, hogy köszönöm a megtisztelő meghívást. De kérlek, közöld vele, hogy egy kellemetlen régi hagyomány értelmében mi, zsidók, nem ízlelhetjük meg őkegyelmessége reggelijének pompás fogásait. Társaimmal majd a belső udvar oszlopcsarnokában fogjuk megvárni, amíg kegyeskedik fogadni bennünket.”

Pilatus fél óráig várakoztatta Kajafást, ezalatt feleségével kényelmesen megreggelizett. Akkor kísértelt az oszlopcsarnokba, asztalkendőjével törölgetve száját, barátságosan üdvözölte a főpapot, s megjegyezte:

– Szentséged ugyancsak korán kelt ma. Gondolom, azért jöttél, hogy megbeszélj velem ezt a Jézus-dolgot, még mielőtt elkezdeném a reggelre előjegyzett ügyek tárgyalását, nemde?

– A foglyot átadtuk Kegyelmisséged őrségének.

– Mi a vád ellene?

– Zavargást szervezett a Heródes-bazilikában, aminek során vagyontárgyak pusztultak el, és emberéletek forogtak veszélyben.

– Szóval nem öltek meg senkit? Akkor mi a csudának ez a nagy izgalom? És ilyenformán ez az ügy egyáltalán nem is tartozik a római hatóságok elé!

– Csakhogy az ügyet lazítás és istenkáromlás is súlyosbítja. A fogoly a Messiásnak, a Szent Királynak adta ki magát, és káromolta a mi Istenünk nevét, amit Mózes

parancsa szerint megkö-vezéssel kell büntetni. Azzal a kérelemmel jöttünk hozzád, hogy engedd át a foglyot a népnek, hadd hajtea rajta végre a büntetést a Hal-kapunál.

– Az én egyszerű római eszem képtelen megérteni furcsa gondolkodásmódokat. Hogyan tarthatja magát valaki a Szent Királynak, s ugyanakkor hogyan káromolhatja azt az Istent, akinek pártfogása alatt kíván uralkodni? Az általam nagyra becsült kollégátok, Nikodémus, Gorión fia arról biztosított engem, hogy az az ember a rómaiak őszinte híve, ami ugyancsak összeférhetetlen a Szent Királyságra vonatkozó igényével. Úgy látom, hogy a foglyot nem tekintitek bolondnak, mert akkor nem foglalkoznátok ügyével és engem sem zaklatnátok vele; alaposan elpáholnátok, s azután futni engednétek. Azt a kérésteket, hogy szolgáltassam ki a népítéletnek, mindenesetre nem teljesíthetem, mert veszedelmes precedenst teremtenék. Miért nem végeztetitek ki hivatalosan, ha – mint állítjátok – főbenjáró bűnt követett el?

Kajafás magyarázkodni kezdett, de a helytartó a szavába vágott:

– Hagyja abba Szentséged, nem fontos. Magam fogom kihallgatni a foglyot. Nikodémustól tudom, hogy folyékonyán beszél görögül. így hát nincs szükségem arra, hogy kérjek tőled valakit, aki szavait lefordítsa... vagy félrefordítsa.

– Küldjem be a tanúkat?

– Ne fáradj vele. Nem kívánok lovagolni azon a jelentéktelen bazilikái zavargáson. Keleti ügyosztályom titkára úgy informált, hogy a pénzváltóknak meg az állatárusoknak valóban nincs joguk üzleti tevékenységet folytatni a bazilikában. Mellesleg szólva, legyen rá gondod, hogy engedélyüket haladéktalanul vonják vissza. Nem tűröm, hogy a galileai zarándokok vallásos érzelmeit bármivel ingereljük. Szavamra, te is nagy hibát követtél el, amikor kincstartódnak megengeded, hogy szent hegyeteket közönséges piactérre változtassa. Ami pedig az istenkáromlás vádját illeti, az nem tartozik sem rád, sem rám. Abban a főtörvényszék az illetékes.

Ezzel Pilatus otthagya Kajafást, dudorászva bement a bírósági csarnokba – ugyanabba a csarnokba, ahol egykor Heródes ítélkezett tulajdon fia, Antipatrosz fölött –, és megparancsolta, hogy vezessék elébe Jézust.

– Vegyétek le róla a bilincseket – mondta, amikor egy altiszt két sor katona között bekísérte Jézust. – Úgy. Most pedig adjatok neki egy kényelmes széket, valaki pedig hozzon ciprusi bort meg süteményt. Aztán menjetek ki, és legyen rá gondotok, hogy senki se jöhessen az ajtók közelébe. Négyszemközt akarom kihallgatni a foglyot.

Az altiszt arcán a meglepődés legcsekélyebb jele sem látszott. Teljesítette a parancsokat, s az őrszobába visszatérve megjegyezte:

– Az az agyafűrt főpap ezúttal alighanem óriási bakot lőtt. Tíz drachmába le merem fogadni három ellenében, hogy valamelyik titkosügynökünket fogatta el. A szamnit most borral traktálja a fickót, és elmesélteti magának a históriát. Legalábbis így fest a dolog.

– Igen, azt hiszem, fején találtad a szöveget. Láttad, hogyan váratta a szanhedrint a hideg előcsarnokban, amíg komótosan be nem kebelezte a szalonnáját meg a vesepecsenyijét? Alig bírtam visszafojtani a röhögést. De azt meg kell ^hagyni, a főpap nagyon uralkodott magán.

Pilatus nyájasan kérdezte Jézustól:

– Nem iszol bort?
– Nazireusi fogadalmat tettem.
– Értem. Nem erőltetem, hogy megszegd. Milyen jó, hogy beszélsz görögül. Látom, beteg a lábad. Ajánlom, menj el egy jó orvoshoz, ha nem régi a sérülésed. Hippokratész a ficamokról szóló értekezésében pontosan leírja, hogyan kell a combfejet visszailleszteni az üregébe. Ha a természetre bízod magad, amely közismert kontár, álízület képződik, és heves zsábarohamok fognak kínozni öregkorodban. A házi orvosom majd megvizsgál, ha hajlandó vagy rá; elég ügyes kezű ember. Az operáció fájdalmas lesz ugyan, de végeredményben érdemes elviselni a fájdalmat. Erről azonban ráérünk beszélni. Most egy-két szokványos kérdést tennék fel neked, remélem, nem lesz ellenedre, hogy válaszolj rájuk. A személyazonosságoddal kapcsolatos kérdésekre szorítkozom csupán.

– Kezdjed.
– Jézus a neved, ugye?
– Az.
– Betlehemben születél, Júdeában, az efratai Betlehemben?
– Ott.
– És Dávid nemzetségéhez tartozol?
– Igen.
– Mondd meg nekem, te vagy-e az a Jézus, akinek a neve ezen a papiroson szerepel? Ez a lap a huszonnégy esztendővel ezelőtt megtartott Quirinus-féle összeírás anyagából való. Épp az imént kerestettem ki a levéltárból.

– Én vagyok az.
– Reméltem, hogy így lesz. E bejegyzés szerint te Betlehemben születél, mintegy három hónappal Heródes király halála előtt. Mellesleg, mondd meg nekem, betlehemi Jézus – és hirtelen feléje fordult székében –, *te vagy-e a zsidók királya?*

– Magadtól kérdezed, vagy valaki más adta a szádba ezt? Pilátus színlelt nyíltsággal söpörte félre a kérdést:

– Hát mit gondolsz te rólam? Azt hiszed, zsidó vagyok én, aki olyan nyilatkozatot próbál kicsalni belőled, amelyet bűnváddá lehet csőrni-csavarni? Római magistratus vagyok, és egyenes, őszinte római kérdést teszek fel neked, egy egyszerű, személyazonosságodra vonatkozó kérdést: szüleid törvényes házassága révén te vagy-e Heródes trónjának jogos örököse?

– Igen, az vagyok – válaszolta vonakodva Jézus, és rövid szünet után hozzátette: – De az én országom nem e világról való.

– Tökéletesen értelek. A trón betöltetlenül áll csecsemőkorod óta, és te lemondál igényedről, mert sem pénzed, sem befolyásod nincs ahhoz, hogy elfoglalhassad. Mindamellet tudatában vagy királyi rangodnak; ezért megszerezted magadnak azt a mulatságot, hogy számárháton ülve szerényen végigvonultál Jeruzsálem utcáin, és – ha titokban is – rövid pár percre beleültél a Tűzhely Termében álló dávidi trónszékbe.

Jézus hallgatott.

– Más szóval – folytatta a helytartó – a világi hatalomról lemondál, vallási síkon azonban igényt tartasz az uralkodásra. De hát, barátom, mi akadály van annak, hogy

mind a kettőt élvezhessed? Nyilván magad is jól tudod, hogy egy király vallási hatalma nem lehet hatékony addig, amíg nincs felruházva világi hatalommal. Nikodémus, Gorión fia, aki rendíthetetlen híved és támogatód, beszélt velem erről az egész dologról. Biztosítottam őt, hogy amennyiben te rám bízod ügyeidet, közmegegyezésre meg lehet oldani boldogtalan népetek sarkalatos problémáit. Nagyatyád legutolsó érvényes végrendelete, amelyet az elhunyt császár jóváhagyott, a római Vesta-szüzeknél van letétbe helyezve. E végrendelet értelmében Heródes Philipposz nagybátyád után – akinek Simon főpap leánya volt az anyja – te következel a trónutódlásban. Mivel ő már nagyon régen lemondott igényéről, minden vitán felül áll, hogy te vagy jogosult nagybátyád egész országára és a királyi koronára. Nos, az én elgondolásom a következő. Memorandumot terjesztek a császár elé, csatolva hozzá a te eskü alatt tett nyilatkozatodat, amelyben bejelentetted trónigényedet. Én a magam részéről hangsúlyozom benne, hogy odaadó hűséggel viseltetsz a császár iránt; hogy egyaránt elítéled mind a templomi rítusok költséges komédiáját, mind pedig azt a dölyfös lenézést, amelyet a farizeusok tanúsítanak a rendőrökkel, adószedőkkel, valamint a kormányzat más alkalmazottaival szemben. Javasolni fogom a császárnak, hogy adjon neked szabad kezet vallási ügyekben, s ruházzon fel a „szövetséges király” címmel, az alábbi feltételekkel: igyekszel megszüntetni az országaink közötti meg nem értést; decentralizálod a vallási kultuszt; fejleszted a kereskedelmet és a mezőgazdaságot; és általában arra törekszel, hogy Júdea beilleszkedjék a birodalmi közösség civilizált tagjai sorába. A császár, aki a közügyektől visszavonulva Capri szigetén üdül, természetesen nem fogja elolvasni a memorandumot, hanem az egész ügyet rábízza barátomra és pártfogómra, Lucius Aelius Seianusra, aki a palesztinai ügyekben mindig el szokta fogadni a véleményemet. De uram, te nem figyelsz rám! Talán rosszul érzed magad?

– Az én országom nem e világról való.

– Ezt már közölted velem. Úgy értsem, hogy nem akarsz elfogadni javaslatomat? Gondold meg. Az atyád király volt. Mit gondolsz, miért született erre a világra, ha nem azért, hogy uralkodj?

– Arra születtem, hogy tanúbizonyságot tegyek az igazságról.

– Ugyan, mi az, hogy igazság? – mondta meg vetően Pilatus. – Minden egyes ügynevezett igazságnak megvan a maga ellentétes igazsága, amelynek épp akkora a logikai ereje, mint a másiknak. Az élet sója a humor; az a felismerés, hogy hosszú távon – hála legyen érte az isteneknek – valójában semmi sem fontos igazán. Te soha nem lazítasz a szentség-mániádon? Jézus hallgatott.

– Nézd, uram – fakadt ki Pilátusból a türelmetlenség –, én nem vagyok az az ember, akivel packázni lehet. Én élet és halál ura vagyok ebben a provinciában. Ezzel tisztában kell lenned. Még keresztre is feszíttethetlek, ha éppen kedvem tartja.

Jézus hallgatott.

Pilatus hamar legyűrte ingerültségét, sőt egyszeriben igen mulatságosnak érezte a helyzet fantasztikus humorát.

– Szavamra mondom, nem tudok rajtad eligazodni. Úgy látom, inkább *khrésztoosz* vagy te, mint *khrisztosz*! [Vagyis: „inkább együgyű fickó vagy te, mint felkent

király”.] Nos, mindenesetre gondold át a dolgot, amíg én kimegyek, hogy kissé elcsevegjek az én „tökéletes belső inasommal”.

Kiment az előcsarnokba, és fesztelen könnyedséggel jelentette ki az ott várakozó Kajafásnak:

– Nem talállok semmi vétket a foglyotokban.

– Nem találsz semmi vétket abban a nyomorult lázadóban? Hiszen felkavarta az egész országot Galileától Edomig!

Pilatus megnyerően mosolygott:

– Köszönöm Szentségednek az ötletet. Lehetséges, hogy a galileai Heródes Antipasz – akinek alattvalója – már keresteti a tetrarkhiájában elkövetett politikai vétségek miatt. Majd mindjárt beszélek is vele, mert tudom, hogy ma reggel megérkezett az ünnepekre. Annak idején nagyon zokon vette tőlem, hogy előzetes engedélye nélkül keresztre feszíttettem azt a galileai bandát, amely lerombolta a Betlehemben épített új vízvezetékemet. Ha ez a Jézus ott Galileában már elkövetett valamit, sok kényelmetlenséget takaríthatunk meg. Légy oly jó, várakozz itt még egy kicsit; vagy ha nem irtózol az én tisztátalan lakosztályomtól, fáradj be, és hallgass egy kis kellemes zenét.

Kajafás már elég régóta ismerte Pilátust, és elég gyakran kellett tőle megaláztatásokat lenyelnie ahhoz, hogy most ez a tréfálkozó modor riadalmat keltsen benne. Úgy látszik, a helytartó valami új tervet eszelt ki, hogy megszarolhassa a szanhedrint, s ebben Jézusnak is szánt valamiféle szerepet. De hogy mit gondolt ki, arról sejtelve sem volt.

Pilatus visszament az ítélkező csarnokba, s így szól Jézushoz:

– Hallod-e, Jézus király, nem lehetsz te olyan együgyű ember, amilyennek tetteted magad. Hajlandó vagyok figyelmen kívül hagyni eddig tanúsított fölöttébb udvariatlan hallgatásodat. Még egy lehetőséget kínálok fel neked, hogy dicsőséget szerezz magadnak és utódaidnak, s egy új aranykor küszöbére vezesd csüggedt alattvalóidat. Kész vagyok igényedet Aelius Seianus elé vinni, miután megszereztem hozzá közvetlen felettesem, a szíriai helytartó hozzájárulását. Nem titkolom előtted, hogy ajánlatomat főleg azért teszem, mert ki nem állhatom azt a pocakos tetrarkhát meg ezeket a szanhedrinpatkányokat, akik itt topognak az előcsarnokban. Természetesen elvárom tőled, hogy bőkezűen emlékezz meg rólam, ha majd hatalomra jutottál. Gondolom, fényes szerencséd meglehetősen nagy lelki megrázkódtatást fog majd okozni neked, miután eddig szegénységben éltél, sőt egy idő óta még bujkálnod is kellett. De kérlek, szedd össze magad, próbálj úgy viselkedni, ahogyan egy királyhoz illik, és hagyd el a paraszti modort, amennyire lehet. Nagyatyád – aki mellesleg nagy gazember volt – szégyenkönnyeket potyogtatna, ha most Hadész felengedné ide, és látna bennünket. Nos, itt a kezem, őszinte barátsággal nyújtom feléd. Elfogadod?

Jézus mélyet sóhajtott, rámosolygott Pilátusra, és alig észrevehető fejmozdulattal nemet intett. A helytartó felpattant székéről:

– Nos, így is jó. Ha visszautasítod, hát visszautasítod. Az ég legyen irgalmas hozzád! Mert ha nem akarsz Júdea királya lenni, akkor egyszerűen a názáreti Jézus vagy, lakóhelyi illetőséged folytán apai nagybátyádnak, Heródes Antipasznak az

alattvalója. És én őhöz foglak küldeni, hogy ítéljen fölötted, őszintén remélem, éppoly csúnyán fog veled elbánni, ahogyan anyai unokafivéreddel, az én-rimmoni Jánossal tette.

Hangos tapsjelére és kiáltására berohant egy katona.

– Iucundus, hozz nekem írószereket – parancsolta neki. – Ezt a félkegyelmű galileait pedig vidd vissza az őrszobába.

Miután Jézust kivezették, Pilátus nekiült, és megírta az alábbi levelet.

„Heródes Antipasz herceg őkegyelmességének, Galilea tetrarkhájának, Quintus Pontius Pilátustól, Júdea helytartójától üdvözlét.

Soraimmal együtt érdekes személyt küldök hozzád. Bizalmasan közlöm veled, hogy értesüléseim szerint atyád, Heródes legutolsó érvényes végrendelete értelmében ő a trón törvényes örököse. Légy szíves megvizsgálni igényjogosultságát, amelyet futólagos nyomozásom során én megállapítottam. Még apró gyermek korában megmenekült a betlehemi vérfürdőtől, amelyet fivéred, Arkhelaosz és Philipposz tetrarkha rendeztek atyátok parancsára, s azóta részint Egyiptomban lakott, amint azt alexandriai beszédmódjából magad is meg fogod állapítani, részint pedig a te tetrarkhiád területén élt. Mivel római polgárnak kell tekintenem őt mindaddig, amíg az ellenkezője be nem bizonyul, kérlek, te is ehhez a feltevéshez tartsd magad, és mellőzd a kínvallatást. Erősen meg fog lepni – mint ahogy engem is meglepett – vonásainak heródiánus jellegzetessége. Amíg nem közlöd velem magánvéleményedet, addig természetesen nem jelentem az ügyet a császárnak, sőt egyetlen teremtett léleknek sem teszek róla említést. Nem szeretném elrontani a kormányaink közt meglevő barátságos viszonyt azzal, hogy olyan igényt továbbítanék Rómának, amelynek következményeképpen esetleg ki kellene költöznöd kényelmes tóparti rezidenciádból.

Minden jót!”

Lepecsételte a levelet, s közben elégedetten mosolygott: „Okos ember vagy, öregem. Azt hiszem, ez a levél hoz vagy harminc talentumot a konyhádra. Szép kis summa, kapóra jön, mert most éppen pénzsűkében vagy, nem igaz? De barátocskám, el ne feledd a feleségednek megvásárolni a legszebb nyakéket, ami Jeruzsálemben csak felhajtható. Azzal az álmával majdnem elrontotta a reggeli hangulatodat; nagyon szívére fogja venni, ha azt az embert kivégzik. De te vagy a hibás! Minek mesélted el neki az este, amit Nikodémustól hallottál, mikor visszatérve ágyadba, őt már ébren találtad? Többet beszélsz a kelleténél, ez a te legnagyobb gyengeséged; egyébként okos fickó vagy, el kell ismerni.”

Megparancsolta, hogy Jézust vezessék át Antipaszhoz. A tet-rarkha egy régi egyezség értelmében a rezidencia nyugati szárnyát lakta, valahányszor feljött Jeruzsálembé az ünnepekre.

Antipasz és felesége, Heródiás igen kellemetlenül érezték magukat, amikor egy alantasabb beosztású törzskari tiszt bevezette Jézust termükbe. De mindketten igyekeztek ezt leplezni. Antipasz elbocsátotta a tisztet, Jézust pedig székkal és borral kínálta.

Jézus azonban állva maradt, és a bort sem fogadta el:

– Fogadalmam tiltja.

– Nem veszem sértésnek – mondta erre Antipasz. – De sajnállak, hogy ilyen fogadalmat tettél. A bor hasznos közvetítő üzleti ügyek tárgyalása közben. Márpedig barátom, a helytartó, ha levelet helyesen értelmeztem, üzleti ügyben küldött téged ide. Tegyük fel, hogy valóban az vagy, akinek mondod magadat, és a helytartó nem űz velem tréfát, mert gyakraji szeret bolondozni... Nos, szóval tegyük fel, hogy kilétedet be tudod bizonyítani egy szenatori törvényszék előtt... Ebben az esetben természetesen felmerül a kérdés, hogy...

Heródiás nyers nyíltsággal vágott közbe:

– Mi az árad, ember? Jézus hallgatott.

– Féltestvérem, Heródes Philipposz némileg hasonló körülmények között évjáradékot fogadott el. Még most is fizetem neki, cserében azért az okmányért, amelyben lemondott atyánk birtokaihoz való jogáról. Arkhelaosz, az ethnarkhosz, Philipposz fivérem, Salóme nagynénénk meg én megegyeztünk abban, hogy egy alexandriai bankban elhelyezünk harminc talentumot, és annak a kamatát kapja...

Heródiás ismét közbeszólt:

– Eh, mit beszélsz! Csak huszonöt talentum volt!

– Igazad van, drágám... Most, hogy mondod, nekem is eszembe jutott, hogy csak huszonöt volt. Ebből Arkhelaosz meg én fejenként adtunk kilencet, Philipposz fivérem ötöt, a többit meg Salóme. Ezüsttalentumokat, természetesen, nem aranyakat.

De Heródes Philipposz most már csak az én kilenc és Philipposz öt talentumának kamatait élvezi, mert Salóme minden vagyona egyedüli örökösévé Livia császárnét tette meg, Arkhelaosz vagyonát pedig elkobozta a császár, büntetésből, mert ethnarkhiája ügyeit csapnivalóan rosszul intézte. No de tizennégy ezüsttalentum háromszázalékos kamattal még mindig csinos összeg, és féltestvérem vígan éli világát, nem kell törődnie azzal a milliónyi bajjal meg vesződséggel, amivel a királykodás jár. Félre ne érts: én korántsem ajánlhatok fel ezt megközelítő összeget sem, jövedelmeim nem akkorák, hogy ezt lehetővé tennék. Talán Philipposzt rá lehetne beszélni, hogy adjon valamivel többet, mint én; az ő anyagi helyzete most is nagyon jó. De figyelmeztetlek: Pilátus nem lesz olyan engedékeny, mint mi. Egyenesen hozzám kellett volna fordulnod, nem lett volna szabad a helytartót érdekeltté tenni ügyedben. Most majd az év járadékodnak legalább a felét magának fogja követelni, ha ugyan nem többet – mint részesedését a zsákmányból. Hogy képletesen fejezzem ki magam: Pilátus minden sajtából akkora darabot akar magának lekanyarítani, amekkorát csak lehet. No de hát ez a te dolgod, nem az enyém. Mit szólnál, ha három talentum kamatát ajánlanám fel neked? Vállalom, hogy Philipposz fivéreből is kicsikarok ugyanennyit.

Jézus türelmetlen mozdulatot tett.

– Nem elég? Jó, legyen hát négy. Négy talentum kamataiból igen kényelmesen eléldéglélhetsz Alexandriában.

Jézus elfordult.

– Hallod-e, annyi udvariasságot igazán elvárhatok tőled, hogy válaszolj. Tudom,

hogy kézműves vagy, nem ismered az udvari élet szokásait. De nyelved csak van, nem?

Antipasz fokozatosan tíz talentumra emelte fel a kínált összeget, s mikor ez is hatástalannak bizonyult, kétségbeesett pillantásokat vetett feleségére. Heródiás szemében a düh szikrái cikáztak. Tapssal szólította a főudvarmestert, és ráparancsolt:

– Philemon, vedd elő a fegyverterem ajtajánál álló ruhásládából őfenségének azt az öreg bíborpalástját, amelyet megrágott a moly. Aztán keríts valahonnan egy papirusznádat, buzogányfejestül, meg egy pár színházi koturnust, jó magas talpút, öltöztessétek fel ezt a fickót királynak; adjátok rá a molyrágta palástot, nyomjátok kezébe a nádbuzogányt, húzzátok lábára a kotur-nust, tegyetek valami rézfazekat a fejére. így küldjétek vissza a helytartóhoz, és adjátok át őfensége szívélyes üdvözlét. Majd Jézushoz fordult:

– Jól van hát, legyél király, és a hollók lakmározzanak a hulládból!

Antipasz megrémült. Mihelyt Jézust ily csúfságosan elvezették, s a palotaőrség fülhasogató macskazenével kísérte végig az oszlopcsarnokokon – a tetrarkha tüstént átsietett Pilátushoz. A helytartó időközben gyorsan elintézett két bűnügyet meg egy sereg kérvényt, s most a dolgozószobájában ülve különféle ügyiratok aláírásával foglalkozott. Antipasz arra kérte, ne törődjék Heródiás tréfájával.

– Állítsd félre az utamból ezt az embert, kegy elmés uram, és tíz talentumot kapsz tőlem.

– Kérlek, bocsásd meg, hogy csak mosolygok ezen. Tudom, ez udvariatlanság tőlem.

– Legyen hát tizenöt.

– Próbálkozz tovább.

– Húsz!

– Húsz aranytalentum? Nem elég. Még huszonöt sem nyomná le a mérleg serpenyőjét.

– Huszonöt?! Az én Heródiásom sohasem bocsátana meg nekem, ha ennyit fizetnék.

– Az én Barbatám sem bocsátana meg nekem, ha elfogadnám. Antipasz nagy lelki tusakodás után kinyögte:

– Harminc. De ez az utolsó szavam.

– Harminc? Ez már valamivel jobban hangzik. Jól tudom, könnyen kibírnál többet is, de nem akarok kicsinyes alkudozásokba bocsátkozni. A barátságod sokkal többet ér nekem a pusztá pénznel.

– Csak akkor fizetek azonban, ha látom a keresztre feszített hullát.

– De a fele összegről most mindjárt kötelezvényt írsz nekem.

– És honnan tudhatom, hogy az a fickó nem közönséges csaló?

– Azt majd eldönti az én Aelius Seianus barátom, ha te nem tudod.

Antipasz feléje nyújtotta jobbját:

– Nehéz ember vagy, kegy elmés uram.

– De méltányolni tudom nagylelkűségedet, kedves hercegem. Ez eltörli azt a

csekély neheztelést, amelyet irányodban éreztem. Tudod, a fogadalmi pajzsok ügyében, amikor te a főtorvényszéket támogattad. Hanem hallod-e, sokért nem adnám, ha végigélvezhettem volna azt a jelenetet, amikor te és Heródiás hercegnő dinnyeárusok módjára üvöltöztetek erre a ti néma falusi rokonotokra. Tökéletes bohózat lehetett!

– őszintén remélem, hogy a tréfa nem üt majd vissza egy napon kegyelmességed fejére.

– Csak azt sajnálom, hogy a te vallástalan fivéred, Philipposz tetrarkha nem jött fel Jeruzsálembe az ünnepekre. Mi pedig kénytelenek vagyunk olyan illetlen gyorsasággal nyélbe ütni az ügyet, hogy nem lesz módod kicsikarni Philipposzból a harminc talentumnak azt a hányadát, amelyet igazság szerint neki kellene magára vállalnia. Herculesre, ez nyilván nagyon kínos lehet számodra.

– Nem inkább azt sajnálod, kegyelmes uram, hogy nem tudsz belőle is harminc talentumot kiperéselni?

Pilatus hahotára fakadt:

– Hogy milyen jól megértjük mi egymást! Igen, bevallom, állandóan ingerel, hogy a városai – Hípposz, Pella, Gerasza meg a többiek – olyan pimaszul gazdagok. No de te, kedves hercegem, elegánsan tudsz veszíteni, és ha a jövőben jól együttműködünk, még kitephetünk szárnyaiból néhány tarka tollat, és kibélelhetjük velük a fészkünket,

A főpap még mindig ott ácsorgott a rezidenciában, a reggelizőszoba előtt. Pilatus megint kiment hozzá; elnézését kérte, amiért őt és társait oly sokáig várakoztatja, még hozzá azon a napon, amely olyan jelentős a zsidók ünnepi kalendáriumában.

– A ti sánta királyotok sok galibát okoz nekem – mondta mosolyogva. – Nem látok semmi jogalapot a kivégeztetésére. Magatartása korrekt, és barátom, Nikodémus személyes szívességgént kéri tőlem, hogy bocsássam szabadon. Mit szólsz hozzá? Miért ne legyünk könyörületesek, miért ne bocsássuk meg az istenkáromlást? Nyilván tudod, hogy a császár felhatalmazása alapján évente ezen a napon kegyelmi jogot gyakorolhatok. Megkegyelmezhetek egy zsidó bűnösnek – elméletileg bármilyen bűnösnek, kivétel nélkül. Hogy ki legyen az a személy, azt a nép dönti el kézfelemeléssel. De a ti szolgáitok kitesznek egy tömeget, az is elég lesz.

Fejével a leviták felé bökött, s újra megkérdezte:

– Nos, kegyelmezzek meg a királyotoknak? Vagy inkább Simon Barabbásnak adjak kegyelmet, ama galileai zelóta bandavezérnek, aki ma kora reggel megölte egyik katonámat?

– Barabbásnak! – kiáltották egy emberként a szanhedrin nagyjai.

– Barabbásnak! Barabbásnak! – visszhangozták kórusban a levita szolgák.

– Micsoda?! Feszíttessem keresztre igaz királyotokat? Miért cselekedjem ilyen barbárságot?

– A császár ellensége vagy, ha nem teszed meg! – kiáltotta Kajafás. – Az az ember vallási forradalmat szít, amely, ha el nem fojtjuk, nacionalista forradalom előjátéka lesz. Holtbiztos, hogy a zelóták azzal a fegyveres megmozdulásukkal a letartóztatása ellen akartak tüntetni.

– Valóban ennyire komoly lenne a dolog? De hát akkor, a pokolba is, miért nem

így beszéltél mindjárt az elején? Nos... nem tudom... talán mégis teljesítem, amit kívántok. De hangsúlyozom: nektek kell vállalnotok érte a teljes felelősséget. Én „ebben az ügyben mosom kezeimet”, hogy egy héber szólással éljek. Megölhetitek vagy futni hagyhatjátok, ahogy nektek tetszik. De ha a halálát akarjátok, akkor szabályszerűen keresztre kell feszíteni. Szó sem lehet arról a badarságról, hogy „népítélet” végezzen vele.

– Nem volna elég lefejezni? A keresztre feszítéshez átok tapad, és mi nem akarunk szükségtelenül ellentébe kerülni a galileaiakkal. Legbuzgóbb hívei ugyanis mind galileaiak.

– Szentséged alábecsüli azt a gondosságot és jámbor buzgalmat, amellyel én a mózesi Törvényeket tanulmányoztam. Először azt kéred tőlem, hogy a foglyot istenkáromlásért hadd kövezhessétek meg; pedig, mint magad is tudod, az agyonkövezett embert utána fel kell akasztani egy fára, hogy átkozott legyen. Most pedig – igen következtelen módon – azt kívánod, hogy az átok maradjon el.

– A hullák felakasztása már régen nem szokás nálunk – magyarázta a főpap. – És több mint harminc éve fordult elő utoljára, hogy valakit istenkáromlásért halálra köveztek.

– Ej, pedig én abban a hiszemben voltam, hogy törvényeiteket még most is ugyanolyan szigorúan tartjátok meg, mint régen. Egy kedves illúziómat romboltad le. Igazán nem is tudom, mit higgyek. Úgy érzem magam, mint Aesopus meséjében az együgyű szatír, amikor látta, hogy egy paraszt a leheletével melengeti meggémberedett kezét, majd a kását fúvással hűti le. No, mindegy. Mindenesetre, ha azt akarjátok, hogy a büntetés elrettentő például szolgáljon, a halál neve csak a keresztre feszítés lehet.

– Vállalnunk kell a felelősséget – mondta Kajafás, bár hangjában vonakodás érződött. – Az az ember veszedelmes bűnöző. Nem bánjuk, szálljon a vére a mi fejünkre.

Pilátus erre mosdótálat hozatott, és a jelenlevők előtt megmosta benne a kezét. Ez az ünnepélyes aktus egy zsidó ceremónia gúnyos utánzása volt. Ilyen nyilvános kézmosással szokták Jeruzsálem vénei felmenteni magukat a felelősség alól, amikor olyan gyilkosság fordult elő a kerületükben, amelyet nem tudtak kinyomozni.

A kézmosás után Pilátus így szólt Kajafáshoz.

– Ha úgy határoztok, hogy királyotok kereszten haljon meg, rendelkezésekre bocsátók egy osztagot, amelynek nagy gyakorlata van a keresztre feszítésben. Ennyit megtehetek, többet nem.

– No, de a felirat, amelyen bűne áll? Enélkül minden kivégzés törvénytelen. Nekem nincs jogom ilyet írni, annál kevésbé, mert a keresztre feszítés nem zsidó szokás. Legalább állíts ki egy ilyen feliratot; ennyit meg kell tenned.

– Jól van. Várjatok még egy keveset, és megkapjátok az írást. Most jut eszembe, két másik kivégzési okmányt is alá kell még írnom – azét a két zelótáét, akiket ma reggel Barabbással együtt ítélt halálra a katonai parancsnok. Hadd lógjanak mind a hárman egymás mellett.

A zsidó előkelőségek tehát tovább várakoztak, pedig már majd szétvetette őket a

türelmetlenség. Végre elkészültek a keresztre tűzendő feliratok, rövid deszkatáblán, latin nyelven, alatta a görög és a héber fordítás. A Dűszmasz és Gesztasz keresztfőjére szánt felirat azonos szövegű volt:

LATROCINIUM: QUOD PROVINCIAM PERTURBAVERUNT

(Latorkodás: megzavarták a provincia békéjét)

A Jézus bűnét hirdető felirat azonban meglepte és riadalommal töltötte el a zsidó előkelőségeket, ők ilyen feliratot vártak:

MAIESTAS: QUOD SE REGEM

JÚDAEORUM FINXIT ESSE

(Felségsértés: azt állította, hogy a zsidók királya)

A felirat szövege azonban így hangzott:

HIC EST JESUS NAZARAEUS, REX JÚDAEORUM

(Ez a nazireus Jézus, a zsidók királya)

Kajafás a fogalmazás megváltoztatására kérte Pilátust, de a helytartó makacsul ragaszkodott hozzá:

– Amit írtam, megírtam. Királyotok megfeszítéséért ti vállaltátok a teljes felelősséget. Ha az utolsó pillanatban meggondoljátok magatokat, értesítsetek, őszintén mondom, hogy nem bánám. Most már szánom, sőt csodálom azt az embert. Nos, mielőtt még elbúcsúznék tőletek, hadd figyelmeztesselek titeket valamire. A provinciabelieknek nem szoktam szívességet tenni sem gyakran, sem olcsón. Ti ezzel a jelentéktelen ügygel ma reggel majdnem két órát raboltatok el drága időmből, amelyet nem tékozolhatok kedvem szerint. Megígértem a feleségemnek, hogy gyorsan végzek a hivatalos dolgaimmel, aztán kikocsizom vele a környékre. Félek, hogy már elkéstem. Feleségemet csak egy módon engesztelhetitek ki: ha pénzt adtok össze, és megvásároljátok neki a Jeruzsálemben található legszebb nyakéket. Kedvenc ékköve a smaragd, de a sárgás árnyalatúakra csak az orrát finton-gátja. És még valami: az ékköveket tapasztalt alexandriai mesternek kell csiszolnia és foglalatba illesztenie.

– Nem felejtjük el, kegy elmés urunk.

Az arimathiai Józsel szolgáitól tudta meg, hogy Jézust letartóztatták, és átadták a rómaiaknak. Tüstént elment Gamaliélhoz, Hillél unokájához, akit nemrég választottak meg a főtörvényszék egyik társelnökévé. Együtt siettek a helytartói rezidencia felé, abban a reményben, hogy még megmenthetik Jézus életét. Odaérve Kajafással találkoztak. Éppen akkor jött ki az épületből.

Kajafás kijelentette: meglepőnek találja, hogy ennyire érdekli őket az ügy. Jézus – mondotta – nemcsak lazító gazember, hanem utálatos istenkáromló is.

– Szent Atya – kérdezte József –, mi a vád ellene: lazítás vagy istenkáromlás?

– Nem mindegy az neked?

– Én a szanhedrin tagja vagyok, és nem vagyok hajlandó semmilyen igazságtalanságot eltűrni. Ha lazítás a vád, annak megítélése a rómaiakra tartozik. Ha istenkáromlás, az a főtörvényszék hatáskörébe tartozik.

– A fogoly szörnyű istenkáromlását Annás házában mindenki hallotta, aki ott volt.

Gamaliel szigorúan tiltakozott:

– Ha az ég haragja azonnal meg nem torol egy istenkáromlást, az mindaddig nem

minősül annak, amíg a főtörvényszék ki nem jelenti, hogy valóban istenkáromlás történt. Ha a szanhedrin tagjai hirtelen támadt felháborodásukban köveket ragadnának fel, és a barbár szamaritánusok módjára durva önbíráskodást hajtanának végre, gyalázatot hoznának mind a főtörvényszékre, mind saját magukra. De egy állítólagos istenkáromlásért valakit átadni a rómaiaknak, hogy fészítsék keresztre – ez már magának Izrael Istenének meggyalázása, áldott legyen a neve!

– Ne olyan hangosan. Az embereim figyelnek.

– Hallja meg egész Jeruzsálem!

– Tudós férfiak, kérlek, menjünk egy kicsit arrébb, és maradjatok csendben, amíg megmagyarázom nektek az egészet.

Az árkád egyik oszlopa mögé vonta őket, és gyors szavakkal az alábbiakat mondta nekik:

– A helytartó játszik velünk, ő is éppoly jól tudja, mint mi, hogy ez a Jézus lázadó, aki nyilvánosan azt állítja magáról, hogy ő az Áldott, a Messiás, Dávid Fia. Ha nem mutatjuk ki a császár iránti hűségünket azzal, hogy még az ünnep előtt megszabadulunk a fogolytól, magatartásunkat a helytartó felhasználja ellenünk, és majd a mi hátunkon csattan az ostor. Hiszen provokatív módon még maga biztatott, hogy ejtsük el az ügyet. Nyilván arra számított, hogy a szabadon engedett fogoly magasra szítja a zelóták amúgy is már parázsló lázadását. A helytartó ürügyet keres ahhoz, hogy beavatkozzon az ügyeinkbe, és véget vessen a Galileából meg a Jordánon túli vidékről Jeruzsálembe irányuló zarándoklásnak, sőt mi több, az egész templomi kultusznak is. Ha ilyesmivel próbálkozna, általános zendülés törne ki, s ennek az lenne a következménye, hogy minden szabadságjogunkat örökre elveszítenénk. Tehát inkább egy ember haljon meg, mintsem hogy az egész zsidóság elpusztuljon. Ezért arra kérlek benneteket: ne avatkozzatok a dologba.

– Egy ártatlan embert húsvét előestéjén átadni a rómaiaknak, hogy fészítsék keresztre – az annyi, mint kihívni Istenünk bosszúálló haragját!

– Ha hallottad volna az istenkáromlásait, most nem reszketnél érte, hogy ártatlannak nyilvánítsák.

– Mióta lett Annás háza a főtörvényszék?

Kajafás ingerült kézmozdulattal jelezte, hogy a beszélgetést befejezte, s mérgesen eltávozott.

Gamaliel méltó utóda volt nagyapjának, Húiéinek. így szólt az arimathiai Józsefhez:

– Indulj, testvér, siess! Keresd fel mind a tíz kollégánkat (Gamaliel a szanhedrin tíz farizeus tagjára gondolt), s beszéld rá őket, hogy menjenek veled együtt a helytartóhoz. Kérjetelek tőle kegyelmet Jézus számára. Mondd el Pilátusnak, hogy a főpap az éjjel szabálytalanul hívott össze ítélkezőszéket apósa házába, és hogy az ott hozott határozat ellentétben áll, a szanhed-rintagok többségének elveivel. Jómagam pedig a másik elnökhöz sietek, és még néhány ékesszóló társamhoz. Persze, tudom, mennyire viszolyognak ők is attól, hogy rómaiakkal érintkezzenek. De majd rábeszélem őket, hogy most az egyszer győzzék le lelkiismereti aggályaikat, s menjünk együtt Pilátushoz. Egy ártatlan élet megmentése érdekében sok mocskot vagyok hajlandó elviselni, és ők is ugyanígy vannak ezzel.

Gamaliel és József elvált. Mire sebtében összeszedett barátaikkal megjelentek a rezidencia kapuja előtt, Pilátus már kikocsizott a városból a feleségével, s gyorsfogatát több más kocsi kísérte, amelyekben a vezérkar tisztjei ültek asszonyaikkal. A betlehemi tavakhoz rándultak ki, hogy ott pompás lakomával ünnepeljék meg jó szerencsájukat. A főudvarmester közölte a delegációkkal, hogy a helytartó őkegyelmessége csak este tér vissza; forduljanak talán a helyetteséhez, a Caesareában állomásozó katonai egység parancsnokához.

A lesújtó hír hallatára Gamaliel és elnöktársa egyesítette a két küldöttséget, s valamennyien felmentek a Faragott Kő Házához, hogy Jehova segítségét kérik. Gyarlóságuk és bűnösségük általános megvallása és bűnbánó zsoltárok eléneklése után térdre borultak és nagy buzgalommal fohászkodtak az örök Irgalomhoz, hogy mentse meg egy ártatlan ember életét, akit át akarnak adni az Átoknak; és ha mégis meg kell halnia, legalább ne szálljon rá az Átok.

Miután bevégezték a könyörgést, Gamaliel így szólt hozzájuk:

– Testvérek, eddig együtt esedeztünk az Irgalmasság Urának közbenjárásáért. Most tegyük ezt külön-külön, ki-ki a saját otthonában. Gyászoljunk keservesen, egész háznépünkkel, egészen az est leszálltaig, amikor az örvendezés kettős kötelessége hárul ránk: lévén szombatnap és a húsvéti ünnep. Lehet, hogy istenünk kegyelmes lesz hozzánk, látva a szívünkben égő szeretetet, és a kedvünkért mentesíti Izraelt a ringyó névtől; mert csak ringyók adják el gyermekeiket rabszolgaságba, és csak ringyók vetik meg a szeretet nevét.

Valamennyien elfogadták indítványát. A törvény tudós doktorai hazatértek; otthon egész nap gyászoltak és esedeztek Istenhez –, nagy bánatára családtagjaiknak és vendégeiknek, akik kénytelenek voltak ugyanazt tenni. És csak akkor keltek fel, hogy örvendezzenek, amikor leszállt az este. Az ebjoniták szerint beteljesedett Zakariás próféciájának egy másik része, amely arról szól, hogy Jeruzsálemben nagyon megsiratják a megölt prófétát:

És sír a föld: nemzetségek és nemzetségek külön; külön a Dávid házának nemzetsége, feleségeik is külön; külön a Nátán házának nemzetsége, és feleségeik is külön.

Külön a Lévi házának nemzetsége, és feleségeik is külön; külön Sémei nemzetsége, feleségeik is külön.

A többi nemzetségek mind; nemzetségek és nemzetségek külön, feleségeik is külön.

Júdás, aki egész reggel ott várakozott a többi tanúval a helytartói rezidencia előtt, remény és rettegés között vergődve, végül megértette, hogy Nikodémus terve nem sikerült, s hogy Jézust kereszthalálra ítélték. Mihelyt a tanúkat elbocsátották, felsietett a Templomhoz, berontott a főkincstáros hivatalába, és a harminc sékelt indulatosan lecsapta a széles asztalra:

– Ártatlan vér ára ez! – kiáltotta.

A főkincstáros helyettese hidegen nézett rá:

– Mi közünk hozzá? A pénz a tied. Ha vétkeztél, magadnak kell megbékülnöd a végtelen irgalmú Úrral.

– Jó arra becsültétek a prófétákat! Hajítsátok ezt az átkozott ezüstöt a fazekas

lába elé, hogy beteljesüljön a prófécia.

Ezzel kirohant. A hídon összetalálkozott Nikodémus fiával, akit arra kényszerített, hogy kísérje el a városon kívülre. Amikor egy bekerített legelőhöz értek, Júdás megalázkodott Istene előtt, s fennhangon így könyörgött:

– Izrael Istene, szánj meg engem, nyomorultat, aki önhittség és gyávaság által vétkeztem, örülségemben elárultam a Te Felkentedet, s még a halálnál is rettenetesebb sorsra juttattam. Engedd, hogy megint úgy legyen, mint Ábrahám atyánk idején, amikor a fia, Izsák engedelmesen ment az áldozati helyre, vállán terhet hordozván, mint ahogyan most megy a te Felkented. De akkor a Te szíved könyörületre hajlott, és Izsák élete helyett elfogadtad egy kos életét. Igazságos Úr, fogadd el most az én életemet Mesterem élete helyett, sőt még az életemnél is többet: hadd haljak meg elátkozottan, hogy a Mester megszabadulhasson az Átoktól. Mert meg van írva: „Isten átká azon, aki fára függesztetett.” Esdekelve kérlek, kíméld meg az ő életét, és engedd örökre elkárhozni annak a lelkét, aki túlságosan is szerette őt!

Júdás ezután megcsókolta könnyező társát, s így szólt:

– Nikodémus fia, itt az ideje, hogy jóvátedd atyád hibáját azzal, hogy hóhérom leszel. Mert nem akarok hálátlannak mutatkozni a végtelen irgalmú Úr előtt azzal, hogy magam oltom ki az életemet. És ha te visszautasítod akaratom teljesítését, szavamra mondom, végzek veled, és te leszel az áldozat. Életet életért.

Nikodémus fia látván, hogy itt nincs más kiút, átvette Júdás övét, hurkot formált belőle, majd lementek egy mélyedésbe, ahol senki sem láthatta őket. Egy görbe fa nőtt ott; annak egyik ágára felakasztotta Júdást.

A harminc ezüstsékelhez most már kétszeresen is szenny tapadt, úgyhogy a főkincstáros semmilyen Úrüggyel sem vehette be a templomi alapnak szánt adományok közé. Így hát képletesen „a fazekas lába elé dobta”: megvásárolta rajta azt a földet, ahol Júdás felakasztott tetemét megtalálták. Történetesen ennek a földdarabnak a Fazekas Földje volt a neve, mert egyik végét törött agyagedények borították, amelyeket egy közeli edényégető-kemencéből hordtak oda. Ennek az eredetileg bekerített területnek a nevét Akeldamára, azaz Vérmezőre változtatták, a kerítést lebontották, és a földjét parlagon hagyták.

Engedtesse meg nekem, hogy Júdás ügyében ne mondjak erkölcsi ítéletet. Beérem azzal, hogy elmesélem a történetét úgy, amint hallottam. Egy alexandriai keresztianosz szekta tagjai, akiket káinitáknak neveznek, dicsőítik Júdást, mivel azt tartják: ha Júdás nem működik közre Jézus elfogatásában, akkor nem lett volna „keresztre feszítés és halál fölött aratott diadal”. Az ebjoniták azonban ezt a felfogást ártalmasnak bélyegzik, és elutasítják, ők így vélekednek: „Júdás mint fogadalmat tett tanítvány köteles volt engedelmeskedni Mestere parancsainak, tudván, hogy azok szilárdan a Törvényen és a prófétákon alapulnak. Az a szakasz, amelyet Jézus Mózes áldásából idézett, a levitákat dicsérte elszántságukért, hogy kardot fogtak bálványimádó rokonaik ellen. Júdásnak teljesítenie kellett volna ezeket a parancsokat, ő azonban sajnálkozott saját magán, hogy Jézus éppen őt választotta ki e parancsok végrehajtására, majd öntelt módon, a Mester háta mögött ostoba kísérletet tett élete megmentésére. Ha engedelmeskedik, minden jól végződött volna: Isten Országa,

amelyért a tanítás szerint neki is mindennap imádkoznia kellett volna, minden bizsonnyal elkövetkezett volna, pontosan úgy, ahogyan azt Zakariás próféta megjövendölte. Ami pedig azt a kérdést illeti, hogy Júdasnak a megértésben gyökerező gyávasága súlyosabb bűn-e, mint Péteré, akinek vétké a meg nem értésben gyökerező harciasság volt, és hogy Júdas mindent jóvátett-e a halálával – ennek eldöntését bízunk Istenre, akinek rendelése folytán Péternek is az átokkal terhes kereszthalált kellett később elszenvednie. Mi csak annyit tudunk, hogy kettejük miatt késlekedik a Nagy Nap eljövetele.”

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET A KUTYA HATALMA

Úgy látszik, az ősrégi időkben minden mediterrán országban keresztre feszítés volt a sorsa az évente kiszemelt Szent Királynak; faragatlan kövekből rakott kör közepén feszítették fel terebintus-fára, kerm-tölgyre, királyi tölgyre, pisztácia-fenyőre, gránátalma-fára – aszerint, hogy melyik törzsnél mi volt a szokás. Úgy hírlik, ez a szokás ma is él Észak-Britanniában és Gallia civilizálatlanabb részein: társai a Királyt T alakúra nyesett tölgyfára kötik fűzfavesszőkkel; majd befedik zöld gallyakkal, töviskoronát tesznek a fejére, megkorbácsolják, megkínózzák, de úgy, hogy még leírni is borzalmas lenne, végül pedig elevenen megégetik; közben társai bikabőrbe öltözve körültáncolják a máglyát. A Király lelke azonban sas formájában felszáll – ahogyan Héraklész lelke szárnyalt a magasba az Oita hegyén rakott máglyáról –, és halhatatlanná válik, a bikabőrbe bújó emberek pedig eukha-risztia formájában lakomáznak földi maradványaiból. Görögországban csak részlegesen és játékos értelemben maradt fenn a keresztre feszítés: Olümpiában, ahol évente egyszer megnyúzzák az úgynevezett Zöld Zeust. De a galliai szokáshoz közelebb álló párhuzamokat lehet találni Kisázsiaiban, Szíriában és Palesztinában, így a hierapoliszi nagy szír faáldozatot meg annak frígai hasonmását, amelyet Claudius császár honosított meg Rómában, mintegy húsz esztendővel az általam feljegyzett események után. Mindegyik esetben arról van szó, hogy a Szent Király áldozat, akit a törzs érdekében feláldoznak a törzs isteni Anyjának.

Az izraelitáknál a bírák korában még minden évben keresztre feszítették a Királyt Hebronban, Silóban, Táborban és másutt is. A T alakú íov-keresztet királyi kaszt jelként rátetoválták azoknak a homlokára, akiknek nemzetségéből a Szent Királyt évente kiválasztották. Ezt a kasztjelet még manapság is lehet látni a Júdeai és galileai kénita törzs tagjai között. A héber szent irodalomban is szó esik róla, mégpedig két, egymással ellentétes értelemben. Mózes Első Könyvében úgy szerepel, mint a gyilkos Káinnak – a kéniták névadó őseinek – szégyenbélyege. Ezékiel szerint viszont isteni jel, amely a megtorlás napján minden igaz ember homlokán fényleni fog, hogy meg lehessen őket különböztetni a bűnösöktől.

Az első izraelita dinasztia, a Saul-féle dinasztia felléptével véget vetettek a kannibalizmusnak, és kialakult az a szokás, hogy a király uralkodását bizonyos ideig meghosszabbították; helyette évente egy *dódot*, azaz pótkirályt áldoztak fel. Ez a szokás megmaradt Jósiás, a „jó király” uralkodásáig; később ember helyett egyéves kost áldoztak fel *dód* gyanánt. Aszály vagy egyéb fenyegető országos katasztrófa idején ugyan visszatértek az emberáldozathoz, Ábrahám és Izsák mítoszával igazolva ezt a visszasságot. Jósiás eltörölte a keresztre feszítést; a Mózes ötödik Könyvében levő törvények átvizsgált szövegébe beiktatott egy cikkelyt, amely kimondta: akit keresztre feszítenek, az nem áldott, hanemátkozott. Ezt a változtatást úgy tekintették, mintha Mózesről származna, tehát isteni sugallatra keletkezett, a keresztre feszítést tehát a bűncselekményektől való elrettentés eszközeként alkalmazták. Az

istenkáromlásért vagy egyéb szörnyű bűnért megkövezett ember holttestét *tav* formájú keresztre akasztották, hogy átkozott legyen, és megtagadták tőle a tisztességes temetést.

Más népeknél szintén megszűnt a Szent Király keresztre feszítésének szokása, de helyette *dódot* kellett ily módon feláldozni. A *dód* kezdetben a király fia vagy anyai ági unokaöccse volt, akit ideiglenesen felruháztak a királyi hatalom jelvényeivel. Így válik érthetővé az a mítosz, amely szerint Zeusz feláldozta Dionüszoszt. Később a király távolabbi rokonainak valamelyikét is elfogadták *dódnak*, még később pedig csatában foglyul ejtett királyi személyeket feszítettek keresztre saját uralkodójuk helyett. Béke idején azonban nemigen szerezhettek királyi foglyokat; így aztán kevésbé előkelőket feszítettek meg, sőt végül bűnözők is megfeleltek erre a célra. Az idők múlásával a keresztre feszítés egyszerűen a halálbüntetés egyik neme lett, és ma is ez. Mindazonáltal a hagyományos rítus egyes elemei fennmaradtak, jóllehet szakrális eredetét már réges-régen elfelejtette mindenki. Így például a rómaiaknál az a szokás, hogy a kereszten függő áldozat lábát megnyomorítják. Ebben az az emlékezés rejlik, hogy mivel ősidőkben a Szent Király sánta volt, a helyette feláldozott *dódnak* is hibás lábúnak kellett lennie. Bajosan lehetne megállapítani, hogy a római rítusból mennyi a saját és mennyi a kánaánita elem. A korai időkben ugyanis a rómaiak X alakú keresztet használtak, de a hannibáli háborúk alatt a most használt T formájú keresztet vették át a karthágóiaktól, akik származásukat tekintve kánaániták. De bárhogyan is a dolog, sajátságos ellentmondással állunk szemben – a keresztre feszítést, amely valamikor Palesztinában a halhatatlanság megszerzésének mágikus eszköze volt, most a zsidók a halálra ítélt bűnösök lelki megsemmisítését is magában foglaló büntetésnek tekintették, s ezért a rómaiak a politikailag elégedetlenek terrorizálásának eszközeként használták fel. És még egy különös ellentmondás: Jézus mint antik stílusú Szent Király annak ellenére, hogy dacolt az Égi Királynővel és annak valamennyi művével, és rendkívüli erőfeszítéseket tett a születése és házassága által rárótt végzet elkerülésére – vagy talán éppen ezeknek az erőfeszítéseknek következményeképpen, az antik stílusú halhatatlanná válás rítusa előtt állott.

Úgy, ahogy volt, királyi ruhában, átvitték a Heródes által épített erődbe, a Fázael-toronyba, amely most a római helyőrség laktanyája volt. Ott meztelenre vetkőztették, és megvesszőzték; ez minden esetben így szokott történni keresztre feszítés előtt. Az ügyeletes százados irgalmatlanul suhogtatta hajlékony szőlőág-vesszejét, s csak akkor hagyta abba a verést, amikor már annyira elfáradt, hogy nem bírta tovább. A zúzódásokkal, vérző sebekkel borított testű Jézust átengedte a közkatonáknak, akik ismét felöltöztették, majd gonosz tréfákat űztek vele. Előbb azt játszották, hogy „Találd ki, ki ütött meg most”; majd „A király és udvaroncái” nevű kegyetlen májusnapi játékkal próbálkoztak, és akáctövis-koronát nyomtak homlokába. De mivel nem nyújtott valami nagy mulatságot, fél óra múlva elunták, és leültek kockázni.

Mély költői irónia rejlett abban, hogy éppen töviskoszorúval koronázták meg. Én-Kádesban ugyanis akácfából jött az az isteni hang, amely Mózeshez szólt; és Noé bárkája, Mózes bárkája, az armeniai Xisuthrosz bárkája és az egyiptomi Ozirisz bárkája mind akácfából épült. Az egész Közel-Keleten mindenütt tiszteletben tartják

az akácot: a soknevű Isteni Fiú soknevű Isteni Anyjának szent fája. Virágai fehérek és tiszták, tövisei hegyesek, faanyagának nem árt a víz.

A börtönparancsnok, akit a kivégző osztag vezetésére jelöltek ki, humánus ember volt. Így szólt a katonákhoz:

– Nektek az a parancsotok, hogy csúfoljátok, gúny tárgyává tegyétek a foglyokat, amikor kivezetitek őket a városból. Ez azonban csupán óvatossági rendszabály az esetleges zavargások ellen. Bármilyen nagy legyen is egy fogoly népszerűsége, a röhögésre mindig hajlamos városi csöcseléknek eszébe sem jut, hogy megpróbálja kiszabadítani kedvencét, ha képtelenül nevetséges helyzetben látja. A két zelótával művelhettek bármilyen hülye tréfát. De az a nyomorék, amint hallottam, szelíd és ártalmatlan fickó. Aki még egyszer bántalmazni meri, azt én, mihelyt visszajöttünk a laktanyába, Bacchus testére mondom, úgy eltángálom, hogy sírva kívánczik a hajóhadhoz. És mihelyt kiértünk a nyílt terepre, mindenki fogja be a száját, és szigorúan tartsa magát a menetfegyelemhez.

Katonáit oszlopalakzatban kivezette a kapun. Odakünn népes tömeg gyűlt össze, csupa levert, szomorú ember, nagyjából asszonyok. A parancsnok elküldött egy szakaszt a börtönraktárba, hogy vételezzenek három keresztfát, és azokat szekéren hozzák utánuk. Közben Dűszmaszt meg Gesztaszt kihozták a cellájukból, és Jézussal együtt a menetoszlop élére állították. A két zelóta borzalmas állapotban volt. Dűszmasznak több foga hiányzott, Gesztasznak pedig kiverték a fél szemét.

A százados mindhárom elítéltnak a nyakába akasztatta a bűnüket jelző táblát, és hátukra rakatta keresztjük hat láb hosszú keresztgerendáját. Ezt kivégzés előtt vízszintesen beleillesztik a súlyos, tömör függőleges gerendába, közel a csúcsához. A függőleges gerendát szekéren szállítják a keresztre feszítés helyére, de egy régi szokás értelmében a keresztgerendát az elítéltnak kell a vállán cipelnie. Jézus felismerte, hogy terebintusból ácsolták, amilyenből egyetlen galileai ács vagy asztalos sem készített soha semmit, mivel a terebintust szerencsétlenséget hozó fának tartották. Itáliában a fekete nyárfát vagy jegenyenyárfát nem dolgozzák fel, mivel az a Halál Istennőjével van kapcsolatban.

Elhangzott az indulási parancs. A menet megindult, és minden incidens nélkül haladt át a közeli Ioppe-kapun. Jézus botra támaszkodott, mivel azonban gyakran mindkét kezére szüksége volt ahhoz, hogy a keresztgerendát egyensúlyba hozza a vállán, nem tudott lépést tartani a többiekkel. Amikor egy altiszt durván megtaszította, hogy igyekezzon, Jézus elveszítette egyensúlyát, és elvágódott a földön, mire a katonák harsány nevetésben törtek ki. A megvesszőzés következményeként Jézusnak még a lélegzés is nagyon nehezebbé esett, s alig bírt feltápáskodni. Egy darabig tovább vánszorgott, majd ismét elesett. Ekkor közbelépett a százados: megállított egy izmos zarándokot, aki éppen a városba tartott, és megparancsolta neki, hogy Jézus helyett vigye a keresztgerendát.

Az illető, egy líbiai zsidó, előző évben hallotta Jézust prédikálni Kapernaumban. Kényszerhelyzetét erénnyé változtatva, ezt kiabálta a járókelőknek:

– Halljátok, ti jeruzsálemiek! Boldog vagyok, hogy vállamra vehettem ennek az igaz prófétának a terhét. Ezzel talán eltörölhetem azt a szemrehányást, amellyel

Náhum illetve egykor az én szülőföldemet. Mert amikor Ninive ellen prófétáit, és szép külsejű szajhának meg boszorkányok királynőjének nevezte, kijelentette: „Pút és Líbia is segítőid voltak.” Noha Pút az anyám, és a líbiaiak a testvéreim, nem vagyok én bitang gazember: nem dicsérek egy újabb Ninivét, amely eltűri, hogy prófétáit mocskos hitetlenek keresztre feszítsék.

A százados, aki egy árva szót sem értett az arámi nyelvből, hagyta, hadd beszéljen.

A menet egy darabig a városfal mentén haladt, majd északkeletnek fordult, a háromnegyed mérföldnyire fekvő Jeremiás barlangja felé. Tikasztó hőség volt, az utat vastag porréteg fedte. Észak felől egy nagyobb csapat húsvéti zarándok közeledett; ezeket a „lusták” néven emlegették a jeruzsálemiek, mivel a zarándokok zöme már két-három nappal korábban szokott megérkezni, örömben vígan énekeltek, amikor megpillantották Jeruzsálem falait és tornyait. De az örvendező zsoltárok hangjai elhaltak ajkukon, amint észrevették a szemközt közeledő baljós menetet. Valamennyien megálltak, és arcukat félrefordítva megvárták, amíg a halálra szántak némán elvánszorognak mellettük.

Amikor már tisztán láthatóvá vált a barlang meg a Jeremiás Tenyerének nevezett széles domb, hirtelen női zokogás hallatszott a menet mögül. Jézus elfogatásának híre gyorsan elterjedt az egész városban; férfi követői közül csak néhányan mertek nyomába szegődni, de a nők közül többen elkísérték utolsó útjára. Ott volt Joanna és Zsuzsanna; ott volt Mária, Jézus anyja, akit Sálom, a bába támogatott; ott volt Mária, Jézus királynéja, nővérével, Mártával, és nagyanyjukkal, Máriával, Kleopasz feleségével; és ott volt Mária, a Hajbodorító egy csoport rékabita asszonnyal.

Jézus hátrafordult, és levegő után kapkodva ezt mondta nekik:

– Magatokért sírjatok, ne értem. Közel a Harag Napja, és akkor boldognak fogják tartani azt az asszonyt, aki nem szült és nem szoptatott gyermekeket, s így azok nem pusztulhatnak el az Ég haragjától. Akkor Jeruzsálem leányai kórusban fognak kiáltozni a hegyeknek, hogy omoljanak le, és temessék őket maguk alá. Mert ha lehántják a zöldellő fa kérgét, mi fog történni az elszáradt fákkal?

Jézus utóbbi szavai egy közismert zsidó közmondást tartalmaztak, amely arra utal, hogy Palesztinában bizonyos nagyon öreg fákat – rendszerint pálmákat meg terebintusokat – áhítatos tisztelet övez, mivel a hagyomány szerint valamikor patriarchák vagy próféták pihentek meg alattuk. A lakosság minden más fáról tördel gallyakat tüzelőnek, de az ilyen szent fákhhoz hozzá sem mer nyúlni. Ezek magasra nőnek, terebélyesednek, szépen zöldellnek, még a sivatagban is, a forgalmas útvonalak mentén, ezzel szemben a többi fának gyakran még a kérgét is lehántják, úgyhogy azok elszáradnak. Jézus szavainak ezt volt az értelmük:

Ha még prófétákat is keresztre feszítenek, milyen sors vár a közönséges emberekre?

A Jeremiás-barlang mögött emelkedik a Golgotha nevű kis hegy, amelynek formája emberi koponyára emlékeztet. Valaha a zsidók itt hajtották végre a megkövezéseket, most pedig a hegytető kis fennsíkján a rómaiak szokták keresztre feszíteni a politikai foglyokat. Északi oldaláról le lehet látni a Jeruzsálembe vezető fő útvonalra. Golgotha annyit tesz héberül, mint „Koponyahegy”. Nevét nemcsak a formája miatt kapta, hanem attól a legendától is, amely szerint Dávid király, amikor Hebronból

Jeruzsálemben tette át székhelyét, a Makpelá-barlangból magával vitte Ádám koponyáját, s azt a Golgothán temette el, hogy bűvös erejével oltalmazza Jeruzsálemet. A legendát nem szabad fél-vállról venni, mert például a Héraklésznak különféle feladatokat adó Eurüsztheusz király fejét egy Athén közelében levő hegyszorosban temették el, hogy megvédje Attikát minden ellenséges behatolástól; ugyanerre a szokásra más példákat is lehet találni mind a görög, mind a latin történelemben. Jézus tehát igazi próféciát mondott, amikor egyszer kijelentette Tamásnak, hogy utazása ott ér véget, ahol Ádám utazása befejeződött.

A barlanghoz érve a százados rövid pihenőt rendelt el. Ekkor előrejött két öregasszony. A Tömjén Társaság elnevezésű jótékony egyesülethez tartoztak, amely a farizeusi főtörvényszék engedélyével működött. Tagjai önként vállalták, hogy minden halálra ítélt zsidó gonosztevőnek adnak egy szem tömjént, amely lenyelve bizonyos fokú érzéstelenítő hatást fejt ki. Dűszmasz és Gesztasz hálásan fogadta, de Jézus azt mondta:

– Inkább égessétek el jó illatú áldozatként az Úrnak. Mert Ádám Fiának mindent el kell viselnie végig.

A Golgothán Jézust levetkőztették, és ruháin megosztottak a katonák, bár a zsidó törvény értelmében e holmik legközelebbi hozzátartozóját illették meg. A kivégző szakasz altisztje felhasogatta köntösét, és az anyagból mind a négy emberének adott egy-egy darabot. Azért a ruháért pedig, amelyet Simontól, Boéthosz fiától kapott, sorsot húztak.

A függőleges gerendát beállították az előre elkészített mélyedésbe, és mindegyik halálraítéltnak megparancsolták, hogy feküdjön hanyatt a számára kijelölt függőleges gerenda mellett. A keresztgerendát a feje alá tették, karjait széttárt helyzetben fűzfavesszőkkel rákötözték, s hogy semmiképpen ki ne szabadíthassa magát, mindkét tenyerét hosszú rézsöggel a fához szegezték. Azután kötelekkel meg emelőcsigával felhúzták a függőleges gerendának addig a pontjáig, ahol a bevágás volt, majd egymáshoz erősítették a két gerendát. Mindegyik függőleges gerendába, mintegy három lábnyira a keresztgerenda alatt, egy sor lyuk volt már előre fúrva; a legmegfelelőbb lyukba verték be azt a szeget, amely egy vízszintes deszkadarabot rögzített, hogy alulról tartsa a test súlyát. Lábszárát fűzfavesszőkkel szorosan a függőleges gerendához kötözték, és lábfejét keresztülszegezték a mögött az ín mögött, amelyet némelyek Achilles-ínnak neveznek, mivel Akhilleuszt, Thetisz tengeristennő fiát ugyanazon a helyen sebezte halálra egy nyílvessző. Az elítélt bűneit hirdető táblát a függőleges gerenda tetejére erősítették, oly módon, hogy az áldozat feje fölé nyúlt ki.

Jézust a középső keresztre feszítették fel, Dűszmaszt tőle jobbra, Gesztaszt balra. Amikor Jézust felhúzták a keresztfára, még egy utolsó imát mondott, de nem magáért. Most döbönt rá, hogy áldozata hiábavaló volt, és hogy magára vonta Jehova engesztelhetetlen haragját. Azok a vétkek, amelyeket a Mihaszna Pásztor szerepét magára öltve elkövetett, az önteltség bűneinek bizonyultak, és azzal, hogy tanítványait ugyanabba a tévelygésbe vezette, kiérdemelte saját prófétai szemrehányását: „Aki pedig megbotráncoztat egyet e kicsinyek közül, akik, én bennem hisznek, jobb annak,

hogy malomkövet kössenek a nyakába és a tenger mélységébe vessék.” Ezért utolsó fohászatát egyedül értük rebegette el:

– Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek.

A tömegben felismerte anyját és egyik tanítványát, Jánost, aki már nem viselte prófétaköpenyét. Jézus megszánta a fájdalomtól porig sújtott Máriát, és kérte Jánost, hogy viselje gondját.

Mire a Nap magasra hágott, kínjai oly gyötrelmessé növekedtek, hogy egész teste görcsösen vonaglott. De egyetlen jajkiáltás sem hagyta el ajkát. Sebeiktől szántott hátát és oldalát legyek feketéllő rajai lepték el; arcáról veríték patakzott. Gesztasz ordított és örvengött, átkozta Jézust, hogy pusztulását okozta; rá nem hatott a lenyelt tömjén-szem. Dűszmasz azonban megfелеdkezve közeli haláláról, álomittas hangon így szólt Jézushoz:

– Uram, emlékezz meg rólam a te Királyságodban. Adj nekem valami hivatalt a te új Országodban.

Jézus vigasztalta, leplezván saját szavainak keserű iróniáját.

– Amikor ma este belépek a Másik Királyságba, te a jobb oldalamon leszel.

Időközben a tanítványok többsége rémülten, szívében halálos rettegéssel és a fájdalomtól félig örülten felvándorolt a Golgothára; csak Jakab, Péter és András nem volt köztük. Jakab nem bírt eljönni, mert a sebe üszkösödni kezdett. Pétert addig verték a rómaiak, míg eszméletét veszítette; akkor meztelenül kidobták az utcára. András talált rá, és elcípelte szállására, de csak késő estére nyerte vissza eszméletét.

Mária, a Hajbodorító odament Sálomhoz, és azt mondta neki:

– Ádám Fiát te segítetted a napvilágra, nővérem. De most az én feladatom következik; az, hogy visszavigyem őt a sötétségbe.

– Ki vagy te, asszony? – kérdezte Sálom.

– Egy titkot közlök veled. Amikor Jézus a Hóreb hegyén ült a körben, a Negyedik Állat, amely a kör déli negyedében jelent meg, a Sietség Bikája volt. Jézus hibát követett el: azzal próbálta siettetni az ítélet órájának eljövételét, hogy hadat üzent a Nösténynek. De a Nöstény tartja magát elhatározásához, és nem lehet őt sürgetni.

Sálom kétségbeesett tekintettel nézett fel Jézusra. Annak nyugalma erőt adott neki, s mintegy az ő szájával felelt:

– Maradj békén, asszony! Nincs-e megírva az Isten Országáról: „Én, az Úr, siettetni fogom azt a maga idején”?

Déltájban, amikor a katonák hozzáálltak ebédjük elkészítéséhez, forrón perzselő szél támadt kelet felől, és elsötétült az ég. Nem az a teljes sötétség volt, amely távoli mennydörgéssel és villámlással esőt szokott jelezni, hanem olyasféle füstös homály, amilyen a működő vulkánok szomszédságában élő embereket páni félelemmel tölti el. És amikor a füstfelhő a Napot is eltakarva egészen a nyugati horizontig terjedt, a föld gyomra is megmozdult, mint a hányingerrel küzdő emberé; messziről nagy recsegés és robaj hallatszott, amint a Templom falának egy hatalmas darabja levált, s lezuhant a völgybe. Rémségteljes sikoltozás támadt, az asszonyok közül sokan térdre rogyva meredtek az égre, mivel azt hitték, hogy végre eljött a Harag Napja. De az Ember Fia nem mutatkozott meg, és mentőangyalok serege sem szállt alá az égből.

A százados megnyugtatta az embereit:

– A sötétséget a sivatagi homok idézte elő, amelyet Élámban egy forgószelel magasba emelt, és szanaszét hordott a levegőben. Holnap az egész Város tele lesz vele. Nem kell ettől félni.

Jézus érezte, hogy a királyi erény elillan belőle, s teste közönséges hússá válik, szívéből kiröppen a bátorság. Rekedten felkiáltott:

– Én Istenem, én Istenem! miért hagytál el engemet?

A kivégző osztag katonái azt hitték, szomjúságra panaszkodik. Ocsmány röhögések közepette ecetbe mártott szivacsot tűztek egy dárda hegyére, azt nyújtották fel neki.

Jézusnak azonban nem kellett.

– Eljött a vég – mormolta. Ajka tovább mozgott, szinte hangtalanul. Akik figyelték, vele együtt mondták végig, inkább csak magukban, az Igaznak szenvedéseiről szóló ősi zsoltár megrendítő verseit:

Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet? Távol van megtartásomtól jajgatásomnak szava.

Én Istenem, kiáltok nappal, de nem hallgatsz meg; éjjel is, és nincs nyugodalmam.

Pedig Te szent vagy, aki Izrael dicséretei között lakozol.

Benned bíztak atyáink; bíztak, és Te megszabadítottad őket.

Hozzád kiáltottak, és megmenekültek; benned bíztak és nem szégyenültek meg.

De én féreg vagyok s nem férfiú; embereknek csúfja és a nép utálatosa.

Akik engem látnak, mind csúfolkodnak rajtam, félrehúzzák ajkaikat, és hajtogatják fejüket:

Az Úrra bízta magát, mentse meg őt; szabadítsa meg őt, hiszen gyönyörködött benne!

Mert Te hoztál ki engem az anyám méhéből, és biztattál engem anyámnak emlőin.

Születésem óta a Te gondod voltam; anyám méhétől fogva te voltál Istenem.

Ne légy messze tőlem, mert közel a nyomorúság, és nincs aki segítsen.

Tulkok sokasága kerített be engem, körülfogtak engem Basán bikái.

Feltátották rám szájukat, mint a ragadozó és ordító oroszlán.

Mint a víz, úgy kiöntettem; csontjaim mind széthullottak; szívem olyan lett, mint a viasz, megolvadt belső részeim között.

Erőm kiszáradt, mint cserép, nyelvem ínyemhez tapadt, és a halál porába fektetsz engemet.

Mert ebek vettek körül engem, a gonoszok serege körülfogott; átlyukasztották kezeimet és lábaimat.

Megszámlálhatnám minden csontomat, ők pedig csak néznek s bámulnak rám.

Megosztoznak ruháimon, és köntösömmre sorsot vetnek.

De Te, Uram, ne légy messze tőlem; én erősségem, siess segítségemre.

Szabadítsd meg lelkemet a kardtól, s az én egyetlenemet a kutyák körmeiből.

Ments meg engem az oroszlán torkából, és a bivalyok szarvai közül hallgass meg engem.

Hadd hirdessem nevedet atyámfiainak, és dicsérjelek Téged a gyülekezetben.

Ti, akik féltetek az Urat, dicsérjétek őt! Jákob minden ivadéka, dicsőítsétek őt, és

féljétek őt, Izrael minden magzata!

Mert nem veti meg, és nem utálja meg a szegény nyomorúságát; és nem rejti el az ő orcáját előle, és mikor kiált hozzá, meghallgatja.

A kéniták régebbi formájában ismerték ezt a siratóéneket. E verzió így kezdődik: „Éva, Éva, miért hagytál el engemet?” A négy utolsó vers pedig emlékezteti a Minden Elők Anyját ősi szövetségére, és kéri őt: ne engedje, hogy Azázel végleg diadalmaskodjék, s hogy ne tagadja meg Ádámtól jutalmát, a halhatatlanságot.

A kilencedik órában, amikor az utolsó görcs végigvonaglott a testén, Jézus iszonyatos kiáltást hallatott. Arcvonásai eltorzultak, szeme megüvegesedett, álla leesett, ziháló mellkasa nem mozdult többé.

– Szokatlanul hamar halt meg – jegyezte meg a százados. – őszintén szólva örülök ennek, mert zsidó kutya léteire mégiscsak derék ember volt. Láttam olyanokat, akik őt napig vagy még tovább lógtak a kereszten. A dolog persze végső soron attól függ, hogy keresztre feszítés előtt mennyire korbácsolják meg őket. Minél kegyetlenebb a verés, annál rövidebb ideig kell kínlódniuk a keresztfán.

Lassanként kitisztult az ég, újra fényesen sütött a Nap, bár a föld időnként még meg-megremegett.

Estefelé Pilátus keleti ügyekkel foglalkozó titkára fellovagolt a Golgothára, hogy figyelmeztesse a századost: a mózesi Törvény szerint az átkozott testek nem maradhatnak a keresztfán napnyugta után, és éppen húsvét előestéjén nem tanácsos megsérteni a bennszülött lakosság érzékenységét. Jézussal és a két másik áldozattal azonnal végezni kell. Mire a százados kiadta a parancsot:

– A két élőnek törjétek el a lábát, aztán döfjétek őket keresztül. A középsőnek a lábszárcsontját nem kell eltörni; az amúgy is nyomorék volt. De őt is szúrjátok át. Hadd bizonyosodjunk meg róla, hogy valóban meghalt.

A katonák kőműveskalapáccsal eltörték a zelóták jobb lábszárcsontját, majd bordáik alá szúrva lándzsájukkal, kioltották életüket. Az egyik katona hanyagul Jézus jobb bordái közé szúrta lándzsája hegyét. Egy ilyen döfés rendszerint fel szokta hasítani a tüdőt. Jézus tüdejét azonban a verés következtében keletkezett vizenyős ömleny nyilván belenyomta abba a testrészbe, amelyet mellhártyaüregnek neveznek; s amikor a katona kihúzta a lándzsahegyet, némi vérrel vegyült, vízszerű folyadék ömlött ki a sebből.

A holttesteket ezután levették, a keresztekkel meg az egyéb kellékekkel együtt felrakták egy társzekérre, és a Fázael-torony hullakamrájába szállították.

Jézus halott volt. Hivatalos zsidó felfogás szerint már abban a percben halottnak számított, amikor felhúzták a keresztre, mert attól fogva nem volt többé Izrael gyülekezetének tagja, csupán „meztelen fereg, nem férfiú többé”. A tömeg általános felfogása szerint akkor halt meg, mikor azt a kiáltást hallatta a kilencedik órában – pontosan akkor, amikor a levita mészárosok a templomudvarban megkezdték a húsvéti áldozati állatok levágását. A hivatalos római felfogás szerint a dárdadöfés ölte meg: mivel a halott ember testén ütött seb nem vérzik. A százados jelentette, hogy Jézus meghalt, és halottnak nyilvánította Antipasz is, aki később elment a hullakamrába, hogy agnoszkálja a tetemet.

De az a tizenkét előkelő kénita, aki annak idején részt vett Jézus megkoronázásán, és a keresztre feszítés alatt a tömeg első soraiban állt, más véleményen volt. Szerintük Jézus akkor halt meg, amikor királyi erénye elhagyta, s azt mondta: „Eljött a vég.” Akkor halt meg a Szent Király, aki a Galamb alászállásakor született.

Mária, Jézus anyja hagyta el utolsónak a Golgothát. Hazafelé menet találkozott a kénitákkal, akik az út szélén várakoztak rá. Mély tisztelettel üdvözölték, majd előadták kérésüket:

- Engedd meg, hogy mi temessük el Királyunk holttestét.
- Kérésekkel forduljatok Jósze Kleopasz leányához.
- ő már megengedte, de a te hozzájárulásodra is szükségünk van.
- Hogyan érinthettek olyan testet, amely átkozott, Rékáb nemes fiai?
- A mi törvényünk régibb. Nálunk a keresztre feszítés megszentel.
- Hol akarjátok eltemetni?
- Az Első Ádám sírhelyén.
- Elmentek a rómaiakhoz, és elkéritek a testet?

– Ehhez nincs jogunk. Neked kell kérned, mert te vagy az anyja. A királynéja fél leleplezni magát. És senkinek sem szabad megtudnia, hogy kinek a megbízásából kéred a test kiadatását.

– Szívesen megteszem, amit kívántok tőlem, mert atyáitok valamikor oltalmukba fogadtak engem, amikor halálos veszedelemben forogtam.

Elment Arimathiai József házába, és éjfélkor, amikor a húsvéti lakomának már vége volt, felfedte kilétét József előtt. Előadta kívánságát: József kérje ki Pilátustól a fia holttestét.

József mélységes szánakozással mondta neki:

– Amíg élt, minden tőlem telhetőt megtettem, hogy megmentsem. De most, hogy immár halott, nem tehetek semmit. Mert bár ártatlan ember volt, teste átkozottnak számít, és ezért én nem temethetem el. Ha ezzel a kéréssel mennék el Pilátushoz, gúnyosan elutasítana. De az anya könnyei talán szánalmat keltenek benne.

– Azt hiszed, Pilátus hajlandó lenne kihallgatáson fogadni egy olyan szegény asszonyt, amilyen én vagyok? Minden bizonnyal nem engedne maga elé. ő csak előkelő vagy gazdag emberekkel áll szóba. De találtam más néphez tartozó férfiakat, akik készek elvinni a fiam tetemét egy olyan helyre, ahol el szabad temetni. Ha igaz, hogy te nem voltál azok között, akik a halálát akarták, kérlek, ezzel a szolgálattal bizonyítsd be kegyeledet, özvegyasszony vagyok, és ő volt az egyetlen gyermekem.

Mária olyan állhatatosan kérte Józsefet, hogy végül az – ha vonakodva is – elvállalta a közbenjárást.

Másnap reggel elment a rezidenciába, s előadta kérését. A helytartó szerfölött mulatságosnak találta a kívánságot:

– Ugyan mi a csudának akarod te megkapni azt a borzalmas hullát, ha törvényeitek szerint meg sem érintheted, sőt még tisztességesen el sem temetheted? Vagy jobb, ha nem kérdezek semmit?

József idegesen összeresztette, de már előre kitervelte a feleletet:

- Kegyelmességed bizonyára tudomást szerzett arról, hogy a szíriai

boszorkánykultusz újabban erős gyökeret vert Jeruzsálemben. Ha megengeded, hogy katonáid valami jogosulatlan személynek eladják a holttestet, akkor az a tetemről levagdálja az orrot, az ujjakat, általában a végtagokat, s azokat mágikus célokra fogják használni. De kiváltképpen az ujjakat, mert egy keresztre feszített ember ujjainak nagy varázserőt tulajdonítanak. Add ki nekem a testet, és én majd megtalálom a módját, hogy elföldeltessem.

A helytartó elnevette magát:

– József, József! Valid be, hogy magad is valami varázslóféle vagy, és a saját céljaidra kívánod megszerezni ennek a sánta csodatevőnek a végtagjait! Mennyit vagy hajlandó felajánlani? Nos, ötszáz drachmáért megkaphatod a hullát. Gondolom, ez a szokásos ár. A pénzt annak a századosnak kell kifizetned, aki felügyelt a kivégzésre. A hullák eladása az ő kiváltsága; tudod, ez a mellékkeresete. Várj, most mindjárt parancsot írok, hogy azt a bizonyos holttestet csak neked adhatja el. Ami engem illet, én nem kérek ezért tőled semmit. Ma reggel nagyon önzetlen hangulatban vagyok.

József köszönetet mondott Pilátusnak, és a parancssal elment a Fázael-erődbe. A három holttest még úgy feküdt ott a kőpadlón, ahogyan az este odadobták őket. A százados nem akart pénzt elfogadni. József elmagyarázta neki, hogy maga nem vitetheti el aznap a holttestet, mivel szombaton tilos bármilyen munkát végezni. A százados erre száz drachmáért elvállalta, hogy a tetemet vászonlepelbe burkolva elszállíttatja abba az új sírboltba, amelyet József saját magának vásárolt a Jeremiás-barlang közelében, s az ott levő kőlapra helyezteti. További száz drachmáért arra is vállalkozott, hogy kirendel a sírhoz egy altisztet néhány katonával, s majd őrzik a tetemet másnap reggelig, amikor Józsefnek módjában lesz szándékát megvalósítania.

Amikor Nikodémus ezt megtudta, egy nagy csomagban drága mirhát és aloét küldött Józsefnek, ezzel az üzenettel:

– Egy bizonyos ártatlan ember temetéséhez.

HARMINCADIK FEJEZET A BÚCSÚ

Az öröknek, bár a százados meglelt korú és tapasztalt emberekből válogatta őket össze, nem volt ínyükre, hogy egy keresztre feszített varázsló tetemét őrizzék, amikor ki tudja, miféle boszorkányok meg sírablók ólálkodhatnak körülöttük. Ahogy közeledett az éjszaka, egyre rosszabbul érezték magukat. Maradék bátorságuk is szertefoszlott, amikor egyik bajtársuk, aki larisszai születésű volt, thesszáiai varázslatokról szóló rém törtétiakkal traktálta őket. Végül még nyomatékosan megjegyezte:

– És ezek nem hazugságok vagy üres mendemondák ám, bajtársak!. Mert fiatal mostohaanyám is boszorkány volt, mint már meséltem nektek. Pán igazi leánya, és kisgyerek koromban én is kavargattam az üstjét.

Le se merték hunyni a szemüket. Pár lépésnyire a sírűregtől tüzet raktak, amellet gubbasztottak, és sűrűn kortyolgattak a magukkal hozott borból.

Egyszer csak észrevették, hogy valamiféle homályos alakok imbolyognak a távolban. Minden bátorságukat összeszedve rájuk ordítottak, de választ nem kaptak.

– ők azok, fiúk – motyogta az altiszt, indiai korallból faragott phallikus amulettje után tapogatózva.

Mennyi idő lehet még hátra virradatig? – kérdezték egymástól szorongva.

– Larisszában ritkán jelennek meg a saját alakjukban jegyezte meg a thesszáiai. – Varázskénőcsők segítségével menyétte vagy macskává változtatják magukat, és így minden nyílason át tudnak bújni. A holttest végtagjainak levágásához nem használnak sem kést, sem borotvát. Csak a fogaikkal dolgoznak, amelyeket külön erre a célra nagyon élesre fennek. Figyeljetez mindent, ami kicsi és kúszik. Dobjatok égő üszköt mindenre, amit mozogni láttok...

– Pszt! – szakította félbe az altiszt. – Hallottátok?

– Mi az? Mi volt ez?

– Nyöszörgés a sírűregből.

A többiek még a lélegzetüket is visszatartva füleltek, rémült borzadállyal. De nem hallottak semmit.

Amikor elsőt kukorékolta a kakasok, ismét remegni kezdett a föld. A távolból recsegés, ropogás, robajlás hallatszott. A katonák úgy érezték magukat, mintha tutajon volnának, amelyet erős hullám taszított meg.

– Oدانézzetek! Oدانézzetek! – üvöltött fel valamelyik. Az a széles szikla, amellyel még az este elzárták a sírűreg száját, kilódult helyéből, és a lejtőn megindulva egyenesen feléjük gördült. A katonák rémült ordítózással ugrottak félre: a szikla keresztülgörgött a tábortűzőn, szanaszét szórta a lángoló fadarabokat, az üszkös paraszt, s felborította a boroskorsót. Ezt már a harcedzett veteránok idegei sem bírták elviselni. Futásnak eredtek; és a loppe-kapuig meg sem álltak.

Kik voltak azok a távolban imbolygó titokzatos alakok, akiket a katonák láttak? Mária, Jézus anyja; Mária, a királynéja; Mária, a Hajbodorító; továbbá János, Péter és három kénita törzsfőnök. Egymást váltogatva örködtek, mivel nem bíztak abban, hogy

a rómaiak kellő éberséggel őrzik a sírt. Amikor a tábortűz hirtelen kialudt, a katonák pedig riadt futással elrohantak mellettük, értetlenül ordítózva, őket is magával ragadta a félelem, kivéve Máriát, a Hajbodorítót.

Megdöbbenve néztek egymásra:

– Mi történt? Láta valaki?

János, aki a rómaiak közelében feküdt egy tövisbokor mögé rejtőzve, most odament hozzájuk, és remegő hangon jelentette:

– A sírűreg száját elzáró szikla legördült, és legázolta a tábortűzet.

– Nagy a veszély, nagyon nagy – mondta erre Mária, a Hajbodorító. – Ki jön velem felszítani a tüzet és mellette örködni hajnalig?

A kéniták szabadkoztak: - Nem kell újra tüzet rakni. Elég világosságot ad a hold.

És különben is, holdfénynél legjobb nem beavatkozni az ilyen dolgokba.

– Félték, mert elgurult a kő?

– Maguktól szoktak-e elmozdulni a kövek?

Mária, a Hajbodorító elszántan odament a tábortűzhöz, ismét halomba rakosgatta a még parázsló fadarabokat, és letérdelve felszította a lángokat. Majd felállt, és megindult a sírűreg felé. A tűz imbolygó fénye halványan bevilágított a barlang belsejébe. Mária azt várta, hogy a test a kőlapon fekszik. Ám a kőlap lábánál egy alacsony fehér alak állott.

– Ó! Ó! – sikoltott fel Mária. – Nézzétek, hol áll! Nézzétek!

– Mit látsz? – kiáltotta Péter.

– Fej nélküli kísértetet a kőlap lábánál. A holttest eltűnt.

Péter feléje iramodott, de csak lassan bírt mozogni, mert a rettenetes veréstől még minden porcikája sajgott. Így hát János, aki vele egyszerre indult el, hamarabb ért a sírűreghez. A tűzből kiragadott égő fadarab rőt fényénél bekémlelt, s látta, hogy a szellemnek vélt alak nem más, mint egymásra rakott halotti ruhák halmaza.

Amikor Péter is odaért, János közölte vele felfedezését:

– A rómaiak rászedtek minket! Valaki betört a sírba, és csak a halotti ruhákat hagyta itt.

Péter habozás nélkül belépett a barlangba, s körülnézett. Mindjárt feltűnt neki valami – az, hogy a rablók gondosan összehajtogatták a halotti vászonleplet, és azt a kőlap felső végére tették, a fejkendővel együtt.

Közben a többiek is felértek, és egymás után bemerészkedtek a sírűregbe. Egyikük sem tudta, mit kellene most tenni. Mivel azonban a katonák fegyverüket, köpenyüket, főzőedényeiket otthagyták, végül is úgy döntöttek, hogy megvárják visszatérésüket.

A katonák meg is jöttek virradatkor, és legott heves szóváltás kezdődött az altiszt meg Péter között; egymást vádolták sírrablással. Péter megmutatta Pilatus parancsát, amelyben kiadta a holttestet, és megfenyegette az altisztet, hogy feljelenti a századosnak.

Az altiszt gúnyosan nevetett:

– Még több verésre áhítozol, Simon Barabbás?

A kéniták aztán közbeléptek, és összebékítették a két civakodót. Hosszas tanakodás kezdődött, amelyet végül is azzal a megállapítással zártak le, hogy a jelenlevők egyike

sem lophatta el a holttestet; eltűnését természetfölötti okok idézték elő, és semmit sem lehet tenni az ügyben.

Mire éppen megegyeztek, fényes nappal lett. Mindenki visszaindult a városba, csak Mária, a királyné maradt sírdogálva a sír mellett.

Egyszer csak egy férfi tűnt fel a Jeremiás-barlang kertje felől. Köpenyét szorosan a teste köré vonta, saru nem volt a lábán. Mária mellé lépett, és megkérdezte: miért sír.

– Ellopták valakinek a testét, akit szerettem. Te vagy a Jeremiás-barlang felügyelője? Nem tudnál tanácsot adni, hol keressem?

– Mária!

Az asszony úgy meredt rá, mint aki kísértetet lát. A férfi Jézus volt.

– Uram, hát mégis legyőzted a Halált?

Át akarta kulcsolni a térdét, de ő hátralepett.

– Ne érints olyan valakit, aki keresztfán függött. Most hagyj el engem, kedves. Eredj vissza a Városba, és mondd el a tanítványaimnak, hogy élek.

Mária kábultan sietett a megbeszélte találkozási helyre – abba a szobába, amelyet Nikodémus bocsátott Jézus és a tanítványok rendelkezésére a húsvéti ünnepek időtartamára –, és az izgatottságtól fuldokló hangon törtek ki melléből a szavak:

– Él! Jézus él! Péter, a saját két szememmel láttam őt! A te köpenyed volt rajta. Megismertem a vállrésze varrott foltról.

Péter ugyanis a tűznél hagyta köpenyét, amikor Mária, a Hajbodorító sikoltozására felsietett a sírűreghez, aztán otffelejtette.

– Asszony – mondta szemrehányóan János –, nem vagy eszednél. Egyszer már csalóka játékot űztél velünk a képzelet, amikor szellemnek néztünk egy halom halotti ruhát.

– De én igazán láttam őt!

Nem hittek neki, és mérgesen elküldték.

Nem sokkal Mária távozása után maga Jézus lépett nesztelenül a szobába. A tanítványok majd szörnyethaltak rémületükben.

Jézus arcán félmosoly játszadozott, amint ott állt az ajtó mellett, egyik kezét a kilincsen nyugtatva. Olyan gyermekre emlékeztetett, aki éjszaka felkel ágyából, belép abba a szobába, ahol szülei vendégekkel ülnek együtt, s nem tudja, hogy milyen fogadtatásra számíthat.

Péter kővé dermedten bámult rá, csak a száját tátogatta, de egyetlen hang sem jött ki a torkán. Tádé ájultan rogyott a padlóra.

Tamás volt az első, aki végre meg tudott szólalni:

– Ha te vagy Jézus, engedd, hogy megérintselek. Meg akarok győződni róla, hogy nem valami démon jelent meg előttünk.

– Nézz a kezemre. Tekints a lábamra. De ne érintsd meg azt, ami átkozott.

– Ha átkozott vagy, hadd legyek veled együtt én is átkozott. Hiszen engem a te ikertestvérednek szoktak nevezni – mondta Tamás, és gyengéden megérintette a szögektől átvert tenyereket.

Jézus így szólt tanítványaihoz:

– Gyermekeim, azért jöttem, hogy elbúcsúzzam tőletek. Kis idő múlva utoljára

fogtok látni, majd újabb kis idő elteltével sokkal világosabban fogtok látni engem, mint eddig.

– Hová mégy, Uram? – kérdezte Fülöp.

– Az én Atyámnak házában sok lakóhely van – mondta Jézus”, majd Péterhez fordult: – Simon, Jónának fia, jobban szeretsz-e engem ezeknél?

– Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged! – monda Péter.

– Legeltesd az én bárányaimat... Simon, Jónának fia, szeretsz-e engem?

– Igen Uram, te tudod, hogy én szeretlek téged.

– Őrizd az én juhaimat!... Simon, Jónának fia, szeretsz-e engem?

– Uram, te mindent tudsz. Te tudod, hogy én szeretlek téged.

– Legeltesd azokat a bárányokat, és juhokat, amelyeket tévútra vezettem.

– És az Isten Országá? Közel van-e mindezek után?

– Húsvét előestéjén megtanultam valamit: azt, hogy Isten Országát nem lehet erőszakkal elfoglalni.

– De arra számíthatunk, hogy ezer évig fogunk élni?

– Bizony, bizony mondom néked, amikor ifjabb valál, felövezed magadat, és oda mégy vala, ahová akarád; mikor pedig megöregszel, kinyújtod a te kezedet, és más övez fel téged, és oda visz, ahová nem akarod. De vajon nincs-e megírva: „...ha a Seólba vetek ágyat, ott is jelen vagy, Uram!” Most pedig kövess engem!

Péter, aki még mindig zavarodott volt a félelemtől, megkérdezte:

– János is jöjjön?

– Mi közöd hozzá? Te kövess engem!

Nesztelenül lesuhant a lépcsőkön. Péter utánatámolygott, majd a többiek is mind, kivétel nélkül. Követték Jézust a sötét, szűk utcákon, keresztül a város keleti kapuján, lefelé a meredeken a Kedron völgyébe, majd a gyaloghídon át fel az Olajfák Hegyére. Úgy tűnt nekik, hogy amikor lassabban mentek, ő is lassabban ment, amikor pedig jobban kiléptek, ő is meggyorsította lépteit – úgyhogy sohasem érték utol, de nem is veszítették el a szemük elől. Amikor később visszaemlékeztek erre az útra, azt találták benne a legkülönösebbnek, hogy Jézus nem sántított.

Elhaladtak a Gethsemáné mellett, és még magasabbra hágtak. A csúcs közelében egy buckán három nőalak állt egymás mellett: Mária, Jézus anyja, Mária, Jézus királynéja és még egy igen magas nő, akinek fátyol takarta el az arcát. Mindhárman intettek Jézusnak – olyan egyszerre, mintha egyetlen kéz hívó mozdulata lett volna –, s ő mosolyogva ment feléjük. De még mielőtt elérte volna őket, hirtelen támadt köd sűrű fátyola borult a hegyre, s mire eloszlott, Jézus és a három nő már nem volt ott.

A tanítványok egyiküket sem látták többé. Jézus azonban gyakran megjelent álmukban, sőt néha nappali látomásokban is. Egyszer, miután visszatértek Galileába, olyan tisztán látták őt a tóparton, amint parázson pizstrángot sütött, hogy szinte hallották a sistergést, és érezték a sülő hal szagát.

Itt látszólag véget ér Jézus története, de az ebjonita püspök kijelentette nekem:

– Nem, nincs vége. Jézus a halál legyőzése folytán tovább él mint földhöz kötött Hatalom. A Seólba való bebörtönzéstől felmentetett, de még nem emeltetett fel a Mennyekbe. A Jónak Hatalma ő, bűnbánatra és szeretetre beszéli rá az embereket, míg

ellenben minden más földhöz kötött Hatalom (az egyetlen Illés kivételével) rossz, gonosz, és bűnre meg halálra beszéli rá az embereket. Azokban a napokban sem a kegye« jámborság, sem a gonoszság nem volt általános Izraelben. E^ért Isten Országát nem lehetett megvalósítani. De megvalósul majd a végén, amikor legyőzetik a Nőstény; akkor Jézus valóban ezer esztendeig fog uralkodni, és az egész világ engedelmeskedik neki. Ismét megkoronázzák, de akkor a királynéja méltó lesz az ő erényeihez: nem érzéki, nem ragyogó pompával felcicomázott, hanem szerényen öltözködő, finom, fehér gyolcsruhát viselő asszony. A bölcsesség hét lámpása fog állandóan égni a Király trónusa előtt, körülötte fekszenek majd őrzői gyanánt a Horeb állatai, mind a négyen, és dicséretét éneklik szüntelen. És a rontó Tenger nem lesz többé. Addig azonban Izraelnek sajátos népnek kell maradnia. Szétszóródva fog élni, és üldöztetéseket fog szenvedni, de végül a tizenkét törzs egyesül majd Jeruzsálemben.

TÖRTÉNELMI KOMMENTÁR

A Jézus születésével kapcsolatos probléma újszerű megoldásának első gondolatát az *Apostolok Cselekedeteinek* tizenharmadik része sugallta. Ebben azt olvassuk, hogy Sergius Paulus, Ciprus római helytartója elámult azon, amit Pál és Barnabás beszélt neki Jézusról. Nem láttam semmi okát, hogy általában kétségbe vonjam e történet igazságát, bár Hilgenfeld feltevése is hihetőnek tűnik, mely szerint az eredeti verzióban Barnabás gonosz ellenfele, Barjézus – más néven Elimás, a varázsló – valójában nem volt más, mint maga Pál. És tudtam, nem csekély dolog kellett ahhoz, hogy felkeltse egy római helytartó ámulatát, mivel Claudius császár igen gyakorlatias gondolkodású helytartóinak legfőbb bíraskodási elve a *jogcím* volt. Így például, ha valaki a zsidók királyának hazudta volna magát, követőit olyan ember bűnrészeseinek kategóriájába sorolták volna, akinél lopott állami tulajdont találtak. A legkevésbé sem valószínű, hogy Sergius Paulus akár a legcsekélyebb mértékben is érdeklődött volna vallási és etikai elméletek iránt. Az *Apostolok Cselekedeteiben* egyetlen utalást sem találtunk arra, hogy keresztény hitre tért volna. E megfontolások alapján kezdtem mérlegelni azt a rendkívüli kedvezményt, hogy Pilatus magánkihallgatást engedélyezett Jézusnak, amiben rendszerint csak római polgárjoggal rendelkező személyek részesülhettek; továbbá azt a merőben szokatlan *titulust*, amelyet a helytartó egyenes parancsára Jézus keresztfájára szögeztek. Ezek az összefüggő problémák, illetve a belőlük adódó logikus következtetések – az *Egyiptomiak szerint való evangélium* és az *ősevangélium* bizonyos passzusaival egybevetve – annyira meghökkentettek, hogy egy ideig nem is tudtam, mit kezdjek velük. Vázlatosan elmondtam feltevéseimet Sir Ronald Storrsnak, a tudós klasszika-filológusnak és orientalistának, aki történetesen – hogy úgy mondjam – hivatalos utóda volt Sergius Paulusnak is, Pilátusnak is. Jóllehet maga nem foglalt állást feltevéseim mellett, az ő bátorításának köszönhetem, hogy végül is nekifogtam könyvem megírásának. Mindamellettt tisztában vagyok azzal, hogy a mi korunkban sokkal kevésbé érdekli az embereket, ki volt Jézus születését illetően, mint az, hogy miket cselekedett és mondott. Remélem, a kritikai figyelem inkább könyvem későbbi fejezeteire összpontosul majd – kiváltképpen azokra a részekre, amelyek arról szólnak, miként próbálta Jézus beteljesíteni Deutero-Zakariás próféciaját. Szerintem ez az egyedüli lehetséges magyarázata az elfogatását közvetlenül megelőző rendkívüli eseményeknek.

Ha részletesen meg akarnám indokolni a könyvemben levő nem ortodox nézeteket, a kommentárok kétszer-háromszor akkora terjedelműek volnának, mint maga a könyv, és megírásuk éveket venne igénybe. Így hát elnézést kérek, amiért erre a feladatra nem vállalkoztam. Mert vegyük például a hatodik fejezetben leírt ijesztő jelenést, amelyet Zakariás pap látott a Szentélyben. Ennek megindokolásához nem lett volna elegendő Epiphaniost idézni a *Mária származása* című, elveszett gnoszti-kus evangéliummal kapcsolatban („amelyben borzalmas és halálosan szörnyű dolgok vannak”); Epiphaniosz ugyanis a fő forrásom arra a históriára vonatkozóan, amelyet rendszerint Tacitusnak egy titkos levita számarkultusról szóló, téves információkon alapuló

közlésével hoznak összefüggésbe. Az sem volna elegendő, ha Apiónt idézném, aki egyetlen forrásom az edomita Zabidosz és a dórái arany számárfej maszk történetére vonatkozóan; tudniillik senki sem vonja kétségbe Josephus szavahihetőségét, amikor ezt a históriát mint történeti valótlanyságot elveti – holott meglehetősen tisztességtelen módon még azt is tagadja, hogy Edomban létezett egy Dóra nevű helység. Én mindkét valószínűtlennek tűnő történetet azon az alapon fogadtam el, hogy véleményem szerint Heródes Messiásnak képzelte magát, és megkísérelte feltámasztani Széth-Tüphón ősrégi vadszamar-kultuszát; ezt pedig csak úgy lehetne megindokolni, ha az elismert szaktekintélyek hosszú sorát idézném, és terjedelmesen kommentálnám nézeteiket. Azután itt van Dr. M. R. James, aki szerint a *Mária származásában* Zakariás története sértő célzatú rágalmozás, amely kapcsolatban áll a keresztre feszített szamarat ábrázoló, korai időszakból való *graffitókkal*. Én viszont az utóbbiakat nem karikatúráknak fogom fel, hanem jámbor zsidó-keresztény ábrázolásoknak, amelyek Jézust a Dávid Fia Messiással azonosítják; a rabbinisztikus irodalomban ennek a Messiásnak a számár, a József Fia Messiásnak pedig a bika (ökör) volt a szimbóluma. Ez a vita megint csak hosszadalmas kritikai érvelésekre kényszerítene.

Vagy hadd említsem meg a Kimondhatatlan Nevet, amelyet a *Toldoth Jésu* (Jézus élete) zsidó hagyománya szerint Jézus jogtalanul és illetéktelenül használt, amikor feltámasztotta Lázárt. Én eredeti kutatómunkám alapján rendeztem el a betűket. Először az ábécé eredetéről szóló azon közlést tanulmányoztam, amelyet Hyginus mítoszköltő hagyott hátra (277. *Mese*), majd a Névre vonatkozó különféle találgatásokat vettem tüzetes vizsgálat alá, amelyeket Alexandriai Kelemen, Origenész, bübloszi Philon és mások műveiben találtam. Véleményem szerint sem a Név, sem a Jehova-kultusz nem sémita eredetű, de ennek bizonyításához is legalább száz oldal kellene. Még bibliográfiát sem állítottam össze, mivel az inkább hatásos lenne, semmint segítene. Beérem azzal, hogy biztosítom olvasóimat: történetemben minden fontos elem valamely tradíción alapul – még ha gyengécske is az a hagyomány –, és a szokottnál nagyobb erőfeszítéssel törekedtem a történelmi háttér hiteles megrajzolására. Kutatásaim olyan területekre vittek engem, amelyek egyébként nagyon távol esnek tőlem. Így például az Aranyborjú és a Bölcsesség Hét Oszlopa misztikus jelentését főleg a gnosztikus – végső soron esszéus – titkos tanoknak ama töredékeiből következtettem ki, amelyek Calder *Hearings of the Scholarshipben* és a régi ír tanköltészet más elegyes műveiben, valamint a tizenharmadik századi walesi *Llyfr Coch o Hergestben* őrződtek meg. És e maradványok teljes értelme csak a babilóniai asztrológia, a talmudista spekulációk, az etióp egyházi liturgia, az Alexandriai Kelemen által írt homiliák, a Plutarkhosztól származó vallástanulmányok, valamint a bronzkorra vonatkozó legújabb archeológiai kutatások fényében fejthető meg.

Írás közben semmi olyan szándék nem vezetett, hogy megbántsam az ortodox katolikusokat, akik természetesen figyelmen kívül hagyhatják könyvemet mint olyan történetet, amelynek semmi köze a hitükhöz. A katolicizmus ugyanis megváltoztathatatlan logikájú gondolatrendszer, mivel azon alapszik, hogy az evangéliumokban említett sok esemény meghaladja az emberi értelmet, ennél fogva

azokat minden kételkedés nélkül el kell hinni. Jóllehet én elutasítom ezt a kiindulópontot, könyvemből ki fog derülni, hogy tisztelem Jézust, mert nem ismert megalkuvást, állhatatosabb és hűségesebb volt Istenéhez, mint amennyire azt a legtöbb keresztény elismeri.

Ha az ember úgynevezett felfrissítő módszerrel akar történeti regényt írni, vagyis az idő tudatos felfüggesztésével, intuitíve igyekszik feltárni rég elfelejtett eseményeket, akkor hozzá kell szoknia ahhoz, hogy teljesen korabeli fogalmakban és kifejezésekben gondolkodjék. Ezt legkönnyebben úgy lehet elérni, ha az ember mintegy belebújik egy képzeletbeli szerző bőrébe, aki elmondja a történetet. Az ilyen elképzelt figura sok tekintetben ugyanazt a funkciót tölti be, mint egy építészeti rajz előterében az a korhűen felöltöztetett alak, amely arra szolgál, hogy a szemlélő helyesen lássa, érzékelje az épület nagyságát, arányait, korát és földrajzi fekvését. Úgy döntöttem, hogy a dekapoliszi öreg Agaboszt választom szócsövemnek, aki időszámításunk 93. évében írt. Nem akartam olyan fiktív személyt választani, aki időbelileg közelebb állt Jézushoz, mivel a szinoptikus tradíció (vagyis Máté, Márk és Lukács evangéliuma) és az igaznak tűnő történet közötti eltérések magyarázatot igényelnek azzal a politikával kapcsolatban, amelyet az egyház Jeruzsálem eleste után folytatott.

Jézus alakjának reális megrajzolásában talán nem az a legnagyobb akadály, hogy titkos történetének nagy része elveszett, hanem a későbbi, *János evangéliuma* néven ismert propagandairat befolyása. Igaz, *János evangéliuma* az eredeti hagyományból olyan értékes töredékeket tartalmaz, amelyek nem találhatók még a szinoptikus evangéliumokban, de mégis kritikai fenntartásokkal olvasandó. Gyanúnkat csak megerősíti a metafizikai jellegű prólógus, mivel ennek semmi értelme sincs az eredeti szövegösszefüggésben; valamint az, hogy a szerző szándékosan úgy ír, mintha fogalma sem volna a zsidó ügyekről; s hogy alexandriai görög retorikus stílusát igazságtalanul olyan bölcsnek és költőnek tulajdonítják, aki sohasem bánik pazarlóan a szavakkal.

Az a mód, amellyel Jézus születésének problémáját megoldani igyekeztem, kizárja a szüztől való születés misztikus doktrínáját. Ez sok, egyéb tekintetben nem vallásos keresztény érzületét nyilván sérteni fogja, jóllehet e doktrína a második századnál korábbra nem vezethető vissza, s amellet összeegyeztethetetlen a *Rómabeliekhez* írt levél 1. részének 3. versével, a *Zsidókhoz* írt levél 7. részének 14. versével, továbbá a *Galáciabeliekhez* írt levél 4. részének 4. versével – ezek a dokumentumok pedig régebbiek bármelyik kanonikus evangéliumnál. Justinus Martyr ismerte fel elsőként, hogy a szüztől születés eszméje értékes eszköz Jézus istenségének bizonyítására és a pogány istenekével egyenlő dicsőítés lehetőségére; s ilyen értelemben írt róla *A keresztények védelme* című, filozofáló jellegű munkájában (139-ben). És jó szolgálatot tett a korai keresztényeknek, mivel felmentette őket minden olyan gyanú alól, hogy ők a dávidi monarchia feltámasztására törekednének. Ezt világosan bizonyítja a Dávidház tagjainak üldöztetése Traianus és Domitianus császárok alatt. A keresztények azonban nem voltak tudatos hazugok, és Jézus csodálatos születésének merész teóriája sohasem érvényesülhetett volna, ha a származását nem borította volna már előbb is a titokzatosság fátyola. így aztán ez látszott az egyetlen lehetőségnek, hogy

összeegyeztessék az ellentmondásos hagyományokat: egyfelől azt, hogy József nem volt Jézus apja, bár házassági szerződést kötött Máriával (*Máté 1: 18–19*); másfelől azt, hogy Jézus „Törvény alatt lett”, vagyis törvényes származású volt. Azért kellett törvényes származásúnak lennie, hogy „a Törvény alatt levőket megváltsa” (*Galaciabeliekhez 4: 45*).

Nem lehet semmiféle bizonyítéknak tekinteni Máté legkorábbi szövegét (*1: 16*), amelyet csak nemrég fedeztek fel, s amely szerint József nemzette Jézust. Véleményem szerint egy ebjonita betoldásról van szó, amelynek az volt a célja, hogy megvédje Jézus törvényes származását a kereszténység ellenségeivel szemben, akik – mint például a római Celsus (élt 170 körül) – azt a rágalmat költötték róla, hogy egy görög katona fattya volt. Az ebjoniták a következő nehézség előtt álltak: ha Mária már megkötötte a házassági szerződést Józseffal, amikor József megtudta terhességét, a zsidó törvény szerint (*Mózes ötödik Könyve, 22: 13–21*) a gyermek fattyúnak számított volna még abban az esetben is, ha a házasság nem jön létre, és Mária időközben titkos házasságot kötött valakivel. De az említett betoldás mint megoldás *nem* szerencsés, mivel ellentétben áll a kanonikus szövegben utána következő két verssel, amely hihetően mondja el József zavarát. És még valami: a betoldás teljesen értelmetlenné teszi a Pilátus előtti kihallgatás történetét. Másfelől a szűztől való születés doktrínájának – mivel manapság senki sem hisz abban, hogy Hermész isten Zeusz Igéje, Héraklész és Dionüszosz Zeusz fiai – napjainkban nincs már akkora ereje a vallási vitákban, mint Justinus korában. A protestáns országokban az a felfogás dominál, hogy Jézus mindenekfölött morális példakép volt; ennél fogva erényeinek utánzására – hogy így fejezzem ki magam – nem hat ösztönzően az olyan doktrína, mely szerint nem volt a szó közönséges értelmében vett ember, és nem találtatott benne semmiféle emberi gyarlóság. Igaz, sok szent komolyan vette a doktrínát, s példájuk alapján azzal lehet érvelni, hogy ha Jézust csupán embernek tekintik, tekintélye ezzel jelentős mértékben csökken. De a néptömegek előtt napjainkban így vetődik fel a két lehetőség: Jézus vagy a természet szokásos rendje szerint született, vagy pedig valami olyan misztikus lény, mint Perszeusz vagy Prométheusz.

Könyvem tizenkilencedik fejezetében Jézus és Mária között hosszú párbeszéd folyik. Ez zavarba ejtheti azokat az olvasókat, akik nem ismerik jól a Bibliájukat vagy a bibliai szövegek eredetét. Én itt a korai történeti könyvek összeállításával kapcsolatban új elméletet konstruáltam: azokhoz a részekhez, amelyek mondjuk az i. e. kilencedik században még nem léteztek, később ballada vagy epikus próza formájában különféle anekdotákat toldották. Ezek az anekdoták olyan régi rituális szentképek szándékos félremagyarázásán alapultak, amelyeket a zsidók akkor zsákmányoltak, amikor Hebront elfoglalták „Kheth fiaitól”, bárkik voltak is ezek. Hasonló félremagyarázási technikát – nevezzük ikonotrópiának – alkalmaztak a régi Görögországban, hogy megerősítsék az olümposzi vallási mítoszokat azoknak a minőszi mítoszoknak a rovására, amelyeket ki akartak szorítani.

Vegyük például Pasziphaé („Aki mindenkinek fénylik”) és a bika természetellenes közöslését, amelyből a Minotauros nevű szörnyeteg született. Nos, ennek a görög mítosznak az alapja minden valószínűség szerint egy kultikus festmény volt, amely azt

ábrázolta, hogy Minósz, Knosszosz királya (bikafejjel festették) szakrális házasságot köt a holdistennő megszemélyesítőjével; e szertartás alatt bikát áldoztak. Az a mítosz, amelyben Zeusz bika alakjában elrabolja Európét (a „Szélesarcút”), az előbb említett kultikus kép párjára vezethető vissza – egy példányát a régészek megtalálták Midea közelében, egy prehellen sírban –, amelyen ugyanez az istennő bika hátán ül. Vagy egy másik példa: Oidipusz („Dagadt lábú”) és a Szfinksz, aki öngyilkosságot követett el, miután Oidipusz megfejtette az általa feladott rejtvényt. Ennek a mítosznak alapja egy olyan kép, amelyen a Sánta Király (Héphaisztosz) imádja Thébai Hármass Istennőjét, miután megölte elődjét, Laertészt. A találós kérdésből („hajnalban négy láb, délben két láb, napnyugtakor három láb”) arra lehet következtetni, hogy az előbb említett képhez egy másik is csatlakozott, amelyen egy apró gyermek, egy életerős ifjú és egy botra támaszkodó öregember volt látható – aminek az volt a jelentése, hogy a Hármass Istennő a bölcsőtől a sírig uralkodik az emberen. Az ikonotrópia módszerének alkalmazói nem torzították el, nem másították meg az ilyen idegen kultikus képeket, hanem azokat az eredeti kultusszal szemben ellenséges értelemben magyarázták. De ha az ember megfordítja a dolgot, s átkölti az olümposzi vagy jahveista patriarchális mítoszokat olyan matri-archális mítoszok kifejezési módjában, amelyeket már kiszorítottak – az ilyen eljárás merőben váratlan eredményekre vezet. Itt van például az a visszataszító történet, amelyben Lót elcsábítja tulajdon két leánya. Ez a história azt tükrözi, hogy az izraeliták ellenséges viszonyban voltak Moábbal és Ammonnal, mivel ezek a törzsek állítólag az említett vérfertőző közösülésből származtak. Ám az undok mítosz ártatlan történetté válik, amikor visszaállítják eredeti ikonikus formájába: nem lesz egyéb, mint az a jól ismert kép, amely a gyászoló Íziszt és Neftiszt mutatja a hanyatt fekvő, ithüphallikusan ábrázolt Ozirisz ravatalánál, szőlőfürtökkel feldíszített lugasban; mindkét nőalak lábánál egy-egy fiúgyermek kuporog. Lót és a szodomiták története ugyanazt a régi kultikus képet sugalmazza, amelynek alapján Hérodotosz azt az ikonotropikus elbeszélést költötte, hogy a szkíták Askalonban kifosztották Astartének, a szerelem istennőjének templomát. „Az istennő – írja Hérodotosz - végzetes büntetéssel sújtotta ezeket a szkítákat utódaikkal egyetemben: asszonyi betegséggel” – amin a homoszexualitás értendő. Az eredeti kultikus kép azonban valószínűleg egy törvényesen megengedett kutyapap-orgiát ábrázolt, amelynek háttérében áldozati füst gomolygott. A jeruzsálemi szodomita orgiák elfojtására Jósiás, a „jó király” (i. e. 637–608) – vagy Hilkia, vagy Sáfán, vagy bárki volt is a reformátor – *Mózes Ötödik Könyvének* 22. részébe tilalmi rendelkezést iktatott be, amelynek értelmében férfiak nem viselhetnek női ruhát. Az a sóbálvány, amellyé Lót felesége változott, feltehetően egy fehér obe-lisz, Astarte szokásos oltára volt a képen; Lót leánya pedig, akit a csöcselék megerőszakolt, alkalmasint szakrális prostituált lehetett. Jósiás király tiltotta meg, hogy ilyen prostituáltak bevigyék bérüket az Úrnak házába. Ugyanabban a szövegrészben (*Mózes ötödik Könyve*, 23: 18) szerepel „az eb-bér” is, amelyet szintén tilos bevinni a templomba; ez nyilván a kutyapap vagy szodomita keresménye. A rokon szíriai kultuszokban mind a szakrális prostituáltak, mind a kutyapapok a templom kincstárának adományozták azt a pénzt, amelyet az ilyen orgiákon szereztek.

Meg kell még jegyezni, hogy könyvem szereplői között többen olyan történelmi feltevéseket hangoztatnak, amelyek nem minden esetben hitelesek. Ilyen például a millenniumok és főnixkorszakok elmélete, amelyet Simon, Boéthosz fia fejteget; vagy Manethónnak az a véleménye, hogy Jeruzsálemet az elűzött hikszosz királyok alapították; vagy az az általános nézet, amely szerint az *Énekek Énekének* szerzője Salamon király. Mindez nem lényeges; az a hatás a fontos, amelyet a hipotézisek az eseményekre gyakoroltak. És valahogy nem volt kedvem Agaboszt az ilyen tévedések korrigálására elegendő szakismerettel felruházni.

P]z úton is mélységes hálámat fejezem ki barátomnak és szomszédomnak, Joshua Podrónak, aki a kezdet kezdetétől fogva kritikai kommentárjaival segítségemre volt a történet héber arameus vonatkozásainak kidolgozásában, valamint unokahúgomnak, Sally Gravesnek, aki a görög-római részek kidolgozásához nyújtott hasonló segítséget. Nélkülük nem jutottam volna előre. Ugyancsak hálás köszönetemet fejezem ki dr. George Simonnak, aki a passió-történethez nyújtott fiziológiai magyarázatokat.

R. G.

Galampton-Brixham S. Devon

UTÓSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ

A *Jézus királyt* Angliában írtam, a második világháború két utolsó évében. Célom az volt, hogy irodalmi vetületben, a költészet eszközével rajzoljam meg Jézus történetét. Az első század utolsó éveinek nézőpontját tükrözi: egy vallásos keresztény mondja el, akit türelmetlenné tettek az őskeresztény egyház ellentmondásos, következésképp, megbízhatatlan dokumentumai. Sok hívő előtt vált nyilvánvalóvá, hogy Jézus minden életszentsége ellenére is ember volt, nem pedig isten; és ha a nép elismerte Messiásnak vagy felkent királynak, akkor Jézusnak okvetlenül valamilyen törvényes jogalapja volt erre a címre.

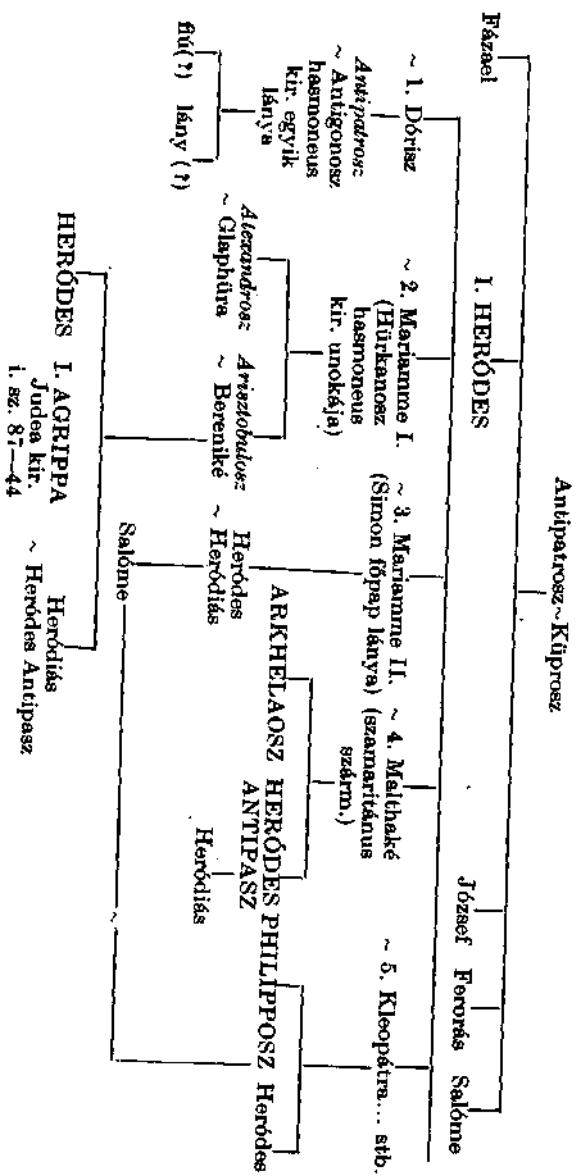
A rómaiak természetesen nem akarták elismerni Jézus jogigényét, mert amikor Jézus a férfikorba lépett, Júdea már római császári provincia volt. Pontius Pilátus helytartó kormányozta, aki még pénzeket is veretett a saját nevében. Ha a korabeli jogi normák szerint Jézus trónigénye valóban autentikus volt, akkor csak Heródes király legidősebb fia, Antipatrosz lehetett az apja. Antipatroszról tudjuk, hogy apja és uralkodótársa, Nagy Heródes ölette meg, öt nappal saját halála előtt.

A könyvemhez csatolt „Történelmi Kommentár”-ban is idézett szövegekből arra következtettem, hogy több keresztény vélekedett így. A *Jézus király* megjelenése óta azonban Joshua Podró-nak, a héber, arameus és szír nyelvek kiváló tudósának segítségével újra megvizsgáltam ezt a történelmi problémát. A kérdés tüzetesebb tanulmányozása után arra a meggyőződésre jutottam, hogy egy alternatív megoldás is lehetséges, ha Jézus trónigénye a római birodalom törvényeivel ellentétben héber próféciaikon alapult. 1952-ben *The Nazarene Gospel Restored* (A helyreállított nazarénus evangélium) címmel Joshua Podróval közösen kiadtunk egy tanulmányt, amely az evangéliumok és az idevágó korai szövegek részletes vizsgálatával foglalkozik. Nem könnyű könyv az átlagolvasó számára, mert alaposan ismerni kell hozzá mind a görög-római, mind a héber-arameus-szír forrásokból származó biblia-történetet. A mű Angliában és az Egyesült Államokban jelent meg, és mindkét országban elfogyott, de második kiadásra nem kerülhetett sor, főleg a katolikus és a protestáns egyházi körök nem hivatalos cenzúrája miatt... Angliában még a könyvtárakban levő példányok sem hozzáférhetőek a nagyközönség számára. A „veszedelmes művek listáján” szerepelnek, a pornográf irodalmi termékek között, és csak különleges engedéllyel olvashatják megbízhatónak ítélt személyek.

Szeretném remélni, hogy a *Jézus királyt* érdeklődéssel fogadják Magyarországon és más szocialista országokban, s utána szívesen olvassák majd el a *The Nazarene Gospel Restored* tanulmánykötetet is. Az ateizmus nem elég. Az egyházellenesség nem elég. Azoknak a reális tényeknek a megismerésére van szükség, amelyek e rendkívüli történet – a kereszténység eredete és felemelkedése – mögött rejlik.

R. G. Deyá, 1968

HERÓDES CSALÁDFÁJA

- Megjegyzések:**
1. Ebben a családfában csak a jelen kötetben megemlített családtagok neveit soroltuk fel. Teljesebb családfá található Josephus Flavius: A zsidók története (Gondolat kiadó, Bp. 1969) függelékében, a 350—351. lap között.
 2. Heródes király kivégzett fiának nevét furcsa zsedek, a végsőként, III. királyi rangra emelkedett NAGYBETŐS SZEDŐKSI jekt. ~ bizsg.

A KIADÓ UTÓSZAVA

Robert Graves, a római Claudius császár elképzelt önéletrajzának hazánkban is jól ismert szerzője, a világsikert aratott *Görög mitológia* és *Héber mitológia* írója ebben a könyvében – mint ő maga is találóan megállapítja – „irodalmi vetületben, a költészet eszközével” akart képet adni Jézusról. Ez a könyve tehát – a sajátos műfajú Claudius-életrajzhoz hasonlóan – a szigorúan tudományos igények felől nézve *kevesebb* a szakszerű és kritikai feldolgozásnál, de mégis *több* a szokványos történelmi regénynél. Nem „tudományos monográfia”, és nyilván nem tart igényt arra, hogy eredményeire, a benne kifejtett elképzelésekre, történeti és vallástörténeti rekonstrukciókra s az író egyéni elgondolásaira és kombinációira a jövőben tudományos forrásként hivatkozzanak, egyéni álláspontját a „tudomány” (amúgy sem egységes) eredményeként tartsák számon. De több – nem az irodalmi igény, hanem a hitelesség igénye szempontjából – a történelmi regénynél. Legtöbb megállapításának, még a látszólag legfantasztikusabbnak is, megvan az Arany János által megkövetelt „epikai hitele”. Siessünk hozzátenni: ez nem azt jelenti, mintha minden esemény úgy történt (vagy történhetett) volna, mint a szerző megírja – csupán azt, hogy ezeket az eseményeket már az ókor vagy középkor egyik vagy másik forrása is úgy képzelte el, vagy sejtette, amint ebben a műben olvashatjuk. Nem az itt olvasható *történetek*, hanem az ezeket elképzelő emberi fantázia, s a fantázia képeit kitermelő vallásos, filozófiai, mitikus és politikai hiedelmek, képzetek voltak egykor reálisak.

Szerzőnk azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a Jézusról szóló mitikus jellegű elbeszélésekből részben azoknak racionális magvát kihámozza, másrészt pedig kialakulásuknak vallástörténeti hátterét megrajzolja. Kiindulópontja amelynek helyességén természetesen lehet vitatkozni, de elvi jogosultságát alig lehet elvitatni – elsősorban az, hogy Jézusnak az egyházi hagyományban kialakult alakja aligha válhatott volna olyan páratlanul jelentős történeti hatóerővé, ha e képzetek mögött valamilyen reális történeti valóság nem rejtőznék, ha a mítoszok kódén keresztül nem lehetne egy valóságosan élő és valóban rendkívüli történelmi egyéniségnek körvonalait felismerni. De szerzőnk ennél *egy lépéssel* tovább megy. Természettudományos alapokon álló világnézete ugyan lehetetlenné teszi számára, hogy a mítoszoknak tudományos ismereteinkkel szemben álló csodás mozzanatait elhiggye –, de feltételezi, hogy az egyes mitikus vonások csak azért tapadhattak Jézushoz, mert egyéniségében, sajátos életkörülményeiben, tanításaiban és sorsában, magatartásában és önmagáról való elképzeléseiben voltak olyan titokzatos vonások, homályos mozzanatok, amelyek mintegy fogózóí, kiindulásai lettek a mitikus értelmezésnek és felnagyításnak. Pontosabban és konkrétabban: Jézus csodás – a természet és biológia minden törvényével szemben álló – születésének mítosza (melyet szerzőnk természetesen *nem* tud elhinni) csak azért alakulhatott ki, mert származásának és születésének valóban voltak homályos mozzanatai, csodás gyógyításainak híre csak azért terjedhetett el, mert egyéniségének szuggesztivitása révén egyes pszichikai eredetű megbetegedéseket valóban „csodálatos” gyorsasággal és eredménnyel gyógyított; legközelebbi tanítványai azért hitték Messiásnak, mert ő maga is annak vélte magát, és magatartásával – sőt, a mártíromságnak valóságos

kierőszakolásával – ő maga is ezt sejtette velük. Még a feltámadásáról szóló hagyomány sem merő mítosz, hanem olyan rejtélyes eseményeken alapul, amelyeket a környezetéhez tartozó asszonyok túlfűtött képzelete – fantasztikus, de érthető módon – értelmezett ekképpen.

Szerzőnknek ez a kettős kiindulópontja kettős írói feladatot jelentett a számára: egyfelől a mítoszok mögül kibogozni a feltételezése szerint valóságban is felfedezhető homályos, rejtélyes mozzanatok, másfelől pedig újjáéleszteni, írói eszközökkel is érthetővé, szinte érzékelhetővé tenni azt az ősi titkos hagyományok, tanítások és misztikus spekulációk bűvöletében élő környezetet, amelyben a rejtélyesből – misztérium, a különösből – csoda, a valóságból – mítosz lett.

A probléma: a mitikus Krisztus mögül a történelmi Jézus alakjának rekonstruálása – a *történettudomány* kérdése: megoldásán napjainkban nem csökkenő mennyiségben áradó szakirodalom foglalkozik anélkül, hogy akárcsak az alapvető kérdésekben is egységes és kikristályosult, végleges és korszerű álláspont alakult volna ki; a probléma látásának módja és megoldásának elvi alapjai szerzőnknek mint *gondolkozonak* egyéni szellemi tulajdona; a megoldás módszere azonban már az *írónak* a szépirodalmi alkotás mércéjével megítélendő alkotása.

A tőlünk időben és térben oly távoli, társadalmi valóságában, természettudományos ismereteiben és gondolkodásának módjában olyannyira különböző környezetbe való belehelyezkedést könnyíti meg az a fikció, hogy ez az életrajz egy, a közeli Dekapolisz területén, az itt leírt eseményeknél néhány évtizeddel később (az evangéliumok kialakulása idején) élő, a kereszténység tanításait és hagyományait némi fenntartásokkal ugyan, de elfogadó szerzőnek, az elképzelt Agabosznak műve. Ami a mai ember számára hihetetlen és elfogadhatatlan – az Domitianus kortársa számára még hitelesnek tűnő történelmi hagyomány lehetett. Ez az irodalmi fikció – a Claudius-önéletrajz szerzőjének kedvelt és szerencsés ötlete – felmenti a XX. századi szerzőt az alól, hogy kételyét és kritikáját szóhoz juttassa olyan eseményekkel szemben (s ezzel olvasóját mintegy „elidegenítse” művének hőseitől), amelyeknek realitását Domitianus kortársa még bizvást elfogadhatta.

Ne feledjük természetesen, hogy Agabosz szavain keresztül mégis korunk egyik jelentős írója és gondolkodója szólal meg – az évezredes múlt újjáélesztése az ő kutatásainak és elmélkedéseinek eredménye. A mai olvasó – akár a kritikai történettudomány alkotásain csiszolódott, akár az evangéliumi hagyományokon nevelkedett ítélettel közelíti meg a munkát – nemegyszer kapja fel csodálkozva a fejét: hiszen sok minden újnak, meghökkentőnek vagy éppen hihetetlennek fog tűnni a számára. Hogy Jézus Antipatrosznak, Heródes fiának Máriával kötött titkos házassága révén királyi vérből származott, és Júdea trónjának törvényes várományosa volt; hogy híveinek egy misztikus csoportja őt pályája kezdetén nyíltan királyként köszöntötte, és királlyá kente fel – szerzőnk leleménye. Így teheti érthetővé egyfelől Jézus származásának ellentmondó és homályos mozzanatait, másrészt így képes megmagyarázni a kereszten elhelyezett feliratot: INRI – Iesus Nazareus Rex Iudaeorum (a „názáreti” Jézus, a zsidók királya), amely a zsidók „valóságos” (nem pedig elképzelt vagy hamis) királyának tünteti őt fel. Még merészebbnek tűnik

szerzőnknek az a feltevése – amely egy apokrif evangélium homályos utalásán alapszik, hogy Jézus formálisan megházasodott, és pedig Lázár és Márta egyik hűgát, Máriát vette feleségül. Mindezek és számos ezekhez hasonló konstrukció – az író egyéni gondolatai, feltevései, amelyekkel az evangéliumi elbeszélések hézagait akarja írói eszközökkel s a történelmi regény írója számára megengedett (sőt elkerülhetetlen) fantázia segítségével hívásával kitölteni.

A rekonstrukciók másik csoportja annak a vallásos-misztikus elképzelésekkel zsúfolt gondolati háttérnek megrajzolására vagy inkább megéreztetésére törekszik, amelyben a zsidó-kereszténység létrejött. Ebben a világban amely roppantul emlékeztet Thomas Mann ókori keleti embereinek társadalmára a szavaknak, tetteknek, szándékoknak sokszorosán bonyolult rezonanciája van. Heródes nemcsak király akar lenni – hanem népének Messiása is; amikor az általa épített szentély falát sasokkal ékesíti, nemcsak a római impérium jelképe előtt hódol, hanem titkoltan a Napisten előtt is, kinek szent állata a sas; még elsőszülött fiának kivégzésekor is úgy érzi – nemcsak a trónbitorlás veszélyét hárította el, hanem az elsőszülöttek feláldozásának ősi – a Bibliában megtiltott, már-már elfeledett, de atavisztikus reminiscenciák homályában továbbélő – törvényét is megvalósította. Jézus azért érzi magát az *atyaisten fiának*, mert az egykori nagy termékenységi és anyaistennő, a Ráháb, Asera, Astarte neveket viselő matriarchális istenasszony alantas, anyaghoz-szexuálisához tapadt kultuszának uralma alól akarja megszabadítani az embereket. Ez a szemlélet ismét több szó katlan értelmezésnek válik forrásává: a „Hajbodorító” Mária (Mária Magdolna) nem egyszerű kicsapongó asszony volt hanem az anyaistennő kultuszának megszállott papnője, s a belőle kiűzött démonok jelentik Jézusnak az „anyaistennő” fölött való végleges és teljes diadalát. A szerző ez esetben is az író szemével látja és értelmezi, s írói eszközökkel fejezi ki a tudomány egy jól megalapozott eredményét. A vallástörténeti kutatásnak ma már általánosan elismert nézete az, hogy a Földközi-tenger medencéjében élő népek legkorábban – még a matriarchátus idején kialakult istenalakjai közé tartozik a Nagy Földanyaistennő képze, aki egy személyben megtestesítője az emberi, állati és növényi termékenységnek és szaporodásnak, szerelemnek, születésnek és egyben halálnak, elmúlásnak is; istennője a termőföldnek és úrnője a Föld mélyén rejtőző alvilágnak. Szerzőnk maga is, más munkáiban – így főként *Görög és Héber mitológiájában* – rendkívüli gonddal és éles elmével kutatta ennek az egykor „mindenek felett uralkodó” istenasszonynak nyomait a történeti idők olyan istennőiben, mint a mezopotámiai és szíriai Istar-Astarte, az egyiptomi Ízisz, a kisázsiai Magna Mater-Kübelé, a föníciai Anat, az Ótestamentumból ismert „Ég istennője”, a görög Héra, Déméter, Artemisz, Aphrodité (a sort folytathatnánk), de felismerte elhalványult emlékét olyan mitikus szörnyetegekben, mint a mezopotámiai Tiámat, az ótestamentumi Tehóm és Ráháb, akit „Jahve döfött át kardjával” és olyan, már csaknem emberivé (sőt, nagyon is emberivé!) alacsonyult mitikus személyiségekben, mint Éva, „minden élők anyja”, vagy a görög Pandora, a „mindent adományozó”. Az író egyéni látásmódja ott ragadható meg, ahol feltételezi, hogy ezek a neolitikumban keletkezett, a további fejlődés során kialakult vallásrendszerekből azonban már

kiküszöbölt vagy csak halavány nyomokban, megkövesedett emlékeként meglevő hiedelmek és szertartások a felszín alatt eleven, tömegeket mozgató erőként hatottak időszámításunk első évtizedeiben is.

A meglepőnek tűnő egyéni ábrázolásmód harmadik – s az előbbieknél nem kevésbé jelentős – összetevője szerzőnknek mélységes humanista és megértő szelleme. A legenda hajlamos az embereket tökéletesen igazakra, szentekre, fél- vagy egész istenekre, mártírokra, és velük szemben gonoszokra, a Sátán adeptusaira, az ősgonosz földi képviselőire osztani. Felfedezhető – igaz, esetenként igen finom árnyalással ez a szemléletmód az evangéliumokban is. A farizeusok, az írástudók, a főpapok, élükön Annással és Kajafással s az emberi aljasságot megtestesítő áruló, Júdás – mind a szinte öncélú gonoszságnak egy-egy típusát fejezik ki. Szerzőnk mindent és mindenkit megért, és rendkívül szubtilis lélektani elemzéssel érezteti, hogy voltaképpen senki sem akarta igazán Jézus vesztét: a farizeusok, a templomi papság többsége nem volt Jézusnak ellensége, Kajafás, Annás és a papi törvényszék tagsága nem akarta megölni. Pilátus a legszívesebben megkegyelmezett volna, de még Júdás is csak Mestere titkos parancsát akarta úgy teljesíteni, hogy azért bántódása ne essék; nem az árulása feletti lelkiismeret-furdalás, hanem megcsalata miatt érzett fájdalom kergeti öngyilkosságba. Mindez sok vonatkozásban erőteljes írói eszközökkel kifejezett újszerű szemlélet – és ha néhol egy-egy, az író által hitelesnek elismert evangéliumi mozzanat ezáltal illogikussá vagy érthetlenné válik, ez csak annak tanúsága, hogy írónk mély lélektani beleélése és itt-ott alkalmazott „mélylélektani” módszere sem tüntethette el az evangéliumi történetábrázolásnak valóban meglevő logikai gyengéit és ellentmondásait. Ezeknek teljes kiküszöbölésére a bennük elmondott események hitelességé⁷ el szemben még következetesebb, kíméletlenebb kritikára lett volna szükség.

Kutató szenvedély, egy filozófiai történetértelmezés igénye és egy nagy írónak a valóságot mintegy újjáteremtő, új életre hívó alkotó képzelete egyesül ebben a munkában; nem természet-fölötti csodákat véghez vivő istenfiúként, hanem saját korának rendkívüli sorsú és rendkívüli egyéniségű gyermekeként, egy fantasztikus elhivatottság megszállottja- és ugyanakkor mélyen etikus gondolatok hirdetőjeként mutatja be történelmi-költői látomásának hőjét, Jézust.

Kiadóvállalatunk úgy véli, jó célt szolgál akkor, amikor ezt a munkát – egy jelentős író egyéni látásmódjának értékes dokumentumát a magyar olvasóközönség számára ismét hozzáférhetővé teszi.

MAGYARÁZÓ JEGYZETEK

Abarisz (i. e. VIII. sz. [?]) – szkíta származású mitikus csodatévő és ígéhirdető, aki Apollón tiszteletét terjesztette az északi területeken, a szkíta és hüperboreus népek között.

Abner – Nér fia (i. e. 1000 körül), Saul rokona; harcolt Dávid ellen, de később meghódolt előtte. Az eredményes tárgyalások után azonban Jóáb, Dávid hadvezére vérbosszúból megölte.

Agénór – több mitikus hős neve. A különböző görög mítoszok számos azonos nevű (és eredetileg talán egymással is azonos) hőroza közül legismertebb az, akinek családfáját Apollodórosz adja meg Bibliothéké c. művében (II. 1,4 és III. 1,1). Eszerint Zeusz és Io kapcsolatából született Epaphosz, az ő lánya: Libüé, ennek fiai Poszeidón istentől: Agénór és Bélosz. Agénór gyermekei: Europe, Kadmosz, Phoinix és Kilix. A mitikus családfában könnyű felfedezni az egyiptomi, föníciai és kisázsiai elemeket. A görög mükénéi kor több dinasztiaja származtatta magát Agénórtól, így az argoszi és thébai uralkodóház.

Akháb (i. e. 871/70–852/51) – Izrael királya, Omri fia. Uralkodását az arameusok és asszírok elleni váltakozó sikerű harcok töltötték ki. Felesége, Jézabel hatására uralma alatt erősödött a Baál-tisztelet Izraelben. Az ótestamentumi történeti hagyomány szemében ő volt a leggy üöltebb királyok egyike.

Akrisziosz – Argosz mitikus királya, aki már anyja méhében veszekedett ikertestvérével, Proitoszal. Leánya, Danáé az aranyeső képében megjelenő Zeustól fiat fogant, Perszeuszt, aki nagyapját egy halotti játékon diszkoszával agyonütötte.

Alexandrosz Jannaios – a Hasmoneus-uralkodócsalád tagja (i. e. 104/103–76). Szüntelen hódító háborúi során kiterjesztette állama határait. Heródes nagyapját, Antipatroszt (vagy Antipaszt) ő nevezte ki Idumaea helytartójává, s ezzel megalapozta ennek a családnak politikai hatalmát. Éles ellentétben állt a farizeusokkal, akik több felkelést szerveztek ellene; ezeket csak kegyetlen vérontások árán sikerült levernie. (Uralkodásának történetét lásd: Joseph us Flavius: A zsidók története, XIII. 12–15. fej.)

Anáimok (anávim, szó szerint: alázatosak) – zsidó vallási irányzat az i. e. V– III. században, amely a szegénységet és alázatosságot vallási erénynek tartotta. Bizonyos tekintetben az esszénusok előfutárainak tekinthetők; ezért az esszénusok és a velük rokonszenvezők is nevezhették magukat anáimoknak, alázatosoknak.

Antigonosz – a Hasmoneus-család utolsó, királyságot viselő sarja, aki i. e. 40-37 között parthus támogatással szerezte meg Júdea trónját. Heródes római seregek segítségével verte le és foglalta el tőle Jeruzsálemet.

Antigonosz (szókól, megh. i. e. 264) – híres zsidó törvénytudó.

antilopbika – szerzőnk így fordítja a héber *re'ém* szót, amely valamely nagy testű szarvasmarha fajtát jelent. Károli fordításában hol „bivaly”, hol pedig „bölény” néven szerepel. Főként költői szövegekben, Jahve hatalmas voltának érzékeltetésére fordul elő.

Antiokhosz, IV. (Epiphanész, í. e. 174–163) – a Szeleukida-birodalom uralkodója,

hadat indított Egyiptom ellen, de a rómaiak visszarendelték. Mint Palesztina ura, eltiltotta a zsidókat templomi szertartásaiktól. Vele szemben indult meg a Makkabeusok felkelése, amely végül Judeában megdöntötte a Szeleukida-uralmat.

Antiokhosz, VII. (Euergetész Szidétész, i. e. 139–129) – Szeleukida-uralkodó. I. e. 135-ben megostromolta Jeruzsálemet, Hürkanosz János kérésére azonban békét kötött. A parthusok elleni háborúban esett el. Halálával megkezdődött a Szeleukida-birodalom rohamos és teljes szétesése.

Apollodórosz (i. e. II. sz.) – híres athéni grammatikus. Az istenekről írott 24 könyvből álló műve a görög mitológia foglalatát adja, és ebben a vonatkozásban a mai kutatásnak is fontos forrása.

Arauna – jebuzeus származású jeruzsálemi férfi; az ótestamentumi legenda szerint egy pestisjárvány után az ő szérűje felett jelent meg a megbocsátást jelentő angyal; Dávid király e földet megvásárolta, és oltárt épített rajta Jahve tiszteletére (vö. Sám. II. 24:16. skk.).

Ariszteasz – az alexandriai zsidó hagyomány szerint II. Ptolemaiosz Philadelphosz király (i. e. 283–246) zsidó vallású tudós bizalmasa. Az uralkodó kezdeményezésére és támogatásával fordították le görögre Mózes öt könyvét; ez a fordítás az ún. Septuaginta („A hetven fordító munkája”) (vö. Josephus: A zsidók története, XII. 2, 1. skk.). A neki tulajdonított ún. Ariszteasz-levél mondja el a fordításnak mondái elemekkel tarkított történetét.

Athrongész – Josephus Flavius elbeszélése szerint (A zsidók története, XVII. 10, 7) egyszerű pásztor, aki a Heródes halála utáni években felvette a királyi címet, sereget szervezett, és egy ideig katonai sikereket ért el a rómaiak ellen. Lehet, hogy hívei őt tartották a „harcias” messiásnak.

Boái (a. m. Úr) – Szíria és Palesztina szent helyein (forrásoknál, hegytetőkön, szent fáknál stb.) tisztelt istenségek közös neve. A kánaáni teológia a különböző helyi Baálokat (pl. Baál-zebúb ~ Belzebub, Baál-peór ~ Belphegor stb.) egyetlen Baál (termékenységistén) megszemélyesítéseinek tekintette.

babiloniai fogság – i.e. 586-ban Nabukodonozor, Babilónia királya felégette Jeruzsálem városát és a Templomot, s a zsidók nagy részét Babilóniába telepítette át. Kürosz perzsa király, miután megdöntötte az újbabiloni birodalmat, megengedte a zsidóknak, hogy visszatérjenek hazájukba, és felépítsék a Templomot. A Templom lerombolása és felépítése közötti időszakot (i. e. 586 – 516) nevezik babilóniai fogságnak. *Barzillai* – gileádi (a Jordántól keletre élő) nemzetség feje, aki Dávid királyt fiának, Absolonnak lázadása idején támogatta; leszármazottai Salamon udvarában is befolyásosak maradtak (Sám. II. 17:27). *Béliál* – az ótestamentumi héber nyelvben *béli-ja'al*, a „haszontalan”, romlott, káros dolog vagy személy, egyben minden haszontalanságot, hitványságot stb. kifejező elvont fogalom. A későbbi zsidó vallásos elképzelések ezt az elvont fogalmat megszemélyesítették Béliál vagy Beliár néven; ily értelemben a Sátán egyik neve. „Béliái fiai”: a gonoszság követői. *Bélosz* – a görög mitológiában Poszeidón és Libüé fia, Agénór testvére,

Danaosz atyja.,

Ben-Szira – Jézus, Sirák (vagy Szira) fia, a Septuaginta szerinti Ótestamentum

egyik könyvének, a „Prédikátor”-nak (görögül: Ekklesiásztikosz, latinul: Ecclesiasticus) szerzője. A katolikus egyház az Ótestamentum kanonizált könyvének tekinti, a protestáns és zsidó egyházak az ún. apokrif könyvek közé sorolják. A könyv az i. e. II. század végén keletkezett.

Brimó – archaikus görög női istenség, Gaiával, a föld istennőjével és Artemisszal azonosították. A hellénizmus korának misztikájában ismét feléledt alakja.

Cádokiták – a Salamon király által kinevezett főpapnak, Cádóknak (vö. Kir. I. 1:32. skk.; 4:2 – 3. stb.) vérségi leszármazottai, akik között a főpapi tisztség öröklődött. A cádokita nemzetség kizárólagos joga a főpapságra IV. Antiokhosz Epiphanész idején (i. e. 174–163) szakadt meg, majd gyakorlatilag megszűnt a Hasmoneus főpapfejedelmek, ill. királyok idején (i. e. 142 óta).

Cilicia (Kilikia) – Kisázsia délkeleti partvidéke, Szíria szomszédja. Egy ideig az asszír, majd a perzsa birodalomhoz tartozott. Később a Ptolemaidák és Szeleukidák viszálykodtak érte. I. e. 64-ben római provincia lett.

Debora – prófétanő a bírák korában (i. e. XII. sz.). Barakkal háborút indított a kánaániták ellen, s a Sisera vezetése alatt álló kánaánita hadseregre döntő vereséget mért. A neki tulajdonított diadalének az Ótestamentum legrégebbi szövegei közé tartozik..

ebjoniták (szó szerint: szegények) – zsidó-keresztény szekta az i. sz. I –II. században, a kialakuló kereszténységen belül hosszú ideig ragaszkodtak a zsidó vallási szertartásokhoz.

edumiták – Judeától délre élő törzsszövetség, nyelvük a héberrel rokon volt. Az Ótestamentum szerint Jákob testvérének, Ézsauak leszármazottai. Hürkanosz János Hasmoneus- király (i. o. 135-104) meghódította és erőszakkal zsidó vallásra térítette őket. Előkelő edomita családból származott Heródes király is. Lakóterületük latin neve: Idumaea, ezért idumeusoknak is nevezték őket.

egyiptomiak szerint való Evangélium – a kánonba fel nem vett, úri. apokrif evangéliumok egyike, amelyből Alexandriai Kelemen egyházatya műveiben is több részlet maradt fenn.

Éli (a Septuaginta görög szövege szerint: Héli) – a silói szentély főpapja az i. e. XI. században. A hagyomány Áron negyedik fiától, Ithamartól származtatta. Az ő utóda a levita Sámuel főpap és bíró, akit Abjátár, majd az ótestamentumi genealógia szerint az Eleázártól (Áron főpap harmadik fiától) származó Cádók követett. Ettől fogva a főpap tisztség az Cádokita-nemzetségen belül öröklődött. – Egy másik Éli (görögös kiejtéssel: Héli) szerepel Jézus Lukács evangéliuma szerinti származási tábláiban mint apai nagyapja (3:23); ezzel szemben a Máté szerinti származási rendben József apja: Jákob (1:16). Szerzőnk a Lukács-féle genealógiát fogadja el hitelesnek, és a két *Éli*, ill. *Héli* névazonosságából arra következtet, hogy Jézus ősei között Dávid családjának és Lévi törzsének tagjai egyaránt megtalálhatók.

esszéusok (a. m. jámborak) – zsidó vallási csoport, az i. e. II. században keletkezett. Tagjai szigorúan ragaszkodtak a mózesi Törvényhez, aszketikusan éltek, várták a Messiást. Szemben álltak a külső hódítókkal, de a zsidó papsággal és a farizeusokkal is. Nem áldoztak a Templomban. Szeretet által összekötött

csoportokban, szerzetesek módjára éltek a pusztában, gyógyítással is foglalkoztak. Gyülekezeti szabályzatuk, bibliakommentárjaik és legendáik a Holt-tengeri tekercsek között kerültek elő.

ethnarkhosz – 1. tetrarkhia.

Ezékiás (Hizkia, i. e. 725/24–697/96) – Júdea királya, Ákház fia. Harcolt az asszírok ellen, de vereséget szenvedett, és súlvos adót kellett fizetnie. Ezékiás – elődeitől eltérően – a Jahve-kultusz kizárólagosságát biztosította királyságában, és kiegyezni próbált a prófétai mozgalommal.

farizeusok – az i. e. I. század elején megszerveződött zsidó vallási irányzat hívei. Nevük szó szerint „elkülönülő”-t jelent. Ez azt a törekvésüket fejezi ki, hogy elkülönüljenek a mózesi szertartási (főként rituális tisztasági és étkezési) törvényeket elhanyagoló falusi lakosság tömegeitől, a „föld népé”-től. Időszámításunk kezdetén a farizeus irányzaton belül két fő iskola alakult ki: Hillél iskolája, mely a mózesi törvények enyhítő értelmezésének híve, és Sammáj iskolája, mely a szigorúbb értelmezést követte.

filiiszteusok – valószínűleg indoeurópai eredetű nép, amely i. e. 1180 körül telepedett le a Föníciától délre fekvő partvidéken. Fontosabb városállamaik: Askalon, Gáza Asdód (Azótosz), Ekrón és Gáth. A mögöttes területen letelepült héber törzsekkel évtizedes harcban álltak (vö. Sámson legendáját), míg Dávid király az i. e. X. század elején ki nem terjesztette rájuk is hatalmát. Uóluk kapta a Jordán és a Földközi-tenger közti térség a *Palaisztina* (lat.: Falaestina, Palesztina) nevet. Szűkebb lakóterületük: Philistaea.

galata gallok – a gall (más néven kelta) törzsek egy csoportja az i. e. 270 körüli években a Balkán félszigeten keresztül benyomult Kisázsiaiba, és itt törzsszövetségi alapon államot hoztak létre. Ennek neve Galatia (régies magyarsággal: Galátzia), lakói a galaták. Katonai erényeik miatt szívesen szerződötték őket zsoldosnak. Galatia az i. e. II. század vége óta Rómával szövetséges viszonyban volt, később kliens- királyság, majd Augustus óta római provincia.

Hasmoneusok – Modeinből való papi család. Hasmon dédunokája, Matathiás és öt fia vezette a zsidók i. e. 167-ben kitört felkelését a Szeleu-kida-uralom ellen. Az e harcokban önállóvá lett zsidó államban Hasmoneusok uralkodtak. A család utolsó tagjait Nagy Heródes kivégeztette.

Hékataiosz (i. e. 550 k.) – milétoszi születésű tudós, történetíró és utazó. Tapasztalatait és kutatásait a „Körutazás a földön” c. művében adta közre. E művet Hérodotosz is felhasználta.

Heródes Agrippa, I. (megh. i. sz. 44) – Nagy Heródes unokája, Arisztobulosz fia. Jó viszonyban volt Caligula császárral. Közrejátszott Heródes Antipasz bukásában (i. sz. 39), és megkapta az ő országrészét. Claudius császár korában rövid időre (i. sz. 41 – 44) egyesítette uralma alatt nagyatyja országát.

Hirám – türoszi király (i. e. 970 k. – 935 k.), Salamon király szövetségese és a jeruzsálemi szentély építésében támogatója. Az Otestamentum (Kir. I. 10–11. rész) kettejük közös kereskedelmi vállalkozásainak emlékét is megőrizte. Josephus Flavius őt Salamonhoz hasonló bölcsességű és találékonysága királyként ábrázolja (A zsidók

története VIII. 5, 3).

Húr – az ótestamentumi legenda szerint (Móz. II. 17:8. skk.) Mózes csodatévő kezét Áron főpappal együtt magasba tartotta az Amálék törzs ellen vívott Refidim melletti csatában. – Az ótestamentumi szövegek több Húr nevű személyt említenek, a közöttük levő esetleges kapcsolat nem tisztázott.

hüperboreusok – a görög mitológia egyik mesés népe, amely az elképzelés szerint messze északon, a lakott világot lezáró Ripaia-hegységen túl, teljes békességben és boldogságban él.

Hürkanosz János – Makkabeus Simon fia és utóda (i. e. 135–104). Harcolt Antiokhosz Szidétész ellen, kivívta országa függetlenségét, felvette a király címet, és több szomszédos népet uralma alá vetett. Szakított a farizeusokkal, és a szadduceusokra támaszkodott.

Illés (Éliás) próféta – a hagyomány szerint Akháb uralkodása (i. e. 871/70–852/51) idején élő próféta, a királyi hatalommal szemben fellépő népi ellenállás „képviselője (vö. Nábót szövege). Nyilvános istenítéletre hívta ki Baál prófétáit a Kármel-hegyen. Az utóbbiak nem kaptak választ istenüktől, Illés imájára azonban tűz szállt le az égből. Az ótestamentumi legenda szerint élve, tüzes szekéren szállt az égbe.

Izrael tizenhárom törzse – a héber törzsszövetség 12 törzsre oszlott, akik származásukat a legendás Jákob patriarcha 12 fiára (Rúben, Simon, Lévi, Júda, Dán, Naftáli, Gád, Áser, Issakhár, Zebulon, József, Benjámín) vezették vissza. Mivel azonban József hagyomány szerinti leszármazottai két törzset alkottak, Manasse és Efraim törzsét, a valóságban 13 törzs volt, amennyiben a papi jellegű levitákat külön törzsnek tekintjük.

jebuzeusok, jebuzíták – Jeruzsálemnek és környékének 6slakói, akikről csak Dávid király foglalta el fővárosukat (Sám. II. 5:4. skk.). A jebuzeusok időszámításunk kezdetén is megtartották hagyományaik egy részét, ezért pogányoknak tekintették őket.

Jéhu (i. e. 846/44–818/17) – Izrael királya, az általa vezetett katonai felkelés megdöntötte az addig uralkodó Omri-dinasztiát.

Jeroboám – az Izrael néven egyesült tíz északi héber törzs első királya (kb. i. e. 930–908). A jeruzsálemi szentély kultuszának ellensúlyozására az ország északi és déli határán, Béthel és Dan városokban egy-egy, Jahvét ábrázoló bikaszobrot állíttatott fel.

Jézabel – türoszi hercegnő, Akháb izraeli király neje. A kánaáni Baál-kultuszt terjesztette Szamáriában, üldöztette a prófétákat. Mikor Jéhu vezetésével felkelés tört ki a királyi ház ellen, Jézabelt kidobták az ablakon, a lovak eltaposták, és beteljesült rajta Illés próféta jóslata: kutyák falták fel a húsát.

Jóslás – Júdea királya (i. e. 639 – 609 k.). A Királyok Könyve elbeszélése szerint (Kir. II. 22–23. rész) az ő idejében lelték meg Mózes törvényeinek egy addig „elveszett” gyűjteményét, és pedig az ún. Mózes Ötödik könyvét (Deuteronomium). A valóságban akkor írták, ill. hamisították Mózes nevében ezt a gyűjteményt, melynek alapján a király végrehajthatta a kultusz Jeruzsálemben való központosítására, a helyi áldozó-szentélyek felszámolására és a jeruzsálemi papság megerősítésére irányuló

programját.

kálebiták – Káleb leszármazottai. Az ótestamentumi hagyomány szerint a Júda törzséből származó Káleb, Jefunne fia hódította meg Hebron városát, és azt nemzetségének örök birtokául kapta (vö. Móz. TV. 13:6; Józs. 14:6. skk.; Bírák 1:10. skk.). Káleb nemzetsége rokonságban volt a Kenáztól származó kenizzita nemzetséggel (vö. Józs. 14:6 és Bírák 1:13).

kariaiak – Kariának, Kisázsia egyik délnyugati tartományának lakói az ókorban.

kéniták – Judeától délre élő sivatagi nomád arab törzs; egy ótestamentumi hagyomány Mózes apósától vagy sógorától származtatja őket (vö. Bírák 1:16). A héber törzsszövetséggel időnként szövetséges viszonyban voltak. A bibliai legenda szerint Siserát is egy kénita asszony ölte meg (Bírák 4. rész). Bár etimológiáikig valószínű a törzs nevének az ótestamentumi Káinnal való kapcsolata, erre a bibliai szövegekben nem történik utalás.

kenizziták – az edomita törzsszövetséghez tartozó kisebb törzs vagy nemzetség (vö. Móz. I. 35:11, 15, 42), amely később Júda törzséhez csatlakozott. A némileg homályos ótestamentumi genealógiai adatok szerint Káleb és öccse, Othniél is kenizziták voltak. Tekintve e nemzetség edomi eredetét, Heródes bízást származtathatta magát Káleb-től is.

Kheth – az ótestamentumi legenda szerint Kánaánnak, Khám fiának második fia, a hettiták ősatyja.

kimmerek – a mai Krím-félsziget vidékén letelepedett ókori nép, amely i. e. 700 körül egész Kisáziát elárasztotta. Egy részük később beolvadt a kappadokiaiakba, másik részük a szkítákhoz csatlakozott.

Kinürasz – a görög mitológia szerint Ciprus királya, a legrégibb költők és zenészek egyike. Leányát, Mirrhát vagy Szmürnát Aphrodité – mivel nem akarta tisztelni az istennőt – szerelemre gyújtotta saját atyja iránt. A lány egy éjjel beosont atyjához, és teherbe esett tőle. Arábiába menekült, és mirrha-fává lett. így szülte meg fiát, Adoniszt.

Ktészibiosz (i. e. III. sz.) – mechanikus és matematikus. Több, a víznyomáson alapuló gépezetet szerkesztett.

leviták – a magát Lévitől, Jákob patriareha második fiától származtató papi törzs tagjai. Egy részük valószínűleg a korábbi helyi szentélyek papságából került ki. A heródesi szentélyben ők teljesítették az alacsonyabb rendűnek számító feladatokat, a kultusz irányítása viszont a magukat Árontól (a hagyomány szerint Mózes öccsétől, az első főpaptól) származtató *kóhénok* (kohániták) kezében volt.

Makkabeus – a Szeleukida-uralom ellen i.e. 167-ben kitört zsidó felkelés egyik vezetőjének, Matathiás fiának, Júdásnak mellékneve (megh. i. e. 161). Átvitt értelemben Makkabeusoknak nevezik egyrészt a Matathiás családjából származó zsidó fejedelmeket és királyokat (i. e. 161 – 37) – helyesebb elnevezésük: Hasmoneusok (1. ott) –, másrészt Júdás Makkabeus követőit, a felkelés harcosait is.

Manethón (i. e. III. sz.) – egyiptomi pap, aki I. Ptolemaiosz király megbízásából görög nyelven megírta Egyiptom mitikus ókorának és 31 dinasztiajának a történetét. Műve csak töredékesen maradt fenn.

„*Második lecke*” – a zsinagógái istentisztelet középpontjában már Jézus korában is bibliai szövegek felolvasása és magyarázata állt. Egy-egy szombati istentiszteleten egy nagyobb részlet hangzik el Mózes öt könyvéből, majd „kiegészítés” vagy „második lecke” címen (héberül: haftára) egy prófétai szövegrész.

Melkart – több föníciai város védőistene (melk-karthá – a város királya). Türosz Melkartját a görög Héraklészszel azonosították.

midianitak – nomád nép az Akabai-öböl mentén elterülő vidéken.

Mikál – Saul király lánya, Dávid király egyik felesége (Sám. I. 14:49; 19:11. skk.); férjét kegyvesztettsége idején elhagyta, majd kényszerből visszatért hozzá; az ótestamentumi elbeszélés szerint Jeruzsálem elfoglalásakor kigúnyolta, ezért Jahve meddőséggel büntette (Sám. II. 3:12. skk.; 6:16. skk.).

nabateusok – észak-arab törzs az egykori Petra környékén. Törzsfőik a Szeleukida-birodalom bomlása idején, i.e. 170 körül önállósították magukat, és királyi címet vettek fel. Augustus idejében római kliensállam lett, melyet Traianus a birodalomba olvasztott Arabia Petraea néven. Királyai (Malkhosz i. e. 47–30, III. Obodasz i. e. 30–9 és IV. Aretasz i. e. 9–i. sz. 40 k.) Heródes ellenlábasai voltak.

Nábót szőlejét – Akháb király meg akarta venni, de az nem adta. Akháb felesége, Jézabel hamis vád alapján kivégeztette Nábótót. A gáztettét Illés (Éliás) próféta leleplezte, és megjósolta az egész királyi család pusztulását.

nazireusok – zsidó aszkéták, akik fogadalmat tesznek, hogy bizonyos ideig vagy életük végéig a Mózes Negyedik Könyvének 6. részében előírt szabályok szerint élnek (tartózkodnak húsételtől, boritaltól és hajzatuk nyírásától).

Negeb – a Judeától délre elterülő sivatagi vidék.

Nehemiás – a babilóniai fogságból hazatelepült zsidók egyik vezetője az i. e. V. században. 52 nap alatt felépítette Jeruzsálem lerombolt falait; I. Artaxerxész perzsa király Júdea helytartójának nevezte ki.

Ofír – valószínűleg a mai Jemen területén fekvő ókori ország.

Ónias – több zsidó főpap nevének görögös alakja. I. Óniás az i. e. 300,

II. Óniás az i. e. 220 körüli években volt főpap. A legnevezetesebb

III. Óniás, aki IV. Antiokhosz Epiphanész uralkodása idején (i. e. 165 k.) Egyiptomba menekült, és itt VI. Ptolemaiosztól engedélyt kapott a jeruzsálemi szentéllyel egyenrangú egyiptomi zsidó szentély felépítésére Leontopoliszban (vö. mindehhez: Josephus Flavius: A zsidók története, XII. 9, 7 és XIII. 3, 1 – 3). Ez a helyi szentély lett a Ptolemaioszok uralma alatt élő zsidók vallási központja; a jeruzsálemi szentély pusztulása után, i. sz. 73-ban Vespasianus ezt is leromboltatta.

parthusok – a Káspi-tótól délkeletre elterülő ókori Parthia lakói, az i. e. 247 – i. sz. 226 között fennállt Parthus birodalom vezető népe. Miután uralmukat a perzsákra támaszkodó Szászánida-dinasztia megdöntötte, a többi iráni törzsbe olvadtak bele.

pszüllosz – ókori nép Kürenaika belsejében. A kígyóbüvölésről híresek.

Ptolemaiosz, VI. (Philométór, i. e. 181 –146) – hatéves korában került trónra. Anyja, Kleopátra, Nagy Antiokhosz leánya kormányzott helyette. (Innen a mellékneve: Philométór – anyját szerető.) IV. Antiokhosz Epiphanész több ízben betört országába, és csupán a római beavatkozás mentette meg.

Punt országa – valószínűleg a Vörös-tenger afrikai partszegélyén elterülő ókori ország, nagyjából a mai Szomália területén.

„*A pusztulás városa*”, „*A Nap városa*” – Ezsaiás könyvének egyik kései, homályos jövődöleése szerint (19:18) „Lesz öt város Egyiptom földjén, amelyek Kánaán nyelvén szólnak... az egyik „ir-ha-heresznek nevezetik”. Nyilván utólagos jövődöleésről van itt szó, amelynek alapja kánaáni elemeknek az i. e. V. század óta meg nem szakadó betelepülési folyamata Egyiptom földjére. A héber városnév értelmezése vitatott: vagy „a pusztulás városá”-nak fordítják (így Károli),

vagy pedig – mint szerzőnk – „a Nap városá”-nak (1. 159. 1.): ez esetben Héliopoliszra vonatkoznék. *püthagoreusok* – Püthagorasz (i. e. VI. sz.) görög gondolkodó követői.

Tanításaik középpontjában az a filozófiai következtetés állott, hogy a mennyiségi viszonyok alkotják a dolgok lényegét. *Ráháb* – szerzőnk ezen a néven két, egymáshoz hasonló hangzású ótestamentumi nevet hoz kapcsolatba:

1. Egyes mitikus ótestamentumi szövegek szerint (Zsolt. 89:11; Jób 9:3; 26:12) őskori tengeri szörnyeteg, melyet Jahve győzött le. Valószínűleg analóg alak a mezopotámiai Tiámmat. Egyes prófétai szövegekben Egyiptom jelképe is (vö. pl. Ézs. 30:7).

2. Jerikói „parázna asszony”, aki szállást adott a városba küldött héber kémeknek, és menekülésüket is elősegítette (Józ. 2. rész). Ezért a város elfoglalásakor családjával együtt megkímélték. Máté evangéliuma szerint (1:5) ez a Ráháb volt anyja az ótestamentumi Ruth könyvéből ismert Boáznak, és rajta keresztül Dávid királynak és Jézusnak is ősanyja.

rékábiták – zsidó nemzetség, amely a letelepdés után is fenntartotta egykori nomád életmódját és egyes ősi, aszketikus jellegű tilalmait (borivás tilalma stb.). (Vö. Jer. 35. rész.)

Saddaj – az ótestamentumi teológia szerint Jahve egyik ősbibb neve, amelyen a Mózes előtti patriarcháknak megnyilatkozott (Móz. II. 6:3. – Károli fordításában: „mindenható isten”). Az újabb vallástörténeti kutatás szerint *Él saddaj* kánaáni helyi isten lehetett, akinek kultusza később beleolvadt Jahvééba, s a két istenalakot is azonosították egymással. Később Saddaj (jelentése kb. „a hatalmas”) Jahve egyik dicsőítő jelzője lett.

a sareptai özvegy fiának feltámasztása – Illés próféta hosszabb ideig élt Sarepta föníciai városban egy özvegnél, s mikor annak fia meghalt, feltámasztotta.

Siló – város Efraim törzsének területén. Itt volt elhelyezve Jahve sátor-szentélye, amíg a várost a filiszteusok fel nem dúlták (kb. i. e. 1060). (Vö. Jeremiás 7:8–14.) – Az ótestamentumi ún. Jákob áldásában (Móz. I. 49. rész) a Júdára (azaz Júda törzsére) mondott áldás egyik homályos mondata szerint: „Nem múlik el Júdától a fejedelmi bot... míg eljő Siló, és a népek néki engednek” (Károli fordítása szerint). Az itt előforduló *Siló* nevet egyes értelmezések erre a szentélyre vonatkoztatják (ezt fogadja el Károlyi is), míg mások a héber *se-ló* („az övé”) névmási szerkezet alapján értelmezik. Ez az utóbbi értelmezés az alapja a görög Septuaginta és a latin Vulgata fordításának, és ezt veszi át szerzőnk is (1. 213. 1.).

Sión (Cijjón) – Jeruzsálem déli részén elterülő hegy, amelyen a Templom épült.

sunamita nő – az Issakhár törzsének területén levő Sunem (vagy Sulem) város nevével két ótestamentumi női alak neve kapcsolatos:

1. Abiság, a „sulamita nő” (Sulamit), Dávid király egyik ágyasa, akit később a trónkövetelő Adónia feleségül kért (vö. Kir. I. 1 – 2. rész).

2. Egy gyermektelen asszony, aki a legenda szerint férjének vénsége ellenére Elizeus próféta közbenjárására, csodás módon gyermekáldásban részesült (Kir. II. 4:8. skk.). Egy későbbi alkalommal (uo. 18. skk.) a próféta ugyanezt a gyermeket halottaiból is feltámasztotta.

szadduceusok – a cádokiták arisztokratikus főpapi nemzetsége körül tömörülő zsidó vallási irányzat az i. e. I–i. sz. I. században. Konzervatív beállítottságuknál fogva az ótestamentumi törvények szó szerinti értelmezésének hívei. Heródes idejében a főpapi vezetés alatt álló szanhedrin (szinhedrion) többsége szadduceus volt, a bíróság (béth din) pedig farizeus irányítás alatt állt. A jeruzsálemi szentély pusztulása (i. sz. 70) után a szadduceusok elvesztették befolyásukat.

szamaritánusok – Szamária (az ótestamentumi Sómron) vidékén élő zsidó szekta, amely az i. e. VI. században a zsidó hagyomány szerint az ott maradt zsidók és a Babilóniából betelepített pogányok keveredéséből (és vallásos hiedelmek, rítusok egyesítéséből) keletkezett volna. Az i. e. 440 körüli évek óta élesen szemben álltak a jeruzsálemi szentély főpapjai által vezetett zsidó egyházzal. Csak Mózes öt könyvének és Józsuá könyvének egy (a hivatalos zsidó szövegtől eltérő) változatát ismerik el szentírásuknak, kultuszuk központja a Garizim-hegyen épült saját szentélyük.

Szeleukidák – az egyik legnagyobb hellenisztikus birodalom uralkodó dinasztiája i. e. 312-től i. e. 64-ig. Megalapítója I. Szeleukosz Nikatör. A birodalom fővárosa Antiochia. Utolsó birtokuk, Szíria i. e. 64-ben római provincia lett.

szeráfok – az ótestamentumi elképzelés szerint szárnyas, tüzes kígyó alakjában megjelenő angyalok. Ézsaiás próféta látomása szerint (6. rész) mindegyiküknek lehet szárnya van. A szeráfok képzetének kialakulása nyilván kapcsolatban van a mezopotámiai ábrázolásokból jól ismert szárnyas démonalakokkal.

telkhinek – rosszindulatú, irigy és kártékony tengeri szörnyetegek a görög mítosz szerint. Ők találták fel a káros és bűn elkövetésére alkalmas szerszámokat; mivel alakjukat tetszés szerint változtatják, nehezen ismerhetők fel. A későbbi görög nyelvben *telkhin* rosszindulatú embert jelent.

Templom – a régi frigysátor helyén Salamon király által Jeruzsálemben épített központi szentély (i. e. 961). Salamon halála után északon, Béthelben és Dánban épültek újabb templomok. A jeruzsálemi templomot az idők folyamán kilábolták, bálványokat állítottak fel benne, i. e. 586-ban pedig Nabukodonozor, az újbabiloni birodalom királya feldúlta. Kürosznak a babilóniai fogságot megszüntető rendelete intézkedett a Templom újjáépítéséről is. A Zorobábel vezetése alatt hazatérő zsidók azonnal hozzákezdtek az építkezéshez, és i. e. 516-ban fel is szentelték az új Templomot. Antiokhosz Epiphanész kirabolta és meggyalázta, Makkabeus Júdás helyreállította. I. e. 63-ban Pompeius nyomult be a Templomba, de meghagyta kincseit. Nagy Heródes teljesen újjáépítette, majd a rómaiak i. sz. 70-ben

elhamvasztottak.

tetrarkhia, *tetrarkha* – a nagyobb államok felosztásával keletkezett kisebb államalakulatokat nevezték *tetrarkhian&k* (szó szerint: negyedrészes uralom), fejedelmeik a *tetrarkha* (*tetrarkhesz*) címet viselték. Heródes királyságának felosztásakor Júdea fejedelme az *ethnarkhosz*, két testvére pedig a *tetrarkhesz* címet kapta. Az *ethnarkhosz* magasabb rangú volt, mint a *tetrarkhesz*, de kisebb, mint a király.

therapeutak (szó szerint: istent szolgálók) – az alexandriai Philón leírásából ismert egyiptomi zsidó vallásos-aszketikus irányzat. Életmódjuk és tanításaik sokban emlékeztetnek a Júdeai esszénusokéra.

Theszmophoria – ősi eredetű görög női ünnep; Hérodotosz (II. 171) szerint már a görögök előtti pelaszg lakosság megünnepelte. Szertartásaiból ítélve eredetileg termékenységnépnep volt; erre utal az ünnep szimbolikája is, pl. a gránátalmák elfogyasztása.

Tóbiás – a legenda szerint jámbor ninivei zsidó, Tóbit fia. Raphael arkangyal segítségével elűzi Asmodeus démont, aki megölte az ek-batanai Sára mindkét férjét nászéjszakájukon. Tóbiás elveszi Sárát, és visszanyeri elvesztett szemévilágát. Legendáját a róla elnevezett apokrif könyv tartalmazza.

toparkhia – a hellenisztikus államokon belül egy-egy nagyobb közigazgatási egység neve, vezetői a toparkhészek. Heródes államában pl. Idumaea, Júdea, Galilea, Peraea, Gaulanitisz, Batanaea stb. önálló toparkhiát alkottak.

Uz – 1. Aram fia; 2. Nákhor fia, Ábrahám unokaöccse; 3. a Imrrita Disan fia. Uz földje és az uzziták ezek valamelyikéről nyerték nevüket.

zelótak – a szélsőségesen Róma-ellenes irányzat képviselői Judeában. Az elnevezés szó szerint „buzgólkodót”, fanatikust jelent.

Zorubábel – Jojákim királynak Babilóniában született unokája, aki az elhurcolt zsidók egy csoportjának élén hazatért. A perzsa uralom Júdea egy részének helytartójává tette (i. e. 538). Megkezdte a Templom i'ijjáépítését. Valószínűleg leváltották a perzsák, mert önállósági törekvéseitől tartottak.

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ

1. Együgyűek.....	9
2. Rékáb gyermekei.....	24
3. Miriam születése	36
4. Az a valaki	50
5. Mikál örökösnoje.....	68
6. A jelenés.....	91
7. Mária Én-Rimmonban	104
8. Antipatrosz király pörbe fogása	121
9. Zakariás vére.....	143
10. A születés.....	167
11. Menekülés Egyiptomba	187

MÁSODIK RÉSZ

12. Leontopoliszban	205
13. Visszatérés Egyiptomból	223
14. A törvénytudók	239
15. A megszégyenítés	256
16. Nyíl és cserép	274
17. A hórebi négy állat.....	295
18. A terebintus vásár	308
19. Ádám király.....	326

HARMADIK RÉSZ

20. A gyógyító	351
21. A költő és a bölcs	370
22. A vőlegény.....	392
585	
23. Isten Országáa	411
24. Az adósság	432
25. A mészáros kampója	448
26. A kard	465
27. Harminc ezüstsékel	491
28. Harminc aranytalentum	510
29. A kutya hatalma	533
30. A búcsú	548
Történelmi kommentár	555
Utószó a magyar kiadáshoz.....	564
Heródes családfája	566
A kiadó utószava	567
Magyarázó jegyzetek	573

Kiadja a Gondolat, a TIT Kiadója. Felelős kiadó a Gondolat Kiadó igazgatója. Felelős szerkesztő: Főgler Klára. Műszaki vezető: Kálmán Emil. Műszaki szerkesztő: Vaisz György. A borító és kötéstervezés Killer Maraella munkája. Megjelent 26 300 példányban, 37 (A/5) ív terjedelemben. Ez a könyv az MSZ 5601 – 59 és 5602–55 szabványok szerint készült a Zrínyi Nyomdában (700197/1) Ultraset Junior 62-es ofszet rotációs eljárással. – Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató.